

INSTITUTUL LIMBII ROMÂNE
CA LIMBĂ EUROPEANĂ

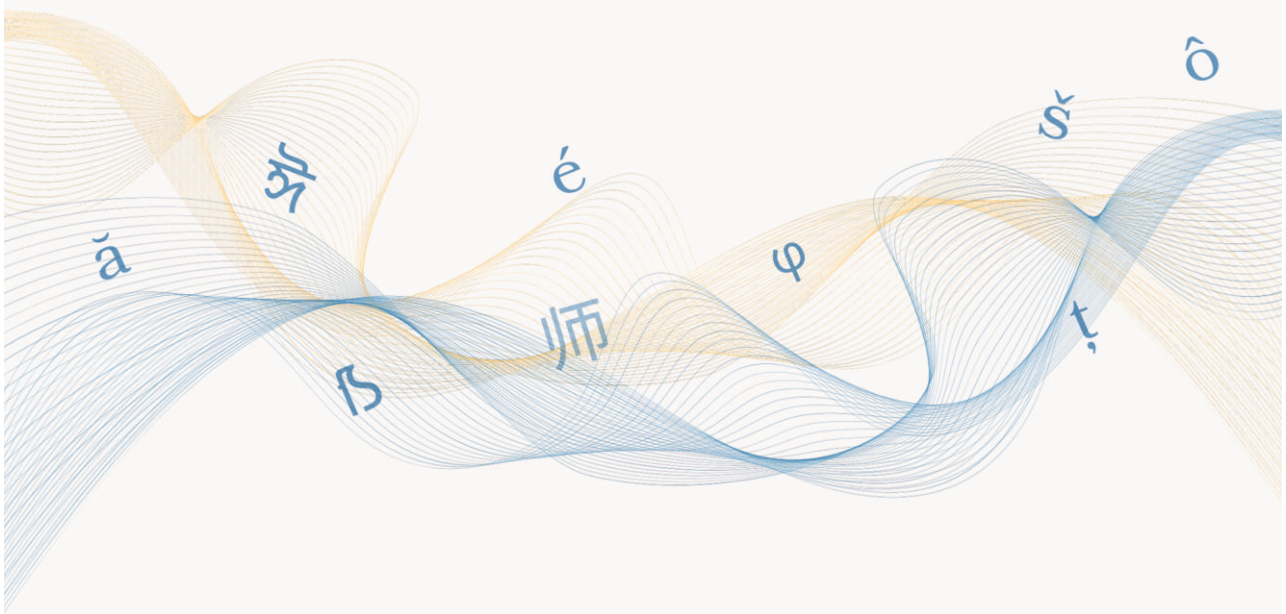
România în lume

Editori:

Corina-Gabriela Bădeliță | Ileana Oana Macari
Andreea Nechifor | Elena Platon

Româna vorbitorului străin

Interferențe lingvistice cu L1

Presa Universitară Clujeană

ROMÂNĂ VORBITORULUI STRĂIN

Interferențe lingvistice cu L1

•

Editori:

Corina-Gabriela Bădeliță | Ileana Oana Macari | Andreea Nechifor | Elena Platon

Volum apărut sub egida Institutului Limbii Române ca Limbă Europeană (ILR-LE)

ROMÂNA VORBITORULUI STRĂIN

Interferențe lingvistice cu L1

EDITORI:

**Corina-Gabriela Bădeliță | Ileana Oana Macari
Andreea Nechifor | Elena Platon**

**PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2026**

Colecția
ROMÂNIA ÎN LUME,
coordonată de către Elena Platon

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Luminița Cărașu

Prof. univ. dr. habil. Ioan Milică

Consultant științific:

Prof. univ. dr. habil. emerit Adrian Poruciuc

ISBN 978-606-37-3048-1

© 2026 Editorii volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice
mijloace, fără acordul editorilor, este interzisă și se pedepsește
conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. B.P. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel.: (+40) 744 687 884
E-mail: editura@ubbcluj.ro
editura.ubbcluj.ro | libraria.ubbcluj.ro

Cuprins

Cuvânt-înainte	7
Interferența lingvistică în româna vorbitorului străin. Interlimba și fosilizarea	9
<i>Ileana Oana Macari</i>	
Vorbitorul străin de limba română	42
<i>Elena Platon</i>	
Vorbitorul albanez de limba română	81
<i>Daniela-Carmen Stoica</i>	
Vorbitorul arab de limba română	99
<i>Alina-Georgiana Focșineanu</i>	
Vorbitorul armean de limba română	122
<i>Nicolae Adrian Henț</i>	
Vorbitorul bengalez de limba română.....	141
<i>Carmen Mușat-Coman</i>	
Vorbitorul bulgar de limba română.....	156
<i>Marina Vraciu</i>	
Vorbitorul ceh de limba română.....	175
<i>Jarmila Horáková, Nicolae Adrian Henț</i>	
Vorbitorul chinez de limba română.....	191
<i>Bing Wang</i>	
Vorbitorul coreean de limba română.....	215
<i>Alexandra Bîja</i>	
Vorbitorul croat de limba română.....	233
<i>Ivana Olujić</i>	
Vorbitorul englez de limba română.....	246
<i>Andreea Nechifor</i>	

Vorbitorul francez de limba română	270
<i>Adrian Chircu</i>	
Vorbitorul german de limba română	293
<i>Diana-Viorela Burlacu</i>	
Vorbitorul grec de limba română	309
<i>Cristina-Valentina Dafinoiu</i>	
Vorbitorul italian de limba română	324
<i>Corina-Gabriela Bădeliță</i>	
Vorbitorul japonez de limba română	353
<i>Shingo Suzuki, Takeshi Fukuda, Eimi Kawase</i>	
Vorbitorul maghiar de limba română	371
<i>Emese Fazakas</i>	
Vorbitorul norvegian de limba română	389
<i>Ioana Hodârnu-Naas-Araba</i>	
Vorbitorul polon de limba română	404
<i>Gabriela Gavril</i>	
Vorbitorul portughez de limba română	420
<i>Veronica Manole</i>	
Vorbitorul rus de limba română	436
<i>Ana Borca</i>	
Vorbitorul sârb de limba română	458
<i>Ivana Ivanić</i>	
Vorbitorul spaniol de limba română	485
<i>Ana Borca</i>	
Vorbitorul turc de limba română	508
<i>Neriman Hasan</i>	
Vorbitorul ucrainean de limba română	520
<i>Ileana Oana Macari</i>	
Utilizarea LECOR pentru studiul interferențelor dintre o limbă nativă și limba română	531
<i>Ana-Maria Barbu, Carmen Mîrzea Vasile</i>	

Cuvânt-înainte

Volumul de față s-a născut dintr-o întrebare pe care orice profesor de română ca limbă străină (RLS) și-o pune mai devreme sau mai târziu în cursul carierei sale, indiferent de profilul cursanților cu care lucrează: *De ce același fenomen gramatical ridică dificultăți insurmontabile pentru unii cursanți, în timp ce alții îl asimilează fără prea mare efort?* Cu siguranță, răspunsul este direct legat de dificultățile de achiziție, cu surse multiple care includ vârsta, limba maternă, motivația, calitatea inputului și stilul de învățare. Dintre ele, demersul nostru se concentrează însă pe una dintre cele mai predictibile – limba maternă a cursantului –, aceasta fiind mai puțin tratată sistematic în literatura de specialitate dedicată RLS. Elaborarea unui volum colectiv care să acopere „golul”, cu capitole dedicate, pe rând, interferențelor cu RLS ale câte unei limbi materne s-a constituit în reacția noastră firească la această constatare, în condițiile în care limba română este predată astăzi în 54 de universități din întreaga lume, iar programul *Anului pregătitor* funcționează în 29 de universități din România. Din grupul-țintă al cursanților, evident eterogen din perspectiva paletelor largi de limbi materne, fac parte și studenți Erasmus, traducători, diplomați, dar și copii ai românilor din diaspora care învață româna ca limbă moștenită, ceea ce construiește un profil al cursantului de azi căruia o abordare pedagogică generică nu îi poate face față.

Româna vorbitorului străin. Interferențe lingvistice cu L1 își propune, prin urmare, să cartografieze sistematic interferențele dintre limba română și douăzeci și patru de limbi materne (ordonate alfabetic pentru a ușura accesarea conținutului), oferind profesorilor de RLS un instrument concret de diagnoză și anticipare a dificultăților generate de transferul negativ. În acest scop, fiecare capitol urmează același șablon: identificarea și clasificarea L1, sistem de scriere, cinci secțiuni de interferență (fonologică, morfologică, sintactică, lexicală și pragmatică), un rezumat tabelar cu recomandări de predare și o secțiune de aspecte sociolingvistice. Autorii sunt specialiști cu experiență directă în predarea limbii române către vorbitorii fiecărei limbi materne, ceea ce, suntem convinse, transpare din calitatea descrierilor și a analizei. Semnificativ, limbile incluse acoperă nouă grupe tipologice: limbile romanice (franceza, italiana, portugheza și spaniola), limbile germanice (engleza, germana și norvegiana), limbile slave (bulgara, ceha, croata, polona, rusa, sârba și ucraineana), alte limbi indo-europene (albaneza, armeană, bengali și neogreacă), limbile semitice (araba), limbile sino-tibetane (chineză), două limbi est-asiatice (coreeana și japoneza), limbile fino-ugrice (maghiara) și limbile turcice (turca).

Se mai regăsesc în volum două studii care îi fundamentează cadrul teoretic, unul aparținând prof. dr. habil. Ileana Oana Macari, care plasează

analiza în cadrul teoriei achiziției limbii a doua și oferă instrumentele conceptuale pentru lectura capitolelor următoare, iar celălalt, semnat de către prof. dr. habil. Elena Platon, în care se evidențiază profilul vorbitorului străin de română generic și se descriu sistematic dificultățile tipice de achiziție, făcând tranziția firească spre seria capitolelor dedicate limbilor enumerate mai sus. Capitolul final constă în studiul a două autoare, cercetător I Ana-Maria Barbu și conf. dr. habil. Carmen Mîrzea Vasile, care prezintă LECOR (cu acces liber la adresa www.lecor.unibuc.ro), o resursă suplimentară și valoroasă de cercetare pe care cititorii o pot utiliza independent, atât pentru investigarea interferențelor, cât și în activitatea didactică.

Româna vorbitorului străin. Interferențe lingvistice cu L1 se înscrie în tradiția volumului *Learner English: a teacher's guide to interference and other problems* (1987) a lui Michael Swan și Bernard Smith, pe care încearcă să o adapteze la complexitatea structurală a limbii române și să o completeze cu dimensiunea pragmatică și sociolingvistică. Este primul instrument de acest tip organizat în jurul limbii materne a cursantului din literatura de specialitate românească și sperăm că va deveni un companion util pentru toți cei interesați de domeniul RLS.

Mulțumiri

Suntem recunoscătoare tuturor colegilor care au contribuit cu capitole la acest volum. Fără expertiza și experiența lor didactică directă, proiectul de față nu s-ar fi putut concretiza. Le mulțumim, de asemenea, cursanților cu care autorii din volum au lucrat de-a lungul anilor; prin producțiile lor lingvistice, cei dintâi au furnizat, fie și indirect, materialul concret pe care se întemeiază observațiile și analizele volumului. Nu în ultimul rând, ne exprimăm recunoștința față de toți cei care, înaintea noastră, au contribuit prin cercetările lor la dezvoltarea domeniului românei ca limbă străină și pe ale căror rezultate ne-am sprijinit în elaborarea acestei lucrări.

Notă editorială

Selecția limbilor incluse în acest volum reflectă exclusiv o decizie metodologică, și nu o ierarhizare a importanței sau a relevanței lor. Absența unor limbi se datorează faptului că nu a fost posibilă identificarea unor specialiști care să ducă la bun sfârșit elaborarea capitolelor dedicate acestora.

Prezentarea faptelor de limbă a fost făcută din perspectiva gramaticilor de RLS, care sunt, în majoritatea cazurilor, de factură tradiționalistă și structuralistă.

Autorii sunt în totalitate responsabili pentru conținutul capitolelor pe care le semnează. Editoarele volumului nu își asumă răspunderea pentru opiniile, datele sau interpretările prezentate în contribuțiile individuale.

Editoarele

Interferența lingvistică în româna vorbitorului străin. Interlimba și fosilizarea

ILEANA OANA MACARI

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Motto:

*Depending on the point to be learnt, the mother tongue
can help, hinder, or have no effect one way or the other.*

Michael Swan

1. Predarea RLS – o paradigmă în evoluție

Prezentul volum, *Româna vorbitorului străin. Interferențe lingvistice cu L1*¹, marchează o tranziție necesară în didactica limbii române ca limbă străină (RLS): trecerea de la intuiția profesorului, cristalizată în experiența a mii de ore de curs, la o cartografiere sistematică și fundamentată științific a specificului procesului de achiziție, care, ce-i drept, în cele mai multe cazuri, validează concluziile empirice adunate de-a lungul anilor în care limba română a fost predată, în diverse contexte, formale sau nu, vorbitorilor de alte limbi materne. Eticheta de „paradigmă în evoluție” aplicată domeniului RLS este, astfel, pe deplin justificată, deoarece aşază predarea-învăţarea RLS, cu tot ceea ce ține de acest proces, pe făgaşul firesc al predării tuturor limbilor nematerne/străine (L2), conducând-o în zona esențială a lingvisticii aplicate, printr-o tranziție necesară de la o pedagogie a experienței, empirică și intuitivă, la o pedagogie a cercetării, sistematică, bazată pe date².

Pe tărâm românesc, trecerea de la intuiția profesorilor care operau adesea cu „rețete” locale³ la metodă s-a făcut prin obiectivarea observațiilor acumulate la clasă și prin publicarea lor în studii specializate, ceea ce a condus la integrarea

¹ Pentru claritate, este util să menționăm că, în acest capitol și în întregul volum, L1 desemnează limba maternă a vorbitorului/cursantului, iar L2, limba română ca limbă străină sau nematernă, indiferent dacă RLS este, de fapt, cea de a doua sau chiar a treia, a patra ș.a.m.d. limbă străină învățată de un vorbitor anume.

² Elena Platon detaliază unele aspecte ale acestui subiect în secțiunea următoare.

³ Această trecere este observabilă mai ales prin intermediul materialelor didactice elaborate și publicate de-a lungul a peste cincizeci de ani, în buna „tradiție” a anului pregătitor. Câteva exemple de manuale universitare publicate înainte de 2000 sunt: Grigore Brâncuș, Adriana Ionescu și Manuela Saramandu, *Limba română. Manual pentru studenții străini. Anul pregătitor*, Editura Universității din București, 1981, 1996; Liana Pop, *Româna cu sau fără profesor*, Editura Echinox, Cluj, 1991; Ana Dorobăț și Mircea Fotea, *Româna de bază. Essential Romanian*, Institutul European, Iași, 1999.

RLS în zona de cercetare a Achiziției limbii străine⁴ (*Second Language Acquisition – SLA*) și la alinierea la Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL), printr-un proces de tranziție care a început la finalul anilor '90 și s-a consolidat în prima decadă a anilor 2000. Până în anii '90, predarea RLS în universitățile din România se făcea, similar cu predarea limbilor străine în școlile de stat, dominant prin metoda gramatică-traducere și prin abordarea structuralistă. Trecerea către SLA și pragmalingvistică s-a produs în perioada 2000–2005 (cu aproximativ zece ani mai târziu decât predarea limbii engleze, de exemplu), atunci când cercetarea românească a început să își însușească masiv aparatul conceptual occidental francez și anglo-saxon și a încetat să mai analizeze româna ca „limbă în sine”, începând să se concentreze pe „procesul de achiziție” și pe „creierul cursantului”. Asocierea cu CECRL a început oficial odată cu publicarea versiunii finale a Cadrului în 2001 de către Consiliul Europei, o dovadă-cheie fiind traducerea oficială în limba română a CECRL apărută în 2003⁵, devenită documentul programatic obligatoriu pentru restructurarea curriculei în centrele de RLS din România. În consecință, imediat după 2003, universitățile au început să își recalibreze cursurile de la Anul pregătitor, renunțând la nivelurile tradiționale (*începător, mediu, avansat*) și adoptând denumirile A1-C2 propuse în CECRL, precum și descriptorii aferenți.

Dovezile integrării unor concepte ca *interlimbă, fosilizare, observare conștientă* din lingvistica aplicată se regăsesc în producția academică în special a Institutului Limbii Române ca Limbă Europeană (ILR-LE), un centru de cercetare și formare în domeniul limbii române ca limbă străină/nematernă/limbă a doua (RLS/RLNM/RL2), inaugurat la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca în 29 februarie 2008 (<https://ilrle.institute.ubbcluj.ro/>). În România, interlimba și fosilizarea au fost investigate în lucrările de doctorat și în studiile publicate după 2005, iar referințele la Selinker (*interlanguage*) și Han (*fossilization*) devin standard⁶ în bibliografiile RLS din această perioadă. Ipoteza observării conștiente/conștientizării⁷ (Schmidt 1990: 129-158) și instruirea orientată pe

⁴ Vom utiliza în continuare acronimul SLA pentru a ne referi la subdomeniul lingvisticii aplicate care studiază achiziția limbilor străine, fie ulterior însușirii limbii materne, fie concomitent cu aceasta în cazul bilingvismului simultan. Motivul este că, deși în literatura de specialitate din domeniul RLS acronimul folosit este ALS (Achiziția Limbii Secunde), acesta este mai puțin răspândit și, prin urmare, mai puțin transparent decât echivalentul său englezesc.

⁵ Volumul *Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare*, traducere din limba engleză, Editura Economică, București, publicat de Consiliul Europei, Consiliul pentru Cooperare Culturală, Comitetul de Educație, Divizia de Limbi Moderne (Strasbourg), este traducerea oficială a lucrării originale apărute în 2001 cu titlul *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, publicată de Cambridge University Press.

⁶ De exemplu, volumul Elena Platon, Ioana Sonea, Dina Vilcu, *Manual de limba română ca limbă străină (RLS). A1-A2*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, este deja construit pe această paradigmă.

⁷ Ipoteza observării conștiente/a conștientizării (*the noticing hypothesis*) va fi discutată în următoare secțiune.

procesare⁸ (VanPatten 2003) reprezintă integrări metodologice care facilitează trecerea de la predarea deductivă a gramaticii la o didactică axată pe focalizarea atenției asupra formei și pe reconfigurarea strategiilor de decodare a inputului în procesul de achiziție, fiind integrări mai recente⁹, vizibile în studiile din ultimii 10–15 ani, dovadă clară a folosirii acestor concepte ca instrumente de lucru curente. Apariția colecțiilor dedicate special RLS, inițiate și coordonate de către Elena Platon, precum cele de la Casa Cărții de Știință sau Presa Universitară Clujeană, care nu mai sunt simple manuale, ci studii de achiziție, și conferințele internaționale organizate mai întâi la Cluj sau București, apoi și la Ploiești și Timișoara, după 2010 au început să aibă secțiuni dedicate SLA, nu doar Didacticii RLS. Demnă de menționat, poate, este și o anumită maturizare terminologică pe plan intern, ilustrată fie și numai prin trecerea de la *cetățean străin* la *vorbitor străin* (VS), care reflectă mutarea focusului de pe statutul administrativ al cursantului, pe cel lingvistic și cognitiv.

1.1. Standardizarea instrumentelor și paradigma replicabilității

Pentru că volumul de față a fost conceput ca un instrument de lucru, standardizarea mijloacelor utilizate în colectarea și prezentarea datelor a reprezentat o componentă esențială a demersului nostru. Elaborarea unui șablon de descriere, a tabelelor de interferență și a listei de repere, discutate într-o secțiune separată, marchează aderarea la o paradigmă a replicabilității științifice în RLS. Altfel spus, aceste resurse au fost proiectate nu doar pentru a asigura unitatea volumului, ci și pentru a oferi un model metodologic ce poate fi preluat de către alți specialiști. Un lector care va predă româna unor vorbitori cu o L1 neinclusă în acest volum va putea folosi aceste șabloane pentru a-și construi propriul instrument de diagnoză, astfel fără să mai depindă exclusiv de propria intuiție și putând să utilizeze o matrice de analiză validată.

1.2. De la vorbitorul străin generic la interlimba individuală

Volumul include modelul VS generic descris de către Elena Platon în capitolul următor, iar pentru a înțelege mai bine de ce un VS cu o L1 distinctă produce anumite structuri – de exemplu, de ce un vorbitor de limbă polonă omite sistematic articolul hotărât sau de ce un cursant de limbă arabă

⁸ Vom reveni la modelul instruirii orientate pe procesare (*processing instruction model*) în Secțiunea 2.

⁹ Vezi lucrările Laviniei Vasiiu (*Achiziția limbii române ca L2. Interlimba la nivelul A1*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020 și *Există viață și dincolo de competențele lingvistice*, în Elena Platon, Cristina Bocoș, Diana Roman, Lavinia Vasiiu (ed.), *Discurs polifonic în Româna ca limbă străină*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020, p. 121-137) sau ale lui Dan-Aurelian Botta (*Competența pragmatică în procesul de achiziție a limbii române ca limbă străină*, în Elena Platon, Antonela Arieșan (ed.), *Noi perspective în abordarea românei ca limbă străină/ca limbă nematernă*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012 și *Cadrul european comun de referință pentru limbi: o paradigmă în mișcare*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philologia”, LIX, 4, 2014, p. 53-61), pentru modul în care aceste concepte au fost asimilate în RLS.

întâmpină dificultăți majore în redarea opoziției dintre [p] și [b] –, capitolele care vin în continuare fac o investigație a mecanismelor de contact dintre o serie de L1 și RLS și analizează procesele de interferență și formarea interlimbii în contexte specifice. Ceea ce rezultă este nu doar o simplă inventariere a erorilor celor mai frecvente, ci o imagine a interlimbii ca sistem dinamic, guvernat de reguli sistematice¹⁰ proprii. În această viziune, interferența lingvistică nu mai este privită exclusiv ca sursă de eroare și se recunoaște, în schimb, ca un catalizator al configurării lingvistice a noului sistem pe care și-l construiește VS.

1.3. Modelul Swan și Smith

Sursa de inspirație pentru acest demers a fost lucrarea de referință a lui Michael Swan și Bernard Smith, *Learner English: A Teacher's Guide to Interference and Other Problems*, publicată prima oară în 1987. Am preluat din modelul Swan și Smith în primul rând structura organizării pe limbi materne, dar și ceva ce am considerat în egală măsură încă relevant, chiar după aproape patru decenii de la apariție: tonul pragmatic și orientarea către profesor a abordării interferenței lingvistice, utilizate pentru a compara cu engleza trăsăturile relevante a peste douăzeci de L1. Filosofia noastră, în acord cu cea a lui Swan și Smith, consideră că L1 nu este în principal un balast de care VS de RLS trebuie să scape, ci, mai degrabă, un „filtru” prin care acesta decodează și reconstruiește limba română.

Volumul de față dezvoltă și actualizează modelul lui Swan și Smith, adaptându-l la complexitatea structurală a RLS și punând la dispoziția contributorilor, încă din etapa de elaborare, setul de instrumente sus-pomenit, cu ajutorul căruia să-și organizeze materialul și care să permită ulterior profesorilor care vor utiliza volumul să anticipeze logica interlimbii VS venit dinspre o anumită L1. Această abordare a fost posibilă prin contribuția a 28 de specialiști, fiecare capitol dedicat câte uneia dintre limbile materne¹¹ analizate în relație cu româna ca L2 fiind elaborat de către un bun cunoscător al respectivei L1, cu experiență practică în predarea RLS vorbitorilor acelei limbi.

¹⁰ În literatura de specialitate din SLA, termenul consacrat este *systematic* (engl.), cu sensul de „done according to a system or plan, in a thorough, efficient, or determined way” (*Oxford Advanced Learner's Dictionary*), și nu *systemic*, deși acesta din urmă există în engleză cu sensul de „of or relating to a system” (*OED*). Alegerea lui *systematic* în SLA reflectă accentul pus pe metodă și regularitate, nu pe apartenența la un sistem. În română, am optat pentru *sistematic*, al cărui sens principal în DEX este „care se bazează pe un anumit sistem sau are în vedere constituirea unui sistem [...] care se efectuează după un plan, după o metodă dinainte gândită; metodic, organizat” (*DEX '98*). Deși *sistemic* – „referitor la sistem; cu caracter de sistem” (*DEX* < fr. *système*, engl. *systemic*) – ar fi mai fidel sensului de „care ține de sistem”, am preferat *sistematic* pentru a respecta terminologia consacrată în literatura SLA și pentru a nu introduce o distanță nejustificată față de sursa englezească.

¹¹ Limbile incluse în prezentul volum sunt: albaneza, araba, armeană, bengali, bulgara, ceha, chineza, coreeană, croată, engleza, franceza, germana, italiană, japoneza, maghiara, neogreacă, norvegiană, polonă, portugheză, rusă, sârbă, spaniolă, turcă și ucraineană.

2. Paradigmele cercetării în SLA

Pentru a situa actualul demers în context, este necesară o scurtă incursiune în evoluția teoriilor SLA, deoarece înțelegerea interferenței lingvistice necesită o raportare la evoluția acestor paradigme, care au mutat centrul de greutate de la sistemul limbii către procesele cognitive ale VS. Această recalibrare epistemologică a presupus abandonarea treptată a modelului behaviorist, care interpreta achiziția ca pe o simplă formare de deprinderi (*habit formation*), iar L1 ca pe un balast ce trebuia eliminat prin repetiție (*drills*), în favoarea unor modele mentaliste și, ulterior, interacționiste. În această nouă perspectivă, mintea VS este recunoscută și analizată ca spațiul activ în care se forjează sistemul interlimbii prin procese de selecție, filtrare și restructurare a inputului. Prin urmare, analiza contrastivă modernă, pe care se fundamentează volumul de față, trece dincolo de simpla comparare a două sisteme lingvistice statice (L1 și L2) și investighează modul în care VS utilizează creativ resursele limbii materne pentru a negocia sensul și structura în limba-țintă. Interferența este astfel redefinită, nemaifiind un simplu simptom de eșec și o sursă de erori, ci, mai degrabă, o probă a dinamicii cognitive și a strategiilor de învățare la care recurge VS.

2.1. De la predicție la interpretare

Ipoteza Analizei Contrastive (CAH¹²), formulată inițial de către Robert Lado (1957), s-a dezvoltat sub influența behaviorismului și a lingvisticii structurale, pornind de la premisa că învățarea unei limbi străine reprezintă înlocuirea vechilor deprinderi din L1 cu noi seturi de deprinderi, specifice L2. În varianta sa tare (*strong version*), CAH susținea că toate dificultățile de învățare pot fi prezise prin compararea structurală a celor două limbi, postulând un raport de cauzalitate directă: acolo unde sistemele diferă, apare eroarea, iar acolo unde sunt acestea similare, învățarea este facilitată. În viziunea lui Lado, pornind de la ipoteza că mecanismul central al învățării unei limbi străine este transferul deprinderilor din limba maternă, studentul va tinde să transfere sensurile, formele și distribuția acestora din L1 în L2, atât în plan productiv, cât și receptiv. Transferul pozitiv (sau facilitarea) se produce atunci când structurile din L1 sunt identice sau foarte asemănătoare cu cele din limba-țintă, iar cunoștințele anterioare servesc drept sprijin, accelerând procesul de achiziție. Transferul negativ (sau interferența) este generat de diferențele structurale dintre L1 și L2, din această cauză deprinderile din limba maternă intrând în conflict cu normele limbii-țintă și generând erori sistematice. Lado susține că analiza contrastivă are exact rolul de a identifica aceste puncte de divergență, pentru a putea prezice unde va apărea transferul negativ, permițând astfel profesorului să creeze materiale didactice care să contracareze interferența.

¹² Și pentru acest termen vom folosi în continuare acronimul englezesc, CAH.

Cercetările ulterioare în SLA au demonstrat însă că realitatea achiziției este mult mai complexă decât acest determinism structural și mai puțin liniară. Wardhaugh (1970) a fost cel care a operat distincția critică între versiunea tare, centrată pe predictivitate, și versiunea slabă (*weak version*) a ipotezei, argumentând că analiza contrastivă este mult mai eficientă ca instrument de interpretare diagnostică a erorilor deja produse decât ca instrument de anticipare a acestora. S-a observat că nu toate diferențele structurale produc erori (VS adesea optând pentru strategii de evitare), dar și că unele dintre cele mai rezistente interferențe apar, paradoxal, acolo unde sistemele sunt foarte asemănătoare, dar nu identice. Această interferență a similitudinii, investigată de către Oller și Ziahosseiny (1970), demonstrează că procesele cognitive de categorizare pot produce confuzii mai mari între structuri cvasi-identice decât între cele radical diferite, invalidând astfel determinismul simplist al variantei inițiale a CAH.

Prin urmare, analiza contrastivă modernă, adoptată în volumul de față, nu mai tinde să fie un instrument de predicție behavioristă, și devine o metodă de interpretare diagnostică pentru investigarea modului în care VS utilizează resursele L1 pentru a negocia sensul și structura în limba română ca L2. În loc să pretindă că prezice viitorul, abordarea oferă o explicație post-factum, logică, pentru dificultățile recurente, cu potențial de identificare a motivele pentru care anumite structuri din română sunt refractare achiziției pentru un cursant cu o anumită L1. Dacă, de pildă, un vorbitor de polonă sau de o altă limbă slavă omite articolul, analiza contrastivă ne confirmă că sursa erorii este absența categoriei gramaticale a determinării în L1. Obiectivul de a facilita o anticipare informată este cel care validează principiul pe care sunt construite capitolele acestui volum, așa încât să devină instrumente utile pentru didactica RLS.

2.2. Competență tranzitorie, interlimbă și româna vorbitorului străin

În vreme ce CAH investighează sistemele lingvistice ale L1 și L2, analiza erorilor (*error analysis* – EA¹³) se îndreaptă către producția lingvistică a VS. Prin denunțarea asocierii dintre erori și eșec, și recunoașterea celor dintâi ca dovezi ale unei strategii active de învățare, Corder (1967) a revoluționat domeniul SLA. În această perspectivă, eroarea deschide o fereastră spre mintea VS și oferă informații despre ceea ce Corder numește „competența sa tranzitorie” (*transitional competence*). Prin acest termen, lingvistul susține ideea că, în orice moment al procesului de achiziție, VS posedă un sistem lingvistic propriu, care este deopotrivă logic și coerent, chiar dacă nu coincide pe toate segmentele cu normele limbii-țintă. În competența tranzitorie, Corder integrează, pe de-o parte, distincția pe care o face Chomsky în primul capitolul al cărții sale, *Aspects of the Theory of Syntax* (1965), între competență (*competence*)¹⁴ și performanță

¹³ Și pentru acest termen vom folosi în continuare acronimul englezesc, EA.

¹⁴ Pentru Chomsky, competența se referă la cunoașterea abstractă a regulilor unei limbi de către un vorbitor.

(*performance*)¹⁵ și nu mai vede, astfel, erorile sistematice ale VS ca pe niște scăpări sau accidente, ci ca pe o reflectare a stadiului cunoașterii/a ceea ce știe acesta la acel moment despre cum funcționează L2. Această competență a VS este caracterizată ca „tranzitorie” deoarece, în viziunea propusă de Corder, sistemul este (ca să folosim un termen în vogă astăzi) fluid: pe măsură ce VS primește input nou și își testează ipotezele, această competență se restructurează, apropiindu-se de competența nativului sau, dimpotrivă, dacă intervine fosilizarea, stagnând.

Pentru autorii acestui volum, recunoașterea competenței tranzitorii a VS înseamnă acceptarea ideii că acesta nu vorbește o română „stricată”, ci o limbă care are o gramatică proprie, construită parțial pe logica L1 și, parțial, pe regulile L2 (pe cele pe care a ajuns să le interiorizeze deja). Rolul CAH în varianta sa slabă/diagnostică este tocmai de a descrie această gramatică „de tranziție”, iar pentru fundamentarea metodologică a acestui volum, este crucială înțelegerea modului în care conceptul lui Corder se suprapune și explică româna vorbitorului străin. Mai precis, ceea ce este numit „competență tranzitorie” reprezintă, în esență, gramatica internă pe care VS o posedă la un moment dat. În cadrul competenței tranzitorii, interferența cu L1 funcționează ca o strategie de sprijin și, pe baza ei, VS recurge la resursele familiare din L1 pentru a umple golurile din cunoștințele de RLS, iar rezultatul este arhitectura specifică a românei vorbite de către acesta.

Din această perspectivă, nici erorile interlinguale¹⁶ și nici cele intralinguale¹⁷ nu se mai identifică drept dificultăți inerente în procesul de achiziție a L2. Erorile devin dovezi ale ipotezelor pe care VS le face despre sistemul limbii române, concretizate în strategii active de învățare, și nu atestări ale eșecului procesului de predare-învățare. În plus, aceleași erori oferă informații despre competența tranzitorie a VS, facilitând distincția critică între „greșeli” (*mistakes*), ca abateri punctuale cauzate de oboseală sau neatenție, și „erori” propriu-zise (*errors*), care sunt sistematice și reflectă stadiul actual al interlimbii unui VS. Ca urmare, considerăm că valoarea euristică a prezentului volum rezidă tocmai în capacitatea fiecărui capitol de a constitui un instrument util pentru decriptarea naturii erorii. Acolo unde un observator neavizat ar vedea o abatere aleatorie, specialistul care cunoaște L1 a cursantului (sau care are măcar acces la o prezentare sistematică a acesteia în asociere cu RLS) va putea face o supoziție logică privind ipoteza pe care VS a formulat-o despre sistemul limbii române, așa cum transpare aceasta prin prisma erorii.

¹⁵ Chomsky vede performanța ca fiind utilizarea efectivă a limbii de către un vorbitor.

¹⁶ Erorile interlinguale sunt cele cauzate de interferență, adică de transferul negativ din L1, și sunt cele de care se preocupă cu precădere volumul de față.

¹⁷ Erorile intralinguale sunt cauzate de suprageneralizări ale normei românești rezultate din procesarea internă a limbii române, precum, de exemplu, aplicarea unei terminații de plural regulate unui substantiv neregulat.

2.3. Interlimba și fosilizarea

La câțiva ani după ce Corder (1967) definește competența tranzitorie, Selinker (1972) rafinează conceptul și îl numește „interlimbă” (*interlanguage*), descrisă ca un sistem lingvistic separat, aflat la intersecția dintre L1 și L2. În accepțiunea sa, interlimba are propria logică și este sistematică, structurându-se pe un sistem propriu de reguli, dar este în același timp și permeabilă, modificându-se și evoluând pe măsură ce VS primește input nou. Pe baza acestor trăsături, Selinker (1972: 209-232) argumentează că VS nu produce greșeli/erori aleatorii, acestea fiind rezultatul utilizării unui sistem lingvistic guvernat de reguli, chiar dacă diferite de ale normei L2.

Pentru Selinker (1972: 211), autonomia sistemului este dată de activarea unei structuri psihologice latente (*latent psychological structure – LPS*) care guvernează modul în care mintea umană procesează datele unei L2 și, prin urmare, arhitectura interlimbii nu este determinată exclusiv de interferența L1–L2, ci este modelată, de fapt, de cinci procese cognitive fundamentale. Dintre ele, primul, transferul lingvistic (*language transfer*), reprezentat de influența directă a L1, constituie centrul de interes al volumului de față, însă nici cel de-al doilea, transferul rezultat din procesul de instruire (*transfer of training*), unde anumite tipare eronate pot fi induse chiar de modul în care este predată sau prezentată în manuale gramatica, nu este exclus din discuție. Strategiile de învățare a L2 (*strategies of L2 learning*), care includ procese de simplificare sau reducere a complexității structurale, și strategiile de comunicare (*strategies of L2 communication*), utilizate de către VS pentru a compensa lacunele de vocabular sau de structură în timpul interacțiunii verbale (Selinker 1972: 216-218), sunt și ele menționate, explicit sau implicit, în multe dintre capitolele următoare. Exemple concrete pentru cel de-al cincilea proces cognitiv, suprageneralizarea (*overgeneralization*) materialului lingvistic din L2 (Selinker 1972: 219-220), prin care regulile învățate sunt aplicate forțat în contexte exceptate de normă, sunt furnizate pentru fiecare dintre L1 incluse în volum.

Ne aliniem, astfel, prin analogie, la ideea lui Selinker, și susținem că astfel de procese demonstrează că interlimba VS de RLS nu este un „hibrid haotic”, ci o entitate dinamică, aflată într-o permanentă restructurare prin testarea de ipoteze lingvistice în L2. Ceea ce volumul de față numește „româna vorbitorului străin”¹⁸ (*learner Romanian*) considerăm a fi manifestarea concretă a interlimbii, un sistem de sine stătător, guvernat de reguli proprii. Astfel, româna vorbitorului străin este sistematică, ceea ce înseamnă că erorile de articulare sau de topică nu sunt întâmplătoare, ci reflectă stadiul actual al competenței tranzitorii a respectivului VS. De asemenea, interlimba are o logică internă care nu aparține în totalitate nici limbii române ca L2, nici limbii materne (L1) a VS,

¹⁸ Sintagma *româna vorbitorului străin* reprezintă echivalentul propus în acest volum, începând chiar cu titlul, pentru termenul englezesc *learner Romanian*. Precizăm că, în afara terminologiei consacrate în literatura de specialitate, traducerea tuturor fragmentelor din sursele de limbă engleză citate în prezentul capitol aparțin autoarei.

constituindu-se, în esență, într-un sistem terț, în perpetuă restructurare, în pas cu progresul procesului de achiziție. VS funcționează, deci, ca un constructor de sistem, care se străduiește să dea coerență datelor receptate.

Selinker (1972: 215) este cel care introduce și definește, tot pentru prima dată, pe lângă interlimbă, și termenul de „fosilizare” (*fossilization*), în încercarea de a explica de ce majoritatea adulților nu reușește să atingă o competență identică cu cea a unui nativ în L2. El descrie procesul de fosilizare în SLA ca fiind un fenomen în care anumite elemente lingvistice, reguli și subsisteme rămân permanente în interlimba VS, indiferent de vârsta acestuia sau de cantitatea de instruire și explicații primite în L2, fosilizarea fiind produsă de mecanismul cognitiv sus-menționat și etichetat ca *LPS*, stabilit genetic. O altă trăsătură distinctivă a fosilizării pe care o observă lingvistul este regresul (*backsliding*), manifestat atunci când un VS pare să-și fi însușit o regulă, însă regresează către tipare anterioare incorecte dacă se concentrează pe un subiect dificil sau dacă are o stare de anxietate.

Evoluția conceptului a condus la o definiție mai riguroasă a fosilizării, formulată de Han (2004b: 27-31) în cadrul unei teorii despre stagnare în achiziția L2. Han face mai întâi o trecere în revistă a conceptului de fosilizare, pornind de la accepțiunea originală a lui Selinker din 1972 și incluzând dezvoltările ulterioare propuse de către același Selinker și de colaboratorii săi (1978, 1992), precum și de alți cercetători¹⁹. Cercetătoarea remarcă o tendință de abstractizare și extindere a termenului, care trece de la simplul regres lingvistic către o definiție radicală: o încetare permanentă a dezvoltării IL înainte ca VS să fi atins o competență similară celei a vorbitorului nativ, în ciuda abilităților pozitive, a oportunităților și a motivației de a învăța (2004a: 215). Dacă Selinker descria fosilizarea ca pe un mecanism prin care unele elemente lingvistice tind să rămână permanent în IL, Han rafinează definiția, introducând conceptul de stabilizare (*stabilization*): structurile fosilizate sunt extrem de rezistente la schimbare (*resilient*), așa încât, chiar și în prezența motivației, a expunerii la input și a exersării, VS nu reușește să progreseze către normele L2 pe anumite niveluri ale limbii. La rândul său, selectivitatea este considerată de Han un fenomen care afectează rareori întregul sistem lingvistic și vizează, în schimb, trăsături specifice anumitor zone, precum pronunția la nivelul fonetico-fonologic, topica sau acordul la cel morfosintactic, utilizarea cuvintelor la nivel lexical și/sau pragmatic etc. Astfel, fosilizarea se manifestă prin stabilizarea anumitor structuri eronate în interlimba VS, cauzate adesea de interferențe lingvistice persistente, care devin dificil de corectat. Spre deosebire de achiziția L1, care se finalizează prin atingerea competenței depline, stagnarea în achiziția

¹⁹ Din considerente de spațiu, analiza de față nu detaliază contribuțiile tuturor autorilor menționați de Han în sinteza sa. Referința la Selinker însă este menținută pentru a asigura contextul necesar prezentării evoluției conceptului de fosilizare și pentru a evidenția punctele de continuitate teoretică dintre acesta și modelul propus de Han.

L2 reprezintă o trăsătură definitorie a învățării la adulți, în ciuda motivației cursantului sau a oportunităților de instruire.

Sus-menționatele cinci procese psiholingvistice de formare a IL enumerate de către Selinker (1972: 215) nu trebuie confundate cu cele cinci probleme centrale (*central issues*) referitoare la aspecte metodologice și de cercetare prezentate de Han (2004a), lingvista identificând cinci arii critice de confuzie în cercetarea SLA (2004a: 220-231), a căror existență este alimentată de faptul că noțiunea de fosilizare și-a pierdut caracterul monolitic inițial, evoluând către un construct teoretic complex și adesea fragmentat, marcat de interpretări divergente. Diversitatea în cauză a transformat fosilizarea într-un tablou vast în care se intersectează explicații multidisciplinare, de la cele cognitive și neurologice, până la cele ambientale și socioafective, fiecare aducând noi variabile cauzale în discuție.

În contextul de proliferare terminologică și conceptuală din jurul fosilizării, Han observă că, deși cercetătorii sunt unanimi în a o considera o trăsătură centrală a SLA, ei nu ajung la consens în patru zone critice: natura sa (globală sau limitată la structuri locale)²⁰, relația cu nivelul final de competență²¹, definirea ei ca rezultat (produs) sau ca mecanism (proces)²² și distincția dintre platoul temporar de învățare (stabilizare) și oprirea definitivă a procesului (fosilizare)²³. La acestea se adaugă o întrebare metodologică legată de durata pe care ar trebui să o aibă un studiu²⁴ (Han 2004a: 219-229). Din perspectiva volumului de față, contribuția cea mai semnificativă a lui Han în ceea ce privește fosilizarea este, însă, legată de perioada critică, de transferul din limba maternă, de natura sa modulară și de rolul instruirii.

Astfel, cercetătoarea investighează modul în care factorii biologici corelați cu vârsta, respectiv, efectele perioadei critice (*critical period effects*), influențează fosilizarea la adulți (2004b: 45-62) și sugerează că maturizarea biologică a creierului limitează accesul la mecanismele înnăscute de achiziție specifice limbii materne, forțând cursanții adulți să se bazeze pe mecanisme cognitive generale care sunt mai puțin eficiente în procesarea inputului lingvistic fin. Această tranziție obligă creierul să utilizeze strategii de rezolvare a problemelor de tip general, ceea ce explică succesul asimetric și adesea incomplet al achiziției L2 la vârsta adultă.

²⁰ Întrebarea lui Han (2004a: 220), „Fosilizarea este globală sau locală?” poate fi reformulată ca „Se fosilizează întregul sistem lingvistic sau doar anumite structuri specifice localizate?”.

²¹ Următoarea interogație a lui Han (2004a: 220) se referă la nivelul final/superior de competență (*ultimate attainment*) al VS: „Nivelul final/superior de competență și fosilizarea sunt izomorfe?”.

²² „Fosilizarea trebuie privită ca produs sau ca proces?” (Han 2004a: 223), prin „proces” înțelegându-se „mecanism continuu al stagnării”.

²³ Întrebarea „Sunt stabilizarea și fosilizarea sinonime?” pune în discuție relația dintre un platou temporar – stabilizarea și încetarea permanentă – fosilizarea (Han 2004a: 224).

²⁴ „Un studiu longitudinal [care urmărește VS] ar trebui să dureze cinci ani sau mai mult [pentru a confirma permanența]?” (Han 2004a: 229).

În ceea ce privește transferul din limba maternă (*native language transfer*), Han (2004b: 77-85) analizează rolul de preprogramare (*preprogramming*) al L1 în procesul de achiziție a L2, argumentând că sistemul conceptual structurat în cursul achiziției L1 ghidează modul în care cursantul adult procesează și asimilează inputul L2, determinând astfel atât traiectoria de dezvoltare a interlimbii, cât și nivelul de competență atins în final. Importanța acestor concluzii este evidentă în contextul discuției de față, deoarece legitimează utilizarea analizei contrastive nu ca pe un simplu exercițiu comparativ, ci ca pe o metodă de a decoda preprogramarea care stă la baza interlimbii fiecărui VS. Observațiile sale sunt cu precădere utile pentru fundamentarea abordării volumului *Româna vorbitorului străin. Interferențe lingvistice cu L1* prin aceea că permit profesorului să anticipeze zonele unde acest filtru cognitiv va produce cele mai rezistente interferențe, în funcție de specificul fiecărei L1.

În aceeași măsură semnificativă pentru viziunea volumului este și observația lui Han (2004b: 106-111) prin care argumentează că fosilizarea are o natură modulară, ceea ce înseamnă că, în cadrul aceleiași interlimbi, unele trăsături sau domenii lingvistice pot fosiliza, în timp ce altele continuă să se dezvolte spre norma L2 țintă. Dovezile aduse de Han indică faptul că succesul și eșecul coexistă în orice interlimbă, un cursant putând atinge competența specifică vorbitorului nativ într-un subsistem lingvistic, rămânând totodată sub această normă în altele. Se explică, astfel, de ce profilul VS de RLS este adesea unul hibrid, marcat de competențe inegale. Exact natura modulară a fosilizării este ceea ce justifică structura listelor de repere pomenite mai sus, care analizează separat fiecare palier al limbii, permițând identificarea precisă a modulelor lingvistice unde procesul de achiziție a stagnat prematur.

Într-un cadru care implică profesorii atât ca autori/contributori la prezentul demers colectiv, cât și ca beneficiari ai acestui instrument pentru predarea RLS, este necesar să ne referim și la rolul instruirii (*instruction*), chiar dacă Han pune sub semnul întrebării convingerile convenționale referitoare la măsura în care predarea la clasă poate preveni sau anula eficient fosilizarea (2004b: 125-161). Analiza sa critică sugerează că pedagogia tradițională, axată pe corectarea de suprafață, eșuează adesea în fața structurilor fosilizate; (și) în contextul RLS, s-ar putea produce o regândire a feedbackului pedagogic și adoptarea unor strategii de instruire orientată pe procesare (*processing instruction*), la care ne vom referi în paginile următoare, capabile să intervină asupra mecanismelor cognitive profunde ale cursantului.

În concluzie, putem spune că investigarea de către Han a cauzelor fosilizării relevă o interacțiune complexă între factori interni și externi, pe care ea îi clasifică în funcție de impactul lor asupra procesării lingvistice și care au un mare potențial didactic, inclusiv pentru predarea RLS. Pe baza factorilor interni, cognitivi și neurologici, Han (2004b: 29, 130-132, 163) discută, pe lângă ipoteza perioadei critice, și pe cea a incapacității VS de a „observa conștient/conștientiza” (*noticing*) diferențele subtile dintre propria IL și norma

L2, proces care, în absența corecției, duce la stabilizarea unor forme eronate, chiar dacă funcționale comunicațional. Aceștia li se adaugă transferul din L1 ca interferență persistentă, care sabotează internalizarea unor structuri cu marcaj intens (*highly marked structures*)²⁵, alături de factori externi, precum cei de mediu (Han 2004b: 29): absența feedbackului corectiv (*absence of corrective feedback*), lipsa inputului (*lack of input*), consolidarea din mediul lingvistic (*reinforcement from linguistic environment*), lipsa instruirii (*lack of instruction*), lipsa relevanței comunicaționale (*lack of communicative relevance*), lipsa inputului scris (*lack of written input*), complexitatea limbii (*language complexity*), calitatea inputului (*quality of input*) și instruirea (*instruction*).

Utilitatea factorilor enumerați în paragraful precedent pentru procesul de predare este clară fie și dacă privim doar ceea ce Han identifică drept stabilizarea bazată pe succesul comunicațional, unde absența feedbackului corectiv, validată de reușita transmiterii mesajului de către VS, blochează restructurarea sistemului IL acestuia. Cartografierea cauzelor fosilizării făcută de Han pregătește terenul pentru explorarea mecanismelor de trecere de la input la *intake*, prin intermediul observării conștiente/conștientizării și al instruirii orientate pe procesare, subiecte dezvoltate în secțiunea următoare.

Până atunci, se mai impune o observație punctuală: în capitolele dedicate vorbitorilor de RLS sunt relevate astfel de puncte de fosilizare pentru a semnaliza situațiile în care dezvoltarea IL se oprește prematur și care presupun efort didactic intensificat pentru a debloca evoluția VS. Identificarea cauzelor permite profesorului să treacă de la corecția erorilor la elaborarea unei strategii de defosilizare (*defossilization attempt*), prin tehnici de creștere a conștientizării (*consciousness-raising*) formei. Pentru contextul românei vorbitorului străin, perspectivele lui Selinker și Han justifică abordarea contrastivă în identificarea erorii și a structurilor cu potențial de fosilizare, precum genul substantivelor sau articularea enclitică în română, pentru a se interveni înainte ca acestea să se stabilizeze definitiv în interlimba VS. Aceeași perspectivă explică de ce un VS care părea să fi internalizat regula acordului sau a articulării în RLS poate „regresa” la forme eronate sub presiunea comunicării în timp real. Fosilizarea nu trebuie interpretată, deci, ca un simplu eșec al memoriei, ci ca rezultat al unui mecanism cognitiv care stabilizează anumite structuri, adesea interferențe din L1, în sistemul interlimbii VS. Ideea lui Han că succesul în comunicare poate fi, paradoxal, un inamic al corectitudinii gramaticale este o ocazie excelentă de a face legătura cu o recomandare

²⁵ În lingvistica aplicată și în teoria SLA, acest concept se bazează pe ipoteza marcajului diferențial (*markedness differential hypothesis*) a lui Eckman (1977), care susține că o structură este considerată „marcată” (*marked*) dacă este mai complexă, mai rară sau mai specifică unei anumite limbi, în timp ce structurile „nemarcate” (*unmarked*) sunt cele considerate universale, simple sau de bază. De exemplu, articularea enclitică din limba română este un exemplu tipic de structură cu marcaj intens, în timp ce articularea proclitică este mult mai comună în limbile de circulație internațională.

metodologică recurentă în volum: pentru a genera progres lingvistic, profesorul trebuie să „deranjeze” confortul comunicării în care se situează VS.

2.4. Ipoteza observării conștiente și instruirea orientată pe procesare

Ipoteza observării conștiente/conștientizării (*noticing hypothesis*) și instruirea orientată pe procesare (*processing instruction*) sunt alte două concepte care redefinesc radical modul în care profesorul gestionează eroarea și interferența la clasă. Schmidt (1990: 129-158) demonstrează că simpla expunere la input nu este suficientă pentru achiziție, VS trebuind să observe în mod conștient/conștientizeze (*to notice*) respectiva trăsătură lingvistică pentru ca aceasta să treacă din stadiul de *input* (materialul disponibil) în cel de *intake* (materialul procesat și integrat în IL). Altfel spus, Schmidt consideră observarea conștientă drept elementul central care transformă experiența lingvistică în învățare, iar ipoteza sa se regăsește aplicată în recomandările metodologice ale prezentului volum, unde justifică necesitatea dirijării intenționate a atenției VS către punctele critice de interferență semnalate în tabele. În ton cu Schmidt, considerăm că, fără o instruire axată pe formă (*form-focused instruction*), care să evidențieze diferența dintre structura L1 a VS și norma limbii române, riscul stabilizării erorilor și al fosilizării crește considerabil.

2.4.1. Modelul lui VanPatten

Pentru a înțelege cum poate să intervină eficient în acest proces profesorul de RLS, considerăm util să ne îndreptăm atenția către prezentarea de către VanPatten (2003) a modului în care tratează mintea umană datele lingvistice, evidențiind pilonii achiziției L2. Cercetătorul începe prin a diferenția între *cunoștințele despre limbă* (învățarea regulilor) și *stăpânirea limbii* (însușirea/achiziția sistemului), și susține că achiziția este un proces intern, guvernat de datele lingvistice la care este expus VS, nu de explicațiile gramaticale, deoarece inputul trebuie să fie „purtător de sens” (*meaning-bearing*)²⁶ pentru a putea fi procesat. VanPatten argumentează că, deși inputul este singurul ingredient indispensabil, nu orice input este și internalizat, acesta trebuind să fie inteligibil și, mai ales, să oblige VS să proceseze forma pentru a înțelege mesajul. În situația în care sensul poate fi dedus fără a da atenție gramaticii, VS va ignora detaliile structurale.

Conceptul de procesare a inputului (*input processing – IP*) reprezintă nucleul teoriei lui VanPatten, care investighează mecanismele prin care creierul prioritizează sensul în detrimentul formei și strategiile prin care se atribuie roluri sintactice în frază, procese care explică marea majoritate a erorilor sistematice, inclusiv în RLS. Se conturează, mai departe, și rolul outputului în achiziție, VanPatten nuanțând ideea că, deși outputul nu „cauzează” achiziția sistemului, el contribuie la dezvoltarea fluenței și la verificarea ipotezelor, prin

²⁶ Poziția lui VanPatten reia și rafinează ipoteza inputului inteligibil (*comprehensible input*) a lui Krashen (1985).

aceea că outputul forțează VS să treacă de la o procesare semantică, unde doar înțelege sensul, la una sintactică, unde trebuie să asambleze elementele în enunțuri. După cum susține mai departe VanPatten, interacțiunea este spațiul unde se întâlnesc inputul și outputul, iar prin negocierea sensului, VS primește un feedback imediat despre cât de bine a procesat datele. Implicit, dacă apare o breșă comunicațională, VS este forțat să efectueze ajustări în IL. Pentru a evidenția implicațiile pedagogice ale acestor procese, VanPatten introduce modelul de instruire orientată pe procesare (IP): în loc să i se solicite VS să producă forme imediat, trebuie să i se ofere activități de receptare structurată, care să îl oblige să „vadă” forma pentru a înțelege mesajul.

Integrarea modelului lui VanPatten în analiza românei vorbitorului străin oferă o explicație științifică pentru erorile care, altfel, ar putea fi puse pe seama neglijenței sau a nedepunerii de efort pentru studiu. Există, așadar, fundament teoretic solid pentru a recunoaște anumite tipuri de erori ca fiind, în realitate, rezultatul unor strategii cognitive universale de economisire a resurselor.

2.4.2. Arhitectura procesării inputului

Detalierea sub-principiilor IP (VanPatten 2003: 40-48) indică exact punctele unde eșuează percepția VS sub presiunea economiei cognitive. Astfel, conform principiului priorității sensului (*the primacy of meaning principle*), VS procesează inputul din perspectiva sensului înainte de a-l procesa din perspectiva formei, iar acest mecanism se ramifică în șase sub-principii. Primul, prioritatea cuvintelor de conținut, susține că VS procesează cuvintele de conținut²⁷/autosemantice/cu sens lexical plin²⁸ înaintea cuvintelor sinsemantice/funcționale²⁹ și a morfemelor gramaticale. Cele din ultima categorie sunt cel mai adesea ignorate de către VS, deoarece creierul adult tinde să le considere redundante, dacă poate extrage sensul din cuvintele de conținut³⁰. În română, dificultatea este sporită de faptul că unele cuvinte funcționale nu sunt separate, ca în engleză, ci sunt lipite de cuvântul de conținut, ca în cazul articolului hotărât, ceea ce le face și mai greu de „izolat” cognitiv de către VS.

Preferința lexicală este cel de-al doilea sub-principiu propus de VanPatten și implică ideea că, dacă o trăsătură gramaticală și un element lexical codifică același lucru (de exemplu, adverbul *ieri* și marca de trecut a verbului), VS va procesa elementul lexical și va ignora forma gramaticală. În contextul achiziției RLS, principiul preferinței lexicale explică de ce mulți VS stagnează în utilizarea formelor verbale de bază, alegând adesea infinitivul sau persoana a III-a

²⁷ Termenul „cuvinte de conținut” este utilizat în prezenta lucrare ca echivalent al englezescului *content words*, utilizat și în literatura românească de specialitate ca sinonim pentru „cuvinte autosemantice”.

²⁸ Substantivul, verbul predicativ, adjectivul și adverbul.

²⁹ Articolul, prepoziția, conjuncția, verbele auxiliare și unele categorii de pronume, în special cele cu rol pur deictic sau anaforic.

³⁰ De pildă, VS va procesa mai întâi rădăcina unui cuvânt (element lexical) și va rata articolul enclitic (element funcțional).

singular a prezentului și ignorând flexiunea specifică timpului trecut sau viitor. Putem ilustra preferința lexicală observând procesarea timpului perfect compus într-un enunț ca *Ieri am citit o carte.*, unde adverbul *ieri* (element lexical) și structura *am citit* (trăsătură gramaticală) codifică ambele ideea de anterioritate. Conform principiului lui VanPatten, VS va procesa cu prioritate adverbul *ieri*, care poartă înțelesul temporal în mod explicit, și va tinde să ignore auxiliarul *am* sau terminația de participiu. Acest mecanism explică producții comune de tipul **Ieri citit carte.* sau **Ieri eu citește.*, unde succesul comunicational este asigurat de prezența indicelui lexical, în timp ce marca morfologică rămâne în afara procesării active și nu devine *intake*.

Aceeași preferință lexicală se observă și în cazul numărului plural. În structuri de tipul *Am două cărți.*, numeralul *două* codifică deja pluralitatea și, deoarece sensul este livrat de numeral (nonredundant/lexical), VS ignoră adesea desinența de plural sau alternanța fonetică a substantivului (desinența *-i* și alternanța *-ă/--ă-* din *cărți* sunt redundante), rezultând eroarea persistentă **două carte*. În ambele situații, redundanța informației face ca marca gramaticală să devină „invizibilă” pentru sistemul de procesare al VS, ceea ce favorizează fosilizarea unor forme simplificate. Un astfel de comportament lingvistic al VS arată că sistemul său de procesare tinde să ignore marca redundanță și să se concentreze exclusiv pe elementul non-redundant, esențial. Logica procesării este susținută de două componente. Pe de-o parte, de economia de resurse: din cauza capacității limitate de procesare a VS, creierul acestuia este determinat să scaneze inputul pentru a extrage sensul cu un efort minim. Pe de alta, filtrarea formei: într-o situație în care sensul este asigurat de un indice lexical (deci, non-redundant), marca gramaticală care repetă acel sens (așadar, redundanță) devine „invizibilă” pentru mecanismele de achiziție. O consecință directă este aceea că marca respectivă, nefiind observată/conștientizată (*noticed*), nu va trece din input în *intake*.

Cel de-al treilea subprincipiu, preferința pentru non-redundanță (VanPatten 2003: 42), se manifestă prin tendința VS de a evita procesarea mărcilor gramaticale care nu aduc informație semantică nouă, deoarece sunt deja deductibile din context. VanPatten definește nonredundanța prin raportare la valoarea informativă a unei mărci lingvistice, așa încât o trăsătură este considerată non-redundantă atunci când ea reprezintă singura sursă de informație pentru un anumit sens în cadrul unui enunț. Prin urmare, în accepțiunea sa, dacă o formă nu este absolut necesară pentru a decoda mesajul, creierul adult va refuza să aloce resurse pentru a o observa/conștientiza.

Rămânând în zona enunțului de mai sus, poate fi util să ilustrăm contrastul redundanță – nonredundanță printr-un context care reprezintă a doua categorie: *Cărțile sunt pe masă*. Aici, în absența unui numeral sau a unui adverb, pluralitatea este codificată doar de forma substantivului, așa că flexiunea devine non-redundantă. Teoretic, în acest context, VS are șanse mai mari să observe forma, deoarece doar prin intermediul ei poate înțelege că

enunțul se referă la mai mult de un singur obiect, aceasta fiind, practic, calea cea mai scurtă și sigură către înțelegerea mesajului. Ilustrarea principiului rezultă în claritate didactică, pentru că arată de ce profesorul nu trebuie să fie surprins că un VS care știe cuvântul *ieri* continuă să greșească verbul, eroare ce nu indică o chestiune de memorie, ci o strategie de procesare prin care creierul economisește resurse cognitive. În consecință, se poate susține recomandarea ca, în exercițiile de tip IP, profesorul să elimine uneori adverbele și să lase doar verbul, pentru ca astfel cursantul să fie nevoit să observe forma gramaticală pentru a înțelege referința temporală a acțiunii.

În RLS, acest principiu explică rezistența extremă a unor structuri, dintre care vom menționa doar trei: acordul de gen în grupul nominal, dublarea obiectului prin clitice pronominale și acordul dintre subiect și verbul predicat. Astfel, în enunțul *Masa este albă.*, genul feminin al adjectivului este redundant dacă obiectul (*masa*) este deja prezent în context sau a fost menționat anterior. VS va procesa adjectivul în forma sa nemarcată, de masculin, și va spune **Masa este alb*. Explicația este că, pentru VS, marca de feminin *-ă* nu schimbă sensul cuvântului *alb*, și, în consecință, o va trata ca pe un detaliu formal inutil. Un alt exemplu privește una dintre cele mai dificile structuri ale RLS, utilizarea pronomelor personale în formă neaccentuată care dublează obiectul, ca în enunțul *Pe elev îl laudă profesorul*. Deoarece prepoziția *pe* marchează deja acuzativul pe obiectul direct, în ochii VS cliticul *îl* devine redundant din punct de vedere semantic. VS va procesa sensul extras din prepoziție sau din context și va omite sistematic cliticul, considerându-l o „parazitare” a structurii. O altă zonă de dificultate este faptul că, în română, persoana este adesea marcată dublu: prin pronumele subiect (lexical) și prin desinența verbului (gramatical). VS de limbă engleză, de exemplu, va procesa *eu* și va tinde să folosească o formă verbală invariabilă, considerând că terminația verbului nu aduce informație suplimentară despre cine face acțiunea.

Odată informat despre aceste preferințe cognitive, profesorul va putea trece de la simpla corecție la o abordare bazată pe input structurat, atunci când inițiază strategii de defosilizare. Pentru a combate non-redundanța, el va trebui să creeze contexte în care sensul să nu poată fi extras fără marca gramaticală. Prezentarea unor imagini cu obiecte de culori diferite și genuri diferite, unde doar acordul corect face distincția între ele este un exemplu pentru o astfel de activitate, iar, prin folosirea ei, creierul cursantului va fi obligat să observe forma pentru a reuși comunicarea, care altfel nu va fi posibilă.

Următorul sub-principiu (VanPatten 2003: 27-29), sens înaintea nonsensului (*the meaning-before-nonmeaning principle*), stabilește că itemii din input care posedă o valoare semantică clară (au un referent în lumea reală) sunt procesați înaintea celor care au o funcție pur gramaticală sau o valoare semantică redusă/abstractă (anumite cazuri sau particule). Logica procesării se bazează, mai întâi, pe ierarhia semantică, astfel că VS prioritizează elementele care ajută la construirea imediată a unei imagini mentale a acțiunii sau a obiectelor implicate.

În continuare, în mintea VS se produce o amânare a procesării formale, iar itemii fără un corespondent conceptual concret (anumite cazuri, mărci de gen sau particula de conjunctiv) sunt procesați ultimii sau deloc, deoarece nu contribuie direct la supraviețuirea comunicatională imediată.

De exemplu, particula *să* este, în enunțul *Vreau să mănânc.*, un operator gramatical necesar pentru formarea modului conjunctiv, dar nu are un „înțeles” propriu-zis în afara relației sintactice, pe când verbele *vreau* și *mănânc* sunt itemi cu valoare semantică plină. Conform principiului lui VanPatten, VS va procesa sensul celor două verbe și va ignora particula, rezultând producția fosilizată **Vreau mănânc*. Similar, în *Îl văd pe Mihai, Mihai și văd* sunt elementele centrale, dar, pentru că prepoziția *pe*, deși obligatorie pentru marcarea obiectului direct persoană, are o valoare semantică abstractă comparativ cu substantivul propriu, VS o va procesa ultima, ceea ce explică de ce acest marcaj este omis frecvent chiar și la niveluri intermediare (**Văd Mihai* sau chiar **Văd Mihaiul*). În utilizarea mărcilor de caz (Genitiv-Dativ), VS va percepe numele propriu *Maria* din grupul nominal *cartea Mariei* ca purtător al sensului principal. Desinența *-ei*, care marchează posesia, are o valoare semantică mai slabă decât cuvântul de conținut, iar VS va tinde să spună **cartea Maria*, bazându-se pe juxtapunerea cuvintelor purtătoare de sens. Se poate observa, deci, că atât non-redundanța, cât și prioritatea sensului asupra nonsensului direcționează atenția VS către lexic, în detrimentul morfosintaxei. Pentru profesorul de RLS, succesul defosilizării depinde de capacitatea de a crea activități în care elementele de tip „non-sens” sau „redundante” să devină singura cale de acces către înțelesul global al propoziției/frazei.

Un alt mecanism (VanPatten 2003: 26-27) se bazează pe principiul disponibilității resurselor (*the availability of resources principle*) și pleacă de la premisa că procesarea limbii este o activitate care consumă energie cognitivă limitată, astfel că procesarea formelor neesențiale pentru sens are loc doar dacă memoria de lucru (*working memory*) nu este suprasolicitată de sarcina principală de decodare a mesajului. De aceea, pentru ca un VS să observe și să proceseze o formă care nu este vitală pentru înțelegerea mesajului, cum sunt mărcile de caz sau acordurile fine, el trebuie să finalizeze mai întâi sarcina de decodare a sensului, iar dacă mesajul este prea complex, resursele se vor epuiza înainte ca gramatica să fie înregistrată. Mai concret, în primele etape ale achiziției, întreaga capacitate de lucru a memoriei VS este ocupată de identificarea cuvintelor de conținut și, odată ce acesta a înțeles „cine” și „ce” face, creierul său intră într-o stare de repaus relativ, ignorând detaliile morfologice solicitante.

Astfel, într-o propoziție cu o încărcătură lexicală mare, cum ar fi *Direcția agricolă selectează cererile depuse de beneficiari.*, un VS de nivel A2 își va consuma toate resursele încercând să decodeze sensul termenilor *administrație*, *selectează* și *beneficiari*. În acest proces, acordul de plural feminin al adjectivului participial *depus* are toate șansele să rămână complet neprocesat, întrucât, pentru creierul VS, forma corectă a participiului este un „lux” pe care nu și-l

poate permite cât timp încă se luptă cu decodarea substantivelor: **Direcția agricol selectează cererile depus de beneficiari*. Este evident că VS a reușit să acceseze lexicul, dar a epuizat resursele înainte de a face acordul de gen (feminin) pentru *agricolă* și *depuse*, recurgând la forma nemarcată de masculin singular. O altă posibilă simplificare morfologică – omiterea articolului și a pluralului complex – ca în **Direcție agricol selectează cerere depus de beneficiar*., sugerează că VS se concentrează pe rădăcina cuvintelor, considerând articolul hotărât enclitic (*-a* din *direcția*) și desinențele de plural redundante, deoarece sensul general este transmis prin cuvintele de conținut. VS poate recurge și la utilizarea unei structuri verbale mai ușoare, printr-o lexicalizare a acțiunii, spunând/scriind **Direcția agricolă face selecție la cereri depuse de beneficiar*., motivat de faptul că verbul *selectează* poate fi costisitor la nivel de flexiune³¹, ceea ce îl face să opteze pentru o construcție perifrastică (*face* + substantiv), folosind resursele rămase pentru a gestiona restul frazei. Nu putem să nu furnizăm și varianta de supraviețuire³², care include doar cuvinte de conținut: **Direcție agricol selectez cereri depus beneficiar*. Aici se remarcă un colaps al resurselor, VS eliminând prepozițiile, articolele și toate desinențele, și păstrând doar scheletul semantic al mesajului. În oricare dintre aceste variante, se observă că forma gramaticală este prima sacrificată în beneficiul înțelegerii sensului, confirmând că VS nu este neatent, ci pur și simplu nu mai are memorie de lucru disponibilă pentru a procesa desinențele după ce a decodat termenii tehnici.

Ultimul sub-principiu (VanPatten 2003: 30), al locației în frază (*the sentence location principle*), se referă la proeminența perceptuală (*saliency*) și susține că VS procesează mai ușor elementele aflate la începutul propoziției (în poziție inițială) și, într-o măsură mai mică, pe cele de la sfârșit (în poziție finală). Elementele „îngropate” în interiorul enunțului (în poziție mediană) sunt cele mai predispuse la invizibilitate. Logica acestei procesări este că atenția cursantului este maximă la deschiderea canalului comunicațional și tinde să scadă pe măsură ce propoziția/fraza progresează, fiind reactivată scurt la final. Tot ce se află la mijloc necesită un efort de procesare suplimentar, pe care VS adesea nu îl depune, iar exemplul cliticilor pronominali susține convingător ideea. Astfel, în enunțul: *Mihai îl vede pe Ion*, cliticul *îl* se află în poziție mediană, între subiect și verb. Subiectul *Mihai* beneficiază de prioritatea locației inițiale, iar *Ion* de cea finală. Cliticul, fiind scurt, neaccentuat și plasat la mijloc, devine victima perfectă a invizibilității. VS va procesa *Mihai* și *vede*, va înțelege acțiunea și va ignora elementul median care dublează obiectul. De aceea, recomandarea metodologică derivată de aici ar fi ca profesorul să utilizeze la început exerciții unde cliticul este mai proeminent (de exemplu, în răspunsuri scurte unde apare la început: „– *Îl vezi?* – *Îl văd*.”), forțând astfel localizarea lui într-o zonă de atenție maximă.

³¹ Forma *selectez* ar fi o alegere foarte probabilă pentru VS, în loc de *selectează*.

³² Când menționăm „variante de supraviețuire”, nu putem să nu ne gândim la englezescul **Me Tarzan, you Jane*, care se construiește pe același principiu.

Aceste ultime două sub-principii închid cercul priorității sensului, demonstrând că eroarea VS, inclusiv în RLS, nu este un eșec al inteligenței, ci o limitare de procesare. Principiul priorității sensului este urmat, în arhitectura procesării inputului (IP) a lui VanPatten, de principiul primului substantiv (*the first noun principle*). Conform acestuia, VS tinde să considere primul substantiv sau pronume întâlnit într-o propoziție/frază ca fiind subiectul sau agentul acțiunii, ignorând marcajele de caz, acordul verbal sau indiciile sintactice contrare (2003: 46). Acest mecanism este extrem de problematic în procesarea limbii române, care, spre deosebire de limbi cu topică fixă, precum engleza, permite o mare flexibilitate a ordinii constituenților. În structurile de tip Obiect-Verb-Subiect (OVS), utilizate frecvent pentru emfază sau în prezența cliticelor pronominale, VS va procesa invariabil primul element ca fiind autorul acțiunii. De pildă, în enunțul *Pe elev îl laudă profesorul.*, un VS, în special unul cu L1 de tip SVO ca engleza sau franceza, va identifica *elevul* ca fiind cel care laudă, pentru că va ignora rolul prepoziției de acuzativ *pe* și al cliticului de dublare *îl*, producând o eroare de procesare sintactică determinată de aplicarea automată a strategiei din L1 asupra structurii RLS.

Conform lui VanPatten (2003: 47), strategia primului substantiv poate fi suprascrisă de două mecanisme: semantica lexicală și probabilitatea evenimentului. Pe baza semanticii lexicale (*lexical semantics*), VS se poate baza pe logica internă a verbului pentru a identifica agentul, ceea ce îl poate ajuta să evite eroarea de topică dacă verbul impune constrângeri clare. De aceea, în enunțul *Ciorba o mănâncă Mihai.*, semantica verbului „a mânca” indică faptul că o persoană mănâncă un aliment, nu invers. În acest caz, VS are șanse mai mari să identifice corect agentul (*Mihai*), chiar dacă acesta apare la finalul frazei, deoarece lexicul compensează eșecul procesării sintactice. Probabilitatea evenimentului (*event probability*) susține că VS se bazează pe logica lumii reale și pe probabilitatea ca un anumit eveniment să aibă loc. Prin urmare, în exemplul *Pe cel din turtă dulce îl mănâncă Ana.*, VS va înțelege corect sensul, nu pentru că a decodat prepoziția *pe* sau cliticul *îl*, ci pentru că, în lumea reală, un obiect din turtă dulce nu poate mânca un om. Totuși, dacă probabilitatea este egală, ca în *Pe Mihai îl iubește Ana.*, VS va eșua, foarte probabil, revenind la strategia primului substantiv – **Mihai o iubește pe Ana.* În completarea mecanismelor de procesare (VanPatten 2003: 43), principiul constrângerii contextuale (*the contextual constraint principle*) implică utilizarea contextului conversațional anterior pentru a atribui roluri sintactice, neglijând acordul gramatical sau mărcile cazuale. Ca ilustrare, dacă discuția precedentă a stabilit că profesorul este cel care evaluează clasa, la auzul enunțului *Pe studenți îi ascultă profesorul.*, cursantul va procesa corect informația bazându-se pe „așteptarea contextuală”, deși, izolat, ar fi procesat *studenții* ca agent.

O privire atentă asupra acestui principiu relevă de ce predarea teoretică a acuzativului cu prepoziția *pe* sau a dublării cu clitice eșuează adesea în producția spontană. VS nu are o problemă de memorare a regulii, ci o

constrângere de procesare, creierul său atribuind rolul de subiect primului cuvânt auzit înainte ca restul enunțului, cel care conține mărcile gramaticale corectoare, să fie procesat. Din punct de vedere metodologic, recomandările vizează „antrenarea” cursantului prin exerciții în care semantica și probabilitatea sunt neutralizate, cum ar fi, de exemplu, perechea *Pe băiat îl vede fata*. – *Pe fată o vede băiatul*., obligându-l să renunțe la principiul primului substantiv și să se bazeze exclusiv pe indiciile morfologice ale limbii române (prepoziție, clitic, acord) pentru a înțelege „cine ce face”.

2.4.3. De la procesare la fosilizare și înapoi

Asocierea dintre mecanismele de procesare ale lui VanPatten și teoria fosilizării a lui Han este fundamentală pentru înțelegerea stagnării în RLS, pentru că ne permite să plecăm de la recunoașterea erorii de procesare ca sursă de fosilizare și să admitem că, dacă un mod de procesare simplificat, cum este ignorarea formelor redundante conform priorității sensului, se automatizează, acesta duce la încetarea permanentă a dezvoltării IL. Fosilizarea descrisă de Han este refuzul sistemului cognitiv de a mai alocă resurse pentru a observa forme care nu mai aduc o valoare comunicativă nouă. În plus, ceea ce mai mulți cercetători identifică drept satisfacerea nevoilor comunicaționale reprezintă un factor major de fosilizare: atunci când cursantul reușește să transmită mesajul în ciuda erorilor structurale, nu mai există un impuls intern pentru restructurarea interlimbii, structura eronată stabilizându-se ca atare (Corder, 1978, 1983; Klein, 1986; Kowal & Swain, 1997, *apud* Han, 2004b: 34-35). În acest sens, satisfacerea nevoilor comunicaționale reflectă o tendință cognitivă mai profundă: în conformitate cu principiul priorității sensului formulat de VanPatten, VS adult alocă resursele de procesare prioritar conținutului lexical, nu formei gramaticale, ceea ce înseamnă că o structură eronată care funcționează comunicațional nu generează presiune internă pentru restructurare și riscă să se stabilizeze. După cum reiese din discuția și exemplele de mai sus, principiile IP explică de ce anumite module lingvistice se fosilizează mai repede și elementele „invizibile” (cliticele, articolul enclitic) sunt ratate sistematic la nivelul procesării, ceea ce duce la stagnarea acestor module specifice, în timp ce lexicul continuă să evolueze. Chiar dacă Han pune sub semnul întrebării instruirea tradițională deoarece aceasta corectează în principal outputul, VanPatten sugerează că, pentru a avea succes cu defosilizarea, profesorul trebuie să intervină la nivelul inputului, forțând cursantul să observe și să decodeze corect structura din L2 prin activități de receptare structurată înainte ca eroarea să devină o trăsătură stabilă a IL.

2.5. Psiholingvistica transferului

Tranziția de la mecanismele generale de prelucrare a informației către specificul achiziției unei L2 necesită examinarea filtrului prin care trece acest flux de date. Dacă instruirea orientată pe procesare prezentată mai sus vizează

modul în care VS extrage mărci gramaticale din input pentru a le transforma în *intake* (VanPatten 2003), transferul lingvistic reprezintă variabila cognitivă principală care poate accelera, încetini sau distorsiona acest parcurs. Transferul nu este un act mecanic de substituție, ci unul cognitiv, influențat de cunoștințele lingvistice anterioare asupra procesării noilor date, sau în formularea lui Odlin, „transferul este influențat rezultată din similaritățile și diferențele dintre limba-țintă și orice altă limbă dobândită anterior” (1989: 27). În studiul nostru, transferul este relevant prin prisma modului în care logica L1 interferează cu achiziția RLS pe paliere specifice. De altfel, nici observarea conștientă nu are loc într-un vid, ci este condiționată de arhitectura L1, care acționează ca un set de așteptări structurale (Schmidt 1990: 132-135). În secțiunea 3 vom particulariza câteva dintre mecanismele relevante, respectiv, vidul structural și mecanismul subproducției (Odlin 1989), distanța psiholingvistică și percepția subiectivă (Kellerman 1983) și filtrele de procesare sintactică (VanPatten 2003).

Pornind de la argumentele dezvoltate de către Odlin, pot fi identificate trei direcții esențiale care justifică analiza transferului în contextul predării RLS. Prima privește eficiența didactică: cunoașterea barierelor specifice de limbă permite o diagnosticare precisă a erorilor, transformând actul predării dintr-o intervenție generică într-una țintită. Un profesor care știe că un vorbitor de arabă nu dispune de articol în L1 sau că un vorbitor de engleză procesează implicit topica SVO poate anticipa erorile și poate construi activități care să forțeze observarea conștientă a structurii problematice înainte ca aceasta să se fosilizeze. A doua direcție vizează dimensiunea afectivă și culturală: validarea limbii materne a cursantului funcționează ca un instrument de creare a raportului (*rapport*), semnalând că identitatea sa culturală este respectată și, prin aceasta, crescându-i motivația și deschiderea față de procesul de achiziție a L2. A treia direcție ține de predictibilitatea dificultăților: prin compararea tiparelor de eroare la grupuri cu L1 diferite, profesorul poate distinge între dificultățile generate de interferența specifică a unei L1 anume și cele care apar indiferent de L1, ceea ce facilitează planificarea strategică a cursului. Odlin (1989: 3-6) subliniază că studiul transferului depășește granițele sălii de clasă, oferind date despre modul în care structurile lingvistice interacționează la nivel universal, un argument care justifică de altfel și arhitectura tipologică a prezentului volum.

Înțelegerea acestor mecanisme cognitive de transfer oferă fundamentul teoretic pentru instrumentele de lucru prezentate în secțiunea următoare, unde vom detalia modul în care aceste procese au fost operaționalizate prin intermediul *Șablonului de descriere* și al instrumentelor de diagnoză care au asigurat unitatea de analiză pentru cele 24 de limbi materne incluse în volum.

3. Româna vorbitorului străin. Interferențe lingvistice cu L1 - metodologie și instrumente

Conceptele și teoriile discutate în capitolul de față au urmărit să fundamenteze plasarea RLS în domeniul SLA, să contureze dinamica

psiholingvistică a achiziției L2 prin prisma interferenței și a fosilizării și să furnizeze temeiul teoretic din care s-au născut instrumentele de lucru ale volumului. Această triplă ancorare – în paradigma SLA, în mecanismele interferenței și în geneza instrumentarului metodologic – este cea care face trecerea necesară de la teoria SLA la practica predării-învățării RLS.

Miza volumului nu a fost niciun moment trecerea în revistă a unor teorii lingvistice din SLA, cu toate că admitem valoarea acestora și recunoaștem că demersul nostru nu ar fi fost în întregime valid în absența lor. Obiectivul nostru major a fost crearea unui cadru metodologic unitar care să obiectiveze experiența didactică a specialiștilor în predarea RLS. Așa cum spuneam în introducere, structura capitolelor este inspirată de un model de referință consacrat în lingvistica aplicată, lucrarea lui Michael Swan și Bernard Smith, *Learner English: A Teacher's Guide to Interference and Other Problems* (1987), demersul nostru fiind conceput ca o continuare necesară și ca o adaptare a acestui eșafodaj la realitățile specifice achiziției RLS. Am ales, totuși, să nu preluăm în acest stadiu și secțiunea finală a modelului original al lui Swan și Smith, dedicată eșantioanelor de scriere cu traducere cuvânt cu cuvânt din L1 în L2. Decizia, luată în ciuda potențialului pe care i-l recunoaștem investigării acestor texte, a fost dictată de dorința strategică de a dezvolta direcția respectivă într-un volum viitor care va permite autorilor să realizeze o analiză complexă a variantelor de traducere brută, aplicând rezultatele pe care lista de repere și tabelele de interferență le-au relevat în această primă etapă de cercetare.

Dincolo de această filiație asumată, volumul de față propune o matrice de diagnoză sistemică și introduce două paliere noi – nivelul pragmatic și dimensiunea sociolingvistică – ca secțiuni distincte, care în modelul de inspirație erau mai degrabă tratate fugitiv sau dispersate în analize despre accentuare, ritm³³ și intonație³⁴. Adăugarea lor în *Româna vorbitorului străin* a fost justificată de premisa că eșecul pragmatic are un impact mult mai sever asupra imaginii sociale a VS decât o simplă abatere morfologică, motiv pentru care am creat contextul pentru menționarea normelor de interacțiune și a strategiilor de politețe.

Geneza acestui volum colectiv este strâns legată de un moment semnificativ petrecut în 1990 când, consultând cartea lui Swan și Smith după un curs de Didactica limbii engleze despre interferența lingvistică, am sesizat absența capitolului dedicat vorbitorului român, în condițiile în care engleza era de ceva timp extrem de populară în România, iar rezultatele studiilor din zona SLA, în special despre predarea-învățarea acesteia, se vedeau în înnoirea metodelor și a manualelor utilizate la clasă pentru predarea ei. Respectivul moment avea să producă două efecte, unul dintre ele fiind inițierea volumului

³³ „Vorbitorii italieni afirmă adesea că englezii își înghit cuvintele” (Swan, Smith 1987: 61).

³⁴ Un exemplu este comunicarea percepției cursanților despre cum sună limba engleză: „Mulți italieni spun că, după părerea lor, engleza sună *afectat*, așa că unii ar putea să nu fie dispuși să adopte tiparele englezești de intonație” (Swan, Smith 1987: 62).

de față³⁵ în care limba română devine L2, în locul englezei din studiul lui Swan și Smith. Dezvoltarea extraordinară a domeniului RLS din ultimii ani, concretizată în studii și manuale de înaltă calitate științifică, pe de-o parte, și interesul academic pe care îl acord de mai bine de două decenii domeniului SLA, chiar dacă preponderent din perspectiva limbii engleze ca L2, pe de alta, mi-au întărit convingerea că, păstrând proporțiile, și limba română ca L2 merită un studiu tipologic similar, adaptat la specificul său de receptare.

Acestui demers i s-au alăturat trei specialiste cu o considerabilă expertiză în RLS – prof. univ. dr. habil. Elena Platon, conf. univ. dr. Andreea Nechifor și lect. univ. dr. Corina Gabriela Bădeliță –, iar dintre primele activități de coordonare implicate, pentru această secțiune este relevantă cea de structurare și rafinare a instrumentarului metodologic. Mai precis, designul abordării a presupus crearea unui set de instrumente de lucru care constă în trei piese: *Șablonul de descriere*, *Lista de repere* și *Tabelul zonelor de interferență*. Setul, în varianta agreeată în echipa editorială³⁶, a fost pus la dispoziția contributorilor chiar de la început, de la demararea proiectului editorial și transmiterea invitației de participare. Experții în predarea RLS către vorbitori de diverse L1 care au răspuns apelului l-au utilizat ca pe o matrice pentru a-și organiza materialul, rostul Secțiunii 3 fiind cel de a explica logica din spatele celor trei instrumente și de a demonstra cum au fost operaționalizate concepte cruciale din teoria interlimbii, psiholingvistica transferului și procesarea inputului pentru a genera consecvență și coerență, prin structurarea materialelor elaborate de către autorii capitolelor dedicate vorbitorilor străini de limba română.

3.1. Șablonul de descriere

Șablonul de descriere utilizat în volum este o matrice de analiză și reprezintă o rafinare metodologică a modelului propus de Swan și Smith în *Learner English*, prin intermediul ei transformându-se un eșafodaj descriptiv într-un instrument de diagnoză aplicată. Cele zece secțiuni ale sale se regăsesc în toate capitolele care tratează relația diverselor limbi materne cu RLS, de la primul, cel dedicat vorbitorului albanez de limba română, până la ultimul, cel despre vorbitorul turc. Am pornit de la premisa că intuiția profesorului de RLS, deși valoroasă, trebuie structurată prin prisma unor concepte verificate. Utilizarea acestui eșafodaj metodologic a permis contributorilor să treacă dincolo de o simplă inventariere a erorilor și să identifice mecanismele profunde care afectează interlimba și procesul de fosilizare.

³⁵ Cel de-al doilea efect a fost inițierea unei cercetări doctorale, unul dintre doctoranzii mei cercetând în prezent tema *Romanian Learner English* (interferența limbii române ca L1 în achiziția limbii engleze ca L2), prin care absența unui capitol despre vorbitorul român din volumul lui Swan și Smith (1987) va fi, în parte, compensată.

³⁶ Pornind de la versiunea pe care am propus-o inițial, setul a ajuns la forma finală în urma unor sesiuni de feedback în cadrul echipei editoriale, rezultatele acestora fiind benefice atât din punct de vedere metodologic/formal, cât și al conținutului.

Șablonul de descriere constituie eșafodajul unei părți consistente din volum și asigură formatul în care expertiza individuală a fiecărui autor este canalizată unitar. Prin urmare, secțiunile sunt mai mult decât o succesiune de rubrici completate mecanic, prin elaborarea lor concretizându-se o diagnoză psiholingvistică profundă care, pentru a asigura densitatea informației și a menține un echilibru între paliere și între secțiuni, propune și o limită a numărului maxim de cuvinte. Structura bipartită a șablonului garantează că fiecare capitol din volum urmează aceeași logică de cercetare: mai întâi stabilirea eșafodajului tipologic al L1, iar, ulterior, analizarea modului în care acest eșafodaj generează puncte de presiune în achiziția limbii române.

Primele patru secțiuni se concentrează exclusiv pe prezentarea sistemului limbii materne și oferă cititorului reperele necesare pentru a înțelege backgroundul lingvistic al VS anterior contactului cu RLS. În secțiunea 1, *Identificare și clasificare*, autorul realizează o încadrare exhaustivă a L1 în context lingvistic și geografic: numele oficial al limbii, istoricul formării și al evoluției acesteia, afilierea genetică. Un element distinctiv este alocarea unui spațiu generos pentru prezentarea figurilor emblematice din cultura L1 care au facilitat comunicarea interculturală cu spațiul românesc, ceea ce adaugă profunzime analizei tipologice. *Statut și răspândire geografică* sintetizează realitatea sociolingvistică actuală a L1: țările și regiunile unde este vorbită, statutul juridic și datele statistice referitoare la vorbitori. Secțiunea a treia, *Dialecte, graiuri și varietăți*, explorează eterogenitatea internă a L1 și explică unele interferențe prin relevarea provenienței dintr-o varietate dialectală specifică L1 a VS. Ultima secțiune din prima parte, *Sistemul de scriere*, identifică sistemul grafic și regulile ortografice de bază, pregătind terenul pentru analizele contrastive.

Dacă această primă parte a șablonului este dedicată cartografierii L1, cea de-a doua marchează trecerea spre diagnoza propriu-zisă, unde expertiza autorului obiectivează modul în care sistemul L1 descris anterior se intersectează cu structurile limbii române. Secțiunea intitulată *Interferențe ale limbii ... L1 cu limba română L2* constituie nucleul analitic al volumului, structurat pe patru paliere (fonetico-fonologic, morfo-sintactic, lexical și pragmatic), fiecare cu două subsecțiuni: prima descriind sistemul L1, cea de-a doua diagnosticând interferențele cu limba română. Nicio zonă de interferență nu este prezentată ca o simplă listă de erori, ci ca o consecință logică a relației L2 cu sistemul L1 prezentat la începutul fiecărei secțiuni.

Standardizarea formală face ca fiecare capitol să funcționeze ca o piesă dintr-un puzzle unitar, ceea ce facilitează lectura transversală. Astfel, un cercetător interesat de modul în care vorbitori din familii lingvistice diferite procesează sistemul cazual al românei va putea să-și creeze o viziune de ansamblu rapidă, fără să fie nevoie să citească în întregime toate capitolele sau să caute în surse suplimentare. Altfel spus, *Șablonul de descriere* asigură replicabilitatea și comparabilitatea datelor, condiția necesară pentru ca acest

volum să funcționeze nu doar ca o resursă didactică, ci și ca o platformă de cercetare tipologică aplicată.

3.2. Lista de repere și Tabelul zonelor de interferență

Lista de repere și *Tabelul zonelor de interferență* completează tabloul metodologic al volumului și oferă coerență procesului de colectare și sintetizare a datelor. Cele două instrumente funcționează ca un mecanism de filtrare și diagnoză, cu scopul de a sprijini expertul în transformarea observațiilor de la catedră în concluzii științifice. Fiecare rubrică din aceste instrumente are la bază o necesitate practică, justificată teoretic. Nu am inclus itemi în *Lista de repere* și nici în *Tabelul zonelor de interferență* pentru a verifica teoriile lui Odlin, ale lui VanPatten, Han sau Schmidt, ci am folosit perspectivele lor pentru a clarifica motivele pentru care anumite fenomene apar recurent la o anumită categorie de vorbitori.

3.2.1. Lista de repere

Lista de repere este instrumentul de cercetare invizibil în textul final al capitolelor, dar esențial în faza de elaborare a lor. Aceasta funcționează ca un protocol de observare conștientă, ghidând autorul pe parcursul explorării sistematice a interlimbii cursantului. Rolul său este să asigure exhaustivitatea, prin faptul că nu se întemeiază doar pe o listă „personală” întocmită, de-a lungul anilor de predare, pe baza erorilor celor mai evidente și/sau frecvente, ci verifică sistematic punctele sensibile ale fiecărui palier lingvistic.

Lista îndreaptă investigația pe cinci direcții, corespunzătoare celor cinci paliere de analiză ale volumului. La nivel fonetico-fonologic, reperele conduc spre identificarea distorsiunilor sonore produse de inventarul vocalic și consonantic al L1, a diferențelor de accent, ritm și intonație și a interferențelor fonotactice. La cel morfologic, lista include o verificare sistematică a categoriilor gramaticale vulnerabile – genul, cazul, articolul, flexiunea verbală – pentru care L1 fie nu dispune de echivalent, fie îl exprimă prin mijloace structural diferite. În zona sintactică, reperele vizează ordinea constituentilor, utilizarea cliticelor pronominale, construcțiile cu subiect inclus și structurile subordonate. În ceea ce privește lexicul, lista orientează autorul către detectarea falșilor prieteni, a calcurilor semantice, a diferențelor de registru și a zonelor unde distanța sau proximitatea lexicală distorsionează achiziția. La nivel pragmatic, reperele direcționează atenția către realizarea actelor de vorbire, formulele de adresare și politete, managementul conversației și strategiile de salvare a imaginii interlocutorului, identificând punctele unde normele de interacțiune din L1 intră în conflict cu cele românești.

Justificarea prezenței nivelului fonetic în instrumentele noastre pornește de la conceptul lui Odlin (1989: 113-119) de „identificări interlinguale” (*interlingual identifications*), care desemnează procesul prin care VS stabilește corespondențe între sunetele L2 și categoriile fonetice ale L1, tratându-le ca

echivalente chiar și atunci când diferențele articulatorii sunt semnificative. Această identificare nu este conștientă, căci VS nu decide voluntar să asimileze [ă] la [e] sau [a], ci o face automat, ca rezultat al categoriilor perceptive deja stabilizate de L1. Consecința directă este că eroarea de pronunție nu reflectă o lipsă de expunere la input, ci o problemă de categorizare mentală: sunetul a fost auzit, dar a fost procesat prin filtrul L1, nu ca entitate distinctă a sistemului românesc. Altfel spus, atunci când procesează sunetele L2, VS nu le percepe ca entități noi, ci le asimilează categoriilor fonetice deja existente în L1, cel mai apropiat sunet cunoscut funcționând ca un filtru care blochează observarea conștientă a diferențelor fine.

Contributorii volumului au utilizat acest reper pentru a ilustra ocurențe în care cursantul nu „aude” anumite opoziții, ceea ce arată că eroarea de pronunție este, de fapt, o eroare de categorizare mentală indusă de sistemul lingvistic matern. Astfel, vorbitorii de arabă, turcă sau persană, limbi fără opoziție fonemică /p/ vs /b/, produc sistematic **bâine* pentru *pâine* sau **blec* pentru *plec*, asimilând oclusiva surdă la echivalentul său sonor din L1. Vorbitorii de engleză sau germană „aud” [ă] sau [â] ca [e] sau [ə] și produc **fet* pentru *făt* sau **sen* pentru *sân*, deoarece L1 nu dispune de această vocală ca o categorie distinctă. Vorbitorii de chineză sau japoneză, limbi fără opoziție fonemică /r/ vs /l/, spun **lomân* pentru *român* sau **albole* pentru *arbore*. În fine, vorbitorii de arabă pot omite grafic vocalele în poziție interconsonantică, scriind **crtea* în loc de *cartea* sau **msă* în loc de *masă*, deoarece în arabă vocalele scurte dintre consoane nu sunt reprezentate grafic în textele curente. În toate aceste cazuri, sunetul a fost auzit, dar procesat prin filtrul L1, nu ca entitate distinctă a sistemului românesc.

Un al doilea nivel al filtrului perceptiv vizează tipare suprasegmentale, precum accent, ritm și intonație, unde interferența L1 este adesea mai rezistentă decât la nivelul segmental, tocmai pentru că VS nu conștientizează că acestea funcționează diferit în L2. Odlin (1989: 117-119) arată că tiparele suprasegmentale ale L1 sunt transferate sistematic în L2, generând un „accent străin” care persistă chiar și după ce VS a atins o competență ridicată la nivelul segmental. În contextul RLS, acest mecanism explică, de exemplu, de ce vorbitorii cu L1 de tip accentual (*stress-timed*), precum engleza sau germana, suprapun ritmul L1 peste ritmul silabic (*syllable-timed*) al românei, sau de ce vorbitorii de limbi tonale transferă contururi intonaționale care în română pot fi interpretate drept marcatori pragmatici ca mirarea, ironia, interogația deși VS nu intenționează niciun astfel de efect. Reperle suprasegmentale din *Lista de repere* au fost incluse tocmai pentru a forța identificarea acestor interferențe, care, în absența unei intervenții didactice explicite, tind să se fosilizeze rapid.

La nivel morfosintactic, includerea reperelor legate de acord, flexiune și topică se fundamentează pe principiile lui VanPatten (2003) privind procesarea inputului. Am construit tabelele de interferență astfel încât să evidențieze zonele unde VS aplică strategiile de economie cognitivă discutate în 2.4., mai

ales prioritatea sensului sau principiul primului substantiv. Rolul autorilor a fost să aplice aceste principii pe datele brute, relevând mecanismul cognitiv din spatele erorilor recurente. Vorbitorii de engleză sau chineză, limbi fără acord de gen, produc sistematic **un înalt casă* sau **cartea nou*, ignorând marca de feminin a adjectivului ca redundantă față de substantivul deja prezent în context. Vorbitorii de polonă, cehă, ucraineană sau alte limbi slave, limbi fără articol, omit sistematic articolul hotărât enclitic și spun **masă este mare* pentru *masa este mare*, deoarece L1 nu oferă nici model, nici ipoteză de lucru pentru această categorie. Vorbitorii de engleză sau franceză, limbi cu topică fixă SVO, procesează eronat structurile OVS din română: în enunțul *Pe pacient îl anunță medicul*, pacientul este identificat ca agent al acțiunii, deoarece principiul primului substantiv suprapune logica L1 peste structura românească. În fine, dublarea complementului direct prin clitic pronominal, ca în *Pe Maria o iubesc colegii*, este omisă sistematic de majoritatea VS, indiferent de L1, deoarece prepoziția *pe* asigură deja marcarea acuzativului, iar cliticul devine redundant din perspectiva procesării sensului.

Palierile lexical și pragmatic au fost incluse pentru a surprinde fenomenele de transfer de sens și de discurs (Odlin 1989, cap. 4-5) și pentru a contura imaginea socială a VS. La nivel lexical, instrumentele forțează autorul să identifice nu doar falșii prieteni, ci și calcurile semantice, diferențele de registru și zonele unde L1 utilizează un termen generic acolo unde româna face distincții lexicale fine. Vorbitorii de italiană sau spaniolă produc erori clasice de fals prieten ca **actually* tradus prin *actual*, și nu prin *de fapt*, sau italianul *camera* este confundat cu *cameră* și folosit în loc de *aparatură foto*, deoarece similitudinea formală maschează divergența semantică. Vorbitorii de engleză transferă structuri perifrastice acolo unde româna preferă un verb unic: **a face o plimbare* pentru *a se plimba* sau **a lua o decizie* pentru *a decide*, reflectând tendința L1 de a nominaliza acțiunea. Vorbitorii de limbi slave sau maghiară, care nu disting registrul formal de cel informal prin forme pronominale diferite, folosesc *tu* în contexte care în română impun *dumneavoastră*, generând impresia de lipsă de respect față de interlocutor.

La nivel pragmatic, un vorbitor de arabă sau chineză care omite formulele de atenuare la o solicitare, spunând direct *Dă-mi cartea!* în loc de *Ai putea să-mi dai cartea?*, sau un vorbitor de engleză care încheie o conversație fără formulele rituale românești (*O zi bună!*, *Pe curând!*) poate părea nepoliticos nu din rea intenție, ci din cauza unui transfer pragmatic neconștientizat. În toate aceste cazuri, eșecul nu este unul lingvistic în sens strict, ci unul de imagine socială, ceea ce îl face mai dificil de corectat și mai predispus la fosilizare. Justificarea includerii acestui nivel este una foarte *pragmatică*³⁷, întrucât o eroare la acest nivel, fie ea de curtoazie sau de alegere strategică, tradusă în eșec pragmatic, poate să implice „costuri” sociale mai mari decât una de gramatică. Pe cea din

³⁷ Jocul de cuvinte este folosit intenționat!

urmă vorbitorul nativ este adesea înclinat să o scuze cu gentilețe, punând-o pe seama dificultății învățării limbii române de către străini, dificultate de care, să fim sinceri, în secret este chiar mândru. Erorile pragmatice însă se plasează în contexte de interacțiune reală, iar asta le face în cel mai bun caz surse de amuzament involuntar pentru interlocutorul român dar și, adesea, de iritare. Un cursant care folosește *tu* în loc de *dumneavoastră* față de un profesor va fi, probabil, înțeles și, probabil, va primi chiar îndrumare pentru a-și putea corecta greșeala, însă aceeași alegere gramaticală făcută în afara sălii de clasă, față de un medic sau un funcționar public, ar putea fi percepută ca aroganță sau lipsă de educație, în condițiile în care VS nici nu conștientizează că a greșit, câtă vreme în L1 distincția fie nu există, fie nu funcționează după aceleași criterii. Similar, un student care traduce literal din L1 formule de adresare directă și spune: **Profesoara, eu nu am înțeles!* sau, adresându-se unei colege, spune: **Fata, ia cartea!* generează efecte asemănătoare, acestea fiind forme care în română sunt fie inexistente, fie foarte familiare, fie ofensatoare, deși echivalentele lor în multe L1 sunt perfect neutre. Un refuz neînsoțit de formulele de atenuare așteptate în română, precum *Nu pot.* sau *Nu vreau!* în loc de *Îmi pare rău, dar...* sau *Din păcate...*, poate fi interpretat ca răceală sau lipsă de respect, afectând relația cu interlocutorul dincolo de momentul conversației. În fine, un VS dintr-o cultură unde întrebările despre vârstă, salariu sau religie sunt curente în conversația informală le poate adresa unui interlocutor român care le va considera intruzive, pentru VS nefiind clar de ce interacțiunea s-a deteriorat. În toate aceste situații, eroarea nu este de natură lingvistică în sensul strict al cuvântului, câtă vreme VS a comunicat, iar mesajul său a fost înțeles. Eroarea produsă de către VS ține însă de imaginea socială, ceea ce o face invizibilă pentru acesta, dificil de corectat de profesor și, prin urmare, extrem de predispusă la fosilizare.

Prin acest protocol, *Lista de repere* face ca nicio zonă critică a achiziției să nu fie omisă și, în acest scop, furnizează indicii esențiale pentru completarea subsecțiunilor de interferență din *Șablon*. Altfel spus, lista ghidează transformarea expertizei autorilor dintr-o intuiție valoroasă, dar inevitabil selectivă, într-o diagnoză sistematică și replicabilă.

3.2.2. Tabelul zonelor de interferență

Tabelul zonelor de interferență reprezintă sinteza vizuală și diagnostică a celor mai multe capitole. Importanța sa metodologică rezidă în faptul că oglindește fidel structura de analiză din *Șablonul de descriere*, urmând exact cele cinci niveluri lingvistice tratate în partea a II-a a acestuia, pentru a putea fi folosită ca o listă de control (*checklist*). Logica sa de construcție este una selectivă, nu exhaustivă, și, prin ea, autorul nu inventariază toate erorile posibile, ci le identifică, pe baza secțiunilor de interferență redactate anterior, pe cele mai frecvente, mai reprezentative sau mai rezistente la corecție pentru categoria de VS analizată. Cu alte cuvinte, funcția tabelului depășește simpla

inventariere a greșelilor și intenționează mai degrabă să pună în relație eroarea observată cu mecanismul din L1 sau strategia de procesare care a generat-o, desenând astfel o hartă a interferențelor care permite profesorului de RLS să înțeleagă logica abaterilor de la normă și să aplice strategii de corectare fundamentate pe cauza reală a acestora, nu pe efectul de suprafață.

La nivel fonologic, tabelul consemnează substituțiile și distorsiunile cele mai persistente precum, de pildă, înlocuirea lui /p/ cu /b/ la vorbitorii de arabă sau turcă, sau transferul aspirației consonantice la vorbitorii de engleză sau germană, care produc [p^hui] în loc de [pui]. Pe următorul nivel, cel morfologic, sunt marcate dezacordurile sistematice (**un frumos casă*) sau exemple de supraproducție, ca folosirea perfectului compus și în contexte unde româna impune imperfectul sau mai-mult-ca-perfectul. La nivel sintactic, tabelul semnalează interferențele de topică și de construcție a enunțului, cum ar fi intercalarea adverbilor de frecvență între auxiliar și verbul predicativ sau folosirea negației simple în locul dublei negații românești (**Am fost niciodată la Praga*). Nivelul lexical cuprinde o cartografiere a calcurilor, a falșilor prieteni, suprageneralizările și selectarea greșită a sinonimelor sau a colocațiilor, iar cel pragmatic consemnează transferurile de norme de interacțiune cu potențial negativ ridicat, cum ar fi folosirea lui *Bună!* sau *Salut!* în context formal, adresarea cu *voi* în loc de *dumneavoastră* sau omiterea formulelor de atenuare la o solicitare directă.

Pentru a asigura rigoarea selecției, elaborarea tabelului s-a bazat pe taxonomia rezultatelor transferului propusă de către Odlin (1989: 36-38), utilizată ca principiu de organizare, și a inclus subproducția, care acoperă structurile evitate sistematic de VS (de exemplu, conjunctivul, dublarea prin clitic, articolul enclitic), supraproducția, care identifică formele folosite în exces pentru a compensa lipsurile din L1³⁸, precum și calcurile și alterările, care cartografiază modul în care logica L1 rescrie structurile românești. Prin această ancorare teoretică, tabelul oferă un suport care include și logica erorii, permițând profesorului să intervină asupra cauzei (procesarea și transferul din L1), nu doar asupra efectului vizibil în producția VS.

3.3. Psiholingvistica transferului în instrumentele de diagnoză

Transferul lingvistic, discutat în secțiunea 2.5., nu a rămas un concept teoretic abstract, ci a fost operaționalizat direct în structura instrumentelor de lucru. Așa cum observam mai sus, preluând definiția lui Odlin (1989: 27), transferul nu este un act mecanic de substituție, ci unul cognitiv, influențat de cunoștințele lingvistice anterioare asupra procesării noilor date, iar această

³⁸ Exemplul de mai sus, despre „abuzul” de perfect compus, ilustrează supraproducția, prin care VS generalizează o formă pe care a învățat-o și o aplică în exces. Sursa erorii nu este neapărat absența acestui timp în L1, ci faptul că perfectul compus este prima formă de trecut predată și înșușită, iar cursantul o tratează ca formă implicită pentru orice referire la trecut, indiferent de tipul acțiunii.

premisă este cea care a determinat modul în care am construit atât *Lista de repere*, cât și *Tabelul zonelor de interferență*.

Trei mecanisme s-au dovedit relevante în practica predării RLS și au fost încorporate sistematic în instrumentele de diagnoză. Primul înglobează vidul structural și subproducția, identificate de către Odlin (1989) și Han (2004b) în situațiile în care L1 nu dispune de o categorie gramaticală prezentă în L2, ceea ce generează nu erori, ci absențe, prin structuri evitate sistematic. Un vorbitor de limbă polonă, de exemplu, nu va produce erori legate de articol, ci va omite pur și simplu articolul, deoarece limba sa maternă nu îi oferă nici model, nici ipoteză de lucru. *Lista de repere* a fost construită să detecteze tocmai aceste absențe, nu doar erorile de formă.

Al doilea mecanism este distanța psiholingvistică percepută. Kellerman (1983) demonstrează că transferul este condiționat nu doar de distanța lingvistică obiectivă, ci și de percepția subiectivă a VS. Astfel, acesta poate percepe româna ca fiind foarte diferită de limba sa maternă, ceea ce induce strategii de evitare chiar și în zone unde transferul ar fi, de fapt, facilitat. Un vorbitor de japoneză sau chineză, de exemplu, poate evita sistematic construcțiile cu verb reflexiv *a se duce*, *a se întoarce*, deși structuri funcțional similare există în L1, tocmai pentru că percepe româna ca un sistem radical diferit și preferă să recurgă la forme mai simple, fie ele și mai puțin precise. Invers, o percepție de proximitate excesivă cu RLS, frecventă la vorbitorii de limbi romanice, duce la transferuri nepermise la nivel lexical sau sintactic, tocmai acolo unde similitudinea aparentă maschează diferențe reale. Un vorbitor de italiană sau spaniolă va tinde să folosească ordinea adjectiv-substantiv din L1 și va produce **frumoasă fată* în loc de *fată frumoasă*, sau va transfera colocații lexicale care în română nu funcționează, precum **a face o greșeală* în loc de *a comite o greșeală*, convins că proximitatea dintre cele două limbi îi garantează corectitudinea. Practic, am inclus în *Lista de repere* indicatori care să ajute autorii să identifice zonele unde respectiva percepție subiectivă distorsionează achiziția, ori prin exces de prudență, ori de încredere.

Al treilea mecanism este marcajul structural (*markedness*), și acesta menționat anterior. Structurile marcate (cele complexe, rare, specifice unei limbi) sunt mai greu de transferat și mai predispuse la fosilizare decât cele nemarcate (Eckman 1977; Odlin 1989). În română, unul dintre cele mai ilustrative exemple, articularea enclitică, a fost deja discutat. Faptul că este o structură înalt marcată explică rezistența ei la achiziție pentru majoritatea categoriilor de VS așa că, și dacă un cursant dispune de articol în L1, el nu va transfera poziția acestuia dacă nu este forțat, prin activități de procesare structurată, să o observe conștient și să o proceseze ca trăsătură distinctivă a sistemului.

Integrarea acestor trei mecanisme cognitive oferă fundamentul teoretic pentru instrumentele de lucru prezentate în capitolul de față și explică de ce diagnoza interferenței, în acest volum, nu se oprește la descrierea și/sau inventarierea erorii, ci merge până la cauza sa cognitivă.

Concluzii

Capitolul de față a urmărit un dublu obiectiv: să ancoreze RLS în paradigma SLA și să demonstreze că această ancorare nu este un exercițiu teoretic, ci condiția necesară pentru construirea unor instrumente de diagnoză riguroase și replicabile. Discuția despre analiza contrastivă a lui Lado, interlimba lui Selinker, fosilizarea descrisă de Han, mecanismele de procesare a inputului ale lui VanPatten și ipoteza conștientizării a lui Schmidt nu a reprezentat o trecere în revistă a teoriilor SLA, ci o cartografiere a fundamentelor cognitive pe care se sprijină fiecare dintre cele trei instrumente de lucru ale volumului. În acest sens, *Șablonul de descriere*, *Lista de repere* și *Tabelul zonelor de interferență* nu sunt convenții editoriale, ci operaționalizări directe ale acestor mecanisme, astfel că fiecare rubrică a șablonului, fiecare item al listei și fiecare categorie a tabelului răspunde unei întrebări precise despre modul în care L1 filtrează, distorsionează sau facilitează achiziția RLS.

Valoarea acestui instrumentar rezidă, în egală măsură, în replicabilitatea sa. Un profesor de RLS care activează într-un context neacoperit de prezentul volum, predând româna unor vorbitori de catalană sau finlandeză, de exemplu, poate prelua aceste instrumente pentru a-și construi propriul profil de interferență, fără să depindă exclusiv de intuiția acumulată la catedră. Prin acest demers, volumul oferă comunității academice nu doar o resursă descriptivă despre douăzeci și patru de limbi materne în relație cu RLS, ci un cadru metodologic transferabil, capabil să genereze noi cercetări dincolo de limitele acestei prime ediții.

Faptul că în capitolele care urmează cititorul va regăsi aceeași structură aplicată consecvent, de la vorbitorul albanez la cel turc, se datorează acestui cadru, dar și disponibilității fiecărui contributor de a-l respecta. Această uniformitate permite o lectură transversală și oferă profesorului de RLS capacitatea de a identifica rapid sursa unei erori, de a înțelege cauza cognitivă a acesteia și de a interveni la nivelul procesării inputului, nu doar la cel al formei de suprafață, transformând o corecție mai mult sau mai puțin automată într-o intervenție fundamentată pe logica SLA.

Bibliografie

- Chomsky 1965: Noam Chomsky, *Aspects of the Theory of Syntax*, MIT Press, Cambridge, MA, 1965.
- Corder 1967: Stephen Pit Corder, *The significance of learner's errors*, în „International Review of Applied Linguistics in Language Teaching (IRAL)”, 5(1-4), 1967, p. 161-170.
- Eckman 1977: Fred R. Eckman, *Markedness and the Contrastive Analysis Hypothesis*, în „Language Learning”, 27(2), 1977, p. 315-330.
- Han 2004a: ZhaoHong Han, *Fossilization: Five central issues*, în „International Review of Applied Linguistics in Language Teaching (IRAL)”, 42(2), 2004, p. 167-191.
- Han 2004b: ZhaoHong Han, *Fossilization in Adult Second Language Acquisition*, Multilingual Matters, Clevedon, 2004.

- Kellerman 1983: Eric Kellerman, *Now you see it, now you don't: the strategy of language transfer*, în Susan Gass, Larry Selinker (ed.), *Language Transfer in Language Learning*, Newbury House, Rowley, 1983, p. 112-134.
- Krashen 1985: Stephen D. Krashen, *The Input Hypothesis: Issues and Implications*, Longman, London, 1985.
- Lado 1957: Robert Lado, *Linguistics across Cultures. Applied Linguistics for Language Teachers*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1957.
- Odlin 1989: Terence Odlin, *Language Transfer: Cross-linguistic Influence in Language Learning*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
- Oller, Ziahosseiny 1970: John W. Oller, Seid M. Ziahosseiny, *The Contrastive Analysis Hypothesis and Spelling Errors*, în „Language Learning”, 20(2), 1970, p. 183-189.
- Schmidt 1990: Richard W. Schmidt, *The role of consciousness in second language learning*, în „Applied Linguistics”, 11(2), 1990, p. 129-158.
- Selinker 1972: Larry Selinker, *Interlanguage*, în „International Review of Applied Linguistics in Language Teaching (IRAL)”, 10(1-4), 1972, p. 209-232.
- Swan, Smith 1987: Michael Swan, Bernard Smith, *Learner English: A Teacher's Guide to Interference and Other Problems*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.
- Thomas 1983: Jenny Thomas, *Cross-cultural pragmatic failure*, în „Applied Linguistics”, 4(2), 1983, p. 91-112.
- VanPatten 2003: Bill VanPatten, *From Input to Output: A Teacher's Guide to Second Language Acquisition*, McGraw-Hill, New York, 2003.
- Wardhaugh 1970: Ronald Wardhaugh, *The Contrastive Analysis Hypothesis*, în „TESOL Quarterly”, 4(2), 1970, p. 123-130.

Ileana Oana Macari este profesor universitar doctor abilitat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași/Facultatea de Litere, Departamentul de limbi și literaturi străine, unde predă cursuri de lingvistică aplicată, achiziție și predare a limbii engleze ca limbă străină, morfosintaxă engleză, pragmatică și analiză a discursului, tehnologii instructionale în predare-învățare și mediere lingvistică, și coordonează doctorate în domeniul Filologiei. Ileana Oana Macari este și directorul programului de masterat *Lingvistică aplicată – Limba engleză ca limbă străină*.

De-a lungul carierei, a predat cursuri de limbă și civilizație română ca limbă străină la nivelurile C1-C2, în cadrul Cursurilor de vară ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1996-2014), și este membră a corpului de examinatori ECL (European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages, din 2007).

Activitatea sa de cercetare în domeniul RLS acoperă interferențele lingvistice, transferul dinspre L1 spre L2, analiza erorilor, pragmatica limbii române și împrumuturile lexicale din engleză în română, cu contribuții publicate în volume colective de specialitate, printre care *Manifestări ale atriției limbii române ca limbă maternă – o analiză de corpus din perspectiva erorilor*, în Platon, Elena; Vasii, Lavinia-Iunia & Arieșan, Antonela (ed.), *Discurs polifonic în româna ca limbă străină* (Casa Cărții de Știință, 2018); *A Kiss Is Just a Kiss, but What does it tell? The Pragmatics of Săru-Mâna in Pluricentric Romanian*, în Miheș, Marius (ed.), *Collective Identity. National and Transnational Perspectives* (Universita Komenského v Bratislave, 2023); și *Anglicismul în limba română actuală, între interferență lexicală și resursă culturală în RLS*, în *Achiziția limbii române ca L2: studii și cercetări* (Presa Universitară Clujeană, 2025). A coordonat, împreună cu

Iulia Andreea Milică, volumul *Romanian culture – A crash course* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2021), în care semnează și capitolul *Conversation and behavior codes* (pp. 161-174). A publicat, de asemenea, cursuri universitare dedicate limbii și civilizației române pentru studenți străini: *Limbă și civilizație română. Curs pentru avansați* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005) și *Româna pentru cei mai buni. Limbă și civilizație română pentru studenți străini, nivel C1* (Casa Editorială Demiurg Plus, 2013).

Domeniile sale de expertiză includ morfosintaxa engleză și română, pragmatica, analiza discursului, medierea lingvistică, achiziția și predarea limbilor străine (engleza și româna ca L2) și studiile culturale. Temele propuse pentru cercetare doctorală vizează, între altele, transferul pozitiv/negativ dinspre L1 spre L2, analiza erorilor lingvistice, anglicismele în limba română, actele de vorbire, pragmatica discursului, code-switching-ul și tehnologiile instrucționale în predare-învățare.

Vorbitorul străin de limba română

ELENA PLATON

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Limba română ca limbă străină (RLS)

1. Identificarea domeniului

Studiile de sociolingvistică arată că o limbă străină (LS) nu poate fi concepută decât prin raportare la limba maternă (LM) a unui locutor, cea din urmă funcționând ca sistem de referință primordial în procesul de achiziție lingvistică (AL). Unele orientări teoretice au radicalizat această poziție, considerând că LS nu ar avea o „identitate intrinsecă” și ar funcționa ca „simplă transcriere” a LM în planul învățării (Castellotti, Moore 2002: 17).

Pornind de la premisa că „orice limbă nematernă este o limbă străină” (Cuq 2003: 150), deducem că cel mai potrivit termen pentru limba română (LR) vorbită de către locutori care au o LM diferită – numiți, în prezentul capitol, vorbitori străini (VS) sau vorbitori nonnativi (VNN), printre ultimii numărându-se și cetățenii români pentru care LR este o limbă nematernă – ar fi *limba română ca limbă străină* (RLS). În favoarea acestei opțiuni terminologice vine și o tradiție de peste o jumătate de veac de predare a LR în universitățile românești, mai exact, în catedrele pentru studenții din *Anul pregătitor de limba română pentru cetățenii străini*.

Cu toate acestea, termenul RLS este concurat în mediul academic românesc, în special în ultimul deceniu, de o sintagmă alternativă, *limba română ca limba a doua* (RL2), vehiculată inițial, cu deosebire, în spațiile anglo-saxon (L2, *second language*) și francofon (LS, *langue seconde*), unde avea scopul de a suplini neajunsurile noțiunii de LS, incapabilă să acopere „toate contextele de predare-învățare a limbilor generate de fenomene politice și sociale, precum decolonizarea și intensificarea migrației” (Platon 2021: 192). Definit, în sens larg, ca orice sistem lingvistic achiziționat, din punct de vedere cronologic, după LM (Martinez 2018: 161), conceptul de L2 a reprezentat un înlocuitor convenabil, neutru din punct de vedere politico-ideologic, căci nu era contaminat de conotațiile negative asociate, îndeobște, străinătății de orice fel.

Preluând modelul specialiștilor străini, unii autori români își exprimă explicit preferința pentru RL2, luând în calcul contextul de învățare drept criteriu de diferențiere între LS și L2 (VanPatten 1990: 17). Astfel, aceștia recomandă utilizarea RL2 pentru achiziția LR în mediul vorbitor și RLS pentru

învățarea acesteia în clasă, într-un mediu nevorbitor (Vasiu 2020b: 52). Totuși, alte voci autorizate din mediul extern consideră că, în sens strict științific, L2 constituie „o expresie nejustificată din punct de vedere didactic”, aceasta nefiind distinctă de LS (Galisson, Coste 1976: 478).

Într-adevăr, deși pare mai generoasă și mai neutră, noțiunea de RL2 are propriile ambiguități, putând produce o serie de confuzii în cazul vorbitorilor bilingvi sau trilingvi care au achiziționat simultan – sau la o distanță neglijabilă în timp – diferite limbi. De regulă, aceștia nu sunt capabili să identifice ordinea în care s-a produs achiziția fiecărei limbi, fiindu-le greu să diferențieze L1 de L2, L3 ș.a.¹. Cu toate acestea, L2 este vehiculată astăzi pe scară largă la nivel internațional, iar, pe teren românesc, RL2² s-a impus în primul rând din rațiuni de corectitudine politică, și nu neapărat științifice, după cum s-a întâmplat și cu RLNM (*româna ca limbă nematernă*), utilizată, în mod convențional, pentru predarea LR minorităților naționale, cu scopul de a evita asocierea termenului *străin* cu cetățenii români de altă etnie (Platon 2021: 213-214). În spațiul moldovenesc, româna predată VS sau minorităților naționale este numită *LR pentru aolingvi* (Petrenco 2012) sau *LR pentru alofoni* (Vicol 2003).

Indiferent de opțiunea pentru un termen sau altul, rămâne limpede faptul că fiecare dintre cele patru sintagme vehiculate – RLS, RL2, respectiv RLNM sau *româna ca limbă nenativă* – se referă la unul și același domeniu științific preocupat de înțelegerea tuturor proceselor prin care are loc achiziția LR de către VNN, indiferent că aceștia sunt cetățeni străini sau români. În capitolul de față, vom folosi termenul de RLS care are o tradiție mai îndelungată, acoperind, din punct de vedere științific, atât sfera RL2, cât și cea a RLNM sau a românei ca limbă nenativă.

2. Statut și răspândire geografică

Chiar dacă data oficială de apariție instituțională a domeniului RLS este fixată în 1974, când au fost înființate catedrele de LR pentru studenții străini în cele patru universități „cu tradiție” din București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara, achiziția LR de către VS este un fenomen cu o istorie mult mai veche și cu o largă distribuție geografică.

Întorcându-ne cu numai două secole în urmă, la prefața celei de-a doua ediții a lucrării *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (1805)³, regăsim

¹ Pentru o tratare detaliată a raportului dintre aceste noțiuni, vezi Platon 2021: 201-221.

² Semnalăm și apariția noțiunii de *limbă nenativă* în ultimii ani (vezi capitolul redactat de către Barbu și Mirzea Vasile în prezentul volum), un calc evident după limba engleză, care pare să câștige tot mai mult teren, deși, prin tradiție, în limba română termenul *nonnativ* sau *nenativ* era asociat vorbitorilor LR, și nu limbii în sine.

³ Aceasta constituie prima abordare a LR din perspectiva VS (Moldovan 2024: 18) și a constituit punctul de pornire pentru o serie întreagă de lucrări publicate la Viena, care au popularizat LR în mediul extern: Franz Joseph Sulzer, *Geschichte der transalpinischen Daciens* (1781); Johann Molnar, *Deutsch-walachische Sprachlehre* (1788); Andreas Clemens, *Walachische Sprachlehre für Deutsche* (Ofen, 1821); Ioan Alexi, *Grammatica Daco-Romana sive Valachica* (Viena, 1826). Ele au fost utilizate și de către întemeietorul romanisticii, Friedrich Diez, în *Gramatik der*

schitat, într-o manieră extrem de modernă și de pragmatică pentru acele vremuri, profilul unor vorbitori anonimi din mediul extern, pe care Șincai îi credea interesați să învețe românește cu ajutorul acestei gramatici: „oameni, de toate condițiile și stările care fac comerț cu românii sau călătoresc în regiunile locuite de români” (Micu, Șincai 1980: 9). Se poate specula că aceștia constituie însă o mică parte a VS care, neștiuți și neinventariați în niciun registru, vor fi învățat LR în diverse scopuri, de-a lungul vremurilor.

Dincolo de figurile anonime al căror istoric e greu de reconstituit și de atestat, trebuie amintiți și onorați câțiva dintre româniștii faimoși – în mare parte, romaniști – care au început studiul LR din interes profesional. Bunăoară, Jan Urban Jarník a avut revelația importanței LR pentru studiile de romanistică încă în 1874, când a început să studieze româna la Paris. Mai apoi, a introdus LR ca limbă de predare la Universitatea din Viena și, ulterior, a organizat un seminar de cercetare a limbii și literaturii române la Universitatea Carolină din Praga – fundamentul viitoarei secții de filologie română, înființată în 1950. Pe lângă Jarník, amintim și alte câteva figuri emblematice: Ramiro Ortiz, care a introdus studiul LR la Universitatea din Padova în 1933⁴, după ce, în 1926, fusese deschisă secția de română la Universitatea Sapienza din Roma de către un lector român (Neșu 2007: 83); Alf Lombard, de la Universitatea din Lund, reprezentativ pentru introducerea LR în spațiul scandinav (1937); James Augerot, de la Universitatea din Washington, care a pus bazele grupului de studii românești (*Romanian Studies Group*) la conferința din Kentucky (1973)⁵; Gustav Weigand, lingvistul care a fondat cel dintâi Institut de Limba Română în spațiul german (Leipzig, 1893). Le datorăm o infinită recunoștință acestor figuri emblematice care s-au îngrijit – cel mai adesea, cale de o viață – de cultivarea limbii și a culturii române în afara granițelor și care ar merita să fie cuprinși într-un viitor dicționar al româniștilor.

Pentru un profil cât mai complet al VS de LR, amintim și alte categorii de locutori care învață româna în cadru oficial, într-un mediu nevorbitor: (1) studenții de la secțiile de filologie română sau de la lectoratele de LR care funcționează în 54 de universități străine⁶; (2) copiii românilor din diaspora, beneficiari ai cursurilor de limbă, cultură și civilizație românească (LCCR) organizate de Institutul Limbii Române (ILR) din București, cărora LR le este predată adesea, din rațiuni practice, după principiile RLS, deși, pentru ei, are statut de *limbă etnică/moștenită*.

În plan intern, studenților din *Anul pregătitor*, acreditat în 29 de universități, li se adaugă și alte categorii tot mai diversificate de cursanți care

romanischen Sprachen (1836), cel care a inclus româna printre limbile romanice comparate cu latina (Moldovan 2024: 19-20).

⁴ LR pare să fi fost prima LS introdusă la universitățile italiene, mai exact, la Universitatea din Torino, în 1859, cursurile fiind susținute de către profesorul Giovanale Vegezzi-Rusca (Crăciun 2007: 76).

⁵ Pentru alte personalități marcante, vezi: Zăvăleanu 2017: 27-28 și Cap-Bun 2007, 2009.

⁶ Informație preluată de pe: <https://www.ilr.ro/> [accesat la 27.01.2026].

învață LR în scop academic: (1) studenții din acordurile internaționale ale universităților, precum Erasmus, Erasmus Mundus, DAAD, Kobe etc.; (2) studenții de la liniile de studiu în limbile engleză și franceză, din universitățile cu profil medical (uman și veterinar), tehnic etc.; (3) oameni de afaceri, diplomați, traducători, interpreți de la instituțiile europene; (4) migranți dornici să se integreze în mediul socioprofesional românesc sau chiar să obțină cetățenia română etc. De asemenea, în ultimii ani au crescut solicitările pentru cursuri de RLS din partea remigranților (români din diaspora care au decis să se repatrieze), unii dintre aceștia – aflați la a doua sau chiar la a treia generație de emigranți – manifestând dificultăți similare celor ale VS în achiziția LR.

3. Dificultatea „înstrăinării” limbii române

Toate categoriile de VS menționate mai sus privesc LR, în mod firesc, ca pe o LS. Însă, atunci când suntem nevoiți să ne imaginăm propria LM în ipostaza unei LS, lucrurile sunt ceva mai complicate, căci intrăm într-un spațiu al subiectivității, unde LM nu poate fi redusă la un simplu cod lingvistic, căci ea poartă în sine, pe lângă imensa încărcătură afectivă, elemente de ordin psihocognitiv, sociolingvistic, identitar și politic. Nu întâmplător, LM a fost reprezentată de către filosofi, poeți sau esești ca spațiu al locuirii, în cel puțin două formule metaforice majore: *limba – patrie*: „Nu locuim într-o țară, locuim într-o limbă. Patrie asta înseamnă și nimic altceva.” (Cioran 2003: 21) sau *limba – casă*: „Limba este locul de adăpost al ființei. În adăpostul ei locuiește omul. Cei ce gândesc și făuritorii de vers sunt făuritorii acestui adăpost.” (Heidegger 1988: 297).

Detășarea de LM și perceperea ei ca obiect „străin” este extrem de dificilă, fiindcă ea ne furnizează principalul cadru conceptual prin care percepem, înțelegem și interpretăm lumea. În plus, LM este limba în care ne putem odihni⁷, grație automatizării proceselor cognitive. Prezența ei este atât de dominantă, încât nu o putem suprima complet nici măcar când vorbim foarte bine o altă LS, manifestându-se ca un soi de fundal al gândirii, ce ne obligă să traducem mereu, lăuntric, totul, în LM. Chiar dacă teoriile mai noi legate de AL2 – în special cele construite în jurul conceptelor de bi- și plurilingvism – au relativizat influența LM asupra învățării unei LS, argumentând că greșelile produse sub influența L1 sunt destul de puține, analiza erorilor (AE) produse de către VS rămâne un aspect-cheie ce sprijină înțelegerea modului în care se dezvoltă interlimba (IL) acestora (Vasiu 2020a: 105).

Or, o cale elementară pentru nativi de a percepe – evident, temporar și sub presiunea contextului de predare – LR ca pe o LS, transformând-o dintr-un spațiu intim de gândire, trăire și simțire într-o LS, văzută ca obiect de studiu, este aceea de a ne „înstrăina” de ea, privind-o „din afară”, prin ochii VS. Științele antropologice ne-au învățat cât de importantă este *privirea distanțată* ‘*le regard*

⁷ Pentru diversele valori ale LM, printre care statutul de *limbă a odihnei*, vezi Platon 2021: 200.

*éloigné*⁸ pe care specialiștii în RLS o pot dobândi predând LR străinilor, mai exact, analizându-le dificultățile în achiziție.

4. Descrierea LR din perspectiva vorbitorului străin

În anii '70, lipsa unei limbi de contact cu studenții străini a obligat profesorii să predea româna prin intermediul LR, ceea ce a condus la dezvoltarea unor metode de lucru și strategii specifice⁹. Pe baza experienței de la clasă, au fost elaborate apoi descrieri lingvistice și materiale didactice. Din acest motiv și în mod absolut justificat, gramaticile destinate străinilor au o abordare diferită comparativ cu tratatele lingvistice destinate nativilor, venind, astfel, în întâmpinarea nevoilor VS.

Din perspectiva RLS, predarea-învățarea gramaticii nu constituie un scop în sine, căci, alături de lexic, ea reprezintă doar un mijloc prin care se dezvoltă *competența de comunicare lingvistică*¹⁰ – abilitățile de receptare, respectiv producere orală și scrisă – care „îi permite unei persoane să acționeze utilizând cu precădere mijloacele lingvistice” (CECRL 2003: 15). În acest sens, demersul didactic vizează dezvoltarea unei competențe gramaticale funcționale, care nu presupune memorarea și reproducerea principiilor de funcționare a LR, ci „capacitatea de a înțelege și de a exprima sensuri, producând și recunoscând fraze bine formate conform acestor principii” (CECRL 2003: 94).

În aceste condiții – exceptând secțiile de filologie română din universitățile străine –, în RLS vorbim mai cu seamă despre o gramatică funcțională și contextualizată, ordonată progresiv, în care evităm, pe cât posibil, metalimbajul (terminologia de specialitate), punând accentul pe cunoștințele *de* limbă, și nu pe cele *despre* limbă. Mai precis, cunoștințele lingvistice trebuie subordonate întotdeauna unui scop comunicativ¹¹, căci, altfel, LR riscă să fie confundată cu gramatica sa, după cum reiese din *imaginarul lingvistic*¹² al VS, pentru care româna este: *formată din masculin și feminin; alcătuită din multe gramatici; foarte, foarte dificilă, mai ales verbele (...); o limbă care are multă gramatică și*

⁸ Claude Lévi-Strauss, *Le regard éloigné*, Paris, PLON, 1983.

⁹ Putem afirma, fără exagerare, că studenții străini au fost principalii „formatori” ai profesorilor de RLS, în condițiile în care, în primele patru decenii de existență, nu au existat specializări la nivel licență sau masterat în acest domeniu.

¹⁰ Competența comunicativă generală cuprinde trei competențe fundamentale: *competența lingvistică* – „cunoștințele și deprinderile lexicale, fonetice, sintactice și alte dimensiuni ale sistemului unei limbi, independent de valoarea sociolingvistică a variațiilor sale și de funcțiile pragmatice ale realizărilor sale” –, *competența sociolingvistică* și cea *pragmatică* (CECRL 2003: 15).

¹¹ Tendința de limitare a terminologiei de specialitate se manifestă, în ultimii ani, și în predarea LR nativilor (Pană Dindelegan 2019: 44, 56).

¹² Conceptul de *imaginar lingvistic*, lansat în anii '70 de către Anne-Marie Houdebine-Gravaud, se referă la reprezentările subiective despre limbă ale locutorilor, exprimate într-un epi-/metadiscurs ce are la bază o competență metalingvistică – capacitatea de a vorbi despre limba proprie sau despre limba celorlalți – axată pe un dispozitiv cognitiv general-uman și, din acest motiv, considerată universală. Pentru detalii, vezi: Anne-Marie Houdebine-Gravaud, *L'imaginaire linguistique*, Paris, l'Harmattan, 2002; Platon 2020: 14-17).

unde *fiecare lucru are un gen sau fiecare verb are muuuulte forme* (Platon 2021: 32)¹³.

De asemenea, predarea gramaticii trebuie realizată contextualizat, astfel încât utilitatea comunicativă a noilor structuri învățate să se observe imediat. În acest scop, clasele și categoriile gramaticale sunt asociate cu anumite sfere lexicale, ca, de pildă, în manualul clujean (Platon *et alii* 2019), unde verbele reflexive sunt asociate cu sfera activităților cotidiene, în vreme ce conjunctivul este integrat profesiilor. Unii autori insistă și pe necesitatea diversificării valorilor semantice (și pragmatice) cu care sunt folosite conținuturile gramaticale, constatând că, de regulă, substantivul comun, subiect, este exemplificat „cu rolul de *agent*: *Studentii învață limba română.*, ignorându-se alte roluri semantice, precum *cauza*: *Furtuna a spart toate geamurile.* (...), *sursa*: *Lectura este bucuria mea.*, ori *materialul*: *Lemnul este reciclabil.*” (Băilă 2022: 197-198), care merită și ele discutate cu VS.

În predarea fără ajutorul unei limbi de contact, structurile gramaticale trebuie ordonate riguros, respectându-se atât o progresie internivel – ale cărei repere principale sunt fixate în *Descrierea minimală* a LR pentru nivelurile A1-B2 (Platon *et alii* 2014), despre care s-a vorbit însă cu multe decenii înainte, pe baza experienței de predare¹⁴ –, cât și una intranivel, vizibilă în manualele de RLS¹⁵.

Prezentăm, în continuare, câteva aspecte ale LR din perspectiva VS generic care întâmpină, în linii mari, dificultăți tipice în achiziția RLS. În spațiul restrâns avut la dispoziție, nu vom putea face un inventar complet, ci ne vom rezuma la furnizarea câtorva repere utile celor care vor să înțeleagă LR prin ochii VS. Precizăm că în această descriere: (1) ne vom referi, cu mici excepții, mai ales la structuri specifice nivelurilor elementare, întrucât, odată atins *nivelul prag* (B1), vorbitorii dobândesc o relativă autonomie care le permite să facă diferite conexiuni și deducții pentru a descifra logica unui fenomen gramatical¹⁶; (2) ne

¹³ Fragmentele sunt selectate din răspunsurile la un chestionar aplicat studenților din Anul pregătitor, în 2019, pentru a explora imaginarul lingvistic al VS. Răspunsurile au fost anonime, motiv pentru care nu dăm referințe despre respondenți.

¹⁴ În programa de RLS a UBB din 1979, se afirmă explicit că se urmărește „o însușire în progresie activă și concomitentă a structurilor gramaticale și a elementelor lexicale”, care vor fi „eșalonate conform criteriului frecvenței sau gradului de interes” (*Programa* 1979: 1).

¹⁵ În DL se vorbește despre „o ordine naturală a achiziției structurilor lingvistice propriie fiecărei limbi”, însemnând că însușirea unei L2 se face, cu mici variații, aproape în același mod de către VS cu LM diferite (Narcy 1990: 58). Or, după 50 de ani de predare a RLS în cadru instituțional, am spune că ordinea de predare a structurilor gramaticale s-a stabilizat, fiind considerată, astăzi, aproape „naturală”. Totuși, autorii din noua generație sunt rezervați, susținând că, în RLS, lipsesc studiile empirice care să ateste existența unei ordini predeterminate în achiziția gramaticii (Vasiu 2020a: 104).

¹⁶ Lingviștii de orientare cognitivă au relevat importanța însușirii unei cantități minime de cunoștințe într-o limbă – reprezentări fonologice, vocabular de bază, structuri morfosintactice – pentru ca „rețeaua mnezică (lingvistică) creată” să fie performantă (Hilton 2009: 18), respectiv pentru ca vorbitorul să poată memora niște formule conversaționale. Or, dacă vrem să depășim stadiul memorării și să ajungem la acea capacitate globală de exprimare în situații aleatorii, despre care vorbea Chomsky, înțelegerea sistemului gramatical este esențială.

vom abate, din când în când, de la rigurozitatea științifică, mizând pe faptul că în DL se recomandă eludarea unor termeni prea abstracți, dacă acest lucru ajută studentul să achiziționeze mai rapid o LS. Așadar, ne vom asuma unele „licențe științifice”¹⁷, nu în sensul falsificării datelor, ci al selectării acelor fapte care, „dintre numeroasele descrieri științifice acceptabile, sunt adaptate cel mai bine obiectivelor didactice” avute în vedere (Bronckart 1989: 71) și, am adăuga noi, capacității de înțelegere a unor cursanți – în cea mai mare parte – nefilologi.

4.1. Nivelul fonetico-fonologic

Există un acord general legat de faptul că transferul lingvistic dinspre L1 sau dinspre alte LS cunoscute asupra limbii-țintă (LT) se manifestă, mai degrabă, la nivel fonologic, lexical și discursiv decât în compartimentul morfosintactic. O explicație posibilă ar fi aceea că instrucția explicită a VS cu privire la morfosintaxă asigură anumite cunoștințe metalingvistice care pot împiedica transferul, pe când, la nivel discursiv, cunoștințele sunt mai degrabă implicite, facilitând fenomenul în discuție (T. Odlin, *apud* Vasiu 2020a: 94).

Ținând cont de acest aspect important al formării *competenței fonologice*¹⁸, specialiștii în RLS au acordat o atenție deosebită descrierii sistemului vocalic și consonantic specific LR, dar și activităților care ajută VS să discrimineze sunetele în procesul de receptare orală, dar și să le pronunțe adecvat.

Sistemul vocalic. VS întâmpină dificultăți mai ales în identificarea și pronunțarea corectă a sunetelor /î/, /ă/ și /i/ șoptit, fapt ce reiese din mărturiile acestora: „*Cred ca în LR e dificil de pronunțat și de auzit diferenția între a, ă și â.* (R15/Franța/F/28/B1); *Nu aud diferenția între a și ă.* (R16/Franța/F/30/B1)”¹⁹ (Platon 2025: 323), dar și din studiile specialiștilor (Vrăjitoru 1999; Bocoș 2022).

Sunetul /î/ este confundat, de obicei, cu /ă/, /i/ sau /u/, din cauza unor trăsături articulatorii specifice. După cum observăm în *Figura 1*, după locul de articulare, î/â este o vocală închisă, centrală, nelabială, situată pe aceeași axă

¹⁷ Un bun exemplu este conceptul de *terminație*, folosit nu numai în manualele de RLS, ci și în studiile științifice cu referire la „formele alcătuitoare ale sfârșitului cuvântului în sens strict, fără referință la funcția gramaticală” (Iordan *et alii* 1967: 73). Din punct de vedere metodologic, această opțiune permite includerea finalei consonantice a masculinelor și a neutrelor, dar și evitarea termenului de *desinență zero* la aceleași genuri, care ar însemna „o complicație inutilă cu terminologie de specialitate”. Arătând „terminațiile specifice fiecărui gen la singular și plural”, genul poate fi predat concomitent cu numărul (Petre 1978: 99).

¹⁸ Aceasta presupune „aptitudinea de a percepe și produce: (1) unitățile sonore ale limbii (foneme) și realizarea lor în contexte specifice (alofone); (2) trăsăturile fonetice distinctive care disting fonemele (de exemplu, sonoritatea, nazalitatea, ocluziunea, labialitatea); (3) compoziția fonetică a cuvintelor (structura silabică, succesiunea fonemelor, accentuarea cuvintelor, tonurile, asimilarea); (4) prozodia sau fonetica frazei: accentuarea și ritmul frazei, intonația, reducerea fonetică, reducerea vocalică” (CECRL 2003: 96-97).

¹⁹ Enunțurile sunt selectate din răspunsurile la un chestionar aplicat în 2024, care viza tot imaginarul lingvistic al VS. Codul de identificare pentru fiecare respondent semnifică: R15 – numărul răspunsului; Franța – țara; F – sexul; 28 – vârsta; B1 – nivelul de competență lingvistică declarat de către respondent.

verticală cu vocalele *a* și *ă*, în vreme ce, din punctul de vedere al deschiderii, se află în același plan orizontal cu *i* și *u*.

Loc Apertură	Anterioare (palatale)	Centrale	Posterioare (velare)
Vocale deschise		a	
Vocale semideschise	e	ă	o*
Vocale închise	i	î/â	u*

* *vocale labiale*

Fig. 1. Triunghiul vocalic al limbii române (Neamțu et alii 2019: 22)

Atunci când sunetul /î/ lipsește din LM²⁰ – de pildă, în limbile romanice, mai puțin în portugheză, unde *e accentuat* din *carne* sau *de nada* este pronunțat aproximativ ca [î] –, VS are, de regulă, dificultăți în pronunțarea sa izolată. Deși specialiștii ne încurajează, susținând că, pentru rostirea independentă a lui /î/, nu e nevoie decât de un simplu „zâmbet” (Vrăjitoru 1999: 29), se recomandă rostirea în succesiune a tuturor vocalelor centrale: *a*, *ă*, *î*, astfel încât vorbitorul să poată observa mai ușor mișcările aparatului fonator²¹. Ulterior, sunetul va fi rostit în contexte fonologice specifice, unde e precedat sau succedat de sunetele cu care este asociat cel mai des. De exemplu, în poziție inițială sau mediană, acesta „este urmat de [n], plus/minus o altă consoană imediat după, sau de [m], obligatoriu succedat de o altă consoană”: *în, până, mână, român, cânt, câmpie* etc. (Dimitrescu, *apud* Bocoș 2022: 323). Cele mai frecvente greșeli de pronunțare sunt înregistrate atunci când /î/ este urmat de /i/ scurt: *pâine, mâine, câine*, în care pronunția lui se apropie mai mult de /u/: *[puine], *[muine], *[cuine]²².

În cazul lui /ă/, o atenție deosebită trebuie acordată identificării, respectiv pronunțării sale corecte în poziție finală, unde marchează o distincție gramaticală fundamentală pentru substantivele feminine la numărul singular, și anume *nearticulat – articulat definit*: *casă – casa, fată – fata* etc.

²⁰ În limbile slave, cum ar fi ceha și slovacă, sunetul /î/ nu este marcat grafic, dar se pronunță în anumite contexte fonologice, cum sunt cuvintele exclusiv consonantice /krk/ ‘gât’ sau /prst/ ‘deget’, având rol protetic. În cazul acestor vorbitori, putem apela la asemenea exemple pentru a-i face să conștientizeze că, de fapt, ei rostesc acest sunet, chiar dacă nu-l marchează grafic.

²¹ Descrierea procesului articulatoriu în cazul lui /ă/ și /î/ pare destul de complicată, chiar și pentru un VN: „retragerea dosului limbii spre partea posterioară a palatului”; „încordarea acesteia”; „apropierea graduală a maxilarelor”, pentru a pronunța /ă/; „tragerea «în părți» a comisurilor buzelor (ca în timpul zâmbetului)”, pentru /î/ (Vrăjitoru 1999: 29). Dacă lipsește limba de contact, explicația este, de altfel, inutilă, însă avem soluția – nu mai puțin eficientă – de a demonstra modul de articulare și de a exersa pronunțarea în diverse contexte fonologice.

²² Pentru exerciții destinate pronunțării corecte a lui /î/, vezi Vrăjitoru 1999: 33-34.

Indicarea poziției pe care o poate ocupa /ă/ în cadrul cuvântului este de ajutor în recunoaștere, aceasta putând fi folosită după orice consoană – *dăm*, *fără*, *măr*, *apă*, *oră* etc., mai puțin *k*, ca și după grupuri consonantice formate din două – *altă*, *acră* – sau trei consoane – *noastră*, *aspră* –, dar nu și după grupuri de patru consoane²³ (Vrăjitoru 1999: 30).

Pentru a ghida accentuarea corectă, putem oferi explicația că, prin comparație cu vocala *î*, *ă* este purtătoare de accent doar în absența altor vocale: *cărți*, *cărăm*, nefiind purtătoare de accent în prezența altor vocale, nici dacă se repetă în cadrul aceluiași cuvânt: *tânăără*, *cumpără* (cf. Vrăjitoru 1999: 29).

În special la nivelurile elementare, /i/ *șoptit* (DOOM3 2021: 48), numit și *i scurt*, *final* sau *postconsonantic* (Neamțu et alii 2019: 65), este frecvent confundat cu vocala *i*: fie este pronunțat ca un *i* vocalic [pași], fie nu este pronunțat deloc: *[paș] (Neamțu et alii 2019: 70). Având o sonoritate redusă, dar și o durată foarte scurtă, el nu poate purta accent silabic decât în cuvinte monosilabice în care nu există un alt segment vocalic: *mî*, *țî*, *fî*, *ștî*, *și* sau în cuvinte accentuate pe ultima silabă: *deși*, *veni*, *sosî* etc. Atunci când apare în contextul său specific – la finalul unui cuvânt, precedat de o consoană sau un grup consonantic –, /i/ *șoptit* determină alternanțe consonantice asupra cărora VS trebuie sensibilizați (vezi *infra*, Sistemul consonantic).

O piatră de încercare o constituie și numeroasele alternanțe vocalice care apar nu numai în flexiunea substantivului, ci și în cea a adjectivului și a verbului. În vreme ce VN nici nu le conștientizează, datorită achiziției naturale a limbii și automatizării procesului de utilizare, evidențierea lor este vitală în predarea RLS, întrucât acestea, împreună cu desinențele, marchează categoria genului, a numărului sau a persoanei. Ele pot fi rezultatul unei *diftongări*: *frumos* – *frumoasă*, sau al unei *monoftongări*: *floare* – *flori* (cf. Pop, Moldovan 1997: 12)²⁴. Dacă aceste alternanțe ajung să fie intuite relativ ușor, prin exersare în serii de cuvinte prototipice, alternanța mai multor vocale din flexiunea unuia și aceluiași verb este mai greu de realizat: *spăl* – *speli* – *spălă*".

Și diftongii reprezintă o problemă, căci, în comparație cu alte limbi romanice, LR are un număr mai mare: 9 diftongi ascendenți și 14 diftongi descendenți (DȘL 2005: 178), deși nu toți ridică probleme de pronunție (exceptând vorbitorii din a căror LM aceștia lipsesc, cum este maghiara). Printre diftongii problematici, se numără cei etimologici /ea/ și /oa/, apăruiți prin influența exercitată de anumite vocale din silaba următoare – *a*, *ă*, *e*, și nu *i* sau *u*, când diftongarea nu se mai produce – asupra vocalelor accentuale *e* și *o*, în epoca de trecere de la latina dunăreană la LR (Dimitrescu, *apud* Bocoș 2022:

²³ Modele de exerciții de discriminare a perechilor problematice: /a/ – /ă/, /ă/ – /e/, /ă/ – /î/, /ă/ – /u/, respectiv /e/ – /i/, se regăsesc la Vrăjitoru 1999: 30-32 și Bocoș 2022: 331.

²⁴ În prezentarea alternanțelor vocalice VS, recomandăm să fie expus câte un singur substantiv/pronume/adjectiv/verb-emblemă, reprezentativ pentru un anumit tip de alternanță. În acest mod, în predare nu se va face trimitere la conceptul abstract de *alternanță*, ci direct la cuvântul-etichetă: „la fel ca în *floare* – *flori*".

325). Acești diftongi sunt și foarte frecvenți, apărând în flexiunea mai multor părți de vorbire.

Pentru a conștientiza mulțimea de alternanțe de care VS se simt copleșiți în achiziția RLS, prezentăm principalele tipuri de diftongare apărute la nivelul mai multor clase gramaticale: (1) **o/oa:** s. *vânzător* – *vânzătoare*, creion – *creioane*; pr. *nostru* – *noastră*; adj. *frumos* – frumoasă; vb. *port* – *poartă*; (2) **e/ea:** adj. *întreg* – *întregă*; vb. *plec* – *pleacă*, *citește* – *să citească*, respectiv monoftongare: (1) **oa/o:** s. *floare* – *flori*; adj. *moale* – *moi*; (2) **ea/e:** s. *seară* – *seri*; adj. *întregă* – *întregi*, vb. *pleacă* – *să plece*, *fumează* – *să fumeze*.

Acestora li se adaugă și alte alternanțe, mai puțin previzibile: (1) **a/ă:** s. *gară* – *gări*; (2) **ă/a:** vb. *arăt* – *arată*; (3) **ă/e:** vb. *cumpăr* – *cumperi*; **a/e:** s. *masă* – *meșe*; adj. *sirian* – *sirieni*; (4) **ie/ia:** adj. *fiert* – *fiartă*; vb. *iert* – *iartă*; (5) **î/i:** s. *cuvânt* – *cuvinte*; vb. *vând* – *vînzi*; (6) **ă/e/a:** vb. *învăț* – *înveți* – *învață*; (6) **o/oa/u:** vb. *rog* – *rogă* – *rugă*.

Nerespectarea alternanțelor conduce la apariția unor forme greșite: **băiați*, pentru *băieți*, **fate*, pentru *fete*, care pot avea și implicații semantice.

Sistemul consonantic. Sistemul celor 22 de consoane ale LR, redat în figura de mai jos, prezintă și el unele trăsături care pot pune probleme VS.

Loc de articulare Mod de articulare		Labiale		Linguale						
		Bilabiale	Labio- dentale	Apico- dentale	Alveo- apicale	Alveo- palatale	Palatale	Velare	Uvulare	
Oclusive (întrerupte)	sonore	b, m¹_a		d, n¹_a				(g')²	g	
	surde	p		t				(k')	k	
Fricative (continue)	sonore	v		z		j				
	surde	f		s		ș			h³	
Africate	sonore			[dz]⁴		g̃				
	surde			ț		č				
Lichide Laterale	sonore					l⁵_a				
	surde									
Lichide vibrante	sonore			r⁶_a						
	surde									

Fig. 2. Tabelul consonantic al limbii române (Neamțu et alii 2019: 26)

Totuși, un aspect ce poate fi exploatat în beneficiul VS este posibilitatea de a grupa consoanele în perechi, în funcție de absența sau prezența vibrației coardelor vocale, dat fiind că modul lor de articulare se aseamănă. În funcție de această trăsătură fonologică, perechile se constituie dintr-o consoană surdă și una sonoră: /p : b/, /f : v/, /s : z/, /ș : j/, /c : g/, /t : d/²⁵. În cazul VS care nu au în LM consoane diferențiate după gradul de sonoritate, identificarea și pronunțarea adecvată a acestor perechi se va face cu mai multă dificultate. De exemplu, în araba literară, ca și în majoritatea dialectelor acestei limbi, nu există

²⁵ Pentru explicarea modului de articulare, vezi: Iordan 1956: 142 și Vrăjitoru 1999: 36-97, unde se regăsesc și exerciții tipice de discriminare a consoanelor.

consoana *p*, motiv pentru care vorbitorii de arabă o disting cu greu de /b/ (Vrăjitoru 1999: 40), necesitând exerciții de discriminare în contexte fonologice asemănătoare, de tipul: /pară : bară/, /pere : bere/²⁶. Și distincția lui /ș/ de /j/²⁷ este mai greu de realizat, bunăoară, de către vorbitorii de spaniolă, din a căror limbă lipsesc aceste foneme (Vrăjitoru 1999: 61-65).

În cazul africatelor alveo-palatale /č/ și /ğ/, nu este vorba doar despre opoziția surd/sonor, ci și despre dificultatea pronunțării lor individuale, /č/ reprezentând un fel de /ș/ + /t/, în vreme ce /ğ/ presupune o combinație între /d/ și /j/ (Vrăjitoru 1999: 104). De un real ajutor îl constituie și explicația că, în LR, spre deosebire de alte limbi, /č/ și /ğ/ admit doar ocurența lui /e/ și /i/. Privitor la modalitatea de pronunțare, pentru vorbitorii de engleză este de folos analogia cu fonemul echivalent din cuvinte precum *change*, *check in* sau *children*, pentru cei de spaniolă, analogia se face cu *chequeo* sau *cheque*, în vreme ce, pentru vorbitorii de franceză sau arabă, nu avem un sunet sau un grup de sunete echivalent sau asemănător (Vrăjitoru 1999: 104).

Nici alternanțele consonantice nu sunt mai prietenoase, iar unii autori consideră chiar că – într-o viziune modernă, comunicativă, și în spiritul descriptorilor din CECRL – drumul cel mai scurt spre achiziția competenței comunicative nu ar trebui să treacă obligatoriu prin alternanțele consonantice²⁸, sau, în orice caz, nu în prima etapă de achiziție a LR. Cu toate acestea, având în vedere specificul LR și, mai cu seamă, proverbiala „maximă” *Româna nu-i engleză*., invocată de către profesori și studenți, deopotrivă, neglijarea prezentării acestor tipuri de transformări fonetice, fie ea și parțială, la nivel elementar (unde, pentru a nu descuraja cursanții, e de preferat să nu oferim un tablou complet), sau discutarea lor inoportună, într-un moment nepotrivit – prea timpuriu sau, dimpotrivă, tardiv – pot afecta serios calitatea producțiilor verbale ale VS.

Ținând cont de recurența alternanțelor la nivelul mai multor clase gramaticale, evidențierea lor sonoră și grafică este absolut necesară. Din tabloul alternanțelor consonantice prezentate chiar la A1, nu pot lipsi cele apărute sub influența lui *-i* sau *-e* final, ele marcând aspecte importante ale flexiunii substantivului, a adjectivului (diferența dintre singular și plural) sau a verbului (diferența dintre persoanele 1 și 2 sau 1 și 3)²⁹: (1) *k/č*: s. m. *bunic* – *bunici*, s. n. *ac* – *ace*, adj. m. *mic* – *mici*, vb. *plec* – *pleci*; (2) *g/ğ*: s. m. *fag* – *fagi*, adj.m. *drag* –

²⁶ Asemenea exerciții se regăsesc în majoritatea manualelor tradiționale de RLS, în special sub formă de dictare. Vezi, de exemplu, Brâncuș *et alii* 1991: 12.

²⁷ Redăm câteva dintre mărturiile VS, pentru a observa raportul cu sunetele altor limbi: O experiență deosebită pentru mine a fost pentru a spune litere ș și ț. (R21/Myanmar/F/36/B2); În România „ș” este diferență pronunțat, „ș” este “sh” în engleză. (R70/ Coreea/M/13/A1+).

²⁸ Prezentăm citatul exact, pentru evitarea oricăror confuzii: „Astfel, manualele scrise în spiritul portofoliului și cu ajutorul descriptorilor îi vor îndruma și însoți pe studenții de limbă română ca limbă străină pe drumul cel mai scurt către «Nu vă supărați, cât e ceasul?» fără un popas înainte de vreme la alternanțe consonantice” (Pâlcu 2008: 361).

²⁹ Pentru a nu supraîncărca textul, nu oferim descrierea morfologică integrală a exemplelor: s. m., sg./pl. sau vb., ind. prez., pers.1/3 etc., acestea fiind destul de „transparente” pentru VN.

dragi, vb. *rog* – *rogi*; (3) **t/ʈs**: s. m. *bărbat* – *bărbați*, adj. m. *înalt* – *înalți*; vb. *ascult* – *ascuți*; (4) **d/z**: s. f. *stradă* – *străzi*, adj. m. *surd* – *surzi*; vb. *aud* – *auzi*; (5) **s/f**: s. m. *pas* – *pași*; adj. m. *frumos* – *frumoși*, vb. *ies* – *ieși*; (6) **l/j**: s. m. *cal* – *cai*, adj. m. *gol* – *goi*; (7) **st/ʃt**: s. m. *artist* – *artiști*; adj. m. *trist* – *triști*; vb. *gust* – *guști*; (8) **str/ʃtr**: s. m. *ministru* – *miniștri*; adj. m. *albastru* – *albaștri*, pr. *nostru* – *noștri*; (9) **ʃk/ʃt**: s. f. *ceașcă* – *cești*; vb. *mișc* – *miști*, *să mișc* – *să miște*.

În ciuda listelor sistematice ale alternanțelor și a exercițiilor efectuate, în IL sunt semnalate diferite erori cauzate de influența LM: **magasin* – *magazin*, **cubanesa* – *cubaneză* (sp.); **bini* – *bine*, **tilifon* – *telefon*, **cubil* – *copil*, **rușii* – *roșii* (ar.); **ochelali* – *ochelari*, **lol* – *lor* (ch.); **sinema* – *cinema*, **sentru* – *centru* (en.), **Greția* – *Grecia* (gr.), care apar la toți vorbitorii, „în medie 20 de erori de pronunție pe fiecare producție orală” (Vasiu 2020a: 182).

5. Sistem de scriere

Chiar dacă pentru unii VS scrierea în LR pare ușoară³⁰, aceștia întâmpină greutăți din punct de vedere ortografic, mai ales acolo unde nu se respectă principiul fonetico-fonologic. Chiar de la primul contact cu LR (nivelul A1), VS se confruntă cu situații în care scrierea nu reflectă pronunția: (1) scrierea fără semivocala inițială a formelor pronumelui personal: *eu*, *el*, *ea*, *ei*, *ele*, deși ele sunt pronunțate ca diftongi [i_ɛl, i_ɛa, i_ɛle] sau chiar ca triftongi [i_ɛu, i_ɛi]. La fel și pentru formele verbului *a fi*: *ești* [i_ɛști], *este* [i_ɛste], *e* [i_ɛ], *eram* [i_ɛram], *era* [i_ɛrai], *era* [i_ɛra], *erați* [i_ɛrați], *erau* [i_ɛrau]; (2) redarea unui singur sunet, /î/, prin două grafeme: *î/â*, unde, din fericire, explicația este relativ simplă, litera *î* folosindu-se în poziție inițială și finală, iar *â*, în poziție mediană; (3) redarea realităților sonore exprimate prin africaterile alveopalatale sau prin oclusele palatale, cu ajutorul grupurilor consonantice *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, respectiv *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* (Bocoș 2022: 327-328)³¹.

6. Nivelul morfosintactic

Dificultățile morfologice sunt semnalate frecvent în discursul epilingvistic, nu doar la nivelurile elementare, ci și la cele avansate: *Verbele în română sunt foarte grele și eu nu îmi place verbele în română*. (R70/Coreea/M/13/A1+); *Pluralele sunt complicate* (R121/Italia/F/31/C1); *Are foarte multe cuvinte scurte. De exemplu: îi, era, am, ia, „o”. Si are multe prescurtari în special la verbe*. (R180/Siria/18/neprecizat/B2). *LR este grea și are multe excepții* (R64/Liban/M/19/B1+); **Formularele de plural nu au o regulă*. (R10/Iran/21/neprecizat/B1); *Gramatica e grea, pluralele sunt complicate*. (R121/Italia/F/31/C1) (cf. Platon 2025: 321). Despre dificultatea morfologiei vorbesc și cercetători străini de mare prestigiu, cum ar fi Alf

³⁰ Ortografia este ușoară. Fiecare literă are un singur sunet. (R44/Olanda/M/29/B1); Citirea este ușoară, deoarece le citim exact la fel cum scriem. (R10/Iran/21/ neprecizat/B1).

³¹ Pentru modele de exerciții care vizează competența fonologică și ortografică, vezi Bocoș 2022: 328-336.

Lombard și Tamara Repina (Iliescu 2005: 54), de aceea vom evidenția aspectele morfosintactice cel mai frecvent semnalate ca fiind problematice pentru VS.

6.1. Substantivul

Chiar dacă verbul reprezintă centrul gramatical al propoziției, materialele de specialitate debutează, fără excepție, cu predarea substantivului. Una dintre rațiuni este aceea că, în grupele mixte de VS cu diferite L1, se apelează la metoda directă – sau *metoda guvernanelor* –, inspirată din modelul empiric al achiziției naturale a LM (Platon 2022: 36-37). Aceasta presupune învățarea, în primă instanță, a noțiunilor concrete din sfera personală ce pot fi indicate direct, ceea ce asigură și un bagaj lexical minimal.

Genul. Având în vedere că „marca genului la substantive se exprimă solidar cu morfemele de număr și cu cele de caz, împreună cu morfemele determinării (articol), reunite, de obicei, în terminația cuvântului” (Iordan *et alii* 1967: 73), în manualele de RLS predarea genului, a numărului, a cazului și a determinării nu se face separat, referința la gen fiind permanentă. Marea dificultate derivă din faptul că, necunoscând genul unui substantiv, VS nu pot selecta corect nici formele articolului, nici terminațiile pentru plural, și nici nu pot „sesiza omonimiile cazuale specifice fiecărui gen” (Petre 1978: 99).

Atunci când în LM nu există gen (de exemplu, în maghiară) sau când genul substantivelor în LR nu e identic cu cel din L1 – în germană, *soare* e feminin, iar, *lună*, masculin, apărând erori de articulare: **soarea* și **lunul* –, fixarea acestuia necesită o exersare îndelungată, confuziile fiind posibile până și la nivelurile avansate (C1-C2).

Pentru identificarea mai ușoară a substantivelor masculine și neutre, gramaticile RLS recomandă utilizarea unor criterii de ordin formal: (1) terminațiile preponderent consonantice: s. m. *bărbat*, *profesor*; s. n. *aparatură*, *televizor*; (2) terminația -u: s. m. *ministru*, *erou*, *leu*, *fiu*; s. n. *teatru*, *muzeu*, *ou*, *interviu*; (3) terminația -e: s. m. *munte*, s. n. *nume*, asupra căreia se atrage atenția că este identică cu desinența de plural a femininelor, pentru a se limita, pe cât posibil, confuziile de gen care conduc spre dezacorduri de tipul: **Muntele noastre sunt frumoase*.; (4) terminația -ă pentru câteva substantive masculine, confundată adesea cu femininul singular: *tată*, *popă*, *papă*, conducând la greșeli de tipul: **tată mea*, **tata noastră* etc.; (5) terminația -o, specifică exclusiv substantivelor neutre: *radio*, *video*, *zero*; (6) caracterul monosilabic al substantivelor consonantice, specific neutrelor: *bloc*, *cap*, *ceas*, *dar*, *foc*, *loc*, *nas*, *pix* etc.; (7) terminația -i, specifică atât masculinului, cât și neutruului singular, nu doar masculinului plural: s. m. *unchi*, *ochi*, s. n.sg. *ochi* (pl. *ochiuri*) *mai*, *pai* (Pop, Moldovan 1997: 33-34). Necunoașterea ultimului criteriu poate duce la articulări eronate, de tipul: **uncul meu*, pentru *unchiul meu*, sau **ocul meu*, pentru *ochiul meu*.

Un important factor de diferențiere îl constituie și criteriul semantic, neutrele fiind, în general, inanimate³², iar lista neutrelor animate, destul de restrânsă: *animal, mamifer, macrou, personaj*, la care se adaugă termenii științifici terminați în: *-pod (gasteropod), -ceu (crustaceu) și -pter (lepidopter)*. Din păcate, nici acest criteriu nu este general valabil, căci nu toate inanimatele sunt neutre. Dacă adăugăm însă și un criteriu formal, neutrele pot fi recunoscute mai ușor, după terminații precum: *-(m)ent (curent, departament), -(m)ânt (cuvânt, mormânt), -ăt/et (capăt, caiet), -aj (bagaj, personaj)* (cf. Pop, Moldovan 1997: 33-34).

Ca sprijin pentru identificarea genului feminin, evidențiem terminațiile: (1) *-ă*, vocala specifică cea mai răspândită: *doamnă, problemă* (cu atenționare privind excepțiile masculine în *-ă*, prezentate *supra*; (2) *-e*, posibilă sursă de confuzie, fiind întâlnită atât la masculine (*dinte*), cât și la neutre (*nume*): *carte, directoare, plecare, privire, coborâre, națiune, universitate, femeie, familie, idee* (3) *-a*: *pijama, cafea*; (4) *-i*: *zi, marți, tanti*.

Utilă este și prezentarea genului gramatical pentru: (1) lunile anului, cifre, litere, note muzicale sau nume de pomi/arbori (masculine): *ianuarie, zece*, (un) *A/B*, (un) *do/re, măr, nuc*; (2) anotimpuri, zilele săptămânii, părțile zilei, nume de fructe sau substantive provenite din infinitive lungi (feminine): *primăvară, sâmbătă, dimineață, banană, intrare, ieșire*; (3) nume de obiecte (*bilet*), simțuri (*gust*) culori (*alb, gri*), substantive provenite din supin (*tuns, reparat*) (neutre).

În cazul substantivelor-pereche, pentru a crea impresia unui sistem relativ regulat, este important să semnalăm că adăugăm *-ă* la forma de masculin, singular, pentru a forma femininul: *un prieten – o prietenă*, cu observația că vocala *-u* de la masculin devine *-ă*, la feminin: *socru – soacră*. În același timp, inventariem sufixele cu ajutorul cărora se obțin forme de feminin în cazul unor substantive care arată: (1) locul de origine: *român – româncă, clujean – clujeancă, italian – italiancă, grec – grecoaică*; (2) denumirea unei profesii/a soției cuiva care are o anumită profesie: *bucătar – bucătăreasă, vânzător – vânzătoare, preot – preoteasă, mire – mireasă, doctor – doctoriță*, sufixul *-iță* adăugându-se mai ales la ocupațiile masculine terminate în *-or/-ar/-er* (*pictor, morar, frizer*); (3) nume de păsări sau animale: *porumbel – porumbiță, lup – lupoaică, leu – leoaică*, în ultimul caz fiind vorba și de substituirea vocalei finale de la singular, nu doar de o simplă adăugare (Pop, Moldovan coord. 1997: 36-39). Aparenta simplitate a regulilor de sufixare poate genera însă și erori, din cauza tendinței de suprageneralizare, soldată cu invenții lexicale amuzante, precum *cocoș – *cocoșoaică*, pentru perechea lexicală de gen *cocoș – găină*.

³² Dacă, la substantivele animate, genul are un conținut material real, existând astfel o concordanță între genul gramatical și cel natural, în cazul substantivelor inanimate, genul este o categorie pur formală, și nu o categorie semantică, deoarece sensul cuvintelor care a jucat un rol hotărâtor în repartitia animat/inanimat în stadiul primitiv al limbilor indo-europene și al latinei nu mai este astăzi hotărâtor (Horajși, *apud* Petre 1978: 96).

În ciuda furnizării acestor criterii (destul de relative, după cum s-a observat) de ordin formal sau semantic pentru diferențierea genurilor, calea cea mai sigură de fixare rămâne, până la urmă, expunerea cât mai îndelungată la LR și utilizarea cât mai multor substantive, în diferite contexte, în producerea mesajelor orale și scrise.

Numărul. Așa cum reiese din tipurile de alternanțe fonetice inventariate anterior, utilizarea formelor de plural ale substantivelor aduce multe provocări pentru VS, mai ales că, în anumite cazuri, până și VN sunt nevoiți să se documenteze, apelând la DOOM 3. Dacă regula de formare pentru masculinile consonantice este relativ simplă, *s. m. singular + -i*, modul în care /i/ final modifică pronunțarea sau scrierea consoanei sau a vocalei precedente necesită, după cum am specificat *supra*, la *nota 24*, oferirea unui substantiv-lemă, prototipic pentru fiecare categorie de alternanțe, precum și o listă minimală de substantive care se comportă similar. Dincolo de înțelegerea tipului de comportament fonologic, VS trebuie să audă linia melodică generată de aceste transformări, pentru a fi capabili să reacționeze instantaneu atunci când nu se respectă tiparul sonor: (1) *un papuc – doi papuci, un coleg – doi colegi, un student – doi studenți, un brad – doi brazi, un pas – doi pași, un artist – doi artiști, un mânz – doi mânji, un politician – doi politicieni* etc. Obligatorie este specificarea faptului că vocala finală se înlocuiește cu *i*, în cazul masculinelor vocalice: *un metru – doi metri, un leu – doi lei, un câine – doi câini, un frate – doi frați* sau al celor consonantice, terminate în *-l*: *un copil – doi copii*. Se va atrage atenția și asupra substantivelor invariabile, unde distincția de număr se poate face numai în context: *un ochi – doi ochi, un pui – doi pui*. Fiind vorba de substantive frecvent utilizate și puține ca număr, masculinile neregulate se achiziționează relativ ușor: *om – oameni*.

În cazul substantivelor feminine, principala provocare o constituie faptul că desinențele de plural pot fi atât *-e*, cât și *-i* – specific masculinelor –, fapt ce produce confuzii, deoarece nu există o regulă clară care să stabilească când se folosește *-e* și când, *-i*. Chiar și în cazul substituirii vocalei finale *-ă*, cu *-e*: *o doamnă – două doamne*, deși regula pare simplă, alternanțele fonetice datorate lui *-e* final complică lucrurile, motiv pentru care este binevenită exersarea îndelungată a alternanțelor fonetice specifice – (1) **a/e**: *o fată – două fete*; (2) **ea/e**: *o fereastră – două ferestre*; (3) **k/č**: *o româncă – două românce*; (4) **g/ğ**: *o colegă – două colege*; (5) **sc/șt**: *o muscă – două muște*.

În cazul femininelor la care *-ă* este înlocuit cu *-i* (ca în *o mașină – două mașini*), apar din nou alternanțe vocalice – (1) **a/ă**: *o gară – două gări*; (2) **a/e**: *o vară – două veri*; (3) **ia/ie**: *o iarnă – două ierni*; (4) **ea/e**: *o șeară – două seri*; (5) **oa/o**: *o boală – două boli* –, la care se adaugă și unele combinate (vocalice și consonantice) – (1) **a/ă, d/z**: *o stradă – două străzi, o coadă – două cozi*; (2) **oa/o, t/ț**: *o poartă – două porți* etc. Când *-i* final îl înlocuiește pe *-e*, apar atât alternanțe vocalice simple, **a/ă, oa/o** (*o mare – două mări, o floare – două flori*), cât și combinate: **a/ă, t/ț** (*o carte – două cărți*); **oa – o; t/ț** (*o noapte – două nopți*). Cu deosebire, trebuie insistat pe căderea lui *-e* (*o femeie – două femei*),

când apar și alternanțe de tipul *a/ă* sau *oa/o* (*o baie – două băi*, *o ploaie – două ploți*), aici succesiunea fiind (vocală + *ie*). Spre deosebire de această situație, unde /i/ este semivocală, la substantivele terminate în hiat (*i-e*), unde *i* este vocală – *cofetărie* (cons. + i + e) –, *-e* este substituit de *-i*: *o cofetărie – două cofetării*³³. Pe lângă acestea, avem și substantivele cu desinența de plural *-le* (*o zi – două zile*), sau chiar *-uri*, care pot înlocui *-ă* sau *-e*, producând diferite alternanțe fonetice: *o treabă – două treburi*, *o mâncare – două mâncăruri*. Formele neregulate se memorează relativ ușor, probabil datorită numărului redus, frecvențelor atenționări și caracterului atipic: *o soră – două surori*, *o mână – două mâini*.

Substantivele neutre cu desinența de plural *-e*, *-uri* sau *-i* ridică probleme mai cu seamă în identificarea desinenței adecvate care se adaugă consoanei sau lui /-i/ final, dar și în realizarea alternanțelor fonetice: *un oraș – două orașe*, *un creion – două creioane*, *un tramvai – două tramvaie*, *un gunoi – două gunoaie*. Privitor la neutrele terminate în *-u*, atenționarea se face în legătură cu substituirea lui prin *-e* (*un teatru – două teatre*), inclusiv atunci când acesta este precedat de vocala *e* (*un muzeu – două muzee*). De semnalat sunt și substantivele invariabile cu desinența de plural *-e*: *un nume – două nume*.

Același gen de explicații se oferă și pentru substantivele cu desinența de plural *-uri* sau *-i*, care se adaugă la consoana finală, *-o*, *-u* sau *-i* final, sau substituie *-u* final: *un pix – două pixuri*, *un video – două videouri*, *un birou – două birouri*, *un taxi – două taxiuri*, respectiv *un exercițiu – două exerciții*. La fel ca în cazul nativilor, problematice sunt substantivele cu două forme de plural acceptate (*un nivel – două niveluri/nivele*), dar și neregularitățile care apar acolo unde ne așteptăm să se aplice același tipar: *un muzeu – două muzee* vs *un șemineu – două șemineuri* (DOOM 3). Neutrele neregulate: *un ou – două ouă* rămân o sursă de confuzii, VS formând adesea pluralul greșit: *un ou – *două oi*³⁴, generând astfel neînțelegeri de ordin semantic.

În abordarea acestei categorii gramaticale, recente AE sunt deosebit de relevante: la A1, doar 9% dintre erorile privind pluralul substantivului au fost produse prin transfer, fiind erori interlingvistice: *animales, cameras*, 15% având cauze intralingvistice, care implică desinențe greșite, „preluate din paradigma altor membri ai genului: *dormitori*”³⁵, sau din paradigma aceluiași membru: *săptămânei*” (Vasiu 2020a: 191). Frecvente sunt și formele de plural fără alternanțe (**băiați*) sau forme greșite ale excepțiilor, cauzate de tendința de regularizare (**omi* pentru *oamenii*), în vreme ce majoritatea erorilor (76%) reprezintă erori de context (este folosit singularul acolo unde contextul cere plural, și invers). Astfel, AE a condus la concluzia că, la nivelul A1, „se poate vorbi

³³ Tabele explicative cu privire la formele de plural ale substantivelor și exerciții special destinate fixării lor se regăsesc, de pildă, în Roman, Nasta 2024: 92-93.

³⁴ Legat de această eroare, vezi Zece „oi” roșii pentru Paști!, în Platon et alii 2021: 85-89.

³⁵ În cazul neutrelor „interpretate” ca masculine, apar forme precum **doi pați*, în loc de *două paturi*, fapt ce conduce la nerecunoașterea sensului cuvântului.

mai cu seamă despre o achiziție lexicală decât despre una gramaticală”, regulile de formare a pluralului nefiind încă achiziționate, ci doar „elementele lexicale în sine, cu două «intrări» în lexiconul mental: una reprezintă forma de singular, și, alta, forma de plural, erorile fiind cauzate, de cele mai multe ori, de imposibilitatea de a accesa, la momentul producerii, forma dorită (Vasiu 2020a: 191).

Cazul. Ne oprim asupra formei substantivelor feminine la G.D. singular, fiindcă aceasta constituie o excepție (sau *paradoxul eternului feminin în LR*, în limbajul neacademic al comunicării la clasă), formându-se după regula *plural + -i* (art. hot.): s. f. sg. *fată* – pl. *fete* – G.D., sg. *fetei*. Conștientizarea acestei reguli ajută la evitarea dezacordurilor atunci când în construcție este inclus și un adjectiv ce trebuie acordat cu pluralul substantivului, deși vorbim despre o formă de feminin, singular: *Rochia fetei frumoase este roșie*. Problema apare, din nou, la substantivele terminate în *-ie* (*femeie*) sau *-e* (*cofetărie*), căci, în primul caz, se aplică regula *plural + i = femeii*, în vreme ce, în al doilea, avem o excepție de la regulă: *singular + i = cofetăriei*.

În corpusul oral de nivel A1 (CORLS), cele mai frecvente erori sunt interlingvistice. Unele sunt cauzate de transferul din engleză – unde posesia se exprimă prin *of* (*the capital of Siria* ‘capitala Siriei’) sau prin *’s* (*my mother’s hair* ‘părul mamei mele’), erorile apărute fiind cele de tipul **capital de Siria*, **acoperiș of casă*, **soare of iunie*, **mama părul* (Vasiu 2020a: 193) –, iar, altele, din limbile romanice: fr. **cartea de Ion* (fr. *le livre de Jean*), **mama de la fată* (fr. *la mère de la fille*).

6.2. Articolul

Având în vedere că în majoritatea limbilor (engleză, franceză, italiană, germană etc.) articolul hotărât este proclitic, VS sunt derutați de poziția sa postpusă în LR, motiv pentru care se confundă frecvent forma nearticulată cu cea articulată: *casă* – *casa*, nu doar în exprimarea orală, din cauza nediscriminării sunetelor /a : ă/, ci și în scris. Și modalitățile diferite prin care se leagă articolul de substantiv pune probleme: (1) *adiția* (adăugarea directă) la forma nearticulată, +/- modificări fonetice sau grafice ale terminației substantivului: *fiu* – *fiul* – *fiului*, *fii* – *fiii*, *fiilor*; (2) articularea prin substituție, desinența substantivului fiind înlocuită cu articol sau cu vocala de legătură – *u*, adăugată la forma nearticulată: *masă* – *masa*; *coleg* – *colegul*, *colegului*; *caiet* – *caietul*, *caietului* (Petre, Șoșa 2005: 78)³⁶. Problematică este și poziționarea proclitică a articolului la G.D., în cazul numelor proprii masculine și al femininelor consonantice sau terminate în *-i* (*cartea lui Ion/lui Carmen, lui Mimi*), dar enclitică la femininele în *-a* (*cartea Mariei, Ancăi*). Această diferență produce

³⁶ Vezi și versiunea engleză a acestei gramatici: Gabriela Biriș, Elena Petre, Elisabeta Șoșa, *Romanian Grammar for You. Part I. Rules and exceptions, Part II. Annexes* Editura Sitech, Craiova, 2015, dar și o altă gramatică de referință pentru RLS: Gheorghe Doca, *Acquisition Grammar of Romanian (with additional information regarding Romanian history, culture and civilization and a choice of representative literary texts)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.

numeroase confuzii: fie se transferă regula de la numele proprii la cele comune (*cartea Ionului*), fie se generalizează și la nivelul femininelor (*cartea lui Maria*), structură întâlnită și în graiuri sau în registrul colocvial.

AE intralingvistice sau de evoluție semnaleză că determinarea nu este consolidată la A1, ci se află în curs de achiziție. Astfel, se înregistrează: (1) lipsa oricărui fel de determinare: **Bărbat este în piscină.*, care apare în proporție de 52%; (2) articulare inadecvată: **Cartul este pe masă.* (prezență de 26%); (3) combinarea determinării definite cu cea nedefinită: **O familia este la picnic.*, în proporție de 22% (Vasiu 2020a: 195). Dacă din LM lipsește această parte de vorbire (precum în cehă sau polonă), dificultățile sunt amplificate, motiv pentru care, pe lângă prezentarea formelor antepuse ale articolului nehotărât și a celor enclitice ale articolului hotărât, este esențială expunerea situațiilor de utilizare sau de omitere a acestuia, aspecte care lipsesc din gramaticile destinate nativilor.

Pentru economie de spațiu, nu vom inventaria aici toate aceste situații³⁷, ci vom da, ca exemplu, una dintre regulile de aur care se prezintă încă la nivelul A1, și anume cea legată de contextul *prepoziție + substantiv nearticulat* (*Stau pe scaun.*, *Merg la gară.*), care se anulează în prezența unui determinant postpus substantivului, devenind *prepoziție + substantiv articulat + determinant* (*Stau pe scaunul acesta.*, *Merg la Gara de Nord*). Și excepția de la regulă destabilizează VS, *prepoziția cu + substantiv articulat* (*Scriu cu pixul.*, *Plec cu trenul.*, *Am fost cu prietenii în excursie.*), aici intervenind explicații de natură semantică (referire la instrumente, mijloace de transport sau asociere). AE arată încălcarea regulilor de articulare în prezența prepozițiilor (**Eu steu în cabana și ieftin și for frumoasă...*) sau în poziția de complement direct – **preferă o vară, fata citește cartelă, cumpără o suc de portocale* (Vasiu 2020a: 198) –, confirmând o achiziție în desfășurare.

În cazul articolului posesiv (genitival), pentru însușirea formelor distincte după gen și număr, se atrage atenția asupra faptului că acesta „este format dintr-o parte fixă, *a-*, la care se adaugă o altă parte, care coincide cu articolul hotărât al substantivului ce denumește obiectul posedat” (Petre, Șoșa 2005: 83). Pentru automatizare, este esențială exersarea în microdialoguri de tipul: – *Al cui este telefonul?* – *Al Mariei*; – *A cui este cartea?* – *A Mariei.*; – *Ai cui sunt banii?*; – *Ai Mariei*; – *Ale cui sunt cărțile/telefoanele/pixurile?* – *Ale Mariei*. Dacă în LM nu există un echivalent morfologic direct (de exemplu, în germană), vor fi prezentate situațiile în care utilizarea acestui articol este interzisă (imediat după un substantiv articulat hotărât: *fiul (Ø) meu, telefonul (Ø) meu*), respectiv, obligatorie: (1) după un substantiv articulat nehotărât sau nearticulat (posesorul): *un/acest/vechiul prieten al familiei noastre*; (2) când raportul direct dintre obiectul posedat (*bicicleta*) și posesor (*fiului*) este rupt prin intercalarea unui determinant al substantivului: *Am reparat bicicleta veche a*

³⁷ Pentru un inventar mai extins al situațiilor de utilizare a articolului hotărât/nehotărât/posesiv (genitival), respectiv demonstrativ, vezi gramaticile destinate VS (Pop, Moldovan 1997: 62-68; Petre, Șoșa 2005: 84), dar și manualele de RLS, precum Brâncuș et alii 1991: 44-45; Platon et alii 2019: 88.

fiului meu.; (3) după verbul *a fi*: *Telefonul este al meu.*; (4) în întrebarea destinată identificării posesorului, specifică genitivului: *Al/A/Ai/Ale cui?*; (5) în coordonare, începând cu al doilea termen: *Prietenii mei și ai tăi au plecat în excursie.*; (6) în construcții în care acesta înlocuiește substantivul ce denumește obiectul posedat: *M-am plimbat cu mașina fratelui meu* → *M-am plimbat cu a fratelui meu (nu cu a ta)* (cf. Petre, Șoșa 2005: 84).

În cazul articolului adjectival (demonstrativ) ce are origine comună cu adjectivul demonstrativ de depărtare (*acel, acea, acei, acele*) și prin care se exprimă relația dintre un substantiv și un adjectiv, se va insista asupra faptului că acesta precedă adjective, numerele sau adjective la gradul comparativ (ca parte a superlativului relativ): *copilul cel bun, cel dintâi* (an de studiu), *cei doi* (colegi), *cei mai buni* (studenți), intrând și în componența gradului de comparație superlativ relativ al adverbelor: *Ei/ele înoată cel mai bine*.

Prezentarea sistematică a situațiilor de utilizare este utilă mai ales pentru cei în a căror LM nu există un echivalent morfologic (de exemplu, în germană, articolele definite *der, die, das* preiau rolul demonstrativelor, inclusiv la superlativul relativ (*der beste Film* 'cel mai bun film'). Un posibil model de expunere a rolului jucat de acest articol poate fi: (1) înlocuiește substantivul, pentru evitarea repetiției: *Prefer rochia albă. Cu rochia neagră nu-mi stă bine.* → *Prefer rochia albă, cu cea neagră nu-mi stă bine.*; (2) contribuie la construcția formei de G.D. a numeralelor invariabile care nu se declină (nu au forme după caz): *Cei doi au plecat acasă. Le-am spus celor doi să plece acasă.*; (3) intră în structura unor substantive proprii: *Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrân* (cf. Petre, Șoșa 2005: *passim*).

6.3. Pronumele personal

Din punct de vedere formal, gramaticile RLS relevă „originea comună cu articolul hotărât” a pronumelor personale, la persoanele 3 și 6³⁸ ele fiind similare sau chiar identice cu acestea (Petre, Șoșa 2005: 120): pentru N./A., m., n. sg. *colegul/trenul* – *el*, f. sg. *colega* – *ea*; m. pl. *colegii* – *ei*; f. pl. *colegele* – *ele*; pentru G./D., m., n. sg. *colegului, trenului* – *lui*; f. sg. *colegei* – *ei*; m., n., f., pl. *colegilor, pixurilor, colegelor* – *lor*.

Formele accentuate, având forme speciale doar pentru primele două persoane, pot fi predate sistematic încă de la nivelul A1, cu precizarea faptului că ele se construiesc obligatoriu cu prepoziție: *pe, la cu, despre* etc. sau cu adverbe folosite în comparații: *ca, decât, cât + mine, tine, el, ea, noi voi, ei, ele*. În cazul în care nu se predau de la bun început formele accentuate, apare riscul formării unor automatisme greșite în exprimare: **Vii cu eu (= cu mine) la cafea?* Sau **Merg cu tu (= cu tine) la cinema*.

³⁸ În predarea RLS, este preferat acest sistem de referință la persoana verbului (persoanele 1-6), pentru economie de timp, dar și pentru a semnaliza diferențele omonimiei desinențiale, redată simplu 3 = 6 (*el cântă – ea cântă*) sau 1 = 6 (*eu spun – ei spun*).

În schimb, formele pronominale neaccentuate necesită o descriere clară a locului în care pot figura în propoziție, deoarece regulile de topică și de combinare sunt destul de rigide: (1) împreună cu verbe și în combinație cu formele accentuate: *Pe mine mă aștepti?*; (2) singure, lângă un verb: *Mă aștepti?*. Alături de varietatea formelor pe care VS trebuie să le identifice și să le utilizeze corect în diverse combinații, intervin și alți factori perturbatori, precum *accidentele fonetice*³⁹ care se produc la întâlnirea lor cu un cuvânt care începe sau se termină cu o vocală. Indiferent de LM, VS vor trebui să recunoască/folosească formele pronominale combinate cu: (1) alte pronume – *Cine-i explică și lui?*; (2) adverbe – *Unde-i place să stea?*; (3) conjuncții – *Că-i place, că nu-i place...*; (4) interjecții – *Iată-îl!*. La toate acestea, se adaugă transformările suferite de formele neaccentuate în combinație cu auxiliarele verbelor, dar și schimbarea poziției față de acestea, în funcție de mod, timp, număr și persoană: *mă plimb* – *m-am plimbat* – *mă voi plimba* – *vreau să mă plimb* – *plimbă-te!* – *plimbându-mă*.

Dificultatea de a identifica situațiile în care se utilizează pronumele în A. sau D. reiese și din faptul că în RLS s-au întocmit „proverbialele” liste cu „verbe care cer A.”: *a întreba, a aștepta, a ruga, a saluta, a chema, a invita, a pofti, a sfătui* etc., respectiv listele cu „verbe care cer D.” – chiar dacă unele verbe „cu D.” sunt, de fapt, verbe tranzitive, acceptând, deci, și A.: *a spune, a zice, a răspunde, a explica, a cere, a confirma, a ura* (cuiva/ceva) etc. (Pop 1993: 122, 127, 245). În ciuda faptului că nu respectă întru totul adevărul științific, eficiența acestor liste a fost validată în practica predării, ceea ce dovedește că *licențele științifice* pot fi acceptate dacă susțin o cauză bună.

Dublarea (anticiparea sau reluarea), în anumite condiții, prin forme neaccentuate de D. sau A. a pronumelor personale propriu-zise sau reflexive, reprezintă o altă problemă spinoasă, frecvent semnalată în gramaticile și studiile de RLS, ca și de către VS (Modola-Prunea, Viehman 1978; Petre, Șoșa 2005: 140). Aplicarea acestei reguli presupune operații cognitive complexe, care, neautomatizate, pot afecta fluenta discursului oral și corectitudinea mesajului scris, fiind vitală inventarierea situațiilor în care dublarea pronumelui este obligatorie, facultativă sau interzisă. De pildă, anticiparea prin forma neaccentuată este: (1) obligatorie în expresii fixe specifice LR: *Mi-e dor (mie) de părinți*; *I-a mulțumit (Mariei) pentru cadou*. sau când vorbim despre acuzativul postpus, exprimat prin *pe + substantiv* [persoană]: *Îl văd (pe Ion)*; (2) facultativă, în cazul obiectului indirect exprimat prin pronume negative, posesive, nehotărâte, relative, numerale: *Nu i(-)am spus nimănui*; *(Le-)am scris alor mei*; *(I-)am telefonat fiecăruia dintre ei*; *.(I-)ai scris cui trebuia.*; *(Le-)a*

³⁹ Un astfel de accident, marcat în scris prin cratimă, îl constituie eliminarea uneia dintre vocale, numită *eliziune*, în combinație cu verbe la perfect compus, condițional, imperativ afirmativ, gerunziu, infinitivul cu prepoziția *a* (Petre, Șoșa 2005: 125): *I-am dus, I-aș duce, du-îl, ducându-l, a-l cunoaște*. În opinia acestor autoare, tot accident fonetic este considerată și diftongarea (Petre, Șoșa 2005: 125).

mulțumit celor trei.; (3) interzisă, când obiectul indirect este un substantiv inanimat, articulat hotărât: *A donat statului o sumă de bani.*, sau obiectul direct este un pronume nehotărât/negativ: *Ajută pe oricine.*; *Nu cunoaște pe nimeni.* (Petre, Șoșa 2005: 142-143)⁴⁰.

Deși nu ține de nivelurile elementare, aducem în discuție și *dativul posesiv*, fiindcă utilizarea lui inadecvată trădează faptul că avem de-a face cu un VS, inclusiv la nivelurile foarte avansate, unde acesta mai poate utiliza formula cu adjectiv posesiv. Pronumele personale în D., cu sens posesiv, constituie o particularitate a LR, fiind mai rar întâlnite în alte limbi⁴¹, unde posesia este exprimată prin adjective posesive sau prin pronume personale în G.D. Dativul posesiv exprimă o relație de posesie între un *posesor* (exprimat prin forme neaccentuate ale pronumelor personale propriu-zise în D.) și un *obiect posedat*, exprimat prin substantiv articulat în A., a căror relație este înlesnită de un verb: *Îmi spală mașina* (= **Spală mașina mea*). D. posesiv se referă la substantive în A., articulate hotărât, construite fără prepoziția *pe* și fără dublarea acuzativului, care denumesc: (1) părți ale corpului – *Doctorul mi-a tratat inima.* (= **Doctorul a tratat inima mea*); (2) obiecte personale – *Meșterul mi-a reparat mașina.* (**Mecanicul a reparat mașina mea*); (3) stări fizice sau psihice – *Prietenii mi-au apreciat curajul.* (= **Prietenii au apreciat curajul meu*); (4) relații de rudenie sau sociale – *Nu-mi cunoaște părinții.* (= *Nu îi cunoaște pe părinții mei*)⁴².

Lipsa acestei construcții în limbi precum franceza și engleza necesită prezentarea D. posesiv românesc ca o construcție derivată din alta, în care posesia se exprimă la fel în toate celelalte limbi, și anume, prin G.: *Paul a înșelat încrederea prietenilor săi.*/*Paul a trahi la confiance de ses amis.*/*Paul betrayed his friends' trust.*, LR impunând înlocuirea genitivului cu D., pentru a se ajunge la o construcție derivată, echivalentă semantic cu prima: *Paul le-a înșelat (prietenilor săi) încrederea.* (Petre, Șoșa 2002: 87). Pentru buna asimilare a acestei construcții, pașii de urmat sunt: (1) introducerea în structură a cliticului în D., obligatoriu și întotdeauna legat de verb (*le-a înșelat*); (2) înlocuirea genitivului cu dativul, acestea fiind cazuri omonime în LR (*prietenilor săi*). D.-ul din construcție este facultativ, motiv pentru care este pus între paranteze; (3) pentru dezambiguizare, D.-ul ocupă întotdeauna locul imediat după verb, în fața A. (cf. Petre, Șoșa 2002: 88).

Atunci când pronumele personal în D. este înlocuit cu un reflexiv în D., se ajunge la același mod de exprimare a posesiei, fără a mai fi necesară indicarea structurii primare ce stă la baza dativului exprimat prin clitic al pronumelui

⁴⁰ Pentru situațiile în care reluarea obiectului direct/indirect este obligatorie/facultativă sau interzisă, vezi Petre, Șoșa 2005: 143-151).

⁴¹ În germană, de exemplu, dativul posesiv apare doar cu părți ale corpului (*Ich wasche mir die Haare*. 'Îmi spăl părul.'). nu și în alte situații, așa cum se întâmplă în LR. În limba italiană, dativul posesiv vizează, în general, posesorul: *Mi sono messo la giacca*. 'Mi-am pus geaca.'

⁴² Chiar dacă, pentru ultima situație, avem și o altă formulă sinonimă, prima e considerată „mai concisă, datorită eliminării morfemului de A. *pe* și a pronumelui personal neaccentuat *îi*” (Petre, Șoșa 2005: 129).

reflexiv în D.: *Paul și-a înșelat prietenii./fr. Paul a trompé ses amis./it. Paulo ha tradito i suoi amici./en. Paul betrayed his friends.* (Petre, Șoșa 2002: 88). Se va preciza doar faptul că, în LR, pronumelui reflexiv *și-*, îi corespunde un adjectiv posesiv în celelalte limbi, atribut al substantivului care desemnează obiectul posedat și că, în LR literară, construcția cu reflexivul este singura frecventă, nepermițând utilizarea doar a adjectivului posesiv, ca în alte limbi.

6.4. Verbul

În cazul verbului⁴³, timpul indicativ prezent și modul conjunctiv prezent, persoana a III-a singular și plural, constituie adevărate pietre de încercare. Pentru a respecta progresia gramaticală intranivel, se recomandă predarea etapizată a verbelor, grupate după omonimia desinenței de la persoana a treia. Astfel, se introduc, mai întâi, verbele de conjugarea I și a IV-a, fără sufix – *a termina* (Ø)⁴⁴, (*a coborî* (Ø) –, și, ulterior, cele cu sufix – *a lucra* (-ez), *a copia* (-ez) –, fiindcă, la persoanele 3 și 6, acestea prezintă desinența –ă: *el/ea/ei/ele termină, coboară, lucrează, copiază*. În etapa a doua, se predau verbele aparținând conjugărilor a II-a, a III-a și a IV-a (inițial, cele fără sufix), având desinența -e la persoanele 3 și 6: *el/ea pare, spune, plătește, doarme, hotărăște* (cf. Platon et alii 2019).

Această manieră de grupare a verbelor facilitează achiziția ulterioară a modului conjunctiv, unde punctul de reper îl constituie, întotdeauna, forma de indicativ prezent, persoana a III-a. Astfel, la prima grupă de verbe, *ă > e* (*el termină – el vrea să termine, el lucrează – el vrea să lucreze; el coboară – el vrea să coboare*), în vreme ce, la a doua grupă, transformarea are loc în oglindă: *e > ă* (*el pare – el vrea să pară, el spune – el vrea să spună, el doarme – el vrea să doarmă, el plătește – el vrea să plătească, el hotărăște – el vrea să hotărăască*), schimbarea desinenței fiind însoțită și de alternanțe fonetice care apar, cu deosebire, la trecerea de la persoana I la persoana a III-a: *eu plec – el pleacă, eu port – el poartă*.

⁴³ Pentru descrieri complete ale verbului din perspectiva RLS, vezi: Toma Grigorie, *Verbe românești*, Editura Universitaria, Craiova, 1994; Lucia Uricaru, Mircea Goga, *Verbes roumaines/Roumanian Verbs/Verbe românești*, Editura Echinox, Cluj, 1995; Viorica Vesa, *Româna ca limbă străină. Verbul*, vol. I, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017; vol. II, *Româna ca limbă străină. Verbul. Sfera tematică* (2024); gramaticile RLS citate în prezentul capitol: Pop, Moldovan 1997: 129-148; Petre, Șoșa 2005: 184-199. Pentru prezentări selective, tabele sintetice și exerciții practice, se pot consulta manualele și materialele auxiliare de RLS, dintre care amintim: Brâncuș et alii 1991; Platon et alii 2019; Bocoș, Vasile 2023, Roman, Nasta 2024). Un studiu de ultimă oră îl constituie și cel al Dianei-Maria Roman, *Pe marginea verbelor însoțite de clitice reflexive în acuzativ în predarea românei ca limbă străină. Probleme și soluții*, în *Achiziția limbii române ca L2. Studii și cercetări*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2025, p. 348-383.

⁴⁴ Pentru evitarea oricăror confuzii, recomandăm, în context didactic, nu doar notarea sufixului verbal, ci și semnalarea absenței acestuia, prin semnul de mulțime vidă, Ø, ori de câte ori se introduce un verb nou. Numeroși VS ne-au semnalat ca fiind un neajuns lipsa indicării prezenței/a absenței sufixelor verbale în dicționarele românești pentru nativi.

Construcțiile⁴⁵ verbale reprezintă una dintre cele mai complexe probleme cu care se confruntă VS, motiv pentru care a și fost conceput un dicționar (DVC 2002) care prezintă structurile sintactice condiționate semantic a peste 550 de verbe predicative românești, selectate după criterii obiective, cum ar fi frecvența și uzajul în LR literară actuală. Enunțurile⁴⁶ sunt traduse în două limbi romanice (fr., it.), dar și într-una neromanică (en.)⁴⁷, fapt ce permite compararea celor trei limbi prin: (1) „identificarea similitudinilor rezultate din apartenența la aceeași familie lingvistică”; (2) „existența, la temelia lor, a aceleiași limbi – latina populară mai întâi și latina savantă în epoca modernă”; (3) „influențele culturale exercitate de cele trei limbi occidentale în diferite momente de evoluție a LR moderne și actuale” (Petre, Șoșa 2003: 82).

Un loc important îl ocupă, printre altele, tranzitivitatea, care presupune o construcție ternară, de tipul S – V – CD, complementul direct cunoscând atât o construcție neprepozițională, cât și una prepozițională. Primul tip nu pune probleme atât de mari, deoarece se construiește identic și în franceză, italiană sau engleză: *Elevii desenează fructe și flori.* / *Les élèves dessinent des fruits et des fleurs.* / *Gli studenti disegnano frutti e fiori.* / *Pupils draw fruit and flowers.*, în vreme ce al doilea presupune particularități de care trebuie să se țină seama în RLS: *Bunicii l-au crescut pe Paul la țară.* / *Ses grand-parents ont élevé Paul à la campagne.* / *I nonni hanno cresciuto Paolo in campagna.* / *The grandparents raised Paul in the countryside* (Petre, Șoșa 2003: 84). Pe lângă realizarea prepozițională absentă în celelalte limbi, în LR, dublarea complementului direct clitic în A. este dificilă, mai ales că, dacă substantivul propriu este înlocuit cu unul comun, și în LR se folosește prima variantă de construcție verbală: *Bunicii au crescut copilul la țară.*, prezența articolului hotărât la complementul direct conducând la: (1) eliminarea prepoziției; (2) eliminarea dublării prin clitic (Petre, Șoșa 2003: 84-85).

6.5. Prepoziția

Deși vorbim despre un element de relație între două cuvinte aflate în raport de dependență, fără un sens lexical de sine stătător, prepoziția nu este

⁴⁵ Conform DȘL (2005), prin construcție se înțelege „orice șir de constituenți reprezentând un enunț sau numai părți componente ale acestuia” (DȘL 2005).

⁴⁶ Dicționarul ia în discuție doar enunțurile, evidențiind diferențele de construcție între LR, pe de o parte, și franceză și italiană, pe de altă parte, ca urmare a evoluției LR într-un mediu cultural diferit. Construcțiile sintactice romanice și neromanice sunt prezentate contrastiv, permițând identificarea falșilor prieteni la nivel sintactic și chiar lexical, pentru a preîntâmpina apariția unor astfel de greșeli în învățarea uneia dintre cele patru limbi.

⁴⁷ Deși limba de intrare este româna, dicționarul este util și vorbitorilor celorlalte limbi, deoarece principalele structuri specifice verbului sunt prezentate în paralel și contrastiv. Fiecare verb este prezentat cu toate particularitățile gramaticale din LR (tranzitiv/intranzitiv, reflexiv, impersonal, unipersonal, dativ posesiv, reflexiv pasiv sau reciproc, copulativ/necopulativ) care impun anumite tipare sintactice. Se pune accent și pe trăsăturile semantice ale verbului, inerente sau contextuale, care cer anumite tipuri de determinări și, mai ales, anumite realizări ale subiectului (+/-animat, +/- persoană, propozițională sau nepropozițională) (Petre, Șoșa 2003: 81).

complet lipsită de valoare lexicală, motiv pentru care natura sensului prepozițiilor pune probleme în toate limbile. Totuși, în general, se vorbește nu despre sensul prepoziției, ci „despre sensul părții de propoziție pe care o introduce prepoziția” (Braeșter 2002: 90). Predarea sistematică a construcțiilor prepoziționale este vitală pentru VS care pot ajunge adeseori la nivelurile B2-C1 fără a avea o imagine clară asupra modului de utilizare a unor prepoziții simple⁴⁸, precum *în* sau *la*, esențiale pentru a exprima spațialitatea, respectiv direcția: **Întru la camera.*, **Merg în cinema.* Totuși, analiza calitativă a corpusurilor evidențiază *grupuri de cuvinte* specifice nivelului A1, folosite de cele mai multe ori corect. Aici intră: (1) *colocațiile de tipul cu + persoană (cu prietenul meu/prietenii mei) sau cu + obiect, în special, mijloc de transport: cu mașina, cu autobuzul;* (2) *grupurile de substantive, conectate prin prepozițiile de și cu: sală de sport, temă de casă, orez cu pui, cafea cu lapte etc.;* (3) *verb + prepoziție (merg la mare, plec la facultate, mă duc la cumpărături, vorbesc cu mama etc.).* Acestea par să funcționeze ca niște formule memorate – „datorită expunerii repetate la un input” în care acestea sunt prezente (Arieșan-Simion 2022: 198) –, asemenea structurilor de tipul: *în fiecare zi, pe curând*, fapt ce confirmă descrierea din grila de evaluare a producerii scrise din *Companion Volume* (2018), nivelul A1, care evidențiază utilizarea unor propoziții model, dintr-un repertoriu memorat (Arieșan-Simion 2022: 198).

7. Nivel lexical

Majoritatea celor interesați de achiziția unei LS consideră vocabularul cel mai important compartiment lingvistic. Studiile destinate erorilor lexicale ale VS – sau chiar ale VN – arată că acestea afectează eficiența actului de comunicare într-o măsură mai mare decât greșelile gramaticale, conducând la confuzii sau chiar la neînțelegerea conținutului (Gass, Selinker 2008: 449).

Din discursul epilingvistic al VS, reiese că lexicul le ridică probleme prin marea sa bogăție și diversitate: *Are o bogăție incredibilă în ceea ce privește sinonimele.* (R154/Brazilia/44/M/C2); *LR are multe cuvinte si un vocabular bogat.* (R177/Bulgaria/F/20/A2+), motiv pentru care unii VS caracterizează LR ca fiind o *limbă nebună, complicată, *aventoasă (= aventuroasă, n.n.), fascinantă, „mai ales când este vorba de istoria ei și de diverse influențe lingvistice; există foarte multe sinonime și expresii sinonimice, așa că este greu să alegi cuvântul adecvat.* (R112/Polonia/F/45/C1)” (Platon 2025: 324).

Bogăția lexicală nu este privită însă doar ca obstacol în calea achiziției LR, ci și ca element ce permite o exprimare complexă și nuanțată a ideilor: *Româna este o limbă frumoasă și vă permite să vă exprimați bogat datorită vocabularului. LR este impresionantă cu toate cuvinte care variază și toate dialectele. LR are multe cuvinte si un vocabular bogat.* (R177/Bulgaria/F/20/A2+). Influențele

⁴⁸ Deosebit de util pentru predarea prepoziției VS este *Lexiconul verbelor construite prepozițional*, din Ionuț Geană, *Construcții verbale prepoziționale în limba română*, București, Editura Universității din București, 2013, p. 127-255.

altor limbi cu care LR a intrat în contact de-a lungul istoriei sunt socotite un avantaj, imaginea românei fiind aceea a unui soi de *limbă-container*: *LR e o limbă, cum mi s-a părut, care include în sine încă multe alte limbi. Sunt cuvinte similare și cu engleza, franceză, rusă, ucraineană* (R20/Ucraina/F/18/B1); *Combinăție de limbi.* (R12/Mexic/F/20/B1); *Are un vocabular cu multe împrumuturi din alte limbe.* (R49/Italia/F/28/B2); *Îmi place amestecul de gramatică cu rădăcini latine și lexicul cam complex cu influențe slavice, maghiare etc.(...).* *Aș vrea să știu mai mult despre legăturile ei eventuale cu limba dacică.* (R42/SUA/M/43/B2) (...); *Utilizează multe cuvinte și termeni speciale în loc să le creeze din compozițiile a două cuvinte, faptul care pe studenții îi determină să învețe mult pe de rost (similar ca în engleză).* *Mai mult, conține cuvinte din multe limbi europene și de orient, ceea ce creează un sentiment de recunoaștere interculturală.* (R13/Germania/F/21/B1) (Platon 2025: 325). Imaginarul VS se întâlnește, natural, cu cel al lingviștilor români, care vedeau în LR „un paradis al împrumuturilor” (Hristea 2004: 23), o limbă „ospitalieră”, cu o mare capacitate de asimilare (Avram 1997: 9), sau chiar o limbă lipsită de simț tradiționalist și cu mare respect pentru tot ce este străin (Pușcariu 1940: 365).

Gramaticile RLS insistă pe ideea că vocabularul LR constituie „un ansamblu deschis, bazat pe un nucleu stabil, în care pătrund mereu alți termeni, în raport direct cu nevoile de comunicare și cu nivelul evoluției societății” (Pop, Moldovan 1997: 18). Acestea fac referire frecvent la fondul lexical principal ce conține circa 1500 de cuvinte uzuale, de origine latină, esențiale pentru comunicarea cotidiană. Privind vocabularul LR exclusiv prin prismă etimologică, ajungem la concluzia simplă că acele cuvinte moștenite direct din latină sau împrumutate prin franceză ori italiană vor fi mai ușor accesibile vorbitorilor de limbi romanice, în vreme ce altele, de origine slavă, turcă, greacă, maghiară, germană, engleză etc., constituie un colac de salvare pentru alte tipuri de vorbitori, în ciuda capcanei *fașșilor prieteni*.

Cu toate acestea, judecarea dificultății achiziției vocabularului unei L2 exclusiv din perspectivă etimologică este limitativă, căci lexicul reprezintă unul dintre sectoarele cele mai dinamice și mai greu de controlat în predare. Specialiștii în RLS au conștientizat acest lucru, făcând cercetări temeinice⁴⁹ pentru a le oferi profesorilor și autorilor de manuale repere privind ordinea și modul de predare a elementelor lexicale. Astfel, s-a avut în vedere nu doar o organizare tematică, cât, mai ales, una funcțională, ținând cont de frecvența, utilitatea și productivitatea cuvintelor în comunicare.

Primele inventare lexicale ilustrează preocupările pentru ordonarea progresivă a lexicului în predarea fără o limbă de contact: (1) dicționarul de

⁴⁹ Din cauza spațiului restrâns, nu oferim un inventar complet al acestora, rezumându-ne la menționarea celor pe care le considerăm mai relevante pentru evoluția domeniului RLS, ca și pentru tinerii cercetători preocupați de acest compartiment lingvistic.

1000 de cuvinte al lui V. Păltineanu (1980)⁵⁰; (2) inventarul lexical pentru nivelul A1, realizat pe baza corpusului de producții orale și scrise ale VS (*learner corpus*). Printre primele 10 cuvinte din inventarul total de 999 se află 4 prepoziții (*la, în, de, cu*), o conjuncție (*și*), situată în fruntea listei, articolul nedefinit pentru feminin, singular, *o*, pronumele personal *eu*, adjectivul pronominal posesiv (*meu, mea*) și verbele *a fi* și *a avea* (Arieșan-Simion 2022: 197); (3) *Vocabularul minimal* al LR, publicat în trei ediții (Iliescu 1979⁵¹; Iliescu et alii 1981; Costăchescu, Iliescu 1994)⁵², ultima conținând 3662 de cuvinte, printre care cele 2000 înregistrate în dicționarul de frecvență al lui A. Juillan⁵³, restul fiind obținute prin anchete în mediul studentesc sau „pe baza empirismului rațional” (Costăchescu, Iliescu 1994: 7-8); (4) *Nivelul Prag* prezintă liste ale *noțiunilor generale*, respectiv *specifice*, organizate în jurul a cincisprezece teme (Moldovan et alii 2002: 85-216); (5) *Descrierea minimală* propune, intuitiv, pe baza experienței didactice, o diferențiere a lexicului pe primele patru niveluri de competență din CECRL, cu scopul de a schița profilul lexical al acestora (Platon et alii 2014: 8); (6) *Antonime. Sinonime. Analogii. Vocabular minimal al limbii române (cu traducere în limba engleză)*⁵⁴, o lucrare lexicografică complexă și modernă, care abordează cuvintele pornind de la ideea că „o unitate lexicală este un ansamblu structurat, un microsistem, cu relații complexe în cursul comunicării – de antonimie, de sinonimie etc. –”, ce „poate fi inclus în serii analogice, relațiile de sens stabilindu-se contextual” (Biriș et alii 2011: vi-vii).

Odată cu perspectiva noțional-funcțională și acțională promovată în CECRL, accentul s-a mutat de pe memorarea unor liste de cuvinte pe formarea competenței lexicale, care presupune nu doar cunoașterea pasivă, ci și capacitatea de a folosi adecvat vocabularul unei limbi (CECRL 2003: 92). În ciuda acestui fapt, inventarele lexicale mai noi, bazate pe analize de corpus, au numeroase beneficii: (1) sunt relevante pentru descrierea și cercetarea

⁵⁰ Lucrarea a fost întocmită „pe baza lucrărilor de statistică lexicală”, a experienței personale și a unui „fond minim de cuvinte vorbite, culese din convorbirile cotidiene” (Păltineanu 1980: II), unele cuvinte nemaifiind actuale sau nemaiavăd aceeași relevanță ca în momentul înregistrării. De exemplu, *abur, a bănuî sau tanti* nu mai sunt plasate în lexicul aferent nivelului A1, conform descriptorilor din CECRL și noilor inventare lexicale bazate pe analiza de corpus (Arieșan-Simion 2022: 50). Din punct de vedere cantitativ însă, ambele inventare înregistrează aproximativ același număr de cuvinte: 1000, respectiv 999.

⁵¹ Maria Iliescu, *Grundwortschatz Rumänisch – Deutsch, English, Französisch*, Peter Lang, Frankfurt/Bern, 1979.

⁵² În ultima ediție, listele au fost actualizate: s-au introdus cuvinte excluse de cenzura comunistă în prima ediție, precum *Dumnezeu, religie, preot, hoț*, sau cuvinte nou apărute datorită schimbărilor economice și politice: *cont, implementare, parlament, poliție*; au fost eliminate cuvinte perimate sau care nu mai făceau parte din limbajul cotidian, precum *milițian, miliție* etc. (Costăchescu, Iliescu 1994: 7).

⁵³ A. Juilland, P.M.H. Edwards, Ileana Juilland, *Frequency Dictionary of Romanian Words*, The Hague, 1965.

⁵⁴ Pe lângă acesta, merită amintit și *Dicționarul minimal al limbii române cu indicații gramaticale uzuale și traducere în franceză, engleză, spaniolă*, al autorilor Florin-Lazăr Ionilă și Petre Avram, publicat la Editura Niculescu, București, în 1996.

diferitelor aspecte lingvistice ale RLS; (2) constituie instrumente fundamentale în elaborarea curriculumelor/a materialelor didactice; (3) reprezintă repere de bază pentru redactarea textelor adaptate pe nivel⁵⁵; (4) asigură un grad mai mare de standardizare, în special în procesul de evaluare pe nivel, preîntâmpinând situațiile în care pot apărea diferențe semnificative de bagaj lexical, cauzate de folosirea a diverse resurse didactice. Inventarele sunt foarte importante în elaborarea specificațiilor pentru examenele cu miză – obținerea unor certificate de competență lingvistică – care necesită descriptori riguroși cu privire la compartimentul lexical; (6) orientează procesul de autoînvățare și autoevaluare; (7) constituie resurse importante pentru „elaborarea unor activități sau materiale destinate dezvoltării vocabularului: cartonașe de tip *flashcards*, jocuri de memorie sau chiar jocuri și aplicații pentru telefon sau calculator” (Arieșan-Simion 2022: 12-13).

În ciuda unității de păreri cu privire la criteriile⁵⁶ de care trebuie ținut cont în stabilirea ordinii de predare a cuvintelor – frecvența, utilitatea, puterea combinatorie, productivitatea în comunicare (Nation 2016: 120) –, mai ales în primele etape ale AL, trebuie spus că tentativa de a impune o progresie lexicală unică este „subminată” în DL de variabilele individuale ale AL: ritm de învățare, capacitate de memorare, specificul LM, LS cunoscute, motivație, contactul cu vorbitorii nativi și chiar cu alți VS. Astfel, cursantul poate prelua și integra cuvinte ce nu apar pe „lista obligatorie”, din mediul vorbitor extradidactic sau de la un coleg de grupă având un alt bagaj lexical. În plus, în epoca digitală, tehnologia a devenit principalul „dușman” al unei macroprogresii lexicale foarte riguroase, cursantul având posibilitatea de a găsi traducerea oricărui cuvânt în bazele de date disponibile, astfel încât, automat, se produce o abatere – utilă, în fond, fiindcă răspunde nevoilor comunicative imediate – de la proiecția curriculară.

Cel mai important barometru al modului în care se formează competența lexicală în LR rămân însă erorile lexico-semantice prezente în corpusul VS (Constantinescu, Stoica 2020: 36) și analizate din perspectiva distincției teoretice a lui Nation (2001: 27). În primul rând, apar erori de ordin formal (*knowledge of form*), cauzate de: (1) ne(re)cunoașterea fonologică și grafică a unui cuvânt: **usutori* (COR06F), **ustroi* (SIR02F), **ustori* (FRA01M), în loc de *usturoi*, sau **mesa*, în loc de *masă*; (2) destructurarea unor colocații curente, prin „variația morfologică a unui element”: *ulei de măsline* (cu substantivul *măslină* la singular, cel mai probabil sub influența LM (it. *olio d'oliva*); (3) nerespectarea unor reguli morfosintactice: elipsa verbului *a fi* – *cred [că este]*

⁵⁵ Din seria textelor gradate recomandate ca lecturi de plăcere pentru vorbitorii de A1+, respectiv B2, vezi: Elena Platon, Cristina Gogăță, Anca Ursa, Lavinia-Iunia Vasiliu, *România în 50 de povești. Limba română ca limbă străină (RLS). Texte gradate. A1-A2*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021, și Adelina Patricia Băilă, *Povești de citit în tihnă. Limba română ca limbă străină (RLS). Nivelul B2*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2025.

⁵⁶ Aceste criterii sunt folositoare mai ales atunci când se folosește metoda directă în predare, căci, în cazul utilizării metodei contrastive, nu este necesară o rigurozitate așa de mare în stabilirea ordinii de predare a cuvintelor, ele putând fi traduse în LM sau în limba de contact.

foarte scump), absența conectorilor inter- și intrapropoziționali și a flexiunii – [mai] ieftin decât [în] Turcia; *asta turcie zonă* etc. Dintre erorile lexico-semantice (*knowledge of meaning*), selectăm: (1) folosirea improprie a unor cuvinte cu sens apropiat, pentru desemnarea unor realități generice: **frunze de plăcintă*, pentru *foi de plăcintă*, sau *frișcă* în loc de *smântână*; (2) inovațiile lexicale în care, pe baza unui cuvânt cunoscut, de exemplu, *căldură*, se creează un verb denominativ: *a căldura* pentru *a încălzi*; (3) cuvinte selectate greșit, în virtutea unor nuanțe de sens comune: *grătar bine soba*, pentru *grătar bine încălzit, încins*; (4) „contaminări” semantice sau polisemantism contextual (cuvinte încărcate cu sensuri noi, prin extinderea semnificației reale: *ciorbă* în loc de *sos* etc.). În sfârșit, apar și erori contextual-semantice (*knowledge of use*), care presupun o inadecvare la context, cauzată de necunoașterea diferențelor de registru stilistic (**a mișca periodic*, pentru *a amesteca constant/continuu*) sau realizarea unor colocații greșite (*a bea supă* pentru *a mânca supă*). Calcurile lexico-semantice apar fie ca rezultat al interferențelor cu LM, fie cu engleza. În cazul vorbitorilor turci, de exemplu, apar cuvinte precum **babuci*, pentru *papuci* (tc. *pabuç*), *cizme*, pentru *încălțăminte* (tc. *çizme* ‘pantofi, cizme’), *petrol*, cu sensul de *carburant* (tc. ‘petrol’: **mașină și petrol carburant*). Se produce frecvent și schimbarea codului lingvistic, care presupune inserarea, în enunțurile în LR, a unor cuvinte din engleză sau LM: **după asta price foarte scump*; **Bulgaria cred foarte foarte nu e bine calite* (tc. *kalite*) (Constantinescu, Stoica 2020: *passim*).

Alături de erorile lexicale identificate în corpusuri, și studiile consacrate acestei problematice constituie resurse valoroase pentru înțelegerea dificultăților întâmpinate în achiziția lexicului. La fel ca în cazul VN, și pentru VS, diferențierea omonimelor sau a paronimelor, în interiorul L2, este problematică, aceștia confundând *casă* cu *acasă* sau *bune* cu *bine*, precum și alte cuvinte cu sunete apropiate în pronunțare: *paturi/pături, tată/dată, tu/du, pun/bun, a cumpăra/a compara, a visa/a viza* etc. Alteori, sinonimele specifice sistemului lexical românesc pot crea confuzii: *a se însura – a se mărita* ‘a se căsători’, cu diferențiere pentru băiat/fată, *pom – copac* ‘arbore’ cu diferențiere pentru fructifer/necultivat, *iubire – dragoste – amor* (peiorativ) (Pop, Moldovan 1997: 22).

Pentru o organizare cât mai eficientă a predării vocabularului, în gramaticile RLS se insistă și pe explicarea modului de formare a cuvintelor prin derivarea cu prefixe sau sufixe. Scopul este acela de a-i ajuta pe VS să intuiască/deducă mai ușor sensul unor cuvinte derivate, aparent necunoscute. Exemplificăm aici doar modul în care sunt prezentate în gramatici tipurile de sufixe: (1) substantive, cum ar fi cele: de agent: *-ar (secretar), -tor (jucător); -giu (cafegiu)*; specifice femininului: *-easă (florăreasă), -iță (chelneriță), -oaică (ursoaică)*; abstracte: *-ătate (bunăătate); -itate: (posibilitate); -eală: (greșeală); -enie (curățenie); -ie (prietenie); ință (cerință); -ism (comunism), -re (lucrare); -ură (cumpărătură)*; diminutive: *-aș (copilaș), -el (băiețel), -ică (bunică), -i)oară (domnișoară, inimioară); -ișor (puișor); -uț (călduț), -uc (năsuc), -uță*

(căsuță);(2) adjectivale: *-al (săptămânal)*, *-ar (lunar)*, *-bil (locuibil)*, *-os (dureros)*, *-iu (portocaliu, frecvent confundat cu portocală)*, *-ist (capitalist)*, *-nic (zilnic)*, *-tor (iubitor)* etc.; (3) verbale: *-i (a întineri)*, *-iza (a orășeniza)*, *-ui (a chinui)* etc.; (4) adverbiale: *-ește (românește)*, *-mente (finalmente)*; (4) savante: *-fil (cinefil)*, *-fob (xenofob)*; *-log (filolog)* etc. (Pop, Moldovan 1997: 23-26). Totuși, în ciuda predării explicite a regulilor de derivare, apar invenții lexicale ca urmare a suprageneralizării și a tendinței de regularizare, cum ar fi *obositos* sau plictisio**ară** (Vasiu 2020a: 151).

O dificultate aparte în achiziția lexicului unei L2 o constituie cuvintele cu încărcătură culturală, numite *lexicultureme*, în jurul cărora s-a construit o întreagă teorie – *pragmatica lexiculturală* (PL)⁵⁷ (Galisson 1999: 479). Servind drept marcă de apartenență și identificare culturală, lexiculturemele fac parte din limbajul cotidian și sunt împărtășite de cel puțin 80% dintre membrii unei comunități lingvistice, indiferent de statutul social. Atunci când VS le întâlnesc în convorbirile cotidiene, în titlurile știrilor sau în campanii online, în mesaje de tipul: *Vecinul meu a murit la Canal., A fost dus în Bărăgan., E un adevărat cocoș., Eh, ce să te miri? Țara e plină de Dorei..., Am nevoie urgentă de un instalator. Dar, vezi, nu cumva să fie vreun Dorel..., Copilul tău e Domnul Goe?*, aceștia au nevoie de explicații suplimentare – care lipsesc, de regulă, din dicționarele curente ale LR – pentru decodarea lor corectă. Mai exact, VS au nevoie de referințe de ordin istorico-geografic și cultural, motiv pentru care, și în cazul RLS, ar fi necesare adevărate dicționare specializate de lexicultureme, care să scoată la lumină acele „situri culturale, expresii figurate, cuvinte-valiză, cuvinte cu încărcătură culturală împărtășită, palimpseste verbo-culturale, cuvinte-situaționale, nume de mărci, proverbe, dictoane și cuvinte oculte – de pildă, *bătrân*, care trebuie ascuns în spatele lui *senior*, sau, *orb*, în spatele lui *nevăzător* etc.) – care „circumscriu siturile (sau depozitele) culturale” (Galisson 1999: 480). Am reținut integral acest citat, deoarece conține un veritabil inventar al tipurilor de lexicultureme ce ar putea fi predate sistematic și în RLS, în care nu intră însă cuvintele argotice, termenii tehnici sau foarte specializați și nici regionalismele sau arhaismele pe care, în mod obișnuit, membrii oricărei culturi le ignoră (Galisson 1991: 126).

8. Aspecte sociopragmatice

Materialele folosite în predarea RLS au neajunsuri serioase în ceea ce privește dezvoltarea competenței sociopragmatice, mizând aproape exclusiv pe limbajul standard, literar, și lăsând pe dinafară registrele colocvial și informal, pentru care nu furnizează suficiente contexte autentice de utilizare (Munteanu 2012: 44). Acest lucru se explică prin faptul că, în primele decenii, studiile dedicate producțiilor orale și scrise ale studenților străini au fost făcute din

⁵⁷ Pentru o abordare detaliată, vezi Elena Platon, *La granița dintre cuvânt și tăcere. Fundamentele unui dicționar lexicultural*, în Elena Platon, Lavinia Vasiu, Diana Roman, Cristina Bocoș (ed.), *Discurs polifonic în Româna ca limbă străină*, ediția a IV-a, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2024, p. 13-46.

punct de vedere strict lingvistic, din perspectiva AE, și nu prin prisma dimensiunii interacționale, numită, în cercetările recente, și *IL pragmatică*⁵⁸ (Vasiu 2020a: 80). Din fericire, odată cu apariția CECRL, unde competența sociolingvistică și cea pragmatică sunt definite separat, interesul pentru aspectul sociopragmatic al comunicării a crescut. La această oră, domeniul RLS beneficiază chiar de o descriere completă a IL de nivel A1, pe baza analizei CORLS⁵⁹, inclusiv a trăsăturilor de ordin pragmatic (Vasiu 2020a: 155-168).

În general, achiziția competenței sociopragmatice nu se face ușor, fiind împiedicată de factori precum „transferul sociocultural/sociopragmatic, miopia culturală – «cultural myopia» (Mizne 1997: 20), un nivel scăzut de performanță lingvistică, lipsa informațiilor de ordin cultural privind comunitatea limbii-țintă, precum și multitudinea de invariante determinate de factori socioculturali” (Munteanu 2012: 44). Din aceste rațiuni, imersiunea în mediul vorbitor al LT este calea cea mai sigură de dezvoltare a acestei competențe, a cărei necesitate este conștientizată cu adevărat de către VS abia în condițiile unui contact de lungă durată cu VN.

Or, spre deosebire de VN, care își formează competența sociopragmatică pe nesimțite, natural, în mediul familial și familiar, VS are nevoie să conștientizeze normele care reglează sfera pragmatică, simpla lui expunere la modele de interacțiune verbală ritualizate nefiind suficientă. Acesta trebuie sprijinit să sesizeze și să înțeleagă diferențele dintre diferitele tipare interacționale, astfel încât să își dezvolte competența pragmatică, pentru a fi capabil să cunoască și să aplice „principiile conform cărora mesajele sunt: a. organizate, structurate și adaptate (competența discursivă); b. utilizate pentru realizarea funcțiilor comunicative (competența funcțională); c. segmentate conform unor scheme interacționale și tranzacționale (competența de concepere schematică)” (CECRL 2003: 101). Unele studii au demonstrat că exercițiile privind regulile actului de vorbire ce vizează adresarea de scuze sau de complimente au avut rezultate pozitive, mai ales dacă, în partea preliminară, s-au efectuat exerciții de conștientizare a diferențelor culturale, comparativ cu dobândirea lor involuntară, prin simplul contact cu VN. Prin urmare, specialiștii recomandă includerea unor asemenea exerciții încă de la nivelul elementar, „cu aplicații asupra variațiilor formal/informal la nivel fonetic, morfosintactic și lexical sau asupra celor care antrenează schimbări de sens” (Munteanu 2012: 45).

În predarea RLS se pot furniza progresiv, corelat cu evoluția competenței lingvistice, „cunoștințe și deprinderi” esențiale care vizează aspecte precum: *indicatorii relațiilor sociale* (utilizarea formulelor de salut și de adresare, uzanțele luărilor de cuvânt, selectarea și utilizarea exclamațiilor), *regulile de*

⁵⁸ Termenul de IL a fost introdus în terminologia RLS abia în 2015 (Platon 2015).

⁵⁹ O analiză pragmatică pe bază de corpus se regăsește și la Constantinescu, Stoica 2020: 51-54, fapt ce dovedește interesul mai nou pentru această direcție de cercetare. Amintim și teza de doctorat axată pe IL pragmatică, susținută la Universitatea din București: *Achiziția actelor de vorbire directive în limba română de către non-nativi*, elaborată de către Cristina-Maria Nițu, sub coordonarea prof. univ. dr. Andra Vasilescu.

politețe, expresiile înțelepciunii populare, diferențele de registru (oficial, neoficial, neutru, familiar, intim), *dialectul și accentul* (CECRL 2003: 98). Altfel, necunoscând uzanțele și în lipsa explicațiilor privind alegerea formulei potrivite în funcție de statutul interlocutorului și de contextul de comunicare (formal/informal), VS ajung să folosească inadecvat formule de adresare sau de salut, precum *Ce mai faci, gagică?* sau **Salut, profesoara!** în interacțiunea orală/scrisă cu un profesor. Pericolul este și mai mare în stadiul inițial al AL, când predomină folosirea formulelor memorate, de tipul *Ce mai faci?*, folosită ca formulă universală, indiferent de vârsta sau poziția socială a interlocutorului. Din punct de vedere psiholingvistic, aceste formule au funcția unor *insule de siguranță* (*islands of reliability*), asemenea altor *holofraze* (enunțuri formate dintr-un cuvânt, dar care funcționează ca o propoziție), precum *Costă...?*, în loc de *Cât costă?*, sau *Cald...*, pentru *Este cald.* etc. – identificate frecvent în IL (Dechert, *apud* Vasiu 2020a: 101).

Prin urmare, drumul de la *Profesoara!* la *Doamna profesoară!* e unul destul de complicat pentru VS și nu ține numai de explicațiile insuficiente privind uzul formulilor de politețe în manualele de RLS, ci și de influența altor limbi. Pe de o parte, ne gândim la engleză, unde titlurile profesionale se folosesc singure (*Teacher!/Doctor!*) – de unde și *Profesoara!* –, pe de altă parte, la influența LM. De pildă, în arabă, deși există formule de adresare de tipul *sintagmelor D* – termenii *domn 'sayyid'* și *doamnă 'sayeda'* putând să apară fie singuri, fie integrați în sintagme cu nume de profesie în adresarea directă (*al sayyid al otasz 'domnule profesor'*), acestea sunt folosite rar în procesul educativ, uzul arătând preferința pentru numele profesiei folosit simplu: *otasz 'profesor', doctor* etc. (Vasileanu 2012: 118).

Având în vedere sensibilitatea VN la parametrul politeții, exprimat în LR prin numeroase formule de adresare, bine determinate cultural și social (*tu, dumneata, dumneavoastră, domnia-ta, domnia-voastră, dânsul, domnia-sa* etc.), unii specialiști propun chiar o organizare progresivă a sistemului pronominal de realizare a politeții, defalcată pe nivelurile de competență din CECRL, precum și informații despre tendințele de evoluție ale acestui sistem pronominal spre un stil de comunicare „amabil egalitarist” (Manole 2022: 121-123). Însă, indiferent de LM a VS, dacă se acordă o atenție mai mare prezentării diferitelor situații de comunicare în care se folosesc diverse formule de adresare, achiziția acestora are șanse mai mari de reușită. Oricum, numai analiza în profunzime, cantitativă și calitativă, a corpusurilor producțiilor VS poate contura un tablou cât mai exact al dificultăților întâmpinate și poate sugera natura erorilor. Măsurile remediale vor trebui luate în funcție de particularitățile observate, fără a neglija studiarea comparativă și contrastivă cu LM sau cu alte limbi cunoscute.

În orice caz, simplul fapt că, în diferite studii și descrieri lingvistice (de pildă, în *Descrierea minimală*), se propune o gradare a formulilor utilizate pentru exprimarea diferitelor actelor de vorbire la fiecare nivel de competență (A1-B2), nu asigură garanția achiziției acestora în ordinea programată. Puterea

explicațiilor teoretice de a influența apariția acestor formule în IL rămâne limitată, din cauza variabilității factorilor care o condiționează. Analizele pe CORLS sunt grăitoare în acest sens, relevând diferențe semnificative între formulele propuse în *Descrierea minimală* – de exemplu, pentru *Prezentarea personală*: *Sunt Iulia! / El este Mihai. / Încântat*. (Platon et alii 2014: 10) – și modul în care sunt realizate acestea de către VS. Unii vorbitori de A1 se prezintă folosind chiar formule peste nivel, pe care le memorează ca atare, precum *Mă numesc...* sau *Numele meu este...*, fie sub influența întrebării-input: *Cum te numești?*, pusă de către interlocutor, fie a verbului utilizat în LM: *Mă cheamă...* ‘*Me llamo...*’ / ‘*Mi chiamo...*’, în cazul unor vorbitori de spaniolă sau italiană (Vasiu 2020a: 156-157). Pentru exprimarea opiniei se relevă o situație similară, căci, pe lângă varianta înregistrată în *Descrierea minimală*: *(Eu) cred că...* – care este, totuși, cea mai răspândită, apar și variante precum **Eu gândesc că...* (fr. ‘*je pense que*’) sau **mi pare bine* ‘cred că este bine’, după modelul spaniol – *me parece bien*, pentru a exprima o opinie pozitivă față de o situație (Vasiu 2020a: 161).

Așadar, orice discuție despre dezvoltarea competenței sociopragmatice în RLS trebuie să ia în calcul: (1) stadiul în care se află achiziția LR, deoarece, fără mijloace lingvistice adecvate, e greu să realizezi corect anumite funcții comunicative; (2) transferurile lingvistice și sociopragmatice; (3) statutul participanților la conversație, care va fi analizat în „studiile de caz”, în vederea conștientizării dimensiunii sociopragmatice.

Dacă, în cercetările consacrate IL pragmatice de până acum, s-a urmat mai degrabă o abordare contrastivă, analizând modul în care VS exprimă o funcție comunicativă în comparație cu VN, pe viitor sunt vizate studii longitudinale, care să arate cum se dezvoltă această competență în timp, astfel încât să poată fi propuși descriptori specifici la diferite niveluri, așa cum s-a procedat deja pentru A1 (Vasiu 2020a: 81).

Concluzii

Chiar dacă domeniul RLS a apărut din rațiuni politico-ideologice și economice, în urmă cu o jumătate de secol, debutând direct cu sectorul didactic – predarea LR studenților străini din universitățile românești și străine –, acesta a reușit să-și depășească vechiul statut și să-și clădească un fundament științific stabil, prin efortul mai multor generații de profesori, întregindu-se cu alte două mari compartimente: cercetarea și formarea specialiștilor. Spre deosebire de alte limbi, de largă sau mai restrânsă circulație, cum ar fi engleza, franceza, ceha, polona etc., care au beneficiat de programe de studiu pentru formarea inițială și continuă a specialiștilor, în spațiul românesc, formarea nu s-a realizat în cadru instituțional – abia în ultimii cincisprezece ani au apărut asemenea programe –, ci, mai degrabă, individual, prin documentare proprie, participare la conferințele de profil, întâlniri de lucru cu colegii din alte universități și, mai ales, prin practica la clasă. Prin urmare, VS rămâne adevăratul formator al specialiștilor în RLS – majoritatea dintre ei jucând, simultan, rolul de profesor,

cercetător, autor de manuale, formator etc. –, motiv pentru care am ținut să-i consacram acest volum special.

Analiza profilului VS de LR evidențiază complexitatea unui domeniu aflat la răspântia dintre tradiția pedagogică universitară, rigorile lingvisticii aplicate și noile teorii legate de achiziția L2. Dincolo de variațiile terminologice (RLS, RLNM (nenativă) sau RL2), studiul de față confirmă necesitatea unei abordări care nu se centrează pe limbă, ca sistem abstract, ci pe utilizatorul acesteia, văzut ca actor social, capabil să acționeze prin intermediul mijloacelor lingvistice, în diverse contexte de comunicare.

Sinteza de față trasează câteva direcții esențiale care se vor regăsi pe parcursul prezentului volum:

1. evidențierea unei schimbări de paradigmă, pentru a demonstra că, în contextul RLS, gramatica nu mai este un scop pedagogic în sine, ci devine un instrument funcțional, pus în slujba competenței de comunicare. Această perspectivă fundamentează cadrul teoretic general în care se vor înscrie contribuțiile ulterioare, indiferent de LM analizată în raport cu RLS;

2. identificarea dificultăților „tipice” ale VS generic, de la instabilitatea vocalelor și a diftongilor la complexitatea determinării substantivele sau a dublării formelor neaccentuate ale pronumelor personale, oferă un numitor comun pentru specialiștii din domeniu. Aceste „puncte critice” servesc drept referință pentru studiile de caz ce urmează în prezentul volum, permițând cititorului să compare profilul generic cu manifestările specifice ale IL în funcție de L1;

3. menționarea diferitelor categorii de VS – studenți, traducători, interpreți, diplomați, oameni de afaceri, copii ai românilor din diaspora (beneficiarii cursurilor de LCCR) sau remigranți – subliniază profilul eterogen al cursantului. Această diversitate impune o metodologie flexibilă, capabilă să armonizeze principiile RLS cu realitatea „limbii moștenite”, dar și cu mulțimea de variabile de ordin psihocognitiv și sociologic actualizate de portretul fiecărui VS.

Considerăm că informațiile sintetizate în acest capitol despre dificultățile întâmpinate de către VS în achiziția LR, ca și recomandările cu privire la modul de gestionare a acestora în procesul didactic au convins cititorii că avem de-a face cu un domeniu bine delimitat, cu obiective și metode specifice. Sperăm ca aceste pagini să constituie un ghid util pentru toți cei care predau sau vor ajunge să predea româna vorbitorilor VS, în diferite contexte. Nu în ultimul rând, ne dorim ca ele să constituie o sursă de inspirație pentru cercetări viitoare.

Bibliografie

- Arieșan-Simion 2022: Antonela-Carmen Arieșan-Simion, *Inventarul lexical al limbii române ca limbă străină. Nivel A1*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, disponibil pe: <https://editura.ubbcluj.ro/200bindex.php/puc/catalog/book/2921> [accesat la 02.02.2026].
- Avram 1997: Mioara Avram, *Anglicismele în limba română actuală*, Editura Academiei Române, București, 1997.

- Băilă 2022: Adelina-Patricia Băilă, *Clase lexico-gramaticale și valori semantice*, în Elena Platon, Cristina Bocoș, Diana Roman, Lavinia VasIU (ed.), *Discurs polifonic în româna ca limbă străină*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, p. 195-206.
- Biriș et alii 2011: Gabriela Biriș, Diana Viorela Burlacu, Elisabeta Șoșa, *Antonime. Sinonime. Analogii. Vocabular minimal al limbii române (cu traducere în limba engleză)*, Editura Saeculum I.O., București, 2011.
- Bocoș 2022: Cristina Bocoș, *Despre dezvoltarea competenței fonologice în RLS. Dificultăți, explicații și tipuri de sarcini*, în Elena Platon, Cristina Bocoș, Diana Roman, Lavinia VasIU (ed.), *Discurs polifonic în româna ca limbă străină*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, p. 319-338.
- Bocoș, VasIU 2023: Cristina Bocoș, Lavinia VasIU, *O gramatică... altfel. Dezvoltarea competenței gramaticale în limba română ca limbă străină (RLS). Nivelul A2*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023.
- Braeșter 2003: Doina Braeșter, *Construcții prepoziționale cu verbe de mișcare*, în Mircea Goga (coord.), *Actele Simpozionului Național „Probleme actuale ale predării limbii române ca limbă străină”, 9-10 mai 2003*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003, p. 90-95.
- Brâncuș et alii 1991: Grigore Brâncuș, Adriana Ionescu, Manuela Saramandu, *Limba română. Manual pentru studenții străini*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991.
- Bronckart 1989: Jean-Paul Bronckart, *Du statut des didactiques des matières scolaires*, în „Langue française”, *Vers une didactique du français?*, nr. 82, 1989, p. 53-66.
- Cap-Bun 2007: Marina Cap-Bun (coord.), *Studiile românești în lume în 2007/Romanian Studies around the world in 2007*, Editura Cartea Universitară, București, 2007.
- Cap-Bun 2009: Marina Cap-Bun (coord.), *Studiile românești în lume în 2008/Romanian Studies around the world in 2008*, Editura Universitară, București, 2009.
- Castellotti, Moore 2002: Véronique Castellotti, Danièle Moore, *Représentations sociales des langues. Guide pour l'élaboration des politiques linguistiques éducatives en Europe – De la diversité linguistique à l'éducation plurilingue*, Division des politiques linguistiques, Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2002.
- CECRL 2003: *Cadrul european comun de referință pentru limbi. Învățare. Predare. Evaluaare*, Strasbourg, Diviziunea Politici lingvistice, trad. coord. și rev. de Gh. Moldovan, Tipografia Centrală, Chișinău, 2003.
- Companion Volume 2018: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. The CEFR Companion Volume with New Descriptors*, Council of Europe, Strasbourg, 2018, disponibil pe: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors2018/200b1680787989> [accesat la 02.02.2026].
- Constantinescu, Stoica 2020: Mihaela-Viorica Constantinescu, Gabriela Stoica, *Româna ca limbă străină. Corpus*, Editura Universității din București, București, 2020.
- Cioran 2003: Emil Cioran, *Mărturisiri și anateme*, Traducere de Emanoil Marcu, Editura Humanitas, București, 2003.
- Costăchescu, Iliescu 1994: Adriana Costăchescu, Maria Iliescu, *Vocabularul minimal al limbii române curente, cu indicații gramaticale complete, tradus în germană, franceză, italiană, spaniolă*, Editura Demiurg, București, 1994.
- Crăciun 2007: Daniela Crăciun, *Studiile românești în Italia*, în Marina Cap-Bun (coord.), *Studiile românești în lume/Romanian Studies around the world in 2007*, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 76-82.

- DCV 2002: *Dicționar de construcții verbale. Română, franceză, italiană, engleză*, coord. Janeta Drăghicescu, Editura Universitaria, Craiova, 2002.
- DȘL 2005: *Dicționar General de Științe. Științe ale limbii*, Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, Editura Nemira, București, 2005.
- Galisson 1991: Robert Galisson, *De la langue à la culture par les mots*, CLÉ international, Paris, 1991.
- Galisson 1999: Robert Galisson, *Quel statut revendiquer pour les cultures en milieu institutionnel?*, în Robert Galisson, Christian Puren, *La formation en questions*, CLÉ International, Paris, 1999, p. 477-496.
- Galisson, Coste 1976: Robert Galisson, Daniel Coste (ed.), *Dictionnaire de didactique des langues*, Éditions Hachette, Paris, 1976.
- Gass, Selinker 2008: Susan M. Gass, Larry Selinker, *Second Language Acquisition. An Introductory Course*, Third edition, Routledge, New York & London, 2008.
- Heidegger, Martin 1947/1988: *Scrisoare despre umanism*, în *Repere pe drumul gândirii*, traducere de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, București, Editura Politică, 1988, p. 291-345.
- Hilton 2009: Heather Hilton, *Théories d'apprentissage et didactique des langues, La Clé des Langues* [en ligne], disponibil pe: <http://cle.ens-lyon.fr/plurilingues/langue/didactique/theories-dapprentissage-et-didactique-des-langues> [accesat la 02.09.2019].
- Hristea 2004: Theodor Hristea, *Conceptul de neologism (cu specială referire la limba română)*, în Gabriela Pană-Dindelegan (coord.), *Tradiție și inovație în studiul limbii române*, Editura Universității din București, București, p. 23-35.
- Iliescu 2005: Ada Iliescu, *Predarea verbelor pronominale din perspectiva românei ca limbă străină*, în „Analele Universității din Craiova”, Seria Științe filologice, Limbi străine aplicate, anul I, nr. 1-2, Editura Universitaria, Craiova, 2005, p. 54-60.
- Iliescu 1981: Maria Iliescu (coord.), Valeria Neagu, Carmen Nedelcu, Gabriela Scurtu, *Vocabularul minimal al limbii române pentru străini (tradus în franceză, engleză și spaniolă)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1981.
- Iordan 1956: Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, Editura Ministerului Învățământului, București, 1956.
- Iordan et alii 1967: Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Al. Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, Editura Științifică, București, 1967.
- Manole 2012: Veronica Manole, „Profesoară, dumneavoastră zice care este tema?": abordarea pronomelor de politețe în predarea RLS, în Elena Platon, Antonela Arieșan (ed.), *Noi perspective în abordarea românei ca limbă străină/ca limbă nematernă*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 120-127.
- Martinez 2018: Pierre Martinez, *Vieux démons, nouveaux défis dans l'enseignement des langues*, în „Essais. Revue interdisciplinaire d'Humanités”, *Plurilinguismes en construction*, nr. 14, 2018, p. 157-177.
- Micu, Șincai 1980: Samuil Micu, Gheorghe Șincai, *Elementa linguae dacoromanae sive valachicae*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
- Modola-Prunea, Viehman 1978: Doina Modola-Prunea, Alina Viehman, *O metodă de predare a dativului – obiect indirect*, în Mircea Goga (coord.), *Actele Simpozionului Național „Probleme actuale ale predării limbii române ca limbă străină”*, 9-10 mai 2003, Editura Casa Cărții de Știință, 2003, Cluj-Napoca, p. 109-128.

- Moldovan 2006: Victoria Moldovan, *Privire diacronică asupra românei ca limbă străină – 30 de ani de existență la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*, în „Lingua. A. Lingvistică”, anul V, 2006, Cluj-Napoca, p. 7-16.
- Moldovan 2024: Victoria Moldovan, *La semicentenarul Românei ca limbă străină*, în *O jumătate de veac de RLS la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca: 1974-2024*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2024, p. 17-26.
- Moldovan et alii 2002: Victoria Moldovan, Liana Pop, Lucia Uricaru, *Nivel prag. Pentru învățarea limbii române ca limbă străină*, Consiliul Europei, Strasbourg, 2002.
- Munteanu 2012: Vladina Munteanu, *Competențe sociolingvistice în procesul de predare/învățare a limbii străine*, în Elena Platon, Antonela Arieșan (ed.), *Noi perspective în abordarea românei ca limbă străină/ca limbă nematernă*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 42-46.
- Narcy 1990: Jean Paul Narcy, *Apprendre une langue étrangère – didactique des langues: le cas de l’anglais*, Les Éditions d’Organisations, Paris, 1990.
- Nation 2016: I.S.P. Nation, *Making and Using Word Lists for Language Learning and Testing*, John Benjamin Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 2016.
- Neamțu et alii 2019: G.G. Neamțu, Cristina Bocoș, Diana Roman, *Limba română contemporană. Caiete de seminar. Teoria și practica analizei fonetico-fonologice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2019.
- Neșu 2007: Nicoleta Neșu, *Limba și literatura română la Universitatea La Sapienza*, în Marina Cap-Bun (coord.), *Studiile românești în lume/Romanian Studies around the world in 2007*, Editura Cartea Universitară, București, 2007.
- Pană Dindelegan 2019: Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2019.
- Păltineanu 1980: Viorel Păltineanu, *Dicționar practic pentru studenți străini. 1000 de cuvinte românești*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 1980.
- Pâlcu 2008: Katharina Pâlcu, *Despre alternanțe consonantice sau „Nu vă supărați, cât e ceasul?”*, în Ludmila Braniște (coord.), *Româna ca limbă străină – între metodă și impact cultural*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, p. 360-365.
- Petre 1978: Ileana Petre, *Considerații metodice privind categoria genului*, în *Predarea limbii române la studenții străini. II. Simpozion, iunie, 1997*, Reprografia Universității din Craiova, Craiova, 1978, p. 96-108.
- Petre, Șoșa 2003: Ileana Petre, Elisabeta Șoșa, *Dificultăți de descriere a construcțiilor verbale românești*, în Mircea Goga (coord.), *Actele Simpozionului Național „Probleme actuale ale predării limbii române ca limbă străină”, 9-10 mai 2003*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003, p. 81-88.
- Petre, Șoșa 2005: Ileana Petre, Elisabeta Șoșa, *Gramatica limbii române. Reguli și excepții*, Editura Sitech, Craiova, 2005.
- Petrenco 2012: Liuba Petrenco, *Strategii de formare a competențelor de audiere la studenții alolingvi*, în Elena Platon, Antonela Arieșan (ed.), *Noi perspective în abordarea românei ca limbă străină/ca limbă nematernă*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 128-134.
- Platon 2015: *Reflexii asupra conceptului de „interlimbă”*, în vol. *Înspre și dinspre Cluj. Contribuții lingvistice. Omagiu profesorului G.G. Neamțu la 70 de ani*, Editura Argonaut și Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2015, p. 527-539.
- Platon 2022: Elena Platon, *Pierduți în eclectismul metodologic*, în Elena Platon, Cristina Bocoș, Diana Roman, Lavinia Vasiiu (ed.), *Discurs polifonic în Româna ca limbă străină*, ediția a III-a, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2022, p. 29-55.

- Platon 2024: Elena Platon, *Româna ca limbă străină la UBB, în diacronie. Ultima jumătate de veac, în O jumătate de veac de RLS la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca: 1974-2024*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2024, p. 29-60.
- Platon 2025: *Româna în labirintul oglinzilor. Reprezentări identitare și simbolice în imaginarul lingvistic autohton și străin*, în *Achiziția limbii române ca L2. Studii și cercetări*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2025, p. 305-337.
- Platon et alii 2012: Elena Platon, Ioana Sonea, Dina Vilcu, *Manual de limba română ca limbă străină. A1-A2*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2012.
- Platon et alii 2014: Elena Platon, Ioana Sonea, Lavinia Vasîu, Dina Vilcu, *Descrierea minimală a limbii române. A1, A2, B1, B2*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014.
- Platon et alii 2019: Elena Platon, Ioana Sonea, Dina Vilcu, *Manual de limba română ca limbă străină (RLS)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019.
- Platon 2020: Elena Platon, *Patrimoniu și imaginar lingvistic*, în Elena Platon (coord.), *Enciclopedia imaginariilor din România*, vol. II, *Patrimoniu și imaginar lingvistic*, cons. șt. Gheorghe Chivu, Editura Polirom, Iași, 2020.
- Platon et alii 2021: Elena Platon, Cristina Gogâță, Anca Ursa, Lavinia-Iunia Vasîu, *România în 50 de povești. Limba română ca limbă străină (RLS). Texte gradate. A1-A2*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021.
- Pop 1993: Liana Pop, *Le roumain avec ou sans professeur/Romanian with or without a Teacher/Româna cu sau fără profesor*, Editura Echinox, Cluj, 1993.
- Pop, Moldovan 1997: Liana Pop, Victoria Moldovan (coord.), *Grammaire du roumain/Romanian Grammar/Gramatica limbii române*, Editura Echinox, Cluj, 1997.
- Programa 1979: *Programa analitică de limba română pentru studenții străini din anul pregătitor*, Uz intern, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Filologie, Cluj-Napoca, 1979.
- Pușcariu 1940: Sextil Pușcariu, *Limba română. I. Privire generală*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940.
- Roman, Nasta 2024: *Limba română ca limbă străină. O gramatică pe înțelesul tuturor*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2024.
- VanPatten 1990: B. VanPatten, *Theory and Research in Second Language Acquisition and Foreign Language*, în B. VanPatten, J. Lee (ed.), *Second Language Acquisition – Foreign Language Learning*, Clevedon, Avon, Multilingual Matters, 1990.
- Vasileanu 2012: Monica Vasileanu, *De la „Profesoara!” la „Doamna profesoară!”*, în Elena Platon, Antonela Arieșan (ed.), *Noi perspective în abordarea românei ca limbă străină/ca limbă nematernă*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 115-119.
- Vasîu 2020a: Lavinia-Iunia Vasîu, *Achiziția limbii române ca L2. Interlimba la nivelul A1*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.
- Vasîu 2020b: Lavinia-Iunia Vasîu, *Există viață și dincolo de competențele lingvistice*, în Elena Platon, Cristina Bocoș, Diana Roman, Lavinia Vasîu (ed.), *Discurs polifonic în Româna ca limbă străină*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020, p. 121-137.
- Vicol 2003: Liliana Vicol, *Culegere de texte la limba română pentru studenții alofoni (profil economic)*, Departamentul Editorial-Poligrafic al A.S.E.M., Chișinău, 2003.
- Vrăjitoru 1999: Ana Vrăjitoru, *Fonetica practică a limbii române pentru străini*, Editura Vasiliana '98, Iași, 1999.

Zăvăleanu 2017: Laura Zăvăleanu, *Ce sunt „studiile românești”?*, în Otilia Hedeșan, Dumitru Tucan, Dana Percec (coord.), *Studii românești: priviri în oglindă*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2017, p. 22-39.

Elena Platon este profesor universitar doctor abilitat la Departamentul de limba română, cultură și civilizație românească și lingvistică generală de la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și director al Institutului Limbii Române ca Limbă Europeană, care funcționează în cadrul aceleiași instituții (<https://ilrle.institute.ubbcluj.ro/>). De asemenea, coordonează masteratul profesional *Româna ca limbă străină/nematernă*, singurul program care asigură formarea inițială/continuă a specialiștilor în predarea limbii române vorbitorilor nonnativi.

Printre domeniile de interes se numără etnologia și antropologia, unde a publicat volume de unic autor – *Frăția de cruce. O formă arhaică de solidaritate umană* (2000; 2024), *Biserica mișcătoare. Eseu de socioantropologie religioasă* (2006; 2024), *Metafora colibelor. Imaginarul lingvistic al omului folcloric* (2024) – sau articole precum *Bazinul lingvistic al folclorului*, din volumul *Patrimoniu și imaginar lingvistic*, pe care l-a și coordonat și care face parte din seria *Enciclopedia imaginariilor din România* (2020).

O altă arie de cercetare o constituie achiziția RLS, unde a elaborat, în calitate de autor unic sau de coautor, diferite studii, manuale și materiale de specialitate, dintre care amintim: *Româna ca limbă străină. Elemente de metadidactică* (2021); *Manual de limba română ca limbă străină (RLS). Nivelul B2, 2021, Exerciții audio (Româna ca limbă străină). A1, A2, B1, B2, C1, C2* (2009), *Teste de limba română ca limbă străină – A1, A2, B1, B2* (2008), *Descrierea minimală a limbii române. A1, A2, B1, B2*, Casa Cărții de Știință, 2014; 2021).

În calitate de director, a coordonat șase volume elaborate în cadrul proiectului european RLNM, *Perfecționarea cadrelor didactice care predau limba română minorităților naționale* (POSDRU 87/1.3/S/63909, 2010-2013): *Procesul de predare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul primar. RLNM: P1 – ciclul primar, Procesul de predare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul gimnazial. RLNM: P2 – ciclul gimnazial, Procesul de predare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul liceal. P3 – ciclul liceal, Procesul de evaluare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul primar. RLNM: P4 – ciclul primar, Procesul de evaluare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul gimnazial. RLNM: P5 – ciclul gimnazial, Procesul de evaluare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul liceal. RLNM: P6 – ciclul liceal*, publicate în 2011, la editura Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca. Pe lângă acestea, a mai coordonat și volumele din cadrul proiectului EVRO, *Perfecționarea cadrelor didactice care predau limba română în evaluarea competențelor de comunicare orală și scrisă* (POSDRU/157/1.3/S/133900, 2014-2015): *Evaluarea competențelor de comunicare orală în limba română – învățământul primar (EVRO – P1), Evaluarea competențelor de comunicare orală în limba română – învățământul secundar (EVRO–P2), Evaluarea competențelor de comunicare scrisă în limba română – ciclul primar (EVRO–P3), Evaluarea competențelor de comunicare scrisă în limba română – învățământul secundar (EVRO–P4), Limba română – evaluarea competenței lingvistice la ciclul primar (EVRO–P5), Limba română – evaluarea competenței lingvistice în învățământul secundar (EVRO–P5)*, apărute la editura Casa Cărții de Știință în 2015.

Tot în cadrul celor două proiecte, a coordonat și seria de materiale audio-video destinate achiziției RLS (este vorba despre 100 de filme didactice, cu fișele de lucru aferente), disponibile gratuit pe: www.video.elearning.ubbcluj.ro.

La acestea se adaugă coordonarea seriei de manuale pentru copii din ciclul primar, apărută la editura Casa Cărții de Știință, în 2014: *Nino și prietenii lui. Limba română ca limbă nematernă. Clasa I*, vol. I, II, *Alfabetul lui Hipodor. Limba română ca limbă nematernă. Clasa II*, vol. I, II, III, *Aventuri în Nucania. Limba română ca limbă nematernă. Clasa a III-a*, vol. I, II, *Memo și prietenii lui. Limba română ca limbă nematernă. Clasa a V-a*, vol. I, II și *Alfabetul lui Orro. Clasa I*, vol. I, II, III.

Tezele de doctorat coordonate în prezent sunt: 1. *Microlimba în achiziția RL2 la nivelurile A1-A2*; 2. *Abordarea lexiculturală în achiziția limbii române de către vorbitorii nonnativi*; 3. *Textul literar în achiziția limbii române ca limbă străină. Comprehensiune și interpretare*; 4. *Competența pragmatică în limba română ca limbă străină. Strategiile de comunicare la nivelurile A1 și A2*; 5. *Strategii de mediere lingvistică în achiziția limbii române ca limbă străină (A1-B2)*; 6. *Limba română ca limbă moștenită în Marea Britanie*; 7. *Biografia lingvistică. O perspectivă sociolingvistică*.

Vorbitorul albanez de limba română

DANIELA-CARMEN STOICA

Universitatea „Fan S. Noli” din Korçë, Albania

Limba albaneză

1. Identificare și clasificare

Limba albaneză aparține familiei indo-europene, formând o ramură separată a acestei familii, având însă legături cu alte limbi precum latina, armeană, greacă, slava veche etc.

Din punct de vedere istoric, rădăcinile limbii albaneze pot fi urmărite până la popoarele ilirice și tracice, dezvoltarea sa fiind modelată de diverse influențe din cele mai vechi timpuri. Ca atare, relațiile cu limbile și culturile învecinate, în special cu limba română, au jucat un rol central în evoluția sa. Albaneza și româna s-au influențat reciproc de-a lungul timpului, reflectând contactul strâns și interacțiunile dintre vorbitorii lor de-a lungul secolelor. Acest schimb lingvistic este evident în numeroasele cuvinte împrumutate și expresii comune întâlnite în ambele limbi, precum și în asemănările din structurile lor fonetice și gramaticale. Un domeniu semnificativ de interacțiune lingvistică este acela al cuvintelor împrumutate, mai ales din substrat (Brâncuș 1983, 1995, 1999). Datorită proximității geografice și interacțiunilor istorice, ambele limbi au încorporat elemente una din cealaltă, precum și din alte limbi învecinate. Limbile slave, turcă, greacă au contribuit, de asemenea, la peisajul lingvistic, rezultând o colecție bogată de împrumuturi lexicale care reflectă istoria complexă a regiunii. Mai mult decât atât, pe baza mai multor tipare lingvistice comune, albaneza și româna au fost considerate limbile de bază ale *Sprachbund*-ului balcanic sau ale uniunii lingvistice balcanice (Asenova 2002, Mišeska-Tomić 2006, Friedman 2011, Friedman, Joseph 2013). În plus, multe nume geografice din Albania și România poartă urme lingvistice care sugerează interacțiuni istorice și un patrimoniu cultural comun. Aceste toponime înglobează adesea straturi de istorie, oferind informații valoroase cu privire la mișcările și așezările oamenilor de-a lungul secolelor. Nu putem să nu menționăm aici concluziile trase de către marele lingvist albanez Eqrem Çabej (1908–1980), ca urmare a cercetărilor sale de o importanță fundamentală în domeniul legăturilor lingvistice dintre albaneză și română, avansând chiar ipoteza unei origini sau a unui substrat comun străvechi.

Afinitatea dintre albaneză și română se manifestă în fonetică și în structura gramaticală (flexiunea nominală, sintaxa verbului), în lexic, în formarea cuvintelor și în frazeologie, în proverbe și zicători, pe scurt în întreg sistemul lingvistic. Ea este atât de mare, încât lingvistul are adeseori impresia că are înaintea un singur material lingvistic sub două forme diferite. După caracterul acestei afinități se poate afirma cu destulă siguranță că, din punct de vedere geografic, popoarele albanez și român au fost mai aproape unul de celălalt cândva în istoria lor, în unele locuri fiind poate chiar în simbioză. (Çabej 1997: 103)

2. Statut și răspândire geografică

Potrivit estimărilor recente, limba albaneză este limba maternă a peste opt milioane de albanezi, dintre care aproximativ șase milioane trăiesc în ținuturile lor de baștină. Ea se vorbește în Albania, Kosovo, Republica Macedonia de Nord, în câteva localități din sudul Serbiei și din sud-estul Republicii Muntenegru, într-o serie de localități din sudul Italiei și din Sicilia (dialectul arbăreș), din Grecia, din Bulgaria, precum și de către emigranții albanezi din Turcia, Statele Unite ale Americii, Australia și din Europa de Vest.

Limba albaneză este limbă oficială în Albania, Kosovo și co-oficială în Macedonia de Nord și Muntenegru. Are statut de limbă minoritară în Croația, Italia, România și Serbia.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba albaneză, denumită de către vorbitorii săi *shqip*, constituie un subgrup distinct în cadrul familiei indo-europene și se împarte în două dialecte majore: *gheg* și *tosc*. Această împărțire, determinată geografic, reflectă distribuția tradițională a dialectului gheg în nord și a celui tosc în sud, generând variații notabile de pronunție și vocabular. Diferențele dintre cele două sisteme dialectale sunt mai vizibile la nivel fonetic, fără a afecta însă sensul fundamental al cuvintelor. Printre particularitățile caracteristice se numără trecerea vechiului *â* nazalizat la *ë* [ə] în tosc, precum și fenomenul de rotacism, prezent exclusiv în acest dialect atunci când consoana *n* se afla istoric în poziție intervocalică. În opoziție, ghega conservă vocalele lungi moștenite din albaneza veche, în timp ce reducerea acestora în tosc este considerată un proces relativ recent, neuniform în interiorul ariei dialectale (Demiraj 1996; Çabej 1976).

Standardizarea limbii albaneze moderne s-a realizat în 1972, la Congresul de Ortografie de la Tirana, stabilindu-se ca bază dialectul tosc. Cu toate acestea, utilizarea standardului variază regional. Un studiu recent asupra pronunției vocalelor accentuate a evidențiat diferențe semnificative între vorbitorii instruiți din Albania și cei din Kosovo (Riverin-Coutlée *et alii* 2024: 219-242).

4. Sistem de scriere

Alfabetul albanez folosește o scriere latină, dar nu este la fel de simplu ca alfabetul limbii române. Scrierea cu caractere latine a fost hotărâtă în anul 1908,

în cadrul Congresului de la Manastir. Alfabetul limbii albaneze conține 36 de litere, dintre care unele sunt combinații de două consoane care reprezintă un singur sunet distinct. În total, alfabetul albanez include 29 de consoane și 7 vocale. Ortografia albaneză reflectă caracteristici unice influențate de principii fonemice și etimologice. Ortografia fonemică în albaneză reprezintă sunetele așa cum sunt ele pronunțate, urmărind o corespondență unu la unu între litere și foneme, simplificând astfel cititul și scrisul pentru cursanți. Ortografia etimologică păstrează rădăcinile istorice și morfologice ale cuvintelor, putând să nu reflecte exact pronunția actuală.

Interferențe ale limbii albaneze L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Albaneza are 7 foneme vocale: /a/, /e/, /ë/, /i/, /o/, /u/, /y/.

	frontale		centrale	posteroare	
	nerotunjite	rotunjite	nerotunjite	nerotunjite	rotunjite
închise	i /i/	y /y/			u /u/
medii	e /ɛ/		ë /ə/		o /ɔ/
deschise				a /a/	

Tabel 1. Vocalele limbii albaneze standard (Memushaj 2011: 40)

Vocala *ë* /ə/ este un sunet *schwa*, central și neaccentuat. Vocala *y* /y/ este o vocală frontală, rotunjită, neîntâlnită în multe limbi. Vocalele pot fi scurte sau lungi, neafectând sensul cuvintelor în albaneza standard, dar nu și în dialectul gheg.

			bilabiale	labiodentale	interdentale	alveo-dentale	alveolare	alveo-palatale	palatale	velare	laringale
oclusive	sonore	simple	p /p/ b /b/			t /t/ d /d/			q /c/ g /g/	k /k/ g /g/	
		africate					c /tʃ/ x /dʒ/	ç /tʃ/ xh /dʒ/			
	nazale		m /m/			n /n/			ɲ /ɲ/		
fricative	sonore			f /f/ v /v/	th /θ/ dh /ð/		s /s/ z /z/	sh /ʃ/ zh /ʒ/			h /h/
	sonante	centrale laterale				ll /l/	l /l/ r /r/ rr /r/		j /j/		
vibrante											

Tabel 2. Consoanele limbii albaneze standard (Memushaj 2011: 93)

Din tabel se poate observa că pronunția consoanelor în limba albaneză este destul de diferită față de limba română în ceea ce privește poziția și sonoritatea. O altă caracteristică specifică limbii albaneze este că permite grupuri consonantice la începutul cuvintelor, diferite de cele din română: de exemplu, grupul *ndr-*: *ndriçoj* 'luminez'.

În limba albaneză, accentul este mobil, el putând deci să cadă pe orice silabă. De obicei, accentul cade pe penultima silabă sau pe ultima. Cantitatea vocalică, deși nu joacă un rol fonologic în limba albaneză standard, trebuie totuși avută în vedere pentru o pronunție corectă. Când un cuvânt este accentuat pe ultima silabă, vocala din acea silabă se pronunță de obicei scurt: *ndjek* [e] ‘urmăresc’. Când un cuvânt este accentuat pe penultima silabă, vocala din acea silabă se pronunță de obicei ușor mai lung *dorë* [o:] ‘mână’ (Beșleagă 2022: 46).

Albaneza nu este o limbă tonală. Diferențele de tonuri sunt utilizate doar pentru intonație, nu pentru a distinge sensul cuvintelor.

Fenomenele fonetico-fonologice importante din limba albaneză care afectează pronunția în limba română sunt:

1. palatalizarea: albaneza are multe sunete palatale, precum [ç, ʃ, ɲ, j] (ortografiate respectiv *q, gj, nj, j*) care sunt produse cu limba pe palatul dur. Vorbitorii albanezi tind să palatalizeze mult consoanele românești aflate înaintea vocalelor frontale (de exemplu, *t, d, n, l*) în limba română. În plus, sunetele [ç, ʃ, ɲ] sunt inexistente în limba română. Literele *q* și *c* în limba română reprezintă consoana velară oclusivă [k], iar litera *j*, reprezintă consoana postalveolară fricativă [ʃ], aceste litere fiind moștenite din latină. Când le întâlnesc, vorbitorii albanezi au tendința de a le citi ca în limba lor maternă: exemplu, *[ˈjɔts] în loc de *joc* [ˈʒɔk];
2. articulare dentară puternică. Consoanele precum [t, d, n, l] sunt mai mult dentale decât alveolare (limba fiind poziționată mai mult pe dinți). Albanezii pot pronunța în română *t, d* mai mult dentar decât o fac vorbitorii nativi, care produc un sunet ușor „moale”;
3. fricativele interdentale /θ, ð/. Albaneza are *th* /θ/ și *dh* /ð/, care lipsesc în română. Albanezii pot înlocui /t/ sau /d/ românești cu fricativele mai sus menționate;
4. albaneza distinge între consoana vibrantă alveolară /r/ (r) și consoana vibrantă alveo-dentală /r/ (rr) cu mai multe vibrații. Albanezii pot pronunța *r*-ul românesc cu mai multe sau mai puține vibrații. Cuvântul *mare* poate suna ca [ˈmare] sau [ˈmarɛ];
5. albaneza face diferența între consoana lichidă alveolară /l/ și /ɭ/ consoana alveo-dentală, aceasta din urmă sunând aproape ca un [ɭ] velarizat. Astfel, albanezii pot pronunța *l*-ul românesc velarizat în toate pozițiile: *limbă* [ˈlimbə] → *[ˈɭimbə];
6. grupurile *ce, ci, ge, gi* din limba română sunt cele mai problematice pentru vorbitorii albanezi, fiind citite de cele mai multe ori respectiv [ke], [ki], [ge], [gi], iar grupurile *che, chi* pot fi pronunțate respectiv [ce], [ci]: de exemplu, *chibrit* *[ciˈbrit], *cheie* *[ˈceiɛ].

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Atât româna, cât și albaneza au un sistem de 7 vocale, dintre care 6 sunt identice. Cea care lipsește în limba albaneză standard este vocala centrală închisă *î/â*, aceasta fiind înlocuită adesea de către vorbitorii albanezi cu vocala centrală cu deschidere medie *ă /ə/*, existentă și în limba albaneză: de exemplu, *român* *[rɔ'mən].

Vocala centrală */ə/* (ë), foarte frecventă și variabilă în albaneză, poate fi redusă sau eliminată. Albanezii pot omite acest sunet în cuvintele românești, mai ales când se află în poziție finală, neaccentuată: *cravată* *[kra'vat].

Limba albaneză are mult mai puțini diftongi decât limba română și nu are triftongi. Dificultăți apar deci în pronunțarea triftongilor, dar și a diftongului *ea*, inexistent în limba albaneză. Prin urmare, el va fi pronunțat *ja*: *dimineață* *[dimi'niatsə].

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Albaneza se caracterizează prin flexiunea sintetică, prezentând însă și elemente analitice. Flexiunea sintetică apare în primul rând în cazul relațiilor gramaticale realizate prin terminații flexionare atașate substantivelor, adjectivelor și verbelor. Cu toate acestea, structurile analitice (cu prepoziții și verbe auxiliare) sunt, de asemenea, prezente: de exemplu, în timpurile compuse.

Ordinea obișnuită a constituenților în propoziție este SVO (subiect-verb-complement), cu toate acestea, topica cuvintelor poate fi flexibilă atunci când se dorește scoaterea în evidență a unora dintre constituenți, mai ales în poezie sau în limba vorbită.

În limba albaneză există trei genuri: masculin, feminin și neutru. Majoritatea substantivelor sunt masculine sau feminine, genul neutru fiind reprezentat de un număr redus de substantive. Cazurile gramaticale în albaneză sunt nominativ, acuzativ, dativ, genitiv, ablativ. Se observă absența cazului vocativ, ale cărui funcții au fost preluate în trecut de cazul nominativ.

Timpurile, aspectul și modurile verbale sunt marcate printr-o combinație de forme sintetice și analitice.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Așa cum am menționat mai sus, limba albaneză cunoaște distincția de gen gramatical (masculin, feminin și neutru). Aceasta utilizează un sistem de declinare similar cu cel al limbii române (care exprimă gen, număr și caz la substantive și adjective). Un tipar balcanic comun albanezei și românei este marcarea identică a cazurilor genitiv și dativ. De exemplu, *djalit* 'băiatului' – dativ și *i, e, të djalit* – genitiv 'a, al, ai, ale băiatului'.

De asemenea, în albaneză există o serie de substantive care, la singular, primesc articole, adjective și forme de acord masculine, iar, la plural, feminine,

așa cum se întâmplă în română cu substantivele neutre: *mal i lartë* (m. sg.) ‘munte înalt’ – *male të larta* (f. pl.) ‘munți înalți’.

Pluralul substantivelor se formează prin adăugarea unor serii de desinențe, precum *-ë, -a, -j, zero* în cazul substantivelor masculine, *-a, -e, -ra, zero*, în cazul substantivelor feminine. De asemenea, multe substantive masculine au forme de plural neregulate, la fel ca în română: *kalë-kuaj* ‘cal-cai’; *bir-bij* ‘fiu-fii’, iar distincția substantiv numărabil-substantiv nenumărabil este prezentă.

Limba albaneză are articole hotărâte, dar nu articole nehotărâte, sau, mai bine zis, nu are categoria gramaticală de articol nehotărât. Articolul hotărât este enclitic, ca în română, acesta fiind un alt tipar balcanic pe care cele două limbi îl au în comun. Spre deosebire de română, articolul hotărât enclitic în limba albaneză indică și genul substantivului articulat. Astfel, substantivele care primesc la singular articolul hotărât enclitic *-i* (*mësuesi* ‘învățătorul’, *nxënësi* ‘elevul’) sau *-u* (*bregu* ‘malul’, *ujku* ‘lupul’) sunt de genul masculin, substantivele care primesc la singular articolul hotărât enclitic *-a* (*vajza* ‘fata’), *-ja* (*lulja* ‘floarea’) sunt de genul feminin, iar cele care primesc articolul *-it* (*të folurit* ‘vorbirea’) sau *-ët* (*të ftohtët* ‘frigul’) sunt de genul neutru. Un fenomen de interferență care apare adesea la vorbitorii albanezi de limbă română este transferul de gen de la L1 la L2: de exemplu, o serie de substantive masculine din albaneză precum *problem* ‘problemă’ (articulat enclitic *problemi* ‘problema’), *diagram* ‘diagramă’ (articulat enclitic *diagrami* ‘diagrama’), care în română sunt de genul feminin, apar în comunicarea scrisă sau vorbită sub forma *problemul* (*Care este problemul?), *diagramul*.

În albaneză există și un articol proclitic, antepus, caracteristic adjectivelor, substantivelor în cazul genitiv și unor forme speciale de substantive¹.

De asemenea, albaneza cunoaște flexiunea adjectivelor după gen, număr și caz, iar adjectivul urmează, de regulă, substantivului pe care îl determină. Nu are declinare limitată, iar, în cazul substantivului și al adjectivului, în general, nu apar dificultăți în formarea corectă a genitivului, în special la feminin singular: de exemplu, *libri i vajzës* ‘cartea fetei’. Singura diferență și, implicit, dificultate constă în faptul că în limba română construirea genitivului la substantivele feminine se face, în general, pornind de la forma de plural a substantivelor.

Gradele de comparație ale adjectivelor și adverbelor în limba albaneză se construiesc numai analitic, la fel ca în limba română: *më i/e mirë* ‘mai bun, -ă’, *shumë i/e mirë* ‘foarte bun, -ă’. Greșeala cel mai des întâlnită constă în folosirea adjectivului *bun* în locul adverbului *bine* datorită faptului că, în limba albaneză, adjectivul *bun* și adverbul *bine* au aceeași formă lexicală: adj. *i mirë, e mirë* (‘bun, bună’), adv. *mirë* (‘bine’): **Vorbește bun/bună limba română*.

Limba albaneză folosește adjective pronominale de întărire sau de politețe asemănătoare celor din română. Adverbul nu poate fi așezat între auxiliar și verbul predicativ.

¹ Menționăm aici mai ales categoria substantivelor neutre din albaneză (*të folurit* ‘vorbitul’, *të menduarit* ‘gândirea’), marcate de prezența articolului proclitic *të*.

În grupul prepozițional fără postmodificator din limba albaneză, substantivul complement nu este articulat cu articolul hotărât, ca și în română unde, în grupul prepozițional cu aceeași structură, substantivul este însoțit de articolul 0. Acest lucru este valabil inclusiv în cazul prepoziției *me* ('cu') cu valoare instrumentală sau de mod/mijloc, care nu este urmată de substantiv articulat cu articol hotărât, spre deosebire de română. De exemplu: *në spital* 'la spital', *mbi tavolinë* 'pe masă', *me stilolaps* 'cu stiloul', *me autobus* 'cu autobuzul', *me tren*² 'cu trenul'.

Funcțiile sintactice ale substantivelor (subiect, complement etc.) în limba albaneză sunt marcate atât prin flexive, cât și prin poziția în propoziție sau prin prepoziții (complementele). În exemplele de mai sus din limba albaneză, substantivele precedate de prepoziție nu sunt marcate prin flexive, funcția de complement fiind marcată de prepoziția *me*. Complementul direct exprimat prin substantiv articulat în cazul acuzativ în albaneză este marcat prin flexive, spre deosebire de română, unde este marcat prin prepoziția *pe*: *Takova djal in në rrugë*. 'L-am întâlnit pe băiat pe drum'.

În ceea ce privește verbul, limba albaneză are un sistem complex de conjugare verbală (timpuri, moduri, aspecte), precum și verbe reflexive marcate morfologic. Ca și în limba română, limba albaneză utilizează forme analitice pentru viitor și perfectul compus. Prezumtivul există și în albaneză, cu formă și utilizare asemănătoare cu cele din română. Diateza pasivă nu se construiește însă prin mijloace gramaticale similare celor din română. Albaneza face distincția între perfectul compus și imperfect, precum și distincția dintre verbe reflexive și nereflexive. Cu toate acestea, vorbitorii albanezi de limbă română au dificultăți în a înțelege de ce verbele *a se duce* (alb. 'shkoj'), *a se uita* (alb. 'shoh') sunt reflexive în limba română, în timp ce echivalenții lor în limba albaneză nu sunt.

O altă caracteristică a limbii albaneze standard, care, așa cum am menționat mai devreme, are la bază dialectul tosc, este înlocuirea infinitivului cu conjunctivul, ceea ce reprezintă încă un tipar balcanic. Acest lucru nu se întâmplă însă în dialectul gheg.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Așa cum am menționat în prezentarea generală, în limba albaneză ordinea constituenților este de regulă SVO, iar topica este liberă.

Propozițiile subordonate sunt introduse prin conjuncții subordonatoare sau pronume relative, acestea fiind frecvent subordonate atributive, complementive sau circumstanțiale. Propozițiile negative sunt formate cu particule asemănătoare celor din română. Întrebările disjunctive/confirmatoare se exprimă prin intonație și particule similare cu cele din română (de exemplu, *Apo jo?* 'Nu-i așa?'/'Nu?').

² Formele articulate cu articol hotărât ale acestor substantive în cazul acuzativ ar fi fost *stilolapsin*, *autobusin*, *trenin*.

Datorită faptului că în albaneza standard infinitivul a fost înlocuit cu conjunctivul, propoziția infinitivală nu se folosește. La fel ca în română, albaneza folosește clitice pronominale și le plasează înaintea verbului.

Concordanța timpurilor este obligatorie în construcțiile subordonate din limba albaneză. Prin urmare, există restricții de alegere a formei verbale în subordonatele condiționale și temporale. De exemplu, *Do të blija një makinë, nëse do të kisha lekë.* 'Aș cumpăra o mașină, dacă aș avea bani.'; *Do të kisha blerë një makinë, nëse do të kisha patur lekë.* 'Aș fi cumpărat o mașină, dacă aș fi avut bani'.

Limba albaneză are propoziții impersonale marcate similar cu cele din română. Prin urmare, există și propoziții cu subiect impersonal: *Bie shi.* 'Plouă.'; *Bie borë.* 'Ninge.'. În acest caz, vorbitorii albanezi de limbă română au tendința de a face o traducere ad litteram din limba lor nativă, ceea ce conduce la formulări de tipul: **Cade ploaie.*; **Cade zăpadă.* Albaneza folosește de asemenea verbe impersonale pentru exprimarea fenomenelor naturale sau a stărilor. Ca și româna, permite propoziții cu subiect inclus, precum și propoziții negative cu dublă negație.

Modalitatea în limba albaneză este exprimată prin auxiliare modale, moduri verbale, adverbe și locuțiuni adverbiale de modalitate și intonație, ca în limba română.

O altă trăsătură comună românei și albanezei este dublarea complementului direct prin pronume neaccentuat, mai ales când complementul direct precedă verbul: *Pe Maria o cunosc bine.* 'Marian e njoh mirë.'. Mai mult decât atât, poziția și utilizarea pronumelor personale și reflexive în dativ și acuzativ în română (de exemplu, *mi-, ți-, i-, ne-, vă, li-, mă, te, îl, o, ne, vă, îi, le etc.*; *Mi-l dai?*, *Mi-* = dativ, *-l* = acuzativ) au corespondent în limba albaneză: *Ma (më + e) jep?* O diferență importantă însă în limba română constă în plasarea formei neaccentuate a pronumelui personal de gen feminin, *-o*, după verbul la perfectul compus. În albaneză el rămâne așezat în fața verbului, de exemplu, *Tema am făcut-o.* 'Detyrën e bëra/kam bërë.'. Prin urmare pot folosi forme de tipul: *L-am văzut.* în loc de *Am văzut-o.*

O altă sursă de confuzie și de dificultate pentru vorbitorii albanezi o reprezintă faptul că formele neaccentuate de pronume personal, persoana a treia singular și plural, la cazul acuzativ, în limba română sunt diferite la masculin și feminin, după cum se poate observa în exemplele de mai jos:

Îl väd pe bāiat. 'E shoh djalin.'
O väd pe fatā. 'E shoh vajzën.'

Îi väd pe bāieṭi. 'I shoh djemtë.'
Le väd pe fete. 'I shoh vajzat.'

Datorită faptului că în albaneză există doar o formă la singular (*e*) și doar una la plural (*i*), indiferent de gen, vorbitorii albanezi de limbă română adesea folosesc forma de masculin în locul celei de feminin: **Îl întreb pe fatā.*; **Îi väd pe fete.*

Același fenomen se constată și în cazul pronumelui de persoana a treia plural, forma neaccentuată, cazul dativ, *le*, el fiind înlocuit adesea greșit, probabil din cauza confuziei cu forma de acuzativ, plural, *îi* sau de dativ,

persoana a treia singular, care are aceeași formă (îi): *Le dau băieților/fetelor/lor.* nu **Îi dau băieților/fetelor/lor.*

Asemenea formelor neaccentuate din limba română, pronumele personal în limba albaneză are forme contrase. Acestea „apar atunci când două pronume personale apar unul lângă altul, cu condiția ca primul pronume să fie la dativ, singular sau plural, iar cel de-al doilea pronume să fie la acuzativ, persoana a treia, singular sau plural” (Beșleagă 2022: 127).

Limba albaneză standard are un corespondent al conjunctivului care se folosește, similar cu româna, după aceleași verbe, în subordonatele subiective/completive, pentru exprimarea necesității, a dorinței etc. (de exemplu, *Vreau să plec. Dua të largohem*, nu **Vreau a pleca.*).

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Din antichitate până în sec. IX d.Hr., sursele principale de împrumuturi lexice în limba albaneză au fost limba latină, care a avut o influență extinsă și de mare impact datorată dominației romane (sec. II î.Hr. – sec. V d.Hr.), greaca veche și greaca bizantină, mai ales în sudul Albaniei, limbile slave sudice, în albaneză existând cuvinte din perioada primelor migrații slave (sec. VI–IX).

În perioada medievală și otomană, o influență lexicală majoră au reprezentat-o împrumuturile din limba turcă (sec. XV–XIX). Prin filieră turcă au intrat și o serie de cuvinte din limbile arabă și persană, în special în administrație, cultură și religie. Perioada medievală este caracterizată și prin împrumuturi din limbile italiană și venețiană datorită comerțului și contactelor culturale din această perioadă, în timp ce influența limbilor slave învecinate continuă.

În perioada modernă, principalele limbi donatoare sunt italiana, a cărei influență se simte mai ales în sec. XIX și XX, cu precădere în perioada ocupației italiene (1939–1943), intensificându-se în sec. XXI, în special în perioada emigrației de după 1990, franceza și, într-o mai mică măsură, germana, în sec. XIX și XX. În perioada contemporană, influența cea mai mare este exercitată de limba engleză, începând mai ales din perioada de după căderea comunismului (1991), aceasta devenind principala sursă de împrumuturi mai ales în domeniul tehnologiei, afacerilor, dar și în limbajul tinerilor din zilele noastre.

Aproximativ 60–70% din vocabularul albanez este autohton (nativ), 30–40% constă din cuvinte împrumutate din diferite limbi. Împrumuturile reflectă contactele istorice și schimburile culturale cu diversele imperii care au cucerit actualul teritoriu al Albaniei și cu popoarele învecinate. Domeniile semantice cele mai afectate de împrumuturi sunt termenii administrativi și politici, vocabularul religios și cultural, terminologia comercială și de afaceri, viața de zi cu zi și tehnologia.

Procese morfologice dominante care modelează vocabularul în limba albaneză sunt: derivarea, principala metodă de a crea cuvinte noi, compunerea și, mai puțin frecventă, conversia. În procesul de derivare, cele mai numeroase

și, în consecință, mai productive sunt sufixele (mai ales sufixele substantivele – *im*, *-je*, *-tar*, *-or*, *-ues*, precum și sufixele verbale *-oj*, *soj*, *-ësoj* sau sufixul adjectival *-shëm*). Deși mai puțin numeroase, următoarele prefixe sunt foarte productive în limba albaneză: *ri-*, *mbi-*, *nën-*, *pa-*, *për-*, alături de *anti-*, *neo*, *mikro-*, *makro-*, *auto-*, *tele-*, împrumutate din alte limbi.

Vocabularul albanez este organizat în conformitate cu relațiile semantice universale (sinonimie, antonimie, polisemie), dar o serie de factori istorici, sociolingvistici și de contact conferă acestor relații un profil distinct, mai ales în ceea ce privește sinonimia și polisemia.

Albaneza are o sinonimie bogată datorită multiplelor straturi cronologice de împrumuturi (din latină, greacă, turcă, italiană, franceză), datorită coexistenței termenilor nativi și celor împrumutați, cu sensuri care se suprapun, datorită sinonimelor dialectale între gheg și tosc, precum și datorită existenței dubletelor: un cuvânt vechi nativ sau un împrumut vechi plus un internaționalism modern.

Polisemia este foarte dezvoltată datorită mutațiilor lingvistice produse de secole de contact lingvistic și cultural, datorită extensiilor metaforice, compunerilor de cuvinte care creează sensuri abstracte, precum și datorită păstrării semnificațiilor arhaice în dialectele și graiurile rurale.

Câmpurile lexicale reflectă moștenirea culturală balcanică, realități pastorale, centrate pe rudenie, precum și influența multiplelor straturi istorice.

Vocabularul de bază din limba albaneză constă în lexeme fundamentale de origine indoeuropeană și preindoeuropeană, acestea fiind cele mai frecvente și stabile. Vocabularul de bază se caracterizează prin ancorarea culturală, rezistența la împrumuturi și prin bogăția dialectală.

Vocabularul specializat este în mare parte împrumutat și standardizat, caracterizându-se prin dinamism și continuă expansiune. Este mult mai puțin ancorat cultural, făcând obiectul reglementărilor formale. Academia de Științe a Albaniei încearcă să reducă împrumuturile inutile din engleză sau italiană și să promoveze echivalenții nativi sau hibrizi (de exemplu, *përpunues* ‘prelucrător’, *ndërfaqe* ‘interfață’).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Așa cum am menționat și în introducere, în română și albaneză există un număr important de cuvinte foarte vechi, în jur de 90, potrivit academicianului Grigore Brâncuș (1983, 1995 1999), care provin din substratul traco-dac, comun celor două limbi: *buzë* ‘buză’, *bredh* ‘brad’, *brez* ‘brâu’, *qafë* ‘ceafă’, *gardh* ‘gard’, *avull* ‘abur’ etc. Pe de altă parte, în albaneză există un număr important de împrumuturi lexicale comune cu româna (de exemplu, cuvinte împrumutate din franceză: *administratë* ‘administrație’, *delegacion* ‘delegație’, *komision* ‘comisie’, *parlament* ‘parlament’, *prefekt* ‘prefect’, *garazh* ‘garaj’, *shans* ‘șansă’, *parfum* ‘parfum’ etc. sau din engleză: *kompjuter* ‘computer’, *laptop*, *internet*, *server*, *biznes* ‘business’, *marketing*, *startup*, *projekt* ‘proiect’, *lider*, *audit* etc.).

De asemenea, limba albaneză are termeni echivalenți pentru toate conceptele de bază din română: de exemplu, părți ale corpului, grade de rudenie³, zile ale săptămânii. În ceea ce privește modalitățile de formare a cuvintelor (derivare cu prefixe, sufixe, compunere, conversie), albaneza și româna folosesc aceleași strategii. Majoritatea cuvintelor polisemantice din albaneză coincid, ca sens principal, cu cele din română, neexistând mulți *falși prieteni* între albaneză și română. Un astfel de exemplu poate fi considerat cuvântul *copil*, echivalentul lui în albaneză, *kopil*, însemnând ‘copil din flori’. Sinonimia este exprimată similar în albaneză și română (de exemplu, grad de formalitate, conotații afective).

Limba albaneză are un număr semnificativ de termeni de origine latină, ceea ce poate facilita învățarea lexicului românesc. De exemplu, cuvintele *fshat* ‘sat’, *shekull* ‘secol’, lunile anului (*janar* ‘ianuarie’, *mars* ‘martie’, *prill* ‘aprilie’, *maj* ‘mai’, *gusht* ‘august’, *shtator* ‘septembrie’, *tetor* ‘octombrie’, *nëntor* ‘noiembrie’, *dhjetor* ‘decembrie’), numerele de la 1 la 10, dar și cuvinte de origine latină împrumutate din fondul panroman (mai ales din italiană): *kulturë* ‘cultură’, *universitet* ‘universitate’, *fakultet* ‘facultate’, *student*, *bibliotekë* ‘bibliotecă’, *familje* ‘familie’, *muzikë* ‘muzică’ etc.

Termenii culturali (de exemplu, formule de adresare, de politețe, de urare⁴) nu sunt semnificativ diferiți față de cei din limba română. De asemenea, în limba albaneză există un număr mare de expresii idiomatice asemănătoare cu cele din limba română sau care au corespondent în limba română: *i ra pika* ‘i s-a făcut rău, a leșinat’, *i dridhen duart nga frika* ‘îi tremură mâinile de frică’, *më zuri paniku* ‘m-a apucat panica’, *i bie murit me kokë* ‘dă cu capul de zid’, *e ka gojën e embël* ‘are vorba dulce’, *i hedh benzinë zjarrit* ‘aruncă gaz pe foc’, *i qesh fytyra* ‘îi râde fața’, *jep shpirt* ‘își dă duhul’; *Peshku qelbet nga koka*. ‘Peștele de la cap se împute.’; *Mos shiko gunën, shiko punën*. ‘Haina nu-l face pe om.’⁵. Totuși, nu toate expresiile idiomatice din limba română au corespondent în limba albaneză, cum ar fi expresia: *a bate apa-n piuă*.

Având în vedere asemănarea dintre cele două culturi, dar și experiențele istorice comune, toate aceste argumente ne conduc la concluzia că în limba albaneză nu lipsesc termenii pentru concepte culturale specifice limbii române, așa-zisele lexicultureme (de exemplu, *punë patriotike* ‘muncă patriotică’, *krushqi* ‘încuscrire’, *nun* ‘naș’, *gdhim* ‘priveghi’).

Limba albaneză are un număr la fel de mare de verbe de mișcare ca în română: *shkoj* ‘a se duce’, *vij* ‘a veni’, *iki*, *largohe* ‘a pleca’, *kthehem* ‘a se întoarce’ și folosește sinonime diferențiate contextual, ca și româna. În ceea ce privește seria sinonimică *a spune*, *a povesti*, *a relata*, în albaneză există verbe

³ Limba albaneză are chiar mult mai mulți termeni pentru denumirea gradelor de rudenie în comparație cu româna. Cf. Stoica 2013: 139-147.

⁴ Pentru o prezentare mai detaliată a formulelor de urare în limba albaneză în comparație cu limba română și dialectul aromân vorbit în Albania, cf. Stoica 2017: 166-175.

⁵ Ad litteram ‘Nu te uita la haina de blană, uită-te la treaba pe care a făcut-o.’

corespunzătoare (*them, rrëfej, tregoj*), care exprimă diferențele de nuanță dintre aceste sinonime.

În albaneză există o diferențiere clară între limbajul de tip colocvial și cel formal, ca și în română, deși vorbitorii de limbă albaneză au tendința de a folosi mai mult pronumele de persoana a II-a singular (*ti* ‘tu’), în loc de persoana a II-a plural (*ju* ‘dumneavoastră’).

Nu în ultimul rând, în limba albaneză noțiunile abstracte sunt exprimate preponderent prin verbe sau construcții cu conjunctivul (prin verbalizare), la fel ca în română.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Albania, o țară bogată în istorie și cultură, pune un accent semnificativ pe interacțiunile sociale, în special pe saluturi și despărțiri. Acestea nu sunt doar simple schimburi; sunt ritualuri profund înrădăcinate care reflectă valorile de ospitalitate ale țării, respect și comunitate.

Salutul inițial în Albania este mai implicat decât un simplu *Mirëdita!* ‘Bună ziua!’. Este un schimb ritualic de întrebări și afirmații, care adesea se suprapun și nu necesită neapărat răspunsuri directe. Cheia este să continui să vorbești, să pui întrebări și să folosești liber cuvântul *mirë* ‘bine’. Acest lucru poate părea confuz, dar este vorba mai mult despre menținerea ritmului salutului decât despre transmiterea de informații specifice.

Un salut tipic poate implica întrebări despre starea de bine a unei persoane, ce face și cum merg lucrurile. Răspunsul constă de obicei într-o serie de afirmații „bune”, indiferent de starea reală a lucrurilor. Interesant este faptul că întrebarea *Ești obosit?* este un element comun, chiar și atunci când pare illogică, subliniind natura ritualică a schimbului.

Contactul fizic este, de asemenea, o componentă-cheie a salutului albanez. O strângere de mână fermă cu contact vizual direct este punctul de plecare standard. Între prieteni și rude, sărutul pe obraz este obișnuit, implicând de obicei două săruturi.

Adresarea formală se face folosind *Zoti* pentru *Domn*, *Zonja* pentru *Doamnă* și *Zonjushë* pentru *Domnișoară*. Cu toate acestea, albanezii tind să treacă relativ repede la prenume, odată ce se stabilește o relație. Acest lucru reflectă importanța stabilirii de legături personale și a promovării unui sentiment de comunitate.

Albaneza, ca multe alte limbi balcanice, utilizează o serie de strategii directe, indirecte și atenuate pentru a formula cereri. Distanța socială, vârsta, ierarhia puterii și gradul dorit de politețe influențează semnificativ alegerea. Formele de imperativ sunt percepute ca fiind puternice și pot fi nepoliticoase dacă sunt folosite greșit. Cererile indirecte sunt preferabile în situații formale, cu străinii, cu bătrânii și în contexte instituționale. Se bazează pe expresii modale, forme de întrebare și structuri condiționale. Refuzurile în albaneză tind

să fie indirecte și atenuate, în special în contexte care implică ierarhie sau apropiere emoțională. Refuzurile directe riscă să pună în pericol imaginea publică a persoanei care exprimă refuzul, dar și a persoanei refuzate.

Interacțiunea conversațională în limba albaneză respectă principiile universale de cedare a cuvântului la discuție, dar este puternic influențată de normele socioculturale balcanice, care pun accentul pe receptivitate, implicare, solidaritate și respect pentru ierarhie. Variațiile pragmatice apar în funcție de vârstă, statut, identitate regională și nivelul de formalitate contextuală.

Cultura conversațională albaneză tolerează mai multe suprapuneri (discuții simultane) decât multe limbi din Europa, făcând în același timp distincția între întreruperea cooperantă și cea competitivă. Pauzele în albaneză îndeplinesc funcții pragmatice, cognitive și expresive. Spre deosebire de alte culturi, precum cea finlandeză sau japoneză, în cultura albaneză, tăcerile lungi nu sunt de obicei apreciate și pot crea tensiuni.

Albaneza prezintă un inventar foarte bogat de expresii fixe, formule rituale (de felicitare, condoleanțe, urări specifice culturii⁶) și construcții idiomatiche utilizate în situații sociale. Aceste expresii nu transmit doar un înțeles lingvistic, ci și valori culturale, norme de comunicare și identități colective. Exprimarea condoleanțelor, de exemplu, reprezintă o situație socială de comunicare foarte codificată, care presupune folosirea unor formule fixe, aproape rituale⁷.

Stilul comunicativ albanez este profund modelat de normele tradiționale, ierarhia socială, valorile comunității și modelele de politețe specifice culturii. Aceste elemente influențează ce poate fi spus, cum poate fi spus și în ce contexte sunt preferate anumite strategii pragmatice. Anumite subiecte (de exemplu, sexualitatea și relațiile intime, problemele și conflictele din familie, problemele de sănătate, critica la adresa religiei) sunt în mod tradițional evitate sau abordate cu precauție din cauza normelor culturale privind modestia, onoarea și armonia socială.

Factorii extralingvistici cu influență asupra uzului pragmatic sunt: religia (pluralismul religios al Albaniei, coexistența musulmanilor, a catolicilor și a ortodocșilor consolidează toleranța și evitarea discursului religios conflictual), ospitalitatea tradițională față de musafiri, valorile sociale (printre care se numără *nderi* ‘onoarea’, *besa* ‘respectarea cuvântului dat’, *fytyra* ‘reputația’). Comunicarea urmărește adesea să mențină armonia socială, mai degrabă decât să exprime în mod direct dezacordul.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Formulele de salut și adresare în limba albaneză sunt diferite în funcție de statutul interlocutorilor, dar nu în funcție de genul interlocutorilor. Așa cum am

⁶ Cf. Stoica, Cicko 2009: 226-244.

⁷ Pentru o prezentare mai detaliată a acestor formule cu caracter fix, cf. Stavre et alii 2010: 117-135.

menționat mai sus, atunci când se face o solicitare, utilizarea formulelor de atenuare depinde de distanța socială, vârsta, ierarhia puterii și gradul dorit de politețe. Astfel, imperfectul are valoare de atenuare și în albaneză când se face o solicitare. De exemplu: *Po pyesja vetën nëse do të kishit mundësi të më ndihmonit* 'Mă întrebam dacă ați putea să mă ajutați'. Prin urmare, strategiile de refuz sunt mai indirecte decât în română, iar exprimarea dezacordului nu este, de regulă, explicită și fără formule de menajare/atenuare, mai ales când locutorul este o persoană mai în vârstă sau într-o poziție ierarhică superioară sau pur și simplu când discuția are loc într-un registru formal. Refuzul sau dezacordul sunt exprimate mult mai direct în familie sau în cercul de apropiați/cunoscuți. În ceea ce privește formulele de politețe, acestea sunt mult mai stricte în limba română, fiind folosite sistematic. Astfel, dacă în limba română, formula de adresare către un profesor este *Domnule profesor/Doamnă profesoară*, în limba albaneză adresarea către profesori nu implică formule specifice de politețe, ci numai *Profesor* (m.)/*Profesore* (f.). Observăm totuși folosirea frecventă a substantivului *Zoti* 'Domnule'/'Zonja' 'Doamna' alături de substantive care denumesc funcții, cum ar fi *drejtor* 'director', prefekt 'prefect', *ministër/ministre* 'ministru/ministră' în cazul adresării către persoane în funcții oficiale.

Ca și limba română, limba albaneză folosește marcatori discursivi echivalenți cu *deci, adică, păi, mă rog, de fapt* (*kështu, domethënë, pra, nejtse, në fakt*).

Întrebările personale (despre vârstă, salariu, statut familial) sunt considerate acceptabile în contexte informale în cultura albaneză. Complimentul este adesea utilizat și necesită răspuns, din care se așteaptă să reiasă modestia. Tăcerea nu este o strategie de comunicare frecventă, dar, câteodată, poate înlocui un refuz verbal. Scuzele se formulează diferit: albaneza folosește *Më fal!* 'Iartă-mă!' mult mai des în limbajul cotidian decât româna, unde predomină *Scuze!* și *Îmi pare rău!*. Scuzele albaneze au în centru mai mult ideea de iertare, iar, cele românești, mai mult ideea de regret. De asemenea, în albaneză se oferă explicații sau motivații în cadrul unei cereri sau promisiuni neîndeplinite, ca și în cazul scuzelor.

În timpul conversației, la sfârșit, se folosesc formule de încheiere, precum *Një ditë të mbarë!* 'O zi bună!', *Shihemi!* 'Pe curând!'. Stilul de conversație implică întreruperi frecvente, care nu sunt considerate nepoliticoase în context informal. Utilizarea diminutivelor este rară sau are conotații negative, iar formulele de mulțumire nu se repetă după fiecare serviciu minor sau favor, spre deosebire de română. În albaneză, exprimarea ironiei sau a glumelor nu se marchează prin mijloace lingvistice clare, ceea ce poate duce la neînțelegeri în română. Strategiile de salvare a imaginii interlocutorului (*face-saving*) în conversații sunt fundamentale în comunicarea albanezilor și influențează modul în care aceștia solicită, refuză, își cer scuze, nu sunt de acord și gestionează interacțiunea socială. Tot din acest motiv este foarte obișnuită exprimarea empatiei verbale față de dificultățile celuilalt (de exemplu, *Pikëllohem ta dëgjoj këtë* 'Îmi pare rău să aud

asta.', 'Mă întristează mult să aud asta.', care este și mai expresiv, datorită prezenței verbului *pikëllohem* 'mă întristez').

Exprimarea opiniilor personale în albaneză se face fără introducere, mai ales în contexte informale, în discuțiile cu membrii familiei, prietenii, când se exprimă entuziasmul etc. În situațiile formale, în discuțiile cu oamenii în vârstă sau superiorii, dar și când sunt abordate teme delicate, gradul de politețe este mult mai mare și prin urmare vorbitorii recurg la diverse strategii introductive pentru a-și exprima opinia personală.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii albaneze L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- citirea grupurilor <i>ce, ci, ge, gi</i> din limba română respectiv [ke], [ki], [ge], [gi], și a grupurilor <i>che, chi</i>, respectiv [ce], [ci]: de exemplu, <i>chibrit</i> *[ci'brit], <i>cheie</i> *[ceiɛ]; - citirea vocalei â ca ă: <i>român</i> *[rɔ'mən]; - omiterea vocalei centrale /ə/ (ë), mai ales când se află în poziție finală, neaccentuată <i>cravată</i> *[kra'vat]; - pronunțarea diftongului <i>ea</i> [ia]: ex. <i>dimineață</i> [dimi'njatsə];
Morfologic	- transferul de gen de la L1 la L2: o serie de substantive masculine din albaneză precum <i>problem</i> 'problemă' (articulat enclitic <i>problemi</i> 'problema'), <i>diagram</i> 'diagramă' (articulat enclitic <i>diagrami</i> 'diagrama'), care în română sunt de genul feminin, apar sub forma <i>problemul</i> (*<i>Care este problemul?</i>), <i>diagramul</i>; - folosirea prepoziției <i>la</i> în loc de <i>în</i>, sub influența prepoziției <i>në</i> din limba albaneză: *<i>Merg la parc/România</i>;
Sintactic	- confuzia între formele de pronume personal în dativ și acuzativ, forma neaccentuată, în cazul dublării complementului direct sau indirect: *<i>Îl întreb pe fată.</i>, *<i>Îi văd pe fete.</i>, *<i>Îi dau cartea colegilor/fetelor/lor.</i>; - folosirea masivă a subordonatei cauzale introduse prin <i>pentru că</i>;
Lexical	- calcuri lexicale (traduceri <i>mot-à-mot</i>): *<i>a vedea un vis</i> (în loc de <i>a visa</i>), *<i>a bea tutun</i> (în loc de <i>a fuma</i>), *<i>Cade ploaie</i>. în loc de <i>Plouă.</i>, *<i>Cade zăpadă</i>. în loc de <i>Ninge.</i>; - împrumuturi directe (<i>code-switching</i>): *<i>machina</i>, *<i>pișina</i>, *<i>problemul</i>, *<i>secretaria</i>, *<i>dreitorul</i>, *<i>administrata</i>; - selectare greșită a sinonimelor: *<i>Am o muncă de făcut</i>. în loc de <i>Am o treabă de făcut.</i>; - plasarea incorectă a unor cuvinte în L2, sub influența colocărilor din L1 etc: *<i>Scriu cu stilou/creion.</i>, *<i>Merg cu taxi.</i>;
Pragmatic	- folosirea lui <i>voi</i> în loc de <i>dumneavoastră</i>; - folosirea apelativelor <i>Profesor/Profesoară</i>, neînsoțite de <i>Domnule/Doamnă</i>.

Deoarece limba albaneză folosește scrierea latină, este important să se explice de la bun început diferențele dintre grafemele limbii române și ale limbii albaneze. De asemenea, predarea limbii române, mai ales a gramaticii, se poate face pornind de la asemănările foarte mari dintre cele două sisteme gramaticale, precum declinările substantivelor, adjectivelor, pronumelor, numeralelor, conjugările verbelor, modurile și timpurile verbale ș.a.m.d. În acest sens, de mare ajutor sunt și tiparele balcanice comune românei și albanezei, precum articolul hotărât enclitic, numeralul de la 1 la 19, care se construiește după tiparul UNUS SUPER DECEM (*unsprezece-njëmbëdhjetë, doisprezece-dymbëdhjetë...*), viitorul cu *o së...* (alb. *do të...*), iar, la nivel sintactic, înlocuirea infinitivului cu conjunctivul. Relațiile sintactice la nivelul propoziției și al frazei se construiesc la fel în cele două limbi.

10. Aspecte sociolingvistice

În general, vorbitorii de limbă albaneză percep limba română mai mult ca pe o limbă slavă, datorită numeroaselor împrumuturi de origine slavă existente în lexicul ei și datorită faptului că îi lipsește o așa-zisă „muzicalitate”, comparativ cu alte limbi de origine latină, precum limba italiană sau franceză. Albanezii consideră că limba lor maternă este o limbă mult mai veche, cu un sistem fonetic mult mai complex decât al limbii române, argumentul principal pe care îl aduc fiind numărul mai mare de consoane pe care îl are limba albaneză față de limba română. Aceeași părere o au și despre sistemul gramatical al limbii albaneze, care prezintă un mod în plus față de română – admirativul.

Studentii de la Universitatea „Fan S. Noli” din Korçë – oraș situat în sud-estul Albaniei și cunoscut pentru prezența unei importante comunități aromâne – studiază limba română în principal din perspectiva lingvisticii balcanice. În Albania, domeniul studiilor lingvistice și culturale balcanice ocupă un loc semnificativ în cercetare, iar Korçë reprezintă un centru tradițional al acestor preocupări. De altfel, în oraș și în satele aromânești din apropiere (Nicea, Lunca, Grabova, Moscopole, Plasa, Shipska ș.a.) au funcționat școli românești până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

O parte dintre studenții actuali sunt de origine aromână: unii stăpânesc bine dialectul, în timp ce alții au fost expuși la acesta doar în copilărie, ascultându-i pe bunicii lor vorbind acasă. În astfel de situații de diglosie, asimilarea limbii române standard se realizează într-un ritm mult mai rapid, iar progresul acestor studenți este considerabil mai accelerat decât al colegilor lor fără acest fond dialectal. Mulți dintre studenții aromâni studiază limba română pentru a-și continua studiile sau pentru a beneficia de burse de studiu sau programe de mobilități Erasmus la universitățile din România.

Bibliografie

- Asenova 2002: Petya Asenova, *Balkansko ezikoznanie:osnovni problem na balkanskija ezikov sąjuz*, Faber, Veliko Tărnovo, 2002.
- Beșleagă 2022: Cristian Beșleagă, *Gramatica limbii albaneze. Ediție revăzută și adăugită*, Editura Contrafort & Editura Sitech, Craiova, 2022.
- Brâncuș 1983: Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Brâncuș 1995: Grigore Brâncuș, *Cercetări asupra fondului traco-dac* Institutul Român de Tracologie, București, 1995.
- Brâncuș 1999: Grigore Brâncuș, *Concordanțe lingvistice româno-albaneze* Institutul Român de Tracologie, Bibliotheca Thracologica, XXX, București, 1999.
- Çabej 1997: Eqrem Çabej, *Introducere în istoria limbii albaneze*, Editura Universității din București, București, 1997.
- Çabej 1976: Eqrem Çabej, *Studime etimologjike në fushë të shqipes*, Akademia e Shkencave të RPS të Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe Letërsisë, Tiranë, 1976.
- Demiraj 1996: Shaban Demiraj, *Fonologjia historike e gjuhës shqipe*, Toena, Tiranë, 1996.
- Friedman 2011: Victor Friedman, *The Balkan Languages and Balkan Linguistics*, în „Annual Review of Anthropology” 40 (2011), 275-291.
- Friedman, Joseph 2013: V. Friedman, B. Joseph, *The Balkan Languages*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013.
- Memushaj 2011: Rami Memushaj, *Fonetika e shqipes standarde*, Botimet Toena, Tiranë, 2011.
- Mișeska-Tomić 2006: Olga Mișeska-Tomić, *Balkan Sprachbund Morpho-Syntactic Features*, Springer, Dordrecht, 2006.
- Riverin-Coutlée et alii 2024: Josiane Riverin-Coutlée, Enkeleida Kapia & Michele Gubian, *Dialect change and language attitudes in Albania*, în „Language Variation and Change” 36, 2024, p. 219-242.
- Stoica, Cicko 2009: Daniela Stoica, Pavllo Cicko, *Le voeu en français, en albanais et en roumain – étude descriptive*, în *Diversité e Identité Culturelle en Europe*, Tome VI, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2009, p. 226-244.
- Stoica 2013: Daniela Stoica, *Câmpul numelor de rudenie în română și albaneză*, în „Revista de Fonetica și Dialectologie”, nr. XXXII, 2013, Institutul de Fonetica și Dialectologie București, p. 139-147.
- Stoica 2017: Daniela Stoica, *Urările în albaneză și în graiul fărșerot al dialectului aromân. Concordanțe frazeologice și semantice în Lucrările celui de-al șaselea simpozion internațional de lingvistică, București 29-30 mai 2015*, Institutul de Lingvistică I. Iordan-Al. Rosetti, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2017, p. 166-175.
- Stavre et alii 2010: Benita Stavre, Daniela Stoica, Erinda Papa, „For Whom the Bell Tolls?” *Death and Dying Language. Linguistic Boundaries in Albanian and Romanian*, în *Diversité e Identité Culturelle en Europe*, Tome VII, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2010, p. 117-135.

Daniela-Carmen Stoica este conferențiar universitar doctor la Universitatea „Fan. S. Noli” din Korçë, Albania, unde predă limba română ca limbă străină, limba engleză ca limbă străină, limba latină și discipline din domeniul didacticii limbilor străine. A activat anterior ca lector de limba română în Albania, inclusiv la Universitatea din Tirana și a colaborat cu centre universitare din România, precum Universitatea „Ovidius” din Constanța, Universitatea „Alexandru Ioan

Cuza" din Iași, Universitatea din București, Universitatea Tehnică din Cluj, Centrul Universitar Nord Baia Mare.

A publicat studii și materiale didactice în domeniul predării RLS, dialectului aromân, interferențelor lingvistice dintre limba albaneză și al dialectului aromân vorbit în Albania. Domeniile sale de interes includ bilingvismul și diglosia, interferențele din lingvistica balcanică.

Este coautor sau coordonator de manuale, volume, articole și implicat activ în proiecte de cercetare și formare a cadrelor didactice în domeniul limbii române și engleze ca limbi străine.

Vorbitorul arab de limba română

ALINA-GEORGIANA FOCȘINEANU

Universitatea din București

Limba arabă

1. Identificare și clasificare

Primele texte epigrafice în limba arabă – *al-ʿarabiyya* (العربية), așa cum este numită oficial – datează din secolul al II-lea d.Hr., iar primele texte literare scrise datează din secolul al VI-lea d.Hr., acestea fiind constituite de așa-numita poezie preislamică (Dobrișan 2009a: 5-6). În secolul al VII-lea d.Hr. a fost elaborat Coranul, cartea sfântă a religiei islamice. În acest context, se pun bazele stabilității limbii arabe scrise, care a rămas aproape neschimbată până astăzi. Ulterior, în secolele VIII și IX, gramaticienii și lexicografii arabi au luat ca etalon textul coranic, culegerile de tradiții referitoare la faptele și spusurile profetului Muhammad și graiurile beduine și au stabilit normele limbii arabe (Dobrișan 2009a: 5-6). Limba arabă face parte din familia afroasiatică, ramura semitică. Dintre limbile înrudite apropiate, menționăm ebraica, aramaica, siriaca, amharica.

Alte denumiri sub care este cunoscută sunt *arabă literară*, *arabă standard*. Limba română nu a avut contact lingvistic direct cu araba. Dintre limbile orientale, româna a stabilit contacte directe cu turca osmană, din care a preluat și elemente lexicale cu etimon îndepărtat arab, precum *musafir*, *cafea*, *iahnie*, *magiun*, *habar*, *halal*, *mahala*, *maidan*¹.

Printre figurile emblematice din cultura arabă care au facilitat comunicarea interculturală cu spațiul românesc se numără Emil Murakade și Raed Arafat. Emil Murakade a sosit la București în 1933 pentru a urma studii universitare, beneficiind de o bursă a Patriarhiei Române. A promovat bacalaureatul conform reglementărilor legislative din România de la acea vreme, apoi a studiat teologie, susținând în 1940 lucrarea de licență *Organizarea Bisericii Antiohiene și a Întregului Orient*. A învățat limba română, a investigat contactele dintre Siria și România, a scris poezie în limba română (volumul *Pulbere de stele*). S-a reîntors în Siria în 1946, unde a vorbit despre cultura română în numeroase conferințe, emisiuni, precum și în articole publicate în reviste din țările arabe (Feodorov 2015: 75).

¹ Pentru explicații etimologice ale cuvintelor orientale din română, v. Löbel 1894, Șăineanu 1900, Suciu 2009, Ermiş 2008, dicționarul etimologic al limbii turce (<https://www.nisanyansozluk.com/>), dicționarul editat de Institutul Limbii Turce (<https://sozluk.gov.tr/>).

Raed Arafat este un medic palestinian stabilit în România care a studiat Medicina la Târgu Mureș, specializându-se în Anestezie-Terapie Intensivă. Este fondator al Serviciului Mobil de Urgență, Reanimare și Descarcerare (SMURD). A fost subsecretar de stat în Ministerul Sănătății și ministru interimar al Sănătății. Din 2024 este șef al Departamentului pentru Situații de Urgență (DSU) din cadrul Ministerului pentru Afaceri Interne. A fost decorat de către Administrația Prezidențială cu Ordinul Național „Pentru Merit” în gradul de Cavaler, Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Ofițer și de Casa Regală cu distincția *Nihil Sine Deo*. Este membru de onoare al *Academiei Americane de Medicină de Urgență* (https://ro.wikipedia.org/wiki/Raed_Arafat).

2. Statut și răspândire geografică

Limba arabă este limbă oficială în statele membre ale Ligii Arabe, din nordul Africii și până în Golf, din Mauritania și până în Oman. De asemenea, este folosită ca limbă de cult în țările în care religia islamică este majoritară. Începând cu data de 18 decembrie 1973, limba arabă este una dintre cele șase limbi oficiale ale Organizației Națiunilor Unite, ziua de 18 decembrie fiind declarată *Ziua Limbii Arabe*; se estimează că este vorbită de peste 450 de milioane de oameni (<https://www.un.org/en/observances/arabiclanguageaday>).

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Datorită dimensiunii spațiului arab, limba arabă se caracterizează printr-un grad ridicat de diversitate dialectală. Răspândită pe două continente, aceasta are două grupe dialectale, dialectele de vest și dialectele de est (Dobrișan, Mareș 2009: 158-180). La rândul lor, acestea sunt formate din dialecte locale (dialect egiptean, irakian, sirian etc.). Diferențele (Dobrișan, Mareș 2012: 95-151) se stabilesc mai ales la nivel fonetic, în (aproape) fiecare dialect fonemele fiind realizate diferit. În ceea ce privește diferențele gramaticale, menționăm declinarea substantivelor (în multe dialecte s-a simplificat sau chiar a dispărut total) și folosirea de noi paradigme verbale (particula *ha-* în egipteană, respectiv *raḥ-* în levantină pentru exprimarea viitorului). În ceea ce privește varianta standard, există o formă supradialectală, *araba standard modernă* (*al-fuṣḥā al-mu‘āṣira*), aceasta fiind derivată din araba clasică și folosită în educație, presă, administrație și comunicarea oficială. Deși este studiată la școală în toate țările arabe, întreg spațiul lingvistic arab este caracterizat prin diglosie (Ferguson 1959): dialectele locale sunt folosite în comunicarea cotidiană, în vreme ce araba standard este utilizată în serviciul religios, educație, administrație și mass-media. Din cauza diversității dialectale, de multe ori studenții din nordul Africii și cei din Orientul Mijlociu preferă să folosească o altă limbă în interacțiune: francofonii aleg franceza, iar anglofonii, engleza.

4. Sistem de scriere

Limba arabă folosește alfabetul arab, stabilit în forma actuală încă din secolul al VII-lea, odată cu notarea Coranului. Alfabetul arab este un sistem de scriere consonantic, format din 28 de consoane, scrise de la dreapta la stânga. Consoanele au forme diferite, în funcție de poziția în cuvânt (inițială, mediană, finală sau izolată). Ortografia arabă este predominant fonemică, aceasta redând consoanele și vocalele lungi, însă nemarcând vocalele scurte, în număr de trei, care se notează prin semne diacritice distincte numite *ḥarakāt*, folosite cu precădere în texte religioase sau didactice. În limba arabă scrisă nu există distincția majusculă-minusculă.

Interferențe ale limbii arabe L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Alfabetul arab are 28 de consoane, a căror descriere în limba română o preluăm de la Nicolae Dobrișan (2009a: 17-18):

Nr. crt.	Transliterare	Caracter arab	Denumire caracter arab	Particularități fonetice
1.	'	ء	<i>hamza</i>	oclusivă, glotală, surdă
2.	b	ب	<i>bā'</i>	oclusivă, bilabială, sonoră
3.	t	ت	<i>tā'</i>	oclusivă, dentală, surdă
4.	t̤ / th	ث	<i>t̤ā'</i>	fricativă, interdentală, surdă
5.	ğ	ج	<i>gīm</i>	africată, prepalatală, sonoră
6.	ħ	ح	<i>ḥā'</i>	spirantă, faringală, surdă
7.	ħ	خ	<i>ḥā'</i>	fricativă, postvelară, surdă
8.	d	د	<i>dāl</i>	oclusivă, dentală, sonoră
9.	d̤ / dh	ذ	<i>dāl</i>	fricativă, interdentală, sonoră
10.	r	ر	<i>rā'</i>	vibrantă, apical-alveolară, sonoră
11.	z	ز	<i>zā'</i>	siflantă, dentală, sonoră
12.	s	س	<i>sīn</i>	siflantă, dentală, surdă

Nr. crt.	Transliterare	Caracter arab	Denumire caracter arab	Particularități fonetice
13.	ș	ش	<i>šin</i>	șuierătoare, prepalatală, surdă
14.	ș	ص	<i>șād</i>	siflantă, dentală, surdă, velarizată
15.	ḍ	ض	<i>ḍād</i>	oclusivă, latero-interdentală, sonoră, velarizată
16.	ṭ	ط	<i>ṭā'</i>	oclusivă, dentală, surdă, velarizată
17.	ẓ	ظ	<i>ẓā'</i>	fricativă, interdentală, sonoră, velarizată
18.	‘	ع	<i>‘ayn</i>	fricativă, faringală, sonoră
19.	ġ	غ	<i>ġayn</i>	fricativă, postvelară, sonoră
20.	f	ف	<i>fā'</i>	fricativă, labio-dentală, surdă
21.	q	ق	<i>qāf</i>	oclusivă, uvulo-velară, surdă
22.	k	ك	<i>kāf</i>	oclusivă, postpalatală, surdă
23.	l	ل	<i>lām</i>	fricativă, laterală, sonoră
24.	m	م	<i>mīm</i>	oclusivă, bilabială, sonoră, nazală
25.	n	ن	<i>nūn</i>	oclusivă, dentală, sonoră, nazală
26.	h	ه	<i>hā'</i>	spirantă, glotală, surdă
27.	w	و	<i>wāw</i>	constrictivă, bilabio-velară, sonoră
28.	y	ي	<i>yā'</i>	constrictivă, mediopalatală, sonoră

În ceea ce privește sistemul vocalic (Dobrișan 2009a: 23-25), acesta este format din trei timbre vocalice, *a*, *i* și *u*. Acestea pot funcționa atât ca vocale lungi, cât și ca vocale scurte, care nu sunt notate în grafia arabă curentă. În anumite situații, de exemplu, în contexte didactice sau de cercetare, pot fi notate și vocalele scurte prin folosirea unor semne numite *ḥarakāt* notate deasupra sau dedesubtul consoanelor care le precedă în pronunțare (Dobrișan 2009a: 23). Aceste semne sunt:

Vocale scurte				
Nr. crt.	Transliterare	Semn	Observație	Nume semn
1.	a	ﺍ	Deasupra consoanei: ː	<i>Faṭḥa</i>
2.	i	ﻯ	Dedesubtul consoanei: ː	<i>Kasra</i>
3.	u	ﻭ	Deasupra consoanei: ː	<i>Ḍamma</i>

Alături de cele 28 de consoane, din alfabetul arab face parte și caracterul ِ, numit *alif*, folosit pentru a nota vocală lungă *ā*. Dintre consoanele sus-explicate, *wāw*, respectiv *yā'* pot funcționa și pentru a reda vocalele lungi *ū* (după consoane pe care este notată *ḍamma*) și *ī* (după consoana pe care este notată *kasra*) (Anghelescu 2000: 8; Dobrișan 2009a: 24-25).

Vocale lungi		
Nr. crt.	Transliterare	Caracter arab
1.	ā	ا
2.	ī	ي
3.	ū	و

Absența unei *ḥaraka* 'literă' după o consoană se marchează prin semnul numit *sukūn* (lit. 'tăcere', n. ns.), ْ. Acesta notează consoană propriu-zisă și este scris deasupra: َ (Dobrișan 2009a: 23).

Un alt semn special folosit în scriere este *šadda* (Dobrișan 2009a: 62), notat deasupra unei consoane pentru a marca dublarea acesteia: ّ.

Din descrierea alfabetului arab și mai ales a sunetelor, remarcăm o diferență majoră de sistem între cele două limbi. Aceasta constă și în existența unor fenomene fonetico-fonologice importante care afectează pronunția în limba română.

Asimilarea este un fenomen frecvent întâlnit în arabă (Dobrișan 2009a: 57-59). Pentru aceasta, dăm exemplu asimilarea totală a consoanei *l* din articolul hotărât *al*. Consoana *l* este asimilată de către consoanele solare². De exemplu: *al-šamsu* → *aš-šamsu* (soarele). De multe ori, sub presiunea acestui fenomen, arabofonii aplică aceeași logică și în română: *sub soare* → **susoare*.

Prin velarizarea consoanelor *d*, *s*, *t*, *z*, se formează perechile emfatice *ḍ*, *ṣ*, *ṭ*, *ẓ*. Retragera limbii spre faringe pentru pronunțarea acestor consoane conferă un timbru profund și influențează articularea vocalelor învecinate. De aceea, uneori, arabofonii pronunță consoanele românești mai tensionat și colorează vocalele din jur.

Distincția vocală lungă – vocală scurtă din arabă (*kataba*, lit. 'a scris' vs *kātaba*, lit. 'a corespondat') influențează pronunția sunetelor românești de către arabofoni, de multe ori aceștia având tendința de a lungi vocalele românești.

² În funcție de asimilarea lui *l* din articolul hotărât *al*, consoanele pot fi solare, care îl asimilează, respectiv lunare, care nu îl asimilează (Dobrișan 2009a: 58).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Analiza contrastivă a sistemelor fonetico-fonologice scoate în evidență diferențe majore între limba arabă și română.

Limba arabă și limba română au un inventar vocalic parțial asemănător: în araba literară, vocalele de bază sunt *a, i, u* (cu opoziția lung – scurt), iar în română *a, ă, â, e, i, o, u*. În arabă, durata vocalelor schimbă sensul (ex. *kataba*, lit. ‘a scris’ vs *kātaba*, lit. ‘a corespondat’). Vocalele românești *ă* și *â* (*ɨ*) lipsesc din sistemul arab, ceea ce generează dificultăți de pronunțare. Vocalele românești sunt mai deschise, în vreme ce în arabă sunt mai tensionate și influențate de consoanele faringale.

Araba are consoane inexistente în română (*ʕ, ɬ, ɦ, ɮ, ʂ, ɖ, ɟ, ʐ, ʕ, ɡ, q*), iar vorbitorii arabofoni tind să tensioneze consoanele românești. Sunetele românești *[tʃ]*, *[ʒ]*, *[p]*, *[ts]* și *[v]* nu există în araba literară, fiind adesea înlocuite prin sunete apropiate. Aspirația nu are valoare fonemică în arabă, iar *[h]* este o consoană distinctă, nu o variantă aspirată.

Araba evită grupurile consonantice la începutul cuvintelor (Fischer 2002: 31), inserând vocale de sprijin (*istiqbāl*, lit. ‘primire’), ceea ce explică fenomenul de epenteză frecvent în achiziția limbii române, ca în exemplele următoare: **istudent*, **ispre*.

Deși araba nu este o limbă tonală, ea are unele tipare intonaționale caracteristice: propozițiile declarative au o intonație descendentă, cele interrogative totale se caracterizează prin ridicarea accentuată a tonului final, iar cele exclamative, prin variații ample și bruște. Accentul (Dobrișan 2009a: 44-49) este dependent de structura silabică, fiind previzibil (pe penultima sau antepenultima silabă). Vorbitorii arabofoni au tendința de a reduce vocalele neaccentuate și de a accentua excesiv silabele principale.

În araba literară, palatalizarea nu este o trăsătură fonemică; consoanele nu se înmoaie în prezența vocalelor anterioare. Ca urmare, consoanele românești palatalizate (*[nʲ]*, *[lʲ]*, *[tʲ]*) sunt pronunțate de către vorbitorii arabofoni în variantă „dură”, fără ridicarea limbii spre palat.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba arabă este o limbă flexionară, care se bazează în primul rând pe flexiunea internă și mai puțin pe folosirea afixelor (Larcher 2006: 573-579); utilizează o rădăcină consonantică, cel mai adesea triconsonantică, al cărei referent este o idee sau noțiune generală, în timp ce vocalele, lungi sau scurte, și afixe adăugate stabilesc clasa gramaticală și determină sensul cuvântului.

Substantivele (Abdul-Raof 2006: 343-347, Hachimi 2007: 155-164, McCarthy 2008: 302-305, Edzard 2008: 422-427, Hoyt 2008: 427-434) disting genul (masculin și feminin) și cazul (nominativ, acuzativ, genitiv), iar verbul (Retsö 2006b: 622-626, McCarthy 2008: 298-302, Horesh 2009: 454-458, Hoyt 2009a: 646-652, Hoyt 2009b: 653-659, Larcher 2009: 638-645) marchează

persoana, numărul (singular, plural, dual), diateza (activă și pasivă), modul (indicativ, conjunctiv, apocopat, imperativ) timpul (trecut, prezent, viitor) și aspectul (îndeplinit, pentru acțiuni încheiate, neîndeplinit, pentru acțiuni în desfășurare). În arabă, verbul marchează și genul, pentru persoanele a II-a și a III-a, singular și plural. Diateza reflexivă (Kremers 2009: 53-57) nu există ca o categorie distinctă, ideea generală de reflexiv fiind redată prin combinarea flexiunii interne cu afixe.

Ordinea constituenților în araba literară (Dahlgren 2009: 725-736) este VSO (*kataba 'al-walad 'ar-risāla*, lit. 'a scris băiatul scrisoarea'); în dialecte poate fi întâlnită și ordinea SVO, apropiată de structura limbii române.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Araba are flexiune nominală (Abdul-Raof 2006: 343-347), cazurile sunt exprimate prin vocale finale (nominativ *-u*, acuzativ *-a*, genitiv *-i*); în dialecte nu se folosesc.

Există două genuri (Hachimi 2007: 155-164): masculin și feminin, marcat prin *-a(t)*, marcă a femininului (Dobrișan 2009b: 8); genul neutru din română creează dificultăți de achiziție. Alături de acestea, araba literară inventariază și numele de gen fluctuant – substantive și adjective care nu au genul precizat și care pot face acordul atât cu femininul, cât și cu masculinul (Dobrișan 2009b: 15-19), de exemplu, nume colective de animale, plante, fructe, insecte din care derivă un nume de unitate (*tamr*, lit. 'curmale', *naml*, lit. 'furnici'), literele alfabetului, nume colective de ființe raționale (care nu au corespondent un nume de unitate). Mai mult decât atât, concepția psihosocială privitoare la gen poate crea dificultăți/confuzii în învățarea românei: în arabă, cuvintele care au ca referent „nenorocirile”, animalele mici, soarele care creează disconfort prin căldură sunt de genul feminin, în vreme ce animalele mari, luna care răcorește sunt de genul masculin (Anghelescu 1986: 119-124, Anghelescu 2000: 212-220).

Araba are singular, plural și dual (absent în română), *kitābān*, lit. 'două cărți', ceea ce duce la interferențe frecvente. Araba distinge între substantive numărabile (*kitāb*, lit. 'carte', *ṭālib*, lit. 'student') și nenumărabile (*mā'*, lit. 'apă', *ḥubb*, lit. 'dragoste').

Articolul hotărât (Zaborski 2006: 187-188) este proclitic (*al-*). Adjectivele urmează substantivului (Fischer 2006: 14-18) și se acordă cu acesta în gen, număr, caz și stare de determinare (Choueiri 2006: 579-583) (*al-kitāb al-kabir*, lit. 'cartea marea'). Această diferență duce la articularea greșită de către arabofoni a adjectivelor românești.

Adjectivele au un singur grad de comparație³ (Girod 2006: 12-16), elativul, format sintetic (*'akbar*, lit. 'mai mare'), care exprimă atât comparativul, cât și superlativul; egalitatea este redată prin particula *mitla*, lit. 'ca' + adjectiv.

³ Pentru analiza contrastivă a exprimării gradăției în limbile română și arabă, v. Feodorov 2003.

Există pronume personale (Appleyard 2008: 588-593) și clitice (Aoun 2006: 411-414), numite afixe (*ana*, lit. 'eu', *hu*, lit. 'el': *ra'aytuhu*, lit. 'l-am văzut'), care pot funcționa și ca posesive (*kitābuhu*, lit. 'cartea lui'); posesia (Benmamoun 2006: 477-482, Ryding, Versteegh 2007: 294-298, Naïm 2008: 671-676) se mai exprimă și prin construcții genitive (*kitāb al-waladi*, lit. 'cartea băiatului'). Demonstrativele (Vicente 2006: 569-573) sunt antepuse substantivului (*hāḏā al-bayt*, lit. 'această casă'), ceea ce creează dificultăți de achiziție a românei.

În arabă nu există o clasă gramaticală distinctă de adjective pronominale de întărire sau politețe, ca în română.

Verbele arabe marchează persoana, numărul, genul, diateza și aspectul; flexiunea este internă, pe baza modelului vocalic. Verbul arab are flexiune pentru trei persoane, dar cu forme diferite pentru gen (*el scrie: yaktubu; ea scrie: taktubu*), ceea ce creează uneori dificultăți de învățare a românei. Există diateze, activă și pasivă (*kataba*, lit. 'a scris' vs *kutiba*, lit. 'a fost scris'), iar reflexivul este exprimat printr-o formă verbală derivată (*kasara*, lit. 'a sparge' vs *inkasara*, lit. 'a se sparge').

Perfectul este exprimat sintetic, prin jocul vocalelor. Araba face distincția între perfect și imperfect, acesta din urmă fiind obținut prin combinarea formei de trecut a verbului *a fi* cu forma de prezent (*kāna yaf'alu*, lit. 'el făcea'). Adverbul care exprimă timpul, locul sau modul, urmează verbul, nu poate fi așezat între auxiliar și verb, ceea ce creează oportunitatea unui transfer pozitiv spre română.

Viitorul este exprimat analitic, printr-o structură formată din particulele *sa/-sawfa* + prezent, aceasta favorizând transferul pozitiv spre limba română.

Aspectul îndeplinit/neîndeplinit marchează raportul acțiunii față de momentul vorbirii. Există moduri: indicativ, conjunctiv, apocopat, imperativ.

Nu există o categorie echivalentă prezumtivului românesc; probabilitatea se exprimă prin adverbe și verbe modale (*rubamā, yaḥtamilu 'an, yumkinu 'an*, lit. 'poate că, 'este posibil să').

Substantivul care urmează unei prepoziții (Procházka 2008: 699-703) este articulat cu *al-* (*fī al-bayt*, lit. 'în casa'); arabofonii adaugă frecvent articole inutile (*pe biroul); prepozițiile sunt folosite doar în cazul genitiv.

În araba literară, funcțiile sintactice sunt indicate prin terminațiile cazuale.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

În araba literară, ordinea constituenților este VSO (*kataba al-walad ar-risāla*, lit. 'a scris băiatul scrisoarea'); în dialecte apare și SVO. Arabofonii transferă structura VSO în română (*A scris Ion scrisoarea*).

În arabă există propoziții complete și circumstanțiale, introduse prin particule specifice (Kammensjö 2006: 470-477, LeTourneau 2009: 360-367, Waltisberg 2006: 467-470) (*'anna*, lit. 'că', *'idā*, lit. 'când'). Româna are un inventar mai bogat de elemente de relație, ceea ce, uneori, complică achiziția subordonatelor.

Propozițiile relative (Mughazy 2009: 60-70) sunt introduse prin pronumele relative *allaqī* și formele sale (Dobrișan 2009b: 221-232).

Conjunctivul are echivalent în arabă (*'uridu 'an 'aktuba*, lit. 'vreau să scriu'); subordonata finală poate fi exprimată prin particula *li-* + verb la conjunctiv (*li-yaktuba*, lit. 'ca să scrie'). Structura *pentru a* + infinitiv poate fi echivalată cu particula *li-* + nume verbal (*li-ta'alluma*, lit. 'pentru a învăța').

Interogativele arabe se formează cu particule (*hal, a-*) sau prin intonație, fără inversiune.

Limba arabă nu are construcții impersonale ca în română; acestea se pot exprima prin pasiv (*qīla 'inna...*, lit. 's-a spus că...') sau plural generic (*yaqūlūna*, lit. 'ei spun') (Girod 2007: 315-318). De asemenea, nu sunt folosite verbe impersonale pentru fenomene naturale sau stări, iar arabofonii le evită în română.

Araba nu prezintă o concordanță a timpurilor obligatorie, nu există restricții de alegere a formei verbale; timpul din subordonată depinde mai mult de context (Horeh 2009: 454-458). Se pot combina forme de trecut și prezent (*qāla 'innahā ta'malu*, lit. 'a spus că ea lucrează'), ceea ce favorizează transferul pozitiv spre limba română.

Modalitatea se exprimă prin verbe auxiliare, moduri verbale, particule: *yumkinu 'an* (lit. 'poate'), *yağibu 'an* (lit. 'trebuie'), *rubamā* (lit. 'poate că'). De asemenea, modurile (conjunctiv, apocopat, imperativ) exprimă necesitatea, dorința, ipoteza.

Negarea (Ouhalla 2008: 355-360) se face cu particule cu sensul *nu* (*lā, mā, lam, lan*). Nu se folosește dublă negație, de unde eroarea frecventă **vād nimic*.

Cliticele sunt folosite întotdeauna după verb, ceea ce îngreunează achiziția din română. Formele corespondente de acuzativ și dativ sunt identice; când sunt folosite în aceeași propoziție, creează dificultăți: *I-am dat cartea lui Muhammad*. > *I-am dat-o lui Muhammad*. > *I-am dat-o*. În ultima propoziție, pentru dezambiguizare, se folosește particula *'yya: a'taytuhu 'iyyāhu* (*hu*, pronume de acuzativ; *'iyyāhu*, pronume de dativ). Complementul indirect se formează cu *li-* 'la' (*katabtu risāla li-ṣadīqī*, lit. **'am scris o scrisoare la prietenul meu* pentru 'i-am scris o scrisoare prietenului meu').

Arabofonii greșesc construcțiile românești cu pronume dublu, omit prepoziția *pe* (**I-am văzut el*).

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

În perioada preislamică și clasică, principalele limbi donatoare au fost aramaica, siriaca, și persana veche (Retsö 2006a: 178- 182, Asbaghi 2008: 580-584), din care au fost împrumutați termeni religioși, administrativi și comerciali. În epoca abbasidă, prin contactul cu civilizația greacă (Gutas 2007: 198-202, Shahîd 2008: 6-8) au fost împrumutate elemente grecești și latine în domeniul științelor și al medicinei. În perioada otomană (Procházka 2009: 589-594) au fost împrumutați unii termeni militari și administrativi, iar în epoca

modernă, araba, literară și dialectală, împrumută din engleză, dar și din franceză și din alte limbi romanice (Atawneh 2007: 29-35, Cifoletti 2007: 456-459, Corriente 2007: 287-290, Paradis, LaCharité, 2007: 122-131) termeni tehnici, economici, științifici. Prin urmare, vocabularul autohton rămâne preponderent.

Formarea cuvintelor în limba arabă este proprie limbilor semitice (Larcher 2006: 573-579): sensul lexical derivă dintr-o rădăcină consonantică. Prin derivarea internă a rădăcinii (modificarea vocalelor și adăugarea unor prefixe sau sufixe), se formează familii de cuvinte: *k-t-b* → *kitāb*, lit. 'carte', *kātīb*, lit. 'scriitor', *maktab*, lit. 'birou'.

Afixele sunt puține, în comparație cu româna, dar productive: *ma-* (locativ) sau *mi-* (nume de instrument).

Asocierile de sens și rețelele lexicale derivate de la aceeași rădăcină constituie baza structurii semantice a limbii arabe, fapt care creează un inventar bogat de sinonimii. Termeni apropiați ca sens, dar diferențiați prin registru, intensitate sau context religios sunt derivați de la diferite rădăcini: '*ilm*, lit. 'cunoaștere', *ma'rifa*, lit. 'înțelegere', *fiqh*, lit. 'știință religioasă'.

Sinonimia este foarte productivă (*bayt*, lit. 'casă', 'locuință': ideea de cămin, descendență; *manzil*, lit. 'casă': case moderne, apartamente, reședințe urbane, în trecut însemna locul de popas al caravanelor), iar antonimia se exprimă lexical, prin cuvinte diferite, sau morfologic, prin folosirea particulelor cu valoare negativă. Polisemia este răspândită: același cuvânt poate avea sensuri concrete și abstracte (*qalb*, lit. 'inimă'/'centru', *nūr*, lit. 'lumină'/'cunoaștere').

Vocabularul de bază al limbii arabe se remarcă prin stabilitate și continuitate istorică. Termenii legați de viața cotidiană, familie, natură sau religie provin din fondul semitic originar și sunt folosiți și în dialecte. Terminologiile specializate s-au format în perioada modernă, prin adaptarea împrumuturilor la structura limbii arabe.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Există un număr semnificativ de împrumuturi lexicale comune între arabă și română (din engleză și franceză: *telefon*, *internet*, *bancă*). Araba are termeni echivalenți pentru toate noțiunile universale/fundamentale ale vieții cotidiene din română.

Araba și româna folosesc strategii diferite de formare a cuvintelor: în arabă predomină derivarea internă pe baza rădăcinii triconsonantice, în timp ce româna se bazează pe prefixare și sufixare externe.

În arabă, polisemia este mai amplă, este metaforică, asociată cu religia, spiritualitatea, de exemplu: *ḥisāb*, lit. 'calcul', *yawm al-ḥisāb*, lit. 'ziua calculului' (echivalentă cu *Ziua de Apoi*, *Judecata Finală*), *ka'aba*, lit. 'cub', dar și locul sacru de la Mecca (HW, s.v. *ḥ.s.b.*, *k.'b.*), în timp ce în română sensurile secundare sunt mai concrete sau tehnice, ceea ce, uneori, poate duce la transferuri semantice eronate în învățarea limbii române. În ambele limbi, sinonimia este exprimată prin serii de cuvinte cu sens similar.

Limbile arabă și română nu sunt înrudite genealogic, de aceea falșii prieteni comuni sunt în număr redus (rom. *safir*, ‘piatră prețioasă albastră’) vs ar. *saḥīr*, lit. ‘ambasador’; rom. *mal* vs ar. *māl*, lit. ‘avere, bani’). Există și falși prieteni cu etimon îndepărtat arab, datorati împrumuturilor din limba turcă-osmană: rom. *musafir* ‘oaspete, vizitator’ vs ar. *muṣāfir*, lit. ‘călător’ (HW, LS, s.v. *s.f.r.*, Nisanyan 2002-2025).

În amândouă limbile există cuantificatori similari: *toți/toate, fiecare, unii/unele, câțiva/câteva* etc.

Unele expresii idiomatice sunt echivalente: ‘*akala ‘aiṣahu*, lit. ‘a mânca pâinea lui’ (Hinds, Badawi, s.v. ‘y.š.’), adică ‘a-și câștiga pâinea/existența’ (folosită frecvent în dialecte), *Allāhu a‘lamu*, lit. ‘Dumnezeu cel mai cunoscător’⁴ (HW, s.v. ‘l.m.’), echivalentă cu *Dumnezeu știe*. din română.

Limba arabă este bogată în expresii idiomatice și metafore culturale (Shivtiel 2008b: 730-736), multe dintre ele având origine religioasă, ceea ce face dificilă găsirea unor corespondențe idiomatice apropiate în română. De exemplu, expresia *warā’ al-‘akama mā warā’ahā*, cu traducerea literală ‘în spatele mobilei ceea ce în spatele ei’, pentru ‘în spatele mobilei este ceea ce este dincolo de ea’. Din interacțiunea cu vorbitorii arabi, am observat că aceștia o folosesc pentru a sugera planul divin, realitatea invizibilă; o posibilă adaptare idiomatică ar fi ‘există ceva ascuns’, ‘se află ceva la mijloc’.

Pentru arabofoni, expresiile idiomatice românești creează dificultăți semantice și pragmatice, deoarece exprimă realități culturale și religioase specifice spațiului românesc.

Termenii culturali din arabă sunt semnificativ diferiți față de cei din română, fiind influențați religios (Reichmuth 2009: 72-80); lipsesc termenii pentru concepte culturale specifice limbii române, ceea ce duce la parafrazări, structuri descriptive sau perifrastice.

În arabă sunt folosite verbe generale de mișcare, fără diferențieri semantice fine ca în română, ceea ce duce la suprageneralizări și confuzii direcționale în învățare.

Araba folosește verbe generice (‘*arafa*, lit. ‘a ști/a cunoaște’) unde româna distinge verbe specializate, ceea ce duce la exprimări prea generale și la pierderea nuanței semantice.

De asemenea, apare o diferențiere foarte clară între limbajul colocvial și cel formal, însă problemele de selectare adecvată a registrului în limba română sunt cauzate de diglosie: arabofonii comută între *fuṣḥā* (limba literară) și ‘*āmmiyya* (limba „generală”, dialecte).

Limba arabă preferă nominalizarea (Mughazy 2008: 388-394), exprimată prin nume verbale de acțiune derivate. De aceea, arabofonii tind să facă exces de substantive: **Am făcut o învățare bună*.

⁴ În traducerea literală a unor expresii idiomatice am omis forma de indicativ prezent a verbului *a fi*, deoarece aceasta nu este utilizată de arabofoni, situație similară cu cea din rusă și limbile slave.

Araba exprimă *a spune, a povesti, a relata* prin aceleași verbe generale (*qāla, ḥakā*), sensul exact fiind înțeles contextual; în română, arabofonii abuzează de verbul *a spune*.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

În cultura arabă⁵, normele de politețe, verbale și nonverbale (Shivtiel 2008a: 658-663, Mubarak 2014, Samarah 2015: 2005-2016, Al-Zobaidy 2025) sunt circumscrise unei concepții tradiționale referitoare la politețe, avându-și sursa în Coran⁶ și *Al-ʿadab al-mufrad* (Focșineanu 2019), la care ne vom raporta constant în capitolul de față⁷.

Formulele de salut⁸ sunt puternic marcate religios (Reichmuth 2009: 72-80, Elzeiny 2007: 202-207). Salutul standard este *as-salāmu ʿalaykum* lit. 'pacea asupra voastră', la care se răspunde prin *wa-ʿalaykum as-salāmu* lit. 'și asupra voastră pacea'. Salutul poate fi însoțit și de binecuvântarea *wa-raḥmatu llāhi wa-barakātuhu* lit. 'și mila și binecuvântarea lui Dumnezeu'. La despărțire pot fi utilizate formule suplimentare precum *fī ʿamāni llāhi* lit. 'sub ocrotirea lui Dumnezeu'.

Comunicarea nonverbală se face prin strângerea mâinii, însoțită adesea de atingerea inimii cu palma dreaptă, ca marcă a respectului și a sincerității. În contexte foarte formale, contactul fizic între persoanele de sex opus este evitat.

Cererile și refuzurile sunt atenuate prin formule religioase și care exprimă deferența: *ʿin šāʾ Allāh* lit. 'dacă va vrea Dumnezeu', *wallāhi saʿaytu* lit. 'pe Dumnezeu, m-am străduit', *ʿasifa, lā yumkin* lit. 'îmi pare rău, nu este posibil'.

În interacțiunea cotidiană, marcatori discursivi precum *yaʿnī* lit. 'adică', *ʿașlan* lit. 'de fapt/în fond/în esență' conferă politețe conversației.

Cedarea și preluarea cuvântului se realizează prin intervențiile vorbitorilor sub forma unor comentarii de sprijin sau prin reluarea parțială a enunțului interlocutorului. Acceptate sunt și suprapunerile verbale, care reprezintă un semn de implicare; tăcerea este percepută ca dezinteres, neîncredere sau chiar dezaprobare.

Formulele folosite în comunicarea cotidiană sunt puternic marcate religios: *mabrūk* lit. 'felicitări', *Allāh yubārik fik* lit. 'Dumnezeu să te binecuvânteze!'.

Formulele folosite pentru condoleanțe sunt similare cu cele românești: formula tipică este *ʿinnā li-llāhi wa-ʿinnā ʿilayhi rāḡiʿūn* lit. 'Ai lui Dumnezeu suntem și la El ne întoarcem', cu răspunsul *Allāh yirḥamuhu* lit. 'Dumnezeu să-l ierte!'.

⁵ Pentru o imagine de ansamblu a sistemului de politețe din nordul Africii și din Orientul Mijlociu, v. Dornier 1998, Traverso 2006.

⁶ Pentru varianta în limba română, recomandăm traducerea făcută de George Grigore.

⁷ Alături de bibliografia citată, pe care o avem în vedere în secțiunea 8, ne raportăm și la interacțiunea directă pe care am avut-o cu arabofoni de-a lungul timpului.

⁸ Pentru formule politicoase folosite de arabofoni în diferite contexte de comunicare, v. <https://talkpal.ai/vocabulary/polite-phrases-in-arabic-language/>.

Proverbele și expresiile folosite în conversație transmit norme morale: *aş-şabr mafātīḥ al-faraġ* lit. 'răbdarea e cheia izbăvirii' (AR).

Comunicarea este puternic amprentată de valori religioase, sociale și tradiționale. Nivelul de directitate este condiționat de statutul social, vârstă și gen. Religia, moartea, sexualitatea reprezintă tabuuri lingvistice fiind abordate cu prudență. Este evitată invocarea numelui divin în contexte triviale.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

În arabă, formulele de salut și de adresare (Parkinson 2009: 466-471) sunt diferite în funcție de statutul și genul interlocutorilor: '*as-salāmu 'alaykum* (formal), *marḥaba* (neutru), '*ahlan* (familiar), cu variantele '*ahlan bika* (masculin), '*ahlan biki* (feminin).

Atenuarea cererilor se face prin expresii care invocă bunăvoința interlocutorului sau voința divină: *min faḍlak / min faḍlik* lit. 'din bunătatea ta', '*in šā' Allāh* lit. 'dacă va vrea Dumnezeu'.

La fel ca în limba română, imperfectul nu are valoare de atenuare, politețea nu este exprimată prin timpurile verbale, ci prin formule ritualizate și expresii care marchează deferența: '*abdukum al-faqīr*, lit. 'slujitorul vostru sărac', '*alā qadr 'ilmī al-mutawāḍi*', lit. 'după puterea cunoașterii mele modeste'.

Marcatorii discursivi folosiți în conversație conferă acesteia politețe.

Refuzurile sunt indirecte, laconice, exprimate prin eufemisme (Farghal 2007: 69-72), pentru a proteja „fața” interlocutorului, iar dezacordul se exprimă atenuat, cu introduceri respectuoase (*ma'a 'ihtirām*, lit. 'cu respect...'); explicațiile detaliate sunt considerate inutile.

Adresarea către profesori sau persoane în funcții oficiale implică apelative onorifice ('*ustād*, '*mu'allim*). Se folosesc apelative cu sensul 'domn', 'doamnă', dar au conotație de superioritate ierarhică, '*sayyid*, '*sayyida* având și sensul de 'stăpân', 'stăpână'; se preferă apelativele relaționale sau titlurile profesionale.

Întrebările personale exprimă interes sincer, sunt uzuale între cunoscuți și marchează apropierea dintre aceștia. Complimentele sunt frecvente, se răspunde prin formule religioase (*mā šā' Allāh*, '*Allāh yubārik fik*) pentru a evita deochiul. Întreruperile în conversație reprezintă un semn de implicare, interes și solidaritate.

Nu există o clasă distinctă a pronumelor de politețe; în contexte formale, politețea se exprimă prin formule onorifice cu sensul 'onorată persoană/prezență' (din *ḥaḍrat* 'prezență' + pronume enclitic), echivalentă cu *dumneavoastră* (LS, s.v. *ḥ.d.r.*). Scuzele exprimă dorința de reconciliere, nu asumarea vinovăției: '*ismah lī*, lit. 'permite-mi'/'iartă-mă' este uneori urmată de '*lam akun a'rif*, lit. 'nu știam'. Încheierea conversației se face prin formule religioase: '*ma'a 'as-salāma*, '*fi 'amāni llāhi*.

Există diminutive, dar sunt folosite rar în vorbirea actuală (Zewi 2006: 637-640), iar acestea pot exprima depreciere.

Mulțumirile sunt exprimate și prin formule neutre, *șukran*, lit. ‘mulțumesc’, și prin formule religioase, *ğazāk Allāhu hayran*, lit. ‘Dumnezeu să te răsplătească cu bine’.

Ironia este în general codificată cultural, nu lingvistic; sensul depinde de context și intonație.

Se preferă strategiile pozitive ale politeții care protejează fața (*wağh*) interlocutorului, iar empatia cu acesta se exprimă frecvent prin formule religioase.

Opiniile sunt redată direct; arabofonii exprimă certitudinea ca normă pragmatică, nu ca atitudine rigidă. În română, absența acestor introduceri poate fi percepută drept lipsă de modestie sau agresivitate discursivă.

Există adverbe de intensitate, *ğiddan*, lit. ‘foarte’, *haqqan*, lit. ‘într-adevăr’, dar acestea exprimă doar gradul semantic al intensității, nu și nuanțe pragmatice diverse ca în română.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii arabe L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	▪ pronunția este afectată de absența unor sunete românești în arabă: [ʒ], [tʃ], [p], [v], [ɨ], [ə]; se remarcă tendința de substituire: *<i>gioc</i>, *<i>șai</i>, *<i>barc</i>, *<i>fiață</i>, *<i>muine</i>, *<i>baiat</i>; ▪ datorită consoanelor faringale și interdental, proprii arabei, arabofonii au tendința să faringalizeze consoanele românești sau să substituie sunete cu altele apropiate, iar absența palatalizării din limba maternă conduce la pronunții „dure”; ▪ arabofonii evită grupurile consonantice la început de cuvânt și adaugă vocale de sprijin: *<i>ispre</i>, *<i>istudent</i>; ▪ studenții arabi fac distincția clară între consoanele sonore de cele surde, iar accentul fix pe silabă îi ajută să pronunțe corect cuvintele în limba română;
Morfologic⁹	▪ araba are dual, arabofonii tind să transfere tiparul în română: *<i>profesoare două</i>; ▪ substantivele și adjectivele se acordă în gen, număr, caz și stare de determinare, ceea ce duce la articularea incorectă a adjectivelor românești: *<i>cartea marea</i>; ▪ substantivul care urmează unei prepoziții este articulat, motiv pentru care arabofonii adaugă eronat articole în limba română (*<i>pe biroul</i>); ▪ reflexivul nu este o categorie separată în arabă, există alte strategii de a-l exprima. De aceea, arabofonii omit pronumele reflexive (*<i>El duce la școală</i>);
Sintactic	▪ în araba literară, ordinea este VSO. Arabofonii transferă structura SVO din dialecte în română (*<i>a scris Ion scrisoarea</i>), omit subiectul (*<i>A scris scrisoarea.</i>) sau îl repetă redundant (*<i>Eu am scris eu.</i>);

⁹ Pentru mai multe exemple de erori morfologice frecvente ale arabofonilor, v. Focșineanu 2021, Focșineanu 2022a, Focșineanu 2022b, Focșineanu 2023, Focșineanu 2024.

Nivel	Zone de interferență
	▪ în arabă nu există dublă negație, de aceea arabofonii fac eroarea frecventă <i>*văd nimic</i>; ▪ dublarea clitică nu este proprie arabei, arabofonii omit morfemul de acuzativ <i>pe</i> (<i>*I-am văzut el</i>);
Lexical	▪ împrumuturile comune dintre arabă și română ușurează învățarea unor unități lexicale; ▪ în arabă, polisemia este mai bogată și este asociată cu religia, cu spiritualitatea, ceea ce duce la transferuri semantice eronate în învățarea limbii române; ▪ și româna, și araba au un inventar bogat de expresii idiomatice, cele din arabă fiind conotate religios. Traducerea acestora dintr-o limbă în alta creează dificultăți; ▪ în arabă lipsesc termenii pentru concepte culturale specifice limbii române, ceea ce duce la parafrazări, structuri descriptive sau perifrastice; ▪ în arabă sunt folosite frecvent structurile nominale, arabofonii au tendința să utilizeze substantive în exces: <i>*Am făcut o învățare bună</i>; ▪ araba folosește verbe generale de mișcare, fără diferențieri semantice fine, ceea ce duce la suprageneralizări și confuzii direcționale în învățare; ▪ arabofonii abuzează de verbul <i>a spune</i>, deoarece araba folosește aceleași verbe generale (<i>qāla, ḥakā</i>) pentru a exprima <i>a spune, a povesti, a relatea</i>;
Pragmatic¹⁰	• vorbitorii de arabă au tendința să folosească formule de salut religioase în contexte neutre în limba română sau să formuleze cereri excesiv de ceremonioase. ▪ comunicarea în limba arabă se bazează pe principiul respectului reciproc (<i>iḥtirām</i>) și pe menținerea onoarei interlocutorului (<i>waḡh</i>, lit. 'față'), ceea ce explică preferința pentru politețea pozitivă și pentru exprimările elaborate, indirecte; ▪ în cultura arabă, interacțiunea verbală este intensă, dinamică și participativă. Ritmul discursului arab este rapid, cu intonație variabilă și repetiții frecvente. Arabofonii care învață româna tind uneori să domine conversația, ceea ce reflectă o cultură a dialogului expresiv și a implicării afective; ▪ strategiile de a marca tăcerile, întreruperile și reacțiile scurte pot crea confuzii pragmatice în comunicare. ▪ formulele includ referințe la Dumnezeu (<i>Allāh</i>) și reflectă legătura profundă dintre limbaj și spiritualitate. Arabofonii folosesc în română expresii religioase în contexte neutre (<i>Dumnezeu să te binecuvânteze!</i>), considerate adesea ca neobișnuite; ▪ uneori, arabofonii supralicitează politețea în română, folosind forme redundante de adresare (<i>*Domnule profesor, dumneavoastră știți...</i>); ▪ în cultura arabă, opiniile sunt exprimate direct, fără formule/strategii de atenuare, ceea ce poate fi perceput ca rigiditate.

¹⁰ Pentru aspecte ale interacțiunii cu studenții vorbitori de arabă din cadrul Anului Pregătitor de la Universitatea din București și problemele acestora de adaptare interculturală, v. Focșineanu 2025.

Pentru a îmbunătăți învățarea foneticii românești, recomandăm exerciții de diferențiere auditivă pentru vocalele românești *ă, â/î*, precum și exerciții suplimentare de pronunție a unor consoane, *[ʒ], [tʃ], [p], [v]*, a grupurilor consonantice inițiale (*spre, student*), folosirea înregistrărilor audio autentice pentru cursurile de receptare a discursului oral.

Introducerea progresivă a genului neutru prin analogie cu exemple din viața de fiecare zi, precum și exersarea pluralului și a articolului hotărât enclitic în contexte reale și spontane de comunicare pot duce la o mai bună învățare a morfologiei românești. Considerăm utilă, de asemenea, motivarea studenților de a utiliza tabele pentru a învăța paradigmele substantivale și adjectivale (gen, număr, formele adjectivului). Alături de acestea, este recomandată folosirea tabelelor cu paradigma verbală pentru a încuraja învățarea corectă a modurilor și a timpurilor limbii române, pe lângă exercițiile și activitățile de recunoaștere și utilizare adecvată a valorilor diatezei reflexive și pasive.

Folosirea dublării clitice și a prepoziției *pe*, precum și a ordinii clitic dativ-clitic acuzativ în situații cotidiene de comunicare, precum și în exerciții care au ca fundament astfel de contexte comunicative pot duce la o mai bună învățare a sintaxei românești. Totodată, recomandăm exerciții de transformare a ordinii constituenților (SVO ↔ VSO), exerciții și activități comunicative având ca finalitate folosirea propozițiilor negative, a subordonatelor complete, circumstanțiale și relative, însoțite de practicarea concordanței timpurilor între propozițiile principale și subordonate.

Ținând cont de caracteristicile lexicului arab, bazat pe derivare internă de la o rădăcină consonantică prin jocul vocalelor, recomandăm predarea vocabularului românesc pe câmpuri semantice și familii de cuvinte. Date fiind diferențele culturale, dar și puternica legătură dintre limbă și religie în spațiul arab, este oportună introducerea expresiilor idiomatice românești și a cuvintelor care denumesc realități românești cu explicații culturale, complementară exercițiilor de vocabular cu termeni abstracți și culturali.

Competențele pragmatice în limba română pot fi îmbunătățite prin performarea jocurilor de rol pentru simularea formulelor de salut, a scuzelor, a mulțumirilor, a cererilor, prin exersarea strategiilor de politețe indirectă și a marcatorilor discursivi și a atenuatorilor, toate acestea simultan cu sensibilizarea la normele culturale privind contactul vizual, distanța și tonul.

10. Aspecte sociolingvistice

Pentru arabofoni¹¹, limba maternă este percepută nu numai ca instrument de comunicare, ci și ca simbol identitar¹² și religios (Anghelescu 2009), fiind asociată în mod direct cu textul coranic.

¹¹ Pentru portretul detaliat al arabofonului, v. Kallas 1999.

¹² Pentru o imagine de ansamblu privitoare la perceperea limbii arabe ca simbol identitar de către arabofoni, v. Suleiman 1994, 2003, 2004.

Vorbitorii fac o distincție clară între araba standard, literară, normată (*fushā*), folosită în contexte formale, academice și religioase, și dialectele locale, proprii fiecărei țări arabe și utilizate în comunicarea obișnuită. Această diglosie (Ferguson 1959: 325-340, Boussofra-Omar 2006: 629-637) influențează și procesul de învățare a limbii române, deoarece studenții vorbitori de arabă, de multe ori, nu au competența de practicare a unei limbi corecte, normate. În lipsa acestei conștientizări lingvistice, transferă unele tipare specifice dialectelor în limba română. Un alt fenomen lingvistic caracteristic spațiului arab este cel de bilingvism (Mejdell 2006: 414-421), cel mai adesea arabo-francez, în Liban, Maroc, Algeria, Tunisia, fapt care ușurează învățarea limbii române pentru acești studenți.

Studenții arabi sunt în general tineri între 18 și 25 de ani, proveniți din țări arabe variate (Egipt, Siria, Iordania, Irak, Maroc, Tunisia, Palestina), familiarizați cu alfabetul latin datorită contactului anterior cu engleza sau franceza.

În perioada 2018–2021 am aplicat un chestionar referitor la dificultățile pe care arabofonii le au în învățarea limbii române ca limbă străină. Răspunsurile lor reflectă o percepție moderată a dificultății învățării limbii române, fiind percepută ca o limbă accesibilă.

Fonetica românească este resimțită ca fiind mai dificilă decât sistemul lexical, în special din cauza sunetelor absente în arabă, opiniile lor corelându-se cu frecvențele erori observate de-a lungul timpului la Universitatea din București în pronunția arabofonilor. Vocabularul este perceput ca nivel mediu de dificultate, probabil datorită existenței unor termeni comuni de origine franceză sau engleză care facilitează recunoașterea lexicală. Cât privește morfologia și sintaxa românească, acestea sunt considerate mai complexe decât vocabularul sau pronunția, în special din cauza flexiunii verbale și a articolelor enclitice. La întrebarea *Cum apreciezi diferența dintre limba română și limba maternă?*, cei mai mulți respondenți (20,8%) au plasat diferența la nivelul 10, urmat de 12,5% la nivelul 9 și 12,5% la nivelul 7, ceea ce arată că arabofonii percep o distanță structurală și culturală semnificativă între cele două limbi. La ultima întrebare, *Cum apreciezi diferența între limba română și celelalte limbi pe care le vorbești?*, majoritatea (62,4%) au evaluat diferența între 4 și 6, ceea ce sugerează că româna este percepută ca fiind mai apropiată de limbile europene de circulație.

În ciuda diferențelor dintre limbi și, implicit, a dificultăților avute în învățare, pentru mulți studenți, motivația învățării limbii române este de natură instrumentală (pentru carieră, studii) și, în același timp, asociată cu dorința de integrare în mediul academic și social românesc.

Bibliografie

- ***, *Coranul*, Traducere din limba arabă, introducere și note George Grigore, Herald, București, 2009.
- Abdul-Raof 2006: Hussein Abdul-Raof, *Case Roles*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 343-347.

- Al-Huḥārī 1982: Muḥammad 'Ibn 'Isma'īl Al-Huḥārī, 1982, *Al-'adab al-mufrad*, Al-Ġubayl, Dar Aṣ-Ṣādiq, 1982.
- Al-Zobaidy 2025: Bahaa A. Muslim Al-Zobaidy, *Politeness in Arabic and English: A Pragmatic Contrastive Study*, în „International Journal of Language, Linguistics, Literature and Culture”, Vol. 04, No. 04, p. 84-90, 2025.
- Anghelescu 1986: Nadia Anghelescu, *Limba și cultură în civilizația arabă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Anghelescu 2000: Nadia Anghelescu, *Limba arabă în perspectivă tipologică*, Univers Enciclopedic, București, 2000.
- Anghelescu 2009: Nadia Anghelescu, *Identitatea arabă. Istorie, limbă, cultură*, Polirom, Iași, 2009.
- Aoun 2006: Joseph Aoun, *Clitic*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 411-414.
- Appleyard 2008: David L. Appleyard, *Personal Pronoun (Standard Arabic)*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 588-593.
- AR = *Arabic Proverbs and Their Meanings. Wisdom in Everyday Sayings*: <https://arabicroad.com/blog/arabic-proverbs-meaning/> [accesat la 15.11.2025].
- Asbaghi 2008: Asya Asbaghi, *Persian Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 580-584.
- Atawneh 2007: Ahmad Atawneh, *English Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 29-35.
- Benmamoun 2006: Elabbas Benmamoun, *Construct State*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden – Boston, 2006, p. 477-482.
- Boussofra-Omar 2006: Naima Boussofra-Omar, *Diglossia*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 629-637.
- Choueiri 2006: Lina Choueiri, *Determiners*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 579-583.
- Cifoletti 2007: Guido Cifoletti, *Italian Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 456-459.
- Corriente 2007: Federico Corriente, *Ibero-Romance Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 287-290.
- Dahlgren 2009: Sven-Olov Dahlgren, *Word Order*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 725-736.
- Dobrișan 2009a: Nicolae Dobrișan, 2009, *Limba arabă contemporană. Volumul I*, ProUniversitaria, București, 2009.
- Dobrișan 2009b: Nicolae Dobrișan, 2009, *Limba arabă contemporană. Volumul II*, ProUniversitaria, București, 2009.
- Dobrișan, Mareș 2012: Nicolae Dobrișan, Roxana Mareș, *Compendiu de dialectologie arabă*, ProUniversitaria, București, 2012.

- Dornier 1998: François Dornier, *La politesse tunisienne*, Publications de l'Institut des belles lettres arabes, Tunis, 1998.
- Edzard 2008: Lutz Edzard, *Noun*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 422-427.
- Elzeiny 2007: Nagwa Elzeiny, *Greetings*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 202-207.
- Ermîş 2008: Hamza Ermîş, *Arapça'dan Türkçeleşmiş Kelimeler Sözlüğü*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2008.
- Farghal 2007: Mohammed Farghal, *Euphemism*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 69-72.
- Feodorov 2003: Ioana Feodorov, *Exprimarea gradăției în limbile română și arabă*, Editura Academiei Române, București, 2003.
- Feodorov 2015: Ioana Feodorov, *Virgil Cândea și Emil Murakade*, în „Tabor”, Issue: 5, Volume IX, București, 2015, p. 74-81.
- Ferguson 1959: Charles A. Ferguson, *Diglossia*, în „Word”, Vol. 15(2), p. 325-340, 1959.
- Fischer 2006: Wolfdietrich Fischer, *Adjectives*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 14-18.
- Focșineanu 2019: Alina-Georgiana Focșineanu, *Modele orientale în exprimarea politeții în limba română în epoca fanariotă*, Editura Universității din București, București, 2019.
- Focșineanu 2021: Alina-Georgiana Focșineanu, *Dificultăți în achiziția grupului nominal românesc de către studenții vorbitori de limba arabă (nivelul A1- A2)*, în Florentina Sâmihaian, Mădălina Spătaru-Prălea (ed.), *Limba și literatura română – Perspective didactice. Actele celui de-al 18-lea și al 19-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică (București, 23-24 noiembrie 2018 și 22-23 noiembrie 2019)*, Editura Universității din București, București, 2021, p. 189-191.
- Focșineanu 2022a: Alina-Georgiana Focșineanu, *Dificultăți în achiziția grupului adjectival românesc de către studenții vorbitori de limba arabă (Nivelul A1-A2)*, în Ofelia Ichim, *Identitate și ideologie. Limba și literatura română în paradigma culturală contemporană*, Institutul European, Iași, 2022, p. 135-139.
- Focșineanu 2022b: Alina-Georgiana Focșineanu, *Dificultăți ale achiziției articolului românesc de către studenții vorbitori de limba arabă*, în Ofelia Ichim (coord.), Alina-Mihaela Bursuc, Marius-Radu Clim, Ofelia Ichim, Maricica Munteanu, Veronica Olariu, Ana-Maria Prisacaru, Ioana Repciuc (ed.), *Provocări trecute și prezente în evoluția limbii, literaturii și culturii române*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2022, p. 91-94.
- Focșineanu 2023: Alina-Georgiana Focșineanu, *Dificultăți în achiziția prepoziției de către studenții vorbitori de limba arabă (Nivelul A1-A2)*, în Ofelia Ichim (coord.), Alina-Mihaela Bursuc, Marius-Radu Clim, Ofelia Ichim, Maricica Munteanu, Veronica Olariu, Ana-Maria Prisacaru, Diana Stroescu (ed.), *Interferențe culturale, lingvistice și geopolitice în spațiul românesc*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2023, p. 91-94.
- Focșineanu 2024: Alina-Georgiana Focșineanu, *Dificultăți în achiziția acordului în gen de către studenții arabofoni (A1–A2). Noi rezultate*, în Ofelia Ichim (coord.), Alina-Mihaela Bursuc, Marius-Radu Clim, Ofelia Ichim, Veronica Olariu, Ana-Maria Prisacaru, Diana Stroescu (ed.), *Limbă, cultură și identitate românească A XXII-a ediție a Simpozionului internațional al Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide”*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2024, p. 157-162.

- Focșineanu 2025: Alina-Georgiana Focșineanu, *Învățarea limbii române de către studenții din Orientul Mijlociu: adaptare interculturală și soluții didactice*, în *Romanian Studies Today*, Nr. VIII, 2025, p. 107-116.
- Girod 2007: Alain Girod, *Elative*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Leiden–Boston, Brill, 2007, p. 12-16.
- Girod 2007: Alain Girod, *Impersonal Verb*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Leiden–Boston, Brill, 2007, p. 315-318.
- Gutas 2007: Dimitri Gutas, *Greek Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 198-202.
- Hachimi 2007: Atiqa Hachimi, *Gender*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 155-164.
- Hinds, Badawi 1986: Martin Hinds, El-Said Badawi, *A Dictionary of Egyptian Arabic*, Librairie du Liban, Beirut, 1986.
- Horesh 2009: Uri Horesh, *Tense*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 454-458.
- Hoyt 2008: Frederick Hoyt, *Noun Phrase*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 427-434.
- Hoyt 2009a: Frederick M. Hoyt, *Verb Phrase*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 646-652.
- Hoyt 2009b: Frederick M. Hoyt, *Verbal Clause*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 653-659.
- Kallas 1999: Elie Kallas, *Qui est arabophone?*, Istituto di Sociologia Internazionale di Gorizia, Gorizia, 1999.
- Kammensjö 2006: Heléne Kammensjö, *Connectives*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 470-477.
- Kremers 2009: Joost Kremers, *Reflexives*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, p. 53-57, 2009.
- Larcher 2006: Pierre Larcher, *Derivation*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 573-579.
- Larcher 2009: Pierre Larcher, *Verb*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 638-645.
- LeTourneau 2009: Mark S. LeTourneau, *Subordination*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 360-367.
- Löbel 1894: Theophil Löbel, *Elemente turcești, arăbești și persane în limba română*, Otto Keil, Constantinopole, 1894.
- LS = Ibn Manzūr Muḥammad Abū l-Faḍl al-Miṣrī, *Lisānu-l 'Arab*: <https://arabiclexicon.hawramani.com/ibn-manzur-lisan-al-arab/> [accesat la 15.11.2025].
- Maer 2015: Maria Natalia Damayanti Maer, *Intergroup Anxiety and Attitudes toward Muslims: The Effects of Religious Identity Salience and Message Politeness Strategies*, University of Kansas, 2015, teză de doctorat disponibilă pe: <https://kuscholarworks.ku.edu/server/api/core/bitstreams/cd8c3091-7d90-47ea-a924-ec71fc008cbb/content> [accesat la 15.11.2025].

- McCarthy 2008: John J. McCarthy, *Morphology*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 297-307.
- Mejdell 2006: Gunvor Mejdell, *Code-switching*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 414-421.
- Mubarak 2014: Ahmed Mubarak, *The Politeness Principle in English and Arabic: A Comparative Study*, 2014, disponibil pe: <https://ssrn.com/abstract=4211856> [accesat la 15.11.2025].
- Mughazy 2008: Mustafa Mughazy, *Nominalization*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 388-394.
- Mughazy 2009: Mustafa Mughazy, *Relative Clause*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 60-70.
- Naïm 2008: Samia Naïm, *Possession*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 671-676.
- Nisanyan 2002-2025: Sevan Nisanyan, *Sözlerin Soyağacı. Çağdaş Türçenin Etimolijik Sözlüğü*, 2002-2025, disponibil pe: <http://www.nisanyansozluk.com> [accesat la 15.11.2025].
- Ouhalla 2008: Jamal Ouhalla, *Negation*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 355-360.
- Paradis, LaCharité 2007: Carole Paradis, Darlene LaCharité, *French Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 122-131.
- Parkinson 2009: Dilworth B. Parkinson, *Terms of Address*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 466-471.
- Procházka 2008: Stephan Procházka, *Prepositions*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Leiden–Boston, Brill, 2008, p. 699-703.
- Procházka 2009: Stephan Procházka, *Turkish Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 589-594.
- Raed Arafat: https://ro.wikipedia.org/wiki/Raed_Arafat [accesat la: 15.11.2025].
- Reichmuth 2009: Stefan Reichmuth, *Religion and Language*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume IV. Q-Z*, Brill, Leiden–Boston, 2009, p. 72-80.
- Retsö 2006a: Jan Retsö, *Aramaic/Syriac Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 178-182.
- Retsö 2006b: Jan Retsö, *Diathesis*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 622-626.
- Ryding, Versteegh 2007: Karin C. Ryding, Kees Versteegh, *Idāfa*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume II. Eg-Lan*, Brill, Leiden–Boston, 2007, p. 294-298.

- Șăineanu 1900: Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*, vol. I *Introducerea*, vol. II. *Vocabularul* (Partea 1. *Vorbe populare*, Partea 2. *Vorbe istorice*), Editura Librăriei Socecu, București, 1900.
- Samarah 2015: Abdullah Yaqub Samarah, *Politeness in Arabic Culture*, în „Theory and Practice in Language Studies”, Vol. 5, No. 10, 2015, p. 2005-2016.
- Shahid 2008: Irfan Shahid, *Latin Loanwords*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 6-8.
- Shivtiel 2008a: Avihai Shivtiel, *Politeness*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 658-663.
- Shivtiel 2008b: Avihai Shivtiel, *Proverb*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume III. Lat-Pu*, Brill, Leiden–Boston, 2008, p. 730-736.
- Suciu 2010: Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române. Volumul II: Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, Editura Academiei Române, București, 2010.
- Suleiman 1994: Yasir Suleiman (ed.), *Arabic Sociolinguistics. Issues & Perspectives*, Curzon Press, Richmond, 1994.
- Suleiman 2003: Yasir Suleiman, *The Arabic Language and National Identity*, Georgetown University Press, Washington, 2003.
- Suleiman 2004: Yasir Suleiman, *A War of Words. Language and Conflict in the Middle East*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- TDK = *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*: <https://sozluk.gov.tr/> [accesat la 15.11.2025].
- Traverso 2006: Véronique Traverso, *Des échanges ordinaires à Damas: aspects de l'interaction en arabe*, Presses Universitaires de Lyon, Lyon, 2006.
- Understantig the Importance of Politeness in Arabic Culture: <https://talkpal.ai/vocabulary/polite-phrases-in-arabic-language/> [accesat la 15.11.2025].
- Vicente 2006: Ángeles Vicente, *Demonstratives*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 569-573.
- Waltisberg 2006: Michael Waltisberg, *Conjunctions*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 467-470.
- Wehr 1980: Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Librairie du Liban, Edited by J. Milton Cowan, Beirut, 1980.
- World Arabic Language Day, 18 December: <https://www.un.org/en/observances/arabiclanguageaday> [accesat la 15.11.2025].
- Zaborski 2006: Andrzej Zaborski, *Article, Definite*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 187-188.
- Zewi 2006: Tamar Zewi, *Diminutive*, în Kees Versteegh (gen. ed.), *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. Volume I. A-Ed*, Brill, Leiden–Boston, 2006, p. 637-640.

Alina-Georgiana Focșineanu este asistent universitar doctor la Universitatea din București, unde predă limba română ca limbă străină.

A absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București (2013), specializarea arabă-română. Între 2013–2015, pe durata studiilor masterale (Facultatea de Limbi și Literaturi Străine: *Spațiul islamic: societăți*,

culturi, mentalități, Facultatea de Litere: *Studii avansate în lingvistică: structura și funcționarea limbii române*), a urmat stagii de internship în institute de cercetare ale Academiei Române (Institutul de Studii Sud-Est Europene, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti”). Teza de doctorat, *Modele orientale în exprimarea politeției în limba română în epoca fanariotă*, a fost susținută în 2018 la Facultatea de Litere a Universității din București, fiind coordonată de către prof. univ. dr. Rodica Zafiu, membru corespondent al Academiei Române.

A publicat articole și volume în domeniul influenței orientale asupra limbii române, lingvisticii contrastive româno-arabe și al predării RLS. Domeniile sale de interes includ influența orientală asupra limbii române, lingvistică contrastivă, învățarea limbii române de către studenții arabofoni, comunicare interculturală, învățarea limbii române în context geopolitic.

Vorbitorul armean de limba română

NICOLAE ADRIAN HENȚ

Universitatea Carolină din Praga, Institutul Limbii Române din București

Limba armeană

1. Identificare și clasificare

Limba armeană (denumirea oficială: *hayeren*) este limba națională și oficială a Republicii Armenia și aparține familiei limbilor indo-europene, constituind în cadrul acesteia o ramură distinctă și autonomă. Din perspectivă istorică, în evoluția sa se disting trei etape principale. Prima este armeană clasică (*grabar*), limba în care a fost tradusă Biblia în secolul al V-lea d.Hr. și care rămâne până astăzi limba liturgică a Bisericii Armene și a literaturii teologice, păstrându-și totodată un rol esențial în studiile de lingvistică istorică și filologie indo-europeană.

A doua etapă este reprezentată de armeană modernă, organizată în două standarde principale, care se constituie ca limbi literare și de cultură începând cu secolul al XVIII-lea: *armeană orientală*, actuala limbă oficială a Republicii Armenia, ale cărei varietăți sunt vorbite și în Abhazia, sudul Georgiei, Azerbaidjan și în numeroase comunități ale diasporei, și *armeană occidentală*, utilizată în special în comunitățile armenice din Turcia și din diaspora occidentală.

După 1991, odată cu proclamarea independenței Republicii Armenia, migrația intensă către spațiul occidental a condus la o redistribuire a vorbitorilor și la o creștere a contactelor între utilizatorii celor două standarde. În consecință, în cadrul diasporei devine din ce în ce mai dificilă delimitarea clară între comunitățile de armeană orientală și cele de armeană occidentală, întrucât cele două varietăți coexistă, se suprapun parțial și interacționează în mod constant.¹

Diferențele dintre cele două standarde se manifestă și la nivel gramatical și lexical, dar sunt mai pregnante în plan fonetic, prin particularități de pronunție. Se adaugă și deosebiri ortografice: în Armenia sovietică a fost introdusă o reformă de simplificare a scrierii pentru armeană orientală, în timp ce armeană occidentală a păstrat ortografia tradițională, moștenită din *grabar*. Aceste variații, deși semnificative din punct de vedere lingvistic, nu afectează în mod substanțial comunicarea între vorbitorii celor două varietăți (Sakayan 2007: xix).

¹ A se vedea și Sakayan (2007).

Deși prezența armenilor în spațiul românesc are rădăcini mai vechi, contactul lingvistic documentat și sistematic începe în secolul al XIV-lea, când româna capătă rol de limbă de contact și de comerț în Moldova și Transilvania. În centre comunitare puternice precum Suceava, Gherla, Botoșani și Iași, necesitățile economice au dus la situații stabile de bilingvism social, iar româna devine *lingua franca* pentru comunitățile armenie, un instrument esențial de comunicare în relațiile comerciale și administrative. Relația dintre cele două limbi a fost însă una asimetrică, reflectată printr-un număr redus de împrumuturi în română, în principal termeni vechi legați de comerț și meșteșuguri, precum *băcăuan*, *caise* sau *ghiozdan* (prin filieră turcă, dar cu influență armeană în circulație). Pe termen lung, acest proces de conviețuire și bilingvism a condus la o asimilare lingvistică aproape completă, vizibilă în cazul unor personalități de origine armeană care s-au afirmat ca vorbitori nativi de română și figuri centrale ale modernității românești: de la reformatori ai educației și ai vieții politice (Spiru Haret, Vasile Conta, Virgil Madgearu), la lideri culturali și literari (Gheorghe Asachi, Garabet Ibrăileanu) sau pionieri ai medicinei moderne (Ana Aslan, Dumitru Bagdasar).²

În perioada recentă, printre figurile reprezentative ale comunității armenie, implicate activ în diverse sfere ale societății românești, se numără Varujan Vosganian – scriitor, Varujan Pambuccian – matematician, Harry Tavitian – muzician de jazz, Dumitru Avakian – critic muzical, Corina Chiriac – interpretă, Ștefan Agopian – prozator, Bedros Horasangian – publicist și scriitor, Madeleine Karacașian – traducătoare și jurnalistă, Maricel Agop – fizician etc. Doar o parte dintre aceștia își mai păstrează competența lingvistică activă; pentru restul, armeană a devenit un reper pur simbolic, de rezonanță afectivă. Numele de familie terminate în *-ian* constituie astăzi cel mai vizibil indicator al originii armenie, conservat chiar și în cazul celor care nu mai posedă competență activă în limba armeană. În plan istoric, comunitatea a cunoscut un proces treptat de asimilare, în cadrul căruia româna s-a impus ca limbă principală de comunicare, iar apartenența la cultura armeană a rămas, în mare măsură, la nivelul unei componente identitare secundare, subsumate identității culturale românești.

2. Statut și răspândire geografică

Armeană modernă orientală este limba de stat oficială a Republicii Armenia și este vorbită de marea majoritate a populației. Varietățile și dialectele armenie orientale se regăsesc în regiunile limitrofe Armeniei, în special în sudul Georgiei (Javakh), în Tbilisi, precum și în anumite zone din Caucaz (Abhazia, regiunea Krasnodar, Azerbaidjan). În diaspora, armeană modernă orientală este folosită preponderent în comunitățile formate mai recent sau aflate în proximitatea spațiului armean (Rusia, unele regiuni ale Iranului și Georgiei).

² Pentru detalii suplimentare, a se vedea Căuș (2008).

Armeana modernă occidentală, în schimb, este asociată în principal cu comunitățile armenie istorice din Turcia și cu o mare parte a diasporei „clasice”. Limba armeană, în varietățile ei estică și vestică, este astăzi prezentă în state cu importante comunități armeniești, precum Rusia, Statele Unite ale Americii, Franța, țări ale Orientului Apropiat, state din America Latină și Australia, precum și în numeroase țări europene, inclusiv România.

În România, statutul limbii armenie nu se rezumă la cel de disciplină universitară, predată, de pildă, la Universitatea din București, în cadrul Secției de Limbă și Literatură Armeană (ca specializare și/sau cursuri opționale de limbă), ci include și funcția unei limbi de patrimoniu cu rol cultural activ, aspect documentat atât în studii sociolingvistice recente, cât și în rapoartele Uniunii Armenilor din România. Armeana este utilizată în special în contexte religioase și culturale, precum și în presa și editurile comunitare – revista *Ararat*, publicația *Nor Ghiank* și Editura Ararat, adesea în format bilingv – ceea ce reflectă menținerea ei ca resursă identitară și instrument de expresie simbolică. Aceste inițiative se bazează în principal pe dialectul occidental (*Arevmedahayeren*), folosit în mod tradițional de diaspora armeană din România și clasificat de UNESCO ca limbă în pericol, la care se adaugă, odată cu noul val de imigrație din Republica Armenia, prezența dialectului estic (*Arevelahayeren*). Coexistența acestor varietăți în cadrul comunității – adesea distribuite generațional între vechea diasporă și noii veniți – generează mai degrabă procese de hibridizare și complementaritate decât situații de conflict lingvistic, contribuind astfel la dinamismul actual al comunității armenie din România.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Armeana clasică, documentată din secolul al V-lea, are o morfologie bogată, caracterizată prin paradigme extinse de declinare și conjugare. La nivel sintactic, preferința pentru construcțiile infinitivale și participiale favorizează condensarea informației. De asemenea, fiind o limbă flexionar-sintetică, ordinea cuvintelor este flexibilă: funcția gramaticală a termenilor este dictată de terminații (desinențe), nu de poziția lor fixă în propoziție. Fonologic, conservă opoziții consonantice și vocalice mai vechi, ulterior simplificate în variantele moderne, iar din punct de vedere lexical păstrează un fond erudit, relativ puțin afectat de împrumuturi târzii (Dum-Tragut 2009: 16-22). Armeana clasică are un statut dublu: pe de o parte, funcționează ca limbă liturgică și a textelor fundamentale (biblice, patristice, istorice), iar, pe de altă parte, reprezintă norma istorică la care se raportează orice descriere a armeniei moderne, fiind punctul de plecare pentru analiza contrastivă a variantelor estică și vestică.

Armeana modernă occidentală s-a constituit preponderent în spațiul otoman (Asia Mică, Istanbul) și în cadrul vechii diaspore mediteraneene. Din punct de vedere fonetic, aceasta prezintă o serie de inovații sistematice în raport cu *grabar* și cu standardul estic. Un exemplu reprezentativ îl constituie

reconfigurarea opoziției de sonoritate în seria consoanelor oclusive între *grabar*/armeana clasică și armeana orientală, pe de o parte, și standardul occidental, pe de altă parte. Segmentele sonore [b], [d], [g] din *grabar* și armeana orientală sunt realizate frecvent ca variante surde [p], [t], [k] în armeana occidentală, în timp ce oclusivele surde [p], [t], [k] din sistemul clasic/oriental apar adesea ca [b], [d], [g] în occidentală. Acest tip de redistribuire sistemică a trăsăturii [±sonor] este ușor de observat în plan onomastic, în opoziții precum Boghossian (tradiție *grabar*/orientală) versus Poghossian (occidentală), formă care a fost adesea fixată în documentele administrative și în uzul românesc. Astfel de corespondențe pot favoriza, în cazul vorbitorilor de dialect occidental, confuzii între consoanele surde și sonore în procesul de achiziție a limbii române ca L2.³

La nivel lexical, armeana occidentală a integrat un număr important de împrumuturi din turcă și greacă, în special în domeniile administrației, comerțului și vieții urbane. Din această perspectivă, sunt relevante, de exemplu, forme precum *sanduk* 'ladă, cutie' (cf. rom. arhaic *sanduc*), *bazar* 'târg, piață' (cf. rom. *bazar*) sau *liman* 'port' (cf. rom. *liman*), care ilustrează atât mecanismele de împrumut, cât și paralelismele cu lexicul românesc de epocă, astăzi în bună măsură arhaizat. În România, unde vocabularul de origine turcă a fost înlocuit masiv, în secolul al XIX-lea, de neologisme de filieră franceză și latină, asemenea turcisme tind să fie conservate mai ales în armeană, ca elemente reziduale ale lexicului comunitar, cu funcție preponderent afectivă și identitară.

Din perspectivă sociolingvistică, armeana occidentală funcționează astăzi în principal ca limbă de patrimoniu a diasporei istorice. În zone precum Liban, Siria, Turcia sau Franța, ea rămâne, în bună măsură, limbă de comunicare între membrii familiei și de socializare comunitară, în timp ce în România este utilizată mai ales în registre controlate – liturghie, evenimente culturale, presă și edituri comunitare – ceea ce face ca lexicul administrativ și comercial de origine turcă să fie, pentru vorbitorul actual, în mare parte pasiv sau arhaic.

În acest sens, *grabar* și variantele moderne (occidentală și orientală) se înscriu într-o continuitate diacronică și tipologică, marcată de tranziția treptată de la structuri sintetice la unele analitice. Această evoluție se observă, printre altele, în simplificarea flexiunii nominale (reducerea numărului de cazuri) și în schimbarea mecanismului de formare a timpurilor verbale față de modelul clasic.

Pe de altă parte, există divergențe structurale evidente și între cele două variante moderne. La nivel fonologic, distincția majoră este dată de mutația sistemului consonantic (în special desonorizarea oclusivelor în varianta occidentală), iar în morfologie și sintaxă apar reguli diferite privind, spre exemplu, articolul hotărât și topica în propoziție.

³ A se vedea Sakayan (2000).

Din punct de vedere sociolingvistic, distribuția rolurilor este clară: *grabar* s-a conservat strict ca limbă liturgică, armeană occidentală funcționează ca limbă a diasporei istorice (fără suport statal), în timp ce armeană orientală deține statutul de limbă oficială în Republica Armenia și este varietatea folosită de noua migrație.

Armeană modernă orientală s-a configurat sub influența unui contact prelungit cu limbile vecine și cu idiomurile diferiților cuceritori, ceea ce explică numeroase convergențe structurale cu limbile sud-caucaziene moderne, limbile turcice și limbile iraniene de pe axa Caucaz-Armenia-Anatolia (Dum-Tragut 2009: 18). Între trăsăturile sale definitorii consemnăm: absența categoriei de gen gramatical, opoziția ternară în sistemul oclusivelor și al africatelor (sonore, surde, surde aspirate), predominanța ramificării la stânga în cadrul grupului nominal, precum și structura nemarcată de tip V + AUX. Sistemul de declinare este, în mare măsură, aglutinant, respectând ordinea canonică substantiv-plural-caz-determinant, iar distincția dintre verbele tranzitive și cele intransitive este realizată atât prin mijloace morfologice, cât și prin procedee sintactice. De asemenea, se remarcă utilizarea extensivă a construcțiilor cu participiu, care permit evitarea sau condensarea propozițiilor subordonate (Dum-Tragut 2009: 18).

4. Sistem de scriere

Alfabetul armean este un sistem grafic specific limbii armene, alcătuit astăzi din 39 de semne⁴, utilizat în toate cele trei varietăți majore ale acesteia. El a fost conceput în anul 405 d.Hr. de către Mesrop Maștoț, cărturar și cleric la curtea regală armeană, iar ordinea literelor indică o modelare după alfabetul grec (Sakayan 2007: xix).

Inițial, sistemul cuprindea 36 de grafeme, la care, în Evul Mediu, au fost adăugate două caractere suplimentare, pentru redarea numelor proprii străine și a împrumuturilor. Reforma ortografică sovietică din 1922 a introdus modificări punctuale în varianta estică, înlocuind, între altele, al 34-lea caracter al alfabetului original cu un semn grafic compus pentru sunetul [u] și consacrand oficial un semn combinat frecvent utilizat în scris. În prezent, acest semn este considerat un adaos funcțional la alfabetul armenei orientale, nu o literă de sine stătătoare, ceea ce evidențiază continuitatea alfabetului tradițional, concomitent cu adaptările sale moderne.

⁴ Armeană modernă orientală dispune, așa cum se arată în descrierile de specialitate, de aproximativ 31–32 foneme consonantice și 6–7 foneme vocalice (în funcție de statutul acordat vocalei centrale /ə/), ceea ce situează inventarul fonologic total în jurul a 37–39 de foneme. În analiza noastră am preferat clasificarea propusă de lingvista Dum-Tragut (2009).

Interferențe ale limbii armene L1 cu limba română L2⁵

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Limba armeană are 36 de foneme, cu realizări alofone: 6 vocale și 30 de consoane. Româna are 7 vocale și 22 (după unii lingviști 20) de consoane, la fel cu realizări alofone. În armeană, realizarea fonetică a vocalelor /ε/ și /ɔ/ diferă uneori în funcție de poziția acestora, mai ales în poziție inițială, iar vocala închisă, posterioară /u/ este materializată mai central după /j/, devenind [ɯ], sunet care nu există în limba română.

În armeană, există diferențe în scrierea vocalelor: ⟨e⟩ și ⟨ē⟩ pentru fonemul /ε/ și ⟨o⟩, ⟨ō⟩ pentru /ɔ/, în funcție de poziția în care apar. Astfel, vocala semi-deschisă, anterioară /ε/ cu grafem ⟨e⟩ este pronunțată [je] în poziție inițială: *Erevan* [jerevan], *eraz* [jeraz] ‘vis’, *es* [jes] ‘eu’. Fonemului /ɔ/ îi corespund, de asemenea, două grafeme, ⟨o⟩ și ⟨ō⟩, care marchează, ca și în cazul lui *e*, pronunția diferită în funcție de poziție; la începutul cuvântului, /ɔ/ se pronunță de regulă [vɔ], cu grafemul ⟨o⟩: *ordi* [vɔrt^hi] ‘fiu’. Limba armeană nu are diftongi „reali” – combinațiile de vocale sau glisările vocalice abia perceptibile, de tipul *hayr* [hajr] ‘tată’, cu sunetul /j/ palatalizat în limba vorbită colocvială, nu marchează distinct calitatea vocalică (vocală + semivocală) ca în limba română.

Sistemul de consoane al limbii armene se caracterizează prin opoziția tripartită între plosive-africate, sonore-surde și surde-aspirate, în timp ce în română opozițiile fonologice includ seriile labiale-non-labiale, anterioare-posterioare, palatale-non-palatale și velare-non-velare. Specifice limbii armene sunt perechea /r/ – vibrant și /r/ – bătut, pronunțat palatalizat și mai moale, precum și cele două consoane uvulare fricative /ʁ/ și /χ/, prima sonoră, a doua surdă. În limba armeană există opoziții privative, marcate calitativ, pe baza opoziției aspirat-neaspirat în serii precum: /p/ = fonem nemarcat (= -aspirat), /p'/ = fonem marcat (= +aspirat) – bilabiale; /t/ = fonem nemarcat (= -aspirat), /t'/ = fonem marcat (= +aspirat) – dentale; /k/ = fonem nemarcat (= -aspirat), /k'/ = fonem marcat (= +aspirat) – velare. Aceeași opoziție privativă pe baza sonorității apare între fricativele /v-f/, /s-t/, /ʒ-ʃ/, /ʁ-χ/ (surd-sonor) și între africatele /ts-ts^h/ și /tʃ-tʃ^h/ (surd neaspirat-surd aspirat). Specifică limbii armene

⁵ Precizăm că prezenta analiză are ca reper **armeană estică**, varianta standard oficială în Republica Armenia. Profilul de interferență lingvistică al noilor imigranți diferă substanțial de cel al vorbitorilor din vechea diasporă (tradițional utilizatori de armeană occidentală). Diferențele sunt marcante atât la nivel fonologic (în special în realizarea oclusivelor), cât și în plan morfosintactic și lexical. Prin urmare, toate descrierile și exemplele din secțiunile următoare se raportează sistematic la standardul oriental, iar observațiile privind interferențele în însușirea limbii române ca L2 sunt valabile exclusiv în acest cadru. De asemenea, pentru a asigura accesibilitatea materialului și a permite urmărirea fenomenelor discutate de către cititorii nefamiliarizați cu grafia armeană, am optat pentru transliterarea unitară a tuturor formelor în alfabet latin.

este și perechea /r/ = fonem marcat (= +vibrant) și /r/ – bățut, = fonem nemarcat (= -vibrant). Consoana sonantă laterală (laminală) alveolară (după unii lingviști dentală) /l/ prezintă numeroase alofone, între care și varianta palatalizată [ɭ], atestată și în unele graiuri românești, mai ales după [i] sau [j] (Henț 2022: 5).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

În realizarea predicțiilor care vizează posibile arii de dificultate în achiziția foneticii limbii țintă de către armeni, vom porni de la certitudinea că baza de articulare a limbii armenice este foarte complexă, de aceea putem vorbi despre zone de manifestare a transferului pozitiv.⁶ Un exemplu clarificator este relativa ușurință cu care vorbitorii de limba armeană pot pronunța sunetele ă [ə] (aflat în inventarul fonetic al limbii armenice: *nran* [nə'ran] 'noi'; *trchun* [tʰər'tʰun] 'pasăre') și â [ɨ] (nespecific limbii armenice) și, de cele mai multe ori, pot distinge între ele, aspect vizibil în fonația unor perechi minimale precum *râu* – *rău*.

În armeană vorbită, vocala închisă, posterioară /u/ este realizată mai central după /j/, devenind [ʊ], sunet inexistent în română, ceea ce poate genera transfer negativ în pronunțarea unor cuvinte ca *jucător*, *june*, *ajustare*, unde /u/ nu mai este articulat velar, ci central.

Există diferențe în scrierea vocalelor: ⟨e⟩ și ⟨ē⟩ pentru /ɛ/ și ⟨o⟩, ⟨ō⟩ pentru /ɔ/, în funcție de poziție. Vocala semi-deschisă, anterioară /ɛ/ cu grafem ⟨e⟩ se pronunță [je] în poziție inițială: *erkir* [jer'kir] 'țară', *erg* [jerg] 'cântec', *erku* [jer'ku] 'doi'. Alomorfismul dintre cele două idiomuri poate conduce la transfer negativ, mai ales la începători, nefamiliarizați cu sistemul fonetic al românei și al altor limbi romanice: **ierou*; **ievantai* etc (Henț 2022: 5).

Oclusivele limbii armenice sunt: sonore /b/, /d/, /g/; surde /p/, /t/, /k/; și surde aspirate /p^h/, /t^h/, /k^h/. În română apar perechile sonor-surd /p/-/b/, /t/-/d/, /k/-/g/, /c/-/g/ și nazalele sonante /m/-/n/, cu sonoritate mai redusă decât în armeană. Interferențele pot afecta însă pronunția în poziție mediană sau finală, mai ales la consoanele surde, care în armeană sunt aspirate și invariante, nu alofone: *tak'* [tak^h] 'cald' vs *tak* [tak] 'sub': **apart^hament*; **arm^hă*; **c^hafea*.

Vorbitorii de armeană pot întâmpina dificultăți în pronunțarea lui [f] în variantele coarticulate, deoarece în armeană acesta apare foarte rar în poziție inițială și, în aceste contexte, tinde să fie realizat cu glisare spre [v]. Consoana /h/ este articulată glotal în armeană și predominant velar în română (uneori descrisă ca *uvulară* sau *laringală*), ceea ce poate duce la o pronunțare excesiv aspirată în poziție inițială sau finală (Henț 2022: 8).

Pentru vorbitorii de armeană, procesul de asimilare labială progresivă, simplă, vocalică după tiparul [o, u] → [a, ă, î] → [ao], [ăo], [îo] este o sursă importantă a erorilor, explicabilă și prin inexistența diftongilor urcători [o] și [u] + vocală labializată. Diftongii și triftongii sunt deosebit de greu de realizat

⁶ Pentru o analiză mai detaliată, a se vedea și Henț (2022).

corect, deoarece în armeană triftongii nu există, iar diftongii nu sunt „reali”, pronunția a două vocale nefăcându-se prin anularea stopului glotal. Astfel, în cuvinte precum *[saore]/[suare] sau *[p^həlua]/[p^həloa], studenții fie înlocuiesc vocalele deschise cu unele închise, fie schimbă poziția vocalelor, în condițiile în care armeană nu are diftongul [oa].

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

În armeană de est, marcarea relațiilor gramaticale se realizează în mare măsură prin mijloace morfologice (în special prin cazuri și desinențe verbale), ceea ce permite identificarea funcțiilor sintactice fără a depinde strict de o ordine fixă a cuvintelor.

Substantivele sunt clasificate pe baza trăsăturilor semantice (concrete vs abstracte) și morfologice (derivare, flexiune). O distincție importantă pentru sintaxa grupului nominal se face între substantivele numărabile și cele nenumerabile/masive. În construcțiile de cuantificare, numeralul selectează un substantiv care rămâne neflexionat la plural, folosind forma de singular, de exemplu *erku šun* ‘doi câini’. În cazul substantivelor masive, cuantificarea se realizează printr-un substantiv de unitate tot la singular: *erku bažak jur* ‘două pahare cu apă’ (Dum-Tragut 2009: 77). Din punct de vedere sintactic, numeralul cuantifică întregul grup nominal, iar valoarea de plural este redată de numeral și de context, nu printr-o formă de plural a substantivului.

În ceea ce privește genul, armeană de est nu are o categorie productivă de gen gramatical comparabilă cu cea din română (nu există acord de gen la articol sau la adjectiv). Distincțiile de gen sunt, în principal, de ordin lexical și privesc genul natural (masculin vs feminin), care poate fi marcat derivativ, de exemplu prin sufixul *-uhi*: *sirogh* ‘iubit’ (m.) vs *sirouhi* ‘iubită’ (f.).

Flexiunea nominală se organizează în două tipuri de declinare, atematică (consonantică) și tematică (vocalică), ambele realizate sintetic, cu declinarea în *-i* ca model productiv. În armeană de est sunt cinci cazuri (nominativ, dativ, instrumental, ablativ, locativ), marcate prin desinențe precum *-ic*’ (ablativ), *-ov/-amb* (instrumental) și *-um* (locativ). Prin acest marcaj cazual, relațiile sintactice de tip complement și circumstanțial sunt, în mod obișnuit, exprimate morfologic, astfel încât roluri precum destinatarul, instrumentul sau localizarea sunt indicate prioritar prin caz, nu prin prepoziții obligatorii ori printr-o ordine fixă a constituenților.

Determinarea are relevanță sintactică prin faptul că indeterminarea poate fi exprimată fie prin markerul *mi*, fie prin absența oricărui marcaj de articulare (așa-numitul „articol zero”), opoziția dintre cele două variante fiind, în mod obișnuit, de natură pragmatică: *mi* introduce de regulă un referent nou în discurs, în timp ce articolul zero tinde să fie asociat cu enunțări de tip generic.

Armeană distinge două tipare de conjugare, ilustrate de infinitivele în *-el* (*zangel* ‘a suna’) și în *-al* (*gnal* ‘a cumpăra’). La indicativul prezent este

gramaticalizată opoziția aspectuală: *kagnum e* ‘se ridică’ vs *kagnats e* ‘stă în picioare’, corespunzând contrastului dintre valoarea procesuală și cea statică.⁷

Subjonctivul din armeană orientală este, prin definiție, un mod orientat spre referința temporală viitoare (intenție, posibilitate, dorință) și are desinențe specifice: *-am/-as/-a/-anq/-aq/-an*; *-em/-es/-i/-enq/-eq/-en*, de exemplu *gnam* ‘(să) merg’ sau *gnanq* ‘(să) mergem’. Pe baza acestor forme, timpul viitor se poate realiza morfologic fie în variantă sintetică, atestată mai ales în tradiția *grabar*, prin subjonctivul simplu, fie – în uzul actual al armeniei orientale – aproape exclusiv în variantă analitică, cu particula modală *piti* urmată de subjonctiv, de tipul *piti gnam* ‘voi merge’. Această structură analitică stabilă din L1 influențează selecția formelor de viitor în română (L2), favorizând adesea alegerea viitorului analitic românesc (*o să merg*) în detrimentul celui sintetic standard (*voi merge*) și putând estompa, în reprezentarea vorbitorului, distincția dintre un viitor cert (*voi veni*) și un subjonctiv cu valoare strict modală (*vreau să vin*), dat fiind că în L1 opoziția este adesea marcată doar prin prezența sau absența particulei *piti*.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Româna impune frecvent prezența articolului hotărât în cadrul grupului nominal determinat, în timp ce în armeană de est indeterminarea poate fi redată fie prin *mi*, fie prin articol zero (absența oricărui marcaj). Această asimetrie în distribuția determinării favorizează omisiunea articolului în limba română, mai ales în construcțiile posesive, unde, în armeană, adjectivul pronominal posesiv funcționează ca determinant suficient și „saturează” nevoia de determinare a grupului nominal. În interlimba vorbitorilor de armeană se obțin astfel structuri de tipul **telefon tău e pe masă* în loc de *telefonul tău e pe masă*, **șef meu* în loc de *șeful meu*, în care articolul hotărât românesc este perceput ca redundant și, prin urmare, omis prin transfer direct al regulii din L1.

O altă arie majoră de dificultate privește formarea pluralului substantivelor. În timp ce în armeană de est pluralul este de tip preponderent aglutinant, realizat prin sufixe stabile (*-er/-ner*) care nu modifică rădăcina, româna are o morfologie fuzională, în care pluralul afectează frecvent atât tema, cât și desinența. Inventarul bogat de erori poate fi regrupat în funcție de tipul de dificultate morfo-fonologică: erori de alternanță vocalică, precum **fate* în loc de *fete*, **floari* în loc de *flori*, unde problema nu este alegerea desinenței, ci imposibilitatea de a opera modificarea vocalică a rădăcinii; erori de palatalizare și alternanță consonantică, de tipul **pați* în loc de *pași*, care indică nestăpânirea trecerii [t] > [ʃ] înaintea desinenței de plural *-i*; erori de încadrare în clasa de gen (în special la neutru și unele feminine), ca în **telefonuri* în loc de *telefoane* sau **găine* în loc de *găini*, ce reflectă o selecție nesigură între sufixele concurente de plural (*-uri* vs *-e*); în fine, erori complexe precum **acești tată* în loc de *acești*

⁷ A se vedea Dum-Tragut (2009), capitolul despre verbe aspectuale și durative, p. 200-230.

tați, unde se cumulează simplificarea unui plural neregulat cu lipsa acordului în număr între demonstrativ și substantiv Henț (2023: 10). Acest ultim tip de eroare poate fi pus în legătură și cu faptul că, în armeană, demonstrativele nu se acordă întotdeauna în număr cu substantivul în anumite construcții, ceea ce întărește concluzia că dificultățile identificate derivă din confruntarea dintre un sistem aglutinant, relativ stabil, în L1 și un sistem fuzional, cu numeroase alternanțe interne, în L2. Trebuie totuși subliniat că majoritatea exemplurilor discutate sunt documentate empiric la vorbitori de nivel A1-A2, astfel încât, în acest stadiu, nu putem stabili dacă aceste tipare eronate tind să se fosilizeze sau reprezintă doar manifestări tranzitorii ale interlimbii incipiente.

Alte tipuri de erori care vizează substantivul și determinanții vizează genul și a acordul intern al grupului nominal. Am observat, pe de o parte, tendința de atribuire greșită a genului, cu efect direct asupra acordului determinanților și al adjectivelor, de tipul **o perete înalt* în loc de *un perete înalt*. Pe de altă parte, apar situații în care genul este identificat corect, dar acordul este instabil, ca în **un creion neagră* în loc de *un creion negru*, eroare care indică o stăpânire parțială a paradigmei adjectivale și un acord fragil sub presiunea comunicării.

În ceea ce privește pluralul, apar frecvent forme fără aplicarea alternanțelor specifice sau cu alternanțe greșite, de tipul **roați* în loc de *roți*, comparabile cu **poarte* în loc de *porți*, **leafe* în loc de *lefe*. În astfel de cazuri, sufixul de plural (-i) este ales corect, însă modificări precum reducerea diftongului sau schimbarea vocalică nu sunt aplicate, ceea ce indică o stăpânire parțială a regulilor de alternanță specifice românei fuzionale, în contrast cu pluralul aglutinant și mai stabil din armeană de est.

Un alt tip de abatere îl constituie hiperarticulările în contexte generice sau locative, de tipul **pun cartea în rucsacul*, **las cheie pe masa*, **merg la munca*, unde vorbitorul tinde să marcheze hotărârea acolo unde româna standard preferă un substantiv nearticulat. Aceste producții pot fi interpretate ca erori de achiziție a unor excepții sintactice ale L2, nu neapărat ca efect direct al transferului din armeană, întrucât tendința de a folosi articolul de fiecare dată când obiectul se consideră „cunoscut” este comună multor vorbitori străini de limbă română.

În fine, remarcăm și omisiunea articolului în construcțiile posesive, corelată adesea cu acordul greșit⁸ al posesivului: **coleg meu*, **șef meu*, **carte mea*, respectiv **mamă meu*. Aici interferența cu L1 este dublă: pe de o parte, în armeană de est posesivul funcționează ca determinant suficient, ceea ce face ca articolul hotărât românesc să fie perceput ca redundant; pe de altă parte, lipsa acordului între posesiv și obiectul posedat (în **mamă meu*) indică dificultatea adaptării unui sistem de acord mai complex decât cel din armeană.

⁸ Menționăm că majoritatea exemplurilor citate provin din producții ale cursanților de nivel A1-A2, documentate empiric; în această etapă nu putem decide dacă este vorba despre tendințe de fosilizare sau doar despre etape tranzitorii ale interlimbii incipiente, aspect care ar necesita date longitudinale și analiză pe nivele de competență superioare.

În privința flexiunii cazuale, dificultatea majoră a vorbitorilor nu provine din sincretismul formelor de genitiv și dativ – fenomen prezent și în armeană (marcat prin sufixele *-i* sau *-u*) –, ci din utilizarea articolului posesiv-genitival, care nu are echivalent în limba maternă. Această asimetrie structurală generează erori frecvente de acord, precum **caietele sunt al elevilor*. Construcția demonstrează că vorbitorul nu a interiorizat regula din română potrivit căreia articolul genitival trebuie să se acorde cu obiectul posedat și nu cu posesorul.

În plus, limba română impune în anumite contexte dublarea clitică a complementului indirect prin forme neaccentuate ale pronumelui personal (ex. *îi dau fetei*). Din perspectiva unui vorbitor de armeană, această dublare poate fi percepută ca o structură redundantă. Prin urmare, intervine un fenomen de transfer negativ: vorbitorul tinde să suprimă pronumele clitic, eliminând ceea ce în limba sa maternă ar reprezenta un surplus informațional.

În română, dativul și genitivul au aceleași mărci flexionare (articolul hotărât enclitic: *-lui, -i, -lor*), însă genitivul utilizează suplimentar articolul posesiv-genitival (*al/a/ai/ale*). Atunci când se aplică marcajul cazual, erorile generate reconfirmă dificultățile impuse de natura fuzională a limbii române și pot fi analizate pe trei paliere: lipsa acordului genitival, în construcții precum **caietele sunt al elevilor*; erori de flexiune internă (metafonie), în construcții precum **dau fetei*, care arată că, deși desinența de dativ (*-ei*) este asimilată, vorbitorul eșuează în a opera alternanța vocalică în rădăcina substantivului (*a > e*); strategii compensatorii și structuri hibride – **dau la părinților*, o formă mixtă, în care se amestecă strategia prepozițională colocvială (*dau la părinți*) cu marcarea flexionară standard de dativ (*părinților*).

Interferențele în exprimarea relațiilor spațiale și logice apar frecvent prin calchiere și aproximare, fiind cauzate de o diferență tipologică majoră: româna este o limbă prepozițională (cu centrul sintactic la stânga), pe când armeană este postpozițională (cu centrul la dreapta). Această asimetrie îl poate determina pe vorbitor să compenseze sufixele cazuale sau postpozițiile din limba maternă (L1) prin prepoziții românești, aplicând însă o logică spațială eronată. Dificultatea este amplificată de regimul și distribuția strictă a prepozițiilor românești, care impun restricții clare de selecție cazuală și domenii semantice specifice. De exemplu, construcția **în/la/pe autobuz* (pentru *cu autobuzul*) are o cauză dublă. Pe de o parte, vorbitorul evită prepoziția *cu* – pe care o asociază mental cu acompaniamentul, instrumentul fiind redat în armeană strict flexionar (*avtobus-ov*) – preferând o descriere pur locală. Pe de altă parte, având în vedere bilingvismul multor armeni, poate fi vorba și de interferența unor calcuri din rusă (*на автомобиле*). Aceeași intersectare de factori explică și o serie de erori în exprimarea direcției sau a timpului: **mă uit pe/în televizor*, **în duminică*, sau **mă duc la acasă*. Totodată, nesiguranța în asimilarea flexiunii cazuale generează confuzii de regim prepozițional, ilustrate de forme ca **îi mulțumesc pentru/pe/la el* (în loc de dativul standard *îi mulțumesc lui*). Aici, vorbitorul armean introduce o

prepoziție pe care o consideră „neutră” tocmai pentru a suplini marcajul cazual pe care nu îl stăpânește.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

La nivel sintactic apar frecvent erori la dublarea pronominală (cliticul + forma accentuată), categorie absentă ca regulă productivă în armeană și, în română, guvernată de constrângeri relativ flexibile: dublarea este de regulă obligatorie cu forme accentuate ale complementului (**am văzut pe el* în loc de *l-am văzut pe el*), poate fi facultativă când complementul este deja exprimat neaccentuat sau recuperabil din context (*i-am dat cartea/am dat cartea*), dar este în principiu imposibilă când forma accentuată este introdusă de o prepoziție (**îl vorbesc cu el* în loc de *vorbesc cu el*), cu excepția lui *pe*, care permite dublarea (*i-am chemat pe ei, am chemat-o pe ea*).

Deși ambele limbi permit omiterea subiectului pe baza flexiunii verbale care indică persoana și numărul, vorbitorii nativi de armeană întâmpină dificultăți în calibrarea regulilor pragmatice de recuperare contextuală din limba română. Această nesiguranță duce adesea la utilizarea redundantă a subiectului pronominal, chiar și atunci când nu e nevoie de clarificare sau contrast, rezultând enunțuri corecte gramatical, dar nefirești discursiv: **Eu m-am trezit devreme și eu am plecat la muncă*.

În ambele limbi, verbul preia informația gramaticală de persoană și număr a subiectului și funcționează ca centru al acordului, ceea ce facilitează un transfer pozitiv la nivel morfologic. Diferențele apar însă la nivel sintactic: româna privilegiază ordinea SVO, în timp ce armeană orientală urmează, în mod tipic, tiparul SOV, astfel încât cursantul, mai ales în etapele incipiente de achiziție, tinde să calchizeze „scheletul” propoziției din L1, generând enunțuri de tipul **Eu la școală merg*. În limba română, dincolo de acordul gramatical strict (inclusiv pentru numele predicative sau participii), apar abateri normate sau tolerate, precum acordul prin atracție, acordul după înțeles sau ezitățile de acord în cazul numelor proprii feminine asociate unor funcții masculine.

Dinamica complementului indirect relevă o diferență tipologică majoră între cele două limbi: în limba română, construcția este caracterizată de dublarea clitică (clitic pronominal + nume în dativ), fenomen frecvent și adesea obligatoriu normativ, impus de o clasă specifică de verbe (*a-i plăcea, a-i reveni, a-i fi dor*), cliticul funcționând ca marcă de acord obligatorie în grupul verbal, în timp ce în armeană estică sistemul respinge, de regulă, aglomerarea de forme în dativ (restricție asupra „dativului dublu”), vorbitorii preferând restructurarea sintactică prin verbe de manipulare și infinitiv pentru a evita ambiguitatea sau redundanța cazuală. Transferul negativ în această speță este amplificat de factori intralingvistici, precum regulile interne de distribuție și dublare a cliticelor în fiecare limbă: **Dau cartea mâine lui Andrei* în loc de *Îi dau cartea lui Andrei mâine*.

7. Nivel lexical

7.1. *Prezentare generală*

Lexicul limbii armene reflectă statutul ei de ramură indo-europeană independentă, dar și poziția geografică de „zonă de contact” între Anatolia, Iran și Caucaz. În nucleul vocabularului se găsesc moșteniri indo-europene (termeni de bază, elemente vechi ale lexicului comun), însă o parte dintre corespondențele cu alte limbi indo-europene, mai ales cu greaca și cu indo-iraniana, apar prin izoglose și evoluții paralele, nu doar prin simple împrumuturi. În același timp, sunt atestate și cuvinte sau tipare lexicale greu de explicat strict prin moștenire indo-europeană, fiind adesea puse pe seama unui substrat regional, ceea ce explică unele neregularități fonologice ori de formare a cuvintelor și existența unor paralele în limbi din vecinătate, care nu fac parte din aceeași familie.⁹

În etapele istorice ulterioare, vocabularul armean s-a îmbogățit substanțial prin împrumuturi din limbile cu care a intrat în contact direct, în special din iraniană (în mai multe straturi cronologice), din diverse limbi caucaziene și anatoliene, precum și din limbile semitice. Un rol distinct îl are stratul lexical otoman: prin contactul prelungit cu limba turcă, armeană a preluat numeroși termeni din sfera comerțului, a administrației și a vieții urbane, proces paralel cu cel atestat în română. Astfel, forme precum *bacal* ‘negustor de alimente’, *kays* ‘caisă’, *ghiozdan* ‘rucsac, servietă școlară’ sau *mușteriu* ‘client’ creează, pentru vorbitorul armean care învață româna, un fond de recunoaștere lexicală ce facilitează integrarea în anumite registre ale L2.

Totodată, limba armeană a integrat aceste împrumuturi într-un mod productiv, adaptându-le la propriile modele fonetice și morfologice și folosindu-le în derivare. Din perspectivă psiholingvistică, vorbitorul armean, obișnuit cu un sistem permeabil, tinde să aplice același mecanism și în L2, generând în interlimbă forme hibride (sufixe românești pe baze armenesti sau invers).

7.2. *Zone de interferență la nivel lexical*

În privința lexicului, între română și armeană se pot identifica în primul rând corespondențe etimologice îndepărtate și câteva rute etimologice paralele – de exemplu termeni din domeniul cultelor sau administrativi de origine greacă ori latină, care ajung în română prin filieră romanică și bizantină și în armeană prin contact direct cu greaca și cu lumea creștină orientală. Deși apropierea dintre română și armeană se explică prin împrumuturi istorice, nu printr-o moștenire comună, stratul lexical de origine otomană funcționează ca un set de „punți lexicale” care favorizează transferul pozitiv și accelerează asimilarea anumitor registre ale limbii române de către vorbitorul armean.

În lipsa unor studii sistematice de corpus și a unei inventarieri riguroase a împrumuturilor paralele, nu dispunem, în acest moment, de suficiente date

⁹ A se vedea și Mailhammer (2023).

pentru a formula predicții viabile privind posibile interferențe lexicale specifice între română și armeană; eventualele coincidențe de formă sau de origine pot fi semnalate punctual, dar nu permit încă generalizări predictive despre tipare stabile de eroare sau transfer negativ.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Pragmatica limbii armenice reflectă, o dată în plus, un model cultural care privilegiază ierarhia, ospitalitatea și consolidarea relațiilor interpersonale. Un rol central îl are sistemul complex al formelor de adresare și al strategiilor de exprimare a politeții. Opoziția între adresarea familiară și cea deferentă se realizează atât prin distincția pronominală *du – duk'*, cât și prin utilizarea termenilor de rudenie estinși la persoane din afara familiei, cu o funcție specială de marcarea a respectului și a proximității: *Hark'uyr* 'mătușă', *Mayrik* 'mamă', uneori însoțiți de forma sintetică a posesivului, ceea ce accentuează suplimentar relația de apropiere: *axpers* 'fratele meu'¹⁰.

În română și în armeană se regăsește același tip de strategie pragmatică de adresare: structura „titlu + prenume” (rom. *Doamna Ana, Domnul Radu* – arm. *Tikin Anahit, Paron Arthur*) funcționează ca un compromis între formalitate și apropiere, menținând cadrul respectuos prin titlu și introducând, prin prenume, o dimensiune relațională mai caldă, frecventă în special în mediul școlar și profesional. Pentru vorbitorul armean, „harta politeții” coincide în mare măsură cu cea românească, ceea ce face ca sistemul de adresare al L2 să fie mai ușor de adoptat și să constituie o zonă clară de facilitare pragmatică. Diferențele de distribuție sunt minore și privesc mai ales formula masculină, ceva mai stabilă în armeană decât în română.

În cultura armeană, actele de vorbire sunt puternic modelate de norme sociale, nu reduse la simple schimburi de informații. Refuzurile directe și cererile formulate concis sunt percepute ca dure; de aceea, un musafir nu spune *Che, chem uzum*. 'Nu, nu vreau,' ci recurge la formule atenuate, precum *Ays angam ch'e*. 'De data asta nu,' sau transformă refuzul într-un schimb de urări, de tipul *Anush lini* 'Să vă fie de bine!'.

În achiziția limbii române (L2), transferul acestor strategii poate determina uneori conflicte de interpretare. În mediul urban românesc, unde refuzul este mai direct și tranzacțional, traducerea literală a unei tactici armenice de atenuare nu este automat percepută ca politețe, ci poate suna excesiv de solemn sau chiar evaziv. Formula *Anush lini* 'Să vă fie de bine!' este un exemplu tipic de fals prieten pragmatic: în română, ea se folosește după masă sau, colocvial, cu sens de 'n-ai decât', astfel încât utilizarea ei ca refuz politicos înaintea mesei nu atenuează interacțiunea, ci o perturbă și creează confuzie contextuală.¹¹

¹⁰ A se vedea și Yaghubyan (2019).

¹¹ Pentru o detaliere a strategiilor de exprimare a refuzului, a se vedea Hovsepyan (2021).

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Interferențele la nivel pragmatic avute în vedere privesc în principal deixisul social și politețea pozitivă, adică diferențele de sistem în adresare, formule de respect și exprimarea apropierei, care pot conduce, în română, la adresări excesiv de familiare sau, dimpotrivă, prea formale, cu riscul unor interpretări eronate ale intențiilor interlocutorului.

Diferențele de deixis social generează un transfer pragmatic complex. Lipsa unui echivalent armean pentru pronumele intermediar *dumneata* (sistemul armean fiind binar: *du – duk'* față de cel tripartit românesc) îi poate determina pe vorbitori să suprageneralizeze forma *dumneavoastră*. Deși aparent o simplificare rigidă, această adaptare se aliniază însă cu tendința românei urbane contemporane, unde *dumneata* este în regres masiv, fiind adesea perceput drept arhaic sau condescendent. Astfel, evitarea treptei intermediare de către cursant devine, în mod fericit, norma *de facto* a limbii țintă.

În schimb, interferențele apar la transferul literal al apelativelor afective. În cultura armeană, utilizarea termenului *axper* 'frate' cu referire la un coleg sau superior codifică simultan respect, familiaritate și camaraderie. În limba română însă, termenul a alunecat masiv în registrul argotic sau colocvial extrem. Astfel, se produce o ruptură comunicațională: deși vorbitorul armean intenționează să exprime reverența, interlocutorul nativ decodifică o formă de familiaritate inferioară, percepută ca inadecvată și chiar lipsită de respect în relațiile profesionale sau ierarhice.

Percepția asupra intimității cunoaște, de asemenea, nuanțări semnificative: întrebările despre bani, familie sau căsătorie, chiar dacă nu sunt văzute, ca în cultura nordică, de exemplu, drept intruziuni tabu în intimitate, pot fi resimțite de români ca invazive, deși pentru armeni funcționează, de cele mai multe ori, ca mecanisme de apropiere socială, de validare a interlocutorului, lipsite de orice notă peiorativă.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii armene L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- realizarea centrală a lui /u/ după /j/ ([ʉ]), în loc de [u] velar, în cuvinte ca *<i>jucător</i>, <i>june</i>; - pronunțarea lui /ε/ inițial ca [je] și apariția formelor greșite de tip *<i>ierou</i>, <i>ievantai</i>; - aspirația consoanelor surde (<i>p</i>, <i>t</i>, <i>k</i>) în poziție mediană sau finală: *<i>apart^hament</i>, <i>c^hafea</i>; - glisarea lui [f] spre [v] în poziție inițială; - realizarea prea aspirată a lui /h/ (glotal, nu velar, ca în română); - deformarea diftongilor și triftongilor românești: *<i>[saore]/[suare]</i>, <i>[p^həluə]/[p^həloə]</i>;

Nivel	Zone de interferență
Morfologic	- omisiunea sau folosirea greșită a articolului hotărât: <i>*telefon tău</i>; - gen și acord incorecte, plural greșit: <i>*o perete</i>, <i>*un creion neagră</i>, <i>*găine</i>, <i>*telefonuri</i>; - hiperarticularea / suprageneralizarea articolului: <i>*pun cartea în rucsacul</i>, <i>*coleg meu</i>, <i>*mamă meu</i>; - dificultăți la dativ-genitiv și la dublarea clitică: <i>*dau fetei</i>, <i>*dau la părinților</i>; - prepoziții calchiate sau aproximative: <i>*la acasă</i>, <i>*în autobuzul</i> - prepoziții temporale și construcții fixe greșite: <i>*în duminică</i>, <i>*îi mulțumesc pentru el</i>;
Sintactic	- erori la dublarea pronominală (clitic + formă accentuată): <i>*am văzut pe el</i>; - redundanța subiectului pronominal: <i>*Eu m-am trezit devreme și eu am plecat la muncă.</i>; - interpretări greșite în structuri cu subiect non-agentiv: <i>*Cheia deschide ușa.</i>; - dificultăți la dativ-genitiv și mai ales la dublarea clitică a complementului indirect: <i>*Dau cartea mâine lui Andrei.</i>; - tendința de a evita construcțiile cu dublare clitică prin restructurare sintactică (după modelul armean, care respinge „dativul dublu”);
Pragmatic	- lipsa echivalentului pentru politețea intermediară (dumneata) → pierderea nuanței de familiaritate respectuoasă; - transferul apelativelor afective în contexte formale → percepute de români ca familiaritate inadecvată; - întrebările despre bani, familie, căsătorie funcționează ca apropiere socială în armeană, dar pot fi resimțite de români ca intruziuni în intimitate; - aceste decalaje duc la riscul interpretării greșite a intențiilor (prea familiar vs prea formal, cald vs invaziv).

În concluzie, la nivel fonetic, profilul vorbitorului care învață română relevă o dinamică în care transferul pozitiv se îmbină cu zone recurente de interferență. Pe de o parte, baza articulatorie complexă a armean reprezintă un avantaj major, facilitând pronunțarea unor vocale problematice pentru alți străini, precum *ă* [ə], și chiar operarea distincției *ă/â* (*râu* – *rău*). Pe de altă parte, trăsăturile specifice limbii materne favorizează erori sistematice în română. Aspecte precum realizarea centrală [ʉ] a lui /u/ după /j/, diferențele de pronunție și grafie ale lui /ε/, oclusivele surde aspirate, raritatea lui [f] inițial și articularea glotală a lui /h/ duc inevitabil la pronunții deviante de tipul **ierou*, **apart^hament*, **c^hafea*. Totodată, dificultățile cresc semnificativ în zona diftongilor și triftongilor, care sunt aproape inexistenți ca atare în armeană. Această lipsă determină restructurări silabice sau substituții vocale, vizibile în forme precum **saore* sau **pəluə*.

La nivel morfologic, dificultățile majore ale vorbitorilor de armeană derivă din trecerea de la un sistem aglutinant și preponderent postpozițional (L1) la cel fuzional și prepozițional al limbii române (L2). Asimetriile structurale generează frecvent fenomene de transfer negativ: omisiunea articolului hotărât sau lipsa acordului genitival (**telefon tău, *caietele sunt al elevilor*), suprimarea dublării clitice (percepută ca redundantă) și eșecul în aplicarea alternanțelor vocalice la formarea pluralului sau a dativului (**fate în loc de fete, *dau fatei*). Aceste erori demonstrează că bariera principală nu este doar reținerea unor desinențe, ci asimilarea flexiunii interne complexe a limbii române.

În privința exprimării relațiilor spațiale și logice, absența unor echivalențe directe îi determină pe cursanți să recurgă la strategii compensatorii mixte sau la calcuri din alte limbi (L3, precum rusa). Astfel apar confuzii prepoziționale frecvente (**pe/în autobuz, *dau la părinților*). Trebuie reținut totuși că aceste abateri sunt documentate la nivelul incipient (A1-A2), nefiind încă pe deplin clar dacă reprezintă tipare cu potențial de fosilizare sau doar stadii firești, de tranziție, în dezvoltarea interlimbii.

În ceea ce privește sintaxa, diferența de topică dintre armeană orientală (SOV) și limba română (SVO) generează calchieri frecvente, de tipul **Eu la școală merg*. Totodată, deși omiterea subiectului este permisă în ambele limbi, dificultățile de calibrare pragmatică în română duc adesea la o utilizare redundantă a pronumelui personal (**Eu m-am trezit și eu am plecat.*), producând enunțuri corecte gramatical, dar discursiv nefirești.

O altă arie predispusă interferențelor o reprezintă dublarea clitică a complementelor, o structură normativă frecventă în română. Deoarece armeană evită aglomerările cazuale (precum „dativul dublu”), vorbitorul tinde să suprimă sistematic cliticul românesc, pe care îl percepe ca pe o redundanță. Astfel, apar erori de omisiune specifice interlimbii, vizibile atât la acuzativ (**am văzut pe el* pentru *I-am văzut pe el*), cât și la dativ (**Dau cartea lui Andrei*. pentru *Îi dau cartea lui Andrei.*).

La nivel pragmatic, asimetria dintre sistemul binar armean (*du – duk'*) și cel tripartit românesc determină suprageneralizarea lui *dumneavoastră*, dar această simplificare se potrivește, de fapt, cu uzul urban actual, unde *dumneata* este rareori folosit. Problemele reale apar la transferul strategiilor de apropiere: apelativul *xper* ‘frate’, acceptabil chiar față de superiori în armeană, devine în română o marcă de familiaritate argotică inacceptabilă, iar întrebările directe despre familie sau bani, firești ca mecanisme de validare socială în cultura armeană, sunt adesea percepute de români ca intruziuni nedorite.

10. Aspecte sociolingvistice

În Armenia, limba și cultura română au o vizibilitate redusă în spațiul public, cu un profil marginal în raport cu limbile și culturile dominante, accesul la mass-media românească este redus, iar referințele culturale românești (literatură, film, muzică) apar mai ales în contexte academice sau diplomatice. În

imaginarul lingvistic local, româna nu funcționează ca o limbă de proximitate sau de prestigiu larg împărtășit, ci ca un idiom periferic, rar întâlnit în afara cercurilor universitare. Universitatea „Valeri Brusov” reprezintă principala poartă de acces către limba română într-un spațiu dominat de rusă și engleză. Statutul disciplinei s-a consolidat treptat: privită inițial cu rezerve, ca o limbă „exotică”, româna a devenit materie obligatorie ca limba a treia la specializările filologice, importantă pentru profilul comparativ al limbilor romanice. Cursanții sunt, în majoritate, filologi deja specializați în franceză sau italiană, pentru care româna funcționează ca a treia limbă romanică de studiu și ca instrument de analiză contrastivă, motivația lor fiind în principal instrumentală (credite, mobilități Erasmus, diversificarea portofoliului lingvistic), nu una identitară sau comunitară.

Din perspectivă sociolingvistică, acest demers are toate caracteristicile achiziției unei limbi secundare în context exolingvistic: româna este învățată în afara ariei sale naturale de utilizare, fără comunitate de vorbitori nativi în proximitate și fără statut de limbă de contact în spațiul public din Erevan. În absența unei comunități vorbitoare, a imersiunii cotidiene și a oricărei utilități imediate în afara orelor de curs, expunerea la limbă rămâne limitată aproape exclusiv la mediul instituțional. Această situație consolidează profilul românei ca limbă cu circulație restrânsă în Armenia, a cărei menținere și dezvoltare depind în mare măsură de inițiativele instituționale și de interesul punctual al mediului academic, mai degrabă decât de o nevoie socială sau profesională larg resimțită.

Bibliografie

- Căuș 2008: Arșag Bogdan Căuș, *Figuri de armeni din România: Dicționar*, ediția a II-a, Editura Ararat, București, 2008.
- Dum-Tragut 2009: Jasmine Dum-Tragut, *Armenian: Modern Eastern Armenian*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2009.
- Henț 2022: Nicolae Adrian Henț, *Relevanța analizei contrastive și a analizei erorilor în predarea elementelor de fonetică. Studiu de caz RLS, ASE, București*, 2022.
- Henț 2023: Nicolae Adrian Henț, *Interlimba: relevanța analizei contrastive și a analizei erorilor în achiziția substantivului în RLS. Studiu de caz: vorbitori de armeană*, în „Synergies in Communication”, vol. 1, nr. 1, ASE, București, 2023, p. 215-226.
- Hovsepyan 2021: Gohar Hovsepyan, *A Cross-Cultural Study of Refusal Strategies Among American and Armenian English Speakers*, în „Armenian Folia Anglistika”, vol. 17, nr. 2, 2021, p. 100-115, disponibil pe https://journals.yasu.am/index.php/arm-fo-angl/article/view/vol17_no2_2021_pp100-115 [accesat la 21.11.2025].
- Mailhammer 2023: Robert Mailhammer, *Etymology and the Lexical Core of Germanic*, în Mark Aronoff (ed.), *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*, <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.932> [accesat la 12.12.2025].
- Platon 2021: Elena Platon, *Româna ca limbă străină (RLS). Elemente de metadidactică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2021.
- Sakayan 2000: Dora Sakayan, *Modern Western Armenian for the English Speaking World. A Contrastive Approach*, Arod Books, Montreal, 2000.

- Sakayan 2007: Dora Sakayan, *Eastern Armenian for the English Speaking World*, Yerevan State University Press, Yerevan, 2007.
- Yaghubyan 2019: Marine Yaghubyan, *The Use of Positive and Negative Politeness Strategies to Express Request in English and Armenian Cultures*, în „Armenian Folia Anglistika”, vol. 15, nr. 1, 2019, p. 141-150, disponibil pe: https://journals.ysu.am/index.php/arm-fol-angl/article/view/Vol.15_No.1_2019_pp.141-150 [accesat la 12.12.2025].

Nicolae Adrian Henț este lector de limba română la Universitatea Carolină din Praga, unde predă româna ca limbă străină, trimis în misiune de Institutul Limbii Române din București. Anterior, a fost lector de limba română la Universitatea din Delhi și, ulterior, la Universitatea „Valeri Brusov” din Erevan, experiențe care i-au consolidat profilul academic în predarea limbii române în contexte exolingvistice.

A publicat studii și materiale didactice dedicate predării limbii române ca limbă străină, cu accent pe gestionarea interferențelor lingvistice și dezvoltarea competenței interculturale. Activitatea sa de cercetare aprofundează dinamica interlimbii, analiza contrastivă și a erorilor.

Este coordonator al volumului *De la filologie la traducerea artistică*, dedicat studiilor literare, culturale, de traductologie și de lingvistică aplicată, și este implicat activ în proiecte de cercetare și de formare a cadrelor didactice în domeniul RLS. Printre studiile relevante se numără *Analiza contrastivă. Repere în predarea limbii române vorbitorilor de limbă armeană* (Turku), *Relevanța analizei contrastive și a analizei erorilor în predarea elementelor de fonetică. Studiu de caz RLS* (ASE București), *Analiza erorilor – relevanță și actualitate în predarea limbii române ca limbă străină în Armenia* (Bratislava) și *Relevanța analizei erorilor în achiziția articolului în RLS. Studiu de caz asupra vorbitorilor de armeană* (Helsinki).

Vorbitorul bengalez de limba română

CARMEN MUȘAT-COMAN

Profesoară independentă

Limba bengali

1. Identificare și clasificare

Limba bengali – *bangla bhaṣa* – aparține grupului indic al ramurii indo-iraniene sau indo-ariene a familiei indo-europene (Chatterji 1970: 95). S-a format în secolele VII–X, când mai multe limbi regionale s-au dezvoltat pornind de la *magadhi prakrit*, limbă din India centrală.

Primele dovezi ale limbii bengali se găsesc în inscripții și texte budiste din secolul XI (între 950–1150), cel mai vechi manuscris fiind *Caryapada*, conținând 46 de cântece și distihuri compuse de călugări budiști (Mojumder 1973: 2).

Evoluția limbii cunoaște trei etape, prima – perioada *veche (timpurie)*, până în secolul XII, *medie* (secolele XIII–XVIII), când a fost puternic influențată de arabă și persană, teritoriul fiind sub dominație musulmană, și *modernă*, perioadă de standardizare și îmbogățire datorită operelor literare, mai ales ale lui Rabindranath Tagore.

Vocabularul limbii bengali este împărțit în patru categorii de cuvinte: 1. Cuvinte păstrate din sanscrită. 2. Cuvinte modificate sau derivate din sanscrită. 3. Cuvinte autohtone. 4. Cuvinte împrumutate din limbi străine, de exemplu, din persană, arabă, turcă, portugheză, olandeză, franceză și, mai ales, engleză (Bhose 2014: 34).

Neexistând legături directe între India și România în trecut, bengali, ca și hindi (limba politică și administrativă a Indiei) a fost o limbă necunoscută în România – deși la nivel individual a fost auzită, unul dintre studenții lui Tagore, doctorul Narsingh Mulgund, fiind bengalez, stabilit în România și întâmpinându-l pe Tagore în 1926, în timpul vizitei aici. Primul curs de limba bengali – și singurul – a fost inițiat în 1971 de Universitatea București și susținut de Amita Bhose din 1972 până în 1991, în regim opțional. Cursul avea o durată de două ore pe săptămână, dar, în ciuda interesului cursanților și a rezultatelor – traduceri, spectacole –, după îndepărtarea Amitei Bhose de la Universitate, cursul a fost desființat.

Amita Bhose, profesoară, traducătoare, scriitoare și exegetă a lui Eminescu, era vorbitoare nativă a limbii bengali, fiind creatoarea punții culturale indo-române și primul filolog indian care cunoștea limba română.

Venită în România în 1959, însoțindu-și soțul la specializare în industria petrolului (primele relații dintre România și India stabilindu-se în 1957), Amita Bhose s-a înscris la un curs intensiv de limba română la Universitatea București. Din jurnalul său de călătorie *În afara lumii cunoscute* publicat în 1969 în bengali la Calcutta, reiese că metoda de învățare a limbii române era foarte simplă: profesorii de limba română pentru cursanții străini predau în limba română, căci nu cunoșteau nicio limbă străină. Amita Bhose a fost prima traducătoare din română într-o limbă indiană, bengali, iar, din 1971 până la moarte, în 1992, a trăit în România, predând bengali, sanscrită și civilizație indiană la Universitatea București, folosind româna ca limbă de predare. Și-a susținut doctoratul în Eminescu în limba română, a realizat singurele cursuri și manuale de bengali, sanscrită, precum și un *Dicționar bengali-român* (850 de pagini) pentru uzul cursanților din România, iar echivalentele în română le-a stabilit singură, engleza comunicându-i foarte puțin. Neexistând materii didactice în limba română, trebuia să stabilească, prin cercetare și experiment, metodologia predării acestor limbi studenților români (Bhose 2021: 54). Datorită Domniei Sale avem traduceri ale lui Tagore direct din limba bengali în română, traduceri din sanscrită în română și din română în bengali – Eminescu, Caragiale, Mihail Sebastian, Al. Mirodan, Marin Sorescu, Mihail Sadoveanu. În toate direcțiile – ca traducătoare, profesoară de bengali, sanscrită – a mers pe căi nebătute¹.

2. Statut și răspândire geografică

Bengali se vorbește în Bengalul de Vest, Bangladesh și în unele părți ale statelor Bihar, Orissa, Tripura și din 1950, grație refugiaților bengalezi, și în insulele Andaman. Un mare număr de vorbitori se regăsește și în afara Indiei – Marea Britanie, SUA, Europa de Vest. Este limbă de predare în învățământ în Bengalul de Vest și Bangladesh și, limbă de stat, în Bangladesh. Este a doua cea mai vorbită dintre limbile și dialectele indiene și una dintre cele 19 (22, după alte surse) limbi oficiale ale Indiei. Numărul vorbitorilor este în creștere. Dacă, în 2014, în lume erau 250 de milioane de vorbitori pe glob, dintre care 220 de milioane nativi, aflându-se pe locul 7 în lume ca număr de vorbitori, în 2025 numărul a ajuns la 240 de milioane de vorbitori nativi și 43 ca limbă secundară, ocupând același loc în lume, și anume 7.

În România, în ultimii ani, ca urmare a politicii de migrare a forței de muncă, lucrează un număr mare de bangladeșeni (locuitorii Bangladesh-ului), aceștia învățând româna, probabil, prin contactul direct cu vorbitorii nativi ai limbii române (sau folosind engleza ca mijloc de comunicare). Aceeași limbă, engleza, ca limbă de comunicare a fost observată și în cazurile familiilor mixte, bengalezi-române, existând o oarecare rețineră a folosirii limbii materne (română, bengali), de teama ridicolului.

¹ Vezi și <https://amitabhose.net>.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

În bengali există cinci (patru după alte surse) dialecte principale: *Rarhi* – vorbit în partea centrală a Bengalului de Vest, inclusiv Calcutta. *Bangali* sau dialectul Dacca, vorbit în Dacca, Faridpur, Barisal. *Kamrupi* – în nord-estul Bengalului. *Barendri* – în nordul Bengalului, zona Dinajpur. *Jharkhandi* – în sud-vestul Bengalului și în unele părți din districtele Midnapur, Bankura (Mojumder 1973: 26). Fiecare dialect conține elemente de bază comune tuturor celorlalte, însă, dacă unele au diferențe insesizabile, altele nu sunt deloc similare. *Rarhi* și *Barendri*, de pildă, au fost la început același dialect. Lingvistul Suniti Kumar Chatterji nu include ultimul dialect în lista celor principale.

Limba bengali are trei forme distincte (două, după anumiți autori): 1. *Sadhu bhaṣa* ('limbă'), folosită exclusiv pentru scrierea prozei și nefiind folosită în vorbire; 2. *Likhita calita bhaṣa* 'scrierea colocvială' sau 'limbajul obișnuit, curent'; 3. *Kabitar bhaṣa* 'limbajul poetic', o formă artificială, folosită numai în poezie (Mojumder 1973: 1-2).

Amita Bhose explicitează în manualul său de limba bengali: proza literară bengaleză până în secolul XIX se scria în stilul clasic al limbii *Sadhu bhaṣa* 'limba pură'. Stilul prozei literare contemporane este denumit *Calita bhaṣa* 'limba actuală'. În manual, autoarea oferă formele actuale, dar și pe cele clasice ale declinării și ale conjugării, spre înțelegerea textelor clasice. În conversație se folosesc numai formele actuale și este interzisă amestecarea celor două forme în proză. Amestecul lor e permis însă în poezie, dar poezia contemporană evită formele clasice (Bhose 2014: 223).

Tot în manualul de limba bengali, Amita Bhose explică: un număr de cuvinte din categoria 1 – provenite din sanscrită – *taila*, *lauha* – sunt folosite numai în textele literare, mai ales clasice; în limba vorbită și în literatura contemporană, ele sunt înlocuite de corespondentele lor din categoria 2 (modificate sau derivate din sanscrită), de exemplu, *tel* și respectiv *lohā*. Cuvintele sanscrite care nu au suferit modificări sunt folosite atât în textele literare, cât și în limba vorbită. Aceste cuvinte păstrate din sanscrită sunt pronunțate după regulile fonetice ale limbii bengali, de exemplu, *taila* se pronunță *toilo*. Un număr de cuvinte din limba vorbită de populația băștinașă înaintea venirii poporului indo-european în spațiul bengalez sunt păstrate în vocabularul bengalez: ele constituie categoria cuvintelor autohtone. *Khoka* și *khuki* 'băiețel' și, respectiv, 'fetiță', sunt cuvinte autohtone. Limba respectivă însă s-a pierdut (Bhose 2014: 34-35).

4. Sistem de scriere

Alfabetul bengalez păstrează alfabetul *devanāgarī* – al limbii sanscrite – aproape în întregime, acestuia adăugându-i-se câteva litere specific bengaleze, inexistente în scrierea sanscrită. Deși, în principiu, în rostirea bengaleză se păstrează sistemul pronunțării sanscrite, unele foneme ale acesteia s-au modificat calitativ, altele cantitativ (Bhose 1985: III).

Există 12 vocale și 40 de consoane, consoanele 1-25 fiind oclusive, 26-29 sunt numite intermediare, 30-33, sibilante, 34-35 sunt variante ale unor consoane cerebrale, consoana 36 este intermediară, iar 38-40 sunt accente.

Sistemul alfabetic este bazat pe principii fonetice. Fiecare literă din alfabetul bengali este reprezentarea grafică a unui sunet. Se scrie de la stânga spre dreapta, sub linia caietului. Nu există majuscule, dimensiunea literelor fiind aceeași și există o foarte mică deosebire între scrisul de mână și cel de tipar.

Terminarea unei propoziții se face prin semnul । și, a unui paragraf, prin ।।. Celelalte semne de punctuație sunt la fel ca în română, cu excepția semnului de exclamare după vocativ și la sfârșitul unei propoziții imperative. În bengali se pune virgulă după vocativ și punct, adică ।, după imperativ. Ghilimelele se pun deasupra citatului.

Folosirea aceluiași forme diferite ale alfabetului derivat din scrierea *devanāgarī* a mai fost semnalată pentru notarea limbii *santali* (Sala, Vintilă-Rădulescu 1981: 40). Aceasta este vorbită de un grup animist care trăiește în sudul Biharului și în vestul Bengalului, limbajul fiind scris cu alfabetul bengalez și orya (Frédéric 1987: 949).

Interferențe ale limbii bengali L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

În ordinea alfabetică, grafemele pentru vocale, toate grupate la un loc, le precedă pe cele pentru consoane. Teoretic, bengali păstrează 12 vocale din alfabetul sanscrit, semnele fiind însă diferite, iar pronunțarea unor litere deosebindu-se de pronunțarea lor în sanscrită.

Mai jos, reproducem tabelul vocalelor și al consoanelor, împreună cu indicațiile de transliterare și pronunție, realizat de Amita Bhose și introdus în *Manualul de limba bengali*. Sistemul de transliterare a limbii sanscrite, adoptat pentru limbile moderne indiene, este altul decât sistemul transcrierii fonetice a limbilor europene.

A. Vocalele

	Semnul grafic	Transliterație	Categoria fonetică	Indicații de pronunțare
1.	অ	a	guturală	ca în engl. <i>law</i> , între <i>a</i> și <i>o</i> din limba română
2.	আ	ā	guturală	ca în <i>a</i> din <i>casă</i> , <i>mamă</i>
3.	ই	i	palatală	<i>i</i> scurt (<i>hrasva i</i>) în unele cuvinte
4.	ঐ	ī	palatală	<i>ī</i> lung (<i>dīrgha ī</i>) cele două vocale; se pronunță ca în rom. <i>zi</i> , în altele, mai lung.*

	Semnul grafic	Transliterație	Categoria fonetică	Indicații de pronunțare
5.	উ	u	labială	<i>u</i> scurt (<i>hrasva u</i>) în unele cuvinte
6.	ঊ	ū	labială	<i>ū</i> lung (<i>dirgha u</i>) cele două feluri; se pronunță ca înrom. <i>bun</i> , în altele, mai lung.*
7.	ঋ	[lipsă]	cerebrală	se pronunță <i>ri</i>
8.	ৄ	lṛ	dentală	se pronunță <i>lri</i> în scr. și <i>li</i> în bengali
9.	এ	e	gutural-palatală	ca în rom. <i>ce</i>
10.	ঐ	ai	gutural-palatală	ca în rom. <i>oi</i>
11.	ও	o	gutural-labială	ca în rom. <i>tot</i>
12.	ঔ	au	gutural-labială	ca în rom. <i>bou</i>

Litera ঐ nu apare în niciun cuvânt bengalez. Totuși, gramaticienii clasici bengalezi au păstrat acest semn în alfabetul bengalez pentru a respecta tradiția limbii sanscrite.

Transliterația vocalelor ঐ și ঔ se face după pronunțarea lor în sanscrită. Conform gramaticii sanscrite, diftongii sunt incluși printre vocale.

Este de observat că primele șase semne au câte o linioară – denumită *mātrā* – deasupra lor, iar ultimele șase nu prezintă acest semn. Această caracteristică grafică trebuie reținută.

Ca pronunție, toate vocalele se pronunță lung, în cuvintele monosilabice, și scurt, în cele polisemantice.

B. Consoanele

Pronunțarea fiecărei litere este însoțită de vocala অ /a/ cu excepția ultimelor patru, astfel încât fiecare semn grafic, atât vocalic, cât și consonantic, reprezintă câte o silabă.

Primele 25 de consoane sunt oclusive – *sparśa/vara* ‘atingere’; pronunțarea lor comportă fricțiunea organelor de articulare. După locul de articulare, aceste 25 de consoane se împart în cinci clase: guturală (*kaṇṭhya*), palatală (*tālavya*), cerebrală (*mūrdhanya*), dentală (*dantya*) și labială (*oṣṭya*). Fiecare clasă (*varga*) cuprinde câte cinci litere, dintre care primele două sunt surde (*aghoṣa*), iar ultimele trei sunt sonore (*ghoṣa*); ultima literă din fiecare clasă este nazală (*nāsikya*). În fiecare clasă, a doua consoană reprezintă sunetul aspirat al primei consoane; de asemenea, a patra consoană reprezintă sunetul aspirat al celei de-a treia. Prima și a treia consoană din fiecare clasă sunt neaspirate (*alpaprāṇa* – lit. ‘puțină suflare’); a doua și a patra consoană din fiecare clasă sunt aspirate (*mahāprāṇa* – lit. ‘multă suflare’). Articularea

consoanelor aspirate este însoțită de o emisiune de aer, consoanele respective dând impresia că sunt urmate de ceva asemănător cu *h*.

Guturalele sunt pronunțate prin atingerea părții posterioare a limbii de palatal moale.

	Semnul grafic	Transliterație	Indicații de pronunțare
1.	ক	ka	ca în rom. <i>corn</i>
2.	খ	kha	<i>k</i> aspirat
3.	গ	ga	ca în rom. <i>gară</i>
4.	ঘ	gha	<i>g</i> aspirat
5.	ঙ	ṅa	ca în engl. <i>song</i> , fără să se audă <i>g</i> final

Dacă o consoană este însoțită de o altă vocală, *a* final trebuie înlocuit de acea vocală la transliterație. Dacă, într-un cuvânt, o consoană este rostită fără ajutorul unei vocale, de exemplu *k*, se pune un semn ্ (*hasanta*) sub semnul acestei consoane. Această regulă este însă facultativă.

Palatalele sunt pronunțate prin atingerea părții anterioare a limbii de cerul gurii (palatul dur).

	Semnul grafic	Transliterație	Indicații de pronunțare
6.	চ	ca	ca în rom. <i>ce</i> , dar cu limba mult mai spre gingie
7.	ছ	cha	aspirat
8.	জ	ja	ca în rom. <i>geam</i>
9.	ঝ	jha	aspirat
10.	ঞ	ña	îa

Cerebralele se pronunță prin atingerea vârfului limbii de cerul gurii (palatul dur); excepție făcând ঞ /ṅ/.

	Semnul grafic	Transliterație	Indicații de pronunțare
11.	ট	ṭa	ca în engl. <i>cat</i>
12.	ঠ	ṭha	ṭ aspirat
13.	ড	ḍa	ca în engl. <i>dog</i>
14.	ঢ	ḍha	ḍ aspirat
15.	ণ	ṇa	ca în rom. <i>nu</i>

În bengali *ṇ* cerebral este pronunțat la fel ca *n* dental; semnul grafic pentru *ṇ* se folosește numai în scrierea cuvintelor păstrate din sanscrită.

Dentalele se pronunță prin atingerea vârfului superior al limbii de partea posterioară a incisivilor superiori.

	Semnul grafic	Transliterație	Indicații de pronunțare
16.	ত	ta	ca în rom. <i>tată</i>
17.	থ	tha	ত aspirat
18.	দ	da	ca în rom. <i>da</i>
19.	ধ	dha	দ aspirat
20.	ন	na	ca în rom. <i>nu</i>

Labialele sunt pronunțate prin ocluziunea produsă de cele două buze.

	Semnul grafic	Transliterație	Indicații de pronunțare
21.	প	pa	ca în rom. <i>pat</i>
22.	ফ	pha	প aspirat
23.	ব	ba	ca în rom. <i>bun</i>
24.	ভ	bha	ব aspirat
25.	ম	ma	ca în rom. <i>mamă</i> Sunetul ফ /pha/ este deosebit de f.

	Semnul grafic	Transliterație	Indicații de pronunție
26.	য	ya	ca জ în rom. <i>geam</i>
27.	র	ra	ca în <i>România</i> , dar mai puțin rulat
28.	ল	la	ca în rom. <i>lapte</i>
29.	ব	va	ca ব, în rom. <i>bun</i>
30.	শ	śa	ca în rom. <i>și</i>
31.	ষ	ṣa	ca în rom. <i>și</i>
32.	স	ṣa	ca în rom. <i>și</i>
33.	হ	ha	ca în rom. <i>hartă</i>
34.	ড়	ḷa	
35.	ঢ়	ḷha	
36.	য়	ya	ca în engl. <i>boy</i>
37.	ৎ	t	
38.	ং	m/ṃ	
39.	ঃ	ḥ	
40.	ঁ	ṁ	

Semnul ঁ /ṁ/ se pune deasupra literei pe care o însoțește, de ex. ঞ্ [aṁ]. În bengali, o vocală este scrisă prin două semne grafice. Când o consoană

însoțită de o vocală formează o silabă, atunci vocala este scrisă cu un alt semn grafic – scurt. Semnele scurte ale vocalelor nu apar niciodată singure și nici nu însoțesc vocale. Toate vocalele se pronunță lung în cuvinte monosilabice și scurt în cuvinte polisilabice.

O caracteristică a scrierii *devanāgarī* este folosirea ligaturilor – două sau mai multe consoane nedespărțite de o vocală, formând un semn compus. În bengali ligaturile sunt folosite mai mult în cuvintele păstrate din sanscrită, în cuvintele bengaleze consoanele putând sta alături fără să formeze un semn compus. Există diferite reguli de pronunție a ligaturilor, în funcție de consoanele prezente în semnul compus.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

După cum s-a observat, există mari diferențe între română și bengali, mai ales la nivel consonantic. Locul de articulare a consoanei face dificilă pronunția corectă pentru vorbitorii nonnativi ai limbii bengali, cel puțin în primul an de învățare, la fel și pronunția consoanelor aspirate, de pildă *kha*. Rostirea unui cuvânt cu o consoană neaspirată în loc de aspirată – insesizabilă aproape vorbitorului român – conduce la alt cuvânt cu sensuri foarte diferite: de exemplu, *kabor* ('mormânt') și *khabor* ('veste').

În limba bengali nu există vocalele *ă*, *î*, *â*, iar, la nivelul consoanelor, *h* nu se pronunță și *v* se pronunță *b*. La nivelul celor două consoane, în limba română nu au fost dificultăți de pronunție – *v* și *h* – din partea cursanților bengalezi.

Pentru a indica pronunția corectă a vocalelor românești care nu există în bengali, în activitatea noastră am folosit exemple din limba engleză, pe care cursanții bengalezi o folosesc în mod curent. Pronunția lui *ă* a fost indicată, de pildă, precum ultima vocală de la finalul cuvintelor *father*, *mother*, *brother*. În ciuda exemplelor, a fost dificil pentru cursanți să asocieze aceste vocale din engleză cu restul literelor care formau un cuvânt românesc. De asemenea, pronunțarea diftongilor și a triftongilor le-a pus probleme cursanților noștri.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

În bengali, părțile de vorbite sunt clasificate în cinci categorii: substantiv (*viśeṣya*), adjectiv (*viśeṣaṇ*), pronume (*sarvanām*), verb (*kriyā*) și nedeclinabil (*avyay*).

Categoria substantivelor cuprinde nume de obiecte, de exemplu, জল 'apă'; de ființe, de exemplu, মাছ 'pește', nume proprii, de exemplu, মালা (Mālā), substantive abstracte, de exemplu, দয়া 'milă', substantive verbale, de exemplu, আসা 'venire', și substantive colective, de exemplu দল 'grup'.

Categoria adjectivului cuprinde adjectivele calificative, de exemplu, বড়ো 'mare' și adjective verbale, de exemplu, জোরে 'tare'); adjectivul verbal este corespondentul adverbului de mod. În bengali, numerele cardinale și ordinale

sunt considerate adjective; adjectivele ordinale sunt folosite numai pentru a exprima datele din calendar, de exemplu, পয়লা জানুয়ারি '1 ianuarie'.

Cuvintele care nu se declină sunt clasificate ca nedeclinabile; conjuncțiile, postpozițiile, interjecțiile, apelativele, de exemplu, এই 'ei!', particulele, de exemplu, তো (se traduce după context) și un număr de cuvinte onomatopice fac parte din această categorie.

În afară de acestea, există categoriile morfologice de desinențe (বিভক্তি), prefixe (উপসর্গ) și sufixe (প্রত্যয়) (Bhose 2014: 42-43). Articolul nu reprezintă o parte de vorbire, fiind încadrat la sufixe.

Substantivul și pronumele se declină la patru cazuri – nominativ, acuzativ, genitiv și locativ, însă, în conformitate cu gramatica sanscrită, gramatica clasică bengali indică șapte cazuri ale declinării – plus instrumental, ablativ, dativ.

Verbele nu sunt împărțite în grupe, având aceleași desinențe la același timp, conjugarea fiind însă mai amplă decât în română. Pentru uzul cursanților români însă, Amita Bhose le-a împărțit în trei grupe și în zece subgrupe. Toate verbele au aceeași formă pentru singular și plural: *Ami kori* 'Eu fac.'; *Amra kori* 'Noi facem.'.

Regulile de topică sunt, în general, flexibile.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

În ciuda sistemului fonetic diferit, s-a constatat o bună însușire a alfabetului român, citirea unui text, cu mult exercițiu, fiind foarte aproape de pronunția românească. Renunțarea la aspirate – *bh, gh* etc. – se realizează ușor, la fel la literele nazale prezente în alfabetul limbii bengali.

O problemă pentru vorbitorul bengalez este acordul adjectivului cu substantivul, în bengali adjectivele având formă invariabilă, numai unele adjective păstrate din sanscrită acordându-se cu substantivul în gen, de exemplu:

সুন্দর 'frumos' সুন্দরী 'frumoasă' সুন্দরী মেয়ে 'fată frumoasă'

Spre deosebire de limba română, unde se poate spune și *casa aceasta*, adjectivul demonstrativ în bengali nu este niciodată precedat de substantiv.

Articolul nehotărât nefiind des întrebuițat în bengali, în română pune probleme, fiind aproape de neînțeles rostul utilizării lui. Cursanții vor folosi deseori articolul hotărât în locul celui nehotărât: **Eu am casa mare.*, în loc de *Eu am o casă mare.*

În bengali, verbul având aceleași forme pentru singular și plural, folosirea corectă este o provocare pentru cursantul bengalez. El va spune, astfel: **Noi am casa mare*, și nu: *Eu am o casă mare.*

Sunt câteva exemple, considerând că prin exercițiu și motivație cursantul bengalez își poate însuși noțiunile corecte. De asemenea, precizăm că

observațiile noastre sunt mai mult intuitive (ca să nu spunem cvasineștiințifice), neexistând o tradiție a predării limbii române vorbitorilor bengalezi. Un astfel de studiu ar putea fi realizat însă mult mai bine în timp. Mai ales dacă ar exista un contact direct, care să faciliteze comunicarea fizică, lucrurile ar merge și mai bine, lecțiile online fiind îngreunate de condiții improprie – tehnică, locația cursanților pentru a accesa internetul, orele diferite ale profesorului și ale cursanților (fiind 15:30 la București, de pildă, în timp ce, în Kolkata, este ora 19:00), legătura întrerupându-se sau neauzindu-se foarte bine când cursantul, când profesorul.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Regulile de topică sunt, în general, flexibile. De obicei, subiectul propoziției este pus înaintea predicatului, de aceea vorbitorului bengalez nu i se va părea nepotrivită propoziția românească **În casă stă pisica*.

Frazele bengaleze sunt de trei feluri – simple, compuse și complexe. O frază simplă are un singur verb predicativ, așezat la finalul ei, și, dacă acest verb este *a fi*, el este subînțeles, cu excepția folosirii lui speciale. Propoziția bengaleză এখন খুব সীত | ‘Acum (este) foarte frig.’ va fi pronunțată în română de către vorbitorul bengalez **Acum foarte frig*, după modelul limbii materne, omițând verbul *a fi*.

Sintaxa limbii bengali cere ca propoziția subordonată adjectivală sau adverbială să fie așezată înaintea propoziției principale. Astfel, pronumele relativ îl precedă pe cel personal. Ordinea propozițiilor este, deci, inversă celei din română (Bhose 2014: 247).

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Limba bengali, adică limba indiană cu cea mai bogată literatură, în special datorită operei lui Rabindranath Tagore, primul asiatic laureat cu Premiul Nobel pentru Literatură, în 1913, este aproape necunoscută în România. Omul de rând, dar nu numai, folosește termenul *limba indiană* pentru orice limbă aparținând statelor Indiei. Hindi fiind limba administrativă și politică – și, de asemenea, limba în care au fost realizate filmele de tip Bollywood difuzate la TV – și neexistând suficiente informații pe această temă, confuzia cu bengali sau cu orice altă limbă indiană e ușor de înțeles. Omul obișnuit nu face diferența nici între dialect și limbă oficială, considerând, de multe ori, că bengali este un dialect. Neavând contacte directe până în 1957, când între India și România au fost stabilite primele relații diplomatice, influența Indiei asupra României s-a perceput doar la nivel cultural, prin preocuparea cărturarilor și, ulterior, a scriitorilor, mai ales pentru opera lui Tagore tradusă în română din limbi europene încă din 1913, anul decernării premiului Nobel pentru literatură.

În prezent, în ciuda numărului mare de vorbitori de limba bengali – în special din Bangladesh – veniți la lucru în România, nu numai că nu se face distincție între

bengali și celelalte limbi vorbite aici, ci, mai mult, toți asiaticii veniți la muncă din Bangladesh, Sri Lanka, Pakistan, Nepal sunt catalogați drept *nepalezi*.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Nefiind domeniul nostru de cercetare, nu ne simțim în măsură să oferim informații legate de acest aspect. Însă, având în vedere că un număr din ce în ce mai mare de cuvinte și expresii englezești au intrat atât în vocabularul vorbitorului român, cât și al vorbitorului bengalez – mai ales în rândul vorbitorilor tineri –, e de presupus că acestea se vor regăsi și în conversație, spre o comunicare mai ușoară.

Ca interferență, dacă e să urmărim ideea exprimată de Theodor Simenschy și Gheorghe Ivănescu, că diferitele graiuri țigănești se integrează și ele în limbile neoindiene, derivând din indiana de nord-vest (Simenschy, Ivănescu 1981: 150), putem da, ca exemplu, cuvântul sanscrit *miṣṭo*, însemnând ‘dulce’, acesta regăsindu-se atât în vocabularul limbii romani, cât și în bengali, pronunțându-se la fel, *miṣṭo*, și având același sens. Cuvântul *miṣṭo* era des folosit în limbajul românilor în perioada anterevoluționară.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

În bengali există o singură formă de salut নমস্কার – *nomoskar*, salut adresat unei persoane respectate și mai puțin familiare. Cei în vârstă nu-i salută pe cei mici, cu excepția cadrului oficial. Nu se obișnuiește ca un membru al familiei să-i salute pe ceilalți. Când rudele se întâlnesc, cel mai tânăr atinge picioarele celui mai în vârstă cu mâna dreaptă și apoi își atinge fruntea cu aceeași mână, iar cel în vârstă atinge capul celui mai tânăr cu mâna dreaptă ca să-l binecuvânteze. În societate, oamenii care se întâlnesc se salută reciproc cu mâinile împreunate ținute lângă piept, spunând নমস্কার. De sărbători sau la zile mari, de exemplu, de Anul Nou, membrii familiei se salută cu gesturile descrise mai sus (Bhose 2014: 82).

În bengali, obiceiul de a întreba *Cum te simți?*, *Ce mai faci?* ‘কেমন আছ?’ nu este obișnuit. Întrebarea e pusă în cazul în care persoana ține la formalism sau dorește să se informeze în legătură cu starea de sănătate a celui alt.

Există mai multe forme pentru persoana a doua, pronumele তুই ‘tu’ fiind folosit pentru a se adresa unui copil sau unui prieten, sau pentru a exprima dispreț față de interlocutor. Pronumele তুমি ‘dumneata’ este folosit pentru a se adresa unei persoane cu care vorbitorul se află în relații amicale sau afectuoase. Pronumele আপনি ‘dumneavoastră’ se folosește pentru a se adresa unei persoane respectate sau mai puțin cunoscute.

În familie, părinții se adresează copiilor cu তুই ‘tu’ sau তুমি ‘dumneata’, iar copiii, părinților cu তুমি ‘dumneata’. Frații se adresează cu তুই ‘tu’ sau তুমি ‘dumneata’; de obicei, cei mai mici se adresează celor mai mari cu তুমি, dar și cu

ভুই, dacă diferența de vârstă nu este foarte mare. În general, rudelor mai mici ca vârstă se adresează cu তুমি sau ভুই: celor mai mari ca vârstă, cu তুমি sau আপনি ‘dumneavoastră’, depinzând de gradul de apropiere afectuoasă sau de obiceiul familiei. Înainte, copiii se adresau părinților cu আপনি ‘dumneavoastră’, dar acum nu se mai practică acest obicei.

Soții se adresează unul altuia cu তুমি ‘dumneata’. Socrilor și fraților lor li se adresează cu আপনি ‘dumneavoastră’, dar acum s-a încetățenit obiceiul de a te adresa socrilor și fraților cu তুমি ‘dumneata’. Cumnaților și cuscrilor te adresezi cu তুমি sau আপনি, depinzând de gradul apropierii sau de diferența de vârstă.

Colegii sau colegele de școală sau de facultate se adresează unul altuia cu forma de তুই ‘tu’ sau তুমি ‘dumneata’; iar un student și o studentă se adresează reciproc cu তুমি, și chiar cu আপনি, dacă nu se cunosc prea bine. Profesorii se adresează studenților cu তুমি, iar, studenții, profesorilor cu আপনি. Între colegii de serviciu, se folosește আপনি, তুমি sau তুই, depinzând de gradul ierarhic și de relația amicală. De obicei, pentru femei se folosește o adresare respectuoasă. Un șef de serviciu poate să i se adreseze unui subaltern cu তুমি ‘dumneata’, dar se adresează unei subalterne cu আপনি ‘dumneavoastră’; dacă șeful este mult mai în vârstă decât subalternul, el poate să i se adreseze cu তুমি ‘dumneata’. Aproape întotdeauna subalternii se adresează șefului cu আপনি ‘dumneavoastră’, chiar dacă ei sunt mai în vârstă decât el.

În general, forma তুমি se folosește în cazul în care se folosește *tu* în română.

În tradiția indiană, femeile nu le spun soților pe nume (de fapt, cei mai mici ca vârstă nu le spun celor mai mari pe nume). De aceea, o femeie se referă la soțul ei prin pronumele demonstrativ এ/ইনি ‘acesta/aceasta’ sau ও/উনি ‘acela/aceea’; mai demult și bărbații se refereau la soțiile lor prin pronumele demonstrative, în semn de respect. În zilele noastre, femeile emancipate le spun soților pe nume, mai ales dacă sunt de aceeași vârstă.

În bengali, pronumele demonstrative sunt folosite mai mult decât cele personale de persoana a III-a. În anumite cazuri, pronumele personale সে ‘el’ sau তিনি ‘dânsul’ introduc chiar o notă de ironie sau de dispreț. De exemplu, în traducerea propoziției *El este un savant.*, este indicat ca *el* să fie tradus prin এ/ইনি, dacă persoana respectivă este prezentă, sau, prin ও/উনি, dacă este absentă. *El* poate fi tradus prin সে/ তিনি, într-un context oficial sau într-un text literar. Dar în traducerea propoziției *El se crede un savant.* (deși nu este), ironia este mai bine exprimată prin folosirea pronumelor personale সে sau তিনি (Bhose, 2014: 40-42).

În tradiția bengaleză, lipsesc obiceiurile de a mulțumi pentru gesturile obișnuite, de pildă, la primirea unui cadou, de a ura *Poftă bună!*, situații care pot deconcerta interlocutorul străin. Unei persoane i se mulțumește numai dacă a

făcut ceva special pentru celălalt. Persoanele apropiate nu se salută nici când se întâlnesc, nici când se despart.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

S-ar putea crede, după exemplele de mai sus, că vorbitorul bengalez de limba română va avea dificultăți de interacțiune în societatea românească. Având în vedere însă influența limbii engleze în mediul indian și folosirea tot mai mare a cuvintelor și chiar a expresiilor englezești în limbajul curent, mai ales al tinerilor – studenți, îndeosebi – adaptarea lor la societatea europeană este rapidă. Folosirea salutarilor diferite pentru momentele zilei și ale nopții este foarte clar definită, având în vedere diferența de 3 ore și jumătate dintre orarul României și al Indiei. Astfel, salutul profesoarei de la cursul online de limba română pentru cursanții bengalezi – *Bună ziua!* (ora 15:30, București) primește ca răspuns *Bună seara!* (ora 19:00, Kolkata). La fel, formulelor de rămas bun de la finalul cursului de două ore online: *La revedere!* sau *Noapte bună!* din partea profesoarei (ora 17:30 București) – li s-a răspuns *Seară bună!*, din partea cursanților bengalezi (ora 21:00). S-a constatat însă o mare reținere inițială de adresare cu prenumele profesoarei din partea cursanților bengalezi, ca urmare a tradiției indiene care specifică faptul că unei persoane mai în vârstă și profesorului li te adresezi cu *apni* ‘dumneavoastră’ și cu *Ma’am* ‘doamnă’.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii bengali L1 cu limba română L2

Nu există o tradiție a predării limbii române vorbitorilor bengalezi, de aceea concluziile sunt, poate, subiective și nu foarte concludente. Ar fi nevoie de mai multe generații de cursanți și la diferite niveluri – începător, mediu și avansat – pentru a putea avansa niște concluzii. S-a observat însă o bună însușire a noțiunilor predate, poate și datorită entuziasmului reciproc.

10. Aspecte sociolingvistice

În predarea limbii române vorbitorilor de limbă bengali, s-a folosit metoda Amitei Bhose din *Manualul de limba bengali*, domnia-sa considerând, din proprie experiență, că indiferent de vârsta la care începi să înveți o limbă străină te întorci oarecum în copilărie. De aceea a prezentat lumea unui copil bengalez. Limbajul unui copil este mai simplu, mai pur, mai neinfluențat de limba străină în comparație cu limbajul folosit de oamenii maturi. Atunci când înveți o limbă străină redevii copil (Bhose 2014: 6). Lecțiile, expresiile folosite în manualul de bengali au fost luate drept model pentru conceperea lecțiilor de română, manualul putând fi un bun instrument ajutător pentru cursantul bengalez. Bengali fiind o limbă muzicală, precum româna, în timpul lecțiilor s-a recurs la poezie – în special Eminescu tradus în bengali de către Amita Bhose –, muzică underground românească (Om la lună, The Mono Jacks, Eyedrops, Firma, Ana Coman, Jurjak), proverbe bengaleze în traducere românească. Astfel, prin joc,

muzică, poezie au fost asimilate mult mai ușor noțiunile de gramatică. Legătura personală a profesoarei cu muzicieni și poeți contemporani și prezența lor la curs ca invitați a făcut ca noțiunile de gramatică să fie asimilate mai ușor.

Motivația înscrierii cursanților la cursul de limba română a fost... emoțională. Aceștia au urmat cursul din dorința de a cunoaște mai multe despre țara și cultura României unde a trăit concetățeanul lor, Amita Bhose. S-ar putea spune că s-au înscris din respect față de domnia-sa. Curiozitatea inițială s-a transformat în plăcere și depășire a limitelor, la finalul cursului bengalezii mărturisind că este prima dată când fac ceva numai și numai pentru ei, demonstrându-și lor înșiși că pot și fără a dori un certificat de absolvire. În mediul competitiv al Indiei, unde încă părinții aleg și plătesc profilul universității copilului lor, această mărturisire este o dovadă a faptului că, atunci când există iubire, granițele limbilor se șterg. Au fost și câțiva cursanți care au avut nevoie de un certificat de absolvire – care i-ar fi ajutat la CV în găsirea unui loc de muncă –, motivație recunoscută, asupra căreia chiar s-a insistat (ca o ironie, exact aceia au fost cel mai puțin implicați, dovadă că nu au trecut testul de absolvire).

Părerea noastră personală este că, dacă o bengaleză a fost deschizătoare de drumuri în cultura română și cea indiană, predând limba sa maternă la Universitatea București, folosind ca limbă de predare româna, susținându-și teza de doctorat despre Eminescu în limba română, traducând literatură română în bengali – într-o vreme când era primul filolog indian care știa româna –, concepând manuale și dicționare pentru studiul cursanților, trăind în România, dacă în capătul celălalt al lumii studenți și profesori bengalezi au buclăsit alfabetul românesc în ciuda orei târzii (ora 19.00, având cursuri, servicii), toate acestea au avut la bază iubirea.

În încheiere, rugăm să ne fie permisă rememorarea întâlnirii dintre Amita Bhose și Tudor Vianu din 1961, când, cu modestie, Amita Bhose a răspuns afirmației lui Tudor Vianu: *Știți bine românește. cu Nu știu, domnule profesor. Cineva i-a zis Amitei Bhose atunci: Dacă spune Tudor Vianu, apoi poți să crezi.* (Bhose 1990).

Iar noi, umili dascăli în buclăsierea alfabetelor lumii, să nu uităm îndemnul unui alt profesor, tot adresat Amitei Bhose: „Noi, dascălii, suntem profesori mici. Marele profesor este poporul.” (Bhose 1968).

Bibliografie

- Bhose 1968: Amita Bhose: *Cena șonar baire (În afara lumii cunoscute)*, General Printers&Publishers PVT LTD, Calcutta, 1968.
- Bhose 1985: Amita Bhose, *Dicționar bengali-român*, Tipografia Universității București, București, 1985.
- Bhose 1990: *Înaintașii mei români. Legendarul*. Arhiva personală Amita Bhose.
- Bhose 2014: Amita Bhose, *Manual de limba bengali*, Editura Cununi de stele, București, 2014.
- Bhose 2021: Amita Bhose, *Dialoguri cu Amita Bhose. Eminescu este magnetul care mă atrage spre România*, Editura Cununi de stele, București, 2021.
- Chatterji 1970: Suniti Kumar Chatterji, *The Origin and Development of the Bengali Language*, Londra, 1970.

- Frédéric 1987: Louis Frédéric, *Dictionnaire de la civilisation indienne*, Editions Robert Laffont, Franța, 1987.
- Mojumder 1973: Atindra Mojumder, *Bengali Language Historical Grammar*, Firma K.L. Mukhopadhyay, Calcutta, 1973.
- Sala, Vintilă-Rădulescu 1981: Marius Sala, Ioana Vintilă-Rădulescu, *Limbile lumii. Mică enciclopedie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Simenschy, Ivănescu 1981: Th. Simenschy, Gh. Ivănescu, *Gramatica comparată a limbilor indoeuropene*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981.
- <https://amitabhose.net> [accesat la 10.10.2025].

Carmen Mușat-Coman a absolvit Facultatea de Filologie, secția franceză-română, Universitatea din București, promoția 1989. Este jurnalistă, editoare, scriitoare, traducătoare din franceză, bengali, susținând periodic scurte ateliere de limba bengali, limbă pe care a învățat-o în sistem facultativ la Universitatea București, sub îndrumarea profesoarei Amita Bhose. În anii 1990–1991 a ocupat postul de preparator în cadrul *Centrului de studii indiene Bharat-tirtha* înființat de Amita Bhose sub egida Universității din București. Totodată a predat primul curs online de limba română pentru studenții bengalezi. Din 2009 activitatea principală este de editare a operei Amitei Bhose – operă ce include și traduceri din bengali, sanscrită, precum și singurele Manuale de bengali și sanscrită adresate cursanților români.

Vorbitorul bulgar de limba română

MARINA VRACIU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Limba bulgară

1. Identificare și clasificare

Limba bulgară (bulg. *български език*, *bulgarski ezik*) este încadrată în ramura slavă meridională, alături de macedoneană, sârbă, croată, slovenă, bosniacă, și face parte din grupul de est, având ca limbă proximală macedoneana, cu care formează un „continuum dialectal”. Este limba oficială a Republicii Bulgaria și una dintre cele 24 de limbi oficiale ale UE.

Numele provine de la cel al vechilor bulgari, populație turcică venită din Asia (estul Kazahstanului) (Rashev 2005; Curta 2008). În secolul al VII-lea, o parte din bulgarii conduși de hanul Asparuh au ajuns în Peninsula Balcanică, unde s-au amestecat cu triburile slave deja așezate acolo. Protobulgarii au fost asimilați, noua protonațiune având ca substrat populația tracă. În 681, bulgarii și slavii au format statul bulgar, iar populația a recunoscut ca etnonim termenul *българи* („bulgari”).

Dintre trăsăturile specifice grupului slav meridional, bulgara păstrează un vocabular eminent slav, cu completări din turcă și greacă. Limba este denumită „clasică și exotica” (Ivanchev 1988), deoarece este continuatoarea slavei vechi, dar și pentru că, spre deosebire de celelalte limbi slave, a dezvoltat o serie de trăsături specifice ca urmare a apartenenței la uniunea lingvistică balcanică (Asenova 2002; Steinke, Vraciu 1999). Bulgara este o limbă pluricentrică și are câteva norme literare: cea din Bulgaria, cea din Macedonia (care folosește tot alfabetul chirilic) și cea din Banat, care folosește alfabetul latin (Stoykov 1967; Mladenov 1993).

Slavona de redacție medio-bulgară, utilizată în cultul creștin ortodox, prima limbă slavă scrisă, considerată forma inițială a limbii bulgare (numită, în consecință, de mai mulți specialiști bulgari, „bulgara veche”) este atestată începând cu mijlocul secolului al IX-lea (863). Manuscrisele originale nu s-au păstrat, doar copii ale acestora. Cele mai vechi atestări ale limbii vechi sunt reprezentate de inscripții în alfabetul glagolitic (litere, cuvinte izolate, scurte formule creștine) descoperite la Preslav, inscripția de la Murfatlar, abecedarul etc.) și chirilic, nedatate și datate (din secolele al X-XI-lea: mănăstirea rupestră de la Murfatlar; satul Krepcha, 921; Preslav, 931; inscripția jupanului Dimităr,

Dobrogea, 943; inscripția țarului Samuil, 993; Bitola, inscripția lui Ivan Vladislav, 1015–1016. Mult mai numeroase sunt datele epigrafice din perioada celui de-al Doilea Țarat Bulgar, dintre care cele de la Vrana (1204), din epoca lui Ivan Asen II (1218–1241), dintre care se remarcă cea din 1230, Târnovo, biserica 40 de mucenici, precum și pisană la mănăstirea Boiana (1259); și altele, printre care inscripția lui Mostici etc. (Slavova 2017; Miltenova 2008; Geshev 2022).

„Canonul” limbii slave vechi este alcătuit din texte – evangheliare, psaltiri, liturghiere, texte omiletice, hagiografice –, păstrate în manuscrise în cele două alfabet, integral sau fragmentar (Olteanu *et alii* 1975: 31-35; Totomanova 2021). Evanghelia țarului Ivan Alexandr reprezintă unul dintre cele mai prețuite manuscrise, fiind redactată și ilustrată în 1355–1356 (British Library, Add. MS 39627, Dimitrova 1994). Biblia integrală în limba bulgară a fost tradusă în 1835 de Neofit Rilski (Bible 2016; Ivanova-Mircheva 1987). Cel mai vechi monument literar original cunoscut, scris în secolul X, este *Šestodnev* (*Hexaemeronul*) de Ioan Exarhul (Aitzetmüller 1958).

Perioada de stăpânire otomană din spațiul bulgar (1393–1877) a provocat valuri de emigrație spre teritoriile românești. În secolul al XIX-lea, la București și Galați au activat revoluționari, intelectuali, politicieni și comercianți bulgari, printre care și fondatori de „citaliste”, societăți culturale, în Țara Românească și Moldova (Zhechev 1991: 22-23). Din aceeași perioadă datează activitatea lui Hristo Botev, Vasil Levski (Doynov 2005) și funcționarea unor instituții de cultură bulgară la București (Parusheva 2008), precum Academia „Sfântul Sava” și Liceul teoretic bulgar „Hristo Botev” (reînființat în 1998). La acel liceu a predat câțiva ani și lingvistul și etnologul Petru Caraman, a cărui prezență în Bulgaria nu a trecut neobservată (Caraman 2011).

Emigrația din motive confesionale s-a produs în secolul al XVII-lea, când grupuri de bulgari catolici s-au stabilit în Oltenia și în Transilvania. Miletič folosește termenul „șchei” cu referire la bulgarii stabiliți în „cele șapte orașe din Transilvania” (Miletič 1987; Balkanski 1996; Mladenova 2017). Pe de altă parte, se înregistrează o prezență a românilor în teritoriile bulgare, dincolo de zonele de graniță, în nord-vest și în fostul Cadrilater (Cain 2017; Negoită 2008).

Relațiile culturale și științifice dintre români și bulgari au fost susținute de savanți din ambele spații. În 1895, filologul și academicianul Ioan Bogdan, inițiatorul studiilor limbilor slave moderne la Universitatea din București, conferența despre *Românii și bulgarii. Raporturile culturale și politice între aceste două popoare*. Dintre cei mai importanți se numără, de partea bulgară, Ivan Șişmanov și Lubor Miletič, iar de partea română, Nicolae Iorga, Ioan Bogdan, Simion Mehedinți, Ilie Bărbulescu și Ștefan Berechet (Siupiur 1980).

În domeniul lingvisticii, studii importante consacrate relației dintre română și limbile slave au fost elaborate de F. Miklosich, B. Țonev, Vladimir Georgiev, Ivan Duridanov și Petya Asenova, în cadrul mai larg al cercetărilor de balcanistică și indo-europenistică. Problema substratului comun a fost abordată

de Hașdeu, Densușianu, Georgiev, Duridanov, Vraciu, Asenova, Paliga și Leschber. Studiul contrastiv al limbilor română și bulgară este reprezentat de prof. Olga S. Mladenova (1982), specializată la Universitatea „Kliment Ohridski” din Sofia, și de conf. Darina Mladenova (de la aceeași universitate), prin contribuții în onomastică comparată, terminologie și traductologie, precum și de specialiști din generații ulterioare.

Receptarea literaturii române în Bulgaria începe timpuriu; prima traducere din Eminescu apare în 1874 (Velichi 1965). Interesul pentru literatura română se manifestă și prin traduceri din C. Dobrogeanu-Gherea și din scriitorii poporaniști și semănătoriști. Caragiale este tradus începând din 1911 și rămâne prezent pe afișele teatrelor bulgare (Siupiur 1980). Din perioada interbelică au fost traduși B. Delavrancea, P. Istrate și L. Rebreanu, iar în epoca comunistă, clasicii literaturii române (Stantcheva 2011). În sens invers, presa și revistele literare românești au acordat atenție literaturii bulgare, publicând articole și traduceri din Pencio Slaveikov, Ivan Vazov și criticul modernist K. Krăstev (Puiu 2017).

Receptarea literaturii române în Bulgaria contemporană se datorează în mare măsură cercetărilor profesoarei Romyana Stantcheva, comparativist specializat în literatura română, autoare de studii despre proza interbelică și contemporană (Stantcheva 1999, 2004, 2011, 2024, 2025). În ultimele trei decenii, traduceri din literatura română s-au intensificat. Printre traducătorii activi se numără Lora Nenkovska, Vanina Bozhikova Stilyan Deyanov și Hristo Boev. Ministerul Culturii din România a editat un catalog al traducerilor în limba bulgară, care include peste 40 de autori români și aproximativ 50 de titluri prezente pe piața bulgară.

2. Statut și răspândire geografică

Limba bulgară are statut de limbă oficială a Republicii Bulgaria, conform Articolului 3 din Constituție, și este una dintre limbile oficiale ale Uniunii Europene din 2007. Este vorbită de aproximativ 6,5 milioane de vorbitori nativi¹, la care se adaugă comunități din țările vecine și din diaspora, inclusiv în Germania, Franța, Marea Britanie, SUA și Canada, precum și America de Sud.

Bulgara este recunoscută ca limbă minoritară în mai multe state, printre care România, Serbia, Ungaria și Republica Moldova. Comunitatea istorică bulgară din România, concentrată în principal în Oltenia și Banat, este recunoscută oficial ca minoritate națională.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

În descrierile limbii bulgare, se disting două zone dialectale: zona centrală (tipică) și periferică (de tranziție). Diferența cea mai vizibilă este între dialectele estice și cele vestice. Izoglosa principală dintre dialectele de est și de vest este

¹ Institutul Național de Statistică, <https://www.nsi.bg/statistical-data/206/651>; <https://www.ethnologue.com/country/BG/>.

reprezentată de reflexele diferite ale sunetului *ě* (*ě* (*ě*at, redat prin litera *ѣ* din slava veche), pronunțat în est ca *ě*at ['a] sau *e* (*бѣ*л 'alb', dar *бѣ*лѣ 'albi'), respectiv, doar *e*, la vest de aceasta (*бѣ*л, *бѣ*лѣ). Cele două zone dialectale sunt împărțite în mod tradițional în cinci grupuri principale: dialectele/graiurile moesiene (în valea Dunării, inclusiv Șumen), dialectele balcanice (în vecinătatea Balcanilor, la est de „izoglosă *ě*at”, regiunea Tracia până în Munții Rodopi), dialectele de sud-vest (vorbite de ambele părți ale Balcanilor: Botevgrad, Sofia, Samokov etc.), dialectele de nord-vest (din vestul văii Dunării până la granița cu Serbia), zonele de tranziție (de ambele părți ale graniței Bulgariei cu Serbia), și dialectele din zona Rupite (la sud de regiunea Tracia).

La varietățile teritoriale ale bulgarei se adaugă dialecte/graiuri vorbite în afara granițelor actuale ale Bulgariei. Bulgara bănățeană (*банатски бългaрски*) este vorbită de comunitatea bulgarilor bănățeni, cunoscuți și ca paulicheni (bg. *павликени*), catolici, stabiliți în nordul Bulgariei și refugiați spre Imperiul Habsburgic după rășcoala de la Ćiprovci din 1688. Aceștia s-au așezat în localitățile Vinga și Dudeștii Vechi din România, precum și în Ivanovo, Serbia. Dialectul este vorbit și în Plovdiv și Nikopol. Bulgara bănățeană a obținut statutul de microlimbă literară (Mladenova 2017; Antonova-Vasileva 2024).

Bulgara basarabeană (*бесарабски бългaрски*) este vorbită în regiunea Odessa din Ucraina și în Republica Moldova. Conform ultimului recensământ din Ucraina (RU 2001), în țară locuiau aprox. 200 mii de bulgari, dintre care mai mult de jumătate în regiunea Odessa, inclusiv Bugeac. Prezența bulgarilor în sudul Basarabiei istorice datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în contextul instabilității politice generate de conflictele din zonă (Bernath 1979).

Bulgara literară s-a format în cadrul primelor două școli de filologie slavă – Școala de la Ohrid (Macedonia de Nord) și Școala de la Preslav (nord-estul Bulgariei) –, ambele active în a doua jumătate a secolului al IX-lea. Prima normă literară este reprezentată de Școala de la Preslav (Ioan Exarhul și alții), iar ulterior de Școala de la Tărnovo (patriarhul Eftimie și alții). Limba literară modernă s-a format pe baza dialectelor centrale de răsărit, consolidându-se în secolul al XIX-lea în jurul dialectului de prestigiu din zona Veliko Tărnovo. După mutarea capitalei la Sofia (1879), au fost incorporate și norme din dialectele occidentale. Noua normă literară este reprezentată de operele lui Paisie Hilendarski, Sofronie de Vratsa. Petăr Beron, părintele educației bulgare moderne, a redactat și a tipărit, în 1824, primul abecedar bulgar la Brașov (Daskalov 2013).

Periodizarea istoriei limbii literare bulgare cuprinde următoarele etape: bulgara veche (sec. IX–XI), mediobulgara (sec. XII–XIV), perioada Renașterii naționale bulgare (*Vuzrazhdane*, sec. XVIII). Perioada modernă din istoria limbii începe în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după câștigarea independenței Bulgariei (1878), limba este codificată după 1945 și în perioada post-comunistă (Boyadzhiev *et alii* 1999).

4. Sistem de scriere

Limba bulgară utilizează alfabetul chirilic, denumit după Constantin-Chiril (826-869). Chirilica a fost creată de discipolii acestuia la Școala de la Preslav, în a doua jumătate a secolului al IX-lea, pe baza alfabetului grec uncial, cu adăugarea unor semne preluate din glagolitică și din alte sisteme de scriere, pentru a reprezenta sunete slave fără echivalent în greacă [Boyadzhiev *et alii* 1999].

Transliterarea numelor străine în bulgară și a celor bulgare în alfabetul latin sunt reglementate în Beron – Dicționarul ortografic oficial online: <https://beron.mon.bg/rechnik/588> și, respectiv, <https://beron.mon.bg/rechnik/780>.

Alfabetul bulgar conține 30 de litere, care, conform îndreptarului ortografic oficial (<https://beron.mon.bg/rechnik/15>), corespund la 45 de sunete: а, б, в, г, д, е, ж, з, и, ъ, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х, ц, ч, ш, щ, ъ, ь, ю, я.

Din punct de vedere al grafemelor, câteva litere au valori speciale. În poziție inițială și după vocală, grafemele ю și я reprezintă grupuri bifonemice [ju] și respectiv [ja]; după consoană, acestea indică natura palatală a consoanei precedente („consoană moale”). Grafemul щ reprezintă grupul [ʃt], iar grafemele complexe дж [dʒ] și дз [dz] reprezintă, de regulă, câte un singur fonem. Grafemul ь este lipsit de valoare fonetică proprie și marchează exclusiv natura palatală a consoanei precedente.

Ortografia bulgară se bazează pe două principii complementare. Principiul fonetic presupune că grafemul corespunde fonemului, reflectând pronunția: de exemplu, вода [voda], unde fiecare literă corespunde unui sunet pronunțat. Principiul morfologic presupune că morfemul este scris identic indiferent de variațiile fonetice contextuale: de exemplu, rădăcina град se scrie identic în град [grat] (singular, unde /d/ final este devocalizat) și în градове [gradove] (plural), deși pronunția consoanei finale diferă (Osenova 2010).

Interferențe ale limbii bulgare L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Vocalismul. Una dintre trăsăturile principale ale vocalismului din limba bulgară este dependența pronunției sunetului de poziția accentului din cuvânt. Bulgara are 6 foneme vocalice /a, ɤ, ε, i, ɔ, u/ (а, ъ, о, у, е, и). Nu există distincție din punct de vedere al lungimii sau cantității, adică, nu există vocale lungi sau scurte. Vocalele accentuate sunt clare și distincte, spre deosebire de cele neaccentuate. Vocalele neaccentuate sunt supuse procesului de „reducere”. Cea mai redusă dintre vocale este е камѣк (Gramatica I 1982).

Există 39 de consoane /b, bj, v, vj, g, gj, d, dj, dz̃, dz̃, dzj, z, zj, j, k, kj, t̃, lj, m, mj, n, nj, p, pj, r, rj, s, sj, t, tj, f, fj, x, xj, ts̃, tsj, t̃j, ʒ/ (б, б', в, в', г, г', д, д', дж, дз, дз', ж, з, з', ъ, к, к', л, л', м, м', н, н', п, п', р, р', с, с', т, т', ф, ф', х, х', ц, ц', ч, ш).

Principalele opoziții din sistemul consonantic sunt între perechile palatal-nonpalatal și sonore-surde. În cadrul primei opoziții existe unele excepții, unde nu există perechi palatale: /j/ (ǎ), fricativele /ʒ, ʃ/ (ж, ш) și africaterile /t͡s, d͡z/ (ч, дж). În cea de-a doua opoziție, excepțiile în care această opoziție nu este relevantă sunt sonantele /r, rj, l, lj, m, mj, n, nj, j/ (р, р', л, л', м, м', н, н', ь) și fricativele /x, xj/ (х, х') (Gramatica I 1982).

Accentul este liber și mobil.

Toate observațiile sunt valabile pentru limba standard. Dialectele prezintă un sistem mai bogat de vocale și consoane.²

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Reducerea vocalelor neaccentuate *a, ъ, o, e* din bulgară poate provoca transferul negativ. Vocala ъ, pronunțată intens, мъж 'bărbat', нѣм 'drum', ar putea fi rostită spre a reda sunetele ă și î din română. Aceasta poate provoca nediferențierea fonemelor ă și î, pronunțate identic, de exemplu, în: *рăу* și *рăу*. Deoarece litera и redă exclusiv vocala i, vorbitorul bulgar de română ar putea citi silabic formele de plural masculin: **lu-pi*.

În modelele intonaționale interrogative, bulgara, care folosește particula interogativă *ли* (li), recurge la o modificare mai puțin abruptă a tonului ascendent în comparație cu româna.

Un alt sunet specific bulgarei, *l* apical intervocalic, „l dur” (ѣ), care apare în proximitatea vocalelor, precum și la finalul de silabă sau de cuvânt (българин, еламе, лошо, смятам; rom. *bulgar, veniți, rău, a considerat*), va putea apărea în rostirea cuvintelor românești.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Trăsăturile morfologice specifice fac din bulgară o limbă mai apropiată de cele balcanice, deosebind-o de cele înrudite. Spre deosebire de celelalte limbi slave, bulgara prezintă un grad înalt de analitism, manifestat în paradigmatica substantivului și a verbului (Gramatica II 1995). Părțile de vorbire se împart, ca în română, în clase flexibile (substantivul, articolul, adjectivul, numeralul, pronumele și verbul) și neflexibile (adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția).

În sistemul nominal, bulgara a pierdut declinarea, păstrând un singur caz marcat, vocativul, doar pentru unele substantive. Substantivul se declină în funcție de gen (masculin, feminin, neutru), număr (singular, plural) și caz (există cazuri morfologice – nominativul și vocativul). Cazurile oblice se exprimă exclusiv analitic, cu ajutorul prepozițiilor: *на* – *книгата на Христо* 'cartea lui Hristo'; *Дадох книгата на момчето*. 'I-am dat cartea băiatului.'; *за* – *Платих за билета*. 'Am plătit pentru bilet.' etc.

² <https://bulgariandialectology.org/>.

Adjectivul se acordă cu substantivul, are forme distincte pentru gen și număr. Gradele de comparație se exprimă exclusiv analitic, cu ajutorul prefixelor *no-* (comparativul) și *hau-* (superlativul). Există doar forme scurte.

Pronumele prezintă mai multe forme cazuale: nominative, acuzativ, dativ (doar la formele neaccentuate). Pronumele interogative, nehotărâte, colective, negative și relative, precum și pronumele personale au păstrat formele de acuzativ pentru referenți personali, însă în vorbire se folosesc preponderent formele de nominativ.

Genul este gramatical. Pluralul are o variantă, o formă de dual, păstrată din slava veche. Aceasta se folosește după substantive masculine care nu numesc ființe umane. Tipologia pronumelor este la fel de bogată ca în alte limbi slave (Nitsolova 2008).

Bulgara este singura limbă slavă (în afară de macedoneană) care posedă articol hotărât, enclitic. Această trăsătură, care reprezintă unul dintre balcanisme, nu garantează utilizarea corectă a articolelor de către vorbitorul bulgar de română (v. *infra*).

Numeralele se clasifică în cardinale, ordinale, colective, fracționare și determinante cantitative. Numeralele *два, три, четыре* ‘doi, trei, patru’ au forme diferite la nominativ (în funcție de gen și de opoziția personal/non-personal) și forme unificate pentru celelalte cazuri.

Sistemul verbal este mai bogat decât cel al celorlalte limbi slave. La fel cu celelalte limbi slave, bulgara are categoria aspectului. Aspectul se realizează prin perechi aspectuale (imperfectiv-perfectiv) și condiționează felul în care se exprimă timpul (viitorul). Celelalte categorii – timpul, diateza, modul – sunt comune cu limba română.

Verbul are atât forme moștenite din slava veche, cât și altele, dezvoltate ulterior ca urmare a contactului cu turca (*преисказно наклонение*, modul *narativ*). O trăsătură specifică este gramaticalizarea „evidențialului” (termenul lui Jakobson 1957); bulgara are tipuri morfologice pentru *renarativ*, *concluziv* și *dubitativ* (Nitsolova 2008). De asemenea, bulgara are forme de *admirativ* (Gramatica II 1995). Verbul nu posedă formă de infinitiv, forma pentru intrarea lexicografică este cea a pers. I sg. indicativ prezent: *искам, чувам, харесвам* ‘vreau; aud; prefer, îmi place’. Spre deosebire de alte limbi slave (polona, de exemplu), bulgara are o construcție de tip conjunctiv (așa-numita *да-конструкция*), neexistând diferențe funcționale față de română.

Regimul prepozițional este complex.

6.1. Zone de interferență la nivel morfologic

Conform observațiilor unor practicieni cu experiență, dintre care reținem Lambru 2020, de unde am preluat exemplele și la care facem trimitere inclusiv pentru sugestii didactice, asimilarea limbii române de către vorbitorul bulgar implică, în sfera nominală: 1. fluctuații în utilizarea ezitantă a articolului, cu tendința de a folosi forma articulată, după modelul limbii bulgare: **Scriem în*

caietele., **Ne uităm la televizorul.*; 2. tendința de a înlocui articolul genitival (posesiv) cu o prepoziție, după modelul limbii bulgare, care construiește genitivul în mod analitic cu prepoziția *на*: **rochia frumoasă de Ioana*, **cărțile din profesorul*; 3. repriza (dublarea) pronumelui personal în acuzativ și dativ, care presupune, în bulgară, utilizarea exclusivă a formelor scurte ale pronumelui: **Am dat lui cartea.*, **Văd pe ea.*, **Ei am spus noutățile* etc.; 4. confundarea cazurilor dativ și acuzativ: **m-a spus*, **mi-a rugat*, **mă plac florile*; 5. ezitări în stabilirea echivalențelor pentru mai bogatul sistem al pronumelui de politețe din limba română, ceea ce duce la formulări în dezacord: **Ce faci dumneavoastră?*, **Voi ce faceți astăzi?* (Mihăilescu, Lambru 2013; Lambru 2020).

În utilizarea verbului, Lambru 2020 notează: 1. Utilizarea lui „a avea” în loc de „a fi”, cu sensul „se află, există”, un calc semantic din bulgară, unde verbul *имам* ‘a avea’, are sens existențial: **acolo are două case*, **pe masă are farfurii*; 2. formele de conjunctiv prezent, persoana a treia singular și plural sunt confundate cu indicativul prezent: **el să pleacă*, **ei să scriu*; 3. existența unor perechi de verbe care sunt tranzitive în română și intransitive în bulgară (*a ajuta pe cineva* – *помагам на някого*, *a crede pe cineva* – *вярвам на някого*); verbele reflexive în bulgară și tranzitive în română (*онумвам се* – *a încerca*); 5. verbe tranzitive în bulgară și reflexive în română (*ночувам* – *a se odihni*, *бързам* – *a se grăbi*, *лягам* – *a se culca*) – provoacă greșeli generate de modelul limbii materne: **eu culc*, **el se râde*, **i-am ajutat lui*, **m-am încercat*).

Gerunziul, care există în bulgară (*деенпучаствие*), nu are aceeași frecvență ca în limba română, și atunci nu funcționează ca automatism. În cazul retroversiunilor, construcțiile din bulgară sunt redade perifrastic în limba română (**l-am văzut când venea* în loc de *l-am văzut venind*).

Adverbele *foarte* și *mult* din limba română pot fi redade în bulgară printr-un singur cuvânt, *много*, ceea ce determină apariția unor alăturări nepotrivite în cazul retroversiunilor, de genul **mult bine*, **o notă mult mare* sau **studenții studiază foarte în sesiune*.

Cele mai mari dificultăți apar la selecția prepozițiilor adecvate, în special a celor care se referă la relații spațiale, unde româna are o paletă mai largă de combinații (Lambru 2020; Mihăilescu 2007, 2008).

Specialiștii practicieni notează că problema centrală este cea de înțelegere și echivalare la articol și la pronume, iar la categoria verbului, la unele moduri și timpuri verbale (conjunctiv, infinitiv, prezumtiv, respectiv perfect simplu, imperfect, mai mult ca perfect) (Lambru 2020).

6.2. Zone de interferență la nivel sintactic

Bulgara are o topică în general liberă. Este o limbă SVO și, totodată, o limbă în care exprimarea subiectului-pronume nu este obligatorie (*pro-drop*): *Чувам* ‘(eu) aud’. Se respectă acordul gramatical între subiect și predicat, numele predicativ în număr și/sau gen.

Spre deosebire de limba română, unde genitivul și dativul sunt marcate prin desinențe specifice, bulgara recurge pentru exprimarea raporturilor cazuale, la prepoziții. În consecință, vorbitorul bulgar de română poate genera formulări incorecte (v. *supra*).

Un alt balcanism specific manifestat în bulgară este repriza pronumelor personale, formele accentuate și cele neaccentuate: *Него го видяха*. '(Ei) l-au văzut pe el'. Utilizarea ambelor forme ale pronumelui depinde, printre altele, de informația din enunț (topic-focus).

Articolul hotărât funcționează ca marker al frazei, folosindu-se în general o singură dată: *високият дървен стол* *'înalta de lemn masă, masa cea înaltă de lemn' (Lambriu 2020).

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Majoritatea vocabularului este de origine slavă. Din motive istorice, există împrumuturi din turcă și greacă, precum și din rusă. Dicționarul Academiei bulgare (Boyadzhiev 2002) conține 63.000 de intrări, dintre care un sfert sunt împrumuturi sau cuvinte derivate. Dicționarul Academiei Bulgare, ajuns la vol. XVI, *S-Sistemnost*, înregistrează vocabularul limbii bulgare din ultimi 150 de ani, aproximativ 200 de mii de intrări. Vocabularul limbii bulgare este preponderent slav; dintre termenii neaoși, aproximativ 2000 sunt moșteniți din protoslavă, prin bulgara veche și medio-bulgară (Rusinov 1980, Scatton 1993, Osenova 2010), cu derivate de aprox. 20 ori mai multe (ibid.).

Vocabularul a fost puternic influențat de rusă, inclusiv slavona rusească. Împrumuturile au intrat tot prin rusă din latină, greacă, franceză, turcă, italiană, germană, engleză. Câmpurile semantice sunt cele așteptate; câteva din bulgara veche și medie. Din greacă s-a împrumutat mai ales în perioada veche, inclusiv în perioada otomană. În perioada Renașterii, vocabular internațional. Din franceză, la începutul sec. al XIX-lea, prin rusă, apoi, direct. Împrumuturile din turcă (prin turcă, din persană și arabă) au fost numeroase în perioada dominației otomane. După 1878, se observă înlocuirea sistematică a împrumuturilor turcești cu neologisme bulgare sau împrumuturi din rusă sau limbi occidentale. Până la sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, rusa literară și slavona rusească au fost influența predominantă. Împrumuturi germane (militare, tehnice), italiene (arte), din sec. XIX-XX. În ultimele decenii, engleza a devenit sursa principală de împrumuturi în limba bulgară. (Boyadzhiev 2002; Osenova 2010; Scatton 1993).

Pot fi utile și următoarele lucrări lexicografice: *Dicționar român-bulgar* întocmit de Ivan Penacov, Jeleazco Rainov, Gheorghe Pauncev, sub red. acad. St. Romanski și St. Ilcev, Sofia, EA, 1962; Gh. Bolocan, *Dicționar bulgar-român*. Ed. Științifică, 1972; Spasca Kanucova, *Dicționar român-bulgar*, Ed. Științifică, 1972; *Dicționar de afaceri român-bulgar și bulgar-român*, softPRESE 2011; Stefana Kaldieva-Zaharieva, *Dicționar frazeologic român-bulgar*, Sofia, EA, 1997; Tiberiu

Iovan, *Mic dicționar bulgar-român, român-bulgar*, Editura Sport-Turism, 1988, publicat în Bulgaria, 2010; Mariana Manguileu, Iliana Pavlov, *Ghid de conversație român-bulgar cu dicționar bulgar-roman și român-bulgar*, Sofia, Faber, 2007. De asemenea, pe lângă manualele universitare indicate în Bibliografie, menționăm: Mariana Cherneva, *Rumanski ezik – samouchitel v dialozi*, Pleven, Gramma, 2007.

Instrumente lexicografice moderne utile sunt în curs de elaborare sau au funcționat în regim pilot (Bulgarian-X language Parallel Corpus, proiectat de Academia Bulgară pentru 48 de limbi, inclusiv toate limbile balcanice, <https://dcl.bas.bg/en/parallelcorpora/>), ori funcționează fără girul instituțiilor specializate: <https://glosbe.com/ro/bg>; <https://www.lexicool.com/online-dictionary.asp?FSP=A25B41>).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Există numeroase cuvinte cu sensuri asemănătoare, rezultat al influenței exercitate asupra limbii române de slava veche, de slavonă și ulterior de limbile slave de sud, precum și al unor fenomene din ULB (Asenova 2002, 2025). Unele cuvinte cu formă identică sau asemănătoare au devenit falși prieteni: *буза* ‘obraz’ ≠ *buză*; *камара* ‘grămadă’ ≠ *cămară*; *кърна* 1. ‘prosop’ 2. ‘basma’ 3. ‘batistă’ ≠ *cârpă*; *дыхание* 1. ‘răsuflare, suflare’ 2. ‘miros, aromă’ ≠ *dihanie*; *хазна* ‘trezorerie, vistierie’ ≠ *hazna*; *иска* ‘vrea, cere’ ≠ *a isca*; *желание* ‘dorință’ ≠ *jelanie*; *лакът* ‘cot, coate’ ≠ *lacăt*; *мумо*, pl. *мута* ‘vamă, taxă vamală’ ≠ *mită*; *ограда* ‘gard’ ≠ *ogradă*; *прозаук* ‘prozator’ ≠ *prozaic*; *супак* ‘orfan’ ≠ *sărac* etc. (Lambrou 2020; Kaldieva-Zaharieva 2007).

În ultimii ani, Academia Bulgară a coordonat, prin Institutul Limbii Bulgare, realizarea Corpusului Național al Limbii Bulgare (CNLB 2026), a cărui utilitate nu poate fi supraestimată inclusiv în predarea limbilor străine.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Un aspect definitoriu al comunicării în bulgară este că, deși raporturile sociale și statutul interlocutorilor nu sunt ignorate, ele nu impun un sistem de comportamente ultraformalizate comparabile cu cele din unele alte limbi europene. Ierarhia există și este recunoscută, însă nu generează în mod automat un registru ceremonios sau o distanță comunicativă marcată, ceea ce înseamnă că un vorbitor nativ de bulgară poate fi perceput ca informal sau chiar familiar de către un interlocutor român, fără vreo intenție din partea sa, ci pur și simplu pentru că aplică normele propriei culturii de comunicare.

Această tendință se manifestă concret în preferința pentru directitate și în trecerea relativ rapidă la pronumele de adresare familiar. Dacă în română trecerea de la *dumneavoastră* la *tu* presupune, de regulă, o negociere implicită și un interval de timp mai lung, în bulgară comutarea este mai puțin încărcată social și poate surveni după un număr redus de interacțiuni, inclusiv în contexte semi-formale. Formulele de politețe de bază, *благодаря* (*blagodarja* ‘mulțumesc’) și

моля (*molja* ‘vă rog/cu plăcere’), sunt prezente și frecvente, dar sistemul în ansamblu funcționează cu mai puține straturi de formalizare decât româna.

În același timp, există similarități semnificative între cele două culturi comunicative, ceea ce poate facilita, cel puțin parțial, achiziția pragmatică a românei de către vorbitorii de bulgară. Ambele limbi sunt puternic influențate de raporturile sociale în structurarea interacțiunii, iar utilizarea formulelor de politete urmează logici convergente în multe privințe. Macari (2021: 167-168) documentează faptul că interacțiunile în română sunt, de asemenea, sensibile la ierarhie și la statut, ceea ce creează o bază de transfer pozitiv pe care predarea pragmaticei L2 o poate valorifica.

O zonă în care bulgara prezintă norme specifice este discursul cu referent absent, adică situațiile în care se vorbește despre cineva care nu este prezent în conversație. În contextele oficiale, menționarea titlului sau a funcției este cvasi-obligatorie și urmează o topică distinctă față de română: în bulgară, titlul precedă numele de familie fără alte adăugiri (*Доцент Калева, Главен инженер Иванов*), în timp ce româna tinde spre formule mai extinse și mai ceremonioase (*Doamna conferențiar universitar Kaleva, Domnul inginer șef Ivanov*). Diferența nu este una de principiu, ci de economie a formulării, bulgara condensând acolo unde româna extinde. Astfel, un vorbitor de bulgară care transferă modelul L1 în L2 poate produce forme corecte gramatical, dar insuficient de elaborate pentru registrul formal românesc.

La polul opus, conversația cotidiană în bulgară se caracterizează printr-o coexistență fluidă între salutarile informale și cele formale, iar convențiile tradiționale de adresare se combină cu strategii expresive noi, specifice comunicării digitale. Această flexibilitate este, de altfel, o tendință generală în limbile europene contemporane, iar din această perspectivă bulgara și româna evoluează în direcții paralele.

În spațiul de comunicare bulgar, complimentele cele mai frecvente sunt cele legate de aspectul unei persoane, însă de cea mai înaltă apreciere se bucură complimentele pentru manifestarea unor calități morale, profesionale și estetice. Ca și în cultura comunicativă românească, în cea bulgară, mulțumirea, exprimată prin performativul *Благодаря* (*blagodarja*), este obligatorie în cazul distanței sociale; în caz contrar, complimentul ar putea fi un dar refuzat, ceea ce contravine normelor sociale (Paskalev 2019).

Un aspect istoric demn de menționat este că bulgara păstrează urme ale influenței turce în unele apelative de uz familiar: *бай* ‘bade’, *кака* ‘sora mai mare’, *леля* ‘mătușă’, precum și în enunțuri apreciative pentru care există sinonime: *Евала!* – *Браво!* ‘Bravo!’; *Тамам!* – *Добре!* ‘Bine!’.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Interferența pragmatică reprezintă unul dintre cele mai subtile și, totodată, mai persistente tipuri de transfer negativ în achiziția L2, întrucât normele de comportament comunicativ sunt interiorizate implicit și rareori fac

obiectul instrucției explicite. În cazul vorbitorilor de bulgară care învață româna ca L2, se pot identifica mai multe zone de fricțiune pragmatică, distribuite la nivelul sistemului de adresare, al strategiilor de răspuns și al expresiei afective.

Bulgara și româna dispun ambele de distincția T/V (pronumele de politețe vs cel familiar), însă parametrii de utilizare diferă semnificativ. În bulgara contemporană, utilizarea pronumelui de politețe *Bue* (echivalentul lui *dumneavoastră*) este în retragere accelerată, mai ales în mediul academic și profesional urban, unde trecerea la *mu* (*tu*) are loc rapid și fără a fi percepută ca o breșă de etică conversațională. Prin contrast, româna menține un sistem mai stratificat și mai rezistent la informalitate, în care *dumneavoastră* îndeplinește funcții sociale precise și durabile (Mihăilescu, Lambriu 2013).

Consecința practică este că vorbitorul de bulgară poate comuta prematur spre formele familiare în română, interpretând absența unei reacții negative ca pe un semnal de acceptare, când de fapt interlocutorul român poate resimți trecerea ca abruptă sau chiar impertinentă. Astfel, un student bulgar care i se adresează unui profesor român cu *tu* după primele două sau trei interacțiuni nu face neapărat o greșală de competență lingvistică, ci una de transfer pragmatic, aplicând norma bulgară a conversiei rapide la un sistem care o tolerează mai greu.

De remarcat că norma românească permite, în schimb, o anumită asimetrie instituționalizată prin aceea că un profesor poate folosi prenumele și persoana a doua singular față de studenți încă de la primul contact, în timp ce studenții sunt așteptați să mențină *dumneavoastră* față de profesor. Această asimetrie nu are un corespondent la fel de clar stabilit în bulgară, ceea ce poate genera confuzie în ambele direcții și, în consecință, studentul bulgar fie adoptă prea devreme simetria, fie nu înțelege de ce asimetria este normală. O situație asemănătoare se regăsește în interacțiunile medic-pacient sau în cele cu autoritățile, deși în acestea asimetria tinde să de estompeze.

Utilizarea titlurilor și funcțiilor în adresare este, în linii mari, similară în cele două culturi, ceea ce reduce riscul de interferență în acest punct specific. Totuși, diferențele de frecvență și de context pot produce ezitări.

Spre deosebire de unele culturi comunicative în care strategiile de ocolire a răspunsului direct sunt sistematice și asumate social, bulgara nu prezintă o preferință marcată pentru indirectitate (*indirectness*) ca mecanism de politețe negativă. Vorbitorul de bulgară tinde să răspundă direct, inclusiv în situații în care româna ar putea favoriza o formulare mai atenuată. Transferul acestei norme poate fi perceput în română ca lipsă de tact sau de diplomatie, mai ales în contexte academice sau instituționale în care indirectitatea funcționează ca marcator al registrului formal.

O zonă de interferență cu potențial ridicat de vizibilitate socială este cea a formulelor de scuză. Bulgara nu dispune de un sistem la fel de ritualizat de scuze ca româna, așa că, în anumite contexte, scuzele pot lipsi acolo unde un vorbitor nativ de română le-ar produce automat, de exemplu când se întrerupe o conversație, în cazul unei întârzieri sau la solicitarea unei reluări/repetări.

Vorbitorul de bulgară poate recurge la scuze în mod reflexiv atunci când sistemul L2 i-o cere explicit, însă frecvența și distribuția lor vor rămâne probabil sub norma nativă o perioadă îndelungată, generând impresia de răceală sau de lipsă de considerație față de interlocutor.

O sursă de interferență cu caracter sistemic și greu de corectat este inversarea gesturilor de afirmare și negare. În bulgară, mișcarea capului pe orizontală (clătinatul) semnifică *da*, iar mișcarea pe verticală (înclinatul) semnifică *nu*, adică exact inversul convenției românești și, mai larg, al celei vest-europene. Această diferență, deși aparent periferică față de competența lingvistică propriu-zisă, produce perturbări reale în comunicarea față în față, mai ales în situații de stres sau de activare simultană a L1 și L2. Vorbitorul de bulgară poate produce verbal răspunsul corect în română, dar îl poate însoți involuntar cu gestul L1, creând o contradicție între canalul verbal și cel nonverbal pe care interlocutorul român o va decoda, de regulă, în favoarea gestului. Corecția acestui automatism este lentă și necesită un efort conștient susținut.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii bulgare L1 cu limba română L2

Pentru că secțiunile 5.2, 6.2 și 7.2, consacrate interferențelor la nivel fonetico-fonologic, gramatical și lexical, nu sunt dezvoltate complet în acest capitol, autoarea a considerat de cuviință ca, în loc de rezumatul zonelor de interferență, să-l orienteze pe profesorul de RLS către titlurile recomandate în bibliografie, precum și către capitolele din prezentul volum care abordează alte limbi slave ca L1, unde aspectele esențiale ale transferului fonologic, gramatical și lexical sunt tratate în detaliu.

10. Aspecte sociolingvistice

Contextul în care bulgara funcționează ca L1 în raport cu româna ca L2 nu poate fi înțeles fără a lua în considerare câteva coordonate istorice și culturale care modelează atitudinile vorbitorilor față de limbă în general. Trauma istorică a dominației otomane, urmată de perioada Renașterii naționale și de lupta pentru independență, a generat în cultura bulgară o sensibilitate aparte față de limba maternă, față de cultura scrisă și față de practicile religioase și culturale. Această moștenire se reflectă, printre altele, în importanța acordată zilei de 11/24 mai, *Ден на славянската писменост и култура* — Ziua culturii scrise și a culturii slave —, sărbătoare națională dedicată sfinților Chiril și Metodiu, recunoscută și celebrată anual în toate comunitățile vorbitoare de limbi slave de tradiție ortodoxă.

Româna ocupă un statut aparte în peisajul lingvistic bulgar, determinat în primul rând de vecinătatea geografică și de legăturile istorice dintre cele două țări. Proximitatea a favorizat de-a lungul timpului contacte directe între vorbitori și a generat comunități stabile de o parte și de cealaltă a frontierei. Aceste comunități reprezintă contexte naturale de bilingvism și de achiziție

informală a limbii, la care se adaugă situațiile individuale generate de familiile mixte româno-bulgare.

Predarea limbii române are o tradiție solidă în Bulgaria, atât la nivel universitar, cât și liceal. Lectoratul de limba română din cadrul Universității „Sf. Kliment Ohridski” din Sofia a fost înființat în anul 1950, iar cel de la Universitatea „Sfinții Chiril și Metodie” din Veliko Tărnovo, în anul 1976. În prezent, limba română se studiază în patru universități bulgare. La Universitatea „Sf. Kliment Ohridski”, româna este prezentă în două specializări: Filologie Română, la nivel de licență, în cadrul Facultății de Filologie Clasică și Modernă, unde româna figurează ca limbă A, și Balcanologie, la nivel de licență și masterat, alături de albaneză și greacă. Specializarea Filologie Română funcționează din 1983, în cadrul Catedrei de Romanistică, și a beneficiat de contribuția unor cadre didactice bulgare precum Daniela Stoyanova, Lora Nenkovska, Romyana Lyutakova, Vanina Bozhikova, Vasilka Aleksova, Romyana Stantcheva și Kichka Diamandieva, precum și de lectori români trimiși de universitățile din România.

La Universitatea „Sfinții Chiril și Metodie” din Veliko Tărnovo, româna se studiază la specializările Balcanologie și Lingvistică aplicată, la nivel de licență, precum și în cadrul mai multor programe de masterat: Traductologie în limba română, Traductologie într-o limbă occidentală plus limba română și Comunicare interculturală. În 2024 a apărut un curs de Literatură română modernă și contemporană elaborat de lectorul Luiza C. Marinescu, autoarea unui studiu despre autorii români traduși în bulgară în perioada 1845–2024 (Marinescu 2023). La Universitatea „Paisie Hilendarski” din Plovdiv, româna este prezentă la specializarea Balcanologie, iar la Universitatea „Anghel Kăncev” din Ruse, filiala Silistra, în cadrul specializării Limba bulgară – Limba română.

În învățământul preuniversitar, singurul liceu cu predare intensivă în limba română este Liceul „Mihai Eminescu” din Sofia, redeschis în 1999 după ce fusese închis în 1945. Româna se studiază aici la profilurile Limbi străine, alături de engleză și spaniolă, și la cel Antreprenorial, alături de engleză. Din 2015, limba română figurează ca disciplină opțională și la Liceul „P.R. Slaveikov” din Vidin, în cadrul unui curs organizat de Uniunea etnicilor români din Bulgaria și finanțat de guvernul României. Cursuri de limba română sunt oferite și în centre de limbi străine din diverse orașe bulgare, inclusiv în format online.

În afara mediului academic și a comunităților de origine română, Institutul Cultural Român din Sofia și câteva școli private organizează cursuri pentru persoane interesate de cultura română sau de colaborări profesionale. Cei care studiază româna în acest context sunt, de regulă, lingviști, istorici, etnologi, traducători, pentru care limba reprezintă un instrument de cercetare sau de mediere culturală, și nu o necesitate cotidiană. Româna rămâne, prin urmare, o limbă de nișă în Bulgaria, cu o prezență instituțională bine consolidată, dar cu o difuziune limitată în afara mediilor academice și a zonelor de contact direct cu România (Boboc, Dărăbuș, Lambriu, Marinescu, Mihăilescu).

Bibliografie

- Aitzetmüller 1958–1975: R. Aitzetmüller, *Das Hexaemeron des Exarchen Johannes*, Vol. 1-7, Graz, 1958–1975.
- Aleksova 1996: В. Алексова, *Стари български книжовни елементи в лексиката на съвременния румънски книжовен език*, în „Български език”, кн. 1. София, 1996.
- Aleksova 2006: Vasilka Aleksova, *Românistica – stare de fapt*, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, 2006.
- Aleksova 2021: В. Алексова, *Семантика на някои старобългарски думи в румънската лексика*, nr. 2 (2021), p. 159-168, disponibil pe: <https://bgrech.eu/archiv-bg/godina-2021-xxvii/broy-2-2021/semantika-na-nakoi-starob-lgarski-dumi-v-rum-nskata-leksika> [accesat la 10.02.2026].
- Antonova-Vasileva 2024: Лучия Антонова-Василева, *Банатският говор и писмената традиция на банатските българи*, Dzero. e-списание в областта на хуманитаристиката X-XXIV, XII, 2024, 30; disponibil pe: <https://www.abcdar.com> [accesat la 10.02.2026].
- Asenova 2002: П. Асенова, *Balkansko ezikoznanie. Osnovni problem na balkanskija ezikov sąjuz/Balkan linguistics. Fundamental problems of the Balkan*, Veliko Tarnovo, 2002/1989.
- Asenova 2025: П. Асенова, *Съответствия и несъответствия в семантиката на общобалканските лексеми от славянски произход/Correspondences and mismatches in the semantics of common Balkan lexemes of Slavic descent*, în „Съпоставително езикознание”, nr. 1, 2025, p. 7-28.
- Balkanski 1996: Т. Балкански, *Трансилванските (седмиградските) българи. Етнос. Език. Етнонимия. Ономастика. Просопографии*, ИК “Знак ‘94”, Велико Търново, 1996.
- Bernath 1979: VLACH Project. Bulgarian varieties outside Bulgaria. Austrian Academy of Science, disponibil pe: <https://www.oeaw.ac.at/vlach/collections/bulgarian-varieties/bessarabian-bulgarian> [accesat la 22.03.2026].
- Beron 2026: БЕРОН — Официален правописен речник онлайн/Beron – Dicționarul ortografic oficial online, disponibil pe: <https://beron.mon.bg/> [accesat la 03.03.2026].
- Bible 2016: Alexander Kulik, Catherine Mary MacRobert, Svetlina Nikolova, Moshe Taube, Cynthia M. Vakareliyska, *The Bible in Slavic Tradition*, Brill, 2016.
- Boboc 2007: Paraschiva Boboc, *Studiile românești în Bulgaria*, în Marina Cap-Bun (coord.), *Studiile românești în lume în 2007. Romanian studies around the world in 2007*, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 133-146.
- Bogdan 1895: Ioan Bogdan, *Românii și bulgarii. Raporturile culturale și politice între aceste două popoare*, conferința, Editura „Socec”, București, 1895.
- Boyadzhiev 2002: Т. Бояджиев, *Българска лексикология*, Наука изкуство, София, 2002.
- Boyadzhiev et alii 1999: Т. Бояджиев, И. Куцаров, Й. Печев, *Современен български език. Фонетика. Фонология. Словообразование. Морфология. Синтаксис*, Изд-во „Петър Берон”, София, 1999.
- Cain 2017: Daniel Cain, *Cadrilaterul în relațiile româno-bulgare (1913-1916)*, în „Astra Sabesiensis”, 2017, 12 p.
- Caraman 2011: Petru Caraman, *Conceptul frumuseții umane reflectat de antroponimie la români și în sud-estul Europei. Prolegomene la studiul numelui personal*, ediție

- îngrijită de Silvia Ciubotaru, introducere de Ion H. Ciubotaru, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011.
- CNLB 2026: Corpusului Național al Limbii Bulgare, coordonat de Academia Bulgară prin Institutul Limbii Bulgare, disponibil pe: <https://dcl.bas.bg/bulnc/> [accesat la 24.04.2026].
- Curta 2008: Florin Curta (ed.), *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans* (East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450-1450, vol. 2), with the assistance of Roman Kovalev, Brill, Leiden-Boston, 2008.
- Daskalov 2013: Румен Даскалов, *Българо-гръцки преплитания*/Даскалов, Румен и др, *Преплетените истории на Балканите*. Том 1. *Национални идеологии и езикови политики*, Издателство на Нов български университет, София, 2013.
- Dimitrova 1994: Ekaterina Dimitrova, *The Gospels of Tsar Ivan Alexander*, British Library, 1994.
- Doynov 2005: Стефан Дойнов, *Българите в Украйна и Молдова през Възраждането (1751-1878)*, Академично издателство „Марин Дринов“, София, 2005.
- Duridanov 1991: Иван Дуриданов (отг. ред.), *Граматика на старобългарския език*, Издателство на БАН, Sofia, 1991.
- Georgiev 1991: Станьо Георгиев, *Българска морфология*, Абагар, Велико Търново, 1991.
- Geshev 2022: Валентин Гешев, *История на българския език: езикова структура, книжовна традиция, степен на обособеност*, УИ „Св. Климент. Охридски“, София, 2022.
- Gramatica 1982: Граматика 1982: *Граматика на съвременния български книжовен език*. Том 1: *Фонетика*. София: Издателство на Българската академия на науките, 1982.
- Gramatica 1995: Граматика на съвременния български книжовен език. Том II. *Морфология*. Том III. *Синтаксис*. Издателство на БАН, София, 1-во издание 1983–1985, 2-ро издание 1995.
- Ivanchev 1988: Светомир Иванчев, *Българският език – класически и екзотичен*, Народна просвета, София, 1988.
- Ivanova-Mircheva 1987: Дора Иванова-Мирчева (ред.), отг. ред., Екатерина Дограмаджиева, *История на българския език*, Изд-во на БАН, София, 1987.
- Kaldieva-Zaharieva 2007: Стефана Калдиева-Захариева, *Румънско-български речник. Общи и подобни думи*/Dicționar român-bulgar. *Cuvinte comune și asemănătoare*, Editura Academiei Bulgare de Științe „Prof. Marin Drinov”, Sofia, 2007.
- Lambru 2020: Ruxandra Lambru, *Aspecte didactice și lingvistice privind predarea limbii române la specializarea Balcanologie a Universității din Veliko Târnovo (Bulgaria)*, în Carmen Dărăbuș Elena-Camelia Zăbavă (coord.), *Frontiere și contacte. Fenomene locale, regionale și globale*, Editura Aius, Craiova, p. 25-32.
- Lyutakova, Stoyanova 2002: Румяна Лютакова, Даниела Стоянова, *Румънски език. Сборник с упражнения*, „Карина“, София, 2002.
- Macari 2021: Ileana Oana Macari, *Conversation and behavior codes*, în Ileana Oana Macari, Iulia Andreea Milică (ed.), *Romanian Culture – A Crash Course*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, 2021, p. 161-173.
- Mangiulea 2000: Mariana Mangiulea, *Împrumuturi lexicale românești în limba bulgară literară*, Editura Universității din București, București, 2000.
- Marinescu 2023: Luiza Catrinel Marinescu, *Predarea literaturii române la Sofia*, în „Synergies in Communication”, 1/2023, Editura ASE, București, 2023, p. 227-255,

- disponibil pe: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1278898> [accesat la 28.03.2026].
- Mihăilescu 2007: Силвия Михэйлеску, *За функциите на някои предлози в румънския и българския език*, în „Littera et lingua”, Series “Dissertationes”, vol. I, Сборник на международна научна конференция „Българските “острови” на лингвистичната карта на Балканите”, p. 19-26.
- Mihăilescu 2008: Силвия Михэйлеску, *Сложни румънски предлози с компонент „râpă” и техни съответствия в българския език*, în „Съвременно образование и чужд език”, vol. Сборник на международна научна конференция „Балканите – език, история, култура”, В. Търново, 2008, p. 106-113.
- Mihăilescu, Lambriu 2013: Силвия Михэйлеску, Р. Ламбriu, *Местоименно изразяване на вежливост в румънски език (в съпростава с българския език)*, în „Балканите – Език, История”, Култура, vol. III, Veliko Tarnovo, p. 450-455.
- Miletič 1896/1987: Л. Милетич, *На гости у банатските българи*. I. Във Вinga, II. В. Бешеновъ, în „Български преглед”, 1896, кн. 1, с. 40-57; кн. 2, с. 63-88. Reeditat în *Изследвания за българите в Седмоградско и Банат*, Наука и изкуство, София, 1987.
- Miltenova 2008: А. Милтенова, Т. Славова (отг. ред.), *История на българската средновековна литература*, Изток-Запад, София, 2008.
- Mirchev 1978: К. Мирчев, *Историческа граматика на българския език/Румъно – български езикови връзки*, София, 1978.
- Mladenov 1993: М. Сл. Младенов, *Българските говори в Румъния*, Изд. на БАН, София, 1993.
- Mladenova 1982: Олга С. Младенова, *Структурно-семантични и фразеологични българския-румънския успоредици между българския и румунски, Към проблемата на езиковата интерференция*, София, 1982.
- Mladenova 2017: Маринела Параскова Младенова, *Към историята на книжовното наследство на банатските българи: “Pulgarscîte Právici i Dlažnusti za sêku dumovin pulgar i negvata mladina u Madžársku” ud Leopold Kossilkov u Vinga (1888)*, în „BALKANISTIC FORUM”, Vol. 3/2017, p. 119-134.
- Mladenova et alii 2018: Darina Mladenova, Bilyana Mihaylova, Ekaterina Tarpomanova (ed.), *Bulgarian and Romanian: Balkan Brands of Slavic and Romance Contributions in Honour of Professor Dr. Vasilka Aleksova’s Sixty-Fifth Birthday*. Faculty of Slavic Studies, Sofia University „St. Kliment Ohridski”, Sofia, 2018.
- Negoitã 2008: Căţălin Negoitã, *The Forgotten Land: The Quadrilateral under Romanian Administration (1913–1940)/Тара uitată. Cadrilaterul în timpul administraţiei româneşti (1913–1940)*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2008.
- Nitsolova 2008: Р. Ницолова, *Българска граматика. Морфология*, УИ «Св. Кл. Охридски», София, 2008.
- Olteanu et alii 1975: Pande Olteanu (coord.), *Slava veche şi slavona românească*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1975.
- Osenova 2010: Petya Osenova, *Bulgarian*, în „Revue belge de philologie et d’histoire”, Langues et littératures modernes, tome 88, fasc. 3, 2010, p. 643-668, DOI: <https://doi.org/10.3406/rbph.2010.7798>.
- Parusheva 2008: Д. Парушева, *Правителственият елит на Румъния и България втората половина на XIX и началото на XX век. Социална история*, БАН, София, 2008.

- Paskalev 2019: Николай Паскалев, *Комплиментите в съвременния български език институт за български език*, în „Книга”, XXXI, BAN, 2019, p. 77-106, DOI: 10.7546/PIBL.XXXI.18.03.
- Puiu 2017: Cătălina Puiu, *Literatura bulgară. Timpuri vechi și noi*, Editura Universității din București, 2017.
- Rashev 2005: Рашо Рашев, *Пабългарите през V-VII век*, София, 2005.
- RU 2001: Recensământ Ucraina 2001, disponibil pe: <https://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/language/> [accesat la 12.02.2026].
- Rusinov 1980: Русинов, *История на български книжовен език*.
- Rusinov 1984: *История на новобългарския книжовен език*, Изд-во Наука и изкуство, София, 1984.
- Scatton 1993: Ernest A. Scatton, *Bulgarian*, în Bernard Comrie, Greville G. Corbett (ed.), *The Slavonic Languages*, Routledge, London, 1993, p. 188-248.
- Siupiur 1980: Elena Siupiur, *Relații literare româno-bulgare în perioada 1878-1918*, Editura Minerva, București, 1980.
- Slavova 2017: Татьяна Славова, *Ениграфски паметници*, Bibliotheka Slavica online, disponibil pe: <https://web.archive.org/web/20171107025535/http://www.libsu.uni-sofia.bg/slavica/epispecimina.html> [accesat la 15.02.2026].
- Stantcheva 1999: Romyana L. Stantcheva, *Eminescu și paradigma culturală balcanică*, în Mihai Cimpoi, *Eminescu – Mă topesc în flăcări...Dialoguri cu eminescologi din lume*, Litera-David, Chișinău-București, 1999, p. 296-302.
- Stantcheva 2004: Romyana L. Stantcheva, *Модерната румънска поезия в български прочит (1994). Преводна рецепция на европейските литератури в България. Т. 6. Балкански литератури. Съставители на първа част (Славянски балкански литератури)*, Съст. Марин Жечев, Румяна Л. Станчева, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, София, 2004.
- Stantcheva 2011: Румяна Л. Станчева, *Среща в прочита. Сравнително литературознание и балканистика. (Монографично изследване)*, Изд. Балкани, София, 2011.
- Stantcheva 2024: Р. Станчева, *Единично и множествено. Балканските литератури сред европейските*, în vol. *Балкански паралели*, Съст. Русана Бейлери и Екатерина Търпоманова, 2014, p. 22-28, disponibil pe: <https://digital.libsu.uni-sofia.bg/bg/v/42271> [accesat la 10.02.2026].
- Steinke, Vraciu 1999: Klaus Steinke, Arion Vraciu, *Introducerea în lingvistica balcanică*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 1999.
- Stoyanov 1964: Стоян Стоянов, *Граматика на българския книжовен език. Фонетика и морфология*, Наука и изкуство, София, 1964.
- Stoyanova 1992: Daniela Stoyanova, *Manual de limba română, anii II-III*, Sofia, 1992.
- Stoyanova 1998: Daniela Stoyanova, *Rumunska gramatika*, Sofia, 1998.
- Stoyanova 2008: Daniela Stoyanova, *Rumanska gramatika*, Ed. Nauka i Izkustvo, Sofia, 2008.
- Stoyanova, Keranova 2014: Даниела Стоянова, Снежана Керанова, *Румънско-български и Българско-румънски речник*, Наука и изкуство, 2014.
- Stoyanova, Lyutakova 2002: Daniela Stoyanova, Romyana Lyutakova, *Rumunski ezik. Sbornik s uprazhneina*, Sofia, 2002.
- Stoykov 1967: Ст. Стойков, *Банатският говор. Трудове по българска диалектология*, кн. 1, Изд. на БАН, София, 1967.
- Totomanova 2021: Anna-Maria Totomanova, *Electronic Research Infrastructure for Bulgarian Medieval Written Heritage: history and perspectives*, în „Diacronia”, 14,

2021, p. 1-9, disponibil pe: <https://www.diacronia.ro/en/journal/issue/14/A193/en> [accesat la 15.02.2026].

Velichi 1965: Constantin Velichi, *Poeziile și proza lui Eminescu în limba bulgară*, în „Romanoslavica”, nr. XII, 1965, p. 209-234.

Zhechev 1991: Николай Жечев, *Букурещ – културно средище на българите през Възраждането*, БАН, София, 1991.

<https://bulgariandialectology.org/> [accesat la 26.02.2026].

<https://glosbe.com/ro/bg> [accesat la 26.02.2026].

<https://ibl.bas.bg/rbe/> [accesat la 06.03.2026].

<https://www.ethnologue.com/country/BG/> [accesat la 11.02.2026].

<https://www.lexicool.com/online-dictionary.asp?FSP=A25B41> [accesat la 06.03.2026].

<https://www.omniglot.com/writing/bulgarian.htm> [accesat la 11.02.2026].

Institutul Național de Statistică: <https://www.nsi.bg/statistical-data/206/651> [accesat la 11.02.2026].

Marina Vraciu este conferențiar universitar doctor la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, unde predă limba rusă, limba slavă veche și discipline din domeniul lingvisticii aplicate (limba rusă și limbile slave în perspectivă contrastivă, limba rusă de afaceri, traductologie.). A participat la conferințe locale și internaționale organizate de Alma mater, de asociațiile profesionale ale slaviștilor și rușiștilor din România, Rusia, Bulgaria.

A beneficiat de stagii de specializare la Moscova (Universitatea „Lomonosov”, Institutul „Pușkin”, 1993, 1998), Sofia (Universitatea „Kliment Ohridski”, 1995) și Oxford (Centrul de Studii Iudaice și Ebraice, 2001), precum și de mobilități Erasmus (Universitatea „Episcop Konstantin Preslavski”, Șumen, Bulgaria și Universitatea „Neofit Rilski”, Blagoevgrad), și a colaborat cu centre universitare din Bulgaria, Federația Rusă, Kazahstan, Portugalia, Republica Moldova, Ucraina. De asemenea, a activat și în cadrul Cursurilor de vară România – Limbă și civilizație ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

A publicat studii și materiale didactice în domeniul formării competențelor interculturale. Domeniile sale de interes includ lingvistica și filologia slavă, traductologia și predarea L2. Este autor și coordonator de manuale și articole și implicată în proiecte de cercetare în domeniul predării limbilor străine și al sociolingvisticii.

Vorbitorul ceh de limba română

JARMILA HORÁKOVÁ, NICOLAE ADRIAN HENȚ

Universitatea Carolină din Praga, Institutul Limbii Române din București

Limba cehă

1. Identificare și clasificare

Limba cehă aparține familiei limbilor indo-europene, mai precis ramurii vest-slave, și este vorbită în Republica Cehă, stat alcătuit din regiunile istorice Boemia, Moravia și o parte a Sileziei. Cele mai apropiate limbi de cehă sunt celelalte limbi slave occidentale, precum slovacă, soraba (luzaica de sus și luzaica de jos) și polonă. Mai îndepărtat, ceha este înrudită și cu limbile slave de sud, precum slovenă, sârbă, croată, bulgară și macedoneană, dar și cu limbile slave de est, precum ucraineană, belarusă și rusă. În Evul Mediu, limba cehă era denumită în latină *lingua bohémica* și s-a dezvoltat sub influența limbilor latină și germană, latina având un rol preponderent în domeniul ecleziastic și academic, iar influența germană fiind determinată de proximitatea politică și colonizarea urbană. În secolul al XVIII-lea, ea era folosită mai ales în mediul rural și se afla într-un proces de regres. Situația s-a modificat în contextul renașterii naționale, când cărturari de origine cehă și germană au elaborat primele gramatici și au contribuit la consolidarea și îmbogățirea lexicului.

În ceea ce privește relația dintre limba cehă și limba română, aceasta poate fi pusă în legătură, fie și indirect, cu anumite contexte istorice, precum mișcarea husită, dar și cu fenomene regionale, cum este colonizarea valahă în Moravia, prin spațiul carpatic, mai ales în zona Munților Beskizi, unde regiunea poartă numele *Valašsko*, adică Valahia. La acestea se adaugă colonizarea cehă în Banat, care a debutat la începutul secolului al XIX-lea. Comunitatea astfel formată trăiește și astăzi în câteva sate (Sfânta Elena, Gârnic, Ravensca, Bigăr, Eibenthal, Șumița) și, în perioadele sale de maximă dezvoltare, a numărat câteva mii de persoane. Acești cehi, numiți în limbajul popular din Banat „pemi”, sunt astăzi tot mai puțini, în principal din cauza migrației.

Printre personalitățile de origine cehă care au marcat cultura românească se numără pictorul Anton Chladek, primul profesor al lui Nicolae Grigorescu, precum și Karel Zdeněk Líman, arhitectul familiei regale din România. În mediul academic al secolului al XIX-lea, se remarcă în mod deosebit Jan Urban Jarník, profesor de limbi romanice, care a înființat în 1883 lectoratul de limba română, unul dintre primele cinci din lume. Totodată, el este coautor al unei culegeri

importante de folclor literar românesc, *Doine și strigături din Ardeal*. Fiul său, Hertvík Jarník, a devenit, la rândul său, profesor de limba română la Universitatea Masaryk din Brno. În perioada interbelică, Jindřiška Hušková-Flajšhansová a deschis lectoratul de limba română la Universitatea Comenius din Bratislava, în Slovacia. Filologia română ca specializare poate fi studiată la Universitatea Carolină din Praga începând cu anul universitar 1950/1951. Printre profesorii și absolvenții de seamă, mulți deveniți și traducători ai literaturii române, pot fi menționați Jiří Felix, Marie Kavková, Libuše Valentová și Jiří Našinec.

2. Statut și răspândire geografică

Limba cehă este limba oficială a Republicii Cehe și este vorbită de marea majoritate a populației. Ea este prezentă și în comunități minoritare din state vecine sau apropiate, precum Slovacia, Polonia, Austria, Serbia, Croația, România și Ucraina, dar și în spații mai îndepărtate, cum ar fi Statele Unite. În Slovacia, limba cehă beneficiază de un statut juridic special, fundamentat pe principiul inteligibilității reciproce, statut similar având și limba slovacă în Cehia. Conform legislației privind limbile minorităților, ceha poate fi utilizată în contactele oficiale și administrative fără necesitatea traducerii, reprezentând astfel un exemplu atipic de bilingvism funcțional, rezultat din coabitarea istorică în cadrul statului cehoslovac.

Potrivit recensământului din 2022, din cei 10,5 milioane de locuitori ai Republicii Cehe, aproximativ 9 milioane au declarat limba cehă drept limbă maternă.¹ În România, cehii sunt recunoscuți ca minoritate etnică, numărul vorbitorilor fiind de aproximativ 1.600 de persoane în anul 2022.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba cehă standard, ca varietate oficială și normată a limbii, a fost codificată în secolul al XIX-lea, pe baza lucrărilor elaborate de filologi precum Josef Dobrovský, Josef Jungmann și alții. În prezent, aceasta se întemeiază pe normele stabilite de Ústav pro jazyk český (Institutul pentru Limba Cehă).

În special pe teritoriul Boemiei, inclusiv în capitala Praga, în comunicarea cotidiană este utilizată o varietate numită ceha comună, dominantă în registrul oral neformal. Aceasta se caracterizează prin simplificări gramaticale, forme verbale reduse și o pronunțare diferită de cea standard. Astfel, la adjectivele masculine singular apare /ej/ în loc de /ý/, de exemplu **dobrej* în loc de *dobrý* ('bun'); apare și v- protetic înainte de /o/, ca în **vokno* în loc de *okno* ('fereastră'), precum și simplificarea unor grupuri consonantice, de pildă **dyž* în loc de *když* ('când'). La nivel lexical, această varietate include și expresii neliterare, precum **kilo*, **fajn* sau **makat* ('kilogram', 'fain', 'a lucra').

Dialectele regionale se mai păstrează astăzi doar în anumite zone. În mod tradițional, se disting trei grupuri dialectale principale: dialectele boeme, ale

¹ Date furnizate de Biroul Național de Statistică din Cehia.

căror trăsături au fost în mare măsură absorbite de ceha comună; dialectele morave, centrale, specifice regiunii Haná, și est-morave, care trec gradual spre limba slovacă și sunt mai conservatoare decât cele boeme, păstrând o pronunțare mai dură, și dialectele sileziene, care prezintă influențe poloneze și nu utilizează opoziția de lungime vocalică.

4. Sistem de scriere

Limba cehă utilizează un alfabet latin adaptat, cu numeroase semne diacritice care marchează lungimea vocalelor, pronunția specifică a unor consoane și palatalizarea. Alfabetul ceh cuprinde 42 de litere, dintre care 6 vocale scurte (*a, e, i, o, u, y*) și 6 vocale lungi (*á, é, í, ó, ú/ů, ý*). Consoanele specifice, notate cu semne diacritice, sunt *č, ř, š, ž, d', t' și ň*. În principiu, fiecărei litere îi corespunde un singur sunet. Semnele diacritice, în special accentul acut și *háček*-ul 'căciula cu care este marcat *č*', au fost introduse la începutul secolului al XV-lea de Jan Hus.

Ortografia cehă se bazează pe mai multe principii, dintre care cel mai important este principiul fonemic, potrivit căruia cuvintele se scriu, în general, așa cum se pronunță. În anumite cazuri, sunt respectate și principiile morfologic, etimologic și tradițional.

Interferențe ale limbii cehe L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Sistemul vocalic al limbii cehe se caracterizează prin opoziția de lungime, care distinge cinci vocale scurte de cinci vocale lungi: *a – á, e – é, i – í, o – ó, u – ú/ů*. La nivel ortografic există și litera *y/ý*, dar aceasta are aceeași pronunție ca *i/í*. Trebuie subliniat faptul că, în cehă, lungimea vocalică nu reprezintă doar o trăsătură fonetică, ci are și valoare distinctivă la nivel semantic, după cum arată perechi precum *být* 'a fi' / *byt* 'apartament' sau *dráha* 'cale, traiectorie' / *drahá* 'scumpă'. În anumite situații, lungimea vocalelor poate marca și diferențe de gen, caz sau număr. Vocalele *ú* și *ů* se pronunță identic; de regulă, *ú* apare la începutul cuvântului, iar *ů* în interiorul sau la finalul acestuia. Vocala *ó* are o frecvență redusă și apare mai ales în împrumuturi. Totodată, vocalele lungi nu sunt neapărat mai accentuate decât cele scurte. Limba cehă utilizează trei diftongi: *ou, au și eu*.

Sistemul consonantic al limbii cehe prezintă numeroase corespondențe cu cel românesc, dar include și câteva particularități semnificative. Cel mai dificil și mai specific sunet al limbii cehe este considerat /ř/, o consoană vibrantă fricativă alveolară, situată articulatoriu între /r/ și /ž/. Consoanele *č, š* și *ž* se pronunță asemănător cu sunetele românești din *ce/ci, ș* și *j*, iar *d', ň* și *t'* sunt consoane palatale, adică variante muiate ale lui *d, n* și *t*. Consoana *c* se

pronunță ca *ț* în română, *j* se pronunță ca *i*, iar *k* corespunde lui *c* dur. În cehă, *h* este un sunet sonor, mai puternic articulat decât în română, în timp ce *ch* este surd și seamănă cu sunetul corespunzător din germană.

Literele *r* și *l* pot funcționa ca nuclee silabice, ceea ce înseamnă că pot constitui singure centrul unei silabe, fără a fi însoțite de o vocală (de exemplu, *vítr* 'vânt', *slza* 'lacrimă'). Limba cehă este cunoscută și pentru grupurile consonantice complexe, uneori chiar lipsite de vocale, ca în exemplul *strč prst skrz krk* 'bagă-ți degetul prin gât'.

Accentul principal în limba cehă cade aproape întotdeauna pe prima silabă, indiferent dacă vocala este lungă sau scurtă, însă nu are o intensitate foarte mare. În vorbire apar frecvent și fenomene de asimilare: consoana finală se desonorizează adesea, iar contactul dintre sunete sau dintre prefix și baza lexicală poate genera atât asimilare regresivă, cât și progresivă.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Interferențele româno-cehe de la nivel fonetico-fonologic se explică prin diferențe marcate care privesc inventarul vocalic, statutul duratei vocalice, distribuția unor consoane și organizarea prozodică a cuvântului. În primul rând, ceha valorifică fonologic opoziția de lungime, în timp ce româna nu atribuie duratei vocalice o funcție distinctivă. Această diferență explică de ce unii vorbitori cehi tind să prelungească vocalele atunci când vorbesc românește. De exemplu, *masă* poate fi pronunțat ['ma:sə], iar *mâine* ['mi:j.ne]. În limba română, lungimea vocalelor nu are valoare distinctivă, însă o astfel de pronunțare poate funcționa ca un indicator al accentului emfatic, utilizat în scopuri expresive, sau ca un indice regional specific anumitor arii dialectale, fără a afecta însă identitatea lexicală a cuvintelor.

O dificultate mai relevantă pentru achiziția pronunțării românești o constituie vocalele centrale /ə/ și /i/, absente ca foneme autonome în sistemul ceh. În română, opoziția dintre *a* [a], *ă* [ə] și *â/î* [i] are valoare funcțională și trebuie descrisă prin raportare la gradul de apertură și la poziția articulatorie. În absența unor corespondențe directe în limba maternă, aceste vocale sunt adesea percepute aproximativ și apoi substituite cu segmente mai apropiate din inventarul ceh. De aici rezultă realizări precum *măr* [mər] pronunțat **mer* [mer] sau **mar* [mar], *călcat* [kəl'kat] realizat **calcat* [kal'kat], precum și forme în care *râu* [riw], *România* [ro.mi'ni.a] ori *câmp* [kîmp] sunt pronunțate cu [i] sau [u] în locul lui [i]. În vorbirea rapidă se poate observa și reducerea ori omisiunea lui [ə], ceea ce modifică structura silabică și conturul fonetic al cuvântului. În același registru se înscriu și dificultățile legate de diftongi și de succesiunile vocalice românești, reinterpretate uneori prin raportare la diftongii cehi *ou*, *au* și *eu*; în consecință, cuvinte precum *oaie* ['oa.je], *toamnă* ['toam.nə] sau *leu* [lew] pot genera segmentări eronate, monoftongări parțiale sau ezitări articulatorii.

La nivel consonantic, interferențele nu trebuie explicate prin simpla absență a unor sunete, ci prin modul diferit în care acestea sunt integrate în cele

două sisteme. Consoana românească *h*, mai slab articulată decât în cehă, poate fi produsă cu o intensitate excesivă, sub influența opoziției cehe dintre *h* și *ch*. Africata *ț* [ʦ̣] este, în principiu, ușor recognoscibilă pentru vorbitorii cehi, deoarece corespunde literei *c* din cehă, însă această proximitate poate favoriza confuzii ortoepice și grafice. În plus, pot apărea substituții între [z] și [ʒ], astfel încât *azil* [a'zil] poate fi realizat **ajil* [a'ʒil]. O altă zonă de interferență este palatalizarea. Sub influența modelului ceh, consoanele românești pot fi articulate cu trăsături palatale în contexte în care norma standard nu le presupune; astfel, *bine* ['bi.ne] poate fi realizat **binie* ['bi.ɲe], cu [ɲ], adică un *n* palatal. Pot apărea, în același tip de context, și realizări precum [mʲ], [nʲ], [tʲ] sau [dʲ]. De asemenea, consoana cehă *ř* poate determina o articulare marcată a lui *r*, uneori apropiată de [rʲ] sau [rʒ].

În sfârșit, accentul fix pe prima silabă în cehă favorizează deplasarea accentului în cuvintele românești polisilabice. Ca urmare, forme precum *cuvânt* [ku'vɨnt], *fereastră* [fe'reas.trə], *copilărie* [ko.pi.lə'ri.e] sau *universitate* [u.ni.ver.si'ta.te] pot fi realizate cu accent pe prima silabă. În română, o asemenea abatere nu blochează, în mod obișnuit, recunoașterea lexicală, dar alterează profilul prozodic al cuvântului și constituie un indiciu clar de accent străin. Prin urmare, interferențele româno-cehe de la acest nivel afectează nu doar segmentarea fonetică, ci și organizarea prozodică a enunțului.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba cehă este o limbă cu flexiune predominant sintetică, în care elementele analitice au un rol relativ redus. Caracterul sintetic se reflectă în marcarea cazurilor la substantive, adjective și pronume, precum și în sistemul de conjugare verbală. În cehă nu există articol, iar unele funcții ale acestuia sunt preluate, în anumite contexte, de pronumele demonstrative. Limba dispune de trei genuri gramaticale – masculin, feminin și neutru – însă repartitia acestora pe criterii semantice este frecvent divergentă față de cea din limba română.. Sistemul cazual cuprinde șapte cazuri: nominativul, genitivul, dativul, acuzativul, vocativul, locativul și instrumentalul. Acestea marchează funcții sintactice și semantice diverse și determină modificarea formei substantivelor, adjectivelor, pronumelor și a numeralelor. Datorită acestui sistem flexionar, ordinea cuvintelor în propoziție este relativ liberă, putând varia în funcție de organizarea informațională a enunțului; în mod frecvent, informația nouă este plasată spre finalul propoziției. Adjectivul precedă, de regulă, substantivul.

Sistemul verbal al limbii cehe este relativ simplu din punctul de vedere al timpurilor, fiind organizat în jurul prezentului, trecutului și al viitorului. Trecutul și viitorul se formează, în anumite contexte, analitic, cu ajutorul verbului auxiliar *být* 'a fi'. Modurile personale sunt indicativul, imperativul și condiționalul, iar dintre formele nepersonale se păstrează infinitivul și participiul; o formă apropiată de gerunziu există, dar este învechită și nu mai

apartține uzului curent. O trăsătură fundamentală a sistemului verbal ceh este categoria aspectului, exprimată prin opoziția dintre perfectiv și imperfectiv, care indică dacă acțiunea este concepută ca fiind în desfășurare, repetată sau încheiată și stă la baza formării perechilor aspectuale.²

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Interferențele dintre cehă și română se manifestă în mod deosebit la nivel morfologic și morfosintactic, în acele zone în care cele două limbi diferă prin organizarea categoriilor gramaticale și prin mijloacele de exprimare a raporturilor sintactice. În acest cadru, dificultățile cele mai frecvente privesc utilizarea articolului, flexiunea nominală, selectarea unor forme verbale și pronominale, precum și regimul prepozițional, unde transferul modelelor din limba maternă favorizează apariția erorilor.

Cea mai acut resimțită interferență privește articolul, absent structural în cehă, unde se exprimă determinarea prin alte mijloace, precum pronumele demonstrative sau contextul. Tocmai de aceea, vorbitorii cehi întâmpină dificultăți atât în folosirea, cât și în omiterea sau selectarea formei corecte a articolului în română. Pe de o parte, apare frecvent nearticularea substantivului în contexte în care limba română impune o formă hotărâtă, mai ales atunci când substantivul are funcție de subiect sau are determinant. Astfel de abateri se observă în formulări precum **Oră de română începe.* sau **În est Cehia.*, unde româna cere explicitarea determinării prin articol.

Pe de altă parte, nesiguranța față de acest mecanism poate conduce la introducerea nejustificată a unui articol acolo unde norma românească nu îl impune ori îl cere în altă formă, ca în **O studenta vine la școală.* În plus, dificultatea se extinde și asupra selecției formei articulate, prin analogii greșite cu alte modele flexionare, de unde rezultă forme precum **sosirele*, construite după tipare de tipul *muntele* sau *peretele*. Aceeași instabilitate afectează și repartizarea genului și a numărului, generând forme improprii precum *un pix* – **doi pixi*. Prin urmare, problema articolului nu se reduce la simpla sa prezență sau absență, ci implică întregul sistem al categoriei determinării și al flexiunii nominale.

O instabilitate similară se reflectă în procesul de formare a pluralului, unde modificările desinențelor și alternanțele vocalice specifice limbii române sunt asimilate cu dificultate, sub influența limbii cehe. De aici rezultă forme precum **culoarele* în loc de *culorile*, **multe reguli* în loc de *multe reguli* sau **săptămâne* în loc de *săptămâni*. Astfel de erori au și cauze de natură intralingvistică, indicând dificultatea integrării simultane a informațiilor ce privesc genul, numărul, articolul și variațiile morfologie sau/și fonologice.

Deși ambele limbi dispun de diateza reflexivă, diferențele de utilizare favorizează apariția unor erori explicabile nu numai prin transferul negativ din limba cehă, ci și prin caracterul versatil al construcțiilor reflexive în limba

² Pentru o descriere mai detaliată, se poate consulta T. Pleter, *Gramatica limbii cehe*, Tipografia Universității din București, București, 1986, 1989, 2014.

română, al căror regim de funcționare este marcat de numeroase particularități și excepții. Astfel, formulări precum **Vreau să vedem la România curând.*, **La 8 eu întorc din universitate.* sau **Nu mă place a merge la petrecere.* arată că dificultatea nu privește exclusiv forma verbală, ci și cadrul morfosintactic în care aceasta se integrează.

La rândul său, sistemul pronominal generează dificultăți de selecție cazuală și de integrare sintactică. O eroare reprezentativă este folosirea improprie a pronumelui personal de acuzativ în enunțuri precum **M-a arătat câți caiete are.*, unde atât regimul verbului, cât și raportul dintre complementele sunt construite după un model străin normei românești. Astfel de abateri confirmă faptul că interferența afectează nu doar forma pronumelui, ci și raporturile sintactice pe care acesta le exprimă.

Diferențele dintre cehă și română se văd și în felul în care sunt organizate formele de trecut. În cehă, trecutul este analitic și se formează cu participiul și auxiliarul la persoanele I și a II-a, de exemplu *byl/a jsem* 'eu am fost' – m./f. și *byl/a jsi* 'tu ai fost' – m./f., în timp ce la persoana a III-a apare doar participiul, ca în *byl* 'el a fost' sau *byla* 'ea a fost'. Această diferență formală dintre persoana a III-a și celelalte persoane, împreună cu modul diferit în care cele două limbi exprimă opoziția dintre durativ și punctual, poate favoriza folosirea improprie a imperfectului în română. De aceea, vorbitorii cehi ajung deseori să folosească imperfectul în contexte în care româna preferă perfectul compus, cum se vede în enunțul **Drumul meu la România era foarte obositor, dar era experiență și folositoare.* Interferența nu ține, așadar, doar de forma verbală, ci și de modul în care este organizat enunțul.

Prepozițiile reprezintă, la rândul lor, un domeniu în care apar frecvent erori, deoarece corespondențele dintre cehă și română nu sunt stabile și nu permit, de cele mai multe ori, echivalări directe. Tocmai de aceea, transferul automat al unor tipare din limba cehă conduce la formulări precum **Merg la România.*, **Noi nu suntem de la țara această.* sau **De la joi până la sâmbătă.* În astfel de cazuri, abaterea nu ține de înțelegerea sensului, ci de aplicarea unor modele de construcție prepozițională specifice limbii materne.

Amintim în final o serie de interferențe discutate de către lingvistul ceh Jiří Felix³, pe care le preluăm ca atare, majoritatea fiind validate empiric la clasă: spre deosebire de cehă, româna recurge mai frecvent la clitice pronominale pentru reluarea sau anticiparea complementului, ca în *Le mulțumim și lor.* 'Děkujeme i jim.'; fixează mai strict poziția formelor pronominale neaccentuate în raport cu verbul, ca în *Nu-l cunosc.* 'Neznám ho.');

nu marchează prin participiu genul și numărul subiectului, așa cum face ceha, de exemplu în *Am adormit.* 'Usnula jsem'; neutralizează aceste opoziții la gerunziu, ca în *Având probleme cu inima, ...* 'Maje potíže se srdcem'; folosește mai des mărci explicite

³ Pentru o analiză mai detaliată, se poate consulta Jiří Felix, *Limbile cehă și română din perspectiva unei analize contrastive*, în volumul *Primul simpozion internațional de studii românești din Cehia*, Praga, Editura Facultății de Litere, 2005.

în unele structuri temporale și cantitative, mai ales prepoziția *de*, ca în *Ne cunoaștem de trei ani*. 'Známe se tři roky.'

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Interferențele la nivel sintactic dintre limba cehă, ca limbă maternă, și limba română, ca limbă-țintă, se manifestă prin influența semnificativă a structurii frazei și a ordinii cuvintelor caracteristice limbii cehe asupra construcțiilor românești. Sistemul celor șapte cazuri ale limbii cehe, susținut de o morfologie flexionară extrem de activă, permite o topică liberă, în care ordinea elementelor în propoziție este determinată de dinamica comunicativă (tema și rema), fără a compromite funcțiile sintactice. În contrast, limba română, caracterizată printr-un sincretism cazuistic pronunțat, compensează absența mărcilor morfologice explicite printr-o ordine subiect-predicat-complement (SVO) mai restrictivă și prin utilizarea analitică a prepozițiilor, elemente esențiale pentru decodificarea corectă a raporturilor sintactice.

Această diferență structurală favorizează transferul în română al unor modele de organizare a enunțului specifice limbii cehe, ceea ce duce la plasări nefirești ale complementului și la o topică nespecifică uzului românesc. În cehă, ordinea obiect-verb-subiect (OVS) este admisibilă datorită marcării cazuale, ca în *Knihu čte Petr.*; în română, aceeași structură este acceptabilă numai dacă complementul este reluat prin clitic: *Cartea o citește Petru*. În absența acestuia, enunțuri precum **Carte citește Petru*. reflectă un transfer negativ din limba maternă. Influența topicii cehe se observă și în formulări de tipul **O carte interesantă am cumpărat.*, preferate în locul ordinii neutre românești: *Am cumpărat o carte interesantă*. (Felix 2005: 88).

Interferențe sintactice apar atât în organizarea propozițiilor subordonate, cât și în construcțiile relative și pasive. Libertatea mai mare a structurării frazei în cehă poate duce, în română, la enunțuri greoaie sau insuficient articulate, precum **Am văzut băiatul care ieri a venit la școală târziu și el a uitat cartea.*, unde reluarea pronumelui *el* este redundantă.

De asemenea, diferențele în exprimarea acordului dintre subiect și predicat, precum și dintre substantive și adjective, pot genera erori sintactice. În limba cehă, relațiile sintactice sunt marcate printr-o morfologie flexionară complexă, care asigură claritatea raporturilor gramaticale independent de topică. În procesul de învățare a limbii române, această densitate morfologică poate genera interferențe. Ca urmare, vorbitorii tind să aplice eronat regulile de acord, fiind influențați de asimetriile dintre cele două sisteme de gen (în special în cazul neutrului) și de sincretismul cazuistic al românei, fapt ce compromite corectitudinea morfologică a enunțurilor

7. Nivel lexical

7.1. *Prezentare generală*

Lexicul ceh se bazează pe fondul autohton moștenit și dezvoltat din proto-slavă, dar, de-a lungul timpului, a integrat numeroase influențe străine, mai ales din alte limbi europene. Din perspectivă istorică, principalele surse de împrumuturi lexicale au fost latina și germana. Latina, ca limbă de cult a Bisericii Catolice pe teritoriul Cehiei, a contribuit cu termeni cum ar fi *kostel* ‘biserică’ și *kríž* ‘cruce’, dar influența sa se observă și în vocabularul legat de învățământ și viața universitară, precum *škola* ‘școală’, de cultură și literatură, *vers* ‘vers’ și de știință și natură, unde pot fi identificate și elemente de origine greacă, uneori transmise prin filieră latină. Numeroase cuvinte de origine latină au pătruns în cehă prin intermediul altor limbi, în special al germanei, francezei și al italienei.

În ceea ce privește influența germană, cele mai vechi împrumuturi datează din secolul al VIII-lea, în legătură cu misiunile creștine venite din teritoriile germane și austriece. Un val important de împrumuturi este atestat între secolele al XIII-lea și al XV-lea, când coloniști germani au fost invitați în Regatul Boemiei; este vorba despre termeni care vizează numeroase domenii ale vieții și ale organizării sociale, de la curte până la gospodărie. Trebuie adăugat că germana a influențat limba cehă nu doar la nivel lexical, ci și la nivel fonologic, morfologic și sintactic. Alte surse de împrumuturi au fost limbi precum franceza, mai ales în domeniul gastronomiei, modei și al artei, italiana, în special în muzică și gastronomie, dar și alte limbi slave, mai ales în secolul al XIX-lea, în contextul renașterii naționale; un exemplu fiind *vzduch* ‘aer’, apropiat de românescul *văzduh*, preluat din slava veche. În ultimele decenii, cele mai numeroase împrumuturi provin din engleză, acestea fiind adaptate în măsură variabilă la sistemul de declinare și conjugare al limbii cehă.

Principalul procedeu de îmbogățire lexicală în cehă este derivarea, realizată cu ajutorul prefixelor, sufixelor și al terminațiilor de asemenea, sunt utilizate și compunerea, abrevierea și conversiunea. Verbele, inclusiv cele care formează perechi aspectuale, se construiesc frecvent cu ajutorul prefixelor, dintre care unele corespund semantic unor prepoziții, precum *u-*, *pro-*, *po-*, *na-* sau *z-/s-*. Dintre sufixe, unul dintre cele mai productive la verbe este *-ovat*, întâlnit în forme precum *chatovat* ‘chatui’ și *mailovat* ‘a scrie un email’.

7.2. *Zone de interferență la nivel lexical*

Interferențele lexicale dintre cehă și română se manifestă atât în cazul unor apropieri lexicale motivate istoric, cât și al unor asemănări formale înșelătoare. Unele convergențe se explică prin fondul slav comun sau prin circulația regională a unor împrumuturi, factori care pot favoriza transferul pozitiv în învățare. În această categorie se înscriu perechi precum *gospodinā* ‘hospodyně’, *coasā* ‘kosa’ și *crāšmā* ‘krčma’, ușor recognoscibile pentru vorbitorii

cehi datorită proximității lor istorice și fonetice.⁴ Totuși, chiar și în astfel de cazuri, echivalența nu este întotdeauna deplină la nivel de uz și distribuție contextuală. De pildă, cehul *hospodyně* poate apărea și cu sensul de ‘guvernantă’, în timp ce românescul *gospodină* desemnează, în mod obișnuit, femeia care se ocupă de propria gospodărie. De aici pot rezulta formulări inadecvate, precum **Mama ei lucrează ca gospodină*.

Mai problematice sunt cazurile în care unități lexicale apropiate ca formă sau provenite din aceeași bază etimologică au cunoscut, în cele două limbi, evoluții semantice diferite. În această categorie se înscriu *falșii prieteni*, care pot genera confuzii de sens și utilizări inadecvate în limba română. Un exemplu relevant este perechea *dârz* – *drzý*: deși asemănătoare formal, cele două cuvinte nu sunt echivalente semantic, întrucât românescul *dârz* desemnează ‘neclintit, hotărât, curajos și ferm’, pe când cehul *drzý* înseamnă ‘obraznic’ sau ‘îndrăzneț’ într-un sens negativ (Adamová, Vyoralčková 2015). Această diferență poate genera confuzii și enunțuri inadecvate, precum: **El este foarte dârz și nu ascultă.*, în care sensul adjectivului este atribuit greșit.

Un caz similar este cel al verbului *a dovedi*. În română, sensul său principal este ‘a demonstra’, în timp ce verbul ceh *dověst* poate însemna ‘a conduce, a duce la capăt, a reuși’. Sub influența modelului semantic din limba maternă, studenții cehi formulează enunțuri precum: **Am dovedit tema, deși a fost greu*, în care verbul românesc este folosit cu sensul de ‘a reuși să termini’. În acest context, merită amintit că în româna colocvială verbul *a dovedi* apare și în construcții precum: *Am dovedit acest sandwich uriaș.* sau *Era de două ori cât el, dar l-a dovedit până la urmă.*, unde are sensul de ‘a termina’ sau ‘a face față’. De fapt, sensul colocvial menționat este mult mai apropiat de etimologia slavă originală a cuvântului. În româna veche, *a dovedi* însemna ‘a învinge într-o luptă’ sau ‘a convinge’. Astfel, utilizarea colocvială de astăzi este mai degrabă o supraviețuire a unui sens arhaic în registrul familiar.

Transferul pozitiv, pe de altă parte, este susținut de unele împrumuturi comune sau paralele din maghiară, turcă ori germană, păstrate relativ apropiat în ambele limbi, cum sunt *șubler* – *šuplera*, *bacșiș* – *bakšiš* și *pișcot* – *piškot*. Tocmai de aceea, analiza lexicală trebuie să distingă între asemănările etimologic motivate, care pot facilita învățarea, și asemănările pur formale, care favorizează confuzii. Interferențele apar și în expresiile idiomatice, unde transferul literal al unor structuri fixe din cehă produce formulări opace în română, precum *a avea unt pe cap* ‘a se simți cu musca pe căciulă’. În ansamblu, erorile lexicale și semantice sunt printre cele mai relevante pentru comprehensiune, deoarece pot modifica direct sensul mesajului.

⁴ O sursă esențială pentru analiza noastră a constituit *Dicționarul român-ceh de cuvinte similare*, de Petra Adamová și Jiřina Vyoralčková, Editura Curtea Veche, București, 2015.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Ceha contemporană distinge clar între registrele de politețe prin utilizarea pronumelui *Vy* 'dumneavoastră', corespunzător persoanei a doua plural) și a pronumelui *ty* 'tu', persoana a doua singular. În context formal, salutul uzual este *Dobry den!* 'Bună ziua!' sau *Dobré ráno! / Dobry večer!* 'Bună dimineata! / Bună seara!', iar la despărțire se utilizează, în mod constant, formula *Na shledanou!* 'La revedere!'. În registrul informal, atât la întâlnire, cât și la despărțire, se folosesc formule precum *Ahoj!*, *Čau!* sau *Nazdar!* 'Salut!', 'Ciao!', 'Servus!', iar la despărțire poate apărea și *Pa!* 'Pa!'. În plan nonverbal, comunicarea formală se limitează, de regulă, la o strângere de mână fermă, indiferent de gen. Formele de contact mai apropiat, precum îmbrățișarea sau sărutul pe obraz, sunt mai frecvente în situații informale. La vârsta adultă, interacțiunile cu persoane adulte necunoscute se desfășoară, în mod obișnuit, în registrul formal.

Comunicarea în limba cehă este, în general, relativ directă, inclusiv în formularea cererilor și a refuzurilor. Formulele de politețe precum *prosím* ('te rog/vă rog') și *děkuji/děkuju* 'mulțumesc') sunt indispensabile. Pentru atenuarea unei cereri se utilizează frecvent construcția negativă și/sau condiționalul, ca în *Nemůžete? / Nemohl byste mi pomoci?* 'Nu puteți? / Nu ați putea să mă ajutați?'. În cazul refuzului, este suficientă, de regulă, o scuză sau o explicație scurtă, fără formule excesiv de elaborate ori exprimări indirecte, mai ales în contexte formale.

Formulele rituale sunt relativ fixe: de felicitare, *Blahopřejí!*; de condoleanțe, *Upřímnou soustrast!*; de urare, *Všechno nejlepši!* 'La mulți ani!', *Hodně štěstí!* 'Mult noroc!', *Zlom vaz!* (expresie idiomatică, literal 'Rupe gâtul!', cu sensul 'Baftă! / Să ai noroc!'), iar în ultima vreme și formula tot mai răspândită *Hezký den!* 'O zi bună!'.

Gradul de directitate acceptat în comunicare este ridicat, iar subiectele tabu sunt relativ puține, deși acest aspect depinde de context. Printre subiectele sensibile se pot număra trecutul personal, mai ales salariul, opiniile politice și religia, chiar dacă societatea cehă se caracterizează printr-un procent ridicat de persoane care se declară nereligioase sau atee. Uzul pragmatic este, în general, marcat de respect pentru reguli și punctualitate, fără rigiditate excesivă. De asemenea, este apreciat simțul umorului, mai ales după stabilirea unei relații de mai mare familiaritate.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Transferul negativ la nivel pragmatic se manifestă, în cazul vorbitorilor cehi care învață limba română ca limbă străină, mai ales în gestionarea adresării, a politeții și a adecvării contextuale a enunțului. Aceste dificultăți sunt generate de diferențele dintre organizarea sociopragmatică a celor două limbi: dacă, în cehă, opoziția dintre *ty* și *Vy* structurează relativ clar distincția dintre

registru informal și cel formal, în română sistemul este mai nuanțat și mai dependent de factori precum vârsta, statutul interlocutorului și situația de comunicare. În consecință, în interlimba cursanților cehi apar enunțuri precum **Tu spuneți-mi unde este secretariatul?* sau **Tu poți să mă ajutați, doamnă?*, în care se combină inadecvat familiaritatea și deferența. Transferul negativ se observă și în formularea actelor directive, în special a cererilor, unde vorbitorii recurg adesea la structuri prea directe pentru uzul românesc, de tipul **Spune unde este sala.* sau **Vreau să vorbesc cu dumneavoastră acum.*, în locul unor formulări atenuate, preferate în română.

Interferențele se manifestă și la nivelul convențiilor de interacțiune și al formulelor de politețe consacrate uzului românesc. Astfel, secvențe precum *Bună ziua. Vreau informații despre examen. Mulțumesc.* transmit conținutul informațional necesar, dar rămân insuficient adaptate normelor discursive ale limbii române, prin caracterul lor eliptic și prin absența unor formule de introducere și de încheiere mai adecvate contextului. În mod similar, refuzul sau dezacordul pot fi formulate într-o manieră excesiv de directă, prin enunțuri precum *Nu, nu este bine.* sau *Nu vreau asta.*, percepute în română ca prea tranșante în raport cu strategiile de atenuare preferate în interacțiunea curentă. Deși asemenea structuri nu afectează neapărat inteligibilitatea mesajului, ele diminuează adecvarea sa sociopragmatică și pot proiecta impresia de rigiditate, bruschețe sau familiaritate excesivă.

Un aspect specific limbii române, care poate crea dificultăți suplimentare pentru vorbitorii cehi, sunt formele intermediare de adresare, precum *dumneata*, *mata* sau *matale*, fără echivalent direct în cehă. Acestea exprimă, de regulă, un grad moderat de politețe și apar în contexte semiformale sau în relații în care respectul se combină cu o anumită familiaritate. Pentru cursanții cehi, dificultatea constă atât în interpretarea valorii lor pragmatice, cât și în utilizarea lor adecvată, ceea ce poate duce fie la evitarea acestor forme, prin alternanța exclusivă între *tu* și *dumneavoastră*, fie la întrebări necorespunzătoare. Dificultatea nu ține, așadar, doar de inventarul formelor de adresare, ci și de absența, în limba maternă, a unei categorii pragmatice echivalente, fapt care favorizează erori în evaluarea distanței sociale și a gradului de deferență adecvat.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii cehi L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- realizarea lui <i>ă</i> și <i>â/î</i> prin vocale apropiate din cehă, cu forme precum <i>mer, mar, calcat, riu</i>; - reducerea sau omiterea lui <i>ă</i>, mai ales în vorbirea rapidă; - reinterpretarea diftongilor și a succesiunilor vocalice după modelul ceh, cu pronunțări deformate în cuvinte precum <i>oaie, toamnă, leu</i>; - articularea prea puternică a lui <i>h</i>, sub influența opoziției cehi dintre <i>h</i> și <i>ch</i>;

Nivel	Zone de interferență
	- palatalizarea excesivă a unor consoane, cu realizări precum <i>binie</i> pentru <i>bine</i>; - deplasarea accentului pe prima silabă, în forme precum <i>cuvânt</i>, <i>fereastră</i>, <i>universitate</i>;
Morfologic	- realizarea greșită a articolului, în forme precum <i>*Oră de română începe</i>., <i>*În est Cehia</i>., <i>*O studenta vine la școală</i>; - forme greșite de articulare și plural, precum <i>*sosirele</i>, <i>*doi pixi</i>, <i>*regule</i>, <i>*săptămâne</i>; - folosirea improprie a reflexivului și a pronumelui, în enunțuri precum <i>*Vreau să revedem la România</i>., <i>*La 8 eu întorc din universitate</i>., <i>*M-a arătat câți caiete are</i>; - utilizarea imperfectului în locul perfectului compus, în forme precum <i>*Drumul meu la România era foarte obositor</i>; - transferul unor construcții prepoziționale din cehă, în forme precum <i>*Merg la România</i>., <i>*Noi nu suntem de la țara această</i>; - diferențe de topică și de utilizare a cliticelor pronominale, după modelul ceh;
Sintactic	- realizarea unei topici nefirești, prin plasarea neobișnuită a complementului, în enunțuri precum <i>*Carte citește Petru</i>., <i>*O carte interesantă am cumpărat</i>; - omiterea reluării clitice a complementului direct în structuri tematizate, în forme precum <i>*Carte citește Petru</i> în locul construcției românești cu reluare; - construirea unor enunțuri greoaie sau insuficient articulate în fraze subordonate, în forme precum <i>*Am văzut băiatul care ieri a venit la școală târziu și el a uitat carte</i>; - reluarea redundantă a pronumelui în propoziții relative, în enunțuri precum <i>*băiatul care... și el...</i>; - aplicarea incorectă sau neglijarea acordului sintactic, sub influența marcării cazuale din cehă; - transferul flexibilității sintactice din cehă în română, cu afectarea coerenței și a naturaleței enunțului;
Lexical	- apropieri lexicale motivate istoric, care pot favoriza transferul pozitiv, în perechi precum <i>gospodină</i> – <i>hospodyně</i>, <i>coasă</i> – <i>kosa</i>, <i>crâșmă</i> – <i>krčma</i>; - extinderea greșită a sensului unor cuvinte aparent echivalente, în enunțuri precum <i>*La hotel lucrează ca gospodină</i>; - confuzia creată de falșii prieteni, în forme precum <i>*El este foarte dârz și nu ascultă</i>; - folosirea eronată a unor verbe pe baza modelului semantic ceh, în enunțuri precum <i>*Am dovedit tema, deși a fost greu</i>; - sprijinul oferit de unele împrumuturi comune, în perechi precum <i>șubler</i> – <i>šuplera</i>, <i>bacșiș</i> – <i>bakšiš</i>, <i>pișcot</i> – <i>piškot</i>; - transferul literal al unor expresii fixe, cu apariția unor formulări precum <i>*are unt pe cap</i> ‘a avea musca pe căciulă’;

Nivel	Zone de interferență
Pragmatic	▪ realizarea inadecvată a adresării, prin combinarea nepotrivită a familiarității și deferenței, în enunțuri precum <i>*Tu spune-mi unde este secretariatul?</i>, <i>*Tu poți să mă ajuți, doamnă?</i>; ▪ formularea prea directă a cererilor și a actelor directive, în forme precum <i>*Spune unde este sala.</i>, <i>*Vreau să vorbesc cu dumneavoastră acum.</i>; ▪ utilizarea insuficient adecvată a formulelor de politețe, în secvențe precum <i>*Bună ziua. Vreau informații despre examen. Mulțumesc.</i>; ▪ exprimarea prea tranșantă a refuzului sau a dezacordului în enunțuri precum <i>„Nu, nu este bine.”</i>, <i>Nu vreau asta.</i>; ▪ dificultăți în interpretarea și folosirea formelor intermediare de adresare, precum <i>dumneata, mata, matale</i>; ▪ evaluarea inadecvată a distanței sociale și a gradului de politețe, sub influența opoziției cehe dintre <i>ty</i> și <i>Vy</i>.

10. Aspecte sociolingvistice

În Cehia, limba română are statutul unei limbi străine studiate în principal în mediul universitar, într-un context exolingvistic. Ea nu funcționează ca limbă de contact în spațiul public ceh, iar contactul direct cu vorbitori nativi este relativ limitat, astfel încât învățarea ei depinde în mare măsură de cadrul instituțional, de motivația individuală a studenților și de accesul la resurse culturale și educaționale mediate. Din această perspectivă, româna ocupă în Cehia poziția unei limbi de nișă, cu vizibilitate publică redusă, dar cu o prezență academică stabilă și cu o relevanță culturală certă în cadrul studiilor romanice și al contactelor culturale ceho-române. Specificul sociolingvistic al acestei situații constă în faptul că achiziția limbii se realizează predominant prin instruire formală, nu prin imersiune spontană, ceea ce favorizează un raport mai reflexiv cu limba și o învățare susținută de comparația constantă cu alte sisteme lingvistice.

În acest context, un rol esențial revine Universității Caroline din Praga, unde studiul limbii române se înscrie într-o tradiție filologică veche, legată de numele lui Jan Urban Jarník, una dintre figurile fondatoare ale românisticii pragheze și ale relațiilor culturale ceho-române. Prin activitatea sa științifică și instituțională, Jarník a contribuit la legitimarea studiului limbii române în spațiul universitar ceh și la integrarea acesteia în orizontul mai larg al filologiei romanice. Până de curând, limba română putea fi studiată aici la nivel de licență, masterat și doctorat, ceea ce reflectă integrarea sa deplină în structura studiilor filologice universitare. Începând cu anul 2025, s-a introdus sistemul de microcertificare, care marchează o etapă nouă în adaptarea studiului limbii române la forme mai flexibile de formare academică și profesională. Această evoluție este semnificativă din punct de vedere sociolingvistic, deoarece arată că menținerea unei limbi cu circulație restrânsă nu depinde doar de tradiția universitară, ci și de capacitatea instituțiilor de a-i reconfigura funcțiile și publicul.

Profilul celor care aleg să studieze româna în Cehia confirmă, la rândul său, caracterul specific al acestui context. Studenții cehi au adesea o motivație pronunțat pragmatică: unii urmează deja una sau mai multe limbi romanice și includ româna într-un parcurs comparat, alții o aleg inițial ca limbă opțională, în virtutea obligativității curriculare, dar continuă ulterior din interes autentic pentru România, pentru cultura română și pentru particularitățile limbii. În lipsa unei presiuni comunicative cotidiene, motivația pentru învățare se construiește mai ales pe interes cultural, pe utilitate academică, pe mobilități universitare, pe traducere, cercetare sau specializare filologică. Tocmai de aceea, statutul sociolingvistic al limbii române în Cehia poate fi definit printr-o combinație între specializare academică, relevanță culturală și funcționalitate restrânsă în spațiul social larg. Într-un asemenea context exolingvistic, universitatea devine nu doar locul de predare a limbii, ci și principalul spațiu de conservare, legitimare și transmitere a interesului pentru limba și cultura română.

Bibliografie

- Adamová, Vyoráľková 2015: Petra Adamová, Jiřina Vyoráľková, *Dicționar român-ceh de cuvinte similare*, Editura Curtea Veche, București, 2015.
- Bodoc, Gomoescu 2016: Alice Preda Bodoc, Monica Ardeleanu Gomoescu, *The grammaticalization and pragmatization of the Romanian indefinite pro-forms: A corpus-based approach*, în „Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación”, 65, 2016, p. 223-256.
- Borisov 2021: Sergej Borisov, *Czech language and the traditional culture in the multiethnic environment: Results of the field research of 2019 in Serbia, Romania, Bosnia and Herzegovina*, în *Slavic Almanac*, 2021.
- Felix 2005: Jiří Felix, *Limbile cehă și română din perspectiva unei analize contrastive*, în Libuše Valentová, Eugenia Bojoga (ed.), *Primul simpozion internațional de studii românești din Cehia*, Editura Facultății de Litere, Praga, 2005.
- Karlíková 2005: Helena Karlíková, *Německé výpůjčky v češtině a slovenštině*, în „Naše řeč”, 88(4), 2005, p. 207-213.
- Naughton 2005: James Naughton, *Czech: An essential grammar*, Routledge, London, 2005.
- Pleter 1986: Tiberiu Pleter, *Gramatica limbii cehe. Partea I. Morfologia numelui*, Tipografia Universității din București, București, 1986.
- Pleter 1989: Tiberiu Pleter, *Gramatica limbii cehe. Partea a II-a. Morfologia verbului. Părțile de vorbire neflexibile*, Tipografia Universității din București, București, 1989.
- Pleter 2014: Tiberiu Pleter, *Gramatica limbii cehe. Partea a III-a. Morfosintaxa părților de vorbire neflexibile*, Tipografia Universității din București, București, 2014.

- Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. (n.d.). *Čeština jako úřední jazyk v cizích zemích*, disponibil pe: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocnizpravy_a_dokumenty/poskytnute_informace/cestina_jako_uredni_jazyk_v_cizich.html [accesat la 28.02.2026].
- Biroul Național de Statistică: Sčítání. (n.d.). *Mateřský jazyk*, disponibil pe: <https://scitani.gov.cz/matersky-jazyk> [accesat la 28.02.2026].

Jarmila Horáková deține funcția de lector universitar în cadrul Universității Caroline din Praga, unde susține cursuri de literatură română, cultură și civilizație românească (inclusiv limba română). Domeniile sale de competență vizează literatura română modernă și contemporană, studiile culturale și receptarea fenomenului literar românesc în spațiul ceh.

Activitatea sa științifică include capitole de cărți referitoare la literatura aromână, începuturile literaturii române moderne și literatura română din perioada comunistă, precum și numeroase articole apărute în volume colective și reviste literare sau științifice din Cehia, România, Polonia, Slovacia și Franța. Totodată, aceasta desfășoară o activitate constantă de traducere a literaturii române în limba cehă.

Nicolae Adrian Henț este lector de limba română la Universitatea Carolină din Praga, unde predă româna ca limbă străină, trimis în misiune de Institutul Limbii Române din București. Anterior, a fost lector de limba română la Universitatea din Delhi și, ulterior, la Universitatea „Valeri Brusov” din Erevan, experiențe care i-au consolidat profilul academic în predarea limbii române în contexte exolingvistice.

A publicat studii și materiale didactice dedicate predării limbii române ca limbă străină, cu accent pe gestionarea interferențelor lingvistice și dezvoltarea competenței interculturale. Activitatea sa de cercetare aprofundează dinamica interlimbii, analiza contrastivă și a erorilor.

Este coordonator al volumului *De la filologie la traducerea artistică*, dedicat studiilor literare, culturale, de traductologie și de lingvistică aplicată, și este implicat activ în proiecte de cercetare și de formare a cadrelor didactice în domeniul RLS. Printre studiile relevante se numără *Analiza contrastivă. Repere în predarea limbii române vorbitorilor de limbă armeană* (Turku), *Relevanța analizei contrastive și a analizei erorilor în predarea elementelor de fonetică. Studiu de caz RLS* (ASE București), *Analiza erorilor – relevanță și actualitate în predarea limbii române ca limbă străină în Armenia* (Bratislava) și *Relevanța analizei erorilor în achiziția articolului în RLS. Studiu de caz asupra vorbitorilor de armeană* (Helsinki).

Vorbitorul chinez de limba română

BING WANG

Institutul Confucius Braşov, Universitatea *Transilvania* din Braşov

Limba chineză

1. Identificare şi clasificare

Limba chineză, cunoscută oficial ca *Hànyǔ* (汉语) sau *Zhōngwén* (中), aparţine familiei de limbi sino-tibetane şi are o istorie documentată care se întinde pe o perioadă de peste 3000 de ani (Norman 1988: 1-15). Pe măsură ce limba a evoluat din chineza veche (înainte de secolul al III-lea d.Hr.) către chineza medie (secolele IV–XII), chineza modernă timpurie (secolele XIII–XIX) până la chineza modernă (secolul XX până în prezent), a avut loc un proces de formare treptată a unei limbi naţionale comune. În perioada modernă, această limbă a fost standardizată ca *Putonghua*, bazându-se pe dialectele nordice şi folosind pronunţia din Beijing ca normă fonetică (Wang 2015). Din punct de vedere istoric, chineza a fost denumită prin diverse desemnări regionale, precum mandarina, cantoneza sau alte nume de dialecte. În cadrul clasificării tradiţionale a lingvisticii chineze (Wang 2015), ramura sinitică (limbile chineze) este plasată ca o ramură primară a familiei sino-tibetane. Cu toate acestea, cercetările subliniază din ce în ce mai mult contactul istoric intens al acesteia cu familiile de limbi vecine, inclusiv *tai-kadai* (de exemplu, *kam-tai* şi thailandeza), *hmong-mien* (*miao-yao*) şi austroasiatica (de exemplu, vietnameza), ceea ce a condus la convergenţă lexicală şi teritorială (Enfield, Comrie 2015; Chen 2012).

Istoria contactului lingvistic chinez-român a început după stabilirea relaţiilor diplomatice dintre Republica Populară Chineză şi România în 1949, moment în care România a devenit unul dintre partenerii cheie ai Chinei în Europa de Est. În anii 1950, Universitatea de Studii Străine din Beijing (BFSU) a introdus limba română ca program de studiu, formând astfel traducători şi diplomaţi pentru a sprijini schimburile bilaterale. Începând cu anii 1970, contactul lingvistic s-a extins de la sfera politicii la cea a culturii, iar cercetătorii chinezi au tradus literatură română. Printre cele mai influente figuri în relaţiile lingvistice chinezo-române se numără profesorul Dong Xixiao de la Universitatea de Studii Străine din Beijing şi director al Centrului de Studii Române. Cercetător renumit în lingvistica românească, istoria României şi politica lingvistică a Europei Centrale şi de Est, acesta se concentrează pe traducerea chinezo-române, comunicarea interculturală şi construirea

capacității lingvistice naționale. A scris monografii precum *Modern Romanian Terms System* (2008) și *A Study on the National Language Capacity of Romania* (2021), dar a și tradus lucrări românești importante, inclusiv *Lumea în două zile* (2020) și *Istoria modernă a culturii române* (2016), prezentând astfel literatura și cultura românească publicului chinez. De asemenea, a elaborat *Grammar of Contemporary Romanian Language* (2016) și *Chinese Illustrated Dictionary (Romanian edition)* (2010). Prin activitatea sa academică, dezvoltarea de programe și proiectele de cercetare, profesorul Dong a contribuit semnificativ la dezvoltarea studiilor românești în China. O altă figură notabilă este Xu Zhongkai, absolvent al BFSU cu o diplomă în limba română. Acesta s-a alăturat Ministerului Afacerilor Externe și a ocupat diverse posturi diplomatice, inclusiv funcții în România, Consul General la Constanța și Ambasador în Moldova (2002-2005). Recunoscut ca „Traducător Senior” de către Asociația Traducătorilor din China în 2011, acesta a primit și o distincție de stat moldovenească pentru contribuțiile sale la promovarea înțelegerii bilaterale.

2. Statut și răspândire geografică

Chineza este vorbită în principal în China, Singapore și în comunitățile diasporei din întreaga lume. Chineza mandarină servește ca limbă oficială a Chinei, și, totodată, reprezintă una dintre limbile oficiale din Singapore. În plus, aceasta este una dintre cele șase limbi oficiale ale Organizației Națiunilor Unite (Crystal 2010). Cu peste 1,1 miliarde de vorbitori nativi (World Population Review 2024) și aproape 200 de milioane de persoane din întreaga lume care au învățat și utilizat mandarina (Ministry of Education of China 2022; Centre for Language Education and Cooperation 2023), mandarina este limba cea mai vorbită din lume. Influența sa globală continuă să crească, fiind impulsionată de expansiunea economică a Chinei, precum și de inițiativele educaționale strategice care încurajează învățarea limbii chineze în peste 180 de țări.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Chineza constă din mai multe dialecte regionale, grupate în mandarină, *wu*, *yue* (cantoneză), *min*, *xiang*, *gan* și *hakka* (Li 1985: 1-15). Dialectele chineze prezintă variații regionale semnificative în ceea ce privește fonologia, vocabularul și gramatica. Din punct de vedere fonologic, dialectele *wu* păstrează sunetele inițiale sonore din chineza medie, dialectele *min* au sunetele finale marcate, inclusiv vocale nazalizate, iar *yue* (cantoneza) conservă șase până la nouă tonuri, în comparație cu cele patru din mandarina standard. Tonul de intrare este păstrat în dialectele *wu*, *yue* și *min*, dar a dispărut sau s-a transformat în mandarină, ceea ce face ca fonologia să fie un marcator clar al diferențelor dialectale. Din punct de vedere lexical, cuvintele variază de la o regiune la alta; de exemplu, *copil* este 孩子 (*háizi*) în mandarină, 囡囡 (*nān-nan*) în *wu* și 细路 (*sai³ lou⁶*) în *yue*. Din perspectivă gramaticală, dialectele diferă în ceea ce privește structura propoziției, utilizarea particulelor și clasificatorii;

cantoneza folosește 㗎 (*zo²*) pentru acțiunea finalizată, iar *hakka/min* utilizează clasificatori unici, precum 粒 (*láh*) și 担 (*tàm*) (Li 1985: 45-60). Mandarina standard (*Putonghua*), bazată pe fonologia din Beijing și pe gramatica dialectului nordic, reprezintă limba națională comună a Chinei (Li 1985). Legea Limbii Naționale Comune (2000) impune utilizarea *Putonghua* și a caracterelor standardizate, promovând astfel standardizarea lingvistică și facilitând comunicarea între regiuni și grupuri etnice, consolidând totodată rolul acesteia ca mediu național unificator.

4. Sistem de scriere

Chineza utilizează un sistem de scriere logografic, compus din caractere (汉字 / *hànzì*), fiecare reprezentând o silabă și un morfem. Există zeci de mii de caractere, iar unul dintre dicționarele comprehensive enumeră peste 85000 (Yale 2024), deși alfabetizarea funcțională necesită cunoașterea a aproximativ 3500-7000 de caractere (Hao 2018). Caracterele chineze pot fi clasificate în patru tipuri fundamentale, ilustrând astfel structura și principiile de ortografiere ale sistemului de scriere. Pictogramele reprezintă obiecte în mod vizual, precum 日/☉ ‘soare’ sau 水/氺 ‘apă’, sensul fiind transmis în mod direct, în timp ce pronunția a evoluat de-a lungul timpului. Ideogramele folosesc simboluri abstracte pentru a indica concepte, de exemplu, 上 (sus) sau 下 (jos). Ideogramele compuse combină mai multe componente pentru a forma sensuri noi, cum ar fi 明 (‘soare’ + ‘lună’ = ‘luminos’) și 休 (‘persoană’ + ‘copac’ = ‘odihnă’). Tipul cel mai comun, compuşii fono-semantici, îmbină un radical semantic cu un element fonetic, de exemplu, 清 (*qīng*) ‘clar/limpede’ (氵 – partea semantică care dă sensul + 青 – partea fonetică, cea care indică pronunția <=> literal: ‘apă’ + sunet *qīng* = ‘apă clară/limpede’) echilibrând astfel sensul și sunetul. Există două seturi principale de caractere: caracterele simplificate, utilizate în China continentală și Singapore, și caracterele tradiționale, folosite în Taiwan, Hong Kong și Macau (Academia Sinica 2023). Sistemele de romanizare, precum *Hanyu Pinyin*, sunt utilizate pe scară largă pentru pronunție și predare, în special pentru cursanții care învață mandarina, însă nu sunt folosite pentru scriere formală (Linguistic Society of America f.a.).

Interferențe ale limbii chineze L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Fonologia chineză și cea română prezintă un contrast semnificativ. Chineza mandarină este o limbă tonală în care patru tonuri lexicale primare (înalt, ascendent, coborât și descendent) sunt esențiale pentru distincția de sens (de

exemplu, *mā* 妈 ‘mamă’ vs *má* 麻 ‘câneapă’), spre deosebire de sistemul românesc netonal, care utilizează intonația doar în scopuri pragmatice (Chao 1968: 25-32; Lin 2007a; Lin 2007b). Structura silabică este predominant simplă [(C)V(C)], permițând foarte puține grupuri consonantice (Chao 1968). Inventarul vocalic al mandarinei este relativ compact, lipsind distincția fonemică dintre vocalele semideschise /ɛ, ɔ/ și cele semiînchise /e, o/ care caracterizează limba română. Deși include o vocală centrală nerotunjită [ɨ], acest sunet apare doar în contexte restrictive (după sibilante alveolare, ca în *si* [sɨ] și *zi* [tsɨ]), precum și după retroflexe, ca în *shi* [ʂɨ] și *zhi* [ʂɨ], și nu funcționează ca un fonem vocalic complet independent, precum omologul său românesc.

În esență, sonorizarea la ocluzive nu este fonemică. În română, diferența dintre [p] și [b] este sonorizarea (corzile vocale vibrează sau nu); în mandarină, distincția este aspirația (de exemplu, [p^h] vs [p]). Sunetul aspirat [p^h] din *pò* 破 ‘a sparge’ are un suflu puternic de aer, spre deosebire de [p] neaspirat românesc din *pat*. În schimb, sunetul neaspirat [b] din *bà* 爸 ‘tată’ nu are suflu de aer și este nevibrat. Pentru o ureche românească, acesta se situează între [p] și [b] românesc, motiv pentru care vorbitorii nativi de chineză (L1) au dificultăți în a percepe și produce distincția de sonorizare din română (de exemplu, *pară/bară*), fiind antrenați să asculte aspirația în schimb.

În mod invers, româna (L2) este netonală, cu o structură silabică mai complexă care permite grupuri consonantice (Chitoran 2002). Inventarul său bogat include fenomene cheie, precum: *palatalizarea*, în care consoanele sunt înmuiate înaintea vocalelor anterioare /i/ și /e/ (de exemplu, pronunția lui *c* în *cerc* [tʃerk] vs *cap* [kap]) (Chitoran 2002), *asimilarea*, adică asurdizarea consoanelor sonore înaintea celor surde (de exemplu, *absent* [ap'sent], *obține* [op'tsine], *subțire* [sup'tsire]) și *sonorizarea* consoanelor surde înaintea celor sonore (de exemplu, *spre el* [sprejel] → [sprel]) (Chitoran 2002). Accentul lexical în română este variabil și poate apărea pe silabe diferite, creând astfel dificultăți pentru cursanți. Deși atât mandarina, cât și româna sunt adesea clasificate ca limbi cu ritm silabic, sistemele lor prozodice diferă substanțial (Dauer 1983: 56-59), mandarina fiind organizată în jurul tonurilor lexice la nivel silabic, în timp ce româna se bazează pe modele de accent variabil și contururi intonaționale (Chen 2000; Jun 2005). Aceste diferențe în organizarea ritmică și prozodică au un impact notabil asupra prozodiei generale a vorbitorului chinez de limbă română.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Vocala centrală românească [ɨ] (din *câine*, spre exemplu) este absentă în mandarină, ceea ce duce la substituiri precum [i]: *[kijne] → [kijni]. De asemenea, consoanele cheie din mandarină, absente în română, prezintă provocări majore, precum retroflexele, produse cu limba răsucită înapoi, și alveo-palatalele, produse cu corpul limbii la nivelul palatului dur. Din prima categorie, [ʂ] (ca în *zhī* 知 ‘a ști’) este adesea înlocuit cu [ʒ] românesc, pronunția pentru *joc* [ʒok] putând fi *[tʂok], creându-se astfel un accent pronunțat; [tʂ^h]

(ca în *chē* 车 ‘vehicul’), sunet aspirat, este înlocuit cu [tʃ] românesc neaspirat, cuvântul *ce* [tʃe] putând fi pronunțat ca *[tʃ^he], sunând hiperarticulat; [ʃ] (ca în *shū* 书 ‘carte’) este foarte asemănător cu [ʃ] românesc, însă calitatea sa retroflexă poate face ca un cuvânt precum *șa* [ʃa] să sune ușor distorsionat ca *[ʃa]; iar [ʒ] (ca în *rì* 日 ‘soare’) este cel mai dificil sunet pentru cursanții chinezi fiind adesea înlocuit cu trilul alveolar românesc [r]. Din a doua categorie, alveo-palatalele se contopesc cu retroflexele pentru ascultătorii români, pierzând astfel distincțiile critice din L1. De exemplu, *zhī* [tʃʰi] ‘a ști’ și *jī* [tʃi] ‘pui’ pot fi ambele percepute ca fiind similare fie cu [dʒi] românesc, fie cu [tʃi] românesc, estompând astfel sensurile lor; [tʃ^h] (ca în *qī* 七 ‘șapte’) este înlocuit cu [tʃ] românesc, provocând o contopire cu retroflexul [tʃ^h] (ca în *chē* 车 ‘mașină’), deoarece ambele sunete din mandarină corespund unei singure africade românești, pierzând astfel o distincție critică din L1; iar [ɕ] (ca în *xī* 西 ‘vest’) este adesea înlocuit cu [ʃ] românesc, creând o contopire dublă, în care sunetele distincte din mandarină [ʃ] (retroflex) și [ɕ] (alveo-palatal) converg ambele către [ʃ], ceea ce face dificilă producerea și distingerea precisă a lui ʃ [ʃ] românesc de s [s].

Structura silabică simplă (C)V(C) a mandarinei interzice grupurile consonantice românești, conducând la inserția de vocale (de exemplu, *stradă* → *[sətəradə] sau *mult* → *[multə]). Spre deosebire de română, care prezintă alternanțe de tip palatalizant (de exemplu, *mic* [mik] vs *mici* [ˈmiʧʲ]), mandarina nu utilizează palatalizarea ca proces fonologic productiv pentru a marca contraste morfologice sau fonemice. Deși inventarul său fonetic include consoane alveo-palatale (de exemplu [tʃ], [ɕ]), acestea nu rezultă din alternanțe de tip palatalizant, ceea ce poate genera dificultăți în percepția și producerea acestor distincții de către vorbitorii de mandarină.

Cea mai profundă diferență este de natură prozodică. Mandarina este o limbă tonală, utilizând înălțimea sonoră pentru a distinge sensul cuvintelor (de exemplu, *mā* 妈 ‘mamă’ vs *mǎ* 马 ‘cal’ vs *mà* 骂 ‘a ocări’ – același sunet de bază, dar tonuri diferite), în timp ce româna folosește accent dinamic lexical variabil și intonație la nivel de propoziție. Acest lucru îi determină pe vorbitorii nativi de chineză (L1) să impună modele tonale cuvintelor românești, creând o calitate „melodiosă” și provocând erori în plasarea accentului. De exemplu, un vorbitor chinez de limbă română ar putea pronunța cuvântul *cânta* cu variații tonale necorespunzătoare (**cân/ta* \ în loc de a plasa accentul fix pe a doua silabă). Româna este de obicei clasificată ca având ritm silabic cu proeminență accentuală.

Mandarina folosește tonuri lexicale și particule finale de propoziție pentru întrebări, rezultând astfel o intonație relativ plată la nivelul propoziției. În contrast, româna se bazează pe mișcări globale de înălțime sonoră și accent frazal. Această diferență îi determină adesea pe vorbitorii nativi de chineză (L1) să producă româna cu o prozodie „fragmentată” sau nenaturală.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Diferența tipologică fundamentală dintre chineză (analitică) și română (sintetică) creează interferențe sistematice pentru cursanții chinezi care învață româna. Chineza depinde de o sintaxă rigidă și de ordinea cuvintelor pentru a exprima relații gramaticale, neavând aproape nicio inflexiune (Li, Thompson 1981). Cuvintele au de obicei o singură formă, iar categorii precum numărul și timpul verbal nu sunt adesea exprimate prin mijloace gramaticale, particulele servind la exprimarea aspectului și modului (Chao 1968). Ordinea de bază a cuvintelor este SVO, chineza prezentând caracteristici de proeminență a topicului, informația cunoscută precedând informația nouă (Li, Thompson 1981). Ordinea cuvintelor joacă un rol crucial în exprimarea sensului și a relațiilor gramaticale, chineza utilizând clasificatori sau cuvinte de măsură atunci când numerele sunt folosite cu substantivele (Lü 1979; Zhang 2002; Zhu 1982). Cuvintele funcționale (prepozițiile, conjuncțiile, adverbele și particulele) reprezintă mijloace gramaticale esențiale (Lü 1979; Shen 1996, 1998, 2002; Zhu 1982).

În schimb, româna este o limbă romanică dominant sintetică care a păstrat caracteristici gramaticale latine, inclusiv diferențierea morfologică în cinci cazuri la substantive (nominativ, acuzativ, genitiv, dativ și vocativ), precum și trei genuri gramaticale – masculin, feminin și neutru – cu neutru comportându-se ca masculin la singular și ca feminin la plural (Chitoran 2002). Adjectivele se acordă în gen și număr cu substantivul determinat, iar acordul în caz este limitat și apare în principal în contexte specifice, fiind în mare măsură mediat de articol. Verbele românești se conjugă pentru persoană, număr, timp și mod, contrastând puternic cu formele verbale invariabile din chineză.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Absența genului gramatical în chineză creează provocări fundamentale pentru cursanții care învață româna (Li, Thompson 1981). Substantivele chineze nu prezintă gen gramatical, distincția de sex biologic fiind marcată prin mijloace lexicale (Norman 1988; Huang, Liao 2002) (*nán lǎoshī* 男老师 ‘profesor bărbat’ vs *nǚ lǎoshī* 女老师 ‘profesor femeie’), în timp ce româna necesită stăpânirea sistemului cu trei genuri care guvernează acordul cu articolele, adjectivele și numerele (Chitoran 2002). Acest lucru duce la erori frecvente în atribuirea genului (de exemplu, **un fată* în loc de *o fată*) și în acord (de exemplu, **băiat frumoasă* în loc de *băiat frumos*). Provocarea de aici se extinde la număr și caz, deoarece chineza nu marchează în mod obligatoriu pluralul la substantive, deși există marcatori de plural pentru pronume (de exemplu, 们 *men* în 我们 *wǒmen* ‘noi’, format din 我 *wǒ* ‘eu’ + 们 *men* – marcator de plural) (Li, Thompson 1981: 40-45), în timp ce româna folosește desinențe

specifice de plural pentru fiecare gen. În consecință, cursanții omit adesea pluralul (**trei carte* pentru *trei cărți*) sau supra-generalizează desinențele, aplicând greșit desinențele regulate (**omuri* în loc de *oameni*).

În plus, chineza nu dispune de marcarea morfologică a cazului, bazându-se pe ordinea cuvintelor și pe prepoziții pentru rolurile sintactice (Chao 1968; Huang, Liao 2002; Lü 1979; Zhu 1982), în timp ce româna utilizează un sistem morfologic de cazuri. Astfel, cursanții omit frecvent marcatorii de genitiv/dativ (**ghiozdan elev* pentru *ghiozdanul elevului*) sau se bazează excesiv pe construcții prepoziționale calchiate din chineză (**mașina de profesor* urmând modelul 老师的车 (*lǎoshī de chē*). În timp ce chineza mandarină menține o ordine „rigidă” a cuvintelor, sistemul de cazuri foarte dezvoltat al limbii române permite o libertate sintactică semnificativ mai mare, permițând constituenților să fie deplasați în mod flexibil pentru emfază. În consecință, cursanții chinezi ezită adesea să devieze de la structura fixă SVO.

Sistemul articolului reprezintă o altă sursă de interferență, chineza fiind complet lipsită de articole (Chao 1968), în timp ce româna posedă atât articole nehotărâte (*un, o, niște*), cât și articole hotărâte enclitice care se atașează substantivelor (*-i, -l, -a, -le*), cu inflexii pentru caz, număr și gen (Mallinson 1986). Acest lucru duce la omiterea lor frecventă în română de către cursanții chinezi (**Copil merge*. pentru *Copilul merge.*).

Acordul adjectivului este de asemenea problematic, adjectivele chineze fiind invariabile și funcționând totodată ca verbe statice, neacordându-se cu substantivele în nicio categorie gramaticală și fiind antepuse (Chao 1968), în timp ce adjectivele românești flexionează pentru gen, număr și caz, și urmează de obicei substantivele (Mallinson 1986), determinând cursanții chinezi fie să producă forme neflexionate (**copii frumoși* pentru *copii frumoși*), fie să genereze o ordine incorectă a cuvintelor (**bun băiat* în loc de *băiat bun*), fie să omită verbul copulativ: **Vremea frumoasă*. (intenționând *Vremea este frumoasă*.) influențat de 天气很好 (*tiānqì hěn hǎo*) din chineză.

Sistemul verbal prezintă o altă interferență majoră, verbele chineze fiind invariabile, lipsind conjugarea pentru persoană, număr, timp sau acord, și folosind particule pentru a exprima aspectul (*le* 了 pentru perfectiv, *zhe* 着 pentru durativ, *guò* 过 pentru experiențial) și adverbe pentru a exprima timpul (*zuótiān* 昨天 ‘ieri’, *yǐjīng* 已经 ‘deja’, *zhèngzài* 正在 ‘acum’, *céngjīng* 曾经 ‘anterior/fost’ și *gānggāng* 刚刚 ‘tocmai’) (Li, Thompson 1981: 184-238), în timp ce verbele românești se conjugă în șase persoane, două numere, cinci moduri și multiple timpuri (Chitoran 2002). Acest lucru duce la erori precum utilizarea excesivă a infinitivului (**eu merge* pentru *eu merg*) și omiterea pronumelor reflexive pentru marcarea diatezei (**el spală* în loc de *se spală*). Distincția aspectuală perfect/imperfect din română (perfect *am mâncat* vs imperfect *mâncam*) și modurile precum prezumtivul sunt deosebit de dificile,

deoarece nu au echivalente directe în chineză, modul prezumtiv fiind absent în chineză și, în consecință, exprimat prin mijloace lexicale pentru inferență, ipoteză și incertitudine (*kěnéng* 可能 ‘poate’, *huì* 会 ‘e posibil’, *dàgài* 大概 ‘probabil’, *ba* 吧 particulă modală indicând presupunerea), punând astfel dificultăți în dobândirea formelor românești precum *va fi fost*.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Chineza și româna au modele fundamentale similare de ordine a cuvintelor, pe structura SVO, facilitând un potențial transfer pozitiv între limbi (Li, Thompson 1981; Mallinson 1986). Cu toate acestea, această asemănare de suprafață ascunde diferențe structurale profunde care generează erori sistematice de interferență. Chineza prezintă o ordine rigidă a cuvintelor datorită marcării morfologice minime, în timp ce româna permite flexibilitate prin marcarea cazului. Mai mult, chineza funcționează ca o limbă cu proeminența puternică a topicului, cu topicalizare pragmatică extinsă urmând secvențializarea informației date înaintea celei noi (Li, Thompson 1981). În consecință, vorbitorii chinezi de română produc erori precum **Tema, am scris acasă.*, încercând o topicalizare în stil chinezesc, fără dublarea clitică adecvată și gramaticală din română: *Am scris tema acasă*.

În cadrul sintagmelor nominale, chineza menține consecvent structuri cu nuclee finale, unde toți modificatorii preced substantivele urmând secvența: *demonstrativ + numeral + clasificator + adjectiv + substantiv* (Chao 1968). Româna plasează de obicei adjectivele după substantive, deși unele le preced, propozițiile relative urmând substantivele (Chitoran 2002). Această divergență produce erori precum **nou prieten* în loc de *prieten nou*, alături de interferența construcțiilor posesive, precum **Frate de Mihai*, calchiind 迈克的哥哥 (*Màikè de gēge*), în loc de *Fratele lui Mihai* sau *Fratele mai mare al lui Mihai*.

Structurile sintagmelor verbale relevă complicații suplimentare. Chineza folosește frecvent construcții verbale seriale implicând mai multe verbe fără coordonare explicită (Li, Thompson 1981), ca în 我来看看展览 (*wǒ lái kàn zhǎnlǎn*) **‘Eu vin văd expoziția.’*, în timp ce româna necesită conjuncții, infinitive sau subordonare: *Eu vin să văd expoziția*. Cursanții produc în consecință enunțuri precum **Vin văd expoziția.*, omițând conjuncția subordonatoare necesară. În plus, adjectivele predicative chineze funcționează ca verbe statice fără copule, ca în 天气好 *tiānqì hǎo* ‘vremea bună’ (Chao 1968: 67-73), conducând la erori de ștergere a copulei, precum **Această carte foarte interesant*. (这本书 (Această carte) + 非常 (foarte) + 有趣 (interesant)). Propoziția este completă fără un verb copulativ echivalent cu ‘a fi’. Adjectivul 有趣 (*yǒuqù*) funcționează ca un verb adjectival sau predicativ în loc de *Această carte este foarte interesantă*.

Formarea întrebărilor prezintă un alt domeniu de interferență. Chineza formează întrebări fie prin particula finală de propoziție 吗 *ma* fără modificări ale ordinii cuvintelor, fie prin construcții de tipul *A-nu-A*, precum 你去不去 *nǐ qù bù qù* 'tu mergi nu mergi', sau prin cuvinte interrogative *in situ* (Li, Thompson 1981: 541-578), pe când româna folosește de obicei inversiune sau marcatori interrogativi (Chitoran 2002). De aceea, cursanții produc **Tu locuiești în Brașov?* doar cu intonație ascendentă în loc de **Locuiești în Brașov?* sau chiar **Tu locuiești nu locuiești în Brașov?*, acest lucru rezultând în ambiguitate în cadrul discursului scris sau al contextualizărilor formale.

Modelele de negație diferă de asemenea semnificativ. Chineza folosește 不 *bù* sau 没/没有 *méi/méiyǒu* pre-verbal, plasat direct înaintea verbelor fără dublă negație (Chao 1968), în timp ce româna necesită dublă negație cu pronume și adverbe negative (Mallinson 1986). Acest lucru rezultă în erori precum **Nu cunosc cineva aici.* în loc de *Nu cunosc pe nimeni aici.*, alături de plasarea incorectă a pronumelor negative ca topică în propoziție, precum **Nimeni vine.* în loc de *Nu vine nimeni.*

Formarea propozițiilor relative relevă o divergență structurală fundamentală: chineza plasează propozițiile relative înaintea substantivului nucleu folosind particula 的 *de*, ca în 我买的书 *wǒ mǎi de shū* 'eu cumpăr de carte', pentru forma corectă românească *cartea pe care am cumpărat-o* (Li, Thompson 1981: 575-616), în timp ce româna plasează propozițiile relative după substantive, folosind pronume relative precum *care* (invariabil) și *al căruia/a cărei* (care se acordă în gen și număr) (Chitoran 2002). În consecință, cursanții fie produc **Eu întâlnit omul este profesor.* în loc de *Omul pe care l-am întâlnit este profesor.*, fie omit pronumele relative (**filmul am văzut*), fie elimină pronumele clitice necesare în propozițiile relative.

Sistemul pronominal românesc cu forme scurte și pronumele reflexive prezintă dificultăți acute vorbitorilor de limbă chineză întrucât chineza nu dispune de acestea, folosind forme pronominale pline acolo unde româna utilizează forme pronominale neaccentuate înaintea verbelor și dublează poziția de complement direct cu prepoziția *pe*. Prin urmare, cursanții generează construcții cu omiterea acestora (**Am ajutat pe colega mea.* în loc de *Am ajutat-o pe colega mea.*), plasează incorect o formă atonă în locul alteia și omit morfemul caracteristic de conjunctiv (**Vreau îl văd.* în loc de *Vreau să-l văd.*), fac confuzie între substantivele în dativ și acuzativ, ceea ce atrage omiterea completă a pronumelui în dativ (**Dau Maria carte.* în loc de *Îi dau Mariei cartea.*) și omit pronumele reflexiv cu totul (**el trezește* în loc de *se trezește*).

Construcțiile impersonale creează o interferență suplimentară, deoarece chineza folosește rar forme impersonale, în timp ce româna utilizează *se impersonal* și verbe precum *plouă* fără subiect explicit. În consecință, cursanții chinezi inserează subiecte factice (**el plouă*) sau evită pasivele impersonale (**Oamenii vorbesc română aici.* în loc de *Se vorbește română aici.*). De asemenea,

chineză nu dispune de distincții morfologice de mod, determinând cursanții să aibă dificultăți cu modul condițional (*aș vrea*) și prezumtiv din română (Mallinson 1986).

Modelele de eliminare a subiectului pronominal (*pro-drop*) diferă semnificativ. Chineză aplică *pro-drop* mai extensiv decât româna, care îl restrânge pe baza morfologiei verbale și a contextului discursiv (Li, Thompson, 1981; Mallinson 1986). Cursanții exagerează omiterea subiectului (**A mers la magazin. (Ea) Cumpărat pâine. în loc de Ea a mers la magazin. (Ea) A cumpărat pâine.*), creând incoerență discursivă, în timp ce se confruntă cu dificultăți în recunoașterea contextelor legitime de *pro-drop* din română. În plus, atunci când cursanții chinezi aplică omiterea subiectului bazată pe context în română, competența lor limitată în conjugarea verbelor poate face dificilă pentru interlocutori identificarea subiectului intenționat.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Chineză mandarină (L1) și româna (L2) diferă semnificativ în ceea ce privește sistemele lor lexicale datorită contextelor istorice, tipologice și culturale diferite. Chineză, ca limbă sino-tibetană, a împrumutat de-a lungul timpului lexic din chineză clasică, sanscrită (prin budism) și, mai recent, din engleză și japoneză, în special în domenii precum știință, tehnologie și cultură pop (Norman 1988: 183-205; Mair 1991). Româna, ca limbă romanică, are un lexic cu rădăcini în latină, cu împrumuturi substanțiale din limbile slavă, greacă, turcă, maghiară, franceză și, mai recent, din engleză (Sala 1998). Astfel, chineză mandarină și româna prezintă divergențe lexicale fundamentale care decurg din genealogiile lor lingvistice distincte.

În ceea ce privește vocabularul nativ vs cel împrumutat, româna are o proporție ridicată de termeni împrumutați, în special în domenii tehnice și administrative, în timp ce chineză menține un lexic predominant nativ, împrumuturile fiind adesea adaptate fonetic sau semantic. Lexiconul românesc cuprinde aproximativ 30% moștenire latină, 35% împrumuturi slave și împrumuturi semnificative turcești, grecești și franceze (Sala 1998), exemplificate prin *pâine* (latină), *prieten* (slavă), *cafea* (turcă). Chineză menține un nucleu lexical predominant nativ, cu împrumuturi engleze recente adaptate fonetic: 咖啡 *kāfēi* 'cafea', 巧克力 *qiǎokèlì* 'ciocolată' (Norman 1988: 193-197).

Mecanisme de formare a cuvintelor diferă drastic. În timp ce chineză se bazează în mare măsură pe compunere și reduplicare, cu afixare limitată: 美 *měi* 'frumos' → 美好 *měihǎo* 'frumoasă', 美丽 *měilì* 'frumusețe', 美化 *měihuà* 'înfrumusețe', româna prezintă o morfologie derivațională bogată, în special prin prefixare și sufixare, cu productivitatea ridicată a afixelor (Avram 1999): *frumos* → *frumoasă*, *frumusețe*, *înfrumusețe*, *frumușel*, *frumușică*, *înfrumusețat*, *înfrumusețare*.

Organizarea semantică diferă de asemenea, întrucât chineza tinde către rădăcini monosilabice care formează compuşii disilabici, în timp ce româna foloseşte inflexiunea şi derivarea pentru a exprima nuanţe. Acest lucru arată cum chineza codifică sensul prin combinaţii de caractere (de exemplu, 电脑 *diànnǎo* ‘creier electric’ = ‘calculator’), în timp ce româna împrumută forme intacte (*computer, calculator*).

Sinonimia şi polisemia sunt prezente în ambele limbi, însă polisemia în chineză se bazează adesea pe context şi ton, în timp ce româna foloseşte indicii morfologice şi sintactice. Cuvântul 打 *dǎ* din limba chineză presupune din partea cursanţilor români să diferenţieze între ‘a bate’, ‘a juca’, ‘a face’, ‘a tasta’. La rândul lor, cvasi-sinonimele româneşti *vechi/bătrân* prezintă provocări pentru vorbitorii chinezi obişnuiţi cu universalul ‘老 *lǎo*’. Antonimia este marcată mai mult morfologic în română (de exemplu, prefixe precum *in-, ne-*).

Vocabularul de bază în ambele limbi este relativ stabil, deşi nucleul latin al românei (*apă, foc, casă*) contrastează cu rădăcinile native monosilabice ale chinezei (水 *shuǐ*, 火 *huǒ*, 家 *jiā*). Vocabularul specializat în chineză implică adesea calchieri sau transliterări (de exemplu, 心理学 *xīnlǐxué* ‘inimă-principiu-studiu’ = ‘studiul principiilor minţii’ = ‘psihologie’ sau 民主 *mínzhǔ* ‘condus de oameni’ = ‘democraţie’) (Mair 1991), în timp ce româna tinde să împrumute direct din surse internaţionale, în special în domenii ştiinţifice (*psihologie, democraţie*).

7.2. Zone de interferenţă la nivel lexical

Româna şi chineza nu împărtăşesc practic niciun împrumut lexical comun, eliminând astfel posibilităţile de transfer pozitiv. Româna foloseşte termeni de origine franceză sau latină, precum *telefon* şi *biblioteca*, în timp ce chineza utilizează compuşii nativi: 电话 *diànhuà* ‘electric-vorbire’ şi 图书馆 *túshūguǎn* ‘image-carte-clădire’, impunând memorare mecanică fără suport cognitiv (Sala 1998). În mod similar, vocabularul latinizat al românei, precum *educaţie* şi *universitate*, rămâne opac pentru cursanţii chinezi care nu dispun de rădăcini latine.

Nepotriviri semantice apar chiar şi în concepte de bază. Chineza distinge termenii de rudenie cu mai multă granularitate: 哥哥 *gēge* ‘frate mai mare’ vs 弟弟 *dìdì* ‘frate mai mic’ şi 姐姐 *jiějie* ‘soră mai mare’ vs 妹妹 *mèimei* ‘soră mai mică’, în timp ce româna foloseşte generic *frate* şi *soră*. Chineza diferenţiază în plus 叔叔 *shūshu* vs 伯伯 *bóbo* ‘unchi paterni pe vârste’, dar şi 姑姑 *gūgu* (mătuşă din partea tatălui) vs 姨妈 *yímā* (mătuşă din parte a mamei), în timp ce româna foloseşte *unchi* şi *mătuşă*, provocând hiper-corectare în contexte familiale.

Strategiile de formare a cuvintelor sunt divergente în mod fundamental. Româna se bazează pe derivare: *scrie* → *scriitor* → *scriere* → *rescriere*, în timp ce chineza foloseşte compunerea: 写作 *xiězuò* ‘scrie’ + ‘face’. Această diferenţă creează opacitate morfologică (Avram 1999), întrucât secvenţe precum *lucru* →

lucrător → lucrat → relucrare par neînrudite, spre deosebire de transparentul chinezesc 工作 gōngzuò → 工作者 gōngzuòzhě → 工作室 gōngzuòshì, împiedicând expansiunea vocabularului.

Modelele de polisemie diferă, și ele, semnificativ. Cuvântul din limba chineză 说 shuō cuprinde ‘a spune/a zice/a vorbi’, în timp ce româna distinge *a spune, a zice, a povesti și a relata*, conducând la sub-diferențiere. În mod similar, 看 kàn din chineză acoperă românescul ‘a vedea/privi/urmări/citi’, producând erori precum *Văd televizor. în loc de *Mă uit la televizor.*, calchiind structura 看电视 kàn diànshì. Verbele de mișcare prezintă complexitate comparabilă: mandarina folosește frecvent complemente direcționale (de exemplu, 来 lái ‘încoace’/‘a veni’ – direcție către vorbitor, iar 去 qù ‘încolo’/‘a merge’ – direcție departe de vorbitor), contrastând cu verbele din română *a merge, a pleca, a porni, a se duce, a se îndrepta*, fiecare codificând modul și direcția diferit (Mair 1991). Chineza folosește expresii descriptive (de exemplu, 食物 shíwù ‘lucruri pe care le poți mânca’), în timp ce româna folosește substantive concise, precum *alimente*.

Termenii culturali necesită explicații extinse. Lexicurile românești precum *colindă, mărtisor, doină, moș, plugușor și sarmale* nu au echivalente chineze, fiind încorporate cultural și nefamiliare cursanților chinezi, în timp ce 春联 chūnlián ‘cuplete de primăvară’ = ‘cuplete poetice roșii lipite pe ușă la Anul Nou Chinezesc’ sau 红包 hóngbāo ‘plicuri roșii’ = ‘plicuri roșii cu bani dăruite la sărbători’ din limba chineză necesită parafrază în română, împiedicând integrarea culturală (Norman 1988).

Expresiile idiomatice ale limbii chineze prezintă provocări suplimentare, întrucât sunt adesea metaforice și înrădăcinate în literatura clasică: 画蛇添足 huà shé tiān zú ‘desenează picioare pe șarpe’ = ‘a exagera’ și 马马虎虎 mǎmǎhūhū ‘cal-cal-tigru-tigru’ = ‘așa și așa’) vs românescul *a bate apa-n piuă și așa și așa* produc traduceri literale neinteligibile. În mod similar, românescul *a-i sări țandăra/a-și ieși din fire* îi încurcă pe cursanții chinezi.

Apar, de asemenea, lacune de cuantificatori întrucât chineza este o limbă cu un sistem foarte dezvoltat de clasificatori individuali (de exemplu, 一把椅子 yī bǎ yǐzi ‘un [clasificator-mâner] scaun’), în timp ce româna nu dispune în general de această categorie de clasificatori taxonomici. În consecință, cursanții chinezi care învață româna caută adesea în mod subconștient un echivalent funcțional pentru a umple locul „cuantificatorului”. Acest lucru conduce la supra-extinderea termenului *bucată* (fragment/articol) în contexte în care este semantic atipic în română, precum utilizarea acestuia pentru mobilier (de exemplu, *două bucăți de mese în loc de *două mese*).

Chineza folosește întotdeauna 离合词 líhécí – construcții verb-obiect separabile, precum 跳舞 tiào wǔ ‘dansa dans’. Româna exprimă de obicei

aceleași sensuri prin verbe simple, sintetice (de exemplu, *a dansa*). Astfel, cursanții pot percepe verbele românești ca fiind semantic incomplete și pot adăuga elemente redundante, producând expresii precum *a dansa un dans*, în contexte în care *a dansa* singur ar fi pragmatic suficient.

Există foarte puțini falși prieteni reali între română și chineza mandarină datorită rădăcinilor lor lingvistice neînrudite, însă un exemplu notabil este cuvântul românesc *ma* și particula chineză *ma* – care sună similar, dar au sensuri complet diferite și pot fi de asemenea considerate ca un caz de omonimie accidentală. Astfel, românescul *ma* este o formă informală, arhaică sau dialectală a cuvântului *mama*, apărând totodată în expresii precum *maică* sau *ma* în vorbirea poetică sau regională (de exemplu, *Ma, vino încoace!*), în timp ce chinezescul *ma* este o particulă interogativă plasată la sfârșitul propoziției pentru a indica o întrebare „da/nu” (de exemplu, 你好吗? *Nǐ hǎo ma?* ‘Ești bine?’). În consecință, riscul de interferență apare atunci când cursanții români care învață chineza pot interpreta greșit 吗 ca un substantiv sau vocativ datorită similarității fonetice, în timp ce cursanții chinezi care învață româna pot reciti greșit *ma* ca particulă gramaticală, în special în vorbirea informală sau în texte dialectale.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare general

Convențiile de salut și de rămas bun prezintă divergențe notabile. Româna folosește formule specifice momentului din zi (*Bună dimineața!*, *Bună ziua!*, *Bună seara!*) și marchează clar formalitatea prin alegerea pronumelui (*tu/dumneavoastră*). În contrast, chineza se bazează mai puțin pe referința temporală și mai mult pe adresarea ierarhică, utilizând titluri și onorifice contextuale, cu 您 *nín* exprimând respectul, însă codificând în principal relații sociale bazate pe vârstă și statut (Gu 1990: 245-250; Lee 2020: 3-6). De exemplu, românescul *Bună ziua, domnule profesor!* contrastează cu chinezescul 老师好 *Lǎoshī hǎo!* ‘Profesor bun!’, unde salutul omite marcarea temporală și pune în prim-plan statutul profesional.

Saluturile limbii chineze implică adesea întrebări personale de rutină (de exemplu, 吃了吗? *Chī le ma?* ‘Ai mâncat?’ sau 去哪儿? *qù nǎr?* ‘Unde te duci?’), care funcționează fatic mai degrabă decât informațional. Astfel de întrebări pot încălca așteptările culturale privind confidențialitatea pentru români. Rămas-bunurile din limba chineză sunt adesea implicite, dependente de context și relaționale, punând accent pe menținerea aparențelor, preocuparea pentru interlocutor și expresii orientate către viitor (de exemplu, 回头见 *Huí tóu jiàn!* ‘Ne vedem data viitoare!’ sau 慢走 *Màn zǒu!* ‘Mergi încet!’). Rămas-bunurile românești sunt mai explicite, lexicalizate și standardizate, redată prin expresii precum *La revedere!*.

Strategiile de politețe ilustrează în continuare diferențe pragmatice. Româna favorizează marcatori gramaticali și lexicali expliți, precum modul condițional (*aș vrea*) și formule de politețe (*vă rog, te rog*), pentru a atenua cererile. Chineza, în schimb, preferă indirectitatea și strategiile de protejare a imaginii sociale înrădăcinate în 礼貌 *lǐmào* confucianist, punând accent pe modestia de sine și valorizarea celuilalt (Chen, Yang 2010: 1955-1957). Astfel, românescul *Ați putea să-mi dați sarea, vă rog?* corespunde chinezescului 麻烦您把盐递一下 *Máfan nín bă yán dì yíxià* ‘Vă deranjez să-mi dați puțin sarea.’), care încadrează cererea ca o impunere, recunoscând inconvenientul.

Organizarea conversațională diferă, de asemenea. Interacțiunea informală românească permite suprapunerea și semnalele explicite de luare a cuvântului în vorbire (*Stai așa!, Un moment!*), în timp ce chineza preferă armonia prin tăcere, pauze sau marcatori de ezitare, precum 那个 *nèige...* (‘păi...’ și ‘ăă...’), evitând întreruperea directă.

Expresiile idiomatice și rituale aduc provocări suplimentare. Formulele românești precum *La mulți ani!* sau *Sincere condoleanțe!* nu au echivalente directe, întrucât chineza se bazează pe modele metaforice diferite. De exemplu, *La mulți ani!* corespunde cu 生日快乐 *Shēngrì kuàilè* ‘Zi de naștere fericită!’, în timp ce proverbul *Cine se scoală de dimineată, departe ajunge* se aliniază cu 早起的鸟儿有虫吃 ‘Pasărea ce se trezește devreme are viermi de mâncat’.

Nu în ultimul rând, normele culturale modelează dezacordul și refuzul. Româna favorizează dezacordul explicit, dar atenuat (*Nu sunt de acord, dar...*), în timp ce vorbitorii chinezi evită adesea negația directă prin atenuare (也许吧 *Yěxǔ ba...* ‘Poate...’, 可能是这样 *Kěnéng shì zhèyàng* ... ‘Posibil să fie așa...’), evitând negația directă și favorizând armonia grupului.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

În ceea ce privește marcarea politeții bazată pe pronume, cursanții chinezi se confruntă cu sistemul tripartit de politețe al românei (tu/dumneata/dumneavoastră), întrucât *nin*-ul chinezesc funcționează diferit, bazându-se mai mult pe onorifice lexicale decât pe marcarea gramaticală (Hanganu 2014: 275-280; Lee 2020: 3-6). De exemplu, chinezescul 请你帮我 *qǐng nǐ bāng wǒ* se traduce în română fie *Vă rog să mă ajutați*. (formal), fie *Te rog să mă ajuți*. (informal), unde alegerea pronumelui determină întreaga conjugare verbală.

În ceea ce privește strategiile de refuz și dezacord, chineza prezintă o preferință pentru refuzul nonverbal prin tăcere sau indirecte extremă care intră în conflict cu așteptarea românei privind răspunsul verbal, chiar și atenuat (Yan 2016: 238-242). Cursanții chinezi pot părea necooperanți atunci când interlocutorii români se așteaptă la un *Nu pot, îmi pare rău*. explicit, mai degrabă

decât la tăcere sau eschivare/evitare. De exemplu, în română, refuzul unei invitații este formulat: *Îmi pare rău, dar am o altă obligație.*, în timp ce în chineză sună astfel: 我看看吧... *Wǒ kàn kàn ba...* ‘Voi vedea...’, ceea ce creează ambiguitate.

În legătură cu răspunsurile la complimente, normele culturale chineze valorizează modestia și minimalizarea propriilor merite (哪里哪里 *nǎlǐ nǎlǐ* – literal ‘unde, unde’ = întrebare retorică de negare modestă ‘unde vezi tu asta?’), ceea ce intră în conflict cu modelele de acceptare românești care folosesc *Mulțumesc!* (Chen, Yang 2010: 1959-1960). De exemplu, un răspuns la *Prezentarea ta a fost excelentă!*, în română sună: *Mulțumesc frumos, m-am pregătit mult.*, în timp ce în chineză sună: 有没有, 还差得远 *Méiyǒu méiyǒu, hái chà de yuǎn* ‘Nu, nu, încă departe de bine’).

În ceea ce privește utilizarea marcatorilor discursivi, absența echivalentelor chineze pentru *deci, păi, mă rog, adică* conduce la enunțuri golite pragmatic (Hanganu 2014; Jia 2024: 52-56). De exemplu, românescul: *Deci, cum spuneam, păi... mă rog, ideea e că...* este reprezentat în chineză printr-un direct 我的意思是... *Wǒ de yìsì shì...* ‘Ceea ce vreau să spun este...’).

Pentru exprimarea atenuării, limba română utilizează modul condițional pentru politețe (*Ați putea să...*) sau face uz de un act de vorbire indirect (*Puteți închide fereastra?*), în timp ce strategiile chineze de cerere indirectă nu se traduc direct (Gu 1990: 250-254; Lee 2020), acestea putându-se baza pe aluzii indirecte (de exemplu, 窗户开着有点冷 *Chuānghu kāizhe yǒudiǎn lěng* ‘Cu fereastra deschisă e cam frig.’) în loc de cereri explicite.

Nu în ultimul rând, în ceea ce privește negocierea limitelor personale, acceptarea întrebărilor personale din cultura chineză intră în conflict cu normele românești privind viața privată (Gu 1990; Yan 2016). De exemplu, 你结婚了吗? *Nǐ jié hūn le ma?* ‘Te-ai căsătorit?’) sau 你工资多少? *Nǐ gōngzī duōshǎo?* ‘Ce salariu ai?’) contrastează cu granițele românești care mențin private subiecte precum statutul social sau venitul.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii chineze L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- înlocuirea vocalei centrale [i] cu [i]: <i>câine</i> [kɿne] → [kijni]; - inserția de vocale în grupurile consonantice: <i>stradă</i> → [sətəradə], <i>mult</i> → [multə]; - tendința de a slăbi africaterile [tʃ], [dʒ] către fricativele [ʃ], [ʒ] în vorbirea spontană: <i>cer</i> [tʃer] → [ʃer]; - dificultăți în distingerea vocalelor centrale românești, conducând la confuzie între forme precum <i>latură</i> vs <i>lătură</i>;

Nivel	Zone de interferență
	▪ impunerea de modele tonale asupra cuvintelor românești, creând un accent „melodios”; ▪ erori în plasarea accentului lexical datorită absenței accentului lexical fonemic și variabil în chineza mandarină;
Morfologic	▪ omiterea marcatorelor de gen: <i>*un fată</i> în loc de <i>o fată</i>; ▪ omiterea pluralului: <i>*trei carte</i> în loc de <i>trei cărți</i>; ▪ aplicarea greșită de desinențe regulate (<i>*omuri</i> în loc de <i>oameni</i>); ▪ omiterea marcatorelor de caz: <i>*carte Maria</i> în loc de <i>cartea Mariei</i>; ▪ utilizarea excesivă a prepozițiilor: <i>*mașina de profesor</i> (calchiere din 老师的车) în loc de <i>mașina profesorului</i>; ▪ omiterea articolelor: <i>*Copil merge.</i> în loc de <i>Copilul merge.</i>; ▪ adjective neflexionate: <i>*copii frumos</i> în loc de <i>copii frumoși</i>; ▪ plasarea incorectă a adjectivului datorită ordinii modificator-prim din chineză: <i>*bun băiat</i> în loc de <i>băiat bun</i>; ▪ omiterea copulei: <i>*vremea frumoasă</i> în loc de <i>vremea este frumoasă</i> (influență din 天气很好); ▪ utilizarea excesivă a infinitivului: <i>*eu merge</i> în loc de <i>eu merg</i>; ▪ omiterea pronumelor reflexive: <i>*el spală</i> în loc de <i>se spală</i>;
Sintactic	▪ topicalizarea fără dublare clitică: <i>*Tema, am scris acasă.</i> în loc de <i>Am scris tema acasă</i>; ▪ omiterea conjuncțiilor în construcțiile cu verbe seriale: <i>*Vin văd expoziția.</i> în loc de <i>Vin să văd expoziția</i>; ▪ formarea întrebărilor doar prin intonație: <i>*Tu locuiești în Brașov?</i> în loc de <i>Locuiești în Brașov?</i>; ▪ negație fără dublare: <i>*Nu știu ceva despre asta.</i> în loc de <i>Nu știu nimic despre asta</i>; ▪ plasarea incorectă a pronumelor negative: <i>*Nimeni vine.</i> în loc de <i>Nu vine nimeni</i>; ▪ propozițiile relative plasate înaintea substantivului: <i>*Eu văzut film este bun.</i> în loc de <i>Filmul pe care l-am văzut este bun</i>; ▪ omiterea cliticelor pronominale: <i>*Am chemat pe Andrei.</i> în loc de <i>L-am chemat pe Andrei</i>; ▪ plasarea incorectă a cliticelor: <i>*Vreau îl văd.</i> în loc de <i>Vreau să-l văd</i>; ▪ confuzia D./Ac.: <i>*Dau Maria carte.</i> în loc de <i>Îi dau Mariei cartea</i>; ▪ inserția de subiecte factice: <i>*El plouă.</i> în loc de <i>Plouă</i>; ▪ tendința de a supra-explicita subiectele, inclusiv inserția ocazională de pronume factice: <i>*A mers la magazin. (Ea) Cumpărat pâine.</i> în loc de <i>Ea a mers la magazin. (Ea) A cumpărat pâine</i>;

Nivel	Zone de interferență
Lexical	▪ absența împrumuturilor comune: <i>telefon</i> vs 电话 <i>diànhuà</i> ‘bibliotecă’ vs 图书馆 <i>túshūguǎn</i>; ▪ confuzie în termenii de rudenie: 姐姐 <i>jiějie</i> ‘soră mai mare’ vs 妹妹 <i>mèimei</i> ‘soră mai mică’; ▪ nerecunoașterea familiilor de cuvinte derivate: <i>lucru</i> → <i>lucrător</i> → <i>lucrat</i> → <i>relucrare</i>; ▪ sub-diferențierea polisemiei: 说 <i>shuō</i> folosit pentru <i>a spune, a zice, a povesti, a relata</i>; ▪ erori cu verbele de mișcare: 看 <i>kàn</i> → *<i>Văd televizor</i>. în loc de <i>Mă uit la televizor.</i>; 去 <i>qù</i> – <i>a merge, a pleca, a porni, a se duce</i>; ▪ lacune culturale: rom. <i>colindă, măștișor, sarmale</i> – chin. 春联 <i>chūnlián</i> ‘cuplete de primăvară’, 红包 <i>hóngbāo</i> ‘plicuri roșii’; ▪ traduceri literale ale expresiilor idiomatice: 马马虎虎 *‘cal-cal-tigru-tigru’ în loc de ‘așa și așa’; ▪ lacune de cuantificatori: 一把椅子 <i>yī bǎ yǐzi</i> ‘un [clasificator-mâner] scaun’ vs *<i>două bucăți de mese</i> în loc de <i>două mese</i>; ▪ construcții verb-obiect separabile: 跳舞 <i>tiào wǔ</i> ‘dansa dans’ vs *<i>a dansa un dans</i> în loc de <i>a dansa</i>; ▪ falși prieteni: <i>ma</i> ‘mamă’ vs 吗 <i>ma</i> – particulă interogativă;
Pragmatic	▪ utilizarea inadecvată a pronumelor de politețe: confuzie între <i>tu/dumneata/dumneavoastră</i>; ▪ strategii de refuz prin tăcere sau eschivare: 我看看吧 (<i>Wǒ kàn kàn ba</i> ‘Voi vedea’ vs răspunsuri verbale directe și clare <i>Din păcate nu pot veni.</i>; ▪ modestia de sine la complimente: 有没有 <i>Méiyǒu méiyǒu</i> ‘Nu, nu’ vs acceptare cu <i>Mulțumesc</i>; ▪ absența marcatorilor discursivi: lipsa echivalentelor pentru <i>deci, păi, mă rog, adică</i>; ▪ strategii diferite de atenuare: întrebări indirecte chineze vs modul condițional românesc; ▪ întrebări personale considerate normale: 你结婚了吗? ‘Ești căsătorit?’, 你工资多少? ‘Ce salariu ai?’ vs normele de confidențialitate românești; ▪ salutări fără marcare temporală: 老师好 <i>Lǎoshī hǎo</i> ‘Profesor bun!’ vs <i>Bună dimineța, domnule profesor!</i>; ▪ strategii de dezacord prin evitare: 也许吧 <i>Yěxǔ ba</i> ‘Poate’ vs <i>Nu sunt de acord, dar....</i>

Pentru a aborda transferul negativ la nivel fonologic, predarea ar trebui să urmeze o traiectorie integrată care să combine antrenamentul articulatoriu contrastiv, exercițiile de percepție și intervenția centrată pe formă. Analiza contrastivă ajută la vizarea prejudecăților articulatorii ale cursanților prin conștientizarea contrastelor de sonorizare prin tehnici precum monitorizarea vibrației corzilor vocale (de exemplu, testele de atingere a gâtului sau cu benzi de hârtie), permițând cursanților să distingă /b/ sonor românesc de /p/ surd neaspirat (Flege 1995). Diagramele dinamice de poziționare a limbii sprijină în plus producerea precisă a vocalei centrale [i], prevenind substituirea cu vocala chineză [i] (Chao 1968). Fundamentate în metoda audio-linguală, exercițiile intensive cu perechi minimale (de exemplu, *pară/bară*, *vin/fin*) facilitează formarea de noi categorii fonemice, în timp ce antrenamentul ritmic asistat de metronom contracarează transferul modelelor tonale chineze asupra accentului lexical românesc (Lin 2007a; Lin 2007b). În cadrul paradigmei centrării pe formă, tehnicile de înlanțuire inversă abordează epenteza vocalică în grupurile consonantice (de exemplu, *stradă* → *dă* → *radă* → *stradă*), perturbând preferința chineză pentru structuri silabice simple CV (Major 2001).

Referitor la transferul morfologic negativ între chineză și română, ar trebui adoptată o traiectorie pedagogică integrată. Bazându-se pe analiza contrastivă, metoda potrivirii culorilor evidențiază vizual acordul de gen, număr și caz la substantive, articole și adjective, ajutând cursanții să depășească dificultățile care decurg din absența genului gramatical în chineză (Odlin 1989; Chitoran 2002). Pe baza metodei audio-linguală, „ritmurile modelelor verbale” transformă inflexiunile verbale complexe în rutine ritmice; exersarea repetitivă intensivă conduce la însușirea convențională a tiparelor flexionare și la diminuarea utilizării formelor de infinitiv de către cursanți (Lado 1957; DeKeyser 1998). De asemenea, în cadrul paradigmei centrării pe formă, verificările morfologice îi pot determina pe cursanți să își monitorizeze retrospectiv producția lingvistică, vizând în special omiterea articolelor hotărâte enclitice și a marcatorilor de caz generată de dependența de ordinea fixă a cuvintelor din chineză (Long 1991).

Pentru a aborda transferul sintactic negativ, predarea ar trebui să integreze în mod similar abordări contrastive, structurale și centrate pe formă. Tehnici contrastive precum „post-modificarea prin construire în lanț” și „exercițiile de inserție a copulei” demonstrează vizual diferențele în plasarea modificatorilor și structura predicativă, corectând tendințele de a antepune modificatorii (de exemplu, **înalt student*) sau de a omite copulele (de exemplu, **vremea frumoasă*) sub influență chineză (Li, Thompson 1981; Chitoran 2002). Bazându-se pe metoda audio-linguală, „transformarea verbelor seriale” și „exercițiile ritmice de dublă negație” pot restructura construcțiile chineze cu verbe seriale și logica cu negație simplă în subordonare românească și dublă negație obligatorie prin repetiție și imitație (Lado 1957). Nu în ultimul rând, activitățile de centrare pe formă, precum „conversațiile prin imitație”,

consolidează dublarea clitică pronominală, în timp ce sarcinile de tipul „detectivul gramatical” îi ajută pe cursanți să identifice și să repare redundanța structurală sau pronumele relative lipsă legate de proeminența topicului din chineză (Long 1991).

Pentru a aborda transferul negativ la nivel lexical, analiza contrastivă este utilizată pentru a face legătura între morfologia derivațională românească și radicalele chineze, folosind „hărțile familiilor de cuvinte” pentru a demonstra cum multiple elemente lexicale se dezvoltă dintr-o singură rădăcină și pentru a dezvălui logica subiacentă de formare a cuvintelor (Nation 2001). În plus, predarea limbii bazată pe sarcini poate crea contexte comunicative autentice în care cursanții se angajează în cartografierea semantică, încurajându-i să înlocuiască verbele chineze de înaltă frecvență și multifuncționale (de exemplu, *kàn, dǎ*) cu echivalente românești precise semantic, eliminând totodată obiectele redundante tipice construcțiilor influențate de chineză (Ellis 2003). În final, predarea comunicativă a limbii folosește practica focalizată pentru a corecta supra-generalizarea clasificatorilor precum *bucată*, în timp ce resursele multimodale (de exemplu, video și imagini) sprijină dobândirea sensului lexical încorporat cultural (Littlewood 2004).

Transferul pragmatic negativ din limba chineză către limba română poate fi gestionat printr-o metodologie care integrează analiza contrastivă interculturală explicită cu practica situațională. Prin analiza contrastivă, profesorii pot clarifica diferențe transculturale profunde în ierarhiile de politețe (de exemplu, *tu/dumneavoastră*), granițele de confidențialitate și strategiile de refuz (Brown, Levinson 1987; Kasper, Blum-Kulka 1993), iar simulările situaționale și jocurile de rol permit cursanților să experimenteze rupturi pragmatice într-un mediu controlat, sprijinind dobândirea strategiilor de atenuare, în special prin utilizarea modului condițional (Kasper 2001). În plus, exercițiile centrate pe marcatori discursivi (de exemplu, *deci, păi*) sunt esențiale pentru a preveni enunțurile minimale sau cu specificare pragmatică incompletă (Schiffrin 1987).

10. Aspecte sociolingvistice

Percepțiile vorbitorilor privind distanța lingvistică dintre chineză și română influențează profund modelele de achiziție a limbii române de către cursanții chinezi care percep în mod consecvent româna ca fiind „exotică” și „impenetrabilă”, citând absența vocabularului comun, alfabetul latin nefamiliar și morfologia flexionară complexă (Pop, Zhang 2020). Spre deosebire de cursanții europeni care recunosc cuvintele înrudite, vorbitorii chinezi descriu româna ca fiind 完全陌生 *wánquán mòshēng* ‘complet străină’, un student din Beijing menționând: „Fiecare cuvânt necesită memorizare de la zero, spre deosebire de învățarea englezei unde *telephone* seamănă cu 电话 *diànhuà*.” (Wang 2019). Această diferență lingvistică majoră, percepută ca o prăpastie, creează bariere psihologice, cursanții raportând niveluri mai ridicate de anxietate comparativ cu

studierea altor limbi europene. În mod similar, vorbitorii chinezi apreciază consistența fonetică a românei – „ce vezi este ceea ce pronunți” – contrastând favorabil cu neregularitățile englezei, de exemplu (Hu 2021).

Profilurile motivaționale relevă orientări predominant instrumentale în rândul cursanților chinezi care învață româna. Motivațiile primare includ: (1) oportunități economice, aderarea României la UE facilitând dezvoltarea de afaceri chineze, 75% dintre cursanții de la Universitatea din București menționând ca motiv, în acest sens, avansarea în carieră în comerțul sino-român (Pop, Zhang 2020); (2) trasee educaționale – costuri de școlarizare mai mici comparativ cu Europa de Vest, programele de medicină și inginerie fiind deosebit de atractive, din ce în ce mai mulți studenți chinezi alegând recent Universitatea Transilvania din Brașov pe baza profilurilor dedicate deschise de Facultatea de Litere și a programelor excelente oferite de Institutul Confucius din Brașov; (3) româna văzută ca limbă de tranziție, respectiv ca o poartă de acces către limbile romanice, în special pentru studenții la studiile de traducere. Profilurile cursanților universitari arată o concentrare în afaceri (40%), domenii tehnice (35%) și științe umaniste (25%), cu vârste cuprinse între 19–25 de ani, predominant din centre urbane precum Beijing, Shanghai și Guangzhou (Hu 2021).

Configurațiile bilingve apar cu precădere în contexte profesionale mai degrabă decât în contexte comunitare, bilingvii chinezo-români dezvoltând de obicei diglosie specifică pe domenii: româna pentru discursul academic/profesional vs mandarina pentru sferele personale. Modelele de alternanță a codurilor relevă interferențe interesante: 我在 București 的 facultate 学习 Wǒ zài București de facultate xuéxí ‘Eu studiez la facultate în București.’), inserând termeni instituționali românești care nu au echivalenți în limba chineză. Comunitatea chineză din România, formată din 8000 de persoane, prezintă bilingvism funcțional, imigranții de prima generație menținând dominanța chineză, în timp ce vorbitorii de a doua generație prezintă modele cu dominanță românească în contexte educaționale (Wang 2019). Căsătoriile mixte generează un bilingvism asimetric: copiii înțeleg ambele limbi, dar folosesc activ româna, răspunzând la vorbirea chineză tot în română – un model care consolidează ierarhiile lingvistice din societate.

Negocierile identității lingvistice se manifestă prin compartimentalizare strategică. Cursanții chinezi raportează că „poartă măști lingvistice diferite”, suprimând conștient instinctele tonale și adoptând modelele gestuale românești. De exemplu, Li Wei, student la masteratul de Administrarea Afacerilor în Cluj, descrie: „Când vorbesc română, îmi cobor tonul vocii, folosesc gesturi cu mâinile în timp ce vorbesc – foarte nespecific chinezilor – și evit intonația ascendentă *ma* (吗) care face ca întrebările mele să sune chinezește. Acasă, mă schimb înapoi: ton mai înalt, gesturi minime, variații tonale. E ca și cum ai fi două persoane diferite.” (Wang 2019). Totuși, transferul bidirecțional

complet rămâne rar: majoritatea dobândesc un bilingvism funcțional, nu echilibrat, menținând identități lingvistice distincte în loc să dezvolte o competență bilingvă integrată (Pop, Zhang 2020).

Bibliografie

- Academia Sinica 2023: Academia Sinica, *Chinese Character Encoding & Popularization*, 2023, disponibil pe: https://popularization.ascdc.sinica.edu.tw/eng_about01.php [accesat la 12.08.2025].
- Avram 1999: Larisa Avram, *Gramatica pentru toți*, Humanitas, București, 1999.
- Brown, Levinson 1987: Penelope Brown, Stephen C. Levinson, *Politeness: Some universals in language usage*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.
- Center for Language Education and Cooperation 2023: ***Center for Language Education and Cooperation, *Over 180 million people overseas are learning Chinese*, în *CLEC News*, 2023, disponibil pe: <http://www.chinese.cn/page/#/pcpage/article?id=895> [accesat la 23.08.2025].
- Chao 1968: Yuen Ren Chao, *A grammar of spoken Chinese*, University of California Press, Berkeley, 1968.
- Chen 2000: Matthew Y. Chen, *Tone Sandhi: Patterns Across Chinese Dialects*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000.
- Chen 2012: Zhongmin Chen, *Genetic relationship and contact relationship among languages from the perspective of geographic distribution of linguistic features: A case study of languages in Southeast Asia*, în „Linguistic Research”, vol. 32, nr. 4/2012, p. 1-12.
- Chen, Yang 2010: Rong Chen, Dafu Yang, *Responding to compliments in Chinese: Has it changed?*, în „Journal of Pragmatics”, vol. 42, nr. 7/2010, p. 1951-1963.
- Chitoran 2002: Ioana Chitoran, *The phonology of Romanian: A constraint-based approach*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 2002.
- Crystal 2010: David Crystal, *The Cambridge Encyclopaedia of Language* (3rd ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Dauer 1983: Rebecca M. Dauer, *Stress-timing and syllable-timing reanalyzed*, în „Journal of Phonetics”, vol. 11/1983, p. 51-62.
- DeKeyser 1998: Robert DeKeyser, *Beyond focus on form: Cognitive perspectives on learning and practicing second language grammar*, în *Focus on form in classroom second language acquisition*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, p. 42-63.
- Ellis 2003: Rod Ellis, *Task-based language learning and teaching*, Oxford University Press, Oxford, 2003.
- Enfield, Comrie 2015: Nick J. Enfield, Bernard Comrie (ed.), *The Languages of Mainland Southeast Asia: The State of the Art*, De Gruyter Mouton, Berlin, 2015.
- Flege 1995: James Emil Flege, *Second language speech learning: Theory, findings, and problems*, în *Speech perception and linguistic experience*, York Press, Timonium, 1995, p. 233-277.
- Gu 1990: Yueguo Gu, *Politeness phenomena in modern Chinese*, în „Journal of Pragmatics”, vol. 14, nr. 2/1990, p. 237-257.
- Hanganu 2014: Elena Claudia Hanganu, *Forms of Address, Reference, and Summons in Romanian*, în S. Parkinson (ed.), *The Year's Work in Modern Language Studies*, Modern Humanities Research Association, Cambridge, 2014, p. 270-290.

- Hao 2018: ***Yiran Hao, *Chinese Literacy: How Many Characters Do You Need to Know?*, in *The World of Chinese*, 2018, disponibil pe: <https://www.theworldofchinese.com/2018/03/chinese-literacy-how-many-characters-do-you-need-to-know/> [accesat la 14.09.2025].
- Hu 2021: Liang Hu, *Chinese students' acquisition of Romanian: A longitudinal study*, in „Romanian Review of Linguistics”, vol. 66, nr. 3/2021, p. 245-263.
- Huang, Liao 2002: Borong Huang, Xudong Liao, *Modern Chinese*, Higher Education Press, Beijing, 2002.
- Jia 2024: Yuxin Jia, *The English politeness marker please in Chinese*, in „Journal of Pragmatics”, vol. 228/2024, p. 45-62.
- Jun 2005: Sun-Ah Jun (ed.), *Prosodic Typology: The Phonology of Intonation and Phrasing*, Oxford University Press, Oxford, 2005.
- Kasper 2001: Gabriele Kasper, *Four perspectives on L2 pragmatic development*, in „Applied Linguistics”, vol. 22, nr. 4/2001, p. 502-530.
- Kasper, Blum-Kulka 1993: Gabriele Kasper, Shoshana Blum-Kulka (ed.), *Interlanguage pragmatics*, Oxford University Press, Oxford, 1993.
- Lado 1957: Robert Lado, *Linguistics across cultures*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1957.
- Law of the National Common Language 2000: *Law of the People's Republic of China on the Standard Spoken and Written Chinese Language*, National People's Congress of China, Beijing, 2000.
- Lee 2020: Hak Yoon Lee, *Linguistic Politeness in the Chinese Language and Culture*, in „Theory and Practice in Language Studies”, vol. 10, nr. 1/2020, p. 1-8.
- Li 1985: Rong Li (ed.), *Outline of Chinese dialects*, Science Press, Beijing, 1985.
- Li, Thompson 1981: Charles N. Li, Sandra A. Thompson, *Mandarin Chinese: A functional reference grammar*, University of California Press, Berkeley, 1981.
- Lin 2007a: Maocan Lin, *The phonology of Mandarin Chinese*, in „Journal of Chinese Linguistics”, vol. 35, nr. 1/2007, p. 1-32.
- Lin 2007b: Yen-Hwei Lin, *The sounds of Chinese*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Linguistic Society of America: ***Linguistic Society of America, *Is Pinyin the Same as Chinese?*, disponibil pe: <https://www.linguisticsociety.org/resource/pinyin-same-chinese> [accesat la 18.09.2025].
- Littlewood 2004: William Littlewood, *Communicative language teaching*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- Long 1991: Michael H. Long, *Focus on form: A design feature in language teaching methodology*, in *Foreign language research in cross-cultural perspective*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 1991, p. 39-52.
- Lü 1979: Shuxiang Lü, *Problems in Chinese grammatical analysis* [汉语语法分析问题], Commercial Press, Beijing, 1979.
- Mair 1991: Victor H. Mair, *Language and ideology in the written popularizations of Chinese science*, in G. L. Hardin (ed.), *Science and civilization in China: Volume 7, Part II*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991, p. 801-813.
- Major 2001: Roy C. Major, *Foreign accent: The ontogeny and phylogeny of second language phonology*, Lawrence Erlbaum, Mahwah, 2001.
- Mallinson 1986: Graham Mallinson, *Rumanian*, in Bernard Comrie (ed.), *The world's major languages*, Oxford University Press, Oxford, 1986, p. 391-419.

- Ministry of Education of the People's Republic of China 2022: ***Ministry of Education of the People's Republic of China, *MOE press conference highlights achievements in promoting standard Chinese*, 29 iunie 2022, disponibil pe: https://en.moe.gov.cn/news/press_releases/202207/t20220720_647463.html [accesat la 10.10.2025].
- Nation 2001: I. S. P. Nation, *Learning vocabulary in another language*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
- Norman 1988: Jerry Norman, *Chinese*, în seria *Cambridge Language Surveys*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, p. 183-205.
- Odlin 1989: Terence Odlin, *Language transfer: Cross-linguistic influence in language learning*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
- Pop, Zhang 2020: Liana Pop, Wei Zhang, *Predarea limbii române ca limbă străină pentru vorbitorii de chineză: Provocări și strategii*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2020.
- Sala 1998: Marius Sala, *Enciclopedia limbii române*, Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Schiffrin 1987: Deborah Schiffrin, *Discourse markers*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.
- Shen 1996: Jiaxuan Shen, *Studies in grammaticalization in Chinese* [汉语语法化研究], Peking University Press, Beijing, 1996.
- Shen 1998: Jiaxuan Shen, *Mechanisms of lexical grammaticalization: A review of Grammaticalization as Evolution*, în „Contemporary Linguistics”, nr. 3/1998, p. 161-170.
- Shen 2002: Jiaxuan Shen, *Language typology and Chinese grammar research* [语言类型与汉语语法研究], Commercial Press, Beijing, 2002.
- Wang 2015: Li Wang, *A Draft History of the Chinese Language* (3rd ed.), Zhonghua Book Company, Beijing, 2015.
- Wang 2019: Mei Wang, *Bilingualism and identity among Chinese immigrants in Romania*, în „Journal of Multilingual and Multicultural Development”, vol. 40, nr. 4/2019, p. 312-328.
- World Population Review 2024: ***World Population Review, *Most Spoken Languages 2024*, 2024, disponibil pe: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/most-spoken-languages> [accesat la 3.11.2025].
- Yale University 2024: ***Yale University, *The World Languages & Literatures of Yale: Chinese*, 2024, disponibil pe: <https://catalog.yale.edu/ycps/subjects-of-instruction/chinese/> [accesat la 11.10.2025].
- Yan 2016: Chonglin Yan, *A contrastive pragmatic study of politeness strategies in disagreement between native speakers of English and Chinese EFL learners*, în „Chinese Journal of Applied Linguistics”, vol. 39, nr. 2/2016, p. 231-248.
- Zhang 2002: Bin Zhang, *A study of classifiers in Modern Chinese* [现代汉语量词研究], Commercial Press, Beijing, 2002.
- Zhu 1982: Dexi Zhu, *Lectures on grammar* [语法讲义], Commercial Press, Beijing, 1982.

Bing Wang este profesor asociat la Institutul Confucius de la Universitatea Transilvania din Brașov, unde predă limba chineză ca limbă străină cursanților români, cu accent pe lingvistica aplicată. Anterior, a lucrat ca lector de limba engleză la Universitatea Shenyang Jianzhu din Shenyang, Liaoning, China.

A publicat lucrarea *A Practical Guide to Research Writing in Applied Linguistics* (2019) în domeniul englezei ca limbă străină (EFL). Interesele sale de cercetare includ scrierea în limba a doua (L2), traducerea engleză–chineză și predarea abilităților de ascultare și vorbire în limba chineză studenților români. Este, de asemenea, coautoarea articolelor de cercetare *A Case Study of the Diversified Topic Selection in Undergraduate Theses of English Majors at Engineering Universities* (2021) și *A Lexical Error Analysis of Google's English–Chinese Translation of Architectural Texts* (2021).

Este implicată activ în programe de formare a profesorilor de limba chineză din România, cu accent pe predarea limbii chineze ca limbă străină. Participarea sa la The 1st International Symposium on Chinese Language, Literature, and Culture – Brașov, 2025, cu prezentarea *Linguistic Interference of Chinese (L1) with Romanian (L2): A Multi-Level Contrastive Analysis* și la Simpozionul Internațional “Confucius and the Emergence of Contemporary China” (Suceava, 2026), unde a susținut prezentarea academică *Teacher Capacity Building for Sustainable Confucius Institute Development: a Case Study from Romania*, demonstrează interesul său pentru domeniul achiziției limbii chineze ca limbă străină de către cursanții români.

Vorbitorul coreean de limba română

ALEXANDRA BÎJA

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Limba coreeană¹

1. Identificare și clasificare

Limba coreeană, numită *한국어/Hangugeo* în Coreea de Sud și *조선말/Chosŏnmal*² în Coreea de Nord, este limba oficială a ambelor state coreene. Clasă pe locul al unsprezecelea între limbile lumii în funcție de numărul de vorbitori, limba coreeană este o limbă fascinantă, cu particularități distinctive și un context istoric bogat. Aceasta are origini în dialectele antice ale regatului Silla (coreeana veche), atestate în scrieri din primul mileniu d.Hr. (Lee, Ramsey 2011: 50). Ulterior s-a dezvoltat coreeana medievală, iar în secolul al XV-lea a fost creat alfabetul fonetic Hangul, în timpul domniei regelui Sejong cel Mare (1446), care, printre altele, și-a dorit înlocuirea scrierii tradiționale cu Hanja (caractere chinezești), nepotrivită foneticii coreene (Lee, Ramsey 2011: 102).

Din punct de vedere lingvistic, deși coreeana este clasificată drept o limbă izolată, aceasta este adesea asociată cu familia de limbi altaice, care include limbile turcice, mongole și tungusice. Ipoteza altaică sugerează că populațiile dominante de origine altaică au migrat spre sud, către Peninsula Coreeană, din regiunile nordice, influențând limba și cultura autohtonă (Kim, MacNeill 2020). Această interacțiune istorică a dus la o fuziune între proto-altaică și limba vorbită pe peninsulă la acel moment, contribuind la formarea limbii coreene în forma pe care o cunoaștem astăzi (Yi 1983). Limba coreeană prezintă, într-adevăr, o serie de asemănări lingvistice cu limbile altaice, inclusiv corespondențe fonologice între vocale și consoane, similitudini lexicale și morfologice, precum și trăsături tipologice, spre exemplu ordinea cuvintelor de tip SOV, postpozițiile și armonia vocalică (Kim, MacNeill 2020), însă consensul actual este că asemenea similarități sunt rezultatul convergenței areale, nu al

¹ Cercetarea în vederea elaborării acestui capitol a fost susținută prin Programul Seed pentru Studii Coreene al Ministerului Educației al Republicii Coreea și de către Korean Studies Promotion Service din cadrul Academy of Korean Studies (AKS-2023-INC-2250001).

² În acest capitol vor fi folosite ca sisteme de romanizare *Revised Romanization* (RR) pentru limbajul sud-coreean, și *Sahoe Kwahagwŏn*, similar cu McCune-Reischauer, pentru limbajul nord-coreean.

unei legături genetice directe. Prin urmare, coreeana este privită drept unică în cadrul presupusei familii a limbilor coreene, singura limbă poate apropiată fiind graiul Jeju, vorbit pe insula omonimă și uneori considerat limbă separată. În lipsa unor limbi înrudite certe, coreeana a evoluat autonom, îmbogățindu-și lexicul prin contact istoric cu chineza și, mai recent, cu japoneza și engleza.

Deși spațiile cultural-lingvistice român și coreean sunt foarte îndepărtate geografic, au existat interacțiuni notabile în secolul XX. Un episod inedit a avut loc în anii 1950, când sute de copii orfani nord-coreeni au fost crescuți și educați în România în contextul războiului din Coreea. În această perioadă, profesoara româncă Georgeta Mircioiu, trimisă să predea arte într-o școală pentru orfani coreeni la Siret, a învățat limba coreeană din dragoste pentru soțul ei coreean și pentru cultura lui. Ea a contribuit remarcabil la punțile lingvistice dintre cele două țări, publicând ulterior un Dicționar român–coreean (cu ~130.000 de termeni) și un Dicționar coreean–român (cu ~160.000 de termeni) (Kim 2020).

Relațiile diplomatice oficiale dintre România și Republica Coreea au fost stabilite abia în 1990, după căderea regimului comunist de la București, marcând începutul unor schimburi academice și culturale. Figura emblematică a acestor schimburi este profesorul coreean Jeong O. Park, un veritabil ambasador cultural: după ce a urmat un an pregătitor de limba română și și-a luat doctoratul în filologie la Universitatea din București, Park a devenit profesor și ulterior șef al Catedrei de limba română la Universitatea de Studii Străine Hankuk din Seul (Barbu 2021: 56). Prin eforturile sale, limba română se predă în Coreea de Sud încă din 1987, când s-a înființat primul departament de profil la HUFSS³, cu mult înainte ca limba coreeană să fie predată sistematic în România. Jeong O. Park a tradus literatură, a predat civilizația românească și a promovat activ cunoașterea României în rândul coreenilor, subliniind adesea datoria specialiștilor de a corecta percepțiile despre România. Sub îndrumarea sa, în campusul universității din Seul a fost ridicată simbolic o „Coloană a Infinitului în Coreea”, inspirată de Brâncuși, ca emblemă a prieteniei româno-coreene (Barbu 2021: 56). Park mărturisește cu mândrie că datorează limbii române parcursul său profesional și personal de succes în Coreea și și-a încurajat numeroșii studenți să se apropie de cultura română (Badea 2016). Grație unor asemenea figuri punte, alături de specialiști români pasionați de Coreea, s-au creat în ultimele decenii premisele unei comunicări interculturale autentice între cele două spații lingvistice și culturale.

2. Statut și răspândire geografică

Coreeana este vorbită astăzi de aproximativ 77 de milioane de oameni, fiind a 13-a cea mai vorbită limbă a lumii ca număr de vorbitori nativi (Park 2010). Este limba națională și oficială în Coreea de Sud (Republica Coreea) și în Coreea de Nord (Republica Populară Democrată Coreeană). Are, de asemenea,

³ Hankuk University of Foreign Studies.

statut co-oficial în regiunea autonomă coreeană Yanbian din China, unde există o importantă comunitate coreeană. În afara Peninsulei Coreene, limba coreeană este vorbită ca limbă maternă de diaspora coreeană răspândită global, îndeosebi în Statele Unite, Canada, Japonia, China (Manciuria), Rusia (Comunitatea Koryo-saram din fosta URSS) și în alte țări unde s-au stabilit emigranți coreeni. În aceste comunități, coreeana are statut de limbă de patrimoniu, transmisă în familie, de multe ori alături de limba oficială a țării de reședință. De asemenea, numărul de persoane care învață coreeana ca limbă străină a crescut semnificativ în ultimii ani, fenomen stimulat de interesul global pentru cultura pop coreeană (K-Pop, seriale TV ș.a.) și de expansiunea economică a Coreei (Marinescu 2020). Cu toate acestea, limba coreeană rămâne în principal legată de etnia coreeană; vorbitorii non-nativi constituie un segment relativ mic, adesea motivați academic sau profesional. În România, coreeana are un statut limitat la sfera academică (limba este predată în câteva universități ca limbă străină) și nu are comunități native locale, în timp ce limba română în Coreea este predată într-un singur centru universitar (HUFS, Seul) și vorbită fluent doar de un număr restrâns de specialiști și absolvenți coreeni.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba coreeană are o serie de dialecte regionale (denumite *bang-eon* sau *saturi* în coreeană), majoritatea inteligibile reciproc. În Coreea de Sud, varietatea standard (denumită *Pyojuneo*) este bazată pe dialectul capitalei Seul. În Coreea de Nord, standardul oficial (*Munhwaŏ*) are la bază graiul din zona capitalei Phenian, având însă diferențe față de standardul sud-coreean. Pe lângă aceste varietăți standard, se disting tradițional șase mari dialecte regionale în Coreea de Sud: *Gyeongsang* (sud-est, incluzând orașele Busan, Daegu), *Jeolla* (sud-vest), *Chungcheong* (centru-sud), *Gangwon* (est, regiune muntoasă), *Seoul/Gyeonggi* (nord-vest, care coincide cu standardul sud-coreean) și *Jeju* (pe insula Jeju, în sud). De cealaltă parte, în Nord se recunosc dialectele *P'yŏngan* (nord-vest), *Hamgyŏng* (nord-est), *Hwanghae* (vest) ș.a. (Mun 2020), corespunzând împărțirii pe provincii.

Dialectele coreene diferă prin pronunție, vocabular și unele particularități gramaticale. Graiul din Jeju este cel mai atipic: fiind vorbit pe o insulă izolată, a dezvoltat trăsături distincte în asemenea măsură încât unii lingviști îl consideră o limbă separată înrudită (limba jejuană). Vorbitorii celorlalte dialecte se pot înțelege relativ ușor între ei, diferențele rezumându-se adesea la accent și termeni regionali.

	Tip diferență	Exemplu (dialect, Hangul & IPA)	Formă standard (Hangul & IPA)
<i>Gyeongsang</i>	fonetică	까자 (<i>kkaja</i> , [ka.tɕa])	과자 (<i>kwaja</i> , [kwa.tɕa])
<i>Jeolla</i>	fonetică	고기 (<i>goegi</i> , [kwɛ.gi])	고기 (<i>gogi</i> , [ko.gi])

	Tip diferență	Exemplu (dialect, Hangul & IPA)	Formă standard (Hangul & IPA)
Jeolla	lexicală	허벌나게 (<i>heobeolnage</i> , [hɐ.bɐl.na.ge])	엄청나게 (<i>eomcheongnage</i> , [ɐm.tɕʰɐŋ.na.ge])
Jeju	fonetică	사롬 (<i>sarom</i> , [sa.rom])	사람 (<i>saram</i> , [sa.ram])
Jeju	lexicală	안녕하수깡 (<i>annyeonghasukkwang</i> , [an.njɐŋ.ha.su.kwan])	안녕하세요 (<i>annyeonghaseyo</i> , [an.njɐŋ.ha.se.jo])

Tabel 1. *Dialectele limbii coreene*

4. Sistem de scriere

Sistemul de scriere al limbii coreene este alfabetul Hangul (한글), un alfabet fonemic inovator creat special pentru această limbă. Hangul este alcătuit din 24 de litere de bază, 14 consoane ㄱ, ㅋ, ㆁ, ㄷ, ㅌ, ㄴ, ㄹ, ㅁ, ㅂ, ㅅ, ㅇ, ㅈ, ㅊ, ㅋ, ㆁ, ㅍ, ㅎ și 10 vocale ㅏ, ㅑ, ㅓ, ㅕ, ㅗ, ㅛ, ㅜ, ㅠ, ㅡ, ㅣ, care se combină în blocuri silabice (Cho, Whitman 2020: 31). Aceste litere au forme simple, inspirate din forma organelor articulatorii implicate în pronunțarea lor și din principii filozofice. Pe lângă cele 24 de simboluri de bază, există litere compuse: consoane duble (pentru sunete „întărite”, *ssang*) și diftongi notați prin vocale compuse. Fiecare silabă coreeană se scrie ca un bloc pătrat, imbinând 2–4 litere; de exemplu, cuvântul *Hangul* 한글 este format din silabele 한 (han) + 글 (geul), fiecare cu propriul bloc. Ortografia coreeană este în principiu fonemică, fiecare literă reprezentând un fonem; totuși, există și excepții. Direcția modernă de scriere este stânga-dreapta pe orizontală (cu spații între cuvinte, la fel ca în română), deși tradițional coreeana se putea scrie și pe coloane verticale, de sus în jos.

Interferențe ale limbii coreene L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Inventarul fonetic coreean cuprinde 7 vocale monoftongale de bază: /i/, /e/, /a/, /ɐ/, /o/, /u/, /ɯ/, la care se adaugă diftongii formați din aceste elemente /je/, /ja/, /jo/, /ju/, /jɐ/, /wi/, /we/, /wa/, /wo/, /wɐ/ and /ɥi/ (Bija 2020: 124). În privința consoanelor putem lista următoarele sunete:

Mod / Loc	Bilabial	Alveolar	Palatal	Velar	Glotal
Oclusive lenis	p	t	tɕ	k	
Oclusive aspirate	p ^h	t ^h	tɕ ^h	k ^h	

Mod / Loc	Bilabial	Alveolar	Palatal	Velar	Glotal
Oclusive tensificate	p	t̚	t͡ɕ	k̚	
Fricative		s, ɕ			h
Nazale	m	n		ŋ	
Lichide / Laterale		r / l			

Tabel 2. *Pronunția consoanelor coreene*

Coreeana se remarcă prin existența a trei serii de ocluzive/africate surde: simple (*lenis*), aspirate și tensionate (*fortis*/întărite), realizate la patru locuri de articulare principale (bilabial, alveolar, palatal și velar). De exemplu, există trei sunete corespondente aproximativ lui /t/ în română: □ /t/ (*lenis* neaspirat, care intervocalic devine [d] sonor), ≡ /t^h/ (aspirat) și ≡ /t̚/ (*fortis*, pronunțat cu tensiune glotală). Această triplare nu are echivalent în română, unde opoziția este doar între /t/ (neaspirat) și /d/ (sonor). În plus, coreeana are o consoană lichidă /l/ (scrisă ≡) cu alofone variată: [l] final și [r] (*r vibrant simplu*) în funcție de poziția sa în cuvânt, ceea ce înseamnă că sunetele [r] și [l] nu se disting fonemic (sunt poziționale), spre deosebire de română unde /r/ vibrant și /l/ lateral sunt foneme separate.

Un alt aspect interesant este absența aproape totală a consoanelor sonore ocluzive/fricative /v/, /z/, /ʒ/. De asemenea, /f/ lipsește și el, sunetul /f/ fiind perceput de coreeni ca o variantă a lui /h/ sau /p^h/. Prin urmare, inventarul fonemic coreean este mai restrâns în privința consoanelor fricative: conține /s/ și /ɕ/ (simplu și *fortis*), dar nu și perechea sonoră /z/; conține /h/, dar nu /f/; are africatele palatale /t͡ɕ/, /t͡ɕ^h/, /t͡ɕ̚/ (scrise ㅈ, ㅊ, ㅉ), dar nu și sunetele africate alveolare [ts], [dz] (ț românesc).

Intonația și accentul în coreeană funcționează diferit față de română: coreeana este adesea descrisă ca având un accent slab marcat la nivel de cuvânt (tonul fiind distribuit egal, mai apropiat de un ritm silabic). La nivel prozodic, coreeana folosește intonația în principal pentru a marca sfârșitul enunțului (intonarea joasă indică finalul unei declarații, în timp ce intonația ridicată semnalează o întrebare).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Diferențele dintre sistemele fonetice ale coreenei (L1) și ale limbii române (L2) generează numeroase dificultăți de pronunție pentru vorbitorii nativi coreeni care învață limba română. Un prim aspect îl constituie vocalele, care din fericire sunt asemănătoare în ceea ce privește proprietățile lor. Sunetul [ə] (ă din română, vocala centrală), însă, nu există ca fonem separat în coreeană; doar vocala coreeană ㅏ /a/ are un timbru apropiat de /ə/. Prin urmare, sunete ca ă din *măr* pot fi dificil de redat de coreeni, care fie îi vor da un timbru prea închis [Λ], fie vor oscila spre [a].

În ceea ce privește consoanele, unul dintre cele mai dificile sunete românești pentru coreeni este *r*-ul vibrat /r/. În limba coreeană, sunetul corespunzător scris cu $\Re$ se pronunță ca o clapă [r] sau ca [l] depinzând de poziție, dar *niciodată* ca o vibrație multiplă ca în română. Astfel, un vorbitor coreean are tendința să pronunțe *r* românesc fie prea slab (aproape ca un *r* englezesc sau ca un *l* scurt), fie să îl înlocuiască cu [l] în anumite poziții (de exemplu, *ramură* poate suna ca **lamură*) (Bija 2020: 128). Un alt set de dificultăți provine din consoanele inexistente în L1: /f/ și /v/, spre exemplu, nu există în coreeană; în consecință, cursanții coreeni le substituie adesea cu /p^h/ respectiv /b/ (care sunt percepute ca apropiări) sau chiar cu /h/ în cazul lui /f/ (fiindcă /h/ are o componentă de frecare) (Bija 2020: 128). Așadar, cuvinte ca *foarte* pot fi inițial pronunțate **hoarte* sau **poarte*, iar *Vasile* ca **Basile*, până ce vorbitorul învață poziția labiodentală corectă. Sunetele [z] și j [ʒ] ridică și ele probleme: coreeană nu are echivalent pentru [z] (ca în *zei*), iar pentru j [ʒ] (ca în *jeep*) nu există niciun fonem – în consecință, coreenii pot confunda z cu j [dʒ] (de exemplu *zigzag* pronunțat cu ceva ce seamănă a **djigdjak*) sau pot transforma j [ʒ] în z sau ㅈ [tɕ]; cu alte cuvinte, se recurge la sunete familiare (de exemplu, numele *Jean* ar putea suna ca *Jan*).

Deoarece coreeană nu permite grupuri mari de consoane în structură silabică (maxim o consoană inițială și una finală, iar cea finală are restricții), vorbitorii coreeni se confruntă cu dificultăți la pronunțarea consoanelor în grup în română. Ei manifestă tendința de a insera vocale de sprijin între consoane pentru a ușura pronunția (Bija 2020: 122). De pildă, cuvântul *struguri* [stru.gu.ri] (cu grupul *str-*) ar putea fi pronunțat de un coreean ca **sutru-guri*, cu o vocală [u] intercalată după s. Similar, în final de cuvânt, un grup precum -sc ([sk]) din *mulțumesc* poate fi dificil, cursantul adăugând un sunet vocalic de sprijin (**mulțumesuc*). Aceste inserții (epenteze) sunt un fenomen de transfer fonotactic: coreeanul aplică regulile propriei limbi asupra cuvintelor românești complexe. În sens opus, pot apărea și omisiuni: dacă două consoane străine apar în succesiune, una poate fi omisă involuntar (de exemplu, pronunțarea lui *scoatere* ca **soatere*, pierzând c).

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Gramaticile limbilor coreeană și română aparțin unor tipologii foarte diferite, ceea ce creează un contrast pronunțat. Limba coreeană este o limbă fundamental aglutinantă, în care relațiile gramaticale se exprimă prin adăugarea de sufixe și particule la rădăcina cuvintelor, schimbările interne fiind minime. De exemplu, un verb coreean constă dintr-o rădăcină lexicală urmată de sufixe ce indică timpul, modul, nivelul de politețe etc., toate atașate în lanț (de exemplu: 먹 *meok* ‘a mânca’; 먹겠습니다 *meog-gess-seumnida* ‘voi mânca’,

unde rădăcina 먹 primește sufix de intenție -겠- *get* și terminație formală -습니다 *seumnida*). Prin contrast, limba română este flexionară, folosind adesea modificări interne ale cuvântului (alternanțe de sunete, desinențe flexionare variabile) și articole enclitice, combinând totodată elemente analitice (prepoziții, auxiliare) pentru a marca relații gramaticale.

Ordinea constituenților reflectă această diferență tipologică: coreeana are ordinea de bază SOV – de pildă, **Eu cartea citesc.*, iar verbul apare întotdeauna la finalul propoziției independente. Româna preferă ordinea SVO (*Eu citesc cartea.*), deși are libertate sintactică mai mare datorită flexiunii. În coreeană, poziția în propoziție este mai strict legată de funcție (verb final, subiect înaintea obiectului), iar topica se poate schimba doar pentru accentuare sau în contexte restrânse.

Un alt contrast major este categoria de gen gramatical: coreeana nu are genuri gramaticale pentru substantiv (nici la pronume personale de persoana a III-a – nu există distincție *el/ea*, doar un pronume neutru 거의 *geu*). Toate substantivele coreene sunt tratate uniform, nefiind marcate ca masculine, feminine sau neutre. Prin comparație, româna are o clasificare a substantivelor pe trei genuri (masculin, feminin, neutru), care influențează acordul cu adjectivele, articolele și participiile. Coreeanul nativ trebuie așadar să se adapteze la ideea că în română *masa* este feminină, *televizorul* este masculin ș.a., și că acest gen determină formele cuvintelor din jur.

Cazurile gramaticale sunt exprimate în ambele limbi, dar în mod diferit: româna are un sistem de cazuri flexionare (Nominativ/Acuzativ, Genitiv/Dativ, Vocativ) marcat parțial prin desinențe și articole (de exemplu, *fata, fetei, fata!*), în timp ce coreeana folosește particule post-puse la substantive pentru a indica funcția sintactică. Astfel, în coreeană subiectul este urmat de particula ~이/가 (-*i/ga*), complementul direct de ~을/를 (-*eul/reul*), posesia de ~의 (-*ui*), echivalente funcționale ale cazurilor, dar neintegrate morfologic în substantiv (nu se schimbă forma rădăcinii). De exemplu, în 책을 봅니다 *chaek-eul bomnida* ‘privesc cartea’, -*eul* marchează acuzativul. Acest mecanism face ca limba coreeană să fie considerată o limbă postpozitivă, în opoziție cu româna care este prepozitivă.

În conjugarea verbală, coreeana nu marchează persoana subiectului prin desinență, un verb are aceeași formă pentru *eu fac, tu faci* etc., exprimând persoana doar dacă subiectul o clarifică. În schimb, coreeana acordă o importanță deosebită registrului de politețe și statutului social, existând 6-7 niveluri de vorbire codificate în terminațiile verbale (de la foarte formal la intim/prietenos). Pe axa timp-aspect-mod, ambele limbi au un sistem temporal similar la nivel fundamental (trecut, prezent, viitor), dar implementat diferit. Coreeana dispune de timpuri relative (trecut, prezent – viitorul fiind redat perifrastic sau prin forme modale), precum și de numeroase forme aspectuale și modale rediate tot prin sufixe: de exemplu, sufixul ~고 있다 *go itta* indică

aspectul continuu, ~겠다 *getta* poate indica intenție sau viitor probabil etc. Româna, pe de altă parte, are mai puține forme simple (viitorul exprimat analitic prin *voi/oi* sau *o să*), dar distinge moduri precum conjunctiv, condițional-optativ, imperativ – categorii inexistente ca atare în coreeană.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Pentru un vorbitor nativ de coreeană, învățarea morfologiei limbii române aduce provocări semnificative, dată fiind diferența de structură. O primă zonă de interferență o constituie înțelegerea și aplicarea conceptului de gen gramatical. Deoarece coreeana nu atribuie gen substantivelor, cursantul coreean întâmpină dificultăți în a asocia în mod automat un substantiv românesc cu genul său și în a acorda celelalte părți de vorbire (articol, adjectiv) la genul corespunzător. Astfel pot apărea greșeli precum: **o profesoară bun* în loc de *o profesoară bună*, sau **pe fata frumos* în loc de *pe fata frumoasă*, transferând forma neutră invariabilă din coreeană către română. Această interferență este foarte frecventă și necesită un efort conștient din partea cursantului de a memora genul fiecărui substantiv și paradigmele de acord.

În strânsă legătură, articolul hotărât prezintă și el dificultăți. Coreeana nu are articole (nici hotărâte, nici nehotărâte). Prin urmare, un vorbitor coreean tinde inițial să omită articolul *-l/-le* enclitic al românei sau să nu-l perceapă ca pe un element obligatoriu. De exemplu, exprimările de tipul: **Carte este pe masă*. în loc de *Cartea este pe masă.*, sau **Am cumpărat mașină* în loc de *o mașină* pot fi frecvente. Chiar și după introducerea conceptului, pot apărea hiperregulări: unii studenți pun articol hotărât chiar și la nume proprii (**M-am întâlnit cu o Maria.*). Aceste erori reflectă incertitudinea față de un element gramatical inexistent în L1 și cer practică intensă pentru a fi eliminate.

O altă interferență majoră se observă la nivelul pluralului și al formelor neregulate. În coreeană, pluralul se marchează opțional cu sufixul *들* *-deul*, dar folosirea sa este adesea facultativă și se aplică numai la substantive animate sau când contextul nu clarifică pluralitatea. În română, pluralul este obligatoriu marcat la substantive și determinanți, cu multe modele de formare (inclusiv schimbări de radical sau sufixe diferite). Astfel, un vorbitor coreean poate fie să uite să pună pluralul (**trei copil* în loc de *trei copii*), fie să suprageneralizeze un model greșit (**copiile* analog cu *femei-le*), fie să evite substantivele cu plural neregulat. Pluralul neregulat (de exemplu, *ou-ouă* sau *om-oameni*) este deosebit de problematic, studenții preferă adesea să adauge un *-uri* sau *-i* universal (**omi*, **ouri*).

Conjugarea verbului după persoană este un alt obstacol: în coreeană verbul nu se modifică în funcție de subiect, astfel cursanții întâmpină probleme în a memora numeroasele desinențe ale verbelor românești pentru fiecare persoană și timp. Pot apărea greșeli tipice precum **eu are* în loc de *eu am*, **noi cântă* în loc de *noi cântăm*, sau folosirea formei de infinitiv pentru toate persoanele (de

exemplu, **ei merge* pentru *ei merg*). Aceste erori sunt explicabile prin transfer direct: studentul rostește verbul românesc ca pe o formă fixă, neadaptată, așa cum ar face în coreeană, unde **해요** *haeyo* ‘face’ e aceeași pentru *eu fac, tu faci* ș.a. La timpurile verbale, o altă dificultatea constă în complexitatea timpurilor compuse din română (perfectul compus, mai-mult-ca-perfectul) față de sistemul mai simplu al coreenei. Un exemplu de interferență: tendința de a folosi invariabil forma de trecut (de exemplu, *a fost*) pentru tot ce e anterior prezentului, nefolosind distinct *fusesse* (mai-mult-ca-perfect) în contexte adecvate, deoarece coreeana exprimă ambele situații cu un singur trecut. Totodată, modul conjunctiv românesc (*să facă, să meargă*) nu are un corespondent direct; coreenii ar putea inițial folosi infinitivul sau structuri bazate pe modul declarativ pentru a reda un conjunctiv, ducând la construcții nefirești.

În zona morfologiei nominale, în afara genului și pluralului deja discutate, interferențe apar și la cazuri. Coreenii trebuie să se adapteze la folosirea corectă a formelor de genitiv-dativ (de exemplu confuzia între *lui* și *ei*, ambele traduse printr-un singur **의** /-ui/ în coreeană, poate duce la erori: **cartea lui Maria* în loc de *cartea Mariei*). În ansamblu, studentul coreean are tendința inițială de a simplifica morfologia română conform propriilor obișnuințe: evită elementele de flexiune pe care nu le are (gen, articole, conjugare personală), folosind forme invariabile sau scheme repetitive. Acest fapt conduce la un stadiu intermediar de limbaj simplificat, în care mesajul rămâne inteligibil dar marcările gramaticale fine lipsesc.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

La nivel sintactic, vorbitorii de coreeană se confruntă cu transferul structurii propoziției și a obișnuințelor sintactice din L1 în limba română, ceea ce poate genera construcții neobișnuite sau greșeli. Una dintre cele mai vizibile influențe este tendința de a aplica ordinea SOV în română. Deși româna are o flexibilitate relativă a topicii, fraze precum **Eu filmul văd.* sau **Mâine la școală merg.* sună nenatural (româna preferând *Eu văd filmul.*, *Merg mâine la școală.*). Cursantul coreean, obișnuit ca verbul să vină la final, va trebui să-și recalibreze „simțul sintactic” pentru a plasa verbul mai devreme în propoziție. Uneori, interferența se manifestă prin formulări cu verbul la sfârșit în subordonate: de exemplu, în loc de *Știu că vine azi.*, un cursant ar putea spune **Știu că azi vine.*, influențat de modelul coreean în care subordonata își menține verbul final. Aceasta nu este o greșeală gravă (fiind inteligibilă), dar relevă un tipar de transfer.

Subiectul nespecificat (*pro-drop*): ambele limbi permit subiect neexplicit în propoziție (coreeana omite deseori subiectul dacă e înțeles din context, româna are subiect pronominal inclus în desinența verbală). Totuși, modul de utilizare diferă. În coreeană, pronumele personale sunt rar folosite chiar și când referentul nu e clar, contextul social dictând adesea evitarea pronumelor de persoana a II-a (*tu*) din politețe.

În cazul particulelor de caz *vs* prepoziții, coreeana folosește particule post-nominale (de exemplu, -을/를 pentru complementul direct) pentru a marca funcțiile sintactice, în timp ce româna folosește prepoziții sau flexiune cazuală. Aceasta poate cauza inițial confuzii la utilizarea prepozițiilor românești. De exemplu, noțiunea de complement indirect (dativ) este redată în coreeană prin particula -에게 -*ege* sau -한테 -*hante*, echivalent vag al prepoziției *la* (sens de *către*). Un cursant coreean ar putea generaliza folosind *la* pentru orice complement indirect: *Îi spun la prieten*. (în loc de *prietenului*) sau **Am dat carte la el*. (în loc de *I-am dat cartea*). În mod similar, coreeana exprimă relații genitivale doar prin juxtapunere cu particula -ui, așa că un vorbitor poate uita articolul posesiv-genitival *al, a, ai, ale* sau construcția cu *lui*: de exemplu, **caiet profesor* în loc de *caietul profesorului*. Aceste interferențe arată transferul mecanismelor L1 asupra L2 în absența unor prepoziții echivalente în mintea cursantului.

În ceea ce privește propozițiile relative și subordonarea, în coreeană, subordonatele relative se formează cu verbul la un mod atributiv, plasat înaintea substantivului (de exemplu, 내가 어제 만난 사람 *naega eoje mannan saram* se traduce literal **‘eu ieri am-întâlnit persoană’*, adică *‘persoana pe care am întâlnit-o ieri’*). Nu există pronume relativ care să deschidă propoziția, totul fiind integrat anterior. În română, propozițiile relative cer pronume și adevărbe precum *care, pe care, ce, unde*. Astfel, cursanții coreeni întâmpină dificultăți în a folosi corect pronumele relative: pot omite pronumele (**cartea am cumpărat* în loc de *cartea pe care am cumpărat-o*) sau le pot folosi greșit (alegând *care vs pe care* la întâmplare).

În ansamblu, interferențele sintactice se manifestă prin: topică nefirească (verb la final sau ordine diferită), omiterea sau utilizarea greșită a elementelor de legătură (pronume relative, prepoziții, conjuncții), și preferințe structurale transferate. Studiile arată că studenții coreeni consideră gramatica limbii române dificilă (Barbu 2021: 57). Pentru depășirea acestor probleme, este esențială conștientizarea explicită a diferențelor.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Lexicul limbii coreene este rezultatul unui strat autohton combinat cu multiple împrumuturi istorice, reflectând contacte culturale diferite de-a lungul timpului. Fondul lexical de bază al coreenei (vocabularul fundamental, termeni pentru noțiuni cotidiene, părți ale corpului, natură etc.) provine în mare parte din fondul autohton coreean (cuvinte native numite 고유어 *goyueo*). Totuși, se estimează că în jur de 60% din vocabularul general al coreenei contemporane este de origine sino-coreeană, împrumutat sau derivat din limba chineză clasică (Sohn 1999: 87). Spre exemplu, 전화 (*jeonhwa* ‘telefon’) este format din două morfeme de origine chineză (電 ‘electric’ + 話 ‘vorbi’). În afara stratului chinez, lexicul coreean a fost influențat de alte limbi în diferite epoci. Acestea

reprezintă însă procente mici. În secolul al XX-lea, odată cu modernizarea, coreeana a preluat masiv termeni din limbile occidentale, în principal din engleză. Astăzi, împrumuturile recente, numite 외래어 (*oerae-eo*) (Sohn 1999: 87), sunt din engleză (estimativ, ~90% dintre împrumuturile post-1900 provin din engleză). Acestea acoperă domenii ca tehnologia, știința, divertismentul: 컴퓨터 (*keompyuteo* ‘computer’), 버스 (*beoseu* ‘bus’), 인터넷 (*inteonet* ‘internet’), 팀 (*tim* ‘echipă’) etc.

În privința proporției de vocabular autohton vs împrumutat, se poate spune că termenii sino-coreeni domină în stilul cult și tehnic (pentru concepte academice, administrative, abstracte), în timp ce termenii pur coreeni sunt majoritari în limbajul colocvial și în lexicul de bază. De exemplu, coreeana are adesea dublete sinonimice: un cuvânt sino-coreean și unul nativ pentru aceeași noțiune. În general, cuvintele sino-coreene sunt percepute ca mai formale sau tehnice, iar cele coreene native ca mai familiare sau literare, similar distincției din română între termeni de origine latină vs neologisme savante de origine franceză/engleză.

Formarea cuvintelor în coreeană reflectă caracterul său aglutinant și contactul cu chineza. Multe cuvinte sino-coreene sunt de fapt compuse din două morfeme chinezești (de exemplu, 경제 *gyeongje* ‘economie’ = 經 ‘a administra’ + 濟 ‘a ajuta, a salva’). De asemenea, coreeana poate forma cuvinte noi combinând elemente native: de exemplu, 손전화 (*son-jeonhwa*, literal *‘mână-telefon’) a fost propus pentru ‘telefon mobil’ în Nord. Conversiunea (schimbarea categoriei) este mai puțin productivă, de regulă, un cuvânt coreean are o categorie fixă, dar unele substantive pot funcționa verbal prin adăugarea lui 하다 ‘a face’ (de exemplu, 공부하다 *gongbu-hada* *‘a face studiu’ = ‘a studia’, de la 공부 ‘învățătură’). Afixele coreene (prefixe și sufixe) există, deși numărul lor e limitat comparativ cu româna. Sufixe ca -님 (*-nim*) indică politețe la titluri (선생님 *seonsaeng-nim* ‘domnul profesor’), prefixe ca 돌- (*dol-*) indică repetitivitatea sau nebunia (돌팔이 *dolpari* ‘șarlatan’ – prefix care sugerează ceva „fals”).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

La nivel lexical, dificultățile pentru vorbitorii coreeni care învață româna decurg nu din asemănări (limbile fiind genealogic îndepărtate și având foarte puține împrumuturi reciproce), ci din diferențele de structurare a vocabularului și din lipsa reperelor comune. Un prim aspect este absența cognatelor: spre deosebire de un vorbitor de limbă europeană care găsește în română numeroase cuvinte familiare (din fondul latin sau internațional), un vorbitor de coreeană nu recunoaște aproape niciun cuvânt românesc la prima vedere. Aceasta înseamnă că trebuie construit întregul vocabular de la zero, fără ancore mnemonice. Prin

urmare, un fenomen frecvent este încercarea cursanților coreeni de a calchia expresii din engleză (limbă pe care de obicei o stăpânesc ca mediu de învățare) sau din coreeană, generând construcții neobișnuite în română. De exemplu, pentru a exprima 감사합니다 *gamsahamnida* 'Mulțumesc', un student ar putea fi tentat să traducă direct formula engleză *Thank you* *'Te mulțumesc', neavând un corespondent direct în coreeană (care folosește un verb diferit).

Lipsa unor concepte lexicale echivalente poate duce la parafraze stângace. De pildă, coreeana are un concept cultural 정 *jeong* greu de tradus – 'sentiment de afecțiune difuză, loialitate' (Cho & Chung 2003). Un cursant ar putea încerca să explice cu multe cuvinte un concept de *jeong* într-un eseu, neavând un singur termen românesc potrivit, ceea ce îngreunează exprimarea. Pe de altă parte, în română există termeni care nu au echivalent direct în coreeană, de exemplu, *dor* (ca sentiment) nu se traduce univoc; un vorbitor coreean s-ar putea exprima în schimb, perifrastic: *Mi-e dor de tine*. tradus nepotrivit ca 널 보고 싶어요 *neol bogo sipeoyo* 'vreau să te văd'. Acest decalaj lexical poate crea dificultăți de înțelegere a textelor literare unde astfel de termeni joacă un rol cheie.

Interferența negativă prin traducere literală se observă la colucațiuni și expresii idiomatice. Un cursant coreean, pentru a spune *E foarte ușor.*, ar putea traduce direct expresia coreeană 식은 죽 먹기 *sigeun juk meokgi* 'ca și cum ai mânca terci rece' și să spună **E ca orezul rece*, care nu transmite nimic în română. Sau pentru *Sunt extrem de ocupat.*, expresia coreeană 눈코 뜰 새 없이 바쁘다 *nunko tteul sae eopsi bappeuda* 'ocupat de nu ai timp să-ți deschizi ochii și nasul' nu poate fi tradusă direct. Fără a cunoaște echivalentele românești, cursanții pot fie traduce mot-à-mot, fie evita expresiile idiomatice, pierzând astfel din naturalitatea exprimării. În ceea ce privește colucațiile, în limba coreeană există expresii care, traduse în limba română, au formă de pleonasm, chiar dacă din punct de vedere sintactic ele pot fi acceptate în limba română, spre exemplu 춤을 추다 *chumeul chuda* 'a dansa un dans', 잠을 자다 *jameul jada* 'a dormi un somn', 밥을 먹다 *babeul meokda* 'a mânca mâncare', 'un dans', 'un somn', 'mâncare' fiind complemente directe interne. Astfel, pentru cursanții coreeni, este posibil ca și unele expresii pleonastice să fie considerate corecte, spre exemplu **urc sus*, **cobor jos*.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Din perspectivă pragmatică, limba coreeană este puternic marcată de sistemul de deferență, care denotă relațiile ierarhice și poziționările afective și epistemice ale participanților la interacțiune. Acest sistem are rădăcini în etica confucianistă, ce pune accent pe respectul față de vârstă, statut și rol social, iar aceste valori se reflectă în mod direct în alegerile lingvistice ale vorbitorilor

(Park 2014: 13). Pragmatica limbii coreene se organizează în principal în jurul a trei axe: onorarea ubiectului, a obiectului și a destinatarului (주체·객체·상대 높임법 *juche·gaekche·sangdae nopimbeop*), realizate prin sufixe verbale (-시-*si*), lexeme deferențiale specializate și stiluri de vorbire distincte (Brown, 2010; Kim, 2011). În limba coreeană există șase stiluri/registre de vorbire care nu sunt doar variante morfo-sintactice, ci instrumente de indexare a distanței sociale, a solidarității sau a afecțiunii. Cele șase registre sunt (Brown 2010 via Bija 2024: 6):

- registrul neutru: 이 책 읽었다 *I chaek ilk-eosdda*
- registrul intim/prietenos: 이 책 읽었어. *I chaek ilk-eosseo* (folosit între apropiați, colegi, prieteni)
- registrul familiar: 이 책 읽었네 *I chaek ilk-eossne*
- registrul semiformal: 이 책 읽었소 *I chaek ilk-eosso*
- registrul politicos: 이 책 읽었어요. *I chaek ilk-eosseoyo*
- registrul formal: 이 책 읽었습니다. *I chaek ilk-eosseumnida*

Distincția globală între *panmal* (non-onorific, „nepoliticos” sau familiar) și *jondaemal* (onorific, politicos) structurează majoritatea actelor de vorbire cotidiene. Actele de vorbire sunt puternic constrânse de aceste niveluri de deferență.

Comunicarea pragmatică în limba coreeană este puternic influențată de normele culturale confucianiste, de ierarhie socială și politețe, ceea ce o face sensibil diferită de modul de comunicare uzual din cultura română. În interacțiunile cotidiene, coreenii folosesc formule de salut și despărțire variate, alese în funcție de nivelul de formalitate, vârstă și statut al interlocutorilor. De pildă, formula standard de salut este 안녕하세요? *Annyeonghaseyo?*, politicoasă și neutră, însoțită de o ușoară înclinare a capului sau chiar o plecăciune mai adâncă dacă interlocutorul are statut superior. Între prieteni apropiați sau persoane tinere de aceeași vârstă, se folosește forma prescurtată informală 안녕 *Annyeong!*, echivalentul lui ‘Salut!’. Există diferențe contextuale stricte: un tânăr nu-i va spune *Annyeong!* unui vârstnic întrucât ar fi considerat extrem de nepoliticos. Formula de rămas-bun depinde de cine pleacă și cine rămâne: dacă pleci dintr-un loc, spui 안녕히 계세요 *Annyeonghi gyeseyo!* ‘Rămâneți în pace!’) celor care rămân, iar dacă tu rămâi și altul pleacă, spui 안녕히 가세요 (*Annyeonghi gaseyo* ‘Mergeți în pace!’). Aceste diferențe nu există în română (unde un simplu “La revedere” e universal.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Diferențele pragmatice dintre coreeană și română se manifestă adesea în situațiile de comunicare reală, ducând la neînțelegeri culturale sau la utilizarea inadecvată a registrelor de către cursanții coreeni. O primă zonă de interferență este adresarea și formulele de politețe. Vorbitorii coreeni trebuie să se adapteze faptului că româna exprimă deferența în principal prin pronumele de politețe *dumneavoastră* și un ton respectuos, nu prin schimbarea întregii terminații verbale sau folosirea unui vocabular total diferit. La început, un cursant coreean poate fie supra-formaliza discursul în română, fie, dimpotrivă, să nu își dea seama când să folosească *dumneavoastră*. De exemplu, un student coreean s-ar putea adresa profesorului cu **Profesor Lee, tu ai spus...* (uitând să folosească *dumneavoastră*), deoarece în coreeană ar fi spus 선생님께서... *seonsaengnimkkeseo*, fără echivalent de pronume, iar traducerea directă omite acest detaliu. Aceasta poate părea nepoliticos în română, deși intenția nu este lipsită de respect. Invers, uneori coreenii folosesc *dumneavoastră* acolo unde românii nu o fac, creând distanță nenecesară (de exemplu, între colegi studenți, recurgerea la pronumele de politețe *dumneavoastră* e exagerată, dar un coreean politicos poate continua să se adreseze cu *vă* unui coleg mai mare ca vârstă, confundând relația).

Formulele de salut și mulțumire pot da naștere la stângăcii. Un coreean are reflexul să întrebe politicos la prima întâlnire pe cineva mai în vârstă *식사하셨어요?* ‘Ați mâncat?’ ca formă de preocupare politicoasă. Tradus mot-à-mot și aplicat în România, această întrebare poate nedumeri sau părea excesiv de personală dacă este adresată de pildă unui profesor de către student. Un exemplu real: un student coreean i-ar putea spune profesorului în pauză **Profesor, ați luat prânzul?*, gândind că face conversație politicos, pe când profesorul român poate percepe întrebarea ca neașteptată sau amuzantă. Aici interacționează *transferul pragmatic cultural*: intenția de politețe a studentului nu e recepționată conform așteptărilor, generând un mic decalaj de comunicare.

Stilul de comunicare direct vs indirect creează deseori percepții reciproce eronate. Un coreean exprimându-se în română poate părea excesiv de ezitant sau diplomatic acolo unde românii ar prefera claritate. De exemplu, întrebând dacă un proiect va fi gata la timp, un angajat coreean ar putea răspunde: *Cred că vom încerca cât de mult posibil.* – care pentru un român sună nesigur, eventual suspect, a „nu”. În cultura coreeană însă, e modul politicos de a spune că există dificultăți fără a dezamăgi direct.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii coreene L1 cu limba română L2

Diferențele tipologice dintre limba coreeană (aglutinantă, SOV, fără gen gramatical, cu sistem complex de deferență) și limba română (flexionară, SVO, cu gen și cazuri, sistem simplificat de adresare) generează interferențe

sistematice la mai multe niveluri: fonologic, morfologic, sintactic, lexical și pragmatic. Tabelul de mai jos sintetizează principalele zone de dificultate pentru vorbitorii nativi de coreeană care învață limba română ca L2, așa cum au fost descrise în secțiunile anterioare.

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	▪ pronunția vocalelor centrale românești, în special ă [ə], fără corespondent clar în coreeană (confuzie cu [ʌ] sau [a]); ▪ dificultăți la [r] vibrant românesc (substituit cu [r] sau [l]); pronunții de tip *<i>lamură</i> pentru <i>ramură</i>; ▪ substituirea consoanelor inexistente în coreeană: [f] → [p^h] sau [h], [v] → [b], [z] și [ʒ] → sunete mai familiare ([dz], [tɕ] etc.); ▪ epentază vocalică în grupuri consonantice (de exemplu, <i>struguri</i> → *<i>su<tr>truguri</tr></i>, <i>mulțumesc</i> → *<i>mulțumesuc</i>);
Morfologic	▪ lipsa genului gramatical în L1 → dificultăți de acord în gen (de exemplu, *<i>o profesoară bun</i> în loc de <i>bună</i>); ▪ absența articolelor în L1 → omisiunea articolului hotărât/nehotărât (*<i>carte este pe masă</i>, *<i>am cumpărat mașină</i>), dar și hipercorectitudini (*<i>o Maria</i>, *<i>copiile</i>); ▪ pluralul obligatoriu și adesea neregulat în română ↔ plural opțional cu -<i>들</i> -<i>deul</i> în coreeană → erori de tip: *<i>trei copil</i>, *<i>omi</i>, *<i>ouri</i>; ▪ conjugarea după persoană (inexistentă în L1) → folosirea formelor invariabile (*<i>noi cântă</i>, *<i>ei merge</i>); ▪ dificultăți cu timpurile compuse (perfect compus, mai-mult-ca-perfect) și cu conjunctivul, neavând corespondent direct în coreeană;
Sintactic	▪ transferul ordinii SOV → topică nefirească în română (*<i>eu filmul văd</i>, *<i>mâine la școală merg</i>); ▪ tendința de a păstra verbul la final în subordonate, după modelul coreean (structuri acceptabile, dar marcate stilistic); ▪ utilizarea imperfectă a prepozițiilor și a cazurilor: generalizarea lui <i>la</i> și dificultăți cu dativul/genitivul (*<i>spun la prieten</i>, *<i>caiet profesor</i>); ▪ probleme cu propozițiile relative: omisiunea sau folosirea greșită a pronumelor relative (*<i>cartea am cumpărat</i> în loc de <i>cartea pe care am cumpărat-o</i>);
Lexical	▪ lipsa cognatelor și a reperelor internaționale → vocabularul românesc trebuie construit „de la zero”; ▪ tendința de calchiere din engleză sau coreeană: *<i>te mulțumesc</i> (după <i>thank you</i>), expresii traduse mot-à-mot; ▪ dificultăți în redarea conceptelor culturale fără echivalent direct (de exemplu, 정 <i>jeong</i> – legătură emoțională, iubire, afecțiune, dor), ceea ce duce la parafraze stângace; ▪ traducerea literală a expresiilor idiomatice și a colocațiilor coreene (*<i>e ca orezul rece</i> pentru <i>e foarte ușor</i>, *<i>a dansa un dans</i>, *<i>a dormi un somn</i> etc.), cu risc de pleonasme sau formulări nenaturale;

Nivel	Zone de interferență
Pragmatic	▪ reinterpretarea formelor de adresare: sub- sau suprautilizarea lui <i>dumneavoastră</i>; tutuire inadecvată a persoanelor cu statut mai înalt sau, invers, menținerea excesivă a distanței; ▪ diferențe în formularea cererilor, refuzurilor, scuzelor: transferul stilului indirect coreean poate duce fie la enunțuri percepute ca prea vagi, fie – prin traducere literală – la cereri prea directe în română; ▪ interpretarea diferită a registrului informal și a „impoliteții”: forme neutre românești pot părea nepoliticoase unui vorbitor coreean, iar limbajul „dur” poate fi folosit în contexte greșite; ▪ stilul de comunicare și managementul cedării și luării de cuvânt reticentă în a întrerupe, a pune întrebări sau a exprima dezacordul; pot apărea tăceri sau zâmbete care sunt interpretate greșit de interlocutorii români.

Acest rezumat pune în evidență faptul că dificultățile vorbitorilor coreeni de L2 română nu se limitează la pronunție sau gramatică, ci privesc în egală măsură organizarea propoziției, selecția lexicală și adecvarea pragmatică. Din perspectivă didactică, o abordare eficientă a predării românei pentru coreeni ar trebui să țină cont de aceste zone recurente de interferență și să le abordeze explicit, cu exemple contrastive și activități axate pe conștientizare interculturală.

10. Aspecte sociolingvistice

Profilul sociolingvistic al vorbitorului coreean care învață limba română este modelat de percepțiile sale despre limba maternă, despre română și despre relația dintre cele două, precum și de contextul concret în care are loc învățarea. În general, coreeana este percepută de vorbitori ca un nucleu identitar fundamental, strâns legat de istoria și coeziunea națională. Mândria față de Hangul, prezentat frecvent în discursul public drept un sistem de scriere original și „științific”, celebrat anual prin Ziua Hangul, întreține o conștiință lingvistică puternică și o atitudine pozitivă față de limba maternă. În același timp, înainte de contactul efectiv cu România, mulți coreeni știu foarte puține despre limba română și despre spațiul românesc; româna este percepută drept o limbă îndepărtată, relativ „exotică”, dar parte a familiei romanice, ceea ce produce, la studenți, un amestec de curiozitate și ușoară anxietate legată de dificultate.

Motivațiile pentru învățarea limbii române sunt în principal de trei tipuri. În primul rând, există o motivație academică și profesională: studenții care aleg programe de tip „limbi și literaturi străine” în Coreea (de exemplu, la HUFUS) văd româna ca pe o resursă de specializare rară, utilă pentru cariere în diplomatie, afaceri internaționale, traducere sau turism. În al doilea rând, se conturează o motivație culturală: interesul pentru Europa Centrală și de Est, pentru istoria recentă a României, pentru cultura și literatura română, dar și pentru comparații cu experiența coreeană a modernității. Poate exista și o motivație personală (relații de familie, prietenii, proiecte de mobilitate sau migrație), mai

ales în cazul studenților care ajung să studieze în universități românești și își construiesc rețele sociale locale.

Situațiile de bilingvism și de contact lingvistic apar mai ales în contexte de mobilitate. Studenții coreeni aflați la studii în România alternează între coreeană (în comunicarea cu familia, prietenii din Coreea și comunitatea coreeană locală), română (în interacțiunile cotidiene și în anumite contexte academice) și, uneori, engleză ca limbă-pivot. Se poate vorbi, în cazul lor, de un bilingvism funcțional în dezvoltare, în care româna devine treptat limba domeniului universitar și a vieții publice, în timp ce coreeana rămâne limba identității de bază. Diaspora coreeană din România este numeric redusă, dar include oameni de afaceri, misionari, studenți și câteva familii mixte, în cadrul cărora apar copii bilingvi coreeană-română, cu repertorii diferențiate în funcție de situație. În oglindă, absolvenții români specializați în coreeană, care petrec perioade mai lungi în Coreea, dezvoltă un bilingvism invers, consolidând o mică rețea de mediatori interculturali. În ansamblu, aceste microcomunități și trasee biografice bilingve creează condiții favorabile pentru circulația românei în spațiul coreean și, simultan, pentru o mai bună înțelegere a specificului sociolingvistic al coreenei în mediul românesc.

Bibliografie

- Badea 2016: Felix Mihai Badea, *Prof. dr. Jeong O. Park, un coreean îndrăgostit de România. Povestea „Coloanei infinitului” din Coreea de Sud în Evenimentul Zilei*, 2016, disponibil pe: <https://evz.ro/prof-dr-jeong-o-park-un-coreean-indragostit-deromania.ro> [accesat la 21.10.2025].
- Barbu 2021: Oana Luiza Barbu, *Teaching Romanian as a foreign language in universities in China and the Republic of Korea. Challenges and opportunities*, în „Buletinul Științific al UTCB Seria: Limbi străine și comunicare”, vol. XIV, nr. 1/2021, p. 47-63.
- Bîja 2020: Alexandra Bîja, *Non-Native Interpretation and (Re)Production of SI/FL Sounds. Case Study: Korean and Romanian*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philologia”, LXV(1), p. 117-134.
- Bîja 2024: Alexandra Bîja, *Exploring the Pedagogical Significance of Teaching Impolite Language in Korean Language Education* în „The Journal of Linguistic and Intercultural Education”, 17(1), p. 31-46.
- Brown 2010: Lucien Brown, *Questions of appropriateness and authenticity in the representation of Korean honorifics in textbooks for second language learners*, în „Language, Culture and Curriculum”, 23(1), p. 35-50. Doi:10.1080/07908310903474246.
- Cho, Chung 2003: Samson Cho, Christopher K. Chung, *Significance of “Jeong”*, în „Korean Culture and Psychotherapy”, 2003.
- Cho, Whitman 2020: Sungdai Cho, John Whitman, *Korean: A Linguistic Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, 2020.
- Kim 2011: Allan Hyun-oak Kim, *Politeness in Korea*, în Daniel Z. Kadar, Sara Mills, „Politeness in East Asia”, Cambridge University Press, Cambridge, 2011, p. 176-207.
- Kim 2020: Hak-Soon Kim, *Tales Of Two Koreas Forgotten Children Documented*, Korea Foundation, disponibil pe: <https://www.kf.or.kr/kfEng/na/ntt/selectDgtldetailView.200bdo?200bdgtlType=A&mi=2114&dgtlSn=6340&langTy=KOR#:~:text=>

- Mircioiu%20still%20wears%20a%20gold,The%20couple's%20heartbreaking%20story [accesat la 21.10.2025].
- Kim, MacNeill 2020: Mirae Kim, Andrew MacNeill, *Relationship between the Altaic Languages and the Korean Language*, în „Journal of Student Research”, 9(2), p. 1-3. doi:10.47611/jsrhs.v9i2.1083.
- Lee, Ramsey 2011: Ki-Moon Lee, Robert Ramsey, *A History of the Korean Language*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
- Marinescu 2020: Valentina Marinescu, *Narrative Structures and the Export of Meaning: the Case of South Korean Popular Culture's Reception in Central and Eastern Europe*, în Christiana Constantopoulou, *Crisis' Representations*, Brill, Leiden, 2020, p. 97-196, https://doi.org/10.1163/9789004439559_006.
- Mun 2020: Seongkuk Mun, 위대한 수령님께서 밝히신 방언에서 좋은것을 찾아내여 쓸데 대한 사상의 정당성 (Justețea ideii conform căreia trebuie identificate și utilizate elementele valoroase din graiurile/dialectele evidențiate de către Marele Conducător), în Universitatea Kim Il Sung, Departamentul de Limbă și Literatură Coreeană, disponibil pe: <http://www.ryongnamsan.edu.kp/univ/ko/research/articles/27d8d40b22f812a1ba6c26f8ef7df480> [accesat la 15.10.2025].
- Park 2010: Dong-geun Park, *Everything You Wanted to Know about the Korean Language*, în The National Institute of the Korean Language, disponibil pe: https://www.korean.go.kr/front_eng/down/down_01V.do%3Bfront=97C7E3EC432DAF6A259D3DB140C9D9BB?report_seq=639&pageIndex=3&ref=blog.dulingo.com#:~:text=thirteenth%20most%20commonly%20spoken%20language,are%20still%20many%20people%20who [accesat la 15.10.2025].
- Park 2014: Mi-yung Park, *Teacher's use of speech styles in the Korean language classroom*, UMI Dissertation Publishing, ProQuest LLC, disponibil pe: <https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/server/api/core/bitstreams/7c37f56b-d16e-4925-90c9-53f38831dc05/content> [accesat la 15.10.2025].
- Sohn 1999: Ho-min Sohn, *The Korean Language*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
- Yi 1983: Sang-ok Yi, *The Theory of Altaic Languages and Korean*, în K. N. UNESCO, *The Korean Language*, Si-ya-yong-o-sa Publishers, Seoul, 1983, p. 43-54.

Alexandra Bija este cadru didactic asociat la Facultatea de Litere, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, unde predă limba coreeană. A publicat studii și materiale didactice în domeniul predării limbii coreene/al interferențelor lingvistice și al formării competențelor interculturale. Domeniile sale de interes includ interferențele L1-L2, dificultățile fonetice și gramaticale ale învățării limbii coreene și achiziția limbajului.

Vorbitorul croat de limba română

IVANA OLUJIĆ

Universitatea din Zagreb

Limba croată

1. Identificare și clasificare

Limba croată face parte din grupul limbilor slave de sud și este înrudită cu slovena, macedoneana și bulgara, dar mai ales cu sârba, bosniaca și muntenegreana. Între croată și ultimele trei limbi există un grad foarte ridicat de intercomprehensibilitate, chiar dacă există diferențe între variantele standard. Din acest motiv, în unele universități, aceste limbi sunt studiate împreună sub denumirea BHS (bosniacă, croată și sârbă). La Universitatea din București există specializări separate pentru filologia sârbă și croată, iar la Universitatea de Vest din Timișoara o specializare comună (sârbă și croată).

În Evul Mediu, croații au folosit în scris trei limbi (slava veche, croata și latina) și trei alfabetice (glagolitic, chirilic și latin), de aceea Hercigonja (1994) descrie cultura medievală croată ca trilingvă și trialfabetică. Cel mai cunoscut monument paleografic medieval este Bašćanska ploča (Tăblița de piatră din Baška), scrisă în alfabet glagolitic în jurul anului 1100. Primele cărți tipărite în croată apar în 1483, în alfabet glagolitic unghiular. Începând cu Evul Mediu Târziu s-a dezvoltat și o literatură bogată în toate cele trei dialecte ale limbii croate. Standardizarea limbii croate a început în secolul al XIX-lea, în cadrul mișcării de renaștere națională conduse de Ljudevit Gaj, care a propus reforma ortografică în 1830. Denumirea „limba sârbo-croată” a fost folosită în perioada 1954–1991, în fosta Iugoslavie, însă, așa cum scrie Kapović (2010: 132), „nu a existat niciodată o limbă standard sârbo-croată unitară, adică nu a fost niciodată posibil să se scrie simultan și în croată, și în sârbă”.

Contactele limbii croate cu limba română sunt sporadice. Totuși, nu trebuie uitat faptul că Ardealul și Croația au o istorie comună în cadrul Monarhiei Habsburgice (a Austro-Ungariei) și că există o minoritate croată pe teritoriul României, precum și minorități românofone pe teritoriul Croației. Importante sunt și contactele la nivel științific. În 1899, slavistul român Ilie Bărbulescu și-a susținut doctoratul la Universitatea din Zagreb. În secolul al XX-lea, trei lingviști croați de renume – Petar Skok, Vojmir Vinja și August Kovačec – au avut un rol esențial în promovarea culturii și a limbii române în Croația. Petar Skok (1881–1956), fondator al romanisticii croate, a studiat influențele limbilor romanice

asupra dialectelor croate, inclusiv contactele cu limba română, fiind primul care a predat limba română la Universitatea din Zagreb, în anii '20 ai secolului XX. Și alți profesori de limbi romanice au fost conștienți de importanța limbii române pentru romanistică, printre ei numărându-se Vojmir Vinja (1921–2002), August Kovačec (n. 1938), care s-a specializat în dialectul istroromân, și Dražen Varga (n. 1961). Ca urmare a eforturilor ultimilor doi, în anul 2002 s-a înființat Catedra de limba și literatura română la Facultatea de Științe Umaniste și Sociale a Universității din Zagreb (Papašarovski, Šoštarić 2024: 601).

2. Statut și răspândire geografică

Limba croată este vorbită în Croația (unde este singura limbă oficială), precum și în Bosnia și Herțegovina (unde este limbă oficială alături de bosniacă și sârbă). Este prezentă ca limbă minoritară în comunitățile vechi ale croaților din Serbia (în Voivodina – unde este una dintre cele șase limbi oficiale), din Muntenegru, Kosovo, Ungaria și Austria (Burgenland)¹, Italia (Molise), România (Caraș-Severin și Timiș), Slovacia, Cehia, dar și ca limbă moștenită printre membrii diasporei croate mai recente în comunități din Germania, America de Sud și de Nord, Australia etc. În Croația, limba croată este prima limbă pentru aproximativ 4 milioane de vorbitori, iar la nivel global numărul vorbitorilor depășește 5,5 milioane.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba croată are trei dialecte, numite după forma pronumelui interogativ *ce*: *čakavian* (*ča?*), *kajkavian* (*kaj?*) și *štokavian* (*što?*). Primele două dialecte sunt specifice pentru croați, în timp ce al treilea, dialectul *štokavian*, este mai larg răspândit în spațiul sud-slav, fiind vorbit și în toată Bosnia și Herțegovina și în cea mai mare parte a Serbiei. Dialectul *čakavian*, prezent mai ales în zona maritimă, este influențat mai mult de limba italiană, pe când cel *kajkavian*, din nord-vestul Croației, cuprinde mai multe germanisme. Dialectul *štokavian* este și baza dialectală pentru patru limbi standard: croată, sârbă, bosniacă și muntenegreană. Brozović (2005: 3) consideră că vorbitorii acestui dialect constituie una dintre cele mai originale comunități lingvistice din Europa și din lume. Alături de forma pronumelui interogativ, o altă izoglosă importantă pentru diasistemul sud-slav sunt reflexele vechiului *iat* (se notează ca *ě* sau *ê*), care a dat fie *e*, fie *i*, fie *ije/je* (în funcție de lungimea silabei), dar există și graiuri în care apar diferite combinații ale acestor rezultate (de exemplu *e* și *i*).

Varianta standard a croatei este, deci, bazată pe dialectul *štokavian*. Cu toate că printre lingviștii croați a existat, în sec. al XIX-lea, ideea de a include toate cele trei variante ale pronunției silabelor cu vechiul *iat* (*bijelo/bilo/belo*,

¹ Croații din Burgenland utilizează în publicațiile și media lor standardul *burgenlandez* al limbii croate, format pe bază *čakaviană* și normat prin dicționare și prin lucrări de gramatică și ortografie (Samardžija 2015: 177).

vjera, vira, vera), astăzi singura acceptată în limba croată standard este cea (*i*)jekaviană (*bijelo, vjera*).

4. Sistem de scriere

Ortografia croată este fonemică. Alfabetul latin folosit la scrierea acestei limbi are 30 de grafeme, incluzând opt caractere speciale folosite pentru notarea palatalelor (cinci litere cu diacritice: *č, ć, đ, š, ž* și încă trei digrame: *dž, lj, nj*). Aceste grafeme au locul lor în alfabet și fiecare marchează un singur sunet.

Interferențe ale limbii croate L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Sistemul fonologic al limbii croate cuprinde 30 de foneme, dintre care 5 vocale: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/.

	anterioare	centrale	posterioare
înalte	i		u
medii	e		o
joase		a	

Tabel 1. Vocalele croate

Consoanele croate corespund în mare parte celor românești, inventarul croat fiind totuși mai larg în grupul palatalelor, care pe lângă fonemele /tʃ/ și /dʒ/, existente în limba română, include și fonemele /tɕ/, /dʑ/, /ɕ/, /ɲ/ (grafemele corespunzătoare fiind: *ć, đ, lj, nj*). O diferență semnificativă este și faptul că fonemul /r/ poate fi nucleul silabei – în cuvinte precum *prvi* ‘primul’, *prst* ‘deget’, *smrt* ‘moarte’, *trg* ‘piață’, *vrh* ‘vârf’, acest *r* pronunțându-se fără un sunet „ajutător”² (Kapović 2023: 159).

Pentru o mare parte a vorbitorilor de limba croată reprezintă o dificultate diferențierea între /tʃ/ și /tɕ/ (*spavačica* ‘femeie care doarme’, *spavačica* ‘cămașă de noapte’), /dʒ/ și /dʑ/ (*džak* ‘sac’, *đak* ‘elev’), diferența dintre aceste sunete în graiurile lor materne fiind neutralizată.

Accentul în limba croată standard este tonic, silabele accentuate diferențiindu-se prin lungime și ton.

	scurte	lungi
descendente	ː	ˑ
ascendente	ː̌	ˑ̌

Tabel 2. Accentele limbii croate

² Cu excepția silabelor accentuate lungi, în care poate apărea un /ə/.

Accentul este mobil și se realizează prin patru tipuri de intonație: scurt descendent, lung descendent, scurt ascendent, lung ascendent. Suplimentar, silabele posterioare celei accentuate pot avea o lungime neaccentuată. Caracteristicile accentuale pot diferenția sensul, de exemplu *grād* 'grindină' și *grād* 'oraș' sau chiar *dūga* 'doagă', *dūga* 'lungă' (femininul de la *dūg*), *dūga* '(al) datoriei' (genitiv de la *dūg*) și *dūga* 'curcubeu'. Acest sistem complex, totuși, nu este generalizat în dialecte și prin urmare este greu de însușit pentru un număr mare de vorbitori, așa că inclusiv în vorbirea publică foarte des se aude o variantă simplificată, iar în programele de învățare a limbii croate ca limbă străină accentele (cu excepția locului) nu se învață.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Așa cum s-a văzut din prezentarea generală a sistemului fonologic al limbii croate, limba română și limba croată au inventare vocalice asemănătoare, sistemul vocalic al limbii române fiind însă mai amplu, pe când cel consonantic este mai restrâns comparativ cu limba croată. O altă diferență o reprezintă faptul că limba română are diftongi și triftongi, în timp ce în limba croată aceștia nu există³.

Prin urmare, pentru vorbitorii de limba croată ca L1, principalele probleme la nivel fonologic în limba română L2 vor fi în zona vocalelor, în primul rând cele două foneme „în plus” față de sistemul croat – /i/ și /ə/ –, articularea lor și diferențierea (la dictare), dar și articularea sunetului *i* *ultrascurt* și articularea diftongilor. Combinațiile vocalice din română în cuvinte precum *teatru*, *foame*, *deal*, *beau* sunt percepute inițial ca succesiuni de două/trei vocale separate, vorbitorii croați având tendința de a le pronunța ca două silabe distincte și de aceea necesită exersare. În cazul lui *i* *ultrascurt*, poate ajuta conștientizarea faptului că grafemul *i* în limba română poate fi citit, în funcție de poziție, ca /i/ sau /j/, ultima realizare fiind, în general, mai apropiată de sunetul din cuvintele românești terminate cu un *i* neaccentuat.

Accentul, pe de altă parte, nu reprezintă în general o dificultate, sistemul croat fiind mai complex decât cel românesc. Unii vorbitori au tendința de a muta accentul cuvintelor românești mai spre începutul cuvântului, probabil din cauza faptului că în limba croată standard accentul nu poate sta pe ultima silabă (deși se poate auzi frecvent și acest tip de realizare, dialectal).

Existența unor cuvinte care în română conțin grupul *âr*, iar în croată au în același loc /r/ silabic poate duce la pronunțarea modificată a cuvintelor precum *vârf* sau *târg*, cu elidarea vocalei (* /vrf/, * /trg/).

Inventarul consoanelor în limba croată fiind mai larg decât cel din limba română, vorbitorii de limba croată ca L1 nu întâmpină dificultăți majore în ceea ce privește consoanele. Totuși, trebuie acordată atenție pronunției fonemului /l/, care în croată este alveolar (Bičanić *et alii* 2013: 143, Kapović 2023: 124), pe când

³ Unii, de exemplu Barić *et alii* (2005: 50), tratează grupul *ije/je* ca diftongul /ie/, dar Kapović (2023: 183-208) arată că nu este diftong.

în română este dental (Chitoran 2002: 10). Cu toate că în clasificări apare aceeași diferență și la sunetul /r/, în realizare această diferență este imperceptibilă.

La unii vorbitori de croată – cei care în graiul lor matern păstrează diferența dintre palatalele /tʃ/ și /tɕ/ (č și ć), /dʒ/ și /dʑ/ (dž și đ) – pronunția sunetelor /tʃ/, /ʃ/, /ʒ/ poate să difere puțin față de standardul românesc, aliniindu-se cu inventarul croat al fonemelor.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Din punct de vedere morfologic, limba croată este o limbă cu flexiune sintetică. Cuvintele din grupul nominal se declină la șapte cazuri: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ, locativ și instrumental. Există trei genuri gramaticale – masculin, feminin și neutru. Spre deosebire de neutru din limba română, genul neutru croat are forme proprii, deși paradigmele sale se suprapun parțial cu cele ale masculinului. În limba croată nu există articole.

În domeniul verbal, croata dispune de un sistem temporal similar cu cel al românei, cu forme verbale simple și compuse, însă fără conjunctiv și prezumtiv. O diferență importantă este și faptul că cel mai frecvent timp verbal utilizat la trecut este perfectul compus, în timp ce imperfectul, perfectul simplu, chiar și mai-mult-ca-perfectul sunt foarte rare și se folosesc mai ales din motive stilistice (Silić, Pranjković 2005: 192-193). O categorie importantă a verbelor croate este aspectul verbal, cele mai multe verbe formând perechi aspectuale în care un verb este perfectiv și altul imperfectiv (Căpățîină 2021: 50).

Din punct de vedere sintactic, topica preferată este SVO, însă aceasta nu este rigidă. Adjectivele precedă substantivul.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Învățarea limbii române de către vorbitorii de croată este adesea însoțită de interferențe morfologice. Una dintre cele mai mari dificultăți este categoria articolului, absentă în croată. Articolul, mai ales articolul hotărât, trebuie exersat constant, deoarece nu are echivalent direct în L1.

Deși declinarea românească este mai simplă decât cea croată, pluralul românesc are desinențe mai numeroase și mai puțin previzibile. Atât în română, cât și în croată există trei genuri, însă neutru din română se comportă ca ambigen, în timp ce neutru din croată are forme proprii. Deoarece în croată sunt foarte rare substantivele care au genuri diferite la singular și la plural (*oko* n., *oči* f. ‘ochi’), experiența din L1 nu facilitează învățarea genului neutru în română.

Gradele de intensitate ale adjectivelor constituie un alt punct de divergență: croata utilizează exclusiv forme sintetice, pe când româna folosește procedee analitice, ceea ce necesită adaptare conceptuală, dar nu reprezintă o dificultate importantă. În schimb, sistemul demonstrativelor prezintă o provocare mai mare: croata distinge trei grade de depărtare, româna doar două, iar croata utilizează o singură formă pentru pronumele și adjectivul pronominal

demonstrativ, spre deosebire de română, unde acestea sunt diferite atunci când adjectivul pronominal demonstrativ este antepus.

În domeniul verbal, verbele reflexive necesită o atenție specială: pronumele reflexiv croat este invariabil, pe când în română pronumele reflexiv variază în funcție de persoană, număr și caz (*budim se* ‘mă trezesc’, *budiš se* ‘te trezești’, *budi se* ‘se trezește’ etc.), ceea ce implică un efort suplimentar pentru vorbitorul de limbă croată ca L1. Pentru vorbitorii nativi de croată, verbele cu reflexivul la dativ reprezintă o noutate (sunt posibile doar dialectal, de asemenea cu pronumele invariabil).

În privința timpurilor, ambele limbi dispun de forme compuse, dar croata folosește aproape exclusiv un singur viitor, echivalent celui românesc, cu auxiliarul *a vrea*. Exprimarea trecutului provoacă dificultăți suplimentare, întrucât croata recurge predominant la perfectul compus. Funcțiile imperfectului românesc sunt exprimate în croată prin perfectul compus de la verbe imperfective, dar determinarea aspectului în L1 nu este imediată pentru studenți, ci necesită timp și practică. De asemenea, identificarea situațiilor în care este necesar mai-mult-ca-perfectul în română este mai dificilă, fiindcă în croată acest timp verbal este de obicei înlocuit cu perfectul compus (însotit eventual de un complement circumstanțial corespunzător).

Absența modului conjunctiv în croată determină tendința vorbitorilor nativi de croată de a folosi infinitivul în locul acestuia. Construcțiile cu conjuncția *da + prezent* din limba sârbă, apropiată croatei, pot oferi un punct de sprijin. O altă problemă, fără legătură cu L1 este faptul că modul conjunctiv are forme particulare diferite de prezent la persoana a III-a.

În sfârșit, diferențele dintre diateza activă și cea pasivă pot provoca dificultăți: în croată, perfectul compus se formează cu auxiliarul *a fi* și de aceea studenții cu croata L1 uneori identifică greșit pasivul românesc ca fiind perfect compus.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

În procesul de achiziție a limbii române de către vorbitorii de croată ca L1, interferențele sintactice sunt mai puțin frecvente decât cele morfologice.

Ambele limbi fiind *pro-drop*, studenții sunt deja familiarizați cu faptul că subiectul poate fi omis. Nici ordinea cuvintelor nu reprezintă o problemă semnificativă. Româna preferă adjectivele postpuse, dar vorbitorii de croată se adaptează ușor la această regulă, mai ales dacă au experiență cu alte limbi romanice. La fel ca în română, și în croată propozițiile negative se formează cu dublă (multiplă) negație: *Nitko nikad nikome nije ništa rekao*. ‘Nimeni nu a spus nimănui nimic niciodată.’

Printre dificultățile majore la nivel sintactic, se numără prepoziția *pe* ca marcă a complementului direct (mai ales la acuzativul pronumelui relativ *care*), fiindcă nu corespunde situației din L1, unde acuzativul este exprimat prin desinență. Prepozițiile și folosirea lor diferă parțial de limba croată (de exemplu,

în L1 diferența dintre direcție și loc se exprimă cu aceleași prepoziții, dar cu cazuri diferite – acuzativ vs locativ).

Dublarea clitică este un fenomen absent în limba croată și, ca atare, mai greu de însușit în limba română. Mijloacele prin care se exprimă „vagul” semantic (Pană Dindelegan 2002: 64) sunt în ambele limbi similare, dar diferența apare la utilizarea persoanei a II-a singular pentru exprimarea generalității. În croată există tendința de a adapta acest tip de propoziții la interlocutor, așa că ele apar atât la persoana a II-a singular, cât și la pluralul de politețe (*ne možete disati* ‘nu poți respira’, ‘nu se poate respira’). Formele de tipul *mă cheamă* nu au correspondent direct în croată, ceea ce pentru studenți impune memorarea acestor construcții.

Un alt aspect căruia trebuie să i se acorde atenție este și intercalarea adverbilor între auxiliar și verbul predicativ. Această situație apare și în limba croată, însă spre deosebire de română, unde fenomenul este limitat la adverbele *cam, mai, prea, și, tot* (Havu 2016: 25; Pana Dindelegan, Maiden 2021: 400-401), în croată intercalarea adverbilor între auxiliar și verbul predicativ are loc mai frecvent și este mai puțin restrictivă.

La nivelul enunțului există câteva situații care necesită atenția profesorului. În circumstanțialele condiționale din limba română, timpurile verbale sunt distribuite altfel decât în croată și, în plus, în limba română nu se poate identifica tipul propoziției condiționale pe baza conjuncției, pe când în croată există, în principiu, trei conjuncții diferite (*ako, kad, da*), care ajută, împreună cu formele verbale, la identificarea tipului de circumstanțială condițională.

Propozițiile temporale de anterioritate prezintă o provocare pentru studenții vorbitorii nativi de croată, deoarece echivalentul conjuncției *după ce* este deseori în croată conjuncția *kad* (al cărei prim sens este ‘când’), urmată de un verb perfectiv, succesiunea acțiunilor fiind exprimată de aspectul verbului, nu de conjuncție.

Concordanța timpurilor verbale nu există în croată, ceea ce corespunde situației din română. Excepția o reprezintă propozițiile complete directe de tipul *Am văzut că era obosită.*, în care, în croată, apare timpul prezent, așa că vorbitorii de croată au tendința să folosească prezentul în exemple similare.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Lexicul limbii croate reflectă o evoluție complexă, determinată de contactele istorice și de procesele interne de formare. Croata este o limbă slavă, dar de-a lungul timpului a împrumutat o serie de cuvinte din alte limbi. Sursele principale de împrumuturi lexicale le reprezintă latina, greaca, germana, italiana, turca și maghiara în perioadele istorice, iar în epoca contemporană domină împrumuturile din engleză. O mare parte a cuvintelor de origine franceză au intrat în limba croată prin intermediul limbii germane.

Istoric vorbind, spațiul Croației a fost multilingv, cu influența, în Evul Mediu, a Veneției în ținuturile de la mare, precum și cu cea a limbii germane, puternică în regiunile de nord-vest și centrale. Numărul împrumuturilor este ceva mai mare în dialecte, în timp ce la nivelul limbii standard există tendințe puriste puternice. Din punct de vedere istoric, în graiurile adriatice și în dialectul *čakavian* se întâlnesc mai multe împrumuturi din italiană, în timp ce în nord-vestul Croației și în dialectul *kajkavian* se regăsesc împrumuturi mai ales din germană, dar și unele din maghiară. În graiurile *štokaviene* din regiunile aflate cândva sub ocupație otomană există un anumit număr de turcisme.

O cercetare arată că, în decurs de treizeci de ani, proporția împrumuturilor s-a modificat, așa încât, dacă în anii '70 predominau internaționalismele, la începutul anilor 2000 se observă o preponderență clară a anglicismelor (Skelin Horvat 2004: 101-103).

În ceea ce privește formarea cuvintelor, limba croată utilizează predominant derivarea, fie cu sufixe, fie cu prefixe, pe când compunerea și mai ales conversia sunt mai rare.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Analiza contrastivă a lexicului și a frazeologiei relevă o serie de fenomene care pot influența procesul de învățare a limbii române de către vorbitorii de croată. În primul rând, prezența slavismelor în limba română și a împrumuturilor din latină și franceză în L1 constituie un avantaj parțial pentru învățarea limbii române, deoarece facilitează recunoașterea unor termeni. Totuși, aceasta nu garantează înțelegerea completă și, în practică, necesită prudență. Există o serie de *falși prieteni* (Olujić, Bošnjak Botica 2007), de exemplu, *bijuterie* nu corespunde lexemului croat *bižuterija*, care înseamnă 'podoabă fără valoare' și nici *cocoș* și *kokoš* nu sunt echivalente, lexemul croat însemnând 'găină'. Dar, abordați cu o anumită precauție, chiar și *falșii prieteni* pot servi ca strategie mnemotehnică bună pentru învățarea lexicului limbii române. În acest sens, diversitatea dialectală a limbii croate și experiența de învățare sau contactul cu alte limbi pot constitui un sprijin (de exemplu, cuvintele dialectale *raca* 'rața', *dumna* 'călugăriță' pentru *doamnă*) (Ćupurdija 2025).

Din punct de vedere cultural, cele două limbi aparțin unor spații culturale similare, însă termenii legați de tradiția ortodoxă (de exemplu, *toacă*) și unele urări (*Să vă fie de bine!*, *Să vă trăiască!*) pot crea dificultăți de traducere, deși nu neapărat de învățare.

Expresiile idiomatice oferă un teren mixt: există similitudini, mai ales când sursa este comună – de obicei biblică sau antică (*Cine sapă groapa altuia, cade singur în ea.*), dar și diferențe semnificative, care pot provoca erori de interpretare (de exemplu, *colac peste pupăză*).

Un aspect important îl constituie verbele care necesită traducere diferită în funcție de tranzitivitate sau reflexivitate: *a uita/a se uita* (echivalentele croate sunt *zaboraviti/gledati*), *a afla/a se afla* (echivalentele: *saznati/nalaziti se*), *a*

plânge/a plânge pe cineva/a se plânge (echivalentele: *plakati/oplakivati koga/žaliti se*), *a crește/a crește pe cineva/a crește ceva* (*rasti, odrastati/odgajati/uzgajati*). Există, bineînțeles, și situații comparabile (*a spăla/a se spăla* – echivalentele: *prati/prati se*).

Locuțiunile verbale – mai frecvent utilizate decât structurile perifrastice comparabile din croată (Silić, Pranjković 2005: 188) – pot genera dificultăți pentru vorbitorii de croată ca L1, mai ales pentru că multe locuțiuni verbale românești corespund în croată unor verbe simple (*a da de veste, a face rost, a face față* – echivalente: *obavijestiti, nabaviti, odoljeti/iskazati se*). În formarea cuvintelor, apar paralelisme (*a da/a preda* – echivalentele: *dati/predati*), dar mai des discrepanțe: verbelor croate prefixate le corespund adesea verbe românești cu alt radical (*puniti* ‘a umple’, *popuniti* ‘a completa’), ceea ce duce la erori prin analogie.

Diminutivarea adjectivelor și a adverbilor este un procedeu mai productiv în limba română. Cu toate că sensul este transparent, multe dintre aceste lexeme nu au echivalent în croată (*bunicel, binișor*).

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Formulele de salut se numără printre primele expresii învățate la orele de limba română. În același timp se stabilesc și relații de echivalență cu L1, diferențiate în funcție de registru și context. În situații formale sunt utilizate expresii precum *Dobar dan!* ‘Bună ziua!’, *Doviđenja!* ‘La revedere/Bună ziua!’, *Poštovanje!* ‘(Vă salut cu) stimă!’, în timp ce în contexte informale predomină *Bok/Bog!* ‘Bună! Salut!’, *Ćao!* ‘Ciao!’. Alegerea formulei depinde de vârstă, de statut social, de gradul de apropiere sau de calea comunicării. Semnele nonverbale au, de asemenea, un rol important: strângerea mâinii în contexte formale, îmbrățișarea sau sărutul pe obraz între persoane apropiate.

Adresarea politicoasă presupune în croată folosirea formei de plural a pronumelui la persoana a II-a: *Vi* (scris cu majusculă) ‘dumneavoastră’, însoțit de verb la persoana a II-a plural. În comunicarea scrisă, ca formă intermediară între *Vi* și *ti* ‘tu’ e poate folosi *Ti* (Udier 2018: 166-167). Pentru persoana a III-a nu există pronume specific de politețe. Elevii și părinții lor, studenții, colegii mai tineri se adresează profesorilor cu *profesore/profesorice*, în general fără *domn/doamnă*, cu excepția discursurilor publice foarte formale (Udier 2018: 170). Același lucru este valabil și pentru medici (*doktore/doktorice* – vocativ de la *doctor/doctoriță*). În învățământul superior, profesorii se adresează studenților cu *kolega/kolegice* (vocativ de la ‘coleg/colegă’) și folosesc pluralul de politețe.

Strategiile de politețe și de atenuare în limba croată includ evitarea imperativului prin recurgerea la condițional sau formularea cererii sub forma unei întrebări. Refuzul se atenuează prin adverbele (*nažalost* ‘din păcate’) și folosirea condiționalului. În ambele cazuri contează și intonația potrivită (Karlić, Bago 2021: 135-137).

Organizarea discursului conversațional se bazează pe reguli de alternare a vorbirii. Interlocutorii așteaptă, de regulă, finalizarea propoziției înainte de a prelua cuvântul, deși suprapunerile scurte (*da, da...*) indică ascultarea activă. Pauzele și tăcerile pot semnala reflecția, însă pauzele prea lungi sunt percepute ca stânjenitoare.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Repertoriul formulelor de salut formale din limba croată corespunde bine situației din limba română. De exemplu, printre formulele croate de salut se numără și *Dobro jutro!* ‘Bună dimineața!’, ceea ce nu este întotdeauna cazul în alte limbi (Bibiri, Mocanu 2019: 2). Totuși, există și unele diferențe în utilizarea formulelor la despărțire: în croată nu se folosește *Dobar dan!* ‘Bună ziua!’ la plecare, salutul *Dovidenja!* ‘La revedere!’ acoperind atât contexte formale, cât și mai puțin formale.

Evantaiul formulelor informale de salutare din limba română poate crea confuzie sau nesiguranță pentru vorbitorii de croată ca L1, îndeosebi pentru începători. Informațiile de la vorbitori nativi sunt uneori contradictorii, de exemplu, unii consideră salutul *Bună!* rezervat pentru femei, cu toate că literatura nu susține diferența de gen în acest caz (Bibiri, Mocanu 2019: 14-15).

Formula *Sărut mâna!* ridică dificultăți semnificative pentru vorbitorii de croată. Aceasta este utilizată în contexte variate, de la salut respectuos până la exprimarea recunoștinței, și nu are un echivalent adecvat în L1. Din acest motiv chiar și traducătorii experimentați tind să o redea literal (*Ljubim ruke!*), ceea ce nu reflectă sensul pragmatic. În plus, asocierea cu gestul sărutului mâinii, deși tot mai rară în România (Bibiri, Mocanu 2019: 12), poate provoca disconfort cultural, întrucât obiceiul nu este prezent în Croația.

Diferențele culturale devin evidente și în unele formule religioase. În timp ce *Crăciun fericit!* sau *Paște fericit!* se percep ca formule neutre, urarea *Hristos a înviat!* este percepută de vorbitorii de croată ca profund religioasă. În plus, nu există un echivalent direct în limba croată, ceea ce complică adaptarea pragmatică.

O altă dificultate apare în interpretarea expresiei uzuale *Ce (mai) faci?* Vorbitorii croați tind să o înțeleagă literal și răspund cu enunțuri descriptive precum *Citesc.* sau *Aștept.*, în loc să o perceapă ca pe o formulă de întreținere a conversației. Răspunsul adverbial, mărturisesc ei, „sună ciudat”. Această formulă se poate face mai familiară prin comparație cu expresia dialectală (percepută de obicei ca amuzantă de către cei care nu sunt vorbitori ai dialectului respectiv): *Šta ima?* (aproximativ ‘Ce mai e nou?’), la care se răspunde *Pomalo.* sau *Ide.* (‘Ușurel’ sau ‘Merge’).

În ceea ce privește adresarea, utilizarea formei *dumneata*, relativ rară în româna contemporană, poate crea neînțelegere.

Vorbitorii de croată întâmpină dificultăți în înțelegerea particulelor discursive românești precum *mă, bă, bre* și în perceperea nuanțelor dintre ele.

În general interjecțiile sunt mai puțin prezente în manuale, deși ele reprezintă o cunoștință culturală importantă.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii croate L1 cu limba română L2

Analiza de mai sus a arătat unele dificultăți sau provocări specifice cu care se confruntă vorbitorii de limbă croată ca L1 învățând limba română, dar și că unele trăsături ale limbii L1 pot fi un ajutor binevenit (transfer pozitiv) pentru învățarea limbii române: sistemul fonologic similar, existența celor trei genuri, existența timpurilor verbale compuse, absența concordanței timpurilor verbale, prezența cuvintelor de origine slavă, dar și a împrumuturilor de origine latină sau din limbi romanice, varietatea dialectală, experiențe culturale și istorice comune sau similare.

Cele mai importante dificultăți care provin din interferența între L1 și L2 se prezintă în formă tabelară.

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- articularea și diferențierea fonemelor /i/ și /ə/; - articularea sunetului <i>i ultrascurt</i>; - articularea diftongilor/a triftongilor;
Morfologic	- articolul, mai ales articolul hotărât; - pluralul substantivelor; - genul neutru; - sistemul demonstrativelor; - verbele reflexive, mai ales cele cu reflexivul la dativ; - imperfectul românesc; - modul conjunctiv;
Sintactic	- prepoziția <i>pe</i> ca marcă a complementului direct; - dublarea clitică; - propozițiile condiționale;
Lexical	- falșii prieteni; - expresiile idiomatice; - verbele care necesită traducere diferită în funcție de tranzitivitate sau reflexivitate (<i>a plânge, a plânge pe cineva, a se plânge</i>); - locuțiunile verbale; - termenii culturali, mai ales cei legați de tradiția ortodoxă și unele urări;
Pragmatic	- folosirea pronumelui <i>dumneavoastră</i>; - formulele informale de salut; - folosirea expresiei uzuale <i>Ce (mai) faci?</i> și răspunsul la aceasta; <i>Sărut mâna!</i> și răspunsul corespunzător.

Tabel 3. Zone de interferență ale limbii croate L1 cu limba română L2

Aceste diferențe evidențiază necesitatea unei abordări contrastive în predare, pentru a preveni transferul negativ și a facilita dezvoltarea competenței

lingvistice și culturale în limba română. În procesul didactic sunt binevenite comparații ale celor două sisteme lingvistice, inclusiv la nivel dialectal (în L1), precum și comparațiile elementelor culturale.

10. Aspecte sociolingvistice

Un factor care facilitează predarea limbii române în Croația este faptul că, de obicei, studenții de la limba română din Croația au deja experiența învățării a cel puțin două limbi străine (engleza din școala gimnazială, plus încă o limbă în liceu, de obicei germană, italiană, franceză sau spaniolă). Motivația lor pentru alegerea specializării variază – unora li se pare o limbă interesantă, mai ales dacă au învățat alte limbi romanice, alții își găsesc motivația în elemente culturale și istorice, dar există și o mică parte a celor care sunt interesați de română datorită originii (părinți români).

Bibliografie

- Barić *et alii* 2005: Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika, *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Bibiri, Mocanu 2019: Anca-Diana Bibiri, Mihaela Mocanu, *Greetings and farewells in contemporary Romanian: a sociolinguistic approach*, în „Zeitschrift für romanische Philologie”, September 2019, p. 1-21.
- Bičanić *et alii* 2013: Ante Bičanić, Anđela Francić, Lana Hudeček, Milica Mihaljević, *Pregled povijesti, gramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*, Croatica, Zagreb, 2013.
- Brozović 2008: Dalibor Brozović, *Hrvatski štokavski dijalekti – razvoj i stanje*, în „Hrvatski dijalektološki zbornik”, Zagreb, vol. 14, 2008, p. 3-12.
- Căpățînă 2021: Clara Căpățînă, *Aspectul verbal în croată și modalități de redare în română*, Pro Universitaria, București, 2021.
- Chitoran 2002: Ioana Chitoran, *The Phonology of Romanian: A Constraint-Based Approach*, Mouton de Gruyter, Berlin–New York, 2002.
- Ćupurdija 2025: Delia Ćupurdija, *Exploatarea capitalului lingvistic al studenților croați în predarea limbii române*, comunicare la A VI-a conferință internațională de studii românești din Cehia și Slovacia – De la filologie la traducerea artistică, Praga, 18–19 septembrie 2025.
- Pană Dindelegan 2002: Gabriela Pană Dindelegan, *Reflecții asupra organizării sintactice a propoziției în limba română. Relația S–V–O*, în *Actele colocviului Catedrei de limba română. Perspective actuale în studiul limbii române*, București, 2002.
- Havu 2016: Jukka Havu, *Sistemul temporal și aspectual al limbii române în contextul romanic*, în „Analele Universității Dunărea de Jos din Galați, Lexic comun / Lexic specializat”, vol. 16, nr. 1-2, 2016, p. 25-40.
- Hercigonja 1994: Eduard Hercigonja, *Tropismena i trojezična kultura hrvatskoga srednjovjekovlja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1994.
- Jelaska, Hržica 2005: Zrinka Jelaska, Gordana Hržica, *Utjecaj srodnih jezika: hrvatski i srpski*, în Zrinka Jelaska *et alii*, *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005, p. 286-298.
- Kapović 2010: Mate Kapović, *Čiji je jezik?*, Algoritam, Zagreb, 2010.
- Kapović 2023: Mate Kapović, *Uvod u fonologiju*, Sandorf, Zagreb, 2023.

- Karlič, Bago 2021: Virna Karlič, Petra Bago, (*Računalna*) *pragmatika: temeljni pojmovi i korpusnopragmatičke analize*, FF-press, Zagreb, 2021.
- Olujić, Bošnjak Botica 2007: Ivana Olujić, Tomislava Bošnjak Botica, *Pravi i lažni parovi u hrvatskom i rumunjskom jeziku*, în „Rasprave Instituta za jezik i jezikoslovlje”, Zagreb, vol. 33, 2007, p. 305-324.
- Pana Dindelegan, Maiden 2025: Gabriela Pana Dindelegan, Martin Maiden, *O gramatică a limbii române altfel*, Univers Enciclopedic Gold, București, 2021.
- Paprašarovski, Šoštarić 2024: Marija Paprašarovski, Sanja Šoštarić, *Odsjek za romanistiku*, în Nevena Škrbić Alempijević, Stjepan Damjanović (ed.), *150 godina Filozofskog fakulteta*, FF-press, Zagreb, 2024, p. 589-610.
- Samardžija 2015: Marko Samardžija, *Gradišćanski Hrvati i gradišćanskohrvatski*, în „Poznańskie Studia Slawistyczne”, Poznań, vol. 8, 2015, p. 167-183.
- Silić, Pranjeković 2005: Josip Silić, Ivo Pranjeković, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Skelin Horvat 2004: Anita Skelin Horvat, *Posuđivanje u hrvatski jezik u dvama razdobljima*, „Suvremena lingvistika”, vol. 57-58 no. 1-2, 2004, p. 93-104.
- Udier 2018: Sanda Lucija Udier, *Razvijanje pragmatičke kompetencije u hrvatskome kao inome jeziku*, în „Jezikoslovlje” vol. 19.1, 2018, p. 159-183.

Ivana Olujić este conferențiar la Universitatea din Zagreb, Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, unde predă diferite cursuri și seminare de literatura română, precum și cursuri practice de traducere. A activat anterior ca asistent în predarea limbii croate ca limbă străină/moștenită în licee din Burgenland, Austria (2003/2004) și ca lector de limba croată în România, la Universitatea din București, Facultatea de Limbi Străine (2006/2007). A colaborat cu centre universitare din Timișoara, Sibiu și Cluj.

A publicat studii în domeniul literaturii, traductologiei, dialectologiei și interferențelor lingvistice. Domeniile sale de interes includ interferențele L1–L2, contacte lingvistice, minorități naționale/lingvistice, literatura.

Este autor sau coautor al mai multor articole din aceste domenii și al unei monografii despre primul război mondial în literatura română. În perioada 2022-2024 a condus proiectul *Vorbitorii de grai kajkavian și șoacății din Banatul românesc*, la care încă participă activ.

A publicat o serie de traduceri din literatura română, printre autorii români numărându-se Norman Manea *Plicul negru* (în colaborare cu Luca-Ioan Frana), Mircea Cărtărescu *Nostalgia* (în colaborare cu Luca-Ioan Frana și Marina Gessner) sau Tatiana Țibuleac *Grădina de sticlă și Vara în care mama a avut ochii verzi*.

Vorbitorul englez de limba română

ANDREEA NECHIFOR

Universitatea Transilvania din Braşov

Limba engleză

1. Identificare şi clasificare

Limba engleză reprezintă astăzi una dintre cele mai răspândite limbi de comunicare internaţională, iar evoluţia sa a avut loc pe parcursul a aproape două milenii, originile sale situându-se în secolul al V-lea d.Hr., când triburile germanice ale anglilor, saxonilor şi juţilor au migrat din Peninsula Iutlanda şi din zonele nordice ale Europei continentale către arhipelagul britanic, unde au adus cu ele dialecte vest-germanice care au constituit substratul limbii engleze vechi (Crystal 2003: 6-10). Această primă fază, numită *Old English* sau *Anglo-Saxon* (circa 450–1100 d.Hr.), a fost urmată de perioada englezei mijlocii (*Middle English*, 1100–1500), puternic influenţată de franceza normandă după cucerirea normandă din 1066, ceea ce a transformat vocabularul şi structura limbii într-un mod profund (Baugh, Cable 2013). Tranziţia către engleza modernă timpurie (*Early Modern English*, 1500–1700) a coincis cu Renaşterea şi cu standardizarea ortografică, în timp ce engleza modernă (*Modern English*, din 1700 până în prezent) a cunoscut o expansiune globală fără precedent prin colonizarea britanică şi, ulterior, prin hegemonia economică şi culturală anglo-americană (McArthur 1998).

Din perspectiva clasificării lingvistice, engleza aparţine familiei indo-europene, ramurii germanice, subramură germanică occidentală, alături de limbile înrudite apropiate precum germana, olandeza şi friziana (Crystal 2003). Deşi denumirea oficială rămâne constantă, limba a purtat şi alte nume de-a lungul istoriei, cum ar fi *Anglo-Saxon* pentru varianta veche şi *British English* sau *American English* pentru varietăţile geografice contemporane, însă aceste desemnări reflectă mai degrabă etape evolutive sau diferenţieri diatopice decât identităţi lingvistice distincte (McArthur 1998). Contactul cu limba română s-a intensificat semnificativ în special după căderea regimului comunist din 1989, când România a deschis frontierele către influenţele culturale occidentale, ceea ce a generat un aflus masiv de împrumuturi lexicale din engleză în domeniile tehnologiei, economiei, mass-media şi culturii populare (Bantaş 2000), multe dintre ele fiind considerate barbarisme întrucât au înlocuit forţat echivalente lexicale româneşti perfect valide, uneori exclusiv din raţiuni de etalare a unei

supremații socio-lingvistice. Anterior acestei perioade, contactele au fost sporadice și limitate la sfere restrânse, cum ar fi cea diplomatică sau academică, însă transformările post-decembriste au accelerat procesul de anglicizare a românei contemporane (Avram 2010).

Referitor la figurile emblematice care au facilitat comunicarea interculturală între spațiile anglofon și românesc, se pot distinge contribuții decisive în multiple direcții. Din perspectiva promovării culturii românești în spațiul anglo-american, Norman Manea – scriitor și eseist stabilit în Statele Unite din 1988, unde a devenit profesor și *writer in residence* la Bard College – a publicat peste douăzeci de volume traduse în engleză, dintre care *The Hooligan's Return* (2003) a fost elogiat de *The New York Times* și de critici internaționali precum Philip Roth și Saul Bellow, construind astfel o punte culturală autentică între sensibilitatea est-europeană și publicul american (Deletant 2006). În mod similar, Andrei Codrescu, poet și eseist româno-american, a acționat timp de peste trei decenii (1983–2016) în calitate de comentator pentru National Public Radio, aducând perspectiva exilului românesc și a criticii culturale satirice în fața a milioane de ascultători americani, în timp ce a editat revista de avangardă *Exquisite Corpse* și a tradus poezie românească pentru publicul anglofon (Codrescu 1991). Opera sa anglo-americană a fost, la rândul ei, tradusă în română, contribuind la dialogul intercultural bilateral, după cum atestă traducerile din *Ay, Cuba! A Socio-Erotic Journey* (1999) și *An Involuntary Genius in America's Shoes* (2001) publicate în reviste culturale românești precum *Gând Românesc* și *Euphorion* (Brătan 2010, 2011), iar recepția critică a operei sale în România a fost substanțială (Brătan, 2008). În direcția inversă, din spațiul britanic, Dennis Deletant, istoric și profesor emerit la University College London, devenit cetățean român în 2022, a dedicat peste cinci decenii studierii istoriei României, publicând monografiile de referință precum *Ceaușescu and the Securitate* (1995) și *Hitler's Forgotten Ally: Ion Antonescu* (2006), toate traduse în română și utilizate ca surse fundamentale pentru înțelegerea istoriei contemporane românești de către cercetători din ambele spații culturale (Deletant 1995, 2006). Demni de menționat mai sunt și traducătorii și autorii români de dicționare englez-român și român-englez, precum Leon Levițchi (1974, 1992) și Andrei Bantaș (1992), care au adus literatura engleză clasică și modernă publicului românesc, facilitând astfel un dialog intercultural bilateral și contribuind la familiarizarea cititorilor români cu universul cultural anglo-saxon. Acești agenți culturali au acționat ca mediatori culturali autentici, depășind barierele lingvistice și creând spații de înțelegere reciprocă între cele două arii culturale. Aceste personalități au transcens barierele lingvistice și au creat spații de dialog intercultural bilateral, facilitând înțelegerea reciprocă între comunitățile românească și anglofonă prin contribuții academice, literare și mediatice substanțiale.

2. Statut și răspândire geografică

Limba engleză beneficiază de statutul de limbă oficială în peste 60 de țări, printre care Regatul Unit, Statele Unite ale Americii, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Africa de Sud, India, Singapore și numeroase state din Africa și Caraibe, ceea ce reflectă moștenirea colonială britanică și influența geopolitică contemporană (Crystal 2003). În plus, engleza deține statutul de limbă oficială și de lucru a Uniunii Europene, conform Regulamentului Nr. 1/1958 (modificat), menținându-și această poziție chiar și după retragerea Regatului Unit din UE în 2020, deoarece rămâne limbă oficială în Irlanda și Malta, în timp ce Comisia Europeană își desfășoară operațiunile interne în trei limbi de lucru: engleză, franceză și germană (European Commission 2024). Conform datelor furnizate de *Ethnologue*, aproximativ 380 de milioane de oameni vorbesc engleza ca limbă maternă, în timp ce peste 1,5 miliarde de persoane o utilizează ca limbă secundă sau străină, transformând-o astfel în principalul vehicul de comunicare internațională din lume (Eberhard *et alii* 2023). Modelul propus de Kachru (1985) identifică trei cercuri concentrice ale răspândirii englezei: cercul interior (*Inner Circle*) cu vorbitorii nativi, cercul exterior (*Outer Circle*) cu varietățile instituționalizate din fostele colonii, și cercul în expansiune (*Expanding Circle*) cu utilizatorii de engleză ca *lingua franca*. Această distribuție globală conferă limbii engleze un statut unic de limbă vehiculară pentru știință, tehnologie, comerț internațional și diplomație (Graddol 2006).

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba engleză prezintă o diversitate dialectală remarcabilă, iar principalele varietăți regionale includ engleza britanică (*British English*), engleza americană (*American English*), engleza australiană (*Australian English*), engleza canadiană (*Canadian English*), engleza sud-africană (*South African English*) și engleza indiană (*Indian English*), fiecare cu particularități distinctive la nivel fonetic, lexical și gramatical (Hughes *et alii* 2012). Diferențele fonetice sunt deosebit de evidente în sistemul vocalic: astfel, engleza britanică standard conservă distincția între vocalele din *lot* și *thought*, în timp ce engleza americană generală neutralizează această opoziție prin fenomenul cunoscut sub denumirea de *cot-caught merger* (Labov *et alii* 2006). La nivel lexical, divergențele se manifestă prin alegerea termenilor pentru realități identice – *lift vs elevator*, *lorry vs truck*, *flat vs apartment* – ceea ce reflectă evoluții semantice independente pe continente diferite (Algeo 2006). Varietatea standard britanică, cunoscută sub numele de *Received Pronunciation* (RP) sau *BBC English*, s-a impus istoric ca model de prestigiu asociat cu elitele educaționale și cu instituțiile londoneze, deși proporția vorbitorilor nativi de RP nu depășește 3% din populația Regatului Unit (Wells 1982). În Statele Unite, conceptul de varietate standard este mai difuz, însă *General American* funcționează ca normă de referință în mass-media și în educație, caracterizându-se prin pronunția rotică consistentă (adică pronunția lui /r/ în

toate pozițiile, inclusiv post-vocalic, ca în *car, bird, four*) și prin simplificarea unor grupuri consonantice (Wolfram, Schilling 2016). Standardizarea englezei a fost un proces gradual, influențat de tipărirea Bibliei King James (1611), de dicționarele lui Samuel Johnson (1755) și Noah Webster (1828), precum și de consolidarea sistemelor educaționale naționale care au promovat norme ortografice și gramaticale unitare (Beal 2004).

4. Sistem de scriere

Limba engleză utilizează alfabetul latin compus din 26 de litere – 5 pentru vocale (*a, e, i, o, u*) și 21 pentru consoane – fără a include diacritice sau caractere speciale în ortografia standard, deși împrumuturile recente din alte limbi pot păstra temporar marcate precum accentele acute sau grave (Venezky 1999). Ortografia engleză se caracterizează printr-o natură predominant etimologică, conservând forme grafice care reflectă originea istorică a cuvintelor mai degrabă decât pronunția contemporană, ceea ce generează discrepanțe semnificative între reprezentarea scrisă și realizarea fonică (Carney 1994). Astfel, relația dintre grafeme și foneme este opacă și imprevizibilă în comparație cu sistemele ortografice fonemice ale limbilor precum spaniola sau româna, iar inconsecvențele ortografice – exemplificate prin diverse pronunții ale secvenței *ough* în cuvinte ca *through, tough, thought* și *bough* – reprezintă o provocare constantă pentru învățarea limbii (Upward, Davidson 2011). Această complexitate ortografică rezultă din stratificarea influențelor istorice succesive, inclusiv din latină, franceză normandă și scandinavă, precum și din fosilizarea formelor grafice după introducerea tiparului în secolul al XV-lea, moment în care standardizarea a fixat inconsecvențele existente (Crystal 2012).

Interferențe ale limbii engleze L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Sistemul fonologic al limbii engleze se distinge prin complexitatea inventarului său vocalic, care cuprinde între 14 și 20 de monoftongi, în funcție de varietatea dialectală analizată, precum și prin prezența a 8 diftongi, ceea ce contrastează semnificativ cu sistemul vocalic mai restrâns al limbii române (Roach 2009). Consonantismul englez include 24 de foneme consonantice, printre care se numără sunetele fricative dentale [θ] și [ð] – inexistente în română – iar acestea constituie frecvent surse de dificultate pentru vorbitorii de limbi care nu posedă astfel de articulații în repertoriul fonologic nativ (Cruttenden 2014). Un aspect definitiv al englezei îl reprezintă caracterul său de limbă cu ritm accentual (*stress-timed language*), în care silabele accentuate apar la intervale regulate, în timp ce vocalele din silabele neaccentuate suferă reducere la vocala centrală [ə] sau dispar complet, fenomen care modifică

substanțial structura temporală a vorbirii comparativ cu ritmul silabic (*syllable-timed*) al limbii române, unde fiecare silabă primește o durată aproximativ egală (Wells 2008).

Lungimea vocalică funcționează ca trăsătură fonologică distinctivă în engleză, astfel încât perechi minimale precum *ship* [ʃɪp] vs *sheep* [ʃi:p] se diferențiază exclusiv prin durata vocalei, în timp ce româna nu utilizează sistematic această opoziție pentru a distinge semnificații (Giegerich 1992). Aspirația consoanelor oclusive surde /p/, /t/, /k/ în poziție inițială accentuată reprezintă o altă caracteristică importantă a englezei, contrastând cu realizarea neaspirată a consoanelor corespunzătoare din română (Ladefoged, Johnson 2014). Intonația engleză se caracterizează prin variații melodice ample și prin utilizarea frecvență a nucleului descendent-ascendent (*fall-rise*) pentru exprimarea rezervelor sau a politetii indirecte, model care diferă față de contururile intonaționale mai simple și mai predictibile ale românei (Brazil 1997). Accentul lexical în engleză este mobil și imprevizibil, iar deplasarea acestuia poate modifica categoria gramaticală a cuvântului – *record* (substantiv) versus *to record* (verb) – ceea ce adaugă un strat suplimentar de complexitate comparativ cu tendințele accentuale mai regulate ale limbii române (Cutler 2005).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Interferențele fonologice între engleză ca limbă maternă și româna ca limbă secundară se manifestă în multiple dimensiuni structurale, începând cu diferențele fundamentale din inventarele vocalice, vorbitorii nativi de engleză întâmpinând dificultăți considerabile în producerea vocalei centrale înalte nerotunjite [i], caracteristică limbii române și prezentă în cuvinte frecvente precum *împreună* sau *râu*, deoarece această vocală nu există în repertoriul fonologic al englezei și nu corespunde niciunui fonem din sistemul lor nativ (Chitoran 2002). În mod similar, vocala centrală medie [ə] din română, care apare atât în poziții accentuate (*băiat, măr*), cât și în poziții finale de cuvânt (*casă, masă*), tinde să fie înlocuită de vorbitorii anglofoni cu realizări vocalice mai apropiate de [ʌ] sau [a], reflectând faptul că engleza utilizează *schwa*-ul [ə] exclusiv în poziții neaccentuate, ceea ce creează o asimetrie distribuțională între cele două sisteme (Vasilescu *et alii* 2005).

Dificultățile inverse apar atunci când vorbitorii de engleză transferă în româna vorbită fenomenul reducerii vocalice specific limbii lor materne, pronunțând astfel vocale neaccentuate din română ca *schwa* sau omițându-le complet, ceea ce distorsionează inteligibilitatea mesajului. De exemplu, cuvântul *telefon* poate fi pronunțat greșit ca *[tɛləfon] în loc de [tɛləfon], oglindind modelul de reducere vocalică pe care îl aplică automat în limba engleză (Celce-Murcia *et alii* 2010). La nivel consonantic, absența sunetelor fricative dentale [θ] și [ð] din sistemul fonologic românesc nu constituie o problemă pentru vorbitorii de engleză care învață româna, însă direcția inversă a interferenței este relevantă atunci când discutăm despre dificultățile

românilor în învățarea englezei. Totuși, palatalizarea sistematică a consoanelor din română – fenomen prin care consoane ca /t/, /d/, /n/, /l/ capătă o articulație secundară palatală în contexte specifice, producând sunete precum [tʲ], [dʲ], [nʲ], [lʲ] în cuvinte ca *tată*, *deal*, *creangă* – nu are corespondent sistemic în engleză, unde palatalizarea este un proces alofonic limitat și nefonologic (Recasens, Espinosa 2009).

Ritmul accentual al englezei intră în conflict direct cu ritmul silabic al limbii române, determinând vorbitorii anglofoni să producă propoziții în care silabele accentuate primesc o proeminență exagerată, în timp ce silabele neaccentuate sunt comprimate temporal sau chiar elidate, ceea ce contravine structurii izocrone a românei și afectează naturalețea vorbirii (Nespor *et alii* 2011). De exemplu, cuvântul *universitate* este pronunțat în română cu șase silabe aproximativ egale (*u-ni-ver-si-ta-te*), dar vorbitorii anglofoni tind să producă un accent excesiv pe silaba *-si-* și să reducă vocalele din celelalte silabe [(u)ni-v(ə)r-SI-t(ə)-te]. Această diferență ritmică fundamentală este amplificată de faptul că engleza permite grupuri consonantice complexe la începutul și sfârșitul cuvintelor – precum în *strengths* [streŋθs] sau *glimpsed* [glimpst] – care depășesc restricțiile fonotactice ale românei și care pot genera inserții vocalice epentetice atunci când vorbitorii de engleză încearcă să reproducă structuri silabice românești fără a stăpâni constrângerile specifice (Hammond 1999). În plus, tendința vorbitorilor anglofoni de a aspira consoanele oclusive surde în poziție inițială accentuată se transferă în româna lor vorbită, producând realizări precum *[p^hân] în loc de [pân] pentru cuvântul *pâine*, ceea ce conferă pronunției un caracter perceput ca străin de către vorbitorii nativi de română (Dmitrieva *et alii* 2010).

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba engleză reprezintă un exemplu paradigmatic de limbă analitică, în care relațiile gramaticale se exprimă preponderent prin ordinea constituenților, prin prepoziții și prin auxiliare, mai degrabă decât prin desinențe flexionare, ceea ce o situează la polul opus față de caracterul sintetic-flexionar al limbii române (Huddleston, Pullum 2002). Ordinea canonică a constituenților este SVO, relativ fixă comparativ cu topica mai liberă a românei, iar această rigiditate sintactică compensează absența marcajelor cazuale care, în limbi flexionare, permit recunoașterea funcțiilor sintactice independent de poziție (Quirk *et alii* 1985). Engleza a pierdut în mare măsură sistemul de declinare moștenit din engleza veche, conservând doar urmele acestuia în pronumele personale (*I/me*, *he/him*, *who/whom*) și în genitivul saxon marcat prin 's, în timp ce substantivele și adjectivele rămân invariabile morfologic indiferent de funcția sintactică sau de genul referentului (Gelderen 2006).

Genul gramatical a dispărut aproape complet din engleză, menținându-se doar ca distincție semantică naturală în pronumele personale de persoana a

treia (*he/she/it*), astfel încât substantivele nu mai poartă marcaje de gen, iar adjectivele nu se acordă nici în gen, nici în număr cu substantivele pe care le determină (Corbett 1991). Sistemul verbal al englezei este complex și predominant analitic, utilizând auxiliare pentru construirea timpurilor compuse (*have* + participiu trecut pentru perfect, *be* + gerunziu pentru aspectul continuu), a diatezei pasive (*be* + participiu trecut) și a modalității (*can, must, should*), în timp ce formele sintetice simple sunt limitate la prezentul și trecutul simplu (Huddleston, Pullum 2002).

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Transferul negativ de la engleza maternă către româna ca L2 se manifestă masiv la nivelul morfologic prin aplicarea inadecvată a principiilor analitice engleze asupra structurilor flexionare complexe ale românei. Absența genului gramatical din sistemul substantival englez generează confuzii sistematice în atribuirea corectă a genului pentru substantivele românești, în special pentru cele neutre care adoptă morfologie masculină la singular și feminină la plural, model inexistent în engleza contemporană (Corbett 1991). Astfel, vorbitorii anglofoni tind să trateze toate substantivele românești ca având același comportament flexionar, ignorând distincția tripartită masculin-feminin-neutru și producând erori de acordare precum **cartea frumos* în loc de *cartea frumoasă* sau **copilul mic* în loc de *copiii mici* la plural (Gönczöl-Davies 2008).

Sistemul cazual al românei, care distinge cinci cazuri gramaticale – nominativ, acuzativ, genitiv, dativ și vocativ – prin desinențe flexionare și prin forme distincte ale articolului enclitic, reprezintă o zonă de dificultate extremă pentru vorbitorii de engleză, a căror limbă maternă a abandonat aproape complet declinarea substantivelor (Mallinson 1986). Confuziile cele mai frecvente apar în formarea genitivului și dativului, în special la substantivele feminine unde forma articolului enclitic se modifică (*fata* → *fetei*), iar vorbitorii anglofoni produc sistematic forme agramaticale precum **cartea fetii* sau **cartea fata*, transferând modelul englezesc al genitivului saxon (*the girl's book*) fără a stăpâni mecanismele morfologice autohtone (Cojocaru 2003). Această interferență se amplifică în grupurile prepoziționale, unde engleza utilizează articolul hotărât *the* în contexte în care româna nu articulează, generând construcții inadecvate precum **la școala* în loc de forma corectă *la școală* (Gönczöl-Davies 2008).

Invariabilitatea adjectivelor în engleză contrastează radical cu acordarea obligatorie a adjectivelor românești în gen, număr și caz cu substantivele pe care le determină, iar vorbitorii anglofoni omit frecvent aceste acorduri, producând sintagme precum **trei cărți interesant* sau **coperta cărții interesant* în loc de formele corecte *trei cărți interesante* și *coperta cărții interesante* (Mallinson 1986). Poziția adjectivului epitet, care în engleză precedă obligatoriu substantivul (*the beautiful house*), generează interferențe structurale atunci când vorbitorii anglofoni transferă acest model în română, producând ocazional

construcții marcate precum **frumosul om* în locul ordinii neutre *omul frumos*, deși româna permite ambele variante cu diferențe pragmatice subtile (Cornilescu, Nicolae 2011).

Sistemul verbal englez, deși complex din perspectiva aspectului, nu posedă echivalente pentru anumite categorii gramaticale românești, ceea ce generează interferențe semnificative. Cea mai marcantă diferență constă în utilizarea lui *Present Perfect* englezesc pentru exprimarea unor situații care în română cer timpul prezent, astfel încât propoziții precum *I have lived here for 20 years*. trebuie redată în română prin prezentul *Locuiesc aici de 20 de ani.*, în timp ce *I have just eaten*. corespunde perfectului compus *Tocmai am mâncat*. Această neconcordanță între aspect și timp determină vorbitorii anglofoni să supra-generalizeze perfectul compus românesc în contexte care exprimă stări sau acțiuni continue începute în trecut și menținute până în prezent, producând enunțuri incorecte precum **Am locuit aici de 20 de ani*. în loc de *Locuiesc aici de 20 de ani.*, ceea ce alterează semnificația propoziției, sugerând o acțiune încheiată în loc de una continuă. Verbele reflexive românești, marcate prin pronumele reflexiv *se* (*se spală, se uită, se duce*), nu au corespondent morfologic direct în engleză, unde reflexivitatea se exprimă prin pronume reflexive separate (*himself, herself*) sau rămâne implicită, astfel încât vorbitorii anglofoni omit frecvent pronumele reflexiv sau îl plasează greșit în propoziție (Gönczöl-Davies 2008).

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Interferențele sintactice între engleză și română se manifestă la multiple niveluri structurale, începând cu transferul ordinii fixe SVO a englezei asupra topicii mai flexibile a românei. În timp ce româna permite inversiuni ale ordinii constituentelor pentru marcarea pragmatică a focusului sau a topicului (Cornilescu, Nicolae 2011) – permițând construcții precum *Pe Maria o cunosc bine.*, *Măine plec la București.*, *Cărți citesc puține.* sau *A venit Ion.* – vorbitorii anglofoni tind să mențină rigid ordinea SVO, producând propoziții (Cornilescu, Nicolae 2011) precum *Eu cunosc pe Maria bine.*, *Eu plec la București mâine.* sau *Ion a venit.* în contexte neutre, care, deși gramaticale, sună neidiomatic, fiind lipsite de dinamismul comunicativ specific românei. Această rigiditate se extinde și la plasarea adverbilor, unde engleza permite poziții multiple dar reglementate strict, în timp ce româna oferă mai multă libertate (Huddleston, Pullum 2002); astfel, pentru enunțul *Probabil că va ploua.*, vorbitorii anglofoni tind să producă exclusiv *Va ploua probabil.* (calchiat după *It will probably rain*), neglijând variante idiomatic mai naturale precum *Probabil va ploua.* sau *Va ploua, probabil.*, iar în cazul adverbilor de frecvență transferă poziția pre-verbală engleză, generând construcții precum *Eu întotdeauna mănânc la ora 12.* în loc de *Întotdeauna mănânc la ora 12.* sau *Mănânc întotdeauna la ora 12.*

Caracterul *pro-drop* al limbii române, contrastează cu obligativitatea subiectului explicit în engleză, iar vorbitorii anglofoni produc sistematic subiecte pronominale redundante în română, generând enunțuri marcate

precum *Eu cred că el este frumos*. În contexte în care *Cred că este frumos*. ar fi varianta neutră și preferată (Avram, Hill 2007). Această interferență devine și mai problematică în construcțiile impersonale românești precum *Plouă*. sau *Se întuneacă*., unde engleza impune subiectul formal *it* (*It rains*., *It is getting dark*.), determinând vorbitorii anglofoni să introducă subiecte inadecvate în română (Mallinson 1986), cum ar fi **El plouă*.

Dublarea complementului direct prin pronume neaccentuat, caracteristică obligatorie în română atunci când complementul direct este topicalizat și introdus prin prepoziția *pe* (*Pe Maria o cunosc bine*.), nu are corespondent structural în engleză, unde repetarea pronominală ar fi considerată agramaticală (**Mary I know her well* fiind incorect), astfel încât vorbitorii anglofoni fie omit sistematic dublarea pronominală, producând construcții precum **Pe Maria cunosc bine*. (agramatical în română standard), fie o plasează greșit, producând construcții hibride care reflectă confuzia între cele două sisteme (Cornilescu 2000), precum **O cunosc bine, Maria*. Ordinea și poziția pronumelor în dativ și acuzativ în secvențe complexe precum *Mi-l dai?* (unde ordinea fixă dativ – acuzativ trebuie respectată) constituie o zonă de dificultate extremă, deoarece engleza nu posedă asemenea structuri pronominale și exprimă aceste relații prin sintagme prepoziționale separate (*Will you give it to me?*), ceea ce împiedică transferul direct de modele (Gönczöl-Davies 2008).

Absența conjunctivului ca mod verbal distinct în engleza contemporană, unde funcțiile acestuia sunt asigurate de infinitiv sau de construcții cu *should*, generează confuzii masive în selectarea modului verbal după verbe volitive, deziderative sau de necesitate în română (Quirk *et alii* 1985). Astfel, vorbitorii anglofoni produc frecvent construcții agramaticale precum **Vreau a pleca*. (calchiate după *I want to leave*) în loc de forma corectă *Vreau să plec*., sau **Este important a studia*. în loc de *Este important să studiezi*., reflectând transferul structurii infinitivale engleze asupra construcțiilor conjunctivale românești (Avram, Hill 2007). Concordanța timpurilor în subordonatele românești, care nu impune modificări sistematice ale timpului verbal din subordonate dictate de timpul verbului din propoziția regentă (*Știe că vine*./*Știa că vine*.), se suprapune parțial cu regulile englezei de *sequence of tenses*, care activează obligatoriu forme de trecut ale verbelor din subordonate dacă verbele *dicendi* din propoziția regentă sunt la trecut, însă diferențele subtile între cele două sisteme generează erori, în special în construcțiile condiționale și în stilul indirect, unde selectarea modului și a timpului verbal diferă semnificativ în limba engleză.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Vocabularul limbii engleze se caracterizează printr-o eterogenitate etimologică remarcabilă, rezultată din succesiunea straturilor cronologice de împrumuturi care au suprapus influențe germanice, scandinave, romanice și

clasice pe substratul anglo-saxon original (Baugh, Cable 2013). Stratul fundamental al lexicului englez derivă din dialectele vest-germanice aduse de invadatorii anglo-saxoni în secolul al V-lea, însă proporția acestui vocabular autohton nu depășește 25–30% din totalul lexemelor din engleza contemporană, concentrându-se preponderent în sfera vocabularului de bază – pronume, prepoziții, conjuncții, numerale și substantive care denumesc realități cotidiene (Crystal 2003). Valurile ulterioare de împrumuturi au adăugat circa 2000 de cuvinte de origine scandinavă în perioada 800–1100, urmate de stratul masiv francez normand introdus după 1066, care a influențat preponderent domeniile administrative, juridice, militare și culinare, contribuind cu aproximativ 10000 de lexeme (Durkin 2014). Renașterea și perioada modernă timpurie au facilitat influxul de termeni clasici din latină și greacă, în special în vocabularul științific, tehnic și academic, astfel încât astăzi peste 60% din lexicul englezesc provine din surse romanice sau clasice, ceea ce creează o stratificare diglotică între vocabularul cotidian de origine germanică și terminologia savantă de origine latină (Algeo 2010).

Formarea cuvintelor în engleză se realizează prin multiple procese morfologice, printre care derivarea prin prefixare (*un-*, *re-*, *pre-*) și sufixare (*-ness*, *-tion*, *-able*), un proces care rămâne productiv, deși mai puțin sistematic comparativ cu limbile romanice, iar compunerea (*blackboard*, *greenhouse*, *mother-in-law*) reprezintă un mecanism extrem de prolific care generează lexeme noi prin juxtapunerea liberă de baze lexicale (Bauer 1983). Conversia sau derivarea zero, proces prin care un cuvânt își schimbă categoria gramaticală fără modificare morfologică (*to email* derivat din substantivul *email*, *to google* din numele propriu *Google*), constituie o particularitate definitorie a englezei moderne, reflectând caracterul analitic al limbii și absența restricțiilor flexionare stricte (Lieber 2004). Structura semantică a englezei prezintă fenomene extinse de polisemie, în care un singur lexem poate acoperi câmpuri semantice diverse – *get* posedă peste 50 de sensuri distincte în funcție de context, mai ales ca *phrasal verb*, în combinație cu diverse particule morfologice (prepoziții, adverbe sau ambele) – în timp ce sinonimia este organizată pe criterii stilistice și etimologice, opoziția dintre dublete de origine germanică și romanică (*begin/commence*, *help/assist*, *freedom/liberty*) marcând diferențe de registru formal între vocabularul cotidian și cel elevat (Murphy 2010).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Interferențele lexicale între engleză și română se manifestă în multiple dimensiuni structurale și semantice, începând cu influxul masiv de anglicisme în româna contemporană post-decembristă, care a generat împrumuturi directe în domeniile tehnologiei (*computer*, *software*, *laptop*), economiei (*management*, *marketing*, *start-up*), mass-media (*show*, *talk-show*, *rating*) și culturii populare (*cool*, *OK*, *weekend*), unele dintre acestea fiind adaptate morfologic la sistemul românesc (*a downloada*, *a printa*), altele păstrându-și forma originală (Avram

2010). Această asimetrie a direcției de împrumut reflectă dominația culturală și tehnologică anglo-americană, în timp ce transferul lexical invers, de la română către engleză, rămâne aproape inexistent, limitat la câțiva termeni culturali precum *mămăliga* sau *horă*, care circulă exclusiv în contexte specializate ale studiilor est-europene (Bantaș 2000).

Originea latină comună a unei proporții semnificative din vocabularul englezesc (cca. 60%) și a bazei lexicale a românei facilitează recunoașterea bazei morfologice comune pentru vorbitorii anglofoni care învață româna, termeni precum *familia* – *family*, *educație* – *education*, *cultură* – *culture* sau *societate* – *society* fiind imediat transparenți datorită asemănărilor formale și semantice (Bantaș 2000). Totuși, această aparentă facilitare este subminată de existența numeroșilor *falși prieteni/false friends*, perechi lexicale care prezintă similitudini formale dar divergențe semantice majore – *actual* înseamnă ‘real, efectiv’ în engleză, dar ‘curent, de acum’ în română, *eventual* semnifică ‘în cele din urmă’ în engleză versus ‘posibil, dacă va fi cazul’ în română, *library* desemnează ‘bibliotecă’ și nu ‘librărie’ (care este *bookshop*), ceea ce generează confuzii sistematice și erori de traducere (Vinereanu 2006).

Diferențele de nuanțe semantice între cele două limbi constituie o sursă majoră de dificultate pentru vorbitorii anglofoni. Engleza utilizează frecvent verbe generice precum *to go* pentru a acoperi o gamă largă de deplasări pe care româna le diferențiază prin verbe specifice – *a merge*, *a pleca*, *a veni*, *a se întoarce*, *a se duce*, *a sosi* – fiecare cu nuanțe direcționale și aspectuale distincte, astfel încât vorbitorii de engleză tind să supra-generalizeze *a merge* în contexte care cer selecții lexicale mai precise (Gönczöl-Davies 2008). Similar, distincția românească între verbele *dicendi* – *a spune*, *a vorbi*, *a povesti*, *a relata*, *a comunica* – nu găsește corespondent direct în engleză, unde *to say* și *to tell* acoperă cea mai mare parte a acestui câmp semantic, ceea ce determină vorbitorii anglofoni să utilizeze inadecvat aceste verbe fără a respecta restricțiile de selecție specifice fiecăruia (Levițchi, Bantaș 1992).

Expresiile idiomatice reprezintă o zonă de opacitate maximă în transferul interlingvistic. În timp ce unele dintre ele se suprapun structural și semantic între engleză și română – *to break the ice* corespunde aproape perfect cu *a sparge gheața* – majoritatea expresiilor idiomatice nu au echivalente directe, iar tendința vorbitorilor anglofoni de a traduce literal expresii precum *to kick the bucket* ‘a muri’ sau *to pull someone’s leg* ‘a păcăli pe cineva’ produce enunțuri absurde sau neinteligibile în română (Dincă 2010). Reciproc, expresiile idiomatice românești precum *a bate apa-n piuă*, *a-și da duhul*, *a face pe dracu-n patru* sau *a da cu mucii-n fasole* rămân netransparente pentru vorbitorii de engleză, care nu pot decoda sensul figurat pornind de la semantica componentelor lexicale (Mocanu 2010).

Lexiculturemele, concepte culturale specifice care nu au echivalente în alte sisteme lingvistice, generează lacune lexicale insurmontabile. Termeni românești precum *dor*, *naș*, *praznic*, *priveghi*, *șezătoare*, *colindă* sau *muncă*

patriotică nu găsesc corespondente unice în engleză, necesitând descrieri perifrastice sau împrumuturi directe neadaptate (*longing* ‘dor’ nu captează dimensiunea afectivă complexă a „dorului” românesc), ceea ce demonstrează interdependența dintre structura lexicală și matricea culturală specifică fiecărei comunități lingvistice (Dimitrescu 2005). În sens invers, concepte anglo-saxone precum *privacy*, *fairness*, *accountability* sau *awkward* nu pot fi traduse printr-un singur lexem românesc, necesitând circumlocuțiuni care diluează precizia semantică originală (Vinereanu 2006).

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Sistemul pragmatic al limbii engleze reflectă particularitățile culturii anglo-saxone, caracterizată prin valorificarea individualismului, a autonomiei personale și a respectului pentru spațiul privat, aspecte care se manifestă în strategiile comunicative specifice (Brown, Levinson 1987). Formulele de salut în engleză variază semnificativ în funcție de contextul situațional, iar distincția între registrul formal și cel informal se realizează preponderent prin selecția lexicală – *Good morning/afternoon/evening!* pentru contexte formale, *Hi/Hello/Hey!* pentru situații informale – însă engleza contemporană tinde către o democratizare a relațiilor interpersonale, eliminând în mare măsură diferențierile bazate pe statut social sau vârstă care persistă în limbi precum româna (Leech 2014). Formulele de încheiere a conversației includ atât variante neutre (*Goodbye!*, *Bye!*), cât și expresii care sugerează continuitatea relației (*See you later!*, *Take care!*, *Have a good day!*), toate funcționând ca marcatori de politețe pozitivă care atenuează potențiala brutalitate a separării (Yule 1996).

Strategiile de politețe în engleză privilegiază actele indirecte de vorbire și atenuarea, reflectând conceptul de *politeness* teorizat de Brown și Levinson (1987), care distinge între politețea pozitivă (orientată spre solidaritate și apropiere socială) și politețea negativă (orientată spre respectarea autonomiei și evitarea intruziunii). Astfel, cererile se formulează frecvent prin întrebări indirecte (*Could you possibly help me?*, *I was wondering if you might...*) sau prin condiționalul care distanțează solicitarea de timpul prezent, reducând astfel gradul de impunere percepută asupra interlocutorului (Searle 1975). Refuzurile se exprimă printr-o varietate de strategii de atenuare care includ scuze preliminare (*I'm sorry, but...*), justificări extensive, oferirea de alternative sau promisiuni de cooperare viitoare, toate menite să protejeze imaginea socială (*face*) a interlocutorului și să minimizeze tensiunea interpersonală (Goffman 1967).

Organizarea discursului conversațional în engleză marchează întreruperile ca nepoliticoase în contexte formale, însă acceptabile în conversațiile informale dintre vorbitori familiari, reflectând gradele diferite de solidaritate socială (Sacks *et alii* 1974). Marcatorii discursivi precum *well*, *you know*, *I mean*, *sort of*, *like* funcționează ca instrumente de structurare a discursului, de atenuare a afirmațiilor categorice și de menținere a contactului

fatic-comunicativ cu interlocutorul (Schiffrin 1987). Expresiile idiomatice și formulele rituale pentru felicitări (*Congratulations!*, *Well done!*), condoleanțe (*I'm sorry for your loss.*, *My condolences!*) sau urări (*Good luck!*, *Best wishes!*) sunt standardizate și produse automat în situații sociale codificate, iar utilizarea lor adecvată semnalează competența pragmatică și apartenența la comunitatea lingvistică (Wierzbicka 2003).

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Interferențele pragmatice între engleză și română se manifestă la multiple niveluri ale interacțiunii sociale, generând inadecvări comunicative care pot fi percepute ca lipsă de politețe sau precum comportament social deviant. Absența pronomelor de politețe distincte în engleza contemporană, care utilizează exclusiv *you* pentru ambele registre formale și informale, contrastează radical cu sistemul românesc care distinge obligatoriu între *tu* (pentru interlocutori familiari sau inferiori ierarhic) și *dumneavoastră* (pentru persoane necunoscute, superiori ierarhici sau contexte formale), astfel încât vorbitorii anglofoni transferă modelul egalitarist din limba maternă și utilizează inadecvat *tu* în contexte care cer formele de politețe, ceea ce poate fi interpretat ca lipsă de respect sau ca familiaritate excesivă (Brown, Gilman 1960). Această confuzie este amplificată de faptul că engleza a eliminat complet distincția *thou/you* încă din secolul al XVII-lea, iar vorbitorii contemporani nu mai posedă intuiția pragmatică necesară pentru negocierea dinamică a formelor de adresare în funcție de context (Leech 2014).

Strategiile de atenuare diferă substanțial între cele două limbi, engleza dezvoltând un arsenal complex de mijloace lingvistice pentru reducerea forței ilocuționare a actelor directe de vorbire – utilizarea condiționalelor (*Could you...?*, *Would you mind...?*), a construcțiilor negative (*Wouldn't you like to...?*), a expresiilor de îndoială (*I wonder if...*, *Perhaps you could...*) – în timp ce româna recurge la condițional optativ și imperfectul de politețe (*Aș dori să vă rog...*, *Mă întrebam dacă ați putea...*) și la formule de atenuare lexicală precum *vă rog, dacă se poate, dacă nu vă deranjează* (Blum-Kulka et alii 1989). Vorbitorii anglofoni care nu stăpânesc aceste mecanisme produc solicitări percepute ca brutale sau imperative în română, formulând cereri directe precum *Dă-mi cartea!* în locul formei atenuate *Mi-ai putea da cartea, te rog?*, ceea ce violează normele de politețe românești și poate genera conflict interpersonal (Zafiu 2001).

Formulele de salut și de adresare în română sunt stratificate pe multiple dimensiuni – statut social, vârstă, grad de familiaritate (de la *Salut!/Servus!/Bună!* până la *Sărut mâna!* – în timp ce engleza contemporană tinde către uniformizare, iar această diferență generează inadecvări sistematice. Apelativele *Domnule, Doamnă, Domnișoară*, utilizate obligatoriu în română când ne adresăm persoanelor necunoscute sau în contexte formale, nu au echivalente funcționale precise în engleză, unde *Sir* și *Madam* sunt limitate la contexte extrem de formale sau profesionale (hoteluri, avioane, magazine de lux), astfel încât vorbitorii

anglofoni omit aceste formule sau le utilizează inadecvat, producând interacțiuni percepute ca nepoliticoase (Spencer-Oatey 2008). În plus, engleza nu diferențiază formulele de salut în funcție de genul interlocutorului – *Good morning/afternoon/evening/night* fiind neutre din punct de vedere al genului (cum sunt, de altfel, și *Bună dimineața/ziua/seara!* sau *Noapte bună!*, în limba română – însă româna adaptează uneori registrul și tonul în funcție de această variabilă socială (Watts 2003), *Sărut mâna!* fiind o formulă folosită cu precădere de bărbați la adresa femeilor, în afară de situația socială când aceasta este folosită de copii pentru a saluta persoane mai în vârstă.

Exprimarea dezacordului și formularea refuzurilor reprezintă zone de divergență maximă. Cultura comunicativă anglo-saxonă privilegiază strategiile indirecte de dezacord, care includ acorduri parțiale preliminare (*Yes, but...*), atenuarea opiniei (*I'm not sure I agree entirely...*), solicitarea de clarificări (*Could you explain that further?*) sau reformulări care evită contradicția directă (Pomerantz 1984). În contrast, româna permite grade mai ridicate de directitate în exprimarea dezacordului, în special între interlocutori egali sau în contexte informale, astfel încât vorbitorii de engleză pot percepe conversațiile românești ca fiind conflictuale sau agresive chiar dacă acestea respectă, de fapt, normele pragmatice autohtone (Zafiu 2001). Reciproc, când vorbitorii anglofoni transferă strategiile lor indirecte de dezacord în română, mesajul poate fi interpretat ca evaziv sau neclar, deoarece interlocutorii români așteaptă poziționări mai explicite.

Managementul imaginii sociale (*face management*) (Goffman 1967) diferă între cele două culturi comunicative. Engleza investește considerabil în protejarea imaginii negative a interlocutorului – respectarea autonomiei și evitarea impunerii – prin utilizarea sistematică a scuzelor (*I'm sorry to bother you.*, *Excuse me!*), a mulțumirilor repetate (*Thank you so much!*) și a formulelor de empatie verbală (*I'm sorry to hear that.*, *That must be difficult.*), în timp ce româna utilizează aceste strategii mai parcimonios, concentrându-se pe menținerea echilibrului ierarhic și pe respectarea normelor de deferență. Vorbitorii anglofoni transferă acest model de politețe exagerată conform teoriei 'rapport management' dezvoltată de Spencer-Oatey (2008) în română, multiplicând scuzele și mulțumirile în contexte în care românii nativi le consideră redundante sau exagerate, ceea ce poate genera percepția de nesinceritate sau artificialitate.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii engleze L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- absența vocalei centrale înalte [i]: <i>îm</i> → [im] sau [ʌm] în loc de [im̥]; - reducerea vocalică în silabe neaccentuate: <i>telefon</i> → [teləfon] în loc de [telefon]; - aspirația consoanelor surde: <i>pâine</i> → [p^hine] în loc de [pine];

Nivel	Zone de interferență
	▪ transfer al ritmului accentual (<i>stress-timed</i>) asupra ritmului silabic românesc: <i>per-so-na-li-ta-te</i> (6 silabe cu durate aproximativ egale) vs <i>p(ə)r-so-na-LI-t(ə)-te</i> (accent excesiv pe -LI-, restul comprimate); ▪ dificultăți cu palatalizarea sistematică: <i>deal</i> → [dɛal] în loc de [dʲɛal]; ▪ inserții vocalice epentetice în grupuri consonantice complexe precum <i>strengths</i> sau <i>glimpsed</i>; ▪ pronunția vocalei [ə] din poziții accentuate ca [Λ]: <i>băiat</i> → [bajət] în loc de [bəjat];
Morfologic	▪ omiterea marcajelor de gen gramatical: <i>*cartea frumos</i> în loc de <i>cartea frumoasă</i>; ▪ dificultăți în formarea cazului genitiv-dativ: <i>*cartea fetii</i> în loc de <i>cartea fetei</i>; ▪ omiterea acordului adjectivelor în gen, număr și caz: <i>*trei cărți interesant</i> în loc de <i>trei cărți interesante</i>; ▪ transfer al invariabilității adjectivale: <i>*copiii mic</i> în loc de <i>copiii mici</i>; ▪ confuzii între perfectul compus și prezent: supra-generalizarea perfectului compus; ▪ omiterea pronumelui reflexiv: <i>*spală</i> în loc de <i>se spală</i>; ▪ utilizarea articolului în grupuri prepoziționale: <i>*la școala</i> în loc de <i>la școală</i>; ▪ transfer al genitivului saxon: încercări de a folosi 's în locul declinării;
Sintactic	▪ rigiditatea ordinii SVO: transfer al topicii fixe în contexte care permit inversiuni; ▪ inserția subiectelor pronominale redundante: <i>*Eu cred că el este frumos.</i> în loc de <i>Cred că este frumos.</i>; ▪ omiterea dublării cu pronume personal în acuzativ: <i>*Pe Maria cunosc bine.</i> în loc de <i>Pe Maria o cunosc bine.</i>; ▪ confuzii în plasarea și ordinea pronumelor în dativ și Acuzativ: dificultăți cu secvențe precum <i>Mi-l dai?</i>; ▪ utilizarea infinitivului în loc de conjunctiv: <i>*Vreau a pleca.</i> în loc de <i>Vreau să plec.</i>; ▪ producerea de subiecte în construcții impersonale: <i>*El plouă.</i> în loc de <i>Plouă.</i>; ▪ transfer al modelelor de negație simplă: <i>*Am fost niciodată.</i> în loc de <i>Nu am fost niciodată.</i>; ▪ plasarea adverbelor între auxiliar și verb: <i>*Am des văzut.</i> în loc de <i>Am văzut des.</i>;
Lexical	▪ utilizarea unui termen generic englez unde româna distinge nuanțe: supra-generalizarea verbului <i>a merge</i> pentru multiple verbe de mișcare: <i>*Merg acasă.</i> când se dorește <i>Mă duc acasă.</i> sau <i>Plec acasă.</i>; ▪ falși prieteni: <i>actual</i> 'real' folosit pentru <i>curent</i>, <i>eventual</i> 'în cele din urmă' pentru <i>posibil</i>; ▪ confuzii între <i>library</i> 'bibliotecă' și presupunerea că înseamnă <i>librărie</i>;

Nivel	Zone de interferență
	▪ traduceri literale ale expresiilor idiomatice: <i>*a trage piciorul cuiva pentru a păcăli</i>; ▪ dificultăți cu verbele <i>dicendi</i>: utilizarea unui singur verb (<i>a spune</i>) pentru <i>a vorbi, a povesti, a relata</i>; ▪ lacune pentru lexiculturreme: <i>dor, naș, priveghi, praznic</i> necesită circumlocuțiuni; ▪ <i>code-switching</i> neadaptat: inserarea de termeni englezi neintegrați morfologic;
Pragmatic	▪ utilizarea inadecvată a pronumelui <i>tu</i> în contexte formale în loc de <i>dumneavoastră</i>; ▪ omiterea apelativelor: absenți <i>Domnule, Doamnă</i> în adresări formale; ▪ formularea directă a cererii fără atenuare: <i>Dă-mi cartea</i>. în loc de <i>Mi-ai putea da cartea, te rog?</i>; ▪ omiterea imperfectului de politețe: lipsa formelor <i>Aș dori..., Mă întrebam dacă...</i>; ▪ multiplicarea excesivă a scuzelor și mulțumirilor percepută ca artificială; ▪ exprimarea opiniilor fără formule introductive: absența <i>din punctul meu de vedere, (eu) cred că</i>; ▪ transfer al strategiilor hiperindirecte de dezacord care par evazive în română; ▪ dificultăți cu formulele rituale: <i>O zi bună!, Pe curând!, Drum bun!</i>.

Predarea limbii române vorbitorilor anglofoni necesită o abordare pedagogică care să anticipeze și să contracareze sistematic zonele de interferență identificate, prioritizând aspectele lexicale, morfo-sintactice și pragmatice care diferă radical între cele două sisteme lingvistice. Modalitățile prin care se poate realiza acest lucru pot fi diferite, de la jocuri de rol cu plasare în contexte specifice și activarea corectă a funcțiilor limbii și a limbajului specific, până la stimularea motivației (Burbea *et alii*, 2022) prin *gamification* (Nechifor *et alii*, 2022; Nechifor *et alii*, 2023), toate posibile prin prisma metodei comunicative de predare pe fundalul erei digitale.

La nivel fonologic, profesorii trebuie să investească timp substanțial în antrenarea producției vocalei centrale înalte [i] și a vocalei centrale medii [ə] în poziții accentuate, utilizând perechi minimale (*in vs în, par vs pâr*) și exerciții de discriminare auditivă care să sensibilizeze cursanții la aceste distincții inexistente în engleza (Celce-Murcia *et alii* 2010). În paralel, este esențială conștientizarea diferenței fundamentale între ritmul accentual al englezei și ritmul silabic al românei prin practică extensivă de pronunție a propozițiilor lungi, unde fiecare silabă trebuie articulată clar fără reduceri vocalice sau compresii temporale (Roach 2009).

La nivel morfologic, introducerea sistemului cazual și a acordului în gen, număr și caz trebuie să fie graduală și sistematică, pornind de la paradigme

simple și extinzându-se treptat către structuri complexe, iar profesorii ar trebui să utilizeze tabele paradigmatic vizuale și exerciții de transformare care să automatizeze flexiunea substantivelor și adjectivelor (Gönczöl-Davies 2008). Deoarece engleza nu posedă gen gramatical la substantive, cursanții trebuie să învețe activ genul fiecărui substantiv nou, iar dicționarele și glosarele trebuie să indice explicit genul și forma de plural pentru a facilita memorarea acestor informații (Mallinson 1986). Verbele reflexive românești necesită practică intensivă prin exerciții contextualizate care să demonstreze că pronumele reflexiv *se* este obligatoriu și trebuie plasat înaintea verbului conjugat, contrastând explicit cu modelele englezești în care reflexivitatea este opțională sau implicită (Avram, Hill 2007).

În ceea ce privește nivelul sintactic, cursanții trebuie expuși masiv la variația topică a românei prin texte autentice și exerciții de parafrizare care să demonstreze că ordinea SVO nu este singura posibilă și că inversiunile servesc funcții pragmatice specifice (Cornilescu, Nicolae 2011). Conjunctivul, absent din engleza contemporană, trebuie prezentat ca mod distinct și practicat sistematic prin exerciții repetitive și de substituie care să automatizeze utilizarea sa după verbe volitive, deziderative și de necesitate, contrastând explicit structurile românești cu echivalentele englezești bazate pe infinitiv (*Vreau să plec.* – *I want to leave.*) pentru a preveni transferul inadecvat (Quirk *et alii* 1985).

Pentru nivelul lexical, profesorii trebuie să atragă atenția explicit asupra falșilor prieteni și să creeze exerciții de traducere contrastivă care să evidențieze divergențele semantice, în timp ce învățarea verbelor de mișcare și a verbelor *dicendi* trebuie acompaniată de explicații detaliate privind nuanțele semantice și restricțiile de selecție specifice fiecărui verb (Levițchi, Bantaș 1992).

La nivel pragmatic, simulările de rol și scenariile comunicative autentice sunt esențiale pentru antrenarea utilizării corecte a pronumelor de politețe, a apelativelor și a formulelor de atenuare, iar feedbackul corectiv trebuie să abordeze nu doar corectitudinea gramaticală, ci și adecvarea socio-pragmatică a enunțurilor produse (Leech 2014). Cursanții trebuie să conștientizeze că directitatea comunicativă anglo-saxonă poate fi percepută ca nepoliticoasă în contextul românesc, iar strategiile de formulare a cererilor, refuzurilor și dezacordurilor trebuie folosite explicit prin comparație interculturală sistematică (Spencer-Oatey 2008).

10. Aspecte sociolingvistice

Vorbitorii nativi de engleză percep limba lor maternă ca un instrument de comunicare globală cu statut hegemonic, ceea ce influențează fundamental atitudinile lor față de învățarea altor limbi, inclusiv a românei (Phillipson 1992). Această percepție a englezei ca *lingua franca* internațională generează adesea o motivație instrumentală redusă pentru achiziția limbilor străine, deoarece anglofonia oferă deja acces la resurse educaționale, economice și culturale la nivel mondial (Graddol 2006). În contrast, româna este percepută ca o limbă

regională cu răspândire limitată geografic, vorbită de aproximativ 24 de milioane de persoane, ceea ce o plasează în categoria limbilor de nișă din perspectiva vorbitorilor anglofoni (Sorescu-Marinković 2011). Totuși, complexitatea morfosintactică a românei, sistemul său cazual dezvoltat și bogăția flexionară sunt frecvent recunoscute de cursanți ca provocări intelectuale stimulante, iar statutul limbii române ca singură reprezentantă a romanității răsăritene conferă acesteia un caracter exotic și atrăgător pentru lingviști și pasionații de limbi (Maiden 2016).

Motivațiile învățării limbii române de către vorbitorii anglofoni sunt eterogene și includ factori academici, profesionali, afectivi și identitari. Studenții universitari angrenați în programe de studii est-europene, studii romanice sau lingvistică comparată aleg româna pentru a completa repertoriul lor lingvistic și pentru a accesa corpusuri literare și academice inaccesibile în traducere (Deletant 2006). Motivațiile profesionale includ angajarea în România sau în contexte unde cunoașterea românei reprezintă un avantaj competitiv – organizații internaționale, ONG-uri, corporații multinaționale implantate în România, în timp ce motivațiile afective derivă adesea din relații interpersonale, căsătorii mixte sau legături ancestrale cu diaspora românească (Iordan, Guțu Romalo 1985). Un segment semnificativ al cursanților este reprezentat de descendenții imigranților români stabiliți în Statele Unite, Canada sau Regatul Unit, care învață româna ca limbă de patrimoniu (*heritage language*) pentru a se reconecta cu rădăcinile culturale și pentru a comunica cu membrii vârstnici ai familiei extinse, ceea ce introduce dimensiuni identitare și afective puternice în procesul de învățare (Fishman 2001).

Profilul tipic al cursantului de limbă română în universități occidentale include studenți cu pregătire lingvistică prealabilă în limbi romanice (franceză, spaniolă, italiană) sau slave (rusă, polonă), care abordează româna ca a treia sau a patra limbă străină, beneficiind de transferul pozitiv din limbile învățate anterior (Cojocaru 2003). Vârsta cursanților variază de la studenți de licență (18–22 ani) până la masteranzi și doctoranzi (25–35 ani), însă programele intensive de vară organizate în România, mai ales de Institutul Cultural Român (cum ar fi Școala de vară de la Brașov), atrag și cursanți din afara mediului academic, inclusiv profesioniști, pensionari și autodidacți motivați de interese culturale sau turistice (Deletant 2006).

Situațiile de bilingvism engleză–română apar preponderent în comunități din diaspora Statelor Unite, Canadei și Regatului Unit, unde generația a doua și a treia de imigranți români dezvoltă competențe variabile în ambele limbi, adesea cu dominanță în engleză și cu erodarea progresivă a competențelor în română (Fishman 2001). Aceste contexte pot genera fenomene de diglosie funcțională, în care engleza domină sferele publice, educaționale și profesionale (*High variety*), în timp ce româna este restrânsă la domeniul familial și religios (*Low variety*), ceea ce accelerează procesele de erodare lingvistică și de deplasare lingvistică completă către engleză în generațiile succesive (Ferguson

1959). Menținerea limbii române în aceste comunități depinde de factori precum densitatea comunității etnice, accesul la educație bilingvă, participarea la practici religioase în limba română și expunerea la media românească prin internet și televiziune satelit (Sorescu-Marinković 2011).

Bibliografie

- Algeo 2006: John Algeo, *British or American English? A Handbook of Word and Grammar Patterns*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
- Algeo 2010: John Algeo, *The Origins and Development of the English Language*, ediția a 6-a, Boston, Wadsworth, 2010.
- Avram 2010: Andrei Avram, *Tendențe actuale în vocabularul limbii române*, Editura Academiei Române, București, 2010.
- Avram, Hill 2007: Larisa Avram și Virginia Hill, *An Irrealis BE Auxiliary in Romanian*, în Răul Aranovich (ed.), *Split Auxiliary Systems: A Cross-Linguistic Perspective*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 2007, p. 47-64.
- Bantaș 2000: Andrei Bantaș, *Lexicul englezesc în limba română contemporană: Îndrumător de exprimare corectă*, Teora, București, 2000.
- Bauer 1983: Laurie Bauer, *English Word-Formation*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.
- Baugh, Cable 2013: Albert C. Baugh și Thomas Cable, *A History of the English Language*, ediția a 6-a, Routledge, Londra/New York, 2013.
- Beal 2004: Joan C. Beal, *English in Modern Times: 1700–1945*, Arnold, Londra, 2004.
- Blum-Kulka et alii 1989: Shoshana Blum-Kulka, Juliane House și Gabriele Kasper (ed.), *Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies*, Ablex, Norwood (NJ), 1989.
- Brazil 1997: David Brazil, *The Communicative Value of Intonation in English*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
- Brătan 2008: Andreea Brătan, *Andrei Codrescu la drum prin America*, în „Astra”, III(25), 2008, p. 312.
- Brătan 2010: Andreea Brătan, *Nașterea unui geniu involuntar în comunism* [traducere din *An Involuntary Genius in America's Shoes (And What Happened Afterwards)*], în „Euphorion”, nr. 21(7-8), 2010, p. 18
- Brătan 2011: Andreea Brătan, *De ce pleci tu în Cuba și Lecția de poezie* [traducere din *Ay Cuba! A Socio-Erotic Journey*], în „Gând Românesc. Revistă lunară de cultură, știință și artă”, nr. 5(1), 2011, p. 32-33.
- Brown, Gilman 1960: Roger Brown și Albert Gilman, *The pronouns of power and solidarity*, în Thomas A. Sebeok (ed.), *Style in Language*, MIT Press, Cambridge, 1960, p. 253-276.
- Brown, Levinson 1987: Penelope Brown și Stephen C. Levinson, *Politeness: Some Universals in Language Usage*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.
- Burbea et alii 2022: Georgiana Burbea, Ionuț Căpeneată, Andreea Nechifor și Răzvan Săftoiu, *Stimuler la motivation des apprenants lors de l'enseignement du roumain en tant que langue étrangère*. în „Analele Universității București. Limba și literatura română”, nr. LXXI, 2022, pp. 3-20
- Carney 1994: Edward Carney, *A Survey of English Spelling*, Routledge, Londra/New York, 1994.
- Celce-Murcia et alii 2010: Marianne Celce-Murcia, Donna M. Brinton și Janet M. Goodwin, *Teaching Pronunciation: A Course Book and Reference Guide*, ediția a 2-a, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.

- Chitoran 2002: Ioana Chitoran, *The Phonology of Romanian: A Constraint-Based Approach*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 2002.
- Codrescu 1991: Andrei Codrescu, *The Hole in the Flag: A Romanian Exile's Story of Return and Revolution*, William Morrow, New York, 1991.
- Codrescu 1999: Andrei Codrescu, *Ay, Cuba! A Socio-Erotic Journey*, St. Martin's Press, New York, 1999.
- Codrescu 2001: Andrei Codrescu, *An Involuntary Genius in America's Shoes (And What Happened Afterwards)*, Black Sparrow Press, Boston, 2001.
- Cojocaru 2003: Dana Cojocaru, *Romanian Grammar*, SEELRC, Durham (NC), 2003.
- Corbett 1991: Greville G. Corbett, *Gender*, Cambridge University Press, Cambridge, 1991.
- Cornilescu 2000: Alexandra Cornilescu, *The double subject construction in Romanian*, în Virginia Motapanyane (ed.), *Comparative Studies in Romanian Syntax*, Elsevier, Amsterdam, 2000, p. 83-133.
- Cornilescu, Nicolae 2011: Alexandra Cornilescu și Alexandru Nicolae, *On the syntax of Romanian definite phrases: Changes in the patterns of definiteness checking*, în Petra Sleeman și Harry Perridon (ed.), *The Noun Phrase in Romance and Germanic: Structure, Variation, and Change*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 2011, p. 193-221.
- Council of the European Economic Community 1958: *Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community* (consolidată 2013), disponibil pe: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:01958R0001-20130701> [accesat la 10.03.2026].
- Cruttenden 2014: Alan Cruttenden, *Gimson's Pronunciation of English*, ediția a 8-a, Routledge, Londra/New York, 2014.
- Crystal 2003: David Crystal, *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*, ediția a 2-a, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Crystal 2012: David Crystal, *Spell It Out: The Curious, Enthralling and Extraordinary Story of English Spelling*, St. Martin's Press, New York, 2012.
- Cutler 2005: Anne Cutler, *Lexical stress*, în David B. Pisoni și Robert E. Remez (ed.), *The Handbook of Speech Perception*, Blackwell, Oxford, 2005, p. 264-289.
- Deletant 1995: Dennis Deletant, *Ceaușescu and the Securitate: Coercion and Dissent in Romania, 1965-1989*, Hurst & Co., Londra, 1995.
- Deletant 2006a: Dennis Deletant, *Colloquial Romanian: The Complete Course for Beginners*, ediția a 2-a, Routledge, Londra/New York, 2006.
- Deletant 2006b: Dennis Deletant, *Hitler's Forgotten Ally: Ion Antonescu and His Regime, Romania 1940-1944*, Palgrave Macmillan, Londra, 2006.
- Dimitrescu 2005: Florica Dimitrescu, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a 3-a, Logos, București, 2005.
- Dincă 2010: Daniela Dincă, *Romanian-English False Friends*, în „Scientific Bulletin of the Politehnica University of Timișoara, Transactions on Modern Languages”, nr. 9(1-2), 2010, p. 17-24.
- Dmitrieva et alii 2010: Olga Dmitrieva, Allard Jongman și Joan Sereno, *Phonological neutralization by native and non-native speakers: The case of Russian final devoicing*, în „Journal of Phonetics”, nr. 38(3), 2010, p. 483-492.
- Durkin 2014: Philip Durkin, *Borrowed Words: A History of Loanwords in English*, Oxford University Press, Oxford, 2014.
- Eberhard et alii 2023: David M. Eberhard, Gary F. Simons și Charles D. Fennig (ed.), *Ethnologue: Languages of the World*, ediția a 26-a, SIL International, Dallas (TX), 2023.

- European Commission 2024: *The Commission's use of languages*, disponibil pe: https://commission.europa.eu/about/service-standards-and-principles/commissions-use-languages_en [accesat la 15.03.2026].
- Ferguson 1959: Charles A. Ferguson, *Diglossia*, în „Word”, nr. 15(2), 1959, p. 325-340.
- Fishman 2001: Joshua A. Fishman, *Can Threatened Languages Be Saved? Reversing Language Shift, Revisited: A 21st Century Perspective*, Multilingual Matters, Clevedon, 2001.
- Gelderen 2006: Elly van Gelderen, *A History of the English Language*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, 2006.
- Giegerich 1992: Heinz J. Giegerich, *English Phonology: An Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.
- Goffman 1967: Erving Goffman, *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*, Anchor Books, New York, 1967.
- Gönczöl-Davies 2008: Ramona Gönczöl-Davies, *Romanian: An Essential Grammar*, Routledge, Londra/New York, 2008.
- Graddol 2006: David Graddol, *English Next*, British Council, Londra, 2006.
- Hammond 1999: Michael Hammond, *The Phonology of English: A Prosodic Optimality-Theoretic Approach*, Oxford University Press, Oxford, 1999.
- Huddleston, Pullum 2002: Rodney Huddleston și Geoffrey K. Pullum, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- Hughes et alii 2012: Arthur Hughes, Peter Trudgill și Dominic Watt, *English Accents and Dialects: An Introduction to Social and Regional Varieties of English in the British Isles*, ediția a 5-a, Routledge, Londra/New York, 2012.
- Iordan, Guțu Romalo 1985: Iorgu Iordan și Valeria Guțu Romalo, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985.
- Kachru 1985: Braj B. Kachru, *Standards, codification and sociolinguistic realism: The English language in the outer circle*, în Randolph Quirk și Henry G. Widdowson (ed.), *English in the World: Teaching and Learning the Language and Literatures*, Cambridge University Press, Cambridge, 1985, p. 11-30.
- Labov et alii 2006: William Labov, Sharon Ash și Charles Boberg, *The Atlas of North American English: Phonetics, Phonology and Sound Change*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 2006.
- Ladefoged, Johnson 2014: Peter Ladefoged și Keith Johnson, *A Course in Phonetics*, ediția a 7-a, Cengage Learning, Stamford (CT), 2014.
- Leech 2014: Geoffrey Leech, *The Pragmatics of Politeness*, Oxford University Press, Oxford, 2014.
- Levițchi 1974: Leon Levițchi, *Dicționar englez-român*, Editura Academiei, București, 1974.
- Levițchi, Bantaș 1992: Leon Levițchi și Andrei Bantaș, *Dicționar englez-român*, Teora, București, 1992.
- Lieber 2004: Rochelle Lieber, *Morphology and Lexical Semantics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- Maiden 2016: Martin Maiden, *The Romance Languages*, ediția a 2-a, Routledge, Londra/New York, 2016.
- Mallinson 1986: Graham Mallinson, *Rumanian*, Croom Helm, Londra, 1986.
- Manea 2003: Norman Manea, *The Hooligan's Return: A Memoir*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2003.
- McArthur 1998: Tom McArthur, *The English Languages*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.

- Mocanu 2010: M. Mocanu, *Expresii și locuțiuni românești*, Polirom, Iași, 2010.
- Murphy 2010: M. Lynne Murphy, *Lexical Meaning*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Nechifor et alii 2022: Andreea Nechifor, Răzvan Săftoiu, Georgiana Burbea și Ionuț Căpeneată, *GIRO – Towards a Gamified Approach to Teaching Romanian as a FL*, în Pixel (ed.), *Conference Proceedings. 15th International Conference Innovation in Language Learning*. Hybrid Edition. Filodiritto, Bologna, 2022, p. 324-331.
- Nechifor et alii 2023: *Predarea limbii române ca limbă străină prin 'gamification'*. *Studiu monografic și ghid de bune practici*, Editura Universității Transilvania din Brașov, Brașov, 2023.
- Nespor et alii 2011: Marina Nespor, Mohinish Shukla și Jacques Mehler, *Stress-timed vs. syllable-timed languages*, în Marc van Oostendorp, Colin J. Ewen, Elizabeth Hume și Keren Rice (ed.), *The Blackwell Companion to Phonology*, vol. 2, Wiley-Blackwell, Oxford, 2011, p. 1147-1159.
- Phillipson 1992: Robert Phillipson, *Linguistic Imperialism*, Oxford University Press, Oxford, 1992.
- Pomerantz 1984: Anita Pomerantz, *Agreeing and disagreeing with assessments: Some features of preferred/dispreferred turn shapes*, în J. Maxwell Atkinson și John Heritage (ed.), *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984, p. 57-101.
- Quirk et alii 1985: Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech și Jan Svartvik, *A Comprehensive Grammar of the English Language*, Longman, Londra/New York, 1985.
- Recasens, Espinosa 2009: Daniel Recasens și Aina Espinosa, *An articulatory investigation of lingual coarticulatory resistance and aggressiveness for consonants and vowels in Catalan*, în „The Journal of the Acoustical Society of America”, nr. 125(4), 2009, p. 2288-2298.
- Roach 2009: Peter Roach, *English Phonetics and Phonology: A Practical Course*, ediția a 4-a, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Sacks et alii 1974: Harvey Sacks, Emanuel A. Schegloff și Gail Jefferson, *A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation*, în „Language”, nr. 50(4), 1974, p. 696-735.
- Schiffrin 1987: Deborah Schiffrin, *Discourse Markers*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.
- Searle 1975: John R. Searle, *Indirect speech acts*, în Peter Cole și Jerry L. Morgan (ed.), *Syntax and Semantics, Volume 3: Speech Acts*, Academic Press, New York, 1975, p. 59-82.
- Sorescu-Marinković 2011: Annemarie Sorescu-Marinković, *Romanian in the United States: Language maintenance and shift*, în Annemarie Sorescu-Marinković și Marinela Măda (ed.), *Language Contact and Language Shift in the Romanian Diaspora*, Institutul de Cercetări Sociale al Academiei Române, București, 2011, p. 23-45.
- Spencer-Oatey 2008: Helen Spencer-Oatey, *Culturally Speaking: Culture, Communication and Politeness Theory*, ediția a 2-a, Continuum, Londra/New York, 2008.
- Upward, Davidson 2011: Christopher Upward și George Davidson, *The History of English Spelling*, Wiley-Blackwell, Oxford, 2011.
- Vasilescu et alii 2005: Ioana Vasilescu, Martine Candea și Martine Adda-Decker, *Exploring perceptual traces of the acoustic modelling of vocalic reduction in Romanian*, în *Proceedings of Interspeech 2005*, ISCA, Lisabona, 2005, p. 3117-3120.
- Venezky 1999: Richard L. Venezky, *The American Way of Spelling: The Structure and Origins of American English Orthography*, Guilford Press, New York, 1999.

- Vinereanu 2006: Mihai Vinereanu, *Dicționar de cuvinte și expresii din limba engleză în limba română*, Polirom, Iași, 2006.
- Watts 2003: Richard J. Watts, *Politeness*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Wells 1982: John C. Wells, *Accents of English* (vol. 1-3), Cambridge University Press, Cambridge, 1982.
- Wells 2008: John C. Wells, *Longman Pronunciation Dictionary*, ediția a 3-a, Pearson Education, Harlow, 2008.
- Wierzbicka 2003: Anna Wierzbicka, *Cross-Cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction*, ediția a 2-a, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 2003.
- Wolfram, Schilling 2016: Walt Wolfram și Natalie Schilling, *American English: Dialects and Variation*, ediția a 3-a, Wiley-Blackwell, Oxford, 2016.
- Yule 1996: George Yule, *Pragmatics*, Oxford University Press, Oxford, 1996.
- Zafiu 2001: Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității din București, București, 2001.

Andreea Nechifor este conferențiar doctor la Universitatea Transilvania din Brașov, Facultatea de Litere, Departamentul de Lingvistică Teoretică și Aplicată, unde este titular din anul 2004, susținând cursuri de lingvistică aplicată în limba engleză, care acoperă domenii precum pragmatica, analiza discursului, comunicarea profesională, metodică predării limbii engleze, gramatica aplicată și limbajele de specialitate. Din 2017, predă și limba română ca limbă străină în cadrul Anului Pregătitor, iar în perioada 2011–2023, a fost lector de limba română în cadrul Școlii de Vară „Învăță limba română în România”, organizată de Institutul Cultural Român la Brașov, în cadrul căreia a susținut cursuri de limba română ca limbă străină pentru toate nivelurile de competență. În paralel, din 2005 până în prezent, colaborează cu Centrul pentru Învățarea Limbilor Moderne al aceleiași universități, fiind implicată în testarea RLRS, eliberarea certificatelor de competență lingvistică și predarea cursurilor de RLRS. De asemenea, a colaborat cu ICR București și formează o echipă de cercetare alături de dr. Ana Borca (ICR Madrid) în vederea dezvoltării cercetării privind predarea limbii și achiziției RLRS, în acest context, participând și la conferințe de specialitate, precum Al 13-lea Colocviu Internațional al Departamentului de Lingvistică: *Diacronie și sincronie în studiul limbii române*, București (2013), Al 17-lea Colocviu Internațional și Departamentului de Lingvistică: *Variație în română și în limbile romanice*, București (2017) și *RoSal: 80 de ani de Românistică la Universitatea din Salamanca*, Salamanca (2026).

A publicat, în calitate de autor sau co-autor, o serie de studii în domeniul predării limbii române ca limbă străină și al formării competențelor interculturale, dintre care se remarcă: *Gamified Romanian for Specific Purposes: A Journey to Engaged Language Acquisition* (2024), *Stimuler la motivation des apprenants lors de l'enseignement du roumain en tant que langue étrangère* (2022), *Towards a Gamified Approach to Teaching Romanian as a FL* (2022), *Teaching Romanian for Specific Purposes in a Gamified Environment* (2022), *Contextualising culture in teaching a foreign language: the cultural element among cultural awareness, cultural competency and cultural literacy* (2020) și *The Importance of the Cultural Element in Teaching a Foreign Language* (2016). De asemenea, este co-autorea monografiei *Predarea limbii române ca limbă străină prin 'gamification'. Studiu monografic și ghid de bune practici* (2023), precum și a seriei de manuale *Limba română pentru străini: limbaje specializate*, volumele 1–5 (2022).

Interesele sale de cercetare vizează, în principal, metodica predării limbii române ca limbă străină și procesele de achiziție a acesteia și interferențele L1–L2. În acest context, a participat la manifestări științifice internaționale relevante, precum *The 1st International Symposium on Chinese Language, Literature, and Culture* (Brașov, 2025), unde a susținut prezentarea *Linguistic Interference of Chinese (L1) with Romanian (L2): A Multi-Level Contrastive Analysis*.

A coordonat, în calitate de director, proiectul național de cercetare *Instruirea bazată pe „gamification” în predarea limbii române ca limbă străină – GIRO* (2019–2023), dedicat inovării în domeniul predării limbii române ca limbă străină. De asemenea, a fost implicată în proiecte internaționale relevante: în cadrul *Language guidance tool for improving language knowledge – LANGUIDE* (2019–2022), a contribuit, alături de parteneri, la dezvoltarea unei aplicații mobile pentru învățarea limbii române ca limbă străină, cu accent pe limbaje de specialitate, iar în proiectul *Multimedia Didactics. The Art and Science of Teaching Host Country Language – TeachME* (2022–2024) a analizat procesele de predare și achiziție a limbii române din perspectiva neurodidacticii.

Vorbitorul francez de limba română

ADRIAN CHIRCU

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Limba franceză

1. Identificare și clasificare

În scrierile românești de odinioară, prime informații notabile privitoare la limba franceză le datorăm lui Ion Codru Drăgușanu, care, în timpul peregrinărilor sale prin Franța, constată că

nici nu poate fi în lume limbă mai limbută ca acea franceză. Despre lucrurile cele mai copilărești poți să te exprimi cu grație, cu dulceață, cu exactitate și importanță, ca și cum ai trata despre soarta națiilor. De aici, atârnă că limba franceză deveni universală, și în diplomatie se primi pentru claritatea și simplitatea construcției ei. Limba franceză n-are expresii înjurioase, ci e cu totul estetică. [...] Se impută, în genere, că limba franceză e săracă, dară în deșert, căci toată lumea întrebuițează mii de vorbe franțuzești, Francezii însă nespun de puține din alte limbi, căci nu suferă geniul ei adoptarea cu ușurință; apoi, când, într-o limbă, poți exprima tot ce voiești, ba încă cu o rară eleganță, aceia e, firește, destul de avută. Bine respingea un scriitor francez această imputare, zicând: „Limba franceză e o cerșetoare care dă tuturor de pomană”. (Codru Drăgușanu 1923: 115-116)

Dintru început, menționăm că, spre deosebire de alte limbi europene, limba franceză s-a bucurat dintotdeauna de un prestigiu cultural, politic, social și lingvistic atât în Occident, cât și în alte colțuri ale lumii: din Portugalia până în România ori Bulgaria, din America de Nord (Canada-Québec) până în Noua Caledonie, din Rusia până în Argentina, din Africa și până în Asia Mică sau prin insulele răspândite în mări și oceane.

După cum bine se cunoaște, franceza este continuatoarea latinei, făcând parte din familia limbilor romanice, alături de română, italiană, spaniolă, portugheză, catalană, provençală/occitană, franco-provençală, retoromană, sardă ori dalmată („limbă moartă”) (Allières 2000: 29-50; Glessgen 2014: 76-81; Walter 2014: 175-255), idiomuri care sunt astăzi vorbite de peste un miliard de locutori (Oustinoff, Calvet 2016) și al căror statut sociologic este „tributar națiunilor contemporane și ‘spațiilor comunicaționale’ formate de acestea; rolul limbilor-acoperiș dominante este asumat peste tot de limbile naționale” (Glessgen 2014: 78).

Dincolo de descendența lor comună, franceza este considerată unul dintre idiomurile neolatine cele mai evolute în comparație cu româna, care este mult mai conservatoare, din varii puncte de vedere. Aceasta face ca, deseori, apropierea între ele să fie greu perceptibilă, chiar dacă unii specialiști le plasează pe ambele în clasa limbilor romanice cu o evoluție puternică (Banniard 1997: 39).

Precum orice idiom, și franceza are istoria ei, fiind urmașa latinei, însă nu cea vorbită în provinciile orientale ale Imperiului Roman, ci cea folosită în vechea provincie Gallia și în unele dintre zonele învecinate. Actul de naștere al acestui idiom (prima mărturie a facerii acestei limbi) este reprezentat de *Les Serments de Strasbourg* [Jurămintele de la Strasbourg], legămintă care atestă, în anul 842, faptul că franceza a început să existe.

Apoi, în devenirea a ceea ce cunoaștem noi astăzi (limba franceză contemporană), au fost perioade de evoluție, de așezare, de normare pe care specialiștii au încercat să le delimiteze cât mai bine și care sunt cunoscute sub numele de: *le plus ancien français* ‘franceza cea mai veche’ – de la începuturi și până în secolul al XII-lea, *l'ancien français* ‘franceza veche’ – veacurile al XII-lea și al XIII-lea, *moyen français et le français du XVIe siècle* ‘franceza medie și secolul al XVI-lea’, *le français classique et postclassique* ‘franceza clasică și cea postclasică’, *le français d'hier* ‘franceza de ieri’ și *le français d'aujourd'hui* ‘franceza de azi’ (Chaurand 1998).

Acestea reprezintă, în fapt, etapele facerii limbii franceze de la origini și până în zilele noastre, când acest idiom romanice pare așezat și se bucură de un prestigiu cultural susținut, în bună măsură, prin politici lingvistice interne și externe.

Trebuie precizat că înrudirea limbilor (în general) și a celor romanice (în particular) facilitează intercomprehensiunea (Teyssier 2004), asigurând o însușire adecvată a faptelor de limbă necesare unei comunicări cotidiene primare, la început. La fel se întâmplă și în cazul învățării limbii române de către vorbitorul francofon, care găsește în multe cazuri puncte de sprijin în particularități lingvistice care să-i permită asimilarea rapidă a românei și un schimb conversațional eficient în această limbă. Când ne referim la vorbitorul de franceză nu îl avem în vedere doar pe francez, ci și pe belgian, pe luxemburghez, pe elvețian, pe monegasc, pe canadian ori alte popoare/națiuni care fie au ca limbă maternă franceza, fie o întrebuințează în viața cotidiană.

În ceea ce privește descoperirea limbii române, a românilor și a Principatelor române de către francezi, aceasta a avut loc relativ târziu și cu pași timizi, însă mai susținut începând cu secolele al XVIII-lea și al XIX-lea și continuând cu secolul al XX-lea, când tot mai mulți călători, oameni de cultură ori diplomați francezi își fac simțită prezența în Țările Române și, apoi, în Regatul României, în Republica Populară Română/Republica Socialistă România și, în prezent, în România.

Considerăm că nu este cazul să ne raportăm în capitolul de față la relațiile medievale dintre francezi și români, la secretarii ajunși la curțile domnitorilor ori boierilor români ori la episoadele Revoluției Franceze (Iorga 1918: 17-135),

ci ar trebui să ne referim mai cu seamă la momentele ulterioare acestor perioade care au dus la contacte intense în plan cultural, datorate atât traducerilor (Bârlea, Bârlea 2000: 46-54; Celac 2021), cât și presei de expresie franceză (Bârlea, Bârlea 2000: 39).

La acestea, se adaugă și neîntreruptele legături la nivel politic, care au facilitat fără putință de tăgadă stârnirea curiozității francofonilor europeni, care au dorit să cunoască și să stăpânească limba română. Nu trebuie omis nici faptul că, la rândul lor, românii s-au arătat interesați să studieze franceza și să descopere cultura franceză în școlile fondate în Moldova și în Țara Românească, uneori prin intermediar grecesc sau rusesc, și în mediile culturale interne ori externe pe care le frecventau.

Dacă Jean-Alexandre Vaillant se numără printre francezii preocupați de starea învățământului și a societății românești în prima parte a secolului al XIX-lea, în perioada exilului de după Revoluția din 1848, acestuia îi urmează și alți francezi interesați de a ne cunoaște și/sau de a se integra în societatea românească. Majoritatea sunt învățați care și-au însușit cu siguranță limba română, iar aici ne gândim la Edgar Quinet, la Frédéric Damé, la Arnold Lucien Montadon, la Ulysse de Marsillac, F. Robin sau Émile Picot¹. Acestora le urmează în veacul următor Emmanuel de Martonne, René Jeannel, Yves Auger, Mario Roques, Alphonse Dupront, Henri Jacquier, Alain Guillerrou, Alf Lombard, Jean Boutière, Claude Dignoise, Alvaro Rocchetti, Jean-Louis Curriol, Catherine Durandin, Gilles Bardy, Martine Coene, Cécile Folschweiller, Bernard Boyer, Estelle Variot și mulți alții, cunoscuți sau mai puțin cunoscuți, cu toții fiind atașați de limba, cultura și civilizația românească.²

În prima parte a capitolului de față, încercăm să relevăm motivele care i-au determinat sau i-au făcut pe locutorii francofoni să se constituie în promotori ai limbii române, asumându-și, uneori, și rolul de profesori ori de autori de manuale/gramatici de limba română. Această motivație inițială poate fi urmărită plecând de la explicațiile complementare din prefețele ori postfețele care însoțesc lucrările amintite.

În vremea sa, Jean Alexandre Vaillant observă o deschidere la noi și ține să precizeze că schimbările survenite în Valahia și Moldova, sesizate și de către călătorii francezi, le dezvăluie acestora „raritatea unei limbi latine și a unui întreg popor de romani la extremitatea orientală a vechii Europe”³ (Vaillant 1840: i), fapt ce l-a convins „să studieze o limbă puțin cunoscută în general, la noi ignorată și

¹ Primul profesor de limba română la INALCO (1875), după cum reiese de pe site-ul acestui institut (<https://www.inalco.fr/langues/roumain>).

² Pentru aportul românilor la dezvoltarea culturii și a societății franceze, a se vedea lucrările lui Philippe Étienne (2004) și Jean-Yves Conrad (2006). Pentru mai multe detalii privitoare la relațiile franco-române de-a lungul timpului, a se vedea și volumul coordonat de către Jipa et alii 2025: *passim*.

³ [la rareté d'une langue latine et d'un peuple entier de Romains à l'extrémité orientale de l'ancienne Europe]. Traducerea citatelor din acest capitol ne aparține.

care la ea acasă n-a fost cultivată de-adevăratelea decât de douăzeci de ani”⁴ (Vaillant 1840: i). Același autor este încredințat că gramatica sa (*Grammaire roumène à l'usage des Français*) va contribui la apropierea dintre francezi și români, așa cum a făcut el cu limbile română și franceză (Vaillant 1840: i).

La rândul său, F. Robin ține să precizeze că „studiul științific a limbii române nu datează nici măcar de la începutul acestui secol. Această limbă mult timp neglijată – chiar de români – a trecut în acest veac mai multe stări destul de diferite și a cunoscut schimbări mai ample ca nimeni alta”⁵ (Robin 1888: 10).

Cât despre Frédéric Damé, acesta speră că gramatica pe care a elaborat-o să le permită „străinilor să învețe rapid limba română” (Damé 1898: 6).⁶

2. Statut și răspândire geografică

Limba franceză este limba oficială a Franței (cu o populație de peste 69 milioane de locuitori, la 1 ianuarie 2026, conform INSEE), dar și a altor state europene (alături de alte idiomuri) sau de pe alte continente. În Europa, statutul oficial al acesteia este recunoscut în Belgia, în Elveția și în Luxemburg, iar, în America de Nord, în Canada.

De altfel, franceza este bine reprezentată la nivel mondial, iar, ca număr de locuitori, în afara Franței, primele țări sunt Congo, Algeria, Maroc, Canada, Maroc, Madagascar, Camerun, Coasta de Fildeș, Burkina Faso.

Din punct de vedere statistic, limba franceză este foarte răspândită, fiind a cincea cea mai vorbită limbă după chineză (mandarină), engleză, spaniolă și arabă. De asemenea, în întreaga lume, sunt 300 de milioane de vorbitori, prezenți în 106 țări și teritorii; aproximativ 235 de milioane de persoane întrebuințează zilnic limba franceză, iar 132 de milioane de oameni învață franceza și studiază în franceză; Organizația Internațională a Francofoniei are ca membri 88 de state și guverne; 29 de state au ca limbă oficială franceza; franceza este a patra limbă folosită pe internet; a doua limbă străină care este învățată în lume; 59% dintre locuitorii care întrebuințează zilnic franceza se găsesc în Africa (LTM 2026).⁷

3. Dialecte, graiuri și varietăți

În perspectivă diatopică, franceza este destul de diversificată. Pe lângă această caracteristică dialectală, în anumite zone ori regiuni din Franța, se vorbesc idiomuri romanice (italiana, catalana, occitana/provensala, franco-

⁴ [à étudier une langue généralement peu connue, chez nous ignorée et qui sur son propre sol n'est vraiment cultivée que depuis une vingtaine d'années].

⁵ [l'étude scientifique de la langue roumaine ne remonte même pas au commencement de ce siècle. Cette langue longtemps négligée – par les Roumains eux-mêmes – a parcouru dans ce siècle plusieurs états bien différents, et a éprouvé des changements plus forts qu'aucune autre].

⁶ [aux étrangers d'apprendre rapidement le roumain].

⁷ Pentru mai multe detalii asupra Instituției Francofoniei și a implicațiilor acesteia la nivel internațional, a se consulta lucrarea lui Xavier Deniau (2001).

provensala) ori alte limbi (germana, bretona ori basca), toate cu varietățile și specificitățile lor. În pofida acestui amestec lingvistic evident, franceza rămâne singura limbă oficială recunoscută de stat.

Tradițional însă există două mari zone dialectale cunoscute sub numele de *langue d'oïl* și *langue d'oc*, la care se adaugă, în centru-est, așa-numita limbă franco-provensală (*arpitana*), ce se întinde și în vestul Elveției și nord-vestul Italiei. Cele dintâi varietăți (*langue d'oïl* și *langue d'oc*) sunt despărțite între ele de o zonă de tranziție (punte), cunoscută sub denumirea de *croissant* (vezi și CFD).

În teritoriul de *langue d'oïl*, trebuie încadrate dialectele *wallon*, *picard*, *normand*, *gallo*, *francien/français* (în jurul Parisului), *orléanais*, *champanois*, *lorrain roman*, *franc-comtois*, *burguignon*, *bourbonnais*, *berrichon*, *burangeau*, *poitevin* și *saintongeais*.

Iar, în zona de sud, *langue d'oc*, sunt încadrate dialecte precum: *gascon*, *limousin*, *auvergnat*, *languedocien* și *provençal*, însă nu toate sunt pur franceze, căci există încă un strat lingvistic puternic occitan/provençal.

Așa cum am anticipat, la baza limbii franceze, stă dialectul *français* (fostul grai *francien*), vorbit în jurul Parisului, care, în timp, datorită școlii și administrației, și-a lărgit întrebuintarea, ducând, totodată, la dispariția sau restrângerea folosirii unor varietăți dialectale și idiomuri vorbite pe teritoriul Franței.

Diferențele fonetice sau lexico-semantic (mai cu seamă) de la nivel dialectal sunt observabile în diferitele colțuri ale Franței, specialiștii cartografiindu-le în mare parte pe hărțile dialectale (Avanzi 2017).

În acest sens, relevăm câteva dintre acestea: în sud-est, -s final din cuvântul *moins* 'mai puțin' este pronunțat [moinS], în timp ce, în restul teritoriului, nu [moin]; mulți vorbitori pronunță în același fel cuvintele *piquet* 'par' și *piqué* 'pișcat' (cu un é închis) [piqué]; cuvintele *ami* 'prieten' și *amie* 'prietena' se pronunță la fel, cu excepția estului, a Elveției și a Belgiei unde (în vorbire) genul este marcat prin alungirea vocalei; *le pain aux raisins* 'melcul cu stafide', răspândit în întreaga Franță, are următoarele sinonime la nivel dialectal: *alsacienne* (în estul regiunii Bretagne), *couque suisse* (în partea extremă a Hauts de France), *escargot* (în Grand Est, o parte din Bourgogne și din Elveția), *schneck* 'melc' (Alsacia și Lorena), *pain russe* (în zone din Auvergne și Rhône-Alpes).

În ceea ce privește cuvântul *serpillière* 'prosop de bucătărie' (cu o răspândire în multe regiuni, chiar și în Corsica), în afara sensului figurat 'molâu, un om moale/bleg', are ca sinonime: *toile* (în Normandia), *wassingue* (Hauts de France), *loque* și *bâche* (Hauts de France și regiunea pariziană), *torchon* (nord-estul Franței și Belgia), *patte* (Bourgogne), *panosse* (Franche-Comté), *pièce* (à *frotter*) (Provence-Alpes-Côte-d'Azur), *peille* și *frégone* (Languedoc-Roussillon) (Avanzi 2017: 20-21).⁸

Tot aici ar trebui menționată și faimoasa concurență de la nivel dialectal dintre compusul *pain au chocolat* (caracteristic unei părți importante a Franței

⁸ În centru-vest și în vest (Poitou, Saintonge, Normandie), e folosit termenul (*la*) *cince*.

de astăzi) și sinonimul său *chocolatine* (specific provinciei Nouvelle Aquitaine și unei părți din Occitania), care au ca sinonime *petit pain au chocolat* (Hauts de France, Alsacia și Lorena), *couque au chocolat* (nord-vestul Belgiei) și *croissant au chocolat* (partea răsăriteană a regiunii Grand Est, cu excepția zonei germanofone: Haut et Bas-Rhin) (Avanzi 2017: 32-35).

4. Sistem de scriere

Alfabetul limbii franceze este alcătuit din 26 de litere (majuscule și minuscule) împrumutate din cel latin și integrează un număr de 6 vocale (*A/a, E/e, I/i, O/o, U/u și Y/y*) și 20 de consoane (*B/b, C/c, D/d, F/f, G/g, H/h, J/j, K/k, L/l, M/m, N/n, P/p, Q/q, R/r, S/s, T/t, V/v, W/w, X/x, Z/z*).

Menționăm și faptul că vocalele sunt însoțite, câteodată, de semne diacritice (accente: *à, â, é, è, ê, ë, î, î, ô, ù, û, ü, ÿ*), spre a se marca pronunția corectă a acestora, pentru a se evita anumite omonimii (*ou* ‘sau’ vs *où* ‘unde’) ori pentru a se marca absența unui sunet în perspectivă evolutivă și etimologică (lat. *hospitalis* (domus) > anc.fr. *ospital* > fr. *hôpital*).

De asemenea, sunt întrebuințate sedila, asemănătoare virgulei, care se așază dedesubtul literei (*Ç/c*), pentru a arăta că litera *c* se pronunță [s], înaintea vocalelor *a, o și u* (*garçon* ‘băiat’, *façon* ‘mod, manieră’). În afara acestora, mai sunt prezente așa-zisele ligaturi (*Æ/æ și Œ/œ*), ca, de altfel, și digrame (*ch, ph, gu, eu* etc.) ori trigrame (*oin, eau, ain*), reprezentând grupuri de două/trei litere care reprezintă un singur sunet și care sunt numeroase în franceză.

Interferențe ale limbii franceze L1 cu limba română L2⁹

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Sistemul fonetic francez se caracterizează, în esență, prin prezența unei importante labializări (rotunjirea sunetelor), prin nazalizare puternică, prin accentuarea pe ultima silabă (accent paroxiton) și prin nepronunțarea consoanelor finale sau, uneori, prin nepronunțarea sunetului *h* în poziție inițială (așa-numitul *h mut*), facilitând eliziunea și asigurând legătura între sunete (*l’habit* ‘haina’/ *les habits* ‘hainele’, *l’hôtel*/ *les hôtels*).

Acest din urmă sunet se diferențiază de *h* aspirat (a cărui prezență se explică, uneori, etimologic), ce se pronunță, însă fără a se face eliziunea sau legătura dintre sunete (*la honte* ‘rușinea’/ *les hontes* *‘rușinile’, *la hauteur* ‘înălțimea’/ *les hauteurs* ‘înălțimile’).

Așa cum am anticipat, accentul în franceză se situează pe ultima silabă, care este în principal deschisă, mai precis se termină în vocală. La final de

⁹ Pentru interferența lingvistică dintre română și franceză (în Franța), a se parcurge excelenta lucrare elaborată de către Delia-Florina Popa (2022).

cuvânt, *e* (mut) nu se pronunță (*amie* ‘prietenă’, *femme* ‘femeie, soție’, *monde* ‘lume’, *parapluie* ‘umbrelă’ etc.).

Spre deosebire de limba franceză, în română, labializarea nu este semnificativă, iar nazalizarea nu este extrem de marcată. Accentul este mobil, astfel încât putem avea accentuare pe ultima (oxiton), pe penultima (paroxiton) ori pe antepenultima silabă (proparoxiton), în funcție de diferite criterii dintre care se detașează cel morfologic și cel etimologic. De exemplu, multe cuvinte împrumutate din turcă au accentul pe ultima silabă (*acadea*), iar cele latinești moștenite sunt accentuate pe silaba medială (*femeie*, *perete*), dar există, la derivate, și deplasări de accent (*masă* > *mesean*).

La rândul ei, limba franceză posedă un număr important de consoane geminate (*affaire* ‘afacere’, *classe* ‘clasă’, *patte* ‘labă’) cu rol important mai ales în evitarea unor omonimii și a unor confuzii la nivel enunțial. Consoanele duble nu se întâlnesc decât rareori în română, iar, atunci, din rațiuni de ordin etimologic (*mass-media*, *accent*) sau lexical (*înnegri*, *transsiberian*).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

După cum bine se știe, în română, dominant este principiul fonetic în ortografie, spre deosebire de limba franceză unde avem un amestec mai pregnant între principiul fonetic și cel etimologic. Mai exact, în română, tot ceea ce scriem, pronunțăm și tot ceea ce pronunțăm, scriem, deși ținem cont și de principiile morfologic – *aceeași* (*fată*) vs *aceiași* (*băieți*) – ori sintactic – *altfel* vs *altfel* –, care au un rol bine determinat din punct de vedere funcțional, excepțiile nefiind totuși excluse.

În comparație cu franceza, româna se caracterizează printr-o bogăție a diftongilor și a triftongilor, care sunt problematici pentru un francofon, atât în pronunție, cât și în redarea grafică, deoarece acesta, prin analogie, poate face greșeli frecvente. Așadar, un cuvânt ca *veneau* va fi redat/pronunțat [veno], urmându-se regulile limbii franceze. Dacă e vorba despre un neologism de sursă franceză, precum *cadou*, există posibilitatea ca acesta să fie pronunțat fie [cadou], fie [cado].

Nefiind specifică francezei preiotarea, pronumele personale (*eu*, *el*, *ea*, *ei*, *ele*) sau unele forme ale verbului *a fi* (*ești*, *este/e*, *eram*, *erai*, *era*, *eram*, *erați*, *erau*) vor fi pronunțate fără implicarea acestui fenomen fonetic.

O altă dificultate o ridică vocala *u* din limba română, care este pronunțată de către francezi mai degrabă [y] decât [u], atunci când se găsește în structura unor cuvinte precum *ruptură*, al cărui corespondent francez este *rupture* [ryptyr].

Pentru francofoni, este dificilă înțelegerea alternanțelor fonetice: vocalice (de pildă, prezentul verbului *a purta*: *port*, *porți*, *poartă*, *purtăm*, *purtați*, *poartă*) și/sau consonantice (de exemplu, adjectivul *frumos*: *frumos*, *frumoasă*, *frumoși*, *frumoase*), care au implicații la nivel morfologic, dar care reprezintă farmecul românei, oferind, totodată, suplețe și multă poezie (Boyer 2000: 10).

Probleme de pronunție pune și -s- intervocalic urmat de -a-, -e-, -i-, -o-, -u-, care este pronunțat ca un [z] de către francofoni, întrucât -s- simplu se pronunță [z], iar -ss, [s]. De exemplu, ne putem raporta la *caser* [kaze] ‘a pune într-o căsuță, într-un compartiment, a plasa’, în comparație cu *casser* [kase] ‘a sparge, a rupe’. Astfel, ne putem aștepta ca un francofon să pronunțe rom. *casă* ca în limba sa maternă [*kazə] – cf. fr. *case* ‘cabană, colibă’ [kaz].

În română, *h* este întotdeauna aspirat (*hanorac*, *haltere*), față de franceză unde poate fi „mut”: *hausse* ‘a ridica’ [‘ose] sau *haut* ‘înalt’ [‘o] sau aspirat: *haricot* ‘fasole’ [‘ariko] ori *haine* ‘ură’ [‘en]. De asemenea, așa-zisul -i final postconsonantic (*cărți*, *pași*) este destul de greu de pronunțat de către francezi, acesta fiind considerat, la început, o vocală plenisonă.

Pe seama limbii franceze, trebuie pusă și confuzia între -v și -f în poziție finală, tendința fiind explicabilă prin presiunea exercitată de apropierea formală a împrumutului neologic (± latino-roman) adaptat în română. Astfel, francofonii, în loc de *sportiv*, vor pronunța în română **sportif*; în loc de *negativ*, **negatif*; în loc de *intuitiv*, **intuitif* etc., în loc de *comunicativ*, **comunicatif* ca în franceză.

Sunt dificile de pronunțat și de redat în scris și grupurile consonantice din limba română *che*, *chi* și *ghe*, *ghi*, ca, de altfel, și *ce* și *ci*, a căror pronunție este diferită, un francofon confundându-le și apropiindu-le de [ʃe], [ʃi], [gɛ], [gi], [se] și [si], prezente în cuvinte precum *chef* ‘șef’, *chinois* ‘chinez’, *guêpe* ‘viespe’, *guirlande* ‘ghirlandă’, *cène* ‘cină’, *cirque* ‘circ’.

Dacă ș românesc are un echivalent în fr. [ʃ] ca în exemplele anterioare, la rândul său, *ț* se întâlnește în cuvinte precum *tsar* [tsar] ‘țar’, *tsarine* [tsarin] ‘țarină’, *tsunami* [tsunami].

În scris, francofonii au tendința de a ortografia cuvintele românești cu consoane geminate, mai ales când este vorba despre împrumuturi de origine franceză: **affacere*, **anniversare*, **appel*, **classă*, **dilemmă*, **illegal*, **litteratură* etc.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

În ceea ce privește structura gramaticală, franceza modernă, la fel ca celelalte limbi romanice de azi (cu excepția românei) este o limbă analitică, marcarea cazuală făcându-se cu ajutorul prepozițiilor (la Ac, D și G), iar nu prin flexiune (precum în latină), ca în germană sau rusă, de pildă. Categoria genului cunoaște două clase, masculine și feminine, repartitia substantivelor în acestea făcându-se mai degrabă pe baza unor criterii formale și/sau lexico-semantic.

Ordinea constituenților în cadrul enunțului este cea tradițională (SVO), cu posibilitatea de variații (SOV sau OVS) din rațiuni de ordin stilistic sau pragmatic. Ca arhitectură, gramatica limbii franceze este apropiată de cea a limbii latine și, implicit, de cea a limbilor romanice surori, cu care are atât trăsături comune, cât și trăsături individualizatoare. Dintre timpurile verbale ale indicativului, perfectul simplu și-a restrâns întrebuințarea, iar, dintre cele ale conjunctivului, imperfectul și mai-mult-ca-perfectul sunt folosite tot mai

puțin în vorbirea cotidiană. Supinul este absent din paradigma verbului, care însă prezintă un sincretism formal între participiul prezent și gerunziu, ambele forme fiind identice la nivel morfologic (-ant).

Conjugarea verbelor la timpurile compuse, în funcție de anumite criterii, semantice (de pildă, verbe de mișcare: *il a mangé* ‘el a mâncat’ vs *il est allé* ‘el a mers’) sau structurale (construcții reflexive: *ils se sont aperçus de leur erreur* ‘ei și-au dat seama de greșeală’; construcții factitive: *je me suis fait couper les cheveux* ‘m-am tuns’ – nu eu, ci frizerul), verbele au un comportament sintactic particular. Or, în română, ca auxiliar de perfect compus se întrebuintează întotdeauna verbul *a avea*.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

În privința substantivului, cea mai frecventă greșeală a francofonilor este legată de confuzia de gen, întrucât în franceză și în alte limbi romanice actuale, neutru este absent.

Așadar, identificarea genului rămâne o piatră de încercare, mai ales că, uneori, intervin și așa-numiții *fași prieteni*, datorati fie formei: *afiș* n. – *affiche* f.; *dans* n. – *danse* f.; *dinte* m. – *dent* f.; *insectă* f. – *insecte* m.; *legumă* f. – *légume* m.; *pijama* f. – *pijama* m.; *problemă* f. – *problème* m.; *radio* n. – *radio* f.; *vază* ‘vas de flori’ f. – *vase* m., fie semantismului: *lucru* n. – *chose* f.; *măr* n. – *pomme* f.; *scaun* n. – *chaise* f.; *sfârșit* n. – *fin* f.; *șoarece* m. – *souris* f.; *televizor* n. – *télé* f..

Tot în perspectivă lexico-semantică, s-a constatat că francofonii întrebuintează impropriu unele cuvinte, alegând *profesional*, pentru *profesionist*; *fular*, pentru *eșarfă*; *bulion*, pentru *supă de carne*; *sezon*¹⁰, pentru *anotimp*).

Dificultățile în utilizarea substantivelor vizează în special categoria neutruului, gen absent în limba-sursă. În română, aceste substantive prezintă un sincretism formal cu masculinul la singular și cu femininul la plural (de exemplu, *un caiet/două caiete*; *un cadou/două cadouri*), iar, pentru vorbitorul francez de română, ezitățile de încadrare apar frecvent în selectarea desinenței de plural potrivite.

Data fiind structura limbii franceze, există posibilitatea ca articolul hotărât să fie întrebuintat în antepunere, urmându-se modelul limbii franceze (**la mașină* ‘mașina’), iar nu în postpunere cum este firesc în română (*mașina*).

De altfel, româna este singura dintre limbile neolatine care prezintă această specificitate, explicabilă evolutiv odată cu trecerea de la latină spre limbile romanice. Consemnăm tot aici și dezacordurile sistematice ale adjectivelor în cadrul grupurilor nominale, explicabile prin false analogii cu franceza (**carte frumos*, **cafea bun*, **prăjitură gustos*, **pantofi albe* etc.)

În sfera pronumelor, pot fi consemnate următoarele particularități interferențiale: întrebuintarea exagerată a pronumelui personal subiect (*eu merg*, *eu fac*, *eu spāl*); confuzia pronumelui reflexiv (acuzativ vs dativ și invers: **mă cumpăr*, în loc de *îmi cumpăr*; **mă amintesc*, în loc de *îmi amintesc*);

¹⁰ În româna actuală, sensul de ‘perioadă de timp a anului corespunzând aproximativ unui anotimp’ menționat în DEX (s.v.) este într-un evident regres.

tendința de antepunere a adjectivului pronominal posesiv (**nostru prieten*) și, implicit, absența articolului posesiv genitival (**un prieten meu*); abuzul de forme de posesive (*său, sa, săi, sale*), în detrimentul pronumelor personale de persoana a III-a, singular, prin intermediul cărora se exprimă, de asemenea, posesia (*casa sa* vs *casa ei/lui*), la persoana a III-a, singular; predominanța demonstrativului în antepunere (*acest coleg*) în comparație cu postpunerea (*colegul acesta/ăsta*), după model francez; omiterea sau confuzia articolului demonstrativ cu cel hotărât în varii contexte (*cel mai bun prieten* vs *le meilleur ami*, respectiv *mai bunul prieten*).

În ceea ce privește verbul, pe lângă confuzia auxiliarului temporal (*a avea* vs *a fi*), trebuie amintită și folosirea infinitivului în locul conjunctivului, în succesiunea de două verbe cu același subiect (*vreau (a) merge, mă gândesc (a) pleca, *trebuie (a) vedea, *îmi place (a) cânta* etc.), precum și folosirea infinitivului cu valoare de supin (**mașină de/a spăla, fier de/a călca, am de/a spăla* etc.), care însă este mai rară, odată ce s-a însușit regula constitutivă.

O utilizare ezitantă constantă este observabilă și în cazul sufixului de prezent al verbelor de conjugarea I (-ez) și a IV-a (-esc, -ăsc): **cântez, *desen, *dormesc, *hotăr*.

Cât despre întrebuintarea articolului în prezența prepozițiilor, francofonii urmează modelul din limba lor maternă, articulând constant substantivul (**pun în geanta, *merg la spectacolul, *stau pe scaunul* etc.). Confuzii de prepoziții pot fi observate și în alte situații (**merge în stradă în mașină, în loc de merge pe stradă cu mașina*), mai ales că, în franceză, există o dominanță a prepozițiilor *a* și *de*, însă, în română, regimul prepozițional nu este atât de fix.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Interferențele sintactice sunt strâns legate de cele morfologice, așa cum s-a putut vedea și în subcapitolul anterior. În afara acestora, ar trebui semnalate și altele, precum dislocarea verbului auxiliar de participiul verbului de conjugat prin intermediul circumstanțialelor (**am deja mâncat, în loc de am mâncat deja; *ea a bine mâncat, în loc de ea a mâncat bine; *ei au mai ales cumpărat fructe, în loc de ei au cumpărat mai ales fructe*).

Întrebuintarea expresiilor verbale impersonale constituite în română cu verbul *a fi* se pretează adesea la greșeli din cauza unor analogii cu expresiile echivalente din franceză: **are foame* (fr. *il a faim*), în loc de *îi este foame*; **are somn* (fr. *il a sommeil*), în loc de *îi este somn*; **face cald* (fr. *il fait chaud*), în loc de *este cald*; **face noapte* (fr. *il fait nuit*), în loc de *este noapte*.

La francofoni, se constată adesea omiterea cliticului (la dativ și la acuzativ) și a morfemului *pe* la Ac, situație care se explică prin copierea structurilor din limba maternă, de exemplu: **Am văzut (pe) profesor., *Am întrebat Maria., *Am dat o carte băiatului., *un film care am vizionat*.

La rândul lor, structurile sintactice din limba română cu atribute prepoziționale (nume de materie) construite cu ajutorul prepoziției prototipice *de*

(*casă de lemn*), la francofoni apar construite cu prepoziția *în* (**casă în lemn*, **haină în lână*), urmând tiparul prezent în limba maternă (*sachet en plastique* ‘pungă de plastic’, *assiette en carton* ‘farfurie de carton’, *porte en fer forgé* ‘poartă de fier forjat’, *carafe en verre* ‘cană de sticlă’, *boucles d’oreilles en or* ‘cercei de aur’).

Tot implicații de ordin sintactic are și întrebuintarea cazurilor. De pildă, la francofoni, este mai frecvent genitivul analitic (= acuzativ), din cauza apropierii structurale de exprimare a acestui caz, cu ajutorul prepoziției *de* (**cartea de copil* ‘le livre de l’enfant’).

Există unele situații în care unele verbe românești reflexive sunt considerate active, prin transferul negativ al construcției verbelor din franceză (*a naște* = *a se naște* (fr. *naître*) – **Mihai a născut în 2025*; *a gândi* = *a se gândi* (fr. *penser*) – **Ioana gândește la vacanță*.; *a teme* = *a se teme* (fr. *craindre*) – **Maria teme de câine*.

Tot legat de verb, în cazul grupului verbal, la nivel enunțial, în franceză ‘acțiunea de a cânta la un instrument’ este exprimată cu ajutorul verbului *jouer* (*jouer du piano*, *jouer du violon*, *jouer de la flûte*), particularitate ce-l face pe vorbitorul francofon să construiască sintagme precum **a juca la pian*, **a juca la vioară*, **a juca la flaut*, în loc să folosească verbul *a cânta*. În unele situații, se face apel la prepoziția *de* în loc de *la*: *joacă/cântă de pian*, *joacă/cântă de vioară*.

Negația în română nu are doi membri constitutivi obligatorii ca în franceză (*Je ne vais pas/plus*. etc), ci doar unul singur (*Nu merg.*), ceea ce facilitează însușirea structurilor negative de către francofoni. În cazul structurilor cu partitive, româna nu folosește (întotdeauna) marcatori specifici (*Am cumpărat (niște) carne.*) ca franceza (*J’ai acheté de la viande.*), ci se poate limita la nemarcare, sensul partitiv fiind implicit (*Am cumpărat carne.*), iar înțelegerea făcându-se în contexte specifice.

Probleme ridică pentru francofoni și enunțurile sau expresiile ce conțin pronume cu valoare neutră (în cazurile dativ și acuzativ), întrucât sunt greu de construit, iar semnificația lor este adesea datorată încărcăturii stilistice (*Le zice bine!*, *Dă-i bătaie!*, *A luat-o la fugă.*).

Întocmai se petrec lucrurile și în cazul dativului etic (*Dintr-o dată, mi ți-l luă la bătaie.*) sau a distribuției pronomelor personale clitice de persoana a III-a, în cadrul grupului verbal. Dacă, în franceză, ordinea este complement direct + complement indirect (*Je le lui ai transmis.*), în română, acestea sunt inversate (*I le-am transmis.*), ceea ce îngreunează însușirea acestui tip de structuri complexe.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Așa cum am precizat la început, limba franceză face parte din familia limbilor romanice. Prin urmare, atât structura gramaticală, cât și o parte esențială a fondului principal lexical sunt moștenite din latină (*aimer* ‘a iubi’, *cheval* ‘cal’, *eau* ‘apă’, *donner* ‘a da’, *faire* ‘a face’, *mère* ‘mamă’, *oeuf* ‘ou’, *pleuvoir* ‘a ploua’, *oublier* ‘a uita’, *vent* ‘vânt’), la care se adaugă și unele elementele de

substrat (celtic): *blaireau* 'viezure', *bouc* 'țap', *braie* 'pantaloni (largi)' *chemin* 'drum, cale', *chêne* 'stejar', *quai* 'chei, mal', *sa(pin)* 'brad', precum și elementele germanice care reprezintă superstratul (*blanc* 'alb', *blé* 'grâu', *bleu* 'albastru', *blond* 'blond', *bois* 'pădure', *garder* 'a păzi', *hache* 'topor', *guerre* 'război'), ultimele completând inventarul lexical al limbii franceze.

Sferele semantice sunt destul de numeroase, iar elementele lexice transmise pe cale directă se regăsesc în multe dintre acestea. Tot elementele lexice de origine latină stau și la baza unor derivate sau compuse apărute pe terenul limbii franceze (*aigret* 'acruț', *casse-tête* 'măciucă, bătaie de cap', *durement* 'dur', *grossir* 'a se îngroșa', *noirâtre* 'cam negru, negruț', *tristesse* 'tristețe').

În afara idiomurilor constitutive primare și a celui extern germanic, pot fi amintite și alte influențe ulterioare, care au contribuit la îmbogățirea lexicului francez¹¹. Este vorba despre influența etapizată a latinei clasice/savante/creștine/medievale (Walter 2014: *passim*; Bertrand 2017: *passim*): *digital*, *direct*, *examen*, *fraternel*, *fidèle*, *légal*, *oculaire*, *rigide*, *voter*; despre influența spaniolă (*camarade*, *matador*, *gitan*, *tomate* etc.); despre influența germană (*cobalt*, *aspirine*, *bunker*, *plasma* etc.); despre influența engleză (*badge*, *casting*, *dealer*, *designer*, *live*, *clown*, *jury*, *non stop*, *parlement*, *reporter*, *plaid*, *poker*, *raid*) (Walter 1999: *passim*); despre influența arabă (*algèbre*, *chiffre*, *chouia* 'puțin, un pic', *elixir*, *harem*, *jasmin*, *lilas*, *albatros*, *gazelle*, *girafe*, *zéro*) (Pruvost 2018: *passim*) ș.a.m.d.

Merită consemnată și repartiția în zonele francofone a unor cuvinte excerptate de asemenea din lucrarea dialectală menționată mai sus (Avanzi 2017). Astfel, în privința unui pahar de 50 de ml de bere (= o halbă de bere), avem un număr important de termeni: *un sérieux* (Centru-Est), *un baron* (Normandia și Champagne), *un distingué* (Sud-Est), *une cinquante* (Belgia), *une cannette* (Fribourg, Elveția), *un véritable* (Vaucluse), care sunt concurați de mai frecventele sinonime *une pinte* și *une grande bière*, cu o repartiție destul de importantă (Avanzi 2017: 38-39).

Tot o largă răspândire cunosc și termenii prin care este desemnată punga (de plastic, de pânză sau de hârtie). Prin urmare, într-o parte importantă a teritoriului, avem *sac*; apoi, în regiunile periferice din nord și din est, se folosește *sachet*, iar, în vest, *poche* și varianta sa diminutivă *pochon* (Bretagne și Indre); în sudul Alsaciei, e prezent *nylon*, iar, în Elveția (francofonă), în Franche-Comté și Lorena, se folosește *cornet* (Avanzi 2017: 20-21).

Aceste particularități de ordin lexical ar trebui completate și cu unele observații atingătoare la derivare, care, în franceză, joacă un rol important. În acest sens, amintim sufixe precum: *-able* (*effroyable* 'înfricoșător', *viable* 'viabil'), *-el/elle* (*accidentel* 'accidental', *présidentielle* 'prezidențială'), *-eux/-euse* (*pareseux* 'leneș', *audacieuse* 'îndrăzneță'), *-oir/-oire* (*arrosoir* 'stropitoare', *patinoire* 'patinoar') sau prefixe ca: *af-* (*affranchir* 'a trece, a depăși'), *em-* (*emporter* 'a lua, a duce'), *par-* (*pardonne* 'a ierta'), *tres-* (*tressaillir* 'a tresări') etc.

¹¹ Dat fiind caracterul internațional al cuvintelor, le traducem în română doar pe cele a căror înțelegere e dificilă.

În privința bogăției de semnificații (pletoră semantică), se disting în special cuvintele mai vechi, întrucât s-au tot adăugat sensuri noi la cele primare, multe moștenite din latină (de pildă, *faire* ‘a face’, care are numeroase înțelesuri ‘a construi, a fabrica, a instaura, a stabili, a institui, a compune, a instaura, a crea, a scrie, a aduna, a egala, a efectua, a executa, a opera, a comite, a decide, a întreprinde, a determina, a provoca, a desena, a curăța, a transforma, a imita, a atribui’ etc.) (*Le Petit Robert* 2002, s.v.).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical¹²

Îndreptarea atenției învățaților noștri spre limba și cultura franceză s-a manifestat susținut atât în perioada premodernității, cât mai ales în perioadele modernă și contemporană. Chiar dacă, în română, au intrat (direct sau prin intermediar maghiar sau german) cuvinte de origine franceză și în veacul al XVIII-lea (*bochet* ‘bucet’, *butel/budel* ‘butelie’, *cordon*, modă, *delijant* ‘diligentă’, *bagdatelu/pacatel* ‘bagatelă’, *ciocoladă*, *jupă*, *plus* – Moraru 2000: 190-226), influența franceză s-a resimțit mai ales în secolul al XIX-lea¹³ (*antreprenor*, *absorba*, *coafor*, *constitua*, *favorablu*, *condiționel* – Goldiș Poalelungi 1973: *passim*; Ursu, Ursu 2004: *passim*), când asistăm, printre altele, la un intens proces de *reromanizare* a vocabularului românesc sub impulsul efervescenței culturale și sociale, la care au mai contribuit latina savantă și italiana. Acesta va fi continuat și în veacul al XX-lea (DILF).

De altfel, franceza a contribuit hotărâtor „la *reromanizarea* fondului lexical al limbii române, jucând în secolul al XIX-lea, pentru istoria limbii române, rolul pe care latina savantă l-a jucat, în epoca Renașterii, pentru istoria limbii franceze” (Bârlea, Bârlea 2000: 46).

Această pregnanță a francezei poate fi observată mai cu seamă,

după anul 1829, [când] odată cu apariția primelor gazete românești, cu întemeierea învățământului în limba națională, cu dezvoltarea literaturii române moderne și cu reorganizarea în spirit modern a administrației Principatelor române, începe epoca de maximă influență a limbii franceze asupra dezvoltării limbii române literare. Numărul educatorilor francezi în casele din Țara Românească și Moldova crește în mod simțitor, iau ființă numeroase pensioane franceze, bibliotecile publice și cele particulare sunt inundate de cărți în limba franceză, iar tineretul studios se îndreaptă tot mai mult spre Franța. Bilingvismul româno-grecesc al intelectualilor din Țara Românească și Moldova din jurul anului 1800 este înlocuit, pe la 1840–1850, de bilingvismul româno-francez. Influența limbii franceze, dominantă în etapa desăvârșirii procesului de modernizare a limbii de cultură a românilor, a continuat să se exercite cu prioritate până în prezent, întărind continuu legătura între limba română și celelalte limbi romanice de cultură. (Ursu, Ursu 2004: 233)

¹² A se vedea și secțiunea 7.2.

¹³ Trebuie totuși amintit faptul că, la începuturi, în Moldova și Valahia, intermediarii limbii și ai culturii franceze au fost fanarioții și rușii (Eliade 2000: 121-163).

Numărul semnificativ de elemente lexicale de origine franceză (Goldiș Poalelungi 1973: *passim*; DILF, *passim*) a avut ca repercusiune apariția, constituirea și dezvoltarea clasei *fașilor prieteni*¹⁴, la care francofonii fac inconștient apel prin intermediul unor analogii lexico-semantice în comunicarea cotidiană, fie aceasta scrisă sau orală.

În acest sens, trebuie amintiți termeni precum *garsonieră* (< fr. *garçonnière*), care nu mai înseamnă ca, în franceză, 'locuința burlacului, loc de întâlnire al băieților (cu fetele)', ci 'locuință într-o clădire mai mare, compusă de obicei dintr-o singură cameră și baie, uneori și bucătărie' (DEX, s.v.); *ruj* (< fr. *rouge*), care nu mai are un sens general 'roșu', ci 'produs cosmetic de diferite nuanțe de roșu, folosit pentru a colora buzele; roșu de buze' (DEX, s.v.); pentru un francez, este mai tentantă întrebuintarea adjectivului **diferent* (fr. *différent*) decât *diferit*; rom. *vestă* are sensul 'obiect de îmbrăcăminte scurt, fără mâneci și fără guler purtat de bărbați sub haină și de femei peste bluză' (DEX, s.v.), iar fr. *veste* 'jerseu, blazer, veston'; folosirea lui *parolă*, pentru *cuvânt*, însă, în română, acesta semnifică 'cuvânt convențional secret sau formulă convențională, cuvânt-cheie care permite accesul la informația dintr-un fișier sau o bază de date' (DEX, s.v.); *a îmbrățișa* din română nu înseamnă întotdeauna același lucru ca în franceză, unde uzual are sensul 'a săruta'; francofonii pot confunda unul dintre sensurile rom. *aperitiv* 'gustare care se ia înainte de masă' cu fr. *apéritif* 'care deschide, care stimulează apetitul, băutură (spirtoasă)'; sensul general al fr. *enveloppe* este 'obiect/material subțire (cu) care (se) învelește ceva, plic', însă semnificația curentă a corespondentului său din română, *anvelopă*, este 'cauciuc, pneu (de mașină)'.

Merită consemnată și înregistrarea într-unul dintre dicționarele generale ale limbii franceze a monedei românești: *leu, lei* (*Le Petit Robert*, s.v.), introdusă oficial în România în 1867, iar, în Republica Moldova, în 1993 (DEX, s.v.).

În privința lexiculturemelor, acestea sunt destul de numeroase și totodată comune românei și francezei, întrucât multe dintre acestea se datorează contactelor lingvistice și celor socioculturale.

De pildă, *sarmalele* nu sunt numai ale noastre, ci ale întregului Orient, găsindu-le „importate” din această parte a lumii în diferite colțuri ale Franței și cunoscute sub numele de *chou farci*; *chiftelele* sunt prezente și în multe locuri și au ca echivalente *les boulettes de viande/quenelles* sau chiar mai orientalul *kefta/kofta*; produsul culinar *mămăliga* nu e atât de românesc, întrucât are în gastronomia franceză echivalentul *polenta* (< lat. *polenta* 'făină de orz'); un preparat asemănător *tocanei* noastre este și în bucătăria franceză (*ragoût*); renumita noastră *salată de boeuf* se apropie de *macédoine de légume* (care este fără carne); *țuica* se bea și în Franța, însă se cheamă *eau de vie*; *ghiveciul* nostru

¹⁴ Pentru mai multe detalii asupra acestora, a se vedea studiul Lianeii Pop (2008: 263-278), cel al Danielei Dincă (2015: 203-214), cel al Danielei Dincă și al Mihaelei Popescu (2016: 152-160) și cel al Adelei-Marinelei Stancu (2024: 387-391).

are drept corespondent mai cunoscutul cuvânt francez *ratatouille*. Cât despre *pile și relații*, acestea se găsesc și în Franța au ca echivalente fie expresiile *faire/renvoyer l'ascenseur*, fie verbul *pistonner*.

La rândul lor, multe dintre texteme sunt comune românei și francezei, ilustrând realități și moduri de gândire comune: *À cheval donné, on ne regarde pas les dents* = *Calul de dar nu se caută la dinți*; *Vorbești de lup, și lupul la ușă.* = *Quand on parle du loup on on voit la queue.*; *La nuit porte conseil.* = *Noaptea e un sfetnic bun.*; *A apuca taurul de coarne.* = *Prendre le taureau par les cornes.*; *Cine seamănă vânt culege furtună.* = *Qui sème le vent récolte la tempête.*; *Qui se couche avec les chiens se lève avec des pouces.* = *Cine doarme cu câinii se trezește cu purici.* etc

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

În ceea ce privește chestiunile de ordin pragmatic, trebuie precizat că există atât aspecte comune, cât și aspecte diferențiatore, care trebuie menționate. În primul rând, în franceză, politețea este de tip binar, la persoana a II-a (singular și plural), respectiv *tu* vs *vous*. În interacțiunile cotidiene, se poate observa o predominanță a deferenței. Așadar, *vous* este frecvent întâlnit, mai ales în discuțiile formale, însă nu este exclusă și interferența în diferite registre (de pildă, *vous* se folosește în sânul familiei, între soți sau chiar cu prieteni apropiați (*Pierre, Vous êtes mon trésor pour toujours!* *'Pierre, Dumneavoastră sunteți comoara mea pentru totdeauna!'). Pentru aceste două modalități de adresare, francezii folosesc două verbe: *tutoyer* (persoana a II-a, singular) și *vouvoyer* (persoana a II-a, plural) și le denumesc prin două substantive (*tutoiement* 'tutuire' și *vouvoiement* 'adresare respectuoasă'), corespunzând registrelor informal și formal.

Noaptea, la culcare, se urează *Bonne nuit!* sau *Fais de beaux rêves!* Referitor la salut, acesta este uzual, însă diferit în funcție de circumstanța temporală și/sau de relațiile interpersonale (*Bonjour!*, *Bonsoir!* – întâlnire sau *Bonne soirée!* – despărțire). Dacă este vorba despre un registru informal, se apelează la formule de adresare familiare (*Salut!*). La plecare/la despărțire, se pot folosi saluturi precum: *Au revoir!*, *À demain!*, *À tout à l'heure!*, *À bientôt!*, *À la prochaine!*, *Allez, ciao!*, *Bonne continuation!*, *Je te/vous laisse!*, *Bisous!* *À plus!* *À toute!*

Întrebările tipice pentru interacțiunea primară sunt *Comment allez-vous?*, *Comment vas-tu?*, *Ça va?*, *Quoi de neuf?*, *Comment ça va?*, *Ça va bien?*. Acestora li se poate răspunde prin: *Je vais bien, merci!* *Et vous/toi?*, *Rien de spécial!*, *Comme d'habitude!*, *Ça pourrait aller mieux!*, *Nickel!*, *Ça va!*, *Pas mal!*, ultimele trei fiind familiare.

Adesea, aceste formule de salut sunt însoțite de anumite gesturi nonverbale, care țin cont de situația de comunicare și de registru (formal vs informal). Este vorba despre o strângere de mână fermă (atât între bărbați, cât și între femei) în cadru oficial/academic sau despre îmbrățișări (observabile în contexte informale).

În situații bine determinate, interjecțiile au roluri specifice, exprimând nuanțe dintre cele mai diferite, cu implicații de ordin pragmatic/conversațional: admirația (*Chapeau!*, *Waouh!*), dezamăgirea/decepția (*Mince!*, *Zut!*), dezgustul (*Berk!*, *Pouah!*), durerea (*Aïe!*, *Hélas!*, *Malheur!*), entuziasmul (*Youpi!*, *Chouette!*), indiferența (*Bah!*, *Bof!*), injoncțiunea (*Chut!*, *Silence!* *Assez!*) sau surpriza (*Ça alors!*).

Întâlnirile și despărțirile sunt însoțite de *bises*, *bisous* ‘pupici’, al căror număr poate fi diferit (de la 1 la 4), în funcție de regiune: unu (în Belgia și partea vestică a regiunii Bretagne), doi (în numeroase departamente, atât în jumătatea de nord, cât și în cea de sud), trei (Occitanie, Auvergne-Rhône-Alpes, Provence și Elveția) sau patru (Paris, Île de France, Hauts de France, Pays-de-la-Loire, Centre-Val-de-Loire) (Avanzi 2016).¹⁵

Dimensiunea comunicativă este adesea destul de directă, cu o constantă protocolară discretă, adresarea/mulțumirea făcându-se cu ajutorul unor formule consacrate precum *Je vous/t’(en) prie* ‘vă/te rog’, *Merci!* sau *Un grand merci!*, *De rien!*, *Merci infiniment!*.

Punctualitatea la *rendez-vous*-uri/întâlniri este de *bon ton*, dar nu este întotdeauna respectată cu sfințenie. Cât despre comunicarea cotidiană, aceasta este destinsă, pe un ton familiar și altruist, confirmându-se deschiderea francezilor (a francofonilor) spre celelalte națiuni și abordându-se subiecte dintre cele mai variate, fără prea mari temeri.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Întotdeauna, aspectele de ordin pragmatic sunt mai greu de cuprins, întrucât acestea sunt sesizabile în situații de comunicare punctuale, depinzând atât de tema abordată, cât și de subiecții participanți.

Cultura franceză/francofonă și cea română se situează sub semnul dinamicii, indiscreția nefiind cel mai mare atu. Dornici să afle numeroase lucruri și să descopere noi locuri, atât francezii, cât și românii trec cu ușurință peste momentul inițial al interacțiunii verbale, făcând, apoi, incursiuni, în viața cotidiană a partenerului de dialog, fără a simți neapărat anumite rețineri.

Întâlnirile dintre francezi și români sunt mai tot timpul conviviale, cu toții împărtășind valori apropiate, bazate pe tradiție și respect reciproc. Aceste specificități se vădesc, de altfel, în formulele de politețe (fr. *Je suis enchanté de vous rencontrer!*, fr. *Ravi de vous connaître!*, rom. *Mă bucur să aflu! Sunt nespus de bucuros!*) și în cele augurale întrebuințate (fr. *Que le miracle que tu attends s’accomplisse!*, fr. *Que Dieu nous fasse grâce!*, rom. *Să trăiți mulți ani fericiți!*, rom. *Să dea Domnul!*), care sunt asemănătoare, iar unele chiar copiate în română după modele franțuzești (*Încântat de cunoștință!*).

Dacă francezul zice seara-târziu *Bonne nuit!*, românul urează *Noapte bună* (și vise plăcute)!, iar o calchiere după tiparul francez nu este exclusă **Bună noapte!*

¹⁵ Se începe cu obrazul drept sau stâng în funcție de regiune. La români, avem 2 *pupici*, primul dat pe obrazul stâng.

O expresivitate mai mare a românei pe care nu o poate surprinde în multe cazuri vorbitorul francez este sesizabilă în situațiile în care este exprimat entuziasmul (*Minunat!*, *Ce tare!*, *De vis!*, *Demențial!*, *Abia aștept!*, *Meserie!*)¹⁶ sau este redată afirmația prin dubla negație (*Nici nu! ori Ba bine că nu!*).

9. Aspecte sociolingvistice

De multă vreme, franceza ocupă un loc important în mediul academic și are un rol însemnat în sfera politică și cea culturală, constituind o limbă de prestigiu, cu caracter internațional și care, în trecut, a luat locul latinei (Breton 2003: 27) ca nouă *lingua franca*. Astăzi, difuzarea și întrebuințarea francezei cunosc un oarecare regres, însă aceasta continuă să fie folosită în majoritatea instituțiilor internaționale europene sau mondiale: CdE, CEDO, OIF, ONU, UE etc. (FLOI 2026).

Acest idiom romanic și-a pus amprenta asupra limbii române mai cu seamă la nivel lexical, îmbogățind-o cu mii de cuvinte (Bârlea, Bârlea 2000: 32).¹⁷ Franceza ajunsă la noi a fost dintotdeauna cea standard, fiind predată încă din secolul al XVIII-a în școlile domnești sau la curțile boierești. Ulterior, datorită fanarioților, limba franceză a fost introdusă și în instituții de învățământ, cunoscând, apoi, o difuzare semnificativă în Țara Românească și în Moldova (mai puțin în Transilvania), ceea ce a făcut ca românii să fie filofrancezi desăvârșiți până în zilele noastre.

Națiunea franceză a avut un rol însemnat în întregul Occident, însă se pare că influența franceză

s-a făcut cel mai mult simțită și a adus schimbările cele mai adânci ale vechilor stări de lucruri în Principatele dunărene. Ea a modelat pentru o bună bucată de vreme gândirea și sensibilitatea românească și poate fi identificată în toate manifestările spiritualității românești, atât în politică, cât și în legislație, atât în literatură, cât și în administrație sau în viața socială. (Eliade 2000: 11)

De fapt, asemenea constante

arată că românii au fost dintotdeauna informați cu privire la tot ce se întâmplă în Franța, că stăpâneau o bună cultură franceză, că se interesau, cu o curiozitate intelectuală activă, de tot ce ținea de civilizația acestei țări. Ei nu s-au rezumat, cum ar putea părea, să imite sau să se inspire, ci au și destinat Franței o parte din creativitatea lor originală. Existența lor ca națiune s-a desfășurat în dialog și într-un sistem de schimburi cu acest aliat tradițional sub aspect politic și intelectual. Francofilia s-a moștenit la români prin tradiție. (Craia 1995: 13)

Dacă, în trecut, numărul lectoratelor de limba română din Franța era unul ridicat (în jur de 10), astăzi numărul acestora este scăzut (INALCO și Universitățile

¹⁶ O apropiere poate fi întrevăzută în întrebuințarea exclamativă a unor adverbe (*Genial!*, de pildă).

¹⁷ Pentru o perspectivă asupra împrumuturilor din franceză în limbile europene (mai cu seamă romanice), fie ea și secvențială, a se consulta și Iliescu *et alii* (2011: passim).

Sorbona, Strasbourg și Marsilia). Acestora, li se adaugă și alte lectorate din state francofone unde româna este studiată, cu un parcurs universitar complet (Universitatea din Geneva sau Universitatea Liberă din Bruxelles).

Chiar dacă se constată o oarecare diminuare a interesului pentru studiul limbii române, aceasta rămâne până astăzi bine primită în mediile academice franceze.

Se remarcă, de asemenea, o menținere a învățării românei (grație și implicării Institutului Limbii Române), reușindu-se introducerea acesteia ca limbă opțională (moștenită) la nivel gimnazial (Blanc-Mesnil, în apropiere de Paris) și ca opțiune la bacalaureat (probă facultativă scrisă).

Uneori, poate fi studiată și ca limbă opțională în universitățile în care există licențe de lingvistica romanică ori alte tipuri de filiere sau chiar pe lângă lăcașuri de cult. Unii dintre vectorii favorizanți ai însușirii limbii române în mediile lingvistice francofone au fost atent descriși într-o lucrare coordonată de Aurelia Merlan (2024: *passim*).

Participanții la cursuri (obligatorii ori facultative) sau studenții înscriși la cursurile de română (filologi sau nu) sunt persoane interesate din varii puncte de vedere: originea română a părinților/bunicilor, aprofundarea limbii materne moștenite de la aceștia, urmarea/continuarea de studii în România, curiozitatea, studiul unei limbi romanice, burse ale statului român, apropierea de prietenii români, schimburi interacademice, proiecte comune de cercetare, relații sociale, comerciale și politice/diplomatice cu România și cu Republica Moldova.¹⁸

În urma contactului lingvistic franco-român sau româno-francez poate fi observată o serie de hibridizări/simplificări la nivel enunțial: **Asta-i sfârșitul povestea*, **deasupra piatra*, **S-a stricat jucăria la copil*, **une lettre de a maman*, **erau foarte prieteni* etc. (Kádas Pickel, Soare 2024: 106-126); *Cumpăr o barchetă de freze*, *Facem o baladă*, *Avem un rendez-vous la ora 16*, *Copacul a pierdut foile*/Mi-am pierdut un dinte (Chircu 2009: 248-249); *Am pierdut mot de passe*, *facem mâncarea la marmite*, *adică-n tuci*, *stăteam înainte pe Marsilia* (Popa 2022: *passim*).

În privința specificității românei și a însușirii ei de către persoanele interesate, am reținut și câteva opinii excerptate de pe două forumuri (Reddit.com și Routard.com): *J'apprends lentement depuis environ 4 mois, c'est extrêmement utile que la plupart des mots s'écrivent comme ils sonnent*. (Reddit.com) [Învăț limba română de aproape 4 luni. Este foarte bine că majoritatea cuvintelor se scriu așa cum sună.]; *J'ai l'impression que l'ambiance générale du roumain serait comme apprendre l'italien, mais vous ferez plusieurs retournements de tête à cause de l'influence slave*. (Reddit.com) [Am impresia că ambianța generală în română e ca și când înveți italiană, dar veți avea bătăi de cap din cauza influenței slave]; *J'ai grandi en Roumanie mais je n'ai pas parlé un mot avant d'aller à l'école. Enfin, quelques mots, mais c'est tout. Ça a été une vraie galère à apprendre, comparé à l'anglais. Cependant, c'est relativement facile à apprendre*.

¹⁸ A se vedea și Chircu (2009: 245).

(Reddit.com) [Am crescut în România, dar nu am spus niciun cuvânt înainte de a merge la școală. În fine, câteva cuvinte, dar cam atât. A fost un adevărat chin să învăț, în comparație cu engleza. Totuși este ușor de învățat.]; *Cette langue semble facile au tout début, mais elle est pleine d'irrégularités. J'ai l'impression qu'on a autant d'exceptions que de règles... comme en français!* (Routard.com) [Această limbă pare ușoară la început, dar este plină de neregularități. Am impresia că sunt tot atâtea excepții câte reguli sunt... ca în franceză.]; *communiquer avec des gens est la meilleure méthode pour apprendre (j'ai appris 80% de la langue juste en communiquant avec les autochtones)*. (Routard.com) [a comunica cu oamenii e cea mai bună metodă de învățare (am învățat 80% din această limbă doar comunicând cu oamenii)]; *L'apprentissage du roumain pour un francophone paraît bien plus dur qu'il ne l'est en réalité! En effet, la langue est composée à 70% de mots français, ajoutez à cela des mots empruntés à l'anglais, à l'italien et au russe et nous y sommes!* (Routard.com) [Învățarea limbii române pentru un francofon pare cu mult mai dură decât în realitate. De fapt, limba este compusă din 70% cuvinte franțuzești, adăugați la acestea cuvinte împrumutate din engleză, din italiană, din rusă și acolo suntem!].¹⁹

În acest sens, amintim și observațiile lui Bernard Boyer, și anume că „româna e o limbă care se păstrează ca o fortăreață”²⁰ și că „ceea ce este dificil în română când începi să o înveți este faptul că secțiunile care sunt destul de ușoare sau chiar ușoare în toate limbile, în română sunt extrem de complicate și dificile”²¹ (Boyer 2000: 7).

Notă: Suntem conștienți de faptul că studiul de față poate fi îmbogățit cu noi informații și date, însă aspectele relevate și constatările la care am ajuns pot fi doar nuanțate, iar nu major schimbate.

Pe cât a fost posibil, am încercat să fim obiectivi, aducând în discuție atât aspecte socioculturale care privesc relațiile franco-române/româno-franceze, cât mai ales chestiuni de ordin (socio)lingvistic strâns legate de învățarea românei din perspectiva RLS.

Bibliografie

- Allières 2000: Jacques Allières, *Les langues de l'Europe*, 1re édition, Presses Universitaires de France, Paris, 2000.
- Avanzi 2016: Mathieu Avanzi, *La carte des bises*, în *idem, Français de nos régions*, disponibil pe: <https://francaisdenosregions.com/2016/12/21/la-carte-des-bises/> [accesat la 18.02.2026].
- Avanzi 2017: Mathieu Avanzi, *Atlas du français de nos régions*, Éditions Armand Colin, Paris, 2017.
- Banniard 1997: Michel Banniard, *Du latin aux langues romanes*, Éditions Nathan, Paris, 1997.

¹⁹ A se vedea și Chircu (2009: 245).

²⁰ [le roumain est une langue qui se garde comme une forteresse].

²¹ [ce qui fait la difficulté de la langue roumaine quand on commence à l'étudier c'est que ces chapitres qui sont assez faciles et même faciles dans toutes les autres langues sont redoutablement compliqués et difficiles dans la langue roumaine].

- Bârlea, Bârlea 2000: Gheorghe Bârlea, Roxana-Magdalena Bârlea, *Lexicul românesc de origine franceză*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2000.
- Bertrand 2017: Olivier Bertrand, *Ce que nous devons au latin*, Éditions Garnier, Paris, 2017.
- Boyer 2000: Bernard Boyer, *Un ambassadeur devant la langue roumaine*, Editura Academiei Române, București, 2000.
- Breton 2003: Roland Breton, *Atlas des langues du monde. Une pluralité fragile*, préface de Joshua A. Fishman, Éditions Autrement, Paris, 2003.
- Celac 2021: Victor Celac, *Les rapports interculturels franco-roumains au 19e siècle. Un nouvel instrument de recherche*, în „Revue de linguistique romane”, tome 85, 2021, p. 427-446.
- CFD: ***, *Carte de la France dialectale*, disponibilă pe: <https://warewenna.wordpress.com/annexes-2/carte-b-carte-de-la-france-dialectale-par-li-g-n/> [accesată la 02.02.2026].
- Chaurand 1998: Jacques Chaurand, *Histoire de la langue française*, 9e édition corrigée, Presses Universitaires de France, Paris, 1998.
- Chircu 2009: Adrian Chircu, *Un mediu extern de întrebuintare a limbii române: Franța*, în Marina Cap-Bun (coord.), *Studiile românești în lume în 2008/Romanian Studies around the World*, Editura Universitară, București, 2009, p. 242-251.
- Codru-Drăgușanu 1923: I. Codru Drăgușanu, *Călătoriile unui român ardelean în țară și în străinătate (1835-44)*, ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu. Tipograf, cu prefață de N. Iorga, ediția a II-a, Tip[ografia] „Cultura Neamului Românesc”, București, 1923.
- Conrad 2006: Jean-Yves Conrad, *Paris, capitale... României. Ghid al plimbărilor insolite pe urmele românilor celebri din Paris*, traducere din limba franceză de Elisabeta Balint, Editura Junimea, Iași, 2006.
- Craia 1995: Sultana Craia, *Francofonie și francofilie la români*, ilustrații de Gheorghe Buluță, traducerea prefeței și a rezumatului în limba franceză de Cîreasa Gabriela Grecescu, Editura Demiurg, Iași, 1995.
- Damé 1898: Frédéric Damé, *Grammaire roumaine avec exercices, morceaux choisis et dialogues à l'usage des étrangers*, première édition, Socec & Comp. Éditeurs, Bucarest, 1898.
- Deniau 2001: Xavier Deniau, *La francophonie*, 5e édition mise à jour, Presses Universitaires de France, Paris, 2001.
- DEX: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediție revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2016.
- Dincă 2015: Daniela Dincă, *Les faux-amis à l'épreuve du temps et de l'espace*, în „Analele Universității din Craiova”, seria Științe filologice. Langues et littératures romanes, anul XIX, nr. 1, 2015, p. 203-204.
- Dincă, Popescu 2016: Daniela Dincă, Mihaela Popescu, *Aspecte ale influenței limbii franceze asupra lexicului limbii române*, în „Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați, fasc. XXIV, *Lexic comun/Lexic specializat*, anul IX, nr. 1-2 (15-16), 2016, p. 152-160.
- DILF: Adriana Costăchescu et alii, *Dicționar de împrumuturi lexicale din limba franceză*, vol. I (Cuvinte împrumutate din limba franceză. Literele A-O) – vol. II (Cuvinte împrumutate din limba franceză. Literele P-W. Cuvinte cu etimologie multiplă – inclusiv franceză), Editura Universitaria, Craiova, 2009.

- Dragomir *et alii* 2025: Lucia Dragomir, Dragoș Jipa, Oana Soare, Alina Popescu (coord.), *Dynamique des échanges culturels franco-roumains: ancrages historiques et horizons futurs*, Editura Universității din București, București, 2025.
- Eliade 2000: Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote*, traducere din franceză de Aurelia Dumitrașcu, ediția a II-a integrală și revăzută, Editura Humanitas, București, 2000.
- Étienne 2004: Philippe Étienne, *Acești români care au făcut Franța*, Editura Academiei Române, București, 2000.
- FLOI 2026: ***, *Observatoire de la langue française. Le français, langue des organisations internationales*, 2026, disponibil pe: <https://observatoire.francophonie.org/le-francais-langue-de-communication-et-des-affaires/le-francais-langue-des-organisations-internationales/> [accesat la 22.02.2026].
- Glessgen 2014: Martin-Dietrich Glessgen, *Lingvistică romanică. Domenii și metode în lingvistica franceză și romanică*, cuvânt înainte și traducere de Alexandru Gafton, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014.
- Goldiș Poalelungi 1973: Ana Goldiș Poalelungi, *L'influence du français sur le roumain (Vocabulaire et syntaxe)*, Société Les Belles Lettres, Paris, 1973.
- Iliescu *et alii* 2011: Maria Iliescu, Adriana Costăchescu, Mihaela Popescu, Daniela Dincă, Gabriela Scurtu (coord.), *Actes du Colloque International „Les emprunts au français dans les langues européennes” (Craiova, 10-12 novembre 2011)*, Editura Universitaria, Craiova, 2011.
- INALCO: ***, *Roumain*, 2026, disponibil pe: <https://www.inalco.fr/langues/roumain> [accesat la 22.01.2026].
- Iorga 1918: Nicolae Iorga, *Histoire des relations entre la France et les Roumains*, préface de Charles Bémont, Librairie Payot et Cie, Paris, 1918.
- Kádas Pickel, Soare 2024: Timea Kádas Pickel, Elena Soare, *De la langue de la mère à la langue héritée: comment ne pas perdre son roumain ? Aspects sociolinguistiques et grammaticaux de la transmission du roumain langue d'héritage*, în Aurelia Merlan (ed.), *Romanian in Migration Contexts*, Narr Francke Attempto GmbH, Tübingen, 2024, p. 107-126.
- Le Petit Robert: ***, *Le Nouveau Petit Robert*, nouvelle édition mise à jour et augmenté, texte remanié et amplifié sous la direction de Josette Rey-Debove et Alain Rey, Dictionnaires Le Robert – VUEF, Paris, 2002.
- LTM 2026: ***, *Le français à travers le monde*, 2026, disponibil pe: <https://www.cite-langue-francaise.fr/decouvrir/l-aventure-du-francais/le-francais-a-travers-le-monde> [accesat la 11.02.2026].
- Merlan 2024: Aurelia Merlan (ed.), *Romanian in Migration Contexts*, Narr Francke Attempto GmbH, Tübingen, 2024.
- Moraru 2000: Alexandra Moraru, *Influența occidentală în limba română în secolul al XVIII-lea (1688-1780). Împrumuturi de origine latino-romanică*, în Ion Gheție, Gheorghe Chivu (coord.), *Contribuții la studiul limbii române literare. Secolul al XVIII-lea (1688-1780)*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, p. 190-226.
- Oustinoff, Calvet 2016: Michaël Oustinoff, Louis-Jean Calvet (coord.), *Langues romanes: un milliard de locuteurs*, supervisé par Thierry Paquot, în „Hermès. La Revue”, nr. 75 (numéro spécial), 2016.
- Pop 2008: Liana Pop, *Où abriter les faux-amis? Histoire culturelle, linguistique et didactique*, în George Alao, Evelyne Argaud, Martine Derivry-Plard, Hélène

- Leclercq (ed.), *Grandes et petites langues. Pour une didactique du plurilinguisme et du pluriculturalisme*, Peter Lang Verlag, Berne, 2008, p. 263-278.
- Popa 2022: Delia-Florina Popa, *Romceza. O perspectivă sociolingvistică asupra limbii române vorbite în Franța*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2022.
- Pruvost 2018: Jean Pruvost, *Nos ancêtres les Arabes. Ce que le français doit à la langue arabe*, Éditions Points, Paris, 2018.
- Reddit.com 2026: ***, *Comment est le roumain*, 2026, disponibil pe: https://www.reddit.com/r/romanian/comments/1fglze/whats_romanian_like/?tl=fr [accesat la 15.02.2026].
- Robin 1888: Francis Robin, *Grammaire de la langue roumaine à l'usage des étrangers*, Haimann Libraire-Éditeur, Bucarest, 1888.
- Routard.com 2026: ***, *Apprentissage du roumain*, 2026, disponibil pe: <https://www.routard.com/forums/t/apprentissage-du-roumain/156142> [accesat la 17.02.2026].
- Stancu 2024: Adela-Marinela Stancu, *Faux-amis d'origine française en roumain*, în „Analele Universității din Craiova”, seria Științe filologice. Lingvistică, anul XLVI, nr. 1-2, 2024, p. 387-391.
- Teyssier 2004: Paul Teyssier, *Comprendre les langues romanes. De français à l'espagnol, au portugais, à l'italien & au roumain (Méthode d'intercompréhension)*, ouvrage élaboré par une équipe de romanistes avec la collaboration de Romana Timoc-Bardy pour le roumain, Éditions Chandeigne, Paris, 2004.
- Ursu, Ursu 2004: N.A. Ursu, Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, vol. I. Studiu lingvistic și de istorie culturală, Editura Cronica, Iași, 2004.
- Vaillant 1840: J.A. Vaillant, *Grammaire roumaine à l'usage des français*, Frédéric Walbaum Éditeur, Boucourest, 1840.
- Walter 1999: Henriette Walter, *L'aventure des mots français venus d'ailleurs*, Librairie Générale Française, Paris, 1999.
- Walter 2014: Henriette Walter, *Minus, lapsus et mordicus. Nous parlons tous latin sans le savoir*, Éditions Robert Laffont, Paris, 2014.

Adrian Chircu este profesor universitar doctor abilitat la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca/Facultatea de Litere, unde predă Istoria limbii române, Filologie romanică, Dialectologie și Limba română contemporană și conduce doctorate în subdomeniile Limba română și Lingvistică romanică.

Actualmente, este director al Școlii Doctorale de Studii Lingvistice și Literare, în cadrul facultății menționate.

De-a lungul anilor, a ținut și cursuri de Limba română pentru străini (Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca/Facultatea de Litere; Cursuri de Vară, Cursuri de Toamnă – studenți Erasmus/Centrul de Cooperări Internaționale al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca; Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca, studenți francofoni).

A activat anterior (2000-2004) ca lector de limba română în Franța (Université de Provence/Aix-Marseille I) și a colaborat cu centre universitare din țară (Universitatea din București, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea din Craiova, Universitatea „Ovidius” din Constanța) și din străinătate (Université de Provence/Aix-Marseille I – Aix-Marseille Université, Franța; Université de Strasbourg, Franța; Karl Franzens Universität Graz, Austria) și institute de cercetare naționale (Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan –

Alexandru Rosetti”, București; Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca; Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippipe, Iași”).

În afara publicării de studii pur filologice (lingvistică română și romanică), Adrian CHIRCU a redactat articole și a publicat materiale didactice în domeniul predării RLS (din dublă perspectivă, diacronică și sincronică).

Domeniile sale de interes includ lingvistica romanică, istoria limbii române, dinamica limbii române actuale, dialectologia, sociolingvistica și româna ca limbă străină (RLS).

Este coautor de cursuri, manuale și articole și a fost implicat activ în proiecte de cercetare (MCVRO, *Enciclopedia imaginariilor din România* etc.) sau de formare a cadrelor didactice în domeniul limbii române ca limbă străină (RLNM, EVRO, LRMIN ș.a.) și de studiere a limbilor romanice (Third Way și Second Way, derulate la Institut für Romanistik, Graz/Austria).

Vorbitorul german de limba română

DIANA-VIORELA BURLACU

Universitatea din Leipzig, Institutul Limbii Române,
Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Limba germană¹

1. Identificare și clasificare

Deosebit de complexă, exactă, logică și riguroasă, limba germană „cea îngrozitoare”, cum o numea sarcastic Mark Twain², face parte din familia limbilor indo-europene, ramura vest-germanică. Germana (în original, *Deutsch*) sau „limba nemțească”, așa cum era cunoscută odinioară, este înrudită cu neerlandeza, engleza, afrikaans, limbile frizone sau idiș, și mai îndepărtat cu limbile scandinave. În Evul Mediu, germana purta numele de *theodiscus* ‘limba poporului’, în contrast cu limba latină, un termen generic pentru limbile diferitelor triburi germanice (franci, alamani, turingi, bavarezi, saxoni, dar și frizoni, anglo-saxoni, goți și normanzi); denumirea lingvistică s-a transformat într-una etnică doar în secolul al XI-lea (Herberichs 2024: 20).

În ceea ce privește relația dintre limba germană și limba română, aceasta are un istoric bogat, întins pe aproximativ o mie de ani, și se leagă de conviețuirea, contactele comerciale și influențele culturale dintre germani și români. Primele contacte lingvistice datează din secolul al XII-lea, odată cu colonizarea sașilor în Transilvania, fiind reînnoite în secolul al XVIII-lea, cu valuri de coloniști șvabi (în special, în Banat), țipțeri și landleri. În prezent, limba germană continuă să aibă și un statut de limbă maternă, mai ales în Transilvania, deși comunitățile lingvistice respective sunt tot mai mici, din cauza fenomenului migrației.

Printre figurile emblematice din cultura germană cu un rol deosebit în istoria românilor merită amintită Familia Regală a României, de origine germană (Hohenzollern-Sigmaringen), în special prin Regele Carol I și Regina Elisabeta/Carmen Sylva și prin Regele Ferdinand și Regina Maria. Alte două nume cu rezonanță sunt Mite Kremnitz, traducătoare a liricii eminesciene și a basmelor românești, și Gustav Weigand, primul lingvist german care și-a dedicat mare parte a vieții și a activității profesionale limbii române. Weigand

¹Autoarea aduce mulțumiri familiei Dr. Sabine și Armin Krause, pentru sprijinul constant în elaborarea articolului de față.

² În esul omonim, *The Awful German Language* (1880).

este și fondatorul primului Institut de Limba Română din spațiul german, în Leipzig (1893), în cadrul căruia s-au derulat cursuri de limba română și o activitate serioasă de cercetare, concretizată prin publicarea a 29 de anuare și a mai multor teze de doctorat (Burlacu 2024: *passim*).

Nu în ultimul rând, se cuvin menționați o serie de româniști din mediul academic, pasionați de limba, literatura și istoria românilor, datorită cărora limba română a devenit o prezență constantă în spațiul germanofon: Werner Bahner, Klaus Heitmann, Arthur Beyrer, Gerhard Ernst, Klaus Bochmann, Michael Metzeltin, Wolfgang Dahmen, Larisa Schippel, Sabine Krause, Maren Huberty, Michèle Mattusch, Petrea Lindenbauer sau Thede Kahl. Fără îndoială, se pot adăuga și alte nume, ale unor persoane la fel de entuziaste și de devotate culturii române, în toate aspectele sale³.

2. Statut și răspândire geografică

Germana este limbă oficială în Germania, Austria, Elveția, Liechtenstein și Luxemburg, având statut co-oficial în Belgia (comunitatea germanofonă) și în Tirolul de Sud. Este recunoscută ca limbă minoritară în Rusia, Kazahstan, Ungaria, Polonia, România, Ucraina, Cehia, Danemarca și Slovacia⁴, iar ca limbă de patrimoniu este menținută de comunități lingvistice în Statele Unite, Canada, Brazilia, Argentina, Paraguay, Namibia și Australia.

Limba germană are aproximativ 95-100 de milioane de vorbitori nativi (DASD 2025: 9), fiind și cea mai răspândită limbă maternă din Uniunea Europeană. Ca limbă a doua (L2), este utilizată de circa 30 de milioane de persoane doar în Europa (DASD 2025: 9), popularitatea sa ca limbă străină datorându-se importanței economice, prestigiului cultural și tradițiilor academice.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba germană cuprinde trei mari grupuri dialectale: germana *întaltă* (*Oberdeutsch*), utilizată în sud (Bavaria, Austria, Elveția germanofonă), germana *medie* (*Mitteldeutsch*), specifică zonei centrale a Germaniei, și germana *de jos* (*Niederdeutsch/Plattdeutsch*), vorbită în nord și în unele zone din Țările de Jos (Sperber și Polenz 1968; Besch *et alii* 1998).

Varietatea standard (*Hochdeutsch/Standarddeutsch*) s-a dezvoltat în secolele XVI–XVIII pe baza scrierii est-central germane (*Meißnische Kanzleisprache*), pronunția urmând regulile germanei de jos (*Niederdeutsche Aussprachgewohnheiten*), un prim rol decisiv în uniformizarea și în normarea limbii avându-l Martin Luther, prin traducerea Bibliei, în 1534 (Sperber și Polenz 1968: 67-70).

³ Nu trebuie ignorat nici rolul comunității de germani din România, adevărați mediatori culturali, prin avantajul bilingvismului: Herta Müller, Oskar Pastior, Ernest Wichner, Georg Aeschl ș.a.

⁴ Date furnizate de platforma Statista, în ordine descrescătoare (actualizare: 2023).

Diferențele dialectale se manifestă fonetic (mutația consonantică în *Hochdeutsch* vs păstrarea formelor vechi în *Niederdeutsch*, cum ar fi *machen* vs *maken* ‘a face’) și morfologic (în *Niederdeutsch*: lipsa frecventă a genitivului, posesia fiind exprimată prin prepoziția *von*; utilizarea perfectului, în detrimentul imperfectului, preferat în germana înaltă scrisă; simplificarea pronumelui standard *ich* ‘eu’ în *ik* sau reducerea articolului definit *das* la forma veche *dat*). Referitor la diferențele lexicale, acestea sunt foarte interesante, demonstrând faptul că limba germană acoperă, de fapt, o varietate de regiuni, cu tradiții lingvistice distincte: chifla este cunoscută drept *Brötchen*, dar are și variantele *Semmel* (Bavaria, Austria), *Rundstück* (în nord) sau *Mutschli* (în Elveția); *Trottoir* vs *Bürgersteig* ‘trotuar’ (sudul vs nordul Germaniei), *Tram* vs *Straßenbahn* ‘tramvai’ (estul vs vestul Austriei) (DASD 2025: 12).

4. Sistem de scriere

Limba germană folosește alfabetul latin, format din cele 26 de litere de bază, la care se adaugă caractere specifice: *ä, ö, ü* (vocalele cu umlaut) și *ß* (*Eszett/scharfes S*), așadar 30 de litere (față de 31, din română). Ortografia sa are un caracter predominant fonemic, cu corespondență relativ stabilă între grafie și sunet (*Haus* [*haʊs*] ‘casă’), dar păstrează și elemente etimologice: sunetul [*f*] este redat prin *f* și *v*, în cuvinte de origine germanică (*Fisch* ‘pește’, *Vater* ‘tată’), sau prin *ph* (*Philosophie* ‘filozofie’), demonstrând originea greacă, pe când sunetul [*v*] este tipic redat prin *w* (*Wasser* ‘apă’), dar și prin *v*, în cuvinte împrumutate, precum: *Vase* ‘vază’. O regulă distinctivă o constituie scrierea cu majusculă a tuturor substantivelor, indiferent de poziția lor în propoziție.

Interferențe ale limbii germane L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Sistemul vocalic al limbii germane este definit de prezența *Umlaut*-urilor (vocale rotunjite anterioare) și de existența opoziției de *lungime* (vocale lungi vs vocale scurte), regula generală fiind:

vocală + consoană simplă > vocală lungă;

vocală + consoană dublă/două consoane > vocală scurtă.

Dacă în română se poate vorbi despre 7 foneme vocalice, germana posedă, astfel, 15 (Beyrer *et alii* 1987a: 22), existând câte o pereche de vocale lungi și scurte pentru majoritatea pozițiilor (cu excepția lui *ä*, pronunțat ca un *e* deschis lung [*ɛ:*]: *Käse* ‘brânză’, sau scurt [*ɛ*], ca în *Äpfel* ‘mere’). În plus, deși fonemele *ö* /*ø:*/ și *ü* /*y:*/ sunt străine limbii române, ele sunt familiare vorbitorilor de limba franceză: *schon* ‘deja’ vs *schön* ‘frumos’; *Gast* ‘oaspete’ vs *Gäste* ‘oaspeți’; *Tute* ‘goarnă’ vs *Tüte* ‘pungă’.

Sistemul consonantic german prezintă frecvent echivalențe cu româna, dar primul se distinge, în principal, prin fenomenul de aspirație, prin realizarea uvulară a lui *r* și prin sunetele fricative dorsale, redade prin grupul *ch*: [ç], similar cu un *h* moale (*ich* ‘eu’), sau [x], analog unui *h* aspru (*machen* ‘a face’). Fricativa /h/ se pronunță doar în poziție inițială a silabei (*hier* ‘aici’, *Uhu* ‘bufniță’), în restul cazurilor fiind mută, dar având rolul de a lungi vocala precedentă, de exemplu: *-eh-* (*lehren* ‘a predă’), pronunțat ca *e* lung ([e:]).

O particularitate a limbii germane este, în ortografia modernă, reproducerea sunetului [s] cu două grafeme: *ß*, dacă vocala precedentă este lungă (*Maße* [ma:sə] ‘măsură’), sau *ss*, dacă aceasta este scurtă (*Masse* [‘masə] ‘masă’). În Elveția și Liechtenstein, litera *ß* a fost eliminată din uzul oficial, fiind înlocuită cu *ss*.

În germană, accentul este aproape fix, fiind, în general, plasat pe prima silabă a rădăcinii cuvântului (*Lehrer* ‘profesor’, *schreiben* ‘a scrie’). Excepție fac verbele cu prefixe inseparabile (neaccentuate), precum *bezahlen* ‘a plăti’ sau *empfangen* ‘a primi’, dar și cuvintele de origine străină, ca *Universität*. Pe de cealaltă parte, în română, accentul este liber și poate cădea pe orice silabă, variind adesea sensul (*copii* vs *cōpii* sau *veselă* vs *veșelă*), de unde și dificultățile fonetice inerente.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Lungimea vocalică reprezintă, în limba germană, o opoziție fonologică crucială, așa cum demonstrează și următoarele perechi minimale: *i* lung ([i:]), de obicei redat grafic ca *-ie-* (*Miete* ‘chirie’), vs *i* scurt ([i]) (*Mitte* ‘mijloc’), o posibilă interferență fiind, în acest caz, nu doar pronunția greșită a lui *-i* final, scurt, marcă de plural (*colegi*) sau de persoana a II-a singular (tu *fugi*), în comparație cu un *-i* lung, marcă de infinitiv (*a fugi*), ci și a hiatului românesc *-ie*, pronunțat, uneori, ca diftongul german omonim (singularul *chirie* [ki’ri.je], pronunțat eronat ca plural, *chirii* [ki’ri:]).

Deși vocala centrală, nerotunjită *ă* /ə/ nu este un fonem în germană, așa cum este în română, ea există ca vocala neutră *Schwa*, în silabe neaccentuate, fiind echivalată cu *-e* final (*Woche* ‘săptămână’), sau cu un *-r* vocalizat: *-er* (*Mutter* ‘mamă’), *-ur/ür* (*zur Tür* ‘spre ușă’), consecința fiind pronunția lui *-e* ca *-ă* (pluralul *case*, pronunțat ca singular, *casă*). Dificultăți frecvente apar însă în cazul vocalei închise, centrale *î/â* /i/, inexistentă în germană și descrisă, în context didactic, ca reacție la ceva neplăcut⁵. Vorbitorii de germană mai puțin experimentați tind să înlocuiască acest sunet cu un *i* sau un *u* redus.

În plus, în cazul diftongurilor comune, începătorii întâmpină probleme la pronunția lui *ei* (în germană, [ai]) sau *eu* ([ɔʏ]), de unde și tipica eroare ca pronumele personale românești *eu* și *ei* să fie pronunțate ca [iɔʏ] și [iaɪ].

⁵ O altă explicație ar fi imitarea sunetului produs la ridicarea unei greutate; practic, dacă se încearcă schițarea unui zâmbet în pronunția lui [u], rezultatul este chiar producerea vocalei [i] (Flagner și Krause 2014).

Sistemul consonantic german prezintă alte cazuri de interferență: *j* /*ʒ*/ este corespondentul lui *i* românesc (*jagen* ‘a vâna’), dar și al lui *j*, în cuvinte împrumutate, precum *jonglieren* ‘a jongla’ sau *Garage* [ga'ʁa:ʒə] ‘garaj’. Consoanele ocluzive *p*, *t* și *k* sunt pronunțate în germană cu o aspirație puternică la începutul cuvintelor sau al silabelor accentuate (*Tag* ‘zi’, *Kaffee* ‘cafea’), de unde și interferența în limba română: *p^h* (*p^hat*), *t^h* (*t^hată*) sau *k^h* (*c^hafea*), prezentă chiar și la nivelurile superioare de competență lingvistică. În plus, ocluzivele sonore *b*, *d* și *g* devin surde la sfârșitul unui cuvânt, pronunțându-se, așadar, ca [p], [t], [k]: **bop* (în loc de *bob*), **brat* (în loc de *brad*) sau **fric* (în loc de *frig*).

Consoana *s* este identică și în germană doar în poziție finală (*Haus* ‘casă’) sau în cazul lui *ß* (*groß* ‘mare’), fiindcă în poziție inițială, înaintea unei vocale (*Sonne* ‘soare’), sau între vocale (*lesen* ‘a citi’), se pronunță [z]. În schimb, litera *z* germană se pronunță ca *ț* românesc, [ts], amândouă fiind africcate alveolare surde: *Zeit* ‘timp’, *Satz* ‘propoziție’ sau ‘zaț’, etimologia germană fiind evidentă în cazul ultimului lexem, [zats], fie el circumscris unui ibric sau unei tipografii. Mai mult, germana utilizează *ş* [ʃ], scris *sch* (*Schule* ‘școală’) sau, uneori, *st* și *sp* la începutul cuvintelor (*Stein* ‘piatră’, *Sport*).

Chiar și fonemele native *ce* sau *ci* (/tʃ/), *ge* sau *gi* (/d͡ʒ/) există în germană, dar în combinații de litere (*tsch* sau *dsch*): *Deutsch* ‘germană’ sau *Dschungel* ‘junglă’. Confuzia supremă apare odată cu grupurile *che*, *chi*, *ghe*, *ghi*, redade grafic prin *ke* (*Keks* ‘biscuit’), *ki* (*Kirche* ‘biserica’), respectiv *ge* (*Geld* ‘bani’), *gi* (*Giraffe* ‘girafă’).

6. Sistem gramatical⁶

6.1. Prezentare generală

Germana este o limbă cu flexiune predominant sintetică, dar include și elemente analitice. Flexiunea sintetică se observă în marcarea cazurilor la substantive, articole, adjective și pronume, dar și în conjugarea verbelor. Germana are trei genuri gramaticale: masculin (*der*), feminin (*die*) și neutru (*das*), genul fiind adesea arbitrar. Se utilizează patru cazuri gramaticale: nominativ (subiectul), acuzativ (complementul direct), dativ (complementul indirect) și genitiv (atributul genitival), în comparație cu româna, care păstrează și vocativul. Aceste cazuri sunt marcate prin schimbarea formei articolelor, adjectivelor și a substantivelor.

Ordinea de bază în propozițiile principale este SVO (Subiect-Verb-Obiect), dar verbul conjugat ocupă o poziție fixă pe locul doi. În propozițiile subordonate, ordinea este, de regulă, SOV (Subiect-Obiect-Verb), verbul fiind plasat la final.

Modurile personale includ: indicativul, imperativul și un așa-numit „conjunctiv” (*Konjunktiv I* pentru vorbirea indirectă, preluat, în principiu, în română, de indicativ, și *Konjunktiv II*, pentru condițional/ireal, corespondentul

⁶ Pentru o analiză contrastivă exhaustivă, a se vedea Iliescu și Popovici (2013) și Reumuth și Winkelmann (2021).

românesc fiind condițional-optativul). Modurile nepersonale sunt: infinitivul și participiul (*Partizip II*), *Partizip I* fiind o formă de gerunziu. Timpurile perfect compus și mai-mult-ca-perfect se formează analitic, cu ajutorul verbelor auxiliare (*haben* ‘a avea’ sau *sein* ‘a fi’), plus participiul II al verbului de bază. Viitorul se formează tot analitic (*werden* + infinitiv). Germana nu distinge strict aspectul verbal (acțiune în desfășurare vs acțiune finalizată) în același mod ca alte limbi.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Dat fiind că cei trei marcatori de gen (*der, die, das*) sunt proclitici în germană, articolul definit postpus, enclitic, reprezintă o primă sursă de erori: confuzia nearticulat – articulat (*casă – casa*); lipsa articolului definit în combinație cu un adjectiv pronominal posesiv (**coleg meu*) sau cu un adjectiv pronominal demonstrativ (**coleg acesta*); prin transfer negativ, utilizarea articolului definit în contexte similare germanei: *Pun cartea *în rucsacul/*pe masa*. În plus, articolele posesiv-genitivale, de tipul *al, a, ai, ale*, nu au un echivalent morfologic direct în germană, iar articolele demonstrative *cel, cea, cei, cele* sunt preluate, în germană, de aceleași articole definite: *der, die, das* (*Die drei Musketiere* ‘Cei trei mușchetari’), inclusiv la superlativ (*der beste Film* ‘cel mai bun film’). Genul substantivelor este, la fel, problematic: *soare* sau *perete* (feminine în germană, dar masculine în română), *lună* și *cafea* (masculine în germană vs feminine în română), precum și pluralul, care dă naștere unor forme eronate frecvente (**omi, *scauni* sau **sori/sorele*), dar și cele patru terminații ale adjectivelor (**mașină roșă, *pantofi beji, *case mare*).

Varietatea de forme accentuate sau neaccentuate ale pronumelor personale sau reflexive ridică, iarăși, foarte multe probleme (Krause și Flagner 2014: 465-468), inclusiv în cazuri diferite de utilizare, de exemplu, verbul tranzitiv *a ajuta*, care, în română, se combină cu un acuzativ (*mă ajută*), dar, în germană, cu un dativ (*îmi ajută*), ultimul fiind conotat, în română, ca regional sau religios. Nu în ultimul rând, deși dativul posesiv poate fi explicat simplu prin germană (*Ich wasche mir die Haare*. ‘Îmi spăl părul.’), el apare frecvent cu părți ale corpului, în restul cazurilor fiind înlocuit cu un posesiv (*Ich wasche mein Auto*. ‘Îmi spăl mașina.’), deseori redat similar ca în germană: **Eu spăl mașina mea*.

Deși indicativul și imperativul sunt relativ ușor de asimilat, odată înțelese regulile de bază, modurile distincte românești pun probleme. Pe de o parte, conjunctivul (să + verb) este o structură străină de modul în care vorbitorii de limba germană utilizează *Konjunktiv I* sau infinitivul cu *zu* (*Ich will gehen*. ‘Vreau să merg.’, literal: ‘Vreau a merge.’, ultima variantă, conotată, în română, regional sau arhaic). Pe de cealaltă parte, modul prezumtiv nu are echivalent morfologic direct în sistemul german, fiind exprimat adesea prin verbe modale; la fel, gerunziul, care este preluat de *Partizip I* în germană, deși regulile de utilizare și poziționare în propoziție sunt diferite. Supinul este o structură complet nouă, dar, odată fixat, este relativ ușor de folosit.

Nu în ultimul rând, sistemul prepozițional devine teren nesigur, în special în cazul unor structuri fixe: **la România*, **a fi în drum* (în loc de: *pe drum*) sau al echivalărilor literale, deja clasice, din germană: **Până mâine!* 'Bis morgen!' (în loc de: *Pe mâine!*), **a avea nevoie cafea* 'Kaffee brauchen', sau **Cu 5 ani, am venit în Germania*. 'Mit fünf Jahren kam ich nach Deutschland.' (în loc de: *la 5 ani*).

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

La nivel sintactic, o eroare frecventă o constituie ignorarea multiplelor cazuri de dublare sau de reluare a unor componente morfosintactice, probabil percepută ca superfluă de către vorbitorii de limbă germană:

- dubla negație (**Nimeni este în clasă.*, **Eu beau niciodată cafea.*)
- dublarea/anticiparea complementului direct printr-un clitic, la care se adaugă și așa-numitul acuzativ personal, cu prepoziția *pe*: **Iulia vede Dan.*, în loc de: *Iulia îl vede pe Dan.*
- dublarea/anticiparea complementului indirect printr-un clitic (o tendință prezentă chiar și printre vorbitorii nativi români, mai ales cei care locuiesc în diaspora): **Iulia dă o carte lui Dan.*, în loc de: *Iulia îi dă o carte lui Dan.*
- reluarea genului și a numărului, prin utilizarea articolului posesiv, în contexte specifice: **Casa de cultură studenților.*

O posibilă interferență, dar mai degrabă sporadică, reperată îndeosebi printre cursanții germani cu un nivel redus de cunoștințe de RLS, dar și de motivație și de implicare, este transferul negativ al așa-numitei paranteze verbale (*Satzklammer*), dar și al regulii V2 din germană (verbul conjugat ocupă obligatoriu poziția a doua în propoziția principală), dând naștere unor structuri, cum ar fi: **Noi venim un cozonac să coacem*. Astfel, în propozițiile cu timpuri compuse, verbe modale sau verbe cu prefix separabil, componentele verbului formează un fel de paranteză, plasând infinitivul, participiul sau prefixul (chiar și un predicat verbal, cum se observă în exemplul anterior) la sfârșitul propoziției/frazei: *Ich habe das Buch gelesen*. ('Eu am cartea citit.'). Prin contrast, în română, părțile verbului sunt grupate și funcționează, aproape fără excepții, ca un întreg inseparabil, iar topica este mai flexibilă. De aceea, vorbitorii de germană ar putea suprageneraliza regula V2 și în română, formulând propoziția cu verbul în a doua poziție, chiar dacă focalizarea ar necesita o topică diferită.

Continuând cu aceeași categorie morfosintactică, numele predicativ exprimat prin adjectiv reprezintă o altă sursă de interferență, în germană acesta rămânând invariabil după verbul copulativ, indiferent de genul și numărul subiectului, ceea ce nu este cazul în română, unde acordul este obligatoriu: **Ea este bun.* sau **Ei/Elle sunt inteligent*.

În plus, în cazul subordonatelor, conjuncția subordonatoare ocupă locul întâi, verbul fiind plasat la final: *weil ich das Buch gelesen habe* 'pentru că am citit cartea', un rezultat al interferenței fiind: **pentru că cartea am citit* sau **pentru că*

am cartea citit, ca mai sus. Un alt exemplu de exprimare nefirească – deși nu incorectă, dacă se urmărește accentuarea adverbului de timp – este echivalarea literală a frazei: *Ich weiß, dass er morgen kommt*. ‘*Știu că el mâine vine’.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Lexicul german păstrează un echilibru complex între moștenirea sa germanică autohtonă și influențe străine semnificative. Printre sursele principale de împrumuturi lexicale se numără, istoric vorbind, latina (prin termeni referitori la comerț, agricultură și administrație – *Wein* ‘vin’, *Straße* ‘stradă’), urmată de franceză (în secolele XVII–XVIII, în domenii precum curtea regală, moda și gastronomia – *Accessoire* ‘accesoriu’, *Buffet*, *Parfum*, *Etagé*, *Rendezvous*), pronunția fiind păstrată, în majoritatea cazurilor, în original (Sperber și Polenz 1968: 71-88). În prezent, engleza reprezintă limba donatoare dominantă, infiltrându-se masiv în tehnologie, economie, în limbajul tinerilor și în media (*Computer*, *cool*, *Job*, *Manager*, *Meeting*). Fenomenul de hibridizare lingvistică, prezent și în spațiul românesc, ia amploare (deși ambele limbi dispun de lexeme proprii), anglicismul de bază urmând regulile noii limbi: *shoppen gehen* ‘a merge la shopping’, *downloaden* ‘a downloada’, *uploaden* ‘a uploada’, inclusiv scrierea cu majusculă, în germană, a substantivelor preluate din engleză, așa cum se poate observa mai sus. Cu toate acestea, există o tendință puternică în germană de a păstra sau de a crea echivalențe interne pentru concepte noi, spre deosebire de alte limbi.

Variatatea lexicală impresionantă, în funcție de spațiul lingvistic⁷, se cuvine menționată din nou. *Mäcelar* cunoaște trei heteronime: *Schlachter* (în germana de jos), *Metzger* (în sudul Germaniei și în Elveția) și *Fleischer* (regiunea est-centrală a Germaniei) (Schippa 2002: 13). În Austria, se utilizează cu precădere sufixul *-ler*: *Öbstler* (*Obsthändler* ‘comerciant de fructe’), *Greißler* (*Lebensmittelhändler* ‘băcan’), și se preferă sufixele diminutive *-l/-erl*: *Würstl* (*Würstchen* ‘cârnăcior’) sau *Stüberl* ‘cârciumioară’ (Schippa 2002: 14-15).

Compunerea (*Komposition*) reprezintă procedeul lexical de bază, germana fiind renumită pentru capacitatea sa de a uni două sau mai multe substantive, adjective sau verbe, formând termeni noi, uneori foarte lungi, precum clasicul exemplu: *Donaudampfschiffahrtsgesellschaft* ‘Compania de navigație pe Dunăre a vapoarelor cu aburi’.⁸

⁷ A se vedea și secțiunea 3, *supra*.

⁸ Totuși, alte două cuvinte compuse dețin recordul, și anume: *Rindfleischetikettierungsüberwachungsaufgabenübertragungsgesetz* ‘Legea privind delegarea sarcinilor de supraveghere a etichetării cărnii de vită’ (63 de litere), o lege abrogată după 14 ani, spre dezamăgirea lingviștilor, așa cum se întâmpla, în 2007, cu dispariția altui substantiv compus, chiar mai lung (67 de litere): *Grundstücksverkehrsgenehmigungszuständigkeitsübertragungsverordnung* ‘Ordonanța privind transferul competențelor în materie de autorizare a tranzacțiilor imobiliare’ (Neitzsch 2013).

Derivarea este, de asemenea, foarte productivă, utilizând o gamă largă de prefixe (ca *ab-*, *an-*, *er-*, *ent-*, *be-*) și sufixe (ca *-ung*, *-heit*, *-keit*, *-lich*). Conversia este prezentă, de exemplu, prin transformarea unui infinitiv în substantiv neutru (*das Lesen* ‘cititul’). Dincolo de precizia lexicosemantică, există și o polisemie relativ bogată a unor cuvinte de bază: *Läufer* ‘nebun’ (șah), ‘preș’, ‘alergător’, ‘rotor’, sau *Flügel* ‘aripă’, ‘pian cu coadă’, ‘aripa unei clădiri’.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical⁹

Contactele medievale, apoi cele cu Imperiul Habsburgic, iar mai târziu, cele de la nivel academic și diplomatic, au adus împrumuturi germane în română, mai ales în administrație, armată, meșteșugărit/tehnică și gastronomie, precum: *Abziehbild* ‘abțibild’, *Bohrmaschine* ‘bormașină’, *Dübel* ‘diblu’, *Mappe* ‘mapă’, *Meister* ‘maistru’, *Rucksack* ‘rucsac’, *Schablone* ‘șablon’, *Schiene* ‘șină’, *Schmirgel* ‘șmirghel’, *Schraube* ‘șurub’, *Schieber* ‘șuber’, *Turm* ‘turn’, *Ventil* ‘ventil’, *Bier* ‘bere’, *Kartoffel* ‘cartof’, *Kellner* ‘chelner’, *Strudel* ‘ștrudel’ sau *Schnitzel* ‘șnițel’, toate acestea circumscrise doar românei standard, cărora li se adaugă o mulțime de germanisme regionale, unele deja arhaicizate: în Banat, *mais* – *Mais* ‘porumb’, *raipelt* – *Reibhölzer* ‘chibrit’ (Crößmann-Osterloh 1985: 154-155) sau *regal* – *Regal* ‘raft’; în Transilvania, *firong* – *Vorhang* ‘perdea’, *a înhomba*, probabil forma săsească a germanului *happen* ‘a înfuleca’, *a spațiri* – *spazieren* ‘a se plimba’ (Crößmann-Osterloh 1985: 163-164); în Oltenia/Transilvania: *căptug* – *Kopftuch* ‘batic’ (Crößmann-Osterloh 1985: 155), iar în Bucovina: *corn* – *Kornschnaps* ‘rachiu’ (Crößmann-Osterloh 1985: 156) sau *a sfițui* – *schwitzen* ‘a transpira’, cu sensul de a lucra din greu (Crößmann-Osterloh 1985: 164). Halba de bere și crenvurștii provin din germana austriacă, *Halbe* ‘o jumătate de litru de bere’ și *Krenwurst* ‘un cârnat cu hrean’, cunoscut în Germania ca *Wiener*, iar în Viena, ca *Frankfurter*.

Bineînțeles, sursa de erori o constituie așa-numiții *falși prieteni*, fiindcă aceștia au un alt sens decât cel aparent: *Kleid* ‘rochie’, dar *Rock* este o fustă; *cald* este chiar antonimul lui *kalt* ‘rece’, iar *marți* nu este echivalentul lui *März* ‘martie’. Interferența apare și în cazul lexemelor cu restricții semantice, precum *amabil* și *drăguț* ‘nett’, rezultatul fiind: **un parc amabil*, sau identitatea dintre *dacă* și *când* ‘wenn’, care duce la confuzii.

Poate părea surprinzător, dar un număr însemnat de lexicultureme au corespondent în germană (chiar dacă încărcătura culturală este diminuată sau absentă), inclusiv *dorul* ‘Sehnsucht’ sau *dorul de ducă* ‘Fernweh’, și, într-o ordine aleatorie, *sarmalele* ‘Kohlroulade’/‘Krautwickel’, *țuica* ‘Schnaps’, *ciocnitul ouălor* ‘Ostereiertitschen’ (regional/estul Germaniei), *nașul* (de botez) ‘Pate’ sau *priveghiul* ‘Totenwache’ (Duden 2025). *Fraierul*, derivat din *Freier* ‘pretendent la mâna cuiva’, descrie un om credul, naiv, pe când *șmecherul* ‘Schmecker’, o persoană cu gust rafinat, este opusul primului, așadar abil, șiret, chiar șarlatan

⁹ A se vedea Beyrer *et alii* (1987b) și Crößmann-Osterloh (1985).

(DEXONLINE 2025). Inclusiv conceptul semantic de *pile și relații* există, deși, lexical, diferă: într-un asemenea context, *Vitamin B* ‘vitamina B’ sugerează susținerea și rolul de facilitatori al unor *Beziehungen* ‘relații’ și *Bekanntschaften* ‘cunoștințe’. Chiar și unele expresii idiomatice sau proverbe par trase la indigo: *a face curte cuiva* ‘jemandem den Hof machen’, *a duce de nas pe cineva* ‘jemanden an der Nase herumführen’, *Speranța moare ultima* ‘Die Hoffnung stirbt zuletzt’.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Germana distinge clar între registrele de politețe, prin utilizarea lui *Sie* ‘dumneavoastră’ și a pronumelui personal *du* ‘tu’. Într-un context formal, salutul clasic este *Guten Tag!* ‘Bună ziua!’ sau *Guten Morgen/Abend!* ‘Bună dimineata/seara!’, în timp ce, informal, se folosește *Hallo/Hi!* ‘Salut!’. În nord, salutul tipic este *Moin!* (*Moin-Moin!*), echivalat lexical cu ‘Neața!’, iar semantic, cu ‘Bună!’ (fiind folosit în orice moment al zilei, chiar și seara), corespondentul elvețian fiind *grüezi*; în sud, se întâlnesc forme, precum *Grüß Gott* ‘Îl salutăm pe Domnul!’ (formal/informal) sau *Servus* (informal). La despărțire, *Auf Wiedersehen!* ‘La revedere!’ denotă un cadru formal, în contrast cu *Tschüss!* ‘Pa!’ (în Austria, *Baba!* ‘Pa-pa!’). Gesturile nonverbale sunt reținute: un strâns de mână ferm (nu doar între bărbați), într-un cadru formal/profesional, îmbrățișările fiind rezervate contextelor informale. Contactul vizual este important și denotă sinceritate.

Comunicarea germană este, în general, mai directă decât în alte culturi, dar politețea se manifestă prin formule ca: *bitte* ‘te (vă) rog’ și *danke* ‘mulțumesc’, dar și prin utilizarea modului *Konjunktiv II* (condițional-optativ) pentru cereri atenuate: *Könnten Sie mir bitte helfen?* ‘Ați putea să mă ajutați, vă rog?’, mai politicos decât: *Können Sie mir helfen?* ‘Puteți să mă ajutați?’. Pentru refuz, se preferă o scuză sau o explicație scurtă, deși un *Nein* ‘nu’ direct este perfect acceptabil, fără a fi considerat nepolitic, în majoritatea contextelor. Marcatorii discursivi de atenuare includ: *mal* ‘ia’ (nuanțează o cerere: *Sag mal!* ‘Ia spune!’), *vielleicht* ‘poate’, *eventuell* ‘eventual’, *irgendwie* ‘cumva/într-un fel’, *gewissermaßen* ‘într-o oarecare măsură’, *sozusagen* ‘ca să zic așa’. Marcatorul *na ja*, asemănător cu regionalismul *no bine*, prezintă nuanțe contextuale și intonaționale: *păi/ei, bine, mă rog, așa și așa, asta e*.

Există, desigur, formule fixe, de felicitare: *Herzlichen Glückwunsch!* sau de condoleanțe: *Mein herzliches Beileid.*, la fel, și urări: *Alles Gute!* ‘Toate cele bune!’, *Viel Glück!* ‘Mult noroc!’ sau *Schönen Tag noch!* ‘O zi bună!’. Printre expresiile idiomatice comune se numără: *jemandem die Daumen drücken* ‘a-i ține cuiva pumnii’ (literal, degetele mari), *Lust haben* ‘a avea chef’, și negativul: *keine Lust/keinen Bock haben* ‘a nu avea (deloc) chef’, dar și formularea: *Es ist mir egal/wurst*. ‘Mi-e indiferent/Nu-mi pasă’.

Discursul tinde să fie structurat și logic. Mecanismul de cedare a cuvântului este gestionat prin pauze clare și semnale verbale. Întreruperile sunt tolerate, dar, adeseori, sunt considerate nepoliticoase, mai ales în contexte formale. Tăcerile nu sunt neapărat inconfortabile și pot semnala reflectare sau concentrare.

Nivelul de directitate este ridicat, iar claritatea și eficiența sunt apreciate. Subiectele considerate tabu sau sensibile includ istoricul personal (în special, salariul), politica extremistă și războaiele mondiale, mai ales la prima interacțiune. Conversațiile tind să fie factuale, evitând exagerările. Respectul pentru reguli, punctualitate și viața privată influențează puternic uzul pragmatic, pe când religia sau tradițiile pot varia regional (sudul mai catolic vs nordul protestant), societatea germană fiind caracterizată de un procent tot mai mare de persoane care se declară nereligioase/atee/agnostice – 47% la finalul anului 2024 (Fowid 2025).

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

La nivel pragmatic, zonele de interferență sunt mult mai subtile și mai puțin evidente decât interferențele lexicale sau gramaticale, manifestându-se prin neînțelegeri sau utilizarea inadecvată a limbajului în context social, din cauza transferului regulilor de comunicare dintr-o limbă în alta¹⁰. Fiind vorba despre o cultură directă (germana) vs o cultură indirectă (româna), un vorbitor de germană ar putea percepe politețea excesivă din română ca pe o lipsă de claritate, de încredere sau ca pe o ocolire inutilă a subiectului; invers, un vorbitor de română ar putea interpreta directetea germană ca pe o lipsă de politețe sau chiar ca pe o jignire, combinată cu distanța interpersonală mai mare decât în țările din sudul Europei.

În plus, aparținând unei culturi a sincerității, germanii nu își exprimă verbal bucuria sau entuziasmul când cunosc pe cineva, dacă nu simt acest lucru, comparativ cu vorbitorii români, care utilizează, aproape mecanic, formule ca: *Îmi pare bine/Încântat (de cunoștință)!* La fel, româna are tendința de a folosi mai multe formule de încheiere specifice contextului și relației (*Să ne auzim cu bine/sănătoși!, Numai bine!*).

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii germane L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență ¹¹
Fonologic	- înlocuirea consoanelor sonore <i>b, d, g</i> cu consoanele surde <i>p, t, c</i>, în poziție finală; - aspirația consoanelor surde (<i>p, t, c</i>): [p^hui], în loc de [pui]; - realizarea uvulară a lui <i>r</i>; - corespondențe fonologice diferite: <i>e/ă, j/i, s/z, z/t, gi/ghi</i>;

¹⁰ Pentru mai multe aspecte pragmatice/stereotipuri germane, a se vedea Fletcher (2016).

¹¹ A se vedea și analiza de erori (nivelurile A1-A2, B1-B2) din Burlacu 2025: 55-58.

Nivel	Zone de interferență ¹¹
Morfologic	▪ folosirea (excesivă) a articolului definit; ▪ utilizarea cliticelor; ▪ utilizarea formelor de genitiv-dativ (în special, la feminin); ▪ absența articolului posesiv-genitival; ▪ absența conjunctivului/folosirea infinitivului;
Sintactic	▪ intercalarea adverbilor de frecvență între auxiliar și verb; ▪ folosirea negației simple în locul dublei negații; ▪ dezacorduri: <i>*Casa este frumos.</i>; ▪ poziția finală a verbului, în subordonate;
Lexical	▪ calcuri lexicale; ▪ falși prieteni; ▪ suprageneralizări; ▪ selectare greșită a sinonimelor;
Pragmatic	▪ folosirea lui <i>Salut! / Bună!</i> în context formal, în loc de <i>Bună ziua!</i>; ▪ folosirea lui <i>tu</i> sau <i>voi</i>, în loc de <i>dumneavoastră</i>.

Așa cum s-a demonstrat în secțiunile anterioare, cele mai multe cazuri de interferență (și, implicit, surse de erori) apar la nivelul fonetico-fonologic și cel morfosintactic (în comparație cu nivelul lexical, caracterizat de existența unor lexeme comune – fie acestea de origine germană, dar și latină, greacă, franceză sau engleză). Dificultatea lexicală apare, fără îndoială, odată cu lexemele de origine slavă, turcă sau maghiară.

Luând în calcul problemele tipice de pronunție ale vorbitorilor germani, se recomandă exersarea sunetelor-problemă sau a grupurilor *ce/ci, che/chi, ge/gi, ghe/ghi*, prin diferite exerciții structurale, orale sau scrise, precum: dictare, completare de spații libere, recunoașterea unor foneme, descriere de imagini, potrivire de imagini – cuvinte etc., perechile sau seturile minimale fiind extrem de eficiente: *când – cânt – gând, dată – tată/doamnă – toamnă, drac – drag, fată – față, ghem – gem/Gheorghe – George, până – pană, pere – bere/pilă – bilă, rău – râu, rochie – roșie, sar – zar – țar, soc – șoc – joc, șir – jir – gir, șina – China – cina*. Se poate continua cu alte exerciții, care includ și nivelul morfologic, bazate pe opoziția singular – plural (*casă – case, studentă – studente*), articol nedefinit – articol definit (*casă – casa, studentă – studenta, familie – familia*), masculin – feminin (*elev – elevă, polițist – polițistă*), dar și indicativ prezent – conjunctiv prezent, persoana a III-a: *face – să facă, joacă – să joace*, mai ales că al doilea mod este inexistent în germană, fiind preluat de infinitiv¹².

Pe lângă metodele tradiționale, există o mulțime de alte strategii didactice (jocuri, publicitate, muzică, film, podcasturi, bloguri, vloguri, tandemuri lingvistice) pentru ilustrarea și fixarea lexemelor, a lexiculturemelor sau a categoriilor morfosintactice, îndeosebi a celor noi sau diferite față de limba germană, precum:

- articolul definit (enclitic vs proclitic, în L1) și cazurile de utilizare;

¹² A se vedea și Flagner și Krause (2014), inclusiv pentru exersarea lui *i* asilabic.

- articolul demonstrativ și articolul posesiv-genitival, inexistente în L1;
- pluralul substantivelor, în funcție de cele trei genuri;
- acuzativul personal, dativul posesiv;
- formele de genitiv-dativ, în special la feminin (în L1, numele proprii sunt invariabile la dativ: *Ich gebe Maria ein Buch*. 'Îi dau Mariei o carte.', dar primesc un -s la genitiv: *Marias Buch* 'cartea Mariei'; în germana vorbită, genitivul sintetic este înlocuit cu cel analitic, prin prepoziția *von* + dativ: *das Buch von Maria*);
- formele neaccentuate ale pronumelor personale (inexistente în L1);
- adjectivele cu patru terminații (comparativ cu cele trei tipuri de declinare din germană: tare, slabă, mixtă);
- cele patru grupe de verb (în comparație cu trei grupe: verbe tari, verbe slabe, verbe mixte);
- indicativul (perfectul compus, realizat exclusiv cu auxiliarul *a avea*, nu și *a fi*, ca în L1; viitorul popular, inexistent în L1); conjunctivul (inexistent în L1), imperativul și gerunziul (cu reguli speciale), prezumtivul (inexistent în L1, sporadic în L2);
- numeralul: *doi/două* și derivatele, regula prepoziției *de* (*20 de ani*);
- adverbul, prepoziția, în special în structuri fixe: *a cânta la un instrument muzical*.

Numeroase expresii românești pot fi introduse prin desenele comice și ingenioase ale lui Adrian Serghie, care transpune vizual sensul lor literal: *a avea o piatră pe inimă* – literalmente, o piatră pe o inimă (Serghie 2025).

10. Aspecte sociolingvistice

Germana este percepută, în general, ca o limbă de prestigiu internațional, vitală pentru comunicarea în afaceri (mai ales în UE și în relațiile economice cu Europa Centrală și de Est, inclusiv cu România). Există o conștientizare clară a diferențelor dintre limba standard, inteligibilă la nivel național, și dialectele sau varietățile lingvistice, pe care unii vorbitori le consideră, uneori, greu de înțeles, dar pentru care se depun eforturi pentru a le proteja (susținere legală¹³, instituțională, socială etc., inclusiv prin literatură și muzică – lirica Lenei Voigt, scrisă în dialectul saxon (*Sächsisch*) sau muzica grupului Haindling, în dialect bavarez (*Bairisch*)).

Româna nu este o limbă străină comună predată în școlile germane, iar, în landul Baden-Württemberg, se oferă, doar din anul 2023, exclusiv cursuri de limbă română moștenită (*heritage language*). Ca atare, nivelul de cunoaștere generală despre limba română în rândul vorbitorilor germani obișnuiți tinde să fie scăzut. Pentru mulți, româna este asociată cu Europa de Est, iar percepția poate fi influențată de contextul migrațional sau economic. Totuși, româna este inclusă în mai multe programe academice, datorită statutului său de limbă

¹³ Cazul germanei de jos (SBBD 2021).

romanică – prin lectoratele ILR din Berlin, Leipzig, Heidelberg, Mainz, Regensburg și Viena, sau în alte universități: Jena, München, Tübingen, dar și prin Institutul Cultural Român sau universitatea populară (*Volkshochschule*).

Profilul cursanților interesați de limba română se poate contura prin mai multe aspecte, și anume: contextul personal (originea familiei, parteneri, -e/soți, -i, grup de prieteni) sau profesional (studii/profesie), precum și motivația temporară (nevoia de note/credite transferabile, o bursă de tip Erasmus) sau constantă (interes lingvistic sau personal, proiecte sociale sau culturale). La nivel universitar, se poate vorbi despre o categorie de cursanți extrem de eterogenă, compusă din filologi și nefilologi, cu un parcurs didactic în RLS întins deja de la un semestru până la câțiva ani, în câteva cazuri de adevărată pasiune pentru limba română (Burlacu 2025: *passim*). Chiar dacă majoritatea cursanților sunt germani (cărora li se adaugă, în situații izolate, și studenți internaționali), pentru care româna reprezintă o limbă străină, grupul de cursanți provenind din familii de români/de germani din România/familii mixte utilizează limba română ca limbă moștenită¹⁴, o limbă preponderent orală, marcată de nuanțe regionale și colocviale. Aceștia din urmă pot dispune de un bagaj lexical/lexicultural foarte bogat, au un ritm fluent și autentic, dar întâmpină probleme de ordin gramatical și ortografic (Burlacu 2025: 59-60), cauzate chiar de situația de bilingvism (adesea, un tip de bilingvism substractiv). Tot ei sunt mai predispuși hibridității lingvistice, de tipul: *M-am *anmelduit (sich anmelden 'a se înscrie') la curs.* sau *Am un *termin (Termin 'programare') la doctor.*

Bibliografie

- Besch *et alii* 1998: Werner Besch, Anne Betten, Oskar Reichmann, Stefan Sonderegger (ed.). *Sprachgeschichte: ein Handbuch zur Geschichte der deutschen Sprache und ihrer Erforschung*, Walter de Gruyter, Berlin/New York, 1998.
- Beyrer, Bochmann, Bronsert 1987a: Arthur Beyrer, Klaus Bochmann, Siegfried Bronsert, *Grammatik der rumänischen Sprache der Gegenwart* (II. Kapitel. Phonologie und Phonetik), VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1987, p. 21-40.
- Beyrer, Bochmann, Bronsert 1987b: Arthur Beyrer, Klaus Bochmann, Siegfried Bronsert, *Grammatik der rumänischen Sprache der Gegenwart* (III. Kapitel. Wortbildung), VEB Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1987, p. 41-60.
- Burlacu 2024: Diana V. Burlacu, *Oameni ... și locuri cari au fost. Gustav Weigand și Institutul Limbii Române din Leipzig*, în Elena Platon *et alii* (ed.), *Discurs polifonic în Româna ca limbă străină*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, nr. 4/2024, p. 323-334.
- Burlacu 2025: Diana V. Burlacu, *Portraits in the Making. German Users of Romanian as a Foreign Language*, în „Studia UBB PHILOLOGIA”, Cluj-Napoca, vol. 70, nr. 2/2025, p. 47-62.
- Crößmann-Osterloh 1985: Helga Crößmann-Osterloh, *Die deutschen Einflüsse auf das Rumänische: Probleme, Kriterien, Anwendungen*, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 1985.

¹⁴ Se estimează faptul că peste 25% dintre vorbitorii nativi de română (din România și din Republica Moldova) trăiesc în afara granițelor, cei mai mulți în Italia, Spania, Marea Britanie și Germania (Merlan 2024: 7).

- DASD 2025: Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung/Union der deutschen Akademien der Wissenschaften: *Deutsch in Europa (Vielfalt, Sprachnormen und Sprachgebrauch. Vierter Bericht zur Lage der deutschen Sprache)*, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 2025.
- DEXONLINE 2025: <https://dexonline.ro>, Copyright © 2004-2025 dexonline, 2025.
- Duden 2025: www.duden.de, © Cornelsen Verlag GmbH, 2025.
- Flagner, Krause 2014: Heide Flagner, Sabine Krause, *Dificultăți în învățarea limbii române ca L3 de către studenți cu L1 germană. Analiză contrastivă și propuneri didactice*, 2014 (lucrare nepublicată).
- Fletcher 2016: Adam Fletcher, *How to be German in 50 new steps/Wie man Deutscher wird. In 50 neuen Schritten*, C. H. Beck, München, 2016.
- Fowid 2025: Forschungsgruppe Weltanschauungen in Deutschland, „Religionszugehörigkeiten 2024”/2 aprilie 2025, disponibil pe <https://fowid.de/meldung/religionszugehoerigkeiten-2024> [accesat la 25.10.2025].
- Herberichs 2024: Cornelia Herberichs, *Wie Deutschland zu seinem Namen kam*, în „Universitas. Das Wissenschaftsmagazin der Universität Freiburg”, Freiburg, 1/2024, p. 19-20.
- Iliescu, Popovici 2013: Maria Iliescu, Victoria Popovici, *Rumänische Grammatik*, Helmut Buske Verlag, Hamburg, 2013.
- Krause, Flagner 2014: Sabine Krause, Heide Flagner, *Romanian as a Foreign Language in the World*, în Fäcke, Christiane (ed.): *Manual of Language Acquisition* (seria: Holtus, Günter & Miret, Fernando Sanchez (ed.): *Manuals of Romance Linguistics* (MLR), Berlin NY: de Gruyter, 2014, p. 451-471.
- Merlan 2024: Aurelia Merlan (ed.), *Romanian in Migration Contexts*, Vol. 16, Narr Francke Attempto Verlag, Tübingen, 2024.
- Neitzsch 2013: Peter Neitzsch, „Längstes deutsches Wort verschwindet. RkReÜAÜG fliegt raus”, 3 iunie 2013, <https://www.tagesschau.de/schlusslicht/rekordbandwurmwort-ts-100.html> [accesat la 03.09.2025].
- Reumuth, Winkelmann 2021: Wolfgang Reumuth, Otto Winkelmann, *Praktische Grammatik der rumänischen Sprache*, gottfried egert verlag, Wilhelmsfeld, 2021.
- SBBd 2021: ****Siebter Bericht der Bundesrepublik Deutschland* gemäß Artikel 15 Absatz 1 der Europäischen Charta der Regional- oder Minderheitensprachen, 2021.
- Schippan 2002: Thea Schippan, *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2002.
- Serghie 2025: Adrian Serghie, *Expresii românești ilustrate*, <https://www.adrianserghie.ro/expresii-romanesti-ilustrate/>, Copyright © 2025 Adrian Serghie [accesat la 14.11.2025].
- Sperber, Polenz 1968: Hans Sperber, Peter von Polenz, *Geschichte der deutschen Sprache*, Walter de Gruyter, Berlin, 1968.
- Statista 2023: *Angehörige deutscher Minderheiten in Ländern Europas und Zentralasien*, disponibil pe <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1613820/umfrage/deutsche-minderheiten-in-europa-und-zentralasien/> [accesat la 29.09.2025].
- Twain 2021: Mark Twain, *The Awful German Language/Die schreckliche deutsche Sprache* (ediția a 14-a), Nikol Verlag, Hamburg, 2021.

Diana-Viorela Burlacu este asistent universitar doctor la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și, din anul 2019, este lector de limba română în cadrul Universității din Leipzig, Germania, prin Institutul Limbii Române (ILR) din

București. De aproape douăzeci de ani, predă cursuri de limba română ca limbă străină în context universitar, dar și seminare de cultură și civilizație românească, traduceri din limba germană în limba română, precum și un seminar de introducere în lingvistica românească. În perioada 2017-2019, a activat ca lector ILR de limba română la Universitatea din Regensburg, Germania.

A publicat o serie de studii în domeniul RLS, domeniile sale de interes incluzând: didactica limbii române ca limbă străină, interferențele lingvistice, studiile interculturale și traductologice, lexicologia, semantica și pragmatica.

Printre publicații, în calitate de autor, se numără *A Pragmatic Approach to Pinteresque Drama* (Cluj-Napoca, 2011), fiind și coautor al dicționarului *Antonime, Sinonime, Analogii* (București, 2011; Cluj-Napoca, 2013 – cu Gabriela Biriș, Elisabeta Șoșa), a trei volume de predare-învățare a limbii române ca limbă nematernă (RLNM) la ciclul primar, gimnazial și liceal (Cluj-Napoca, 2011 – cu Elena Platon, Ioana Sonea) și al unui *Manual de limba română ca limbă străină. Nivelul B2* (Cluj-Napoca, 2021 – cu Elena Platon, Antonela Arieșan).

Vorbitorul grec de limba română

CRISTINA-VALENTINA DAFINOIU

Universitatea „Ovidius” din Constanța

Limba neogreacă

1. Identificare și clasificare

Limba greacă este o limbă indo-europeană, flexionară, cu tendințe analitice în stadiul său modern, desprinsă direct din trunchiul comun, neapartenând niciunei familii de limbi. Istoria limbii grecești coboară până în jurul anilor 1400 î.Hr. (Creta) și 1200 î.Hr. (Pilos) (Dafinoiu 2008: 38), momente în care sunt înregistrate primele documente scrise.

Așadar, greaca are o istorie îndelungată, de mai bine de trei mii de ani, perioadă în care limba a cunoscut trei mari etape de evoluție: prima, de la origini până la sfârșitul secolului al IV-lea î.Hr., cunoscută sub numele de *greacă veche* sau *elină*; cea de-a doua, de la începutul secolului al III-lea î.Hr. până spre sfârșitul secolului al VI-lea d.Hr., cunoscută sub numele de *greacă medie* sau *greacă bizantină*; și ultima, de la începutul secolului al VII-lea d.Hr. și până astăzi, cunoscută sub numele de *neogreacă* sau *greacă modernă* (Mihăescu 1966: 7).

O altă clasificare a etapelor de evoluție a limbii grecești o regăsim la Felicia Ștef (1988: 17), care propune:

1. *greaca comună*, reconstituită, de la indo-europeană până la textele scrise (sec. al XV-lea – al XIII-lea î.Hr.);

2. *elina*, diversificată dialectal, de la intrarea în istorie a limbii grecești, odată cu primele texte scrise, până la cucerirea Greciei de către Alexandru cel Mare (sec. al IV-lea î.Hr.);

3. a treia, numită *κοινή* („comună”) datorită aspectului unificat al limbii, realizat pe baza dialectului *atic*, din sec. al IV-lea – al III-lea î.Hr. până la sfârșitul Antichității (sec. al V-lea d.Hr.), marcat de căderea Romei sub invazia popoarelor migratoare;

4. *greaca bizantină* (sec. al V-lea – al XV-lea d.Hr.) și

5. *neogreaca* sau *greaca modernă* (sec. al XV-lea până în prezent).

Cunoscut fiind că grecii erau comercianți și au străbătut de-a lungul secolelor Marea Neagră și Dunărea, întemeind adevărate *polisuri*, influența limbii grecești asupra limbii române s-a manifestat de-a lungul secolelor, fie direct, fie indirect (prin mijlocirea latinei sau a slavei), la intensități diferite, culminând cu perioada fanariotă. Trebuie amintit și faptul că, în secolul al XVI-

lea, la Iași și la București sunt întemeiate Academiiile Domnești, unde greaca era limbă de predare. Născut în Grecia și fost director al școlii grecești din Sulina, Antonis Mystakidis (1908–1989), cunoscut și sub pseudonimul Mesevrinos, și-a petrecut primii 25 de ani de viață în România. El a fost profesor, editor, poet, jurnalist și traducător, atât din literatura greacă în limba română, cât și din literatura română în greacă (inclusiv un studiu despre Mihai Eminescu), devenind o punte culturală între cele două spații. În 1957 se stabilește în Suedia, unde va preda la Universitatea din Lund și va fi *visiting professor* la cea din Copenhaga. În această perioadă continuă să semneze traduceri din literatura română în reviste din Grecia (<https://carturesti.ro/carte/antonis-mystakidis-mesevrinos-943491252>).

2. Statut și răspândire geografică

Astăzi, limba neogreacă este vorbită ca limbă oficială pe teritoriul Greciei, dar și în Cipru, iar, ca limbă a minorităților, în toate țările balcanice, cu precădere în România și Albania. Comunitățile grecești existente în mai toate marile orașe românești și Uniunea Elenă din România promovează limba neogreacă prin studierea ei ca limbă maternă încă de la ciclul primar și prin organizarea anuală a olimpiadei naționale și internaționale de neogreacă. Pe lângă cei aproximativ 14–17 milioane de vorbitori de neogreacă din Grecia și Cipru, limba se vorbește în toată Europa, dar și în America, în țările în care au ajuns grecii.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

În toate etapele ei de evoluție, limba greacă a prezentat varietăți dialectale. Astfel, în greaca veche, cea a antichității clasice, predecesoarea limbii comune (κοινή), recunoscută ca *lingua franca* a elenismului, existau dialectele: micenian (cel mai timpuriu dialect cunoscut și reconstituit pe baza tabletelor scrise în Linearul B), eolian, doric, ionic și atic (ultimul dialect, vorbit în Attica (zona Atenei) și devenit ulterior baza limbii grecești clasice și apoi a celei comune), în funcție de zonele geografice ale Eladei.

Primii germeni ai limbii grecești moderne își fac simțită prezența încă din secolul al VI-lea d.Hr. în inscripții și scrierile popularizante, dar atestarea ei ca limbă literară modernă are loc în secolul al X-lea d.Hr., când curentul nou, bazat pe nevoile populare de exprimare și scriere într-o manieră mai simplă, învinge curentul arhaic, care era susținut de valorile antichității; este vorba de rivalitatea din secolele al XIX-lea și al XX-lea dintre forma populară a limbii, *δημοτική* și forma antică a ei, *καθαρεύουσα*, socotită a fi pură și înălțătoare, utilizată încă în administrație, justiție și literatură. Scriitorii greci imitau uneori modelele antice și foloseau îndeosebi mijloace artistice convenționale, în timp ce operele create pentru popor îmbrăcau mai ușor o formă nouă, în aceste condiții, ele ajungând să oglindească mai bine evoluția limbii.

În anul 1976, statul grec a declarat ca limbă oficială o formă standardizată a variantei populare, care astăzi se studiază în școală.

4. Sistem de scriere

Limba neogreacă folosește un alfabet special, alfabetul grecesc, cu 24 de litere, preluat de la fenicieni. Ortografia este fonetică, iar alfabetul grecesc este primul alfabet din lume care a introdus litere pentru vocale. Sunetele pot fi rediate printr-un singur semn grafic, cum ar fi α [a], sau prin două semne grafice, de exemplu ou [u].

De asemenea, o literă poate transcrie un sunet, de exemplu τ [t], sau două sunete, de exemplu ψ [ps], după cum, două litere $\lambda\lambda$ pot transcrie un singur sunet [l].

Referitor la ortografie, există litere mari și litere mici, precum și o scriere de mână și una de tipar (folosită în mod curent și pentru scrierea olografă). Sunetul [s] poate fi grafiat σ (în interiorul cuvintelor) vs ς (la final de cuvânt). Legat de semnele de punctuație, trebuie să amintim că, în neogreacă, pentru semnul întrebării se folosește punctul și virgula (;), iar locul acestui semn este luat de un punct sus (·). De asemenea, în cazul eliziunii, aferezei sau al apocopei acestea sunt notate prin apostrof, nu prin cratimă, ca în limba română: $\tau\omicron\omega\rho\alpha\iota\omicron\tau\rho\alpha\gamma\omicron\upsilon\delta\iota = \tau'\omega\rho\alpha\iota\omicron\tau\rho\alpha\gamma\omicron\upsilon\delta\iota$ 'cântec frumos', $\nu\alpha\epsilon\rho\theta\epsilon\iota = \nu\alpha'\rho\theta\epsilon\iota$ 'să vină', $\alpha\pi\omicron\tau\alpha\chi\epsilon\rho\iota\alpha\mu\omicron\upsilon = \alpha\pi'\tau\alpha\chi\epsilon\rho\iota\alpha\mu\omicron\upsilon$ 'din mâinile mele' (Dafinoiu 2010: 20). În limba neogreacă, cratima se folosește doar pentru despărțirea în silabe a cuvintelor.

Interferențe ale limbii neogrecești L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Limba neogreacă prezintă un sistem vocalic și unul consonantic. În tabelul de mai jos sunt exemplificate literele alfabetului grecesc, numele lor și pronunția, precum și câteva observații.

Litera	Numele	Pronunție	Observații
A α	άλφα [alfa]	[a]	
B β	βήτα [vita]	[v]	Sunet produs în partea posterioară a cavității bucale, spre faringe, inexistent în română.
Γ γ	γάμα [ghama]	[gh]	Sunet produs în partea posterioară a cavității bucale, spre faringe, inexistent în română.
Δ δ	δέλτα [delta]	[dh]	Sunet asemănător celui din engl. <i>there, with, that</i> .
E ε	έψιλον [epsilon]	[e]	
Z ζ	ζήτα [zita]	[z]	
H η	ήτα [ita]	[i]	
Θ θ	θήτα [thita]	[th]	Sunet asemănător celui din engl. <i>teeth, nothing</i> .
I ι	ιώτα [iota]	[i]	
K κ	κάπα [kapa]	[k]	

Litera	Numele	Pronunție	Observații
Λ λ	λάμδα [lamdha]	[l]	
Μ μ	μι [miu]	[m]	
Ν ν	νι [ni]	[n]	
Ξ ξ	ξι [xi]	[ks]	
Ο ο	όμικρον [omicron]	[o]	
Π π	πι [pi]	[p]	
Ρ ρ	ρο [ro]	[r]	
Σ σ/ς	σίγμα [sighma]	[s]	
Τ τ	ταυ [taf]	[t]	
Υ υ	ύψιλον [ipsilon]	[i]	
Φ φ	φι [fi]	[f]	
Χ χ	χι [hi]	[h]	
Ψ ψ	ψι [psi]	[ps]	
Ω ω	ωμέγα [omega]	[o]	

Tabel 1. *Alfabetul grec*

Limba neogreacă are un număr de 5 vocale: [a] [e] [i] [o] [u]. Acestea pot fi redată grafic printr-o singură literă: α [a], ϵ [e], η, ι, υ [i], $ο, \omega$ [o], sau printr-o combinație de două grafeme, de exemplu $\alpha\iota$ [e] ($\pi\alpha\iota\delta\acute{\iota}$ [pedhí] ‘copil’) $\epsilon\iota, \upsilon\iota, ο\iota$ [i] ($\upsilon\acute{\iota}\acute{o}\varsigma$ [ió̌s] ‘fiu’) și $ο\upsilon$ [u] ($ο\acute{u}\zeta\omicron$ [úzo] ‘uzo’).

Sistemul consonantic prezintă 17 consoane redată prin litere simple: β [v], γ [gh], δ [dh], ζ [z], θ [th], κ [k], λ [l], μ [m], ν [n], ξ [ks], π [p], ρ [r], σ/ς [s], τ [t], ϕ [f], χ [h], ψ [ps]. Acestora li se adaugă grupurile consonantice care redau un singur sunet, cum ar fi: $\mu\pi$ [b] ($\mu\pi\acute{\alpha}\nu\iota\omicron$ [bánio] ‘baie’ sau [ᵐb] (nazalizat) ($ο\mu\pi\rho\acute{\epsilon}\lambda\alpha$ [om̠bréla] ‘umbrelă’), $\nu\tau$ [d] ($\nu\tau\acute{\iota}\sigma\kappa\omicron$ [dísko] ‘disc’) sau [ᵐd] (nazalizat) ($\kappa\acute{\epsilon}\nu\tau\rho$ [ké̃ndro] ‘centru’), $\gamma\kappa$ [g] ($\gamma\kappa\alpha\rho\sigma\omicron\nu\acute{\iota}\epsilon\rho\alpha$ [garsoniéra] ‘garsonieră’) sau [ᵐg] (nazalizat) ($\pi\acute{\alpha}\gamma\kappa\omicron\varsigma$ [pá̃ngos] ‘gheață’), $\tau\varsigma$ [t̪] ($\tau\sigma\acute{\alpha}\nu\tau\alpha$ [tsánta] ‘geantă’) sau două sunete, de exemplu: $\tau\zeta$ [dz] ($\tau\zeta\acute{\alpha}\kappa\iota$ [dzaki] ‘șemineu’) sau [ᵐdz] (nazalizat) ($\tau\alpha\chi\iota\tau\zeta\acute{\eta}\varsigma$ [taksĩndzís] ‘taximetrist’).

De asemenea, diftongii $\alpha\upsilon/\epsilon\upsilon$ se pronunță – în funcție de sonoritatea consoanei următoare – [av/ev], când sunt urmați de o consoană sonoră ($\beta, \gamma, \zeta, \lambda, \rho$) sau o vocală, și [af/ef], când sunt urmați de consoane surde ($\kappa, \pi, \tau, \chi, \sigma, \xi, \psi$): Αύγουστος [áv̥gustos] ‘august’, αυτοκίνητο [aftokínito] ‘mașină’, Εύα [éva] ‘Eva’, ευχαριστώ [efharistó] ‘mulțumesc’.

După locul de formare	După durată					
	Momentane/ scurte		Continue/ lungi			
	Surde	Sonore	Surde	Sonore	Nazale	Lichide
Labiale: - bilabiale - labiodentale	π	μπ	φ θ	β, δ	μ	
Dentale - interdental - linguo-dentale (siflante)	τ τσ	ντ τζ	σ	ζ		
Laringale	κ	γκ	χ	γ		
Linguale					ν	λ, ρ

Tabel 2. Clasificarea consoanelor

Dacă în greaca veche existau trei tipuri de accent (ascuțit, grav și circumflex), în neogreacă, se mai păstrează un singur tip, cel ascuțit, și acesta se notează în mod obligatoriu în cuvintele care sunt formate din două sau mai multe silabe. Accentul stă întotdeauna pe vocală, iar în diftong, pe a doua vocală a acestuia (αἶμα [éma] ‘sânge’). Dacă accentul este prezent pe prima vocală a unui diftong, acest lucru arată că vocalele se vor citi separat (τσάι [tsái] ‘ceai’). Cuvintele monosilabice nu primesc accent; excepție fac cuvintele monosilabice al căror sens este dat de prezența sau absența accentului, de exemplu: που [pu] ‘care’ – πού [pu] ‘unde’. Când un cuvânt polisilabic este însoțit de unul monosilabic, pot apărea două accente, iar cuvintele se citesc împreună (μαθήματα μου [ta mthímatámu] ‘lecțiile mele’) (Dafinoiu 2010: 18).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Limba română și limba greacă au un inventar vocalic și consonantic asemănător, cu câteva excepții: *ă, î/â, ce/ci, ge/gi*. Evident, neavându-le în limba maternă, vorbitorului grec îi este greu să pronunțe aceste sunete românești. Referitor la sunetul [â], la început, tendința este de a-l pronunța ca pe [u] prin apropierea buzelor la emiterea sunetului, astfel că, în loc de *român*, se aude frecvent pronunția **romun*, în loc de *când* – **cund*, în loc de *mână* – **muna*, *mâine* – **muine* etc.. Pentru sunetul [ă], indicația manualelor grecești de învățare a limbii române ca limbă străină este „vocală specifică limbii române care se rostește între *a* și *e*”, transcrisă fonetic [’a], în timp ce vocala centrală închisă [â/î] este descrisă drept „sunet specific limbii române care se rostește între *i* și *a*”, transcris fonetic [’i]. O altă caracteristică este tendința de iodizare a vocalei *u*, atât în poziție inițială, cât și în poziție medială, acest lucru fiind datorat mai degrabă influenței limbii engleze pe care o vorbesc studenții greci, și mai puțin specificului limbii materne, astfel că, de multe ori, vorbitorii de limbă greacă vor pronunța **iunitate* în loc de *unitate*, **iuniversitate* în loc de *universitate* (Dafinoiu 2018: 236). La nivel consonantic, probleme de rostire pun sunetele [j] și [ș]. Pentru a-l face mai ușor de înțeles și de reprodus, manualele

grecești descriu sunetul românesc [j] ca pe un „dublu z” (Mardare 2007: 17), în timp ce pe [ș] îl prezintă pentru a fi rostit la fel ca un „s gras” precum în grecescul σοκολάτα ‘ciocolată’. Dificultăți de pronunțare ridică și grupurile de sunete *ce/ci*, rostite de greci ca [tse/tsi] (la fel ca în aromână) și *ge/gi*, rostite mai apropiat de [dze/dzi], din limba maternă (de exemplu, τζαμί [tzami] ‘geamie’); astfel, în grupurile de greci care-și însușesc limba română ca L2 se vor auzi frecvent enunțuri de genul: **Te fați?* pentru *Ce faci?*, **Ține fațe?* pentru *Cine face?* etc. Deși se grafiază diferit de limba neogreacă (κε/κι și γε¹ sau γγε/γγυ sau γκε/γκι), grupurile de litere *che/chi* și *ghe/ghi* nu pun probleme de pronunție vorbitorilor greci, pentru că sunetele [ke/ki] și, respectiv [g'e/g'i], există și în neogreacă; așadar, *chitara* va fi în greacă κιθάρα [kithara], iar *german*, scris Γερμανός², se va pronunța [g'ermanos], în timp ce *ghepard* corespunde formei grecești γκέπαρντ (citită identic, dar cu accent pe prima silabă).

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Neogreaca este o limbă de tip analitic, în care ordinea constituenților este SVO. Părțile de vorbire sunt flexibile (articol, substantiv, adjectiv, pronume, verb, numeral) și neflexibile (adverb, prepoziție, conjuncție, interjecție). Astfel, neogreaca prezintă, la fel ca limba română, un articol nehotărât (care are forme doar pentru singular, distincte în funcție de gen și de caz – *ένας/μια/ένα*) și unul hotărât (care prezintă forme diferite în funcție de număr, gen și caz – *ο/η/το* –, dar spre deosebire de limba română, acesta este proclitic și neaglutinat: *ο άνθρωπος* – *omul*). Substantivul grecesc are trei genuri (masculin, feminin, neutru), două numere (singular și plural) și patru cazuri: N, Ac, G, V (funcția dativului a preluat-o, în neogreacă, acuzativul); genul este stabilit de terminația substantivului, astfel că masculinele au întotdeauna terminațiile: *-ος/-ης/-ας/-ους/-ες* (ultimele două terminații fiind întâlnite la substantivele imparisilabice), femininele *-α/-η/-ας*³, neutrele *-ο/-ι/-μα* (pentru imparisilabice)/*-ος*; adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul. Verbul prezintă diateze (activă și medio-pasivă), moduri (personale, impersonale) și timpuri (prezent, trecut, viitor). De reținut că cel mai utilizat timp trecut este *aoristul*, echivalentul perfectului simplu românesc. La nivelul pronomului greaca are toate formele prezente în română. Celelalte categorii gramaticale sunt similare limbii române.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Interferența limbii neogrecești în învățarea limbii române de către greci se simte constant, de la nivel începător până la nivelurile avansate. O problemă care

¹ Variantele γι/γυ (adică *g* însoțit de *i*) nu se pronunță niciodată [g'i], ci, întotdeauna ca un *i* semivocalic; de exemplu: Γιάννης se va pronunța [lannis] și nu [G'iannis].

² Naționalitățile, zilele săptămânii, lunile anului se scriu cu majusculă.

³ Terminația *-ος* este specifică masculinelor; ea se întâlnește și la feminine și neutre, doar ca excepție.

apare frecvent la mai toți vorbitorii de neogreacă este formarea pluralului substantivului și folosirea formelor articulate în contexte adecvate. În acest sens, apar exprimări scrise de genul **Ei sunt niște colegii de lucru./ *El a comandat un cafe și chelner îl lasă pe masa./ *Mergem la parcul.* Toate aceste fenomene se explică prin faptul că în limba lor maternă *cafeaua* este un substantiv masculin sau că în neogreacă substantivul este întotdeauna însoțit de articol hotărât, chiar și când este precedat de prepoziție. Faptul că în neogreacă și substantivele proprii sunt însoțite întotdeauna de articol hotărât pune probleme, cel puțin în primele lecții, studenților greci, care în loc de *Ion* spun **Ionul*.

Relațiile cazuale nu pun, în genere, probleme, căci ambele limbi le exprimă la fel; însă, interferențele apar în mod special când vine vorba despre dativ, caz pe care greaca l-a pierdut încă din sec. al II-lea d.Hr., funcția lui fiind preluată de acuzativul cu prepoziție. Așadar, în loc de *Dau fetei un caiet.* se vor auzi exprimări de tipul **Dau la fata un caiet*, după modelul grecesc *Δίνω στο κορίτσι ένα τετράδιο*⁴.

Interferențe apar și atunci când vorbim de acordul numeralului cardinal (neogreaca nu face diferența între *doi* și *două*) sau al adjectivului cu substantivul: **Apartament are doi camere. Baia e renovat și curat.*

Pronumele personale, adjectivele pronominale demonstrative și posesive, pronumele relative, numerele ridică și ele probleme de acord: **Copiii aceste sunt studenți./ *Inginerii acești lucrează aici./ *În imaginea asta este un bloc cu 4 apartamente, doi în fiecare etaj./ *La parter stă o fată cine udă planta ea, și celaltă la secund apartament fumează./ *La primer etaj o fată lucrează pe laptop și celaltă la secund apartament bea un ceai.*

Structura demonstrativ de apropiere/depărtare + substantiv este supusă și ea interferențelor dintre cele două limbi, în sensul că, dacă în română este corect și *acest/ acel copil* (adj. dem. + s. neart.) dar și *copilul acesta/ acela* (s. art. hot. + adj. dem.), limba neogreacă nu admite decât forma demonstrativ + s. art. hot., respectiv: *αυτό/εκείνο το παιδί* (în traducere exactă **acest/ acel copilul*).

O altă problemă o ridică pronumele grecești *κανένας/καμία* care sunt negative (când verbul este la forma negativă): *δεν έρχεται κανένας* ‘**nu** vine **nimeni**’ sau nehotărâte: *έρχεται κανένας* ‘vine cineva?’; astfel, în română se ajunge la formulări de genul **nu vine cineva* sau **vine nimeni*.

Cele mai multe interferențe apar în sfera verbului, prin multitudinea de forme gramaticale și lexicale pe care vorbitorul grec trebuie să le învețe. O primă interferență a limbii materne în învățarea limbii române se manifestă chiar din momentul predării formelor de indicativ prezent ale verbului *a fi*, din cauza faptului că în neogreacă există o singură formă, respectiv *είναι*, atât pentru *el/ea*

⁴ Trebuie remarcat însă că tendința de înlocuire a dativului cu acuzativul se manifestă și în limba română actuală (probabil, sub influența limbilor balcanice, în special greacă și bulgară, care au înlocuit dativul cu acuzativul cu prepoziție gr. *στο/στην/στο*, bg. *на*, respectiv rom. *la*), astfel că structuri, considerate încă greșite, de tipul **aduc mâncare la copii/pune apă la câine/bunica dă apă la vacă* se aud din ce în ce mai des. Când ajung la un nivel de L2 avansat, vorbitorii greci remarcă acest aspect și-l semnalează de fiecare dată.

este (αυτός/αυτή είναι) cât și pentru *ei/ ele sunt* (αυτοί/αυτές είναι), ceea ce-l determină pe vorbitorul grec să folosească frecvent forma *este* și pentru plural: **Studentzii este în clasă*. Un alt aspect de reținut este absența infinitivului în limba neogreacă, astfel că, structuri de genul *pentru* + infinitiv apar frecvent sub forma *pentru* + indicativ prezent: *pentru a ajunge* – **pentru ajungem*, sau *a putea* + infinitiv: *putem merge*, sub forma **putem mergem*.⁵ Dificultăți apar și când vorbim de diateze, căci în limba neogreacă există doar două diateze: una activă și una medio-pasivă, cea de a doua echivalând în limba română atât cu diateza reflexivă, cât și cu cea pasivă. Așadar, un verb precum *ασπρίζεται* se poate traduce în limba română prin ‘se albește’ sau ‘este albit/-ă’. Ca atare, e nevoie de multe ore de studiu pentru ca un vorbitor grec să ajungă la exprimări de tipul *mi s-a stricat mașina* sau *mi-am spart capul*, atâta vreme cât structurile echivalente în limba greacă sunt **am stricat mașina mea*, **am spart capul meu*.

O situație care merită discutată se referă la reluarea locuțiunii adverbiale *de ce*, în răspunsurile care ar trebui să înceapă cu *pentru că*. De exemplu, la întrebarea *De ce nu a venit X la școală?*, cel puțin la primele lecții, răspunsul este invariabil, foarte serios și sigur: *De ce a fost bolnav.*; explicația stă în faptul că în neogreacă ambele forme românești (*de ce/pentru că*) se traduc prin *γιατί*.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

În limba neogreacă, topica este liberă, iar propozițiile subordonate sunt introduse prin conjuncții sau pronume relative. Neogreaca preferă construcțiile genitivale: în loc de *profesor de limba română*, în greacă va fi *καθηγητής της ρουμανικής γλώσσας* *‘profesorul limbii române’. Propozițiile negative se formează cu particule asemănătoare celor din română⁶. Pronumele și adjectivele negative cer verb la formă negativă, iar subiectul poate să nu fie exprimat.

Mari probleme ridică însă studenților greci anticiparea/reluarea obiectului direct printr-un pronume personal neaccentuat; fiind o structură specifică limbii române, studenților greci le vine greu să înțeleagă de ce este nevoie de această reluare/anticipare a obiectului direct și de ce nu este corect să spunem: **Am văzut pe Ion*, ci *L-am văzut pe Ion* (dar este corect *aștept copiii*), **Cartea cumpăr azi*, ci *Cartea o cumpăr azi* (dar este corect *cumpăr cartea azi*). În limba greacă nu este nicio deosebire între *περιμένω το λεωφορείο* ‘aștept autobuzul’, cu obiectul direct exprimat printr-un substantiv comun inanimat, și *περιμένω τον Γιαννή/την Μαρία/τον πατέρα* *‘aștept Ion/Maria/tata’, cu complementul direct exprimat printr-un substantiv propriu/comun animat (+ persoană). De aceea, studentului grec îi este foarte greu să utilizeze corect

⁵ Problema se rezolvă după predarea conjunctivului, când cele două structuri vor fi înlocuite de variantele *ca să* sau *a putea să*; structura *a putea* + conjunctiv este una de tip balcanic și se regăsește și în neogreacă; astfel, *putem să mergem* va avea în greacă un corespondent identic *μπορούμε να πάμε*, iar varianta *pentru a învăța* va fi înlocuită prin *ca să învețe* (*για να διαβάσει*).

⁶ În neogreacă există două forme pentru *nu*: *όχι* (adverb și se folosește independent) și *δεν/μην* (particule care stau înaintea verbului la negativ, prima folosită la timpurile indicativului, cealaltă la conjunctiv și imperativ).

structurile românești de tipul: *îl aștept pe Ion / o aștept pe Maria / îl aștept pe tata*, atâta timp cât pentru el este suficientă folosirea substantivului în enunț pentru a da sens construcției, devenind redundantă repetarea/reluarea acestuia printr-un pronume personal neaccentuat. Uneori se întâmplă să auzim și formulări eronate, de genul **îl văd pe filmul*, **îl aștept pe autobuzul*.

7. Nivel lexical

7.1. *Prezentare generală*

În toate etapele ei de evoluție (antică, medie, modernă), greaca a jucat un rol foarte important pe întreg spațiul balcanic. Purtătoare a unei mari civilizații, ea a influențat toate limbile balcanice, deci și limba română, atât în mod direct, prin legături nemijlocite, cât și indirect, prin intermediul altor limbi. Așadar, cuvintele grecești au pătruns în limba română printr-o *influență directă* sau *nemijlocită* (puține, în antichitate, din greaca veche și numeroase, în epoca fanariotă, din neogreacă) și o *influență indirectă*, mijlocită de o altă limbă (limba latină în primele secole de d.Hr. și limba slavă, din sec. al VII-lea d.Hr.). Dihotomia este întărită și de afirmația că „există mai totdeauna criterii de ordin fonetic și chiar cultural, care ne arată dacă în cutare sau cutare caz avem de-a face c-o moștenire directă din greaca veche sau dacă elementul respectiv ne-a venit, cum se poate întâmpla, abia prin mijlocirea altei limbi” (Diculescu 1926: 399). La rândul ei, limba greacă prezintă mai multe straturi lexice: primul este cel autohton/antic, având cuvinte originare sau indo-europene și cuvinte de influență orientală (feniciană, aramaică, ebraică), denumiri de plante, termeni legați de navigație, comerț, religie. Urmează un strat de termeni de influență latină (perioada romană și bizantină), cu termeni referitori la administrație, armată, urbanism și apoi slavă (Evul Mediu), mai ales în vocabularul rural, toponimie și viața cotidiană. Mai târziu, în epoca dominației otomane (sec. al XV-lea – al XIX-lea), o serie de cuvinte să provină din turcă⁷, în special în domeniul administrației, militar, culinar și al vieții zilnice. Ultimul strat îl reprezintă influența modernă din italiană, franceză, germană și engleză, cu termeni din știință, tehnologie, cultură și politică. Neogreaca își îmbogățește vocabularul prin derivare, conversie și compunere. Vocabularul de bază exprimă universul imediat și este moștenit, conservativ, iar vocabularul științific este creativ, format prin compuneri savante și exprimă concepte abstracte.

7.2. *Zone de interferență la nivel lexical*

La nivel lexical, limba română are un număr semnificativ de cuvinte împrumutate din greacă, cu precădere din neogreacă. Neogreaca și româna prezintă termeni echivalenți pentru lunile anului (*ianuarie* – *Ιανουάριος* [ianuários], *iulie* – *Ιούλιος* [iúlios] s. m.), pentru specializările medicale (*pediatru* – *παιδιάτρος* [pediátrōs], *otorinolaringolog* – *ωτορινολαρυγγολόγος*

⁷ De menționat că unele cuvinte din turcă, precum *canapea*, *cafea*, *baclava*, au intrat în română în categoria substantivelor feminine, în timp ce, în greacă, ele sunt de gen masculin.

[otorinolarngológos]), instrumente muzicale (*pian* – *πίانو* [piáno], *chitară* – *κιθάρα* [kithára]) și mulți alți termeni din domeniul religios (*călugăr* – *καλόγερος* [kaló'eros], *canon* – *κανών* [kanón]), învățământ (*pedagog* – *παιδαγωγός* [pedagogós], *dascăl* 'învățător' – *δάσκαλος* [dáskalos]), industrie casnică și gospodărie (*temelie* – *θεμέλιον* [themélion], *colibă* – *καλύβη* [kalíbi], cu închiderea lui *a* la *o* și pronunția literei *β* [b] 'beta' (greacă medie) și nu [v] 'vita' (neogreacă), *tigaie* – *τιγάκι* [tigáki], *potir* – *ποτήρι* [potíri] 'pahar'), comerț (*camătă* – *κάματο* [kámato]), obiecte de îmbrăcăminte (*fustă* – *φούστα* [fústa], *pantaloni* – *παντελόνι* [pandelóni]) etc.

De asemenea, există o serie de termeni comuni împrumutați din alte limbi: *computer* – *κομπιούτερ* [kompiúter], *rendez-vous* – *ραντεβού* [randevú], scrise în greacă așa cum se citesc în limba de origine, și un număr semnificativ de termeni de origine latină existenți în ambele limbi (unii termeni au trecut din greacă în latină, apoi s-au reîntors drept neologisme și în greacă, și în română). Între neogreacă și română există și *falși prieteni*, cum ar fi, de exemplu ngr. *κάρτα* 'card (bancar)', care nu are nicio legătură cu rom. *carte*. Și neogreaca, și româna folosesc aceleași strategii de formare a cuvintelor: prefixare, sufixare, compunere. Există prefixe iterative (*ξαναβλέπω* 'a revedea'), negative (*ανάλατος* 'nesărat', *άγνωστος* 'necunoscut', *δυστυχώς* 'din nefericire'), sufixe diminutive *κοριτσάκι* 'fetiță', *κουκλίτσα* 'păpușică', *μανούλα* 'mămică' (folosite nu numai pentru a desemna obiectele mai mici, ci și pentru exprimarea afectivității) și augmentative (*κουτάλα* 'linguroaie', *χερούκλα* 'mânoi') (Triandafylidis 1996: 46). În neogreacă există expresii idiomatice asemănătoare ca sens cu cele din română, de exemplu, *a pierde vremea* 'σπάω τις ώρες', în traducere mot-à-mot 'a sparge orele', sau *mi-e o foame de lup* 'πεινάω σαν λύκος', în traducere *ad litteram* *'înfometez/sunt înfometat ca un lup', însă construite diferit gramatical. De asemenea, neogreaca exprimă noțiunile abstracte prin substantive (*iubire* 'αγάπη', *libertate* 'ελευθερία', *curaj* 'θάρρος'), cunoaște la fel de multe sinonime diferențiate contextual ca limba română (*a merge* 'έρχομαι' vs *a pleca* 'φεύγω', *a sosi* 'φτάνω' etc.), prezintă diferențe clare între *a spune* 'λέω', *a povesti* 'διηγούμαι' și *a relata* 'αναφέρω', precum și între limbajul colocvial și cel formal, ceea ce nu pune probleme în selectarea corectă a registrului în română. Legat de lexicultureme, desigur că nu toate cele din română au corespondent în neogreacă, ele pot fi traduse, dar trebuie explicate pentru a fi înțelese.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

În ceea ce privește formulele de salut, încă de la început trebuie să menționăm faptul că în limba neogreacă, atât *bună dimineața* cât și *bună ziua* se traduc printr-o singură formă *Καλημέρα!*, folosită de dimineață până în jurul orelor 13:00; după această oră, se folosește forma *Καλησπέρα!*, care se traduce în limba română prin 'Bună seara!'. De asemenea, în limba neogreacă, formulele de salut și de rămas-bun sunt în funcție de vârstă, statutul social al

interlocutorului, gradul de apropiere, fiind folosite, atât la venire, cât și la plecare, formulele *Γεια σου!*⁸, când vorbim de cineva apropiat ca vârstă sau relații sociale, cunoștințe apropiate, membri ai familiei, sau *Γεια σας!*, când este vorba de cineva cu rang social superior sau un grup de persoane; însă, formulele de salut nu țin cont de genul interlocutorului. Legat de strategiile de politețe, vorbitorii nativi de neogreacă folosesc frecvent termeni/ diminutive prin care își manifestă afectivitatea, chiar dacă persoana este recent cunoscută (de exemplu, *Γεια σου, παιδί/παιδάκι μου!* 'Bună, copilul/copilașul meu!' și formule de atenuare atunci când fac o solicitare: *θα ήθελα* 'aș vrea/aș dori'. Exprimarea refuzului se face la fel ca în limba română, prin folosirea adverbului *όχι* 'nu', iar regretul prin *λυπάμαι* 'îmi pare rău/regret'. Neogreaca utilizează marcatori discursivi echivalenți cu *deci* 'λοιπόν', *adică* 'δηλαδή', precum și vocala *εεε* (echivalentă românescului *ăăăă*) pentru a marca pauzele în comunicare. Există, desigur, formule rituale și expresii idiomatice de tipul: *Συγχαρητήρια!* 'Felicitări!', *Περαστικά!*⁹, *στην υγεία σου/σας!* 'În sănătatea ta/voastră!'/Noroc!', *Να είσαι/είστε καλά!* 'Să fii/să fiți bine!'¹⁰, *Υλληπητήρια!* 'Condoleanțe!'. La fel ca în limba română, în contextele informale sunt acceptate, fără rezerve, întrebările personale despre vârstă, salariu, statut familial, mai ales când acestea vin din partea unor persoane mai în vârstă, iar formulele de mulțumire se folosesc frecvent, după orice serviciu minor sau favor, acesta fiind considerat un semn de politețe: *Ευχαριστώ!* 'Mulțumesc!'/*Παρακαλώ!* 'Cu plăcere!'; în neogreacă există clar apelative pentru Domnule 'Κύριε', Doamnă 'Κυρία'.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Interferențele la nivel pragmatic țin, evident, de toate aspectele menționate mai sus, dar ele pot fi evitate de la bun început, dacă studentul își însușește corect formele și contextele lor de utilizare. Vorbitorul grec care își propune să învețe limba română ca L2, trebuie să țină seama de toate aceste lucruri, pentru a comunica rapid și eficient în limba română. Așadar, interferențele apar de la prima lecție, atunci când studentul grec trebuie să rețină faptul că în limba română avem trei forme de salut, pentru cele trei momente majore ale zilei: *Bună dimineța!* (până în prânz), *Bună ziua!* (după prânz, până în jurul orelor 17:00) și *Bună seara!* (de când se înserează până noaptea târziu, dacă întâlnim pe cineva), și că, în română, nu salutăm niciodată în contexte formale cu *Bună!* sau *Salut!*, variantele de traducere pentru *Γεια*

⁸ Termenii *σου/σας* sunt pronume în limba neogreacă și pot fi traduși în română, fie prin pronume posesive ('tău/ta', respectiv 'vostru/voastră'), fie prin pronume personale în dativ ('ție', respectiv 'vouă' sau 'dumneavoastră'). Așadar, formula *Γεια σου!* ar avea o traducere de genul 'Bună/salut ție!', în timp ce *Γεια σας!* ar fi 'Bună/salut vouă/dumneavoastră!'.

⁹ Este echivalentul românescului *Sănătate!*, atunci când cineva este bolnav. În traducere exactă: 'Să fie ceva trecător/să vă treacă!'.

¹⁰ Se folosește ca formulă de rămas-bun, în locul românescului: (Să aveți) o zi bună!. Pentru formula românească, neogreaca utilizează structura: *Καλή συνέχεια!* 'O bună continuare!', de la verbul *συνεχίζω* 'a continua'.

σας!¹¹. De asemenea, o problemă de interferență între cele două limbi, frecvent întâlnită și greu de corectat la vorbitorul nativ de neogreacă, este folosirea vocalei [e], la fel ca în limba maternă, în loc de [ă], așa cum este specific limbii române, atunci când apar pauzele în comunicare, când studentul își caută ideile sau își dă seama că a uitat un cuvânt. Alte interferențe apar din cauza faptului că studentul greșeste forma cuvântului în română, și nu că situațiile contextuale ar fi diferite în cele două limbi.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii neogrecești L1 cu limba română L2

În învățarea limbii române ca L2, vorbitorul de neogreacă întâmpină o serie de probleme tipice, legate de specificul limbii lui materne, cu care va face tot timpul comparații și în care va încerca, în permanență, să traducă. De la primele lecții de fonetică, vocabular și gramatică, vorbitorul caută, pentru toate aspectele, echivalențe în limba lui maternă (asta, desigur, dacă el cunoaște, la nivel de teorie și limbaj metalingvistic, gramatica propriei limbi). Însă, în linii generale, legat de fonetică, probleme pun sunetele [ă] și [î/â], atât în ceea ce privește pronunția, cât și scrierea lor, precum și grupurile de sunete *ce/ci* și *ge/gi*, căci toate acestea lipsesc în limba neogreacă. Sunetul [ts], precum și grupurile de sunete *ghe/ghi* nu pun probleme de pronunție, ci doar de scriere, pentru că ele există în neogreacă, dar se scriu în mod diferit. Și grafierea sunetului [k] sub forma *c*, și nu *k* (cum, de altfel, apare în cuvinte precum *kilometru* sau *kilogram*) este ezitantă în primele cursuri, din același considerent, că neogreaca îl are doar pe *k*. În sensul remedierii acestor neajunsuri, recomandarea este ca studentul să citească cu voce tare și să scrie cât mai mult după dictare.

Legat de gramatică, trebuie menționat că, fiind limbi analitice, româna și neogreaca au foarte multe aspecte asemănătoare (genuri, numere și cazuri la substantiv, diateze, moduri și timpuri la verb, toate tipurile de numeral, de adverbe și de pronume, chiar dacă formele și realizarea lor sunt diferite, conjuncții și prepoziții echivalente pentru acuzativul, dativul și genitivul românesc). Cu toate acestea, există o serie de probleme pe care studentul grec le întâmpină și pe care, uneori, doar după corecturi repetate reușește să le remedieze. În această categorie se înscrie folosirea greșită a prepozițiilor *pentru* și *despre*, datorită faptului că, în greacă, pentru ambele, există o singură formă *για*: *Μηλάω για σένα*. 'Vorbesc despre tine.' și nu *'Vorbesc pentru tine.'¹², dar și a celor care în română cer genitiv/dativ, iar, în greacă, acuzativ, ajungându-se la

¹¹ În neogreacă, formulele de salut *Καλημέρα!* 'Bună ziua!' și *Γεια σας!* 'Salut/bună vouă/dumneavoastră!' sunt echivalente și pot fi folosite în aceleași contexte, ceea ce nu se întâmplă în limba română.

¹² Dezambiguizarea se face în neogreacă prin suplimentarea explicației *Μηλάω στο ονομά σου*. 'Vorbesc în numele tău.'

forme eronate de tipul *‘Mașina este în fața la garaj.’, după modelul grecesc: *To αυτοκίνητο είναι μπροστά από το γκαράζ.*

O altă greșeală frecvent întâlnită la vorbitorul de neogreacă este folosirea conjuncției *că*, în locul pronumelui relativ *care*, în construcții precum *‘Tenis este un joc *că* poți să joci oricând.’, traducere a propoziției grecești *To τένις είναι ένα παιχνίδι που μπορείς να παίζεις οποτεδήποτε.*, pentru că termenul grecesc *που* se poate traduce fie prin ‘că’, fie prin ‘(pe/despre) care’. La nivel lexical și semantic, studentul grec trebuie să învețe că nu toate cuvintele și expresiile românești sunt echivalente cu cele grecești, de exemplu să folosească în mod corect cuvântul *măcar* ‘cel puțin’ (*Trebuie să stea măcar 5 minute.*), provenit, adevărat din ngr. *μακάρι*, dar în neogreacă cu sensul de ‘Să dea Domnul!’. Desigur că toate aceste probleme se remediază în timp, prin exerciții numeroase și variate și multă practică.

10. Aspecte sociolingvistice

În general, când vorbim de învățarea unei limbi străine, este de la sine înțeles că achiziția acesteia presupune o serie de provocări și de obstacole pentru cel care dorește să-și însușească noua limbă. Dificultățile cu care se confruntă cursantul au legătură, în principal, cu capacitatea lui de înțelegere și învățare, dar și cu măsura în care limba lui maternă se apropie de noua limbă pe care dorește s-o învețe. Cu siguranță, cu cât limba maternă este mai apropiată ca alfabet, structură și origine de noua limbă de achiziție, cu atât performanțele cursantului vor fi mai rapide și mai spectaculoase. Așa cum am văzut, dificultățile întâmpinate de către vorbitorii greci sunt legate, în general, de *pronunție*, pentru că limba română are o serie de sunete pe care greaca nu le cunoaște, de *diferite structuri gramaticale* (postpunerea și aglutinarea articolului hotărât în limba română, construcții cu infinitivul, mod pe care greaca modernă nu-l mai are) și de *vocabular* (sinonimia, omonimia). Cursanții greci spun, de multe ori, că sub anumite aspecte limba română este mai dificilă decât neogreaca, iar în alte situații (cum ar fi de exemplu faptul că în română pronumele interogativ-relativ *care/cine* are o singură formă pentru nominativ/acuzativ, singular/plural, în timp ce, în greacă există forme diferite în funcție de gen și număr¹³), limba română este mult mai simplă decât neogreaca. De asemenea, învățarea unei noi limbi străine îi face pe studenții greci să reflecteze mai mult asupra limbii materne și să înțeleagă ce probleme de învățare ar presupune și limba lor. În ceea ce privește motivația învățării limbii române, ea stă sub semnul a două direcții: unii învață româna pentru că vor studia la programe cu predare în limba română (și aceștia sunt, în general, studenții din anul pregătitor de limbă română), în timp ce alții (de regulă studenții mediciști de la divizia engleză), vor să se poată înțelege cu bolnavii din spitalele românești, atunci când vor face stagiile de practică, și au nevoie de

¹³ *Cine este ea?* ‘Ποια είναι αυτή;’, *Cine este el?* ‘Ποιος είναι αυτός;’, *Cine sunt ele?* ‘Ποιες είναι αυτές;’, *Care fată a venit?* ‘Ποια κοπέλα ήρθε?’

un nivel minim de limbă română, cu un vocabular axat, în principal, pe terminologia medicală. În ceea ce privește bilingvismul și diglosia, trebuie să avem în vedere istoria comună a celor două limbi, neogreaca, adusă în Țările Române, în special, în perioada fanariotă, când ea a fost limba de cultură și de administrație a elitelor fanariote (aici ar fi de reținut figura domnitorului Constantin Mavrocordat) și limba română folosită în comunicarea cotidiană. De asemenea, trebuie să ținem cont și de familiile mixte și de comunitățile grecești existente astăzi pe teritoriul României, situații în care, într-o formă sau alta, bilingvismul se manifestă încă.

Bibliografie

- Dafinoiu 2010: Cristina Dafinoiu, *Învățați greaca fără profesor*, Editura Steaua Nordului, Constanța, 2008.
- Dafinoiu 2008: Cristina-Valentina Dafinoiu, *Elemente vechi grecești pătrunse în limbile balcanice până în secolul al XVI-lea. Studiu comparativ fono-morfo-semantic*, Editura Universitară, București, 2008.
- Dafinoiu 2018: Cristina-Valentina Dafinoiu, *Dificultăți întâmpinate de studenții greci în învățarea limbii române ca limbă străină*, în vol. *Discurs polifonic în româna ca limbă străină (RLS): actele Conferinței internaționale organizate de Institutul Limbii Române ca Limbă Europeană de la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018, p. 33-41.
- Diculescu 1926: C. Diculescu, *Elemente vechi grecești din limba română*, în „Dacoromania. Buletinul Muzeului Limbei Române”, Cluj-Napoca, IV (1), 1924–1926, p. 394-516.
- Mihăescu 1966: H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române, până în secolul al XV-lea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1966.
- Mardare 2007: Valeriu Mardare, *Limba neogreacă. Curs practic*, ediția a III-a, Editura Polirom, București, 2007.
- Ștef 1988: Felicia Ștef, *Morfologia istorică greacă. Morfologia numelui*, Editura Universității din București, București, 1988.
- Triandafylidis 1996: Manolis Triandafylidis, *Mică gramatică a limbii grecești*, Universitatea Aristotel din Salonic, Institutul de Studii Neogrecești, Fundația Manolis Triandafylidis, Salonic, 1996.
- <https://carturesti.ro/carte/antonis-mystakidis-mesevrinos-943491252> [accesat la 09.11.2025].

Cristina-Valentina Dafinoiu este conferențiar universitar doctor la Universitatea „Ovidius” din Constanța, unde predă limba română ca limbă străină, precum și cursuri de limbaj specializat (limbaj medical și biomedical) în cadrul *Programului pregătitor de limba română pentru cetățenii străini și discipline din domeniul lingvisticii balcanice și al culturii și civilizației balcanice*. Predă cursuri de limba română (fonetică, morfologie și sintaxă) și metodică predării limbii române la Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse, Bulgaria, Filiala Silistra.

A publicat studii și materiale didactice în domeniul predării RLS, al lingvisticii balcanice și al culturii și civilizației balcanice sau în domeniul formării competențelor interculturale. Printre subiectele abordate amintim: dificultățile

fonetice și gramaticale ale învățării limbii române de către studenții străini, cu precădere de cei greci, aspecte de cultură și civilizație românească pentru străini, raporturile limbii române cu limbile balcanice, dar și teme legate de cultura și civilizația balcanică.

Este coautor de manuale dedicate învățării limbii române de către studenții străini veniți la studii în România, la programe cu predare în limba română, dar și autor de materiale auxiliare dedicate RLS (culegeri de teste și exerciții), autor și coautor de articole și studii aparținând domeniilor sale de interes și este implicat activ în proiecte de cercetare în domeniul limbii române ca limbă străină, al integrării culturale a studenților străini și al internaționalizării sistemului de învățământ românesc.

Vorbitorul italian de limba română

CORINA-GABRIELA BĂDELIȚĂ

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Limba italiană

1. Identificare și clasificare

Limba italiană (*la lingua italiana*) face parte din familia indo-europeană, fiind o limbă romanică (*romanza/neolatina*) din subramura italo-dalmată. Asemenea celorlalte limbi romanice, derivă din latina vulgară (*vulgus*), varietatea colocvială vorbită de oamenii de rând și de soldați. Odată cu extinderea și, ulterior, prăbușirea Imperiului Roman de Apus (sec. V–IX d.Hr.), unitatea teritorială și lingvistică a României s-a destrămat. Pe teritoriul peninsulei italiice, latina vorbită s-a amestecat cu limbile popoarelor indigene pre-latine cucerite (substrat celtic, etrusc, osco-umbric etc.) și ale invadatorilor succesivi (superstrat germanic, arab, bizantin), luând naștere, astfel, limbile vulgare italiene (*i volgari italiani*). Cel mai vechi document în *volgare italiano* este *Indovinello veronese* (sec. VIII–IX), însă „certificatul de naștere” oficial al limbii italiene este *Placito Capuano* (960 d.Hr.), un document juridic care atestă o folosire oficială și conștientă a limbii vulgare, distinctă de limba latină (Migliorini 1998: 49–111; Serianni, Antonelli 2011: 1–2, 23–24).

Demnitatea literară a limbii vulgare a fost stabilită prin Școala Siciliană, prima mișcare poetică din spațiul italian, care a înflorit în prima jumătate a secolului al XIII-lea, în mediul rafinat și cosmopolit al curții împăratului Frederic al II-lea de Suabia (*Magna Curia*), unde o figură centrală a fost Giacomo da Lentini, inventatorul sonetului. Unificarea lingvistică propriu-zisă însă s-a declanșat în secolul al XIV-lea, având la bază dialectul toscan (*il volgare fiorentino*). Dante Alighieri, care a teoretizat necesitatea unei limbi comune „ilustre” în tratatul *De vulgari eloquentia*, a demonstrat prin *Divina Comedie* capacitatea limbii vulgare florentine de a exprima orice concept, de la cele mai josnice la cele mai sublime. Deși Umanismul (sec. XV) a adus o întoarcere la cultul latinei clasice, desconsiderând temporar limba vulgară, figuri precum Leon Battista Alberti au apărut-o. Lui îi aparține prima gramatică a unei limbi vulgare moderne, *Grammatica della lingua toscana* (cunoscută și sub numele de „Grammatichetta vaticana”), care însă a circulat doar în formă manuscrisă. Prima gramatică tipărită îi aparține lui Giovanni Francesco Fortunio, *Regole grammaticali della volgar lingua* (1516). În secolul al XVI-lea, dezbaterile

privind modelul lingvistic unitar (*la Questione della lingua*) s-a intensificat, impunându-se teoria lui Pietro Bembo, care, în *Prose della volgar lingua* (1525), a propus drept model de limbă florentina literară a celor „Trei Coroane”: Francesco Petrarca (pentru poezie), Giovanni Boccaccio (pentru proză) și Dante Alighieri (doar parțial, din cauza limbajului său mult prea realist). În 1582–1583 a luat naștere la Florența Accademia della Crusca, care în 1612 a publicat prima mare operă lexicografică a Europei, *Vocabolario degli Accademici della Crusca*, fixând regulile și ortografia limbii literare. În secolul al XVII-lea, italiana a devenit și o limbă a științei prin lucrările lui Galileo Galilei care a modernizat lexicul de specialitate și a simplificat sintaxa, adoptând totodată un stil clar și elegant, accesibil unui public mai larg (Serianni, Antonelli 2011: 26, 32-50).

Cu toate că, în momentul unificării politice din 1861, modelul scris era deja consolidat, italiana era încă o limbă de elită, înțeleasă sau vorbită de doar 2,5–10% din populație, restul folosind dialecte (De Mauro 1991: 43). Scriitorul Alessandro Manzoni a revoluționat limba prin romanul său *I promessi sposi/Logodnicii*, îndelung revizuit pentru a adapta limba cărții la florentina modernă, vorbită de clasa cultă și pentru a simplifica limbajul literar, apropiindu-l de cel oral și oferind astfel un model viu și accesibil (Serianni, Antonelli 2011: 52-53). Unificarea lingvistică reală s-a realizat abia pe parcursul secolului al XX-lea, sub influența unor factori socio-economici și mediatici decisivi: școlarizarea obligatorie și birocrăția omogenă; serviciul militar și experiența războiului, în timpul cărora soldații din regiuni diferite au fost forțați să comunice între ei; urbanizarea și industrializarea, care au dus la o migrație internă (din sud spre centru și nord); răspândirea ziarelor; a radioului (din 1924) și a televiziunii (din 1954), care au adus un model fonetic și lexical unitar chiar și în cele mai izolate case (Serianni, Antonelli 2011: 54-59).

În prezent, limba italiană a devenit cu adevărat limba maternă și de conversație zilnică pentru marea majoritate a italienilor, dialectele intrând într-un proces de declin sau de italianizare. Potrivit ultimului raport ISTAT (2026: 1-6), realizat în 2024, utilizarea limbii italiene este în continuă creștere (48,4% în 2024, față de 40,6% în 2015) în toate contextele sociale (familie, prieteni, relații cu străinii), în timp ce folosirea exclusivă sau prevalentă a dialectelor a scăzut considerabil în ultimele decenii (de la 32% în 1988 la 9,6% în 2024), fiind restrânsă în special la cercul familial, persoanele în vârstă sau anumite zone geografice (pe primul loc, cu un procentaj de 54,8–64%, se află regiunile Sicilia, Calabria, Campania și Veneto). Raportul precizează că 10,7% din populația de peste 6 ani a Italiei are o limbă maternă altă limbă maternă decât italiana, limba română ocupând primul loc în rândul acestora, urmată de arabă, albaneză și spaniolă.

Dintre numeroasele figuri emblematice italiene care au contribuit și/sau contribuie la cunoașterea și promovarea limbii, literaturii sau culturii române, îi amintim pe iluștrii lingviști romaniști Mario Ruffini, Carlo Tagliavini, Matteo Bartoli, Guglielmo Cinque, Lorenzo Renzi; pe profesorii și traducătorii: Rosa Del

Conte, Ramiro Ortiz, Giuseppe Petronio, Marco Cugno, Teresa Ferro, Luisa Valmarin, Adriana Senatore, Gisèle Vanhese, Roberto Scagno, Bruno Mazzoni, precum și pe actualii titulari¹ ai cursurilor de Limba și literatura română de la universitățile italiene, a căror activitate didactică este în mare parte dublată de activitățile de traducător literar și promotor al culturii române în Italia.

2. Statut și răspândire geografică

Limba italiană este vorbită cu precădere în Europa, dar datorită fenomenului migrației masive din secolele XIX și XX, comunități numeroase există pe aproape toate continentele. Italiana are un statut variat: limbă oficială (în Italia, San Marino, Elveția – la nivel federal și în cantoanele Ticino și Grigioni), Vatican – limbă administrativă); limbă co-oficială/regională (în zone din Croația și Slovenia); limbă minoritară recunoscută (în România, Bosnia și Herțegovina, Albania, Muntenegru); limbă de Patrimoniu (în Brazilia – dialectul *Talian* și în Argentina unde italiana a influențat masiv spaniola locală – *Lunfardo*) și limbă de lucru (în Uniunea Europeană și Ordinul Suveran de Malta). Numărul vorbitorilor de italiană este estimat la aproximativ 71 de milioane la nivel mondial, dintre care circa 59 de milioane reprezintă populația Italiei, de asemenea circa 3 milioane de persoane învață italiana ca L2 (Italofonia.info 2026).

În România, limba italiană este vorbită de membrii minorității etnice istorice, de membrii comunității de afaceri, de rezidenții italieni sau studenții veniți la studii, dar și de un număr mare de români care au învățat-o în contextul migrației sau pe durata formării (pre)universitare.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Italia nu este un spațiu monolingv, ci un teritoriu al plurilingvismului endogen. Deși vorbim despre „limba italiană” la singular, conceptul este destul de abstract, studiile și realitatea cotidiană arătând coexistența mai multor varietăți sau „limbi paralele”. Totuși, ceea ce unifică aceste modalități de exprimare este mult mai puternic decât ceea ce le distinge. Punctul sigur de reper al acestui sistem este *l'italiano comune* (italiana comună sau standard), care reprezintă limba codificată din gramatici, predată în școli și universități și folosită pentru a asigura comunicarea între toți vorbitorii de pe teritoriul național, utilizată mai ales în scris și mai rar oral, de către persoanele educate.

Există mai multe clasificări² ale „limbilor paralele”, mai mult sau mai puțin ramificate, câteodată ușor contradictorii. Literatura de specialitate operează în general cu cinci axe de variație: temporală (diacronică), geografică (diatopică), socială (diastratică), contextuală (diafazică) și legată de mediul de comunicare (diamesică). Dintre acestea, cele mai relevante pentru profilul lingvistic al

¹ O situație actualizată poate fi consultată pe pagina de internet a Asociației Italiene de Românistică (AIR 2025).

² A se vedea Berruto 2003: 3-92 și Mengaldo 1994: 87-111.

vorbitorului italian sunt variantele de pe axele diatopică și diastratică, prezentate în sinteza propusă de Sensini (2007: 649-656).

Diferențierea italiană standard – italiană regională – dialect regional – dialect local este un exemplu de variație pe axa diatopică, dar care se întrepătrunde cu axa diastratică. Italiana standard reprezintă punctul „zero” al axelor, fiindcă nu trădează proveniența geografică sau socială a celui implicat în comunicare. Italiana regională, în schimb, este o varietate diatopică a limbii italiene. Este limba italiană vorbită cu specificul fonetic și lexical al unei arii geografice/substratului dialectal regional. Există trei macrovarietăți: septentrională/nordică (include *piemontese*, *lombardo*, *veneto-friulano* etc.), centrală (include varietatea toscană și cea mediană – *laziale*, *umbro*, *marchigiano* etc.) și meridională/sudică (cuprinde varietăți precum *campano*, *calabrese* și *siciliano* etc.). Sarda constituie o categorie aparte, cu o răspândire mai restrânsă, dar extrem de puternic caracterizată fonetic și morfosintactic. Italiana regională se distinge și la nivel de vocabular, deoarece preia și folosește în mod continuu termeni din dialectele zonei. Aici se încadrează geosinonimele: *anguria* (nord) – *cocomero* (sud) ‘pepene verde’; *adesso* (nord) – *ora* (Toscana și Sicilia) – *mo* (centru și sud) ‘acum’; *formaggio* (nord) – *cacio* (centru și sud) ‘brânză’; *dimenticare* (nord) – *scordare* (centru și sud) ‘a uita’ (Sensini 2007: 654); *toso* (Lombardia și Veneto) – *ragazzino* (Lazio) – *bardasso* (Umbria) – *quatrano* (Abruzzo) – *guaglione* (Campania) – *caruso*, *picciotto* (Sicilia) ‘băiețandru’ (treccani.it); *pinzatrice* (nord) – *spillatrice* (centru și sud) – *graffettatrice* (sud) – *cucitrice* (termen tehnic) ‘capsator’; *brioche* (nord) – *cornetto* (centru și sud) ‘croissant’; *borsa* (nord) – *sportina* (Emilia-Romagna) – *sacchetto* (centru) – *busta* (centru și sud) ‘sacoșă’.

În contextul Italiei, atât dialectele macro/regionale, cât și cele micro/locale sunt limbi distincte de italiană, evaluate separat din latina vulgară. Numărul exact al dialectelor locale nu poate fi stabilit cu precizie, fiecare dintre cele peste 7900 de localități având particularitățile sale lingvistice, de unde și zicala că numărul dialectelor este egal cu cel al clopotnițelor. De aici derivă și conceptul de *campanilismo*, adică simțul puternic al identității locale care poate degenera în mândrie excesivă sau rivalitate față de comunitățile învecinate.

Diferențierea italiană standard – neostandard – substandard se desfășoară pe axele diastratică și diafazică, fiind rezultatul tensiunii dintre normă (teorie) și uz (practică). În timp ce standardul și neostandardul sunt în principal fenomene diafazice (țin de registru și context), substandardul este adesea ancorat mai puternic în axa diastratică (nivelul scăzut de instruire al vorbitorului). Neostandardul (sau *italiano dell'uso medio*) este o varietate apărută din nevoia de a avea o limbă mai puțin rigidă decât standardul literar, fapt pentru care acceptă în inventarul său anumite trăsături lingvistice care în trecut erau respinse sau excluse din limba standard literară (de exemplu, folosirea pronumelui *gli* în locul lui *le* ‘ei’ și *loro* ‘lor’; forme pronominale redundante – *ci ho fame* ‘mi-e foame’, *a me mi piace* ‘mie îmi place’; dislocarea la

stânga/dreapta etc.). Este varietatea folosită în comunicarea cotidiană, fiind acceptată și de vorbitorii culti în contexte informale. Substandardul (sau *italiano popolare*) se deosebește de formele standard prin morfologia simplificată, lexicul sărac și prezența puternică a interferențelor din dialect.

4. Sistem de scriere

Alfabetul italian este definit drept „un sistem de scriere imperfect” (Sensini 2007: 14), deoarece pentru cele aproximativ 30 de foneme ale limbii italiene, există doar 21 de litere tradiționale (*a, b, c, d, e, f, g, h, i, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, z*), la care se adaugă 5 de origine străină (*j, k, w, x, y*).

Spre deosebire de limba română, limba italiană are accent *grafic* (ascuțit doar pe *é*, grav pe *à, è, ì, ò, ù*), folosit doar atunci când accentul tonic cade pe ultima vocală a unui cuvânt, de exemplu, în cazul cuvintelor *tronche/trunchiate* (*città* ‘oraș’, *università*, *caffè*), a unor forme verbale neregulate de indicativ prezent (*dà* ‘dă’ – pentru a nu se confunda cu prepoziția *da* ‘din, de la’ –, *può* ‘poate’ și *è* ‘e/este’), a tuturor persoanelor I și a III-a singular ale viitorului simplu (*sarò* – *sarà* ‘voi fi – va fi’) sau a persoanei a III-a a perfectului simplu (*parlò* ‘vorbi’, *credé* ‘crezu’, *partì* ‘plecă’), a unor conjuncții (*né* ‘nici’, *perché* ‘pentru că’, *cioè* ‘adică’), pronume (*sé* ‘sine’, *ciò* ‘acesta’) sau adverbe (*giù* ‘jos’).

Interferențe ale limbii italiene L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

Bertinetto (2010) afirmă că pronunția standard/neutră a italienei, așa-numita *pronuncia modello*, bazată pe modelul florentin cult și codificată în lucrările de fonetică și fonologie, nu face parte din repertoriul nativ al niciunui vorbitor, varietățile regionale din zona de proveniență jucând un rol esențial în identitatea lor lingvistică³. Chiar și pentru un florentin, însușirea pronunției standard necesită un efort conștient și susținut de înlăturare a anumitor trăsături locale sau regionale, cum ar fi, de exemplu, faimoasa *gorgia toscana*, care constă în spirantizarea consoanelor ocluse surde intervocalice /p, t, k/, *la casa* devenind [la 'hasa] (Serianni 2003: 24), iar *Coca Cola* ['kɔ:ha 'hɔ:la]. Așadar, competența fonologică a vorbitorilor italieni este rezultatul istoriei personale, familiale și comunitare, și este puternic marcată de zona lor de proveniență lingvistică, funcționând de-a dreptul ca o carte de vizită, așa încât este suficientă o interacțiune scurtă pentru ca un italian să identifice cărei macrovarietăți regionale (nord, centru, sud) îi aparține interlocutorul său. Din

³ Pentru un tablou complet al varietăților de pronunție din limba italiană facem trimitere la Canepari 1996: 22-28 (unde identifică șapte varietăți: modernă, tradițională, temperată, admisă, neglijată, intențională, rafinată) și 2007: 67-69 (unde identifică doar cinci varietăți: neutră modernă, neutră tradițională, mediatică nordică/milaneză, mediatică centrală/romană, manierată/afectată).

acest motiv, în prezența unui vorbitor străin sau în situații cu un grad mai ridicat de formalitate, precum interacțiunile de la locul de muncă sau cu administrația publică, italofonii depun eforturi conștiente pentru a-și dezactiva pe cât posibil inflexiunile regionale și a se apropia de pronunția standard. Numărul italienilor care pot vorbi cu adevărat *in dizione*, însă, nu este foarte mare, pronunția standard fiind asociată îndeosebi cu mediul academic, radioteleviziunea națională, discursurile oficiale sau lumea spectacolului și a profesioniștilor vocii.

Prin urmare, competența fonologică a vorbitorului italian, puternic marcată de zona de proveniență și de istoria sa personală, familială și comunitară, va influența în mod diferit parcursul celor care studiază româna ca L2, unii întâmpinând mai multe dificultăți, alții mai puține, în funcție de varietatea regională de origine.

5.1. *Prezentare generală*

Limba italiană are un inventar de bază format din 30 de foneme (7 vocale tonice, 21 de consoane și 2 semiconsoane), cifră agreată de majoritatea specialiștilor. Numărul acestora, însă, ar putea urca la 45 de foneme dacă opoziția de intensitate a celor 15 consoane în poziție intervocalică care pot fi fie scurte, fie lungi ar fi luată în calcul separat (Serianni 2003: 17).

Cele șapte vocale accentuate/tonice ale limbii italiene sunt: /i/, /e/, /ɛ/, /a/, /ɔ/, /o/, /u/, vocalele neaccentuate/atone reducându-se la cinci, deoarece, într-un cuvânt, doar vocala tonică poate fi deschisă sau închisă, celelalte vor fi automat închise. De exemplu, un adverb lung precum *cortesemente* '(în mod) politicos' nu are nicio vocală deschisă.

Am marcat accentul *tonic* cu ajutorul accentului *fonic* și nu prin subliniere, deoarece în limba italiană trebuie precizat dacă vocala tonică se pronunță deschis sau închis. În general, accentele fonice – ascuțite (´) pentru vocalele închise și grave (˘) pentru vocalele deschise – apar scrise doar în dicționare, unde indică rostirea corectă a vocalelor tonice, și în lucrările de fonetică și fonologie, pentru a semnală și rezolva ambiguitățile lexicale în cazul perechilor minimale de omografe (câteva exemple: *affetto* 'afecțiune' vs *affétto* 'feliez', *lègge* 'citește' vs *légge* 'lege', *pèsca* 'piersică' vs *pésca* 'pescuit', *bòtte* 'lovituri' vs *bótte* 'butoi', *ròsa* 'trandafir' vs *rósa* 'roasă', *vòlto* 'întors/răsucit' vs *vólto* 'chip') sau de omofone (*ancóra* 'încă' vs *àncora* 'ancoră', *tendìne* 'perdeluțe' vs *tèndine* 'tendon', *noccìolo* 'alun' vs *nòcciolo* 'sâmbure'). Aceeași valoare distinctivă de dezambiguizare o au și în perechile minimale de omografe din limba română, de exemplu: *ac̣ele* vs *acele*, *cop̣ii* vs *copii*, *dẹși* vs *deși*, *ḥaină* vs *haină*, *iṃobil* vs *imobil*, *ṃobilă* vs *mobila*, *veṣelă* vs *veselă*, *ṃodele* vs *modele*, *uṃbrele* vs *umbrele* (Jinga 2004: 16), *cḷasa* vs *clasa*, *eṛa* vs *era*, *ṭorturi* vs *torturi*. Abordarea contrastivă L1-L2 a elementelor de noutate este de mare ajutor în diminuarea

blocajului cu care unii dintre vorbitorii italieni de română L2 se confruntă în fața unor provocări de învățare.⁴

Cele 21 de foneme consonantice se împart astfel (Serianni 2003: 17): a) 15 care, în poziție intervocalică, pot fi scurte sau lungi/intense (*fato* ['fa:to] 'destin' vs *fatto* ['fatto] 'fapt'): /p/, /b/, /m/, /t/, /d/, /n/, /k/ (pentru *c + a, o, u; q + ua, ue, ui, uo* și pentru digrama *ch + e, i*), /g/ (pentru *g + a, o, u* și pentru digrama *gh + e, i*), /f/, /v/, /s/, /r/, /l/, /tʃ/ (*c* palatal), /dʒ/ (*g* palatal); b) 5 care admit doar pronunția lungă/intensă între vocale: /ʃ/ (pentru digrama *sc + e, i* și trigrاما *sci + a, o, u*), /ɲ/ (inexistent în română, pentru digrama *gn*), /ʎ/ (inexistent în română, pentru digrama *gl + i* și trigrاما *gli + a, e, o, u*), /ts/ (*z* surd), /dz/ (*z* sonor); c) 1 mereu scurtă: /z/ (*s* sonor intervocalic). La acestea se adaugă: palatala /j/ (pentru semiconsoana *i*) și velara /w/ (pentru semiconsoana *u*).

O caracteristică și, totodată, o provocare a limbii italiene o reprezintă consoanele duble/geminate (*le doppie*), de multe ori cu rol distinctiv (*bara* 'sicriu' vs *barra* 'bară', *copia* 'exemplar' vs *coppia* 'pereche', *pala* 'lopată' vs *palla* 'minge', *poro* 'por' vs *porro* 'praz', *pena* 'pedeapsă/milă' vs *penna* 'pix/stilou') și fenomenele fonetice de legătură (eliziunea, trunchierea și întărirea fonosintactică).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Inventarul fonetico-fonematic descris mai sus le permite vorbitorilor italieni să reproducă fără mari dificultăți majoritatea fonemelor românești. Desigur, există și excepții.

Zonele de interferență la nivel vocalic se datorează, în primul rând, absenței vocalelor centrale *ă* și *â/î* din italiana standard, ceea ce-l determină pe vorbitorul italian ca, la început, să le pronunțe [a]/[e], respectiv [i]. Sunetul [ə], totuși, poate fi deprins mai ușor, mai ales de către vorbitorii italieni din centrul și sudul Italiei, care au avantajul de a avea *Schwa*⁵ în poziție finală în dialectele locale (de exemplu, în dialectul napolitan *cuore* devine *core* ['ko:rə] 'inimă'). Dificultatea de pronunțare a sunetului [ə] va persista când acesta se află în interiorul cuvântului. De asemenea, nefiind obișnuiți cu termenii care prezintă o finală consonantică, în cazul anglicismelor, italienii adăuga instinctiv un [ə]

⁴ De asemenea, în astfel de situații este benefică și schimbarea perspectivei. De exemplu, una dintre marile provocări ale indicativului prezent din limba română, pe lângă numeroasele alternanțe vocalice și consonantice, o reprezintă identificarea verbelor de conjugare I sau a IV-a care au nevoie de sufix gramatical: *-ez* (de exemplu, *a lucra*), respectiv *-e/ăsc* (de exemplu, *a dori, a hotărî*). Vorbitorii italieni de română L2 pot fi invitați să se pună în locul vorbitorilor români de italiană L2 care trebuie să învețe conjugarea verbelor cu sufix *-isc* (*verbi incoativi*) din limba italiană. De ce în română este *prefer* și în italiană *preferisco*? În cazul ambilor vorbitori, dilema este asemănătoare, fiindcă nici în primul caz, nici în al doilea, nu există reguli, dar conștientizarea acestei simetrii reduce anxietatea și încurajează dezvoltarea competenței metalingvistice asupra celor două sisteme (L1 și L2).

⁵ Tot mai mulți italieni se familiarizează cu simbolul și sunetul *schwa* datorită unui fenomen non-fonetic recent: pentru evitarea distincției de gen, desinențele *-o, -a, -i, -e* sunt înlocuite și în scris și în vorbire de *-ə*, de exemplu, în salutul incluziv: *Ciao a tuttə!* 'Salut tuturor!'.

(fenomen de epiteză), de exemplu: *[filmə], *[blogə]. Această epiteză, însă, este transferată de către vorbitorii italieni de română L2 și asupra cuvintelor românești care se termină în consoană, câteva exemple: *['frigə], *['potə], *[no'rokə], *[tradit'tsjonalə].

O altă zonă de interferență în privința vocalelor este distincția acestora în funcție de gradul de deschidere în italiană ([ɛ] vs [e] și [ɔ] vs [o], în timp ce româna folosește vocale centrale), precum și lungirea vocalelor tonice din silabele deschise (care se termină în vocală). Mai mult, deoarece sistemul vocalic tonic al dialectelor din sudul Italiei este redus la 5 unități (lipsește [e] și [o]), italienii meridionali tind să introducă vocale deschise acolo unde norma italienei standard nu o cere (Serianni 2003: 11). Această particularitate se răsfrânge și asupra românei ca L2, deși aproape toți vorbitorii italieni, indiferent de proveniență, tind să confere vocalelor românești o rezonanță mai mare (periferică), să le pronunțe foarte curat și să le lungească pe cele tonice, imprimând limbii române cadența limbii italiene, pe cât de ritmată, clară, deschisă și melodioasă, pe atât de nefirească.

Rămânând la vocale, trebuie menționată și interferența în pronunțarea *i*-ului scurt final, mai sesizabilă cu precădere în cazul substantivelor (m. pl.) din limba română care se termină în *-ți*, *-și*, *-zi*, *-ci*, ș.a., deoarece în plurale italiene precum *ragazzi* 'băieți', *pesci* 'pești', *basi* 'baze', *capaci* 'capabili' [tsi, sci, zi, tʃi] reprezintă o silabă, iar *i*-ul se pronunță clar, bine definit. Din acest motiv, cuvinte care în română sunt mono- sau bisilabice, din cauza acestei pronunții par să primească o silabă în plus, de exemplu: *tați* *['tat.tsi], *pași* *['paʃ.ʃi], *brazi* *['bra:.zi], *copaci* *['co.pa:.tʃi]. Adăugăm aici și *lași* *['jaʃ.ʃi], *aici* *['a.i:.tʃi].

Referitor la diftongi și triftongi, poate surprinde numărul net superior al acestora în limba română. De asemenea, un fenomen fonetic specific limbii române, care trebuie semnalat încă de la început, odată cu predarea pronumelor subiect și a verbului *a fi*, este *preiotarea*: *eu* [jeu], *ea* [ja], *el* [jel], *e* [je], *este* [jeste], *eram* [jeram] etc. Deoarece în L1, *e*-ul din diftongul *ie* se pronunță în general deschis (de exemplu, *ieri* ['jeri]), vorbitorul italoфон va avea tendința să-l pronunțe deschis și în limba română: *['jeste].

Zonele de interferență la nivel consonantic sunt mai numeroase, începând cu sunetele lipsă: [h] și [ʒ], deoarece în italiană *h*-ul este întotdeauna mut (doar toscanii și calabrezii sunt familiarizați cu acest sunet), iar *j*-ul se pronunță [i]. Pentru exemplificarea acestor sunete se poate recurge la engleză (*hotel* [həʊ'tel]), respectiv franceză (*garage* [ga'raʒ], cuvânt folosit și în limba italiană). Cuvinte precum *psihologie*, *tehnologie* sau *arhitect* pot fi pronunțate spontan: **psicologie*, **tecnologie*, **archite(c)t*, suplinind absența sunetului [h] cu [k] după modelul limbii italiene, fiind vorba de calcuri fonetice, potrivit definiției⁶ date de Roberto

⁶ „Unor anumite abateri grafice datorate influenței limbii italiene, în schimb, le poate corespunde și o pronunțare deviantă, acestea trebuind trecute la influențele grafico-fonetice (nu și fonologice, deoarece după cum am spus, influența limbii italiene nu modifică inventarul de foneme ale limbii române nici distribuția lor), care dau naștere unui fenomen pe care l-am

Merlo (2007: 250). Alte calcuri fonetice se datorează următoarelor perechi vocalice: it. *o* – rom. *u* (*minuscola* – **minuscolă*; *particolare* – **particular*; *percorso* – **percors*; *opuscolo* – **opuscol*; *ostacolare* – **o(b)stacola*); it. *e* – rom. *i* (*partecipante* – **partecipant*, *napoletano* – **napoletan*, *vetrina* – **vetrină*, *supplementare* – **suplementar*, *alleato* – **aleat*); it. *u* – rom. *i* (*burocratico* – **burocratic*), it. *i* – rom. *o* (*subordinato* – **subordinat*, *disordinato* – **di[e]zordinat*, *violinista* – **violinist*), it. *i* – rom. *a* (*preferito* – **preferit*, *aderito* – **aderit*).

Revenind la consoane, calcuri grafice (*positivo* – **positiv*, *musica* – **musica*, *spazio* – **spaziu*, *nazione* – **naziune*, *inesistente* – **inesistent*) și fonetice (*narciso* – **narciză*, *precisa* – **preciză*, *a casa* – **acaza*) pot fi generate de faptul că, în italiană, *s* sonor se pronunță [z] și *z* surd se pronunță [ts]. De asemenea, pe partea de pronunție, din cauza memoriei musculare, vorbitorii italienii tind să „îmbogățească” limba română cu sunetul *z* sonor [dz] (de exemplu, în *['buna 'dziwa]) sau cu *s* surd lung (ca în *[professjo'nal]).

Din marea varietate de grupuri consonantice⁷ din limba română, le vom enumera doar pe cele care generează interferențe cu limba italiană, respectiv rom. *ct* și *pt* (*pact*, *opt*) – it. *tt* (*patto*, *otto*); rom. *gn* (*gnom*) – it. *gn* [ɲ] (*gnomo*); rom. *hl*, *hr*, *rh* (*hlizi*, *hrean*) – it. inexistente; rom. *jb*, *jd*, *jg*, *jn*, *nj* (*slujbă*, *drojdie*, *tejghea*, *slujnică*, *deranj*) – it. inexistente; rom. *mf* (*amfiteatru*) – it. *nf* (*anfiteatro*); rom. *nst* (*instituție*) – it. *st* (*istituzione*), rar *nst* (*constatare*); rom. *nsp* și *nstr* (*conspirație*, *demonstrație*) – it. *sp* și *str* (*cospirazione*, *dimostrazione*); rom. *nz* (*prânz*) – it. *nz* [ndz] (*pranzo*); rom. *rh* (*ierarh*) – it. *rc* (*gerarca*); rom. *sc* + *e/i* [stʃ] (*scenografie*, *sciatico*) – it. *sc* + *e/i* [ʃ] (*scenografia*, *sciatico*); rom. *sm* la început de cuvânt (*smalț*) – it. *sm* [zm] (*smalto*); rom. *șc*, *șm*, *șn*, *șp*, *șr*, *șt*, *șv* (*școală*, *șmecher*, *șnaps*, *șpagă*, *șrapnel*, *ștafetă*, *șvaițer*) – it. inexistent, doar în pronunția dialectului napolitan (de exemplu, *stanco* ['stanko], *spremuta* [ʃpre'mu:ta]); rom. *xc* + *e/i* (*excepție*, *excitant*) – it. *ecc* + *e/i* (*eccezione*, *eccitante*); rom. *x* intervocalic pronunțat [gz] (*examen*, *exercițiu*) – it. inexistent (*esame*, *esercizio* > vorbitorii italieni tind să apeleze la [z]: *['e:za:men], *['ezer'tʃi:ttsju] – calc fonetic parțial).

Regulile de despărțire în silabe pot cauza interferențe, deoarece L1 prezintă două particularități: grupurile formate din *s* + altă consoană (*la s impura*) trec mereu la silaba următoare (*na-sco*), iar consoanele duble se împart mereu între două silabe adiacente (*dop-pia*, *ac-cen-to*), deși se pronunță cu sunet continuu. Ultimul exemplu de silabisire poate ajuta la corectarea tendinței vorbitorilor italieni de a pronunța cuvintele românești care conțin -cc- după modelul propriei limbi, de exemplu: *accent* *[at'tʃent] în loc de *ac-cent* [ak'tʃent].

Dublarea consoanelor și întărirea fonosintactică, fenomene foarte active în limba italiană, constituie o altă zonă importantă de interferențe. Intensitatea

putea numi «calc fonetic», definibil drept modificarea formei unui cuvânt dintr-o limbă dată după modelul oferit de un cuvânt – deseori omoradical sau omoetimologic – prezent într-o altă limbă.”

⁷ Pentru lista completă, facem trimitere la Jinga 2004: 9-11.

cu care se lungesc consoanele geminate intervocalice crește semnificativ din nordul Italiei spre sud, ceea ce-i determină mai ales pe vorbitorii italieni meridionali de limba română L2 să proiecteze această predispoziție fonetică și asupra limbii române, cu rezultate precum: *[dum'mi:nikə] pentru *duminică*, *[bukku'ri:je] pentru *bucurie*, *[jeb'bi:ne] pentru *e bine*, *[ak'ka:sə/a lam'mi:ne] pentru *acasă la mine*, *[va'fattʃe] pentru *va face*.

Dat fiind că în L1 sunetele [ʃ] și [ts] se realizează doar lung/intens, vorbitorii italieni vor tinde să transfere acest model articulatoriu și asupra limbii române, dublând aceste sunete aflate în poziție intervocalică (de exemplu, *[aʃʃa ʃjaʃʃa] pentru *așa și-așa*, *[ataʃʃat] pentru *atașat*, *['fattʃə] pentru *față*, *['pjattʃə] pentru *piață*) și redându-le cu o intensitatea sibilantă sporită și bine definite în poziție inițială (*șarpe*, *țară*) sau finală (*oraș*, *blîț*).

Ultima zonă de interferență relevantă este accentul, dinamic, liber și de tip preponderent paroxiton (pe penultima silabă) în ambele limbi. Totuși, există o serie de cuvinte foarte asemănătoare ca formă, dar cu accent diferit – *falșii prieteni fonetici*: *accademia* – *academie*, *cattedra* – *catedră*, *cellula* – *celulă*, *cinema* – *cinema*, *commedia* – *comedie*, *dialogo* – *dialog*, *difficile* – *dificil*, *estasi* – *extaz*, *fertile* – *fertil*, *genesi* – *geneză*, *gratuito* – *gratuit*, *(in)utile* – *(in)util*, *microfono* – *microfon*, *neutro* – *neutru*, *prototipo* – *prototip*, *ruggine* – *rugină*, *satellite* – *satelit*, *sinonimo* – *sinonim*, *telefono* – *telefon*, *tragedia* – *tragedie*, *umile* – *umil*, *zodiaco* – *zodiac* (Jinga 2004: 16), *album* – *album*, *antico* – *antic*, *centimetro* – *centimetru*, *cerimonia* – *ceremonie*, *comodo* – *comod*, *facile* – *facil*, *ipocrita* – *ipocrit*, *miopo* – *miop*, *periodo* – *perioadă*, *timido* – *timid*.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba italiană este o limbă predominant flexionară, cu tendințe analitice, părțile de vorbire variabile (substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, verbul și, parțial, numeralul) schimbându-și forma pentru a exprima categoriile gramaticale de gen (doar masculin și feminin), număr, timp sau persoană cu ajutorul morfemului gramatical/desinenței, dar nu și cazul, care este exprimat cu ajutorul prepozițiilor. Ecouri ale sistemului cazual latin se mai păstrează în diferențierea pronomelor-complement în acuzativ și dativ, precum și în funcția sintactică de *vocativo/complemento di vocazione*, singurul context în care structura propoziției reflectă o distincție de tip cazual, fără însă a implica o formă morfologică distinctă a substantivului. Celelalte părți de vorbire (adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția) sunt invariabile.

Similar limbii române, limba italiană este de tip *pro-drop*. Sistemul verbal este în mare parte asemănător celui românesc cu câteva excepții, diatezele nefăcând parte dintre acestea. Spre deosebire de română, în italiană există doar 3 conjugări (în *-are*, *-ere* și *-ire*), identificabile prin vocala tematică *-a-*, *-e-*, *-i-*, care precedă sufixul de infinitiv *-re*. Italiana are șapte moduri: patru personale/*finiti* (*indicativ* pentru realitate, *conjunctiv* pentru subiectivitate/părerisperanțe,

condițional pentru dorință/regret și *imperativ*) și trei nepersonale/*indefinitiv* (*infinitiv* – prezent [s]⁸ și trecut [a], *participiu* – prezent [s] și trecut [a], *gerunziu* – prezent [s] și trecut [a]).

Timpurile modului indicativ sunt: prezent [s], imperfect [s], mai-mult-ca-perfect/*trapassato prossimo* [a] – anterior perfectului compus/*passato prossimo* [a], *trapassato remoto* [a] – anterior perfectului simplu/*passato remoto* [s] (două timpuri mai degrabă literare și regionale), viitor simplu [s] și viitor anterior [a]. La fel ca în română, condiționalul are două timpuri (simplu [s] și compus [a]), modul conjunctiv având, însă, patru, folosite toate pentru realizarea concordanței timpurilor: conjunctivul prezent [s] și trecut [a] cu verb regent la prezent, *congiuntivo imperfetto* [s] și *trapassato* [a] cu verb regent la trecut sau la modul condițional. Există un set de reguli precise pentru folosirea conjunctivului, care este cerut de anumite verbe, conjuncții sau pronume și adjective nehotărâte.

Din inventarul verbal lipsesc prezumtivul și supinul, dar nu și ideea din spatele acestora: primul este realizat cu ajutorul viitorului (*Che ore saranno?* ‘Cât o fi ceasul?’, *Saranno arrivati?* ‘Or fi ajuns?’), cel de-al doilea cu prepoziția *da* + infinitiv⁹ (*Hai qualcosa da fare?* ‘Ai ceva de făcut?’).

Deși aspectul verbal este mai puțin marcat gramatical în italiană decât în alte limbi, italiana distinge totuși aspectul durativ/repetitiv de cel punctual/perfectiv, de exemplu prin opoziția imperfect vs perfect compus. Tot pentru marcarea aspectului, italiana recurge la perifraze verbale: iminența (*Sta per piovere.* ‘Stă să plouă.’), desfășurarea unei acțiuni în prezent (*Sta piovendo.* ‘Plouă [acum].’) sau în trecut (*Stava piovendo.* ‘Ploua [atunci].’).

Deși mai puțin marcat gramatical decât în alte limbi, italiana distinge aspectul durativ/repetitiv de cel punctual/perfectiv (de exemplu, prin imperfect vs perfect compus). De asemenea, italiana folosește perifraze verbale pentru a marca iminența (*Sta per piovere.* ‘Stă să plouă.’) sau desfășurarea unei acțiuni la un moment dat în prezent (*Sta piovendo.* ‘Plouă [acum].’) sau în trecut (*Stava piovendo.* ‘Ploua [atunci].’). Vorbitorii italieni pot resimți în limba română absența unor structuri dedicate aspectului progresiv.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Principalele provocări morfologice pentru vorbitorul străin care învață limba română se grupează în jurul a trei clase: substantivul, cu triada gen-plural-declinare, articolul hotărât enclitic și declinabil, și verbul la indicativ prezent, caracterizat de forme în mare măsură impredictibile.

Una dintre cele mai solicitante zone de interferență pentru vorbitorul italian o reprezintă trierea substantivelor în funcție de gen, prin adaptarea sistemului bipartit din L1 la cel tripartit din română. În limba italiană, neutrul

⁸ Vom folosi [s] și [a] pentru marcarea formelor verbale sintetice, respectiv analitice.

⁹ Soluție există, dar și interferențe: *Ho qualcosa da fare.* > **Am ceva de a face.*; *Non ho più nulla da imparare.* > **Nu mai am nimic de învăța.*

latin a fost asimilat cu precădere de masculin, dar mai există câteva substantive care păstrează logica neutruului, fiind masculine la singular și feminine la plural, precum *l'uovo* 'oul' – *le uova*; *il paio* 'perechea' – *le paia*; *il riso* 'râsetul' – *le risa*; *il braccio* 'brațul' – *le braccia*; *il labbro* 'buza' – *le labbra*; *l'urlo* 'urletul' – *le urla*; *il muro* 'zidul' – *le mura* etc. Ultimele patru fac parte din categoria substantivelor *sovrabbondanti* (cu două forme de plural, cel masculin fiind mai specializat: de exemplu, *i bracci* 'brațele unui fluviu/fotoliu'). Atât în italiană, cât și în română, fenomenele de supraabundență la plural sunt mecanisme de rezolvare a polisemiei: în italiană prin schimbarea genului (masculin – feminin), în română prin schimbarea sufixului gramatical în interiorul neutruului (de exemplu, *vise* vs *visuri*, *nivele* vs *niveluri*), la care se poate adăuga și osculația de gen neutru – masculin (de exemplu, *capete* vs *capuri* vs *capi*).

Există mulți *falși prieteni de gen*: it. m. – rom. f. (*il pane* – pâinea, *il piacere* – plăcerea, *il fiore* – floarea, *il caffè* – cafeaua, *il ghiaccio* – gheața; *il mare* – marea, *il miele* – mierea, *il sale* – sarea, *il limite* – limita, *l'ordine* – ordinea; *il colore* – culoarea, *il dolore* – durerea, *il calore* – căldura, *l'errore* – eroarea, *l'onore* – onoarea, *l'orrore* – oroarea, *il favore* – favoarea, *il valore* – valoarea; *il problema* – problema, *il diploma* – diploma, *l'enigma* – enigma, *il teorema* – teorema, *il clima* – clima, *il dramma* – drama, *il pigiama* – pijamaua, *il sintagma* – sintagma, *il delta* – delta, *il pianeta* – planeta), it. m. – rom. n. (*il tè* – ceaiul, *il poema* – poemul, *il sistema* – sistemul, *il programma* – programul, *il corso* – cursul, *il caso* – cazul, *il terreno* – terenul, *il museo* – muzeul), it. f. – rom. m. (*la parete* – peretele, *la corrente* – curentul), it. f. – rom. n. (*l'automobile* – automobilul, *la radio* – radioul). La acestea adăugăm anglicismele, it. m. – rom. n. (*il bar* – barul, *l'album* – albumul, *l'autobus* – autobuzul, *il tram* – tramvaiul, *lo sport* – sportul, *il film*, *il computer* – computerul), numele de flori, it. m. – rom. f. (*il giacinto* – zambila, *il crisantemo* – crizantema, *il tulipano* – lealeua etc.) și câteva cuvinte de uz comun: it. m. – rom. f. (*il giorno* – ziua, *il cuore* – inima, *l'amore* – iubirea, *il paese* – țara, *il libro* – cartea, *il bosco* – pădurea, *il guanto* – mănuașă, *il viaggio* – călătoria, *il formaggio* – brânză).

Spre deosebire de alte limbi romanice care formează pluralul prin adăugarea consoanei -s, limba italiană are plural vocalic: *acqua* – *acque*, *lupo* – *lupi*, *piede* 'laba piciorului' – *pidi*¹⁰. Limba română se comportă aproape la fel ca italiana (*apă* – *ape*, *lup* – *lupi*, dar *brad* – *brazi*), însă are mai multe alternanțe fonetice în interiorul și la finalul cuvântului și un inventar mai mare de desinențe, ceea ce îngreunează învățarea trecerii de la singular la plural. Familiaritatea vorbitorului italian cu pluralul vocalic reprezintă un punct de transfer pozitiv, care reduce efortul de însușire a logicii de bază a pluralului românesc, chiar dacă varietatea mai mare a desinențelor și alternanțele fonetice din română rămân o provocare suplimentară.

O altă zonă majoră de interferențe este lipsa cazurilor în limba italiană și, implicit, a declinării substantivelor în funcție de acestea, L1 marcând

¹⁰ Pentru informații și detalieri referitoare la formarea pluralului, trimitem la Renzi 2003: 197-199 și Jinga 2004: 41-48.

genitivul/apartenența/posesia și dativul/transferul exclusiv prin mijloace analitice, cu prepozițiile *di*, respectiv *a*, după cum se vede în formele simple înaintea numelor proprii (*il telefono di Mario* ‘telefonul lui Mario’, *Ho telefonato a Mario*. ‘I-am telefonat lui Mario.’) și cele articulate (*del, dello, dell’, della, dei, degli, delle; al, allo, all’, alla, ai, agli, alle*) în fața substantivelor comune (*il telefono del ragazzo* ‘telefonul băiatului’, *Ho telefonato al ragazzo*. ‘I-am telefonat băiatului.’). Din acest motiv, vorbitorii italieni pot tinde spre perifraze prepoziționale de tipul: **telefono de Mario/de băiat(ul)*, **Am telefonat la Mario/băiat(ul)*. Această modalitate de formare a dativului din ce în ce mai frecvent întâlnită și în româna actuală este mai accesibilă vorbitorului italian. După ce descoperă existența articolului proclitic *lui* pentru numele proprii masculine și feminine străine, interlimba sa se actualizează, el producând enunțuri precum: **Vorbesc cu sora lu prietenu meu.*, **Am telefonat lui Maria/băiatul/fata.*, pentru ca, în cele din urmă, declinarea substantivelor să fie însușită. Din experiența didactică a autoarei, interlimba vorbitorilor italieni care învață româna L2 pe cont propriu, cu ajutorul resurselor multimodale, evoluează diferit față de cea a celor care o studiază într-un cadru organizat, sub îndrumare, cei din urmă tinzând să sară peste prima etapă.

Atât italiana, cât și româna au articole hotărâte și nehotărâte, prin urmare nu apar interferențe la nivel logic, ci doar în ceea ce privește poziționarea enclitică a articolului hotărât în limba română, acordarea acestuia în gen, număr și caz cu substantivul și lipirea de primul element din grupul nominal, de exemplu: *băiatul(ui) brunet, micul(ui) prinț*. Există tendința de a nu-l folosi deloc într-o primă fază sau de a le folosi pe amândouă: **E o aplicația pentru persoane care nu utilizează computer*.

Alte interferențe sunt cauzate de prezența articolului partitiv în italiană și absența articolelor demonstrativ-adjectival și posesiv-genitiv. Dacă pentru primele două cazuri există soluții la îndemână (*niște* sau $\emptyset$ în română, respectiv articolul hotărât, adjectivul demonstrativ de depărtare sau $\emptyset$ în italiană), folosirea și acordarea articolului genitiv cu obiectul posedat constituie o altă piatră de încercare.

Deși vorbitorul italian este familiarizat cu acordul adjectivului în gen și număr cu substantivul, apar frecvent și enunțuri imperfecte, datorate mai degrabă alternanțelor fonetice și diferențelor de gen între italiană și română. La acestea se adaugă tendința de a omite flexiunea de caz, de exemplu: **Fac mulți erori* (it. *errore m.*), **numărul fetei frumoasă*. În ambele limbi, adjectivul calificativ se plasează de regulă după substantiv pentru valoare restrictivă/distinctivă/obiectivă, precedându-l doar pentru funcții descriptive/stilistice/subiective. Și logica formării gradelor de comparație este asemănătoare, dar nu lipsită de interferențe, mai ales în privința alegerii prepoziției care introduce termenul de comparație: de exemplu, *è più alto di lui* **‘mai înalt de el’*; *più stanco che malato* **‘mai obosit că bolnav’* (de obicei, it. *che* – rom. *că*); *più sole di ieri*

*‘mai mult soare de/că ieri’) sau în exprimarea superlativului absolut (*molto interessante* *‘mult interesant’).

Limba italiană dispune de toate tipurile de pronume și adjective determinative prezente și în limba română, dar sunt predominant antepuse substantivului și utilizează un inventar fix de maximum patru desinențe vocale, spre deosebire de complexitatea flexiunii românești, unde un singur adjectiv determinativ poate genera până la șase-șapte forme distincte. Din acest motiv, poziționarea, acordul și declinarea lor în română reprezintă o provocare reală pentru vorbitorul italian, care produce enunțuri precum: *Questi sono i miei amici*. *‘Acești sunt mei prieteni.’¹¹; *Voglio sapere il nome di questa ragazza*. *‘Vreau să știu numele această fată’. Pentru că, în italiană, *stesso* este folosit atât ca adjectiv de identitate (*lo stesso autore* ‘același autor’), cât și de întărire (*l'autore stesso* ‘însuși autorul’), el devine o sursă de confuzii. Aria interferențelor se extinde și asupra unor structuri cu pronume/adjective demonstrative/nehotărâte ce presupun, în L1 sau L2, prezența sau absența prepoziției: *Ho pianto tutte le sere*. *‘Am plâns toate serele.’; *Ci vediamo questa sera*. *‘Ne vedem această seară.’; *Quel giorno ho cambiato idea*. *‘Acea zi mi-am schimbat părerea.’; *Me lo chiede ogni volta*. *‘Mă întreabă fiecare dată.’; *Ogni giovedì andiamo in palestra*. *‘Fiecare joi mergem la sală.’, dar și: *Non c'è nulla di bello*. *‘Nu e nimic de frumos.’; *Voglio qualcosa di nuovo*. *‘Vreau ceva de nou.’

Interferențe pot exista și la nivelul pronumelor reflexive, italiana având forme unice (*mi, ti, si, ci, vi, si*), iar româna forme diferite pentru acuzativ și dativ (**te spun*, **te-am scris*). Referitor la diateza reflexivă, trebuie amintite interferențele cauzate de verbele care sunt reflexive (Jinga 122-123) doar în italiană sau doar în română, ceea ce-l va determina pe vorbitorul italian să adauge/omită pronumele reflexiv în română, de exemplu: *mi addormento* *‘mă/îmi adorm’, *mi congratulo con te* *‘mă felicit cu tine’; *gioco con Maria* *‘joc cu Maria’, *penso due volte* *‘gândesc de două ori’, *loro litigano* *‘ei ceartă’, *sono nato* *‘am născut’, *passaggio da sola* *‘plimb singură’ etc.

Dativul posesiv nu este necunoscut vorbitorilor italieni, dar aria sa de folosire este mult mai restrânsă, doar cu obiecte din sfera personală, posesori animați și acțiuni/sentimente care se răsfrâng asupra acestora, de exemplu: *Mi sono tolto la giacca*. ‘Mi-am scos geaca.’; *Gli occhiali, te li ho messi sul tavolo*. ‘Ochelarii, ți i-am pus pe masă’; *Mi hanno rubato la borsa*. ‘Mi-au furat geanta.’; *Asciugati le lagrime e soffiate il naso!* ‘Șterge-ți lacrimile și suflă-ți nasul!’. Referindu-se la aceste cazuri, Luca Serianni folosește sintagma de „apartenență somatologică” (2003: 177) preluată de la lingvistul Fredi Chiappelli. În rest, L1 folosește adjectivul posesiv: *Conosco l'attore/il film, ma ho dimenticato il suo nome*./**gli ho dimenticato il nome*., fapt pentru care vorbitorul italian va proceda la fel și în română: ‘Știu actorul/filmul, *dar am uitat numele său’, în loc de ‘dar i-am uitat numele.’). De asemenea, în italiană poate fi pleonastic: (*Mi*) *bevo il*

¹¹ Doar vorbitorii italieni din centrul și sudul Italiei sunt familiarizați, pe cale dialectală, cu posesivul enclitic: de exemplu, *màmmete, mógliata* (Serianni 2003: 190).

caffè., (mi) *prendo le chiavi ed esco*., în timp ce în română este recomandat: *Îmi beau cafeaua, îmi iau cheile și ies*. În schimb, dativul etic este mai folosit în limba italiană, fapt pentru care următoarele exemple nu pot fi traduse literal: *Stammi bene!* ‘Ai grijă de tine’, *Ora mi guardo un bel film*. ‘Acum mă uit la un film bun.’, *Ma che ti sei bevuto?* ‘Ce-ai băut?’, *Cosa mi combini?* ‘Ce [poznă]-mi mai faci?’, *Ma cosa mi dici mai?* ‘Dar ce-mi spui tu acolo?’.

O ultimă interferență pronominală ce merită a fi menționată este lipsa particulelor pronominal-adverbiale, specifice limbii italiene (*ci* și *ne*) și franceze (*y* și *en*), din sistemul pronominal al limbii române, ceea ce va duce la încărcarea mesajelor românești cu informații subînțelese, de exemplu: *Ci vado anch’io*. ‘Merg și eu acolo’. sau *Te ne ho già parlato*. ‘Ți-am spus deja despre asta’.

Dincolo de interferențele generate de variabilitatea radicalului verbal românesc, care nu vor fi detaliate aici, merită semnalate câteva dintre cele produse de diferența de auxiliar *avere/essere* în cazul timpurilor compuse (*sono venute* → **sunt venite*) și de *essere/venire* în cazul diatezei pasive (*sono/vengono menzionate* → *sunt/*vin menționate*). Mai-mult-ca-perfectul românesc tinde, de asemenea, să fie descompus după modelul italian: **aveam făcut*, **era venit*. Timpurile compuse italiene permit și inserarea adverbului între auxiliar și participiu trecut: *Ho già visto*., ceea ce generează în română enunțuri ca **Am deja văzut*., *Ho quasi finito*. **Am aproape terminat*.. Interferențe sunt cauzate și de adverbele polisemantice *solo* ‘singur/doar’ și *presto* ‘devreme/curând’, ca în *Bevo solo vino*. **Beau singur vin*.; *La mattina mi alzo presto*. **Dimineța mă trezesc curând*’.

Nu în ultimul rând, prepozițiile sunt o sursă generoasă de interferențe, ce pot fi împărțite în trei categorii: 1) calcuri generate de diferențele L1–L2 de percepție/logică semantică/vizualizare spațială, de exemplu: *Dopo le lezioni vado in piscina*. **După ore merg în piscină*., *Il gatto sta sull’albero*. **Pisica stă pe copac*., *Salgo sul bus*. **Urc pe autobuz*., *Esco dalla porta*. **Ies din ușă*., *Vado a dormire per due ore*. **Mă duc să dorm pentru două ore*., *Lavoravo 16 ore al giorno*. **Lucram 16 ore la zi*., *Costa 5 euro a persona*. **Costă 5 euro la persoană*.; 2) prepoziții diferite în limba română, în funcție de context/funcție sintactică (complement circumstanțial vs atribut prepozițional), pentru aceeași prepoziție din limba italiană, de exemplu: *în/pe* vs *din/de pe* – *I soldi sono in tasca/sul tavolo*. ‘Banii sunt în buzunar/pe masă’, dar *I soldi in tasca/sul tavolo non mi bastano*. **Banii în buzunar/pe masă nu-mi ajung*.; *între* vs *dintre* vs *printre* – *C’è un legame stretto tra i membri della squadra*. ‘Există o legătură strânsă între membrii echipei’, dar *I legami stretti tra i membri della squadra*. **Legăturile strânse între membrii echipei*’ sau *C’è molta diffidenza tra i membri della squadra*. **E multă neîncredere între membrii echipei*.; 3) articularea substantivului din grupul prepozițional pe modelul limbii italiene, chiar și în lipsa specificației: *Andiamo al ristorante*. **Mergem la restaurantul*.. La acestea se adaugă prepozițiile românești care sunt urmate de genitiv sau dativ: *contro la guerra* **împotriva războiul/la război*, *grazie ai genitori* **grație la părinți*’.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

O primă sursă de confuzie pentru vorbitorul italian de română L2 o reprezintă diferențele terminologice dintre cele două sisteme gramaticale. În italiană, distincția operează între *frase minima* ‘propoziție simplă’, *frase semplice/proposizione* ‘propoziție’ și *frase complessa/periodo* ‘frază’. De asemenea, complementele sunt împărțite în directe și indirecte: dintre cele directe, cel mai important este *il complemento oggetto* ‘complementul direct în acuzativ’, iar dintre cele indirecte, *il complemento di termine* ‘complementul indirect în dativ’ și *il complemento di specificazione*, care acoperă atributele prepoziționale și genitvale din limba română.

Având o topică de tip SVO, dar flexibilă, ambele limbi permit construcții emfatice precum dislocarea la stânga și subiectul postverbal (*Il libro, te lo regalo io*. ‘Cartea, ți-o dăruiesc eu.’, *Mario, lo conosci?* ‘Pe Mario, îl cunoști?’ sau *A Mario, gli presto io il libro*. ‘Lui Mario, îi împrumut eu cartea.’). În schimb, ceea ce în limba italiană este dislocare la dreapta (*Te lo regalo io, il libro.*, *Lo conosci, Mario?*, *Gli presto io il libro, a Mario.*), în limba română este topică aproape firească: ‘Îl cunoști pe Mario?’, ‘Îi împrumut eu cartea lui Mario.’, cu o excepție: ‘Ți-o împrumut eu, cartea.’. Deși vorbitorul italian este obișnuit cu reluarea/anticiparea complementului direct/indirect prin clitice în astfel de construcții specifice oralității neostandard, tinde să omită acest pas (și prepoziția *pe*) în cazul topicii nemarcate, prin prisma italienei standard, care nu permite redundanțe: *Presto il libro a Mario*. *‘Împrumut cartea lui/la Mario.’, *Conosco Mario*. *‘Cunosc Mario’. Aceleași omisiuni se observă și în cazul atributivelor: *Il libro che ho letto*. *‘Cartea care am citit.’, *Il ragazzo che ho visto*. *‘Băiatul care am văzut.’. Trebuie menționat că majoritatea dialectelor meridionale au acuzativ prepozițional de tipul *Conosco a Mario*. (Mengaldo 1994: 101), fapt pentru care vorbitorii italieni din această zonă vor produce enunțuri precum **Cunosc pe Mario*. (continuând, însă, să omită cliticul) și, mai rar, **Cunosc la Mario*.

Cliticele generează cel puțin două zone suplimentare de interferență: 1) it. vb. intrans. – rom. vb. tranz. (*le credo* ‘o cred’, *gli consiglio* ‘îl sfătuiesc’, *le interessa* ‘o interesează’, *gli perdono* ‘îl iert’, *le domando* ‘o întreb’), it. vb. tranz. – rom. vb. intrans. (*lo ringrazio* ‘îi mulțumesc’); 2) poziționarea și ortografierea cliticelor (f. sg. cu timpuri compuse: *l’ho vista* *‘o am văzut’; combinate ind. + dir. it. și rom., dar scrise cu cratimă și multiforme în română: *ve lo mostro* ‘vi-l arăt’, *ve la mostro* ‘v-o arăt’; *glieli presto* ‘i-i împrumut ei’ vs ‘li-i împrumut lor’, *me lo ricordo* ‘mi-l amintesc’ vs *me lo sono ricordato* ‘mi l-am amintit’, *me la ricordo* ‘mi-o amintesc’ vs *me la sono ricordata* ‘mi-am amintit-o’; cliticele enclitice scrise cu cratimă în română: *vedendolo* *‘văzându-l’).

Exprimarea impersonalității urmează mecanisme de bază similare în cele două limbi: folosirea construcției *si/se impersonal* (*si dice* ‘se spune’) sau a subiectului inclus cu persoana a III-a plural (*hanno detto che* ‘au spus că’),

existența expresiilor impersonale *essere/a fi* + adjectiv/adverb, utilizarea impersonalului absolut în cazul verbelor impersonale: *piove* ‘plouă’, *occorre che* ‘trebuie să’. Există, însă, și unele asimetrii, de exemplu, acolo unde nu se poate folosi „se impersonal” sau în cazurile în care italiana folosește subiectele generice *uno* sau *la gente* ‘lumea’, româna preferă *noi*-ul generic (*ci si chiede spesso* ‘ne întrebăm adesea’, *In situazioni come questa, uno/la gente non può agire da solo/a*. ‘În astfel de situații nu putem acționa pe cont propriu.’). De asemenea, construcțiile impersonale cu dativ din limba română (*mi-e sete/cald/frică*), în italiană sunt personale și se formează cu verbul *avere* (*ho sete/caldo/paura*), motiv pentru care vorbitorii italieni de limba română vor spune: **am sete/cald/frig*. Mai rar, enunțuri de tipul *Fuori fa freddo/sera.*, riscă să fie transpuse în: **Afară face frig/seară*.

Exprimarea negației nu generează interferențe atunci când pronumele/adjectivele negative sunt plasate după verb (*Non è sceso nessuno*. ‘Nu a coborât nimeni.’), ci doar atunci când sunt plasate înaintea acestuia și italiana nu permite dublă negație (*Nessuno è sceso*. **‘Nimeni a coborât’*).

Folosirea infinitivului este extrem de frecventă în limba italiană, după unele verbe impersonale (*bisogna/occorre/basta/mi piace fare*), după verbele modale atunci când subiectul regentei coincide cu cel al subordonatei (*voglio/devo fare*, fără interferențe în cazul verbului *potere* ‘a putea’ + infinitiv), după unele *verba dicendi*, indiferent de subiectul din regentă și subordonată (*ti prego/dico/chiedo/ordono di venire*), după verbele de percepție (*ti vedo/sento arrivare*). Din acest motiv, vorbitorul italian va tinde să substituie conjunctivul românesc și alte construcții verbale cu infinitivul, producând enunțuri precum: **‘trebuie/ajunge/îmi place a face’*, **‘vreau/trebuie face’*, **‘te rog/îți zic/rog/cer a veni’*, **‘te văd/simt/aud sosi’*, în loc de ‘trebuie să fac’, ‘vreau să fac’, ‘te rog să vii’, ‘te văd sosind/că sosești’.

O altă zonă de interferență este generalizarea traducerii conjuncției italiene *che* prin ‘că’ (*credo che* ‘cred că’, *mi ha detto che* ‘mi-a spus că’), ceea ce duce la traducerea literală a *che*-ului *polivalent* din limba italiană vorbită: *Siamo entrati che era notte*. **‘Am intrat că era noapte’*; *Mi passi, per favore, il pacco che c’è il mio nome?* **‘Îmi dai, te rog, pachetul că e numele meu?’* și la traducerea literală a construcției *qualcosa che*: *Qualcosa che mi piace fare è....* **‘Ceva că îmi place să fac este....’*. De asemenea, forma similară poate duce la confuzia conjuncției *che* cu pronumele relativ *che* (invariabil în limba italiană): *Sei tra le persone che voglio bene*. **‘Ești printre persoane care vreau bine’*. În acest caz este tradusă literal și locuțiunea verbală *voler bene* ‘a iubi, a ține la cineva’.

Până la crearea automatismului *quello/ciò che* (it. m.) – *ceea ce* (rom. f.), folosirea pronumelui relativ compus reprezintă o altă zonă multiplă de interferențe, generată de diferența de gen: *Mi piace quello che faccio*. **‘Îmi place cel că fac’* sau, în scris, de transcrierea pronunției lui *ceea* ca și cum ar fi *cea* cu hiat: **‘Îmi place cea că/ce fac’*, la care se adaugă traducerea literală a lui *ciò che*: *Ciò che faccio volentieri è...* ‘Ce că fac cu plăcere e....’

Alte interferențe privesc conjuncțiile italiene *perché* și *che*, a căror traducere în limba română variază în funcție de context: – *Perché hai fatto tardi?* – *Perché ho perso il bus.* – *Ma io ti ho svegliato presto perché non lo perdessi.* ‘– De ce ai întârziat? – Pentru că am pierdut autobuzul. – Dar eu te-am trezit devreme ca să nu-l pierzi.’ și *Ti ripeto che hai sbagliato. E bene che tu lo sappia. Bisogna che tu ci riprova.* ‘Îți repet că nu ai greșit. E bine ca tu să știi asta. Trebuie să încerci din nou.’

Spre deosebire de italiană și alte limbi romanice care au moștenit din latină reguli de concordanță a timpurilor și perioadă/construcție ipotetică, limba română are o logică temporală firească, vorbitorii italieni, însă, vor avea tendința să transfere în română norma italiană, rezultând enunțuri nu neapărat greșite, dar hipercorecte și/sau nefirești: *Sapevo che te ne eri andato/te ne andavi/te ne saresti andato.* ‘Știam că plecaseși/plecai/ai fi plecat.’, în loc de ‘Știam că ai plecat/pleci/vei pleca’.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Principalul avantaj lexical al înrudirii dintre italiană și română derivă din prezența masivă a fondului ereditar panroman de origine latină în ambele limbi. În cazul limbii italiene, stratul latin domină vocabularul, reprezentând 54,26% dintr-un total reprezentativ de cuvinte, conform dicționarului Zingarelli, sau chiar 60,91%, conform dicționarului Devoto-Oli (Marello 2000: 84-85). Această bază comună este la fel de puternică și în română, unde 54,97% din vocabularul reprezentativ este format din cuvinte moștenite din latină (30,29%) și creații interne românești (24,68%) care consolidează structura latină a limbii. Mai mult, avantajul recunoașterii lexicale reciproce și al înrudirii este semnificativ amplificat de fenomenul de „reromanizare” a limbii române, care, prin asimilarea de neologisme latino-romanice (inclusiv din italiana și latina savantă), a ridicat procentul caracterului latin al românei la un impresionant 75,60% (Sala 2012: 102). Astfel, vorbitorii celor două limbi beneficiază de un nucleu lexical comun uriaș, clădit atât pe moștenirea latină directă, cât și pe împrumuturile culte și pe derivarea internă. Din vocabularul panroman fac parte mulți termeni de bază cum sunt, de exemplu, gradele de rudenie (*mamma* – mamă, *fratello* – frate, *sorella* – soră, *figlio* – fiu, *cognato* – cumnat, *nuora* – noră, *suocero* – socru), părțile corpului (*occhio* – ochi, *capo* – cap, *dente* – dinte, *mano* – mână, *ginocchio* – genunchi), zilele săptămânii (*lunedì* – luni, *mercoledì* – miercuri, *domenica* – duminică), culorile (*rosso* – roșu, *nero* – negru, *verde* – verde), elemente ale naturii (*acqua* – apă, *monte* – munte, *cielo* – cer, *di* – zi, *notte* – noapte), verbele esențiale (*dormire* – a dormi, *fare* – a face, *dire* – a zice, *cantare* – a cânta, *mangiare* – a mânca, *lodare* – a lăuda, *conoscere* – a cunoaște) etc. (Sala 2012: 37-39).

Pe lângă fondul latin comun, italiana și româna împărtășesc mai multe straturi de împrumuturi din aceleași familii lingvistice, deși ponderile acestora

variază semnificativ între cele două limbi. Ambele limbi au asimilat un volum important de lexic din franceză, considerată limbă de cultură europeană, din greacă (numeroase sufixoide și prefixoide, terminologie științifică și ecleziastică) și, recent, din engleză (*film, sport, computer, weekend, jeans*).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Paradoxal sau nu, acolo unde există multe asemănări, sunt de observat și multe interferențe, dar beneficiile înrudirii lingvistice sunt net superioare dezavantajelor. De exemplu, există o serie de mecanisme pe care vorbitorul italian de limba română le poate folosi pentru a deduce forma românească a cuvântului, chiar dacă această acțiune nu este lipsită de riscuri, precum:

- îndepărtarea vocalei finale (*alfabeto – alfabet, passo – pas, vino – vin, corpo – corp*, dar **stendin – uscător de rufe, *panin – sendviș*);
- înlocuirea sufixului it. *-mento* – rom. *-ment* (*sentimento – sentiment, elemento – element*, dar calcuri **riferiment, *investment*);
- it. *-l-* – rom. *-r-* (*sale – sare, sole – soare, felice – ferice/fericit*);
- it. *o* – rom. *u* (*orso – urs, olio – ulei, orecchio – ureche*);
- it. *-tt-* – rom. *-ct/pt/bț-* (*patto – pact, sottile – subțire, adattore – adaptor, ottenere – obține, dar pratica – practică, gatto – pisică, matto – nebun*; calc: **facturat* pentru ‘cifră de afaceri’);
- it. *-gn-* – rom. *-mn* (*legno – lemn, segno – semn, sogno – somn, dar ignorante – ignorant*);
- it. *bi/pi-* – rom. *bl/pl-* (*biondo – blond, piacere – plăcere*);
- it. *-tà* – rom. *-tate* (*università – universitate, libertà – libertate*);
- it. *es-* – rom. *ex-* (*esempio – exemplu, esperienza – experiență*);
- rar: it. *-zione* – rom. *-țiune* (*azione – acțiune, calcuri: *aplicațiune, *intențiune, *istruțiune*), de obicei: it. *-zione* – rom. *-(p/c)ție* (*adozione – adopție, lezione – lecție, intenzione – intenție, complicazione – complicație, dar derivare regresivă: provocazione – provocare, descrizione – descriere, degustazione – degustare*);
- it. *-a/enza* – rom. *-a/ență* (*eleganza – eleganță, coincidenza – coincidență, abbondanza – abundență, dar *gravidanza pentru ‘sarcină’, *consulenza pentru consultanță*) etc.

Iluzia familiarității produce și foarte multe calcuri. Enumerăm unele dintre cele mai frecvente:

- lexicale și morfologice – *corector *automatic, arte *vizive, consul *onorar, comitet *organizativ, *aprofit, *apasionat, *fatibil* (< it. *fattibile* ‘fezabil’), **a sistema ceva* (< it. *sistemare* ‘a aranja, a pune în ordine, a rezolva’), **a monitora* (< it. *monitorare* ‘monitoriza’); semantice – **a ajunge un obiectiv* (< it. *raggiungere* ‘a ajunge din urmă, a atinge fig.’), *a ajunge zahăr* (< it. *aggiungere* ‘a adăuga’), **am fost ospitați* (< it. *ospitare* ‘a găzdui’);

- frazeologice – **pe pământ* (< it. *per terra* ‘pe jos’), **Sperăm bine!* (< it. *Speriamo bene!*, exclamație de optimism rezervat), **a schimba idea* (< it. *cambiare idea* ‘a se răzgândi’), **A venit să mă găsească.* (< it. *È venuto a trovarmi.* ‘A venit să mă viziteze.’);
- sintactice – **Gândesc/rețin că e just.* (< it. *Trovo/Ritengo sia giusto.* ‘Consider că e corect.’), **Nu o știi mai mult.* (< it. *Non lo so più.* ‘Nu mai știu.’ etc.

O altă zonă de interferență lexicală este reprezentată de: verbele italiene care își schimbă sensul prin trecerea de la diateza activă la cea reflexivă: *chiamare* ‘a suna, a chema pe cineva undeva’ vs *chiamarsi* ‘a se chema/numi’ (vorbitorii italieni spun adesea: **O chem mâine.* < it. ‘La chiamo domani.’, în loc de ‘O sun mâine.’, iar, când se prezintă, preferă *Mă chem ...* în loc de *Mă numesc...*), *mettere* ‘a pune’ vs *mettersi a* ‘a se apuca de ceva’, *sentire* ‘a simți ceva, a auzi’ vs *sentirsi* ‘a se simți’, *trovare* ‘a găsi, a considera’ vs *trovarsi* ‘a se afla’ (vorbitorii italieni spun adesea: **Mă găsesc bine aici.* < it. ‘Mi trovo bene qui.’, în loc de ‘Mă simt bine aici.’) sau de verbele polisemantice: *chiudere* (‘a închide, a încheia’: **Cu tine am închis.*), *fare* (‘a face, a avea o meserie’: **Face profesorul.* < it. ‘Fa il professore.’), *mancare* (‘a nu fi prezent, a-i lipsi cuiva, a muri’), *ordinare* (‘a ordona, a comanda’), *passare* (‘a trece, a petrece’), *prendere* (‘a lua, a fi impresionat de, a se pricopsi cu ceva rău’: **Am luat frig.* < it. ‘Ho preso freddo.’), *risultare* (‘a rezulta, a părea’: **Rezultă prea facil.* < it. ‘Risulta troppo facile.’), *rimanere/restare* (‘a rămâne, a persista, a fi’: **Am rămas dezamăgit.* < it. ‘Sono rimasto deluso.’), *sapere* (‘a ști, a afla’: **Ai știut cine este?* < it. ‘Hai saputo dov’è?’), *tornare* (‘a se întoarce și a repeta’: **Mă întorc să te mai întreb o dată.* < it. ‘Torno a chiedertelo un’altra volta.’), *rompere* (‘a rupe, a sparge, a crăpa, a strica’: **Am rupt vaza.* < it. ‘Ho rotto il vaso.’) etc. Româna prezintă aceleași tipologii de verbe și de inventarierea lor s-a ocupat Laurenția Jinga în *Grammatica romena per italiani*: verbe cu sens diferit în funcție de forma activă sau reflexivă (2004: 123) și verbe polisemantice (125-133). Conștientizarea acestei simetrii între L1 și L2 poate transforma o potențială sursă de interferență într-un punct de transfer pozitiv.

Demni de menționat sunt și falșii prieteni ca: *aperitivo* (băutură alcoolică, de exemplu Aperol Spritz) – *aperitiv*; *autista* ‘șofer’ – *autist*; *banco* ‘teighea, bancă de școală’ – *bancă*; *campione* ‘campion, dar și mostră’ – *campion*; *canna* ‘trestie, undiță’ – *cană*; *cannone* ‘tun’ – *canon*; *cantina* ‘beci’ – *cantină*; *confetti* ‘bomboane colorate pentru diferite ocazii’ – *confetti* ‘bucățele de hârtie’; *conto* ‘notă de plată, cont’ – *cont*; *cotoletta* ‘șnițel’ – *cotlet*; *curato* ‘îngrijit’ – *curat*; *detergente* ‘produs cosmetic pentru curățarea feței’ – *detergent*; *dormitorio* ‘cămin’ – *dormitor*; *esito* ‘rezultat’ – *exit*; *firma* ‘semnătură’ – *firmă*; *foulard* ‘eșarfă’ – *fular*; *gamba* ‘picior’ – *gambă*; *gara* ‘concurs sportiv’ – *gară*; *incinta* ‘însărcinată’ – *incintă*; *libreria* ‘bibliotecă personală și librărie’ – *librărie*; *licenziato* ‘concediat’ – *licențiat*; *macedonia* ‘salată de fructe’ – *macedonie*; *magazzino* ‘depozit’ – *magazin*; *mai* ‘niciodată’ – *mai*; *matto* ‘nebun’ – *mat*;

morbido ‘moale’ – *morbid*; *mostarda* ‘fructe confiate în sirop de muștar’ – *muștar*; *mostra* ‘expoziție’ – *mostră*; *nuca* ‘ceafă’ – *nucă*; *ordinare* ‘a comanda la restaurant/online, a ordona, a pune în ordine’ – *ordona*; *ospite* ‘oaspete și gazdă’ – *oaspete*; *panna* ‘smântână, frișcă’ – *pană*; *parenti* ‘rude’ – *părinți*; *posto* ‘loc’ – *post*; *prima* ‘înainte, premieră’ – *primă*; *roba* ‘lucruri, rufe’ – *robă*; *sciarpa* ‘fular’ – *eșarfă*; *stalla* ‘staul’ – *stal*; *stazione* ‘gară’ – *stație*; *subito* ‘imediat’ vs *subito* ‘îndurat’ – *subit*; *timbro* ‘ștampilă’ – *timbru*; *voto* ‘notă, vot’ – *vot*.

Spiritul creativ al limbilor română și italiană se manifestă printr-o bogăție remarcabilă de sinonime, expresii idiomatice și proverbe, acestea având grade diferite de echivalență: totală (*raccontare, narrare, riferire* – *a povesti, a nara, a relata*; *a spăla rufele murdare în familie* – *lavare i panni sporchi in famiglia*; *Chi cerca trova*. – *Cine caută, găsește.*), parțială (*discutere* ‘a vorbi în contradictoriu’, dar *a discuta* ‘a sta de vorbă’; *vendere fumo*, literal ‘a vinde fum’ – *a vinde gogoși*; *Chi troppo vuole, nulla stringe.*, literal ‘Cine vrea prea mult, nu adună nimic.’ – *Cine aleargă după doi iepuri, nu prinde niciunul.*) sau imposibilă, fiind vorba de unități lexicale sau frazeologice fără corespondent în limba română. În această ultimă categorie intră, pe de o parte, lexiculturemele italiene (de exemplu, *menefrehismo* sau *qualunquismo* ‘tipuri diferite de indiferență’, *apericena* ‘ritual social seral care presupune consumare unui *aperitivo* și a gustărilor care intră în costul băuturii’, *spaghetтата* ‘o masă improvizată noaptea târziu pentru prieteni, pe bază de paste’, *abbocco* ‘moleșea de după masă’, *dolce far niente* ‘filosofie italiană, arta de a savura în tihnă inactivitatea’), pe de altă parte, expresiile idiomatice (*fare la scarpetta*, literal ‘a face pantofior’, se referă la acțiunea de a șterge sosul din farfurie cu pâine în semn de apreciere a bucatelor; *Piove, governo ladro!*, literal ‘Plouă, guvern hoț!’; este o ironie la adresa guvernului care ar fi vinovat pentru orice merge prost; *A ogni morte di papa.*, literal ‘la fiecare moarte de papă’, înseamnă rar, dar sigur) și proverbele (*Natale con i tuoi, Pasqua con chi vuoi.*, în România ambele sărbători se petrec, în general, în familie, *Al contadino non far sapere quanto è buono il formaggio con le pere.*, literal ‘Nu-i spune țăranului cât de bună e brânza cu pere.’, adică să nu afle producătorul cât de valoros e produsul muncii sale ca să nu crească prețul). Astfel, vorbitorul italian va întâmpina dificultăți la transpunerea acestor idei în română, dar și la asimilarea lexiculturemele românești (*colivă, priveghi, toacă, doină, dor, mioritic*), a expresiilor (*a vedea cai verzi pe pereți, a călca în străchini, a spăla putina*) și proverbelor specifice limbii române (*Capul plecat sabia nu-l taie, dar nici soarele nu-l vede.*, *Nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimereste.*, *Până la Dumnezeu, te mănâncă sfinții.*).

Traducerea literală a colocațiilor italiene cu verbe precum *fare* ‘a face’ sau *prendere* ‘a lua, a prinde’ reprezintă o altă zonă de interferențe generatoare de calcuri pentru vorbitorul italian de limba română: *fare colazione* ‘a face mic dejun’ în loc de ‘a lua micul dejun’, *fare una domanda* ‘a pune o întrebare’, *fare la coda/fila* ‘a sta la coadă’, *fare un salto* ‘a da o fugă până la...’, *fare attenzione* ‘a fi atent’, *fare i biglietti* ‘a cumpăra bilete’, *fare benzina* ‘a alimenta cu benzină’;

prendere sole *‘a lua/prinde soare’ în loc de ‘a sta la soare’, *prendere il caffè* ‘a bea cafeaua’, *prendere sonno* ‘a adormi’, *prendere tempo* ‘a trage de timp’.

8. Aspecte pragmatice

Dincolo de aparența unei comunicări directe și efervescente, interacțiunea în limba italiană este, în esență, un exercițiu de echilibru între spontaneitate gestuală și rigoare formală, politețea și amabilitatea funcționând ca mecanisme esențiale de reglare socială. Succesul conversațional depinde, astfel, nu doar de stăpânirea lexicului, ci și de abilitatea de a naviga printre registre de politețe riguroase, strategii complexe de atenuare, marcatori discursivi și un management dinamic al schimburilor verbale.

Primele tratate de bune maniere – *Il Cortegiano* [Curteanul] (1528) al lui Baldassarre Castiglione și *Il Galateo overo de' costumi* [Codul bunelor maniere sau despre obiceiuri] (1558) de Giovanni Della Casa – au apărut în Italia în perioada Renașterii și au definit ceea ce numim „civilizație” în sens modern, transformând peninsula într-un reper al eleganței pentru întreaga Europă. În timp ce Castiglione introduce conceptul de *sprezzatura*, adică arta eleganței fără a arăta efortul depus, Della Casa stabilește primele reguli de comportament social, punând accentul pe considerația față de ceilalți, igienă și moderație.

8.1. Prezentare generală

Prima formă de interacțiune este salutul, limba italiană având o gamă variată de formule de salut atât pentru registrul formal (la întâlnire: *Buongiorno!*, *Buon pomeriggio!*¹², *Buonasera!*, *Buona notte!*; la despărțire: *Buona giornata!*, *Buona serata!*, *Arrivederci!*, *Arriverderla!* – extrem de formal), cât mai ales pentru cel informal (la întâlnire: *Ciao!*, *Ehilà, ciao!*, *Weilà! Buondì!*; la despărțire: *Ciao! Ciao!*, *Ci vediamo!*, *Ci sentiamo!*, *A risentirci!*, *Alla prossima!*, *A presto!*, *A più tardi!*, *A dopo!*, *A tra poco!*, *Sera!*, *Notte!*). O cale de mijloc este reprezentată de latinismul *Salve!*.

În context (semi-)informal, salutul este frecvent însoțit de gesturi de afecțiune, precum îmbrățișări și/sau două săruturi pe obraz, primul oferit întotdeauna pe obrazul stâng. În schimb, în context strict formal, gestul dominant este strângerea fermă de mână (practicată indiferent de sex), dublată de contact vizual și/sau de un apelativ (*Signora!*, *Signore!*, foarte rar *Signorina!*) sau de titlului profesional/academic al interlocutorului (*Dottore/ssa*, *Professore/ssa*, *Ingegnere*, *Avvocato*). Titlul de *Dottore/ssa* se aplică oricărui absolvent de studii superioare, nu doar medicilor sau doctorilor în științe.

¹² *Buon pomeriggio!* ‘Bună după-amiază!’ este un salut recent, încă neconsacrat, lansat de emisiunile radiofonice sau televizate (în cadrul cărora se folosește și salutul *Buon mattino!* ‘Bună dimineața!’) și menit să acopere intervalul de timp de după prânz și până la ora 16.00 când devine operativ salutul *Buonasera!*. De la o regiune la alta, însă, există multă incertitudine în privința orei de începere a acestui din urmă salut, care variază de la 13.00 sau chiar 12.30 (imediat după prânz) în Toscana și centrul Italiei, până la 16.00/17.00 (lăsarea serii) în alte regiuni nordice.

Spațiul personal este, de asemenea, mai redus decât în restul Europei, de aproximativ jumătate de braț față de un braț întins, iar atingerile ușoare pe umăr sau pe braț în timpul conversației, chiar și în contexte semi-formale, sunt un semn de implicare și empatie, nu o invadare a spațiului personal.

La o primă întâlnire, după prezentări și strângeri de mână, se folosesc formule standard de curtoazie, de la cele mai scurte/informale: *Piacere!*, cu replică *Piacere mio!*, până la cele mai lungi/formale: *Piacere di conoscerla!*, *Molto lieto/a!* 'Foarte încântat/ă!', *È un onore conoscerla!*.

În cultura comunicativă italiană, gestionarea actelor de vorbire potențial conflictuale, precum refuzurile, dezacordurile sau reclamațiile, este dominată de o preferință marcată pentru formele indirecte și atenuarea discursivă. Refuzurile tind să fie complexe, italienii recurgând adesea la strategii de evitare a confruntării directe. Protejarea legăturii interpersonale este susținută, de asemenea, prin scuze exprimate explicit și cu un apel constant la empatie (*mi dispiace* 'îmi pare rău'; *mi scusi/scusami tanto, credo ci sia un malinteso* 'scuzați-mă/scuză-mă, cred că este vorba de o neînțelegere'; *spero tanto non sia un problema* 'sper să nu fie o problemă'). Aceste strategii au rolul de a „îndulci” mesajul și de a asigura interlocutorul de bunele intenții ale vorbitorului, transformând chiar și un moment de criză într-un exercițiu de diplomatie. În mod similar, exprimarea protestelor sau a opiniilor divergente evită acuzațiile frontale, utilizând sistematic marcatori de subiectivizare de tipul *secondo me* 'după mine', *a mio avviso* 'după părerea mea', *credo/penso/ritengo che...* 'cred/consider că...', *per quanto mi riguarda* 'în ceea ce mă privește', care funcționează ca instrumente de moderare a impactului aserțiunilor și de menajare a interlocutorului. De asemenea, în pragmatica italiană, actul solicitării este abordat cu o precauție deosebită, vorbitorii recurgând sistematic la strategii de atenuare, înlocuind solicitările directe cu formule indirecte (*Sa dirmi per caso..., Sai mica dirmi...* 'Știi/Știi să-mi spui...') și modificatori prudenți, precum utilizarea condiționalului (*Mi aiuteresti a...? 'M-ai ajuta să...?', Le dispiacerebbe se...? 'V-ar deranja dacă...?')* (Bianchi 2003, 92-95). O trăsătură distinctivă a acestui sistem este recurgerea la „imperfectul de politețe”, existent și în română (*volevo sapere se...* 'voiam să știu dacă', *volevo comunicarle che...* 'voiam să vă comunic că...'), care operează o distanțare strategică față de realitatea imediată, ceea ce diminuează fermitatea solicitării (Sbisà 2010).

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Vorbitorul italian de limba română manifestă adesea tendința de a recurge doar la echivalentele românești ale salutarilor italienesti, ignorând saluturi autohtone foarte populare, precum: *Toate cele bune!* sau *Numai bine!*, din cauză că echivalentele acestora (*Tante belle/care cose!* și *Ti auguro ogni bene!*) sunt folosite foarte rar în spațiul italian. La fel de rară este și expresia *Cento di questi giorni!*, ce ar corespunde urării românești *La mulți ani!*, în contextul unei zile de naștere. De asemenea, vorbitorul italian va trebui să învețe urări automate

precum: *Sărut-mâna!* (formulă plurivalentă utilizată pentru exprimarea recunoștinței, ca formă de salut respectuos sau ca un „mulțumesc” mai familiar fără diferențiere de gen¹³), *Mulți înainte!* (răspuns la aflarea vârstei cuiva), *Să crești mare!* (răspuns la mulțumiri), *Să-ți fie de bine!* (urare la sfârșitul mesei) sau *Să-ți trăiască!* (urare când se vorbește despre copiii cuiva), *Casă de piatră!* (urare cu ocazia cununiei), inexistente în limba italiană.

Din ritualul de educație cotidiană și din primele etape ale unei interacțiuni scrise sau orale fac parte și *i convenevoli*, o fază de „încălzire”, trecerea directă la subiectul discuției fiind percepută în spațiul italian drept agresivă și lipsită de tact. Și cutuma comunicațională românească include o asemenea secvență preliminară, fără a-i atribui, însă, o pondere la fel de însemnată și caracterul de obligativitate. În context informal, această secvență începe cu nelipsita întrebare *Come stai?* ‘Ce faci?’ sau variante ale acesteia: *Come va?*, *Tutto bene?*; *Come va la vita?*, *Come te la passi?* ‘Cum îți merge?’. În economia interacțiunilor italiene, acest schimb de amabilități este cu atât mai important în context formal (de exemplu, înainte unui interviu pentru un loc de muncă sau înaintea unei întâlniri de afaceri), între necunoscuți, având rolul de a destinde atmosfera și de a pregăti un teren comun de înțelegere și respect reciproc. Se adresează întrebări de tipul: *Posso offrirle qualcosa da bere?* ‘Pot să vă ofer ceva de băut?’, *Ha fatto un buon viaggio?* ‘Ați călătorit bine?’, *Ha trovato traffico?* ‘Traficul a fost aglomerat?’, *Ha avuto difficoltà a trovare la sede della nostra ditta?* ‘V-a fost greu să găsiți sediul firmei?’ (Bertuccelli Papi 2010).

Cum se poate vedea mai sus, adresarea formală necesită folosirea pronumelor de politețe. Paradigma acestora a suferit multe modificări, restrângându-se în italiana actuală la două forme: *Lei*¹⁴ (pentru adresare către o persoană + verb la persoana a III-a singular) și *Voi* (pentru adresare către mai multe persoane + verb la persoana a II-a plural). În italiana (central-)meridională, forma *Voi* se folosește și la singular, în locul lui *Lei*. În acest context, la singular, interferențele pot fi: de tip verbal pentru vorbitorii italieni din nord (*Lei è molto gentile*. *‘Dumneavoastră e foarte amabil.’), de tip pronominal pentru vorbitorii italieni din (centru și) sud (*Voi siete molto gentile*. *‘Voi sunteți foarte amabil.’). Trebuie specificat că, în prezent, se observă o mai mică rigiditate în relațiile interpersonale din Italia, ceea ce determină o utilizare mult mai extinsă și mai rapidă a pronumelui *tu* (de exemplu, între șefi și subalterni, între colaboratori, parteneri de afaceri etc.).

Trăsături *sine qua non* caracteristici ale italianității sunt gesturile, marcatorii discursivi (*senti?* ‘auzi?’, *insomma* ‘în fine’, *cioè* ‘adică’, *praticamente*, *comunque* ‘oricum’) și intensificatorii pragmatici (*proprio* ‘chiar’, *davvero* ‘cu adevărat’, *addirittura* ‘de-a dreptul’). Aceste elemente sunt mult mai recurente în

¹³ Pentru o bună înțelegere a folosirii acestei formule, a se vedea Macari 2021: 167-169.

¹⁴ Există și o formă de plural *Loro*, dar se folosește extrem de rar, în italiana administrativă, fiind considerată foarte distantă/formală. În nordul Italiei, pronumele *Voi* pentru singular este perceput ca fiind arhaic sau specific perioadei fasciste (când *Lei* a fost interzis).

interacțiunile dintre italieni, funcționând ca instrumente de menținere a fluxului verbal și de ocupare a pauzelor conversaționale. Câteva interferențe în acest sens: vorbitorul italian va exporta gesturi inexistente în gestualitatea românească și este posibil să întâmpine greutăți în decodificarea anumitor expresii faciale românești; ca element de umplutură, va folosi mai degrabă *atunci*, în loc de *deci* (deoarece, în italiană frecvența lui *allora* o depășește cu mult pe cea a lui *quindi* sau *dunque*); va produce enunțuri precum: **Boh, alege tu!* (în italiană, interjecția *boh* însoțită de ridicarea umerilor denotă incertitudine); *Beh, ce să zic?* (*beh* fiind un instrument de suspensie sau atenuare).

O altă caracteristică importantă a interacțiunii spontane italiene este dinamica atipică de luare a cuvântului în cadrul unei conversații, marcată de un ton ridicat și de suprapuneri vocale frecvente. Ceea ce în alte culturi pare haos sau lipsă de educație, în italiană este o strategie de cooperare, unde suprapunerea funcționează ca instrument de co-construire a mesajului, semnalând participarea activă, entuziasmul și empatia ascultătorului.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii italiene L1 cu limba română L2

Reluăm sub formă de tabel cele mai importante provocări care provin din interferența dintre L1 și L2.

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- articularea sunetelor [ə] și [i]; - adăugarea unui [ə] la finalul cuvintelor românești care se termină cu consoană: <i>tradițional</i> *[tradit'tsjonalə]. - articularea puternică a <i>i</i>-ului ultrascort: <i>aici</i> *[a.'i:.tʃi]. - articularea sunetelor care lipsesc din repertoriul italian [h] și [ʒ] și a unor grupuri consonantice românești; - dublarea consoanelor *[bukku'ri:je] pentru <i>bucurie</i>, *['pjattsə] pentru <i>piață</i>; - falșii prieteni fonetici: it. <i>cinema</i> – rom. <i>cinemă</i>;
Morfologic	- identificarea genului neutru și falșii prieteni de gen: <i>il sistema</i> (m.) – <i>sistemul</i> (n.); <i>il mare</i> (m.) – <i>marea</i> (f.); - pluralul substantivelor; - declinarea substantivelor: <i>*Am telefonat la/lui băiat(ul).</i>; - cele patru articole ale limbii române; - acordul în gen, număr și caz al adjectivelor și poziționarea acestora; - verbele reflexive doar în italiană/română; - dativul posesiv și etic; - inserarea adverbului + timpuri compuse: <i>*Am deja făcut.</i>; - folosirea prepozițiilor;
Sintactic	- omiterea dublării clitice și a prepoziția <i>pe</i> + complement direct: <i>*Văd băiatul.</i>, <i>*Dau lui Mihai.</i>; - folosirea corectă a cliticelor, în italiană fiind foarte stabile: <i>ve lo do</i> 'vi-l dau', <i>ve la do</i> 'v-o dau', <i>ve l'ho dato</i> 'vi l-am dat', <i>ve l'ho data</i> 'v-am dat-o';

Nivel	Zone de interferență
	▪ dubla negație cu pronume nehotărât subiect: <i>Nessuno ti saluta.</i> ‘Nimeni nu te salută’; ▪ folosirea extinsă a infinitivului în locul conjunctivului; ▪ transpunerea conectorilor: <i>perché, che, quello che, ciò che</i>; ▪ hipercorectitudine verbală în română din cauza concordanței timpurilor în italiană;
Lexical	▪ calcuri: <i>*stendin, *panin, *Mă gălesc bine aici</i>; ▪ sensul unor verbe la diateză activă vs reflexivă: <i>trovare</i> ‘a găsi’ vs <i>trovarsi</i> ‘a se simți’; ▪ sensul verbelor polisemantice: <i>sapere</i> ‘a ști’ vs ‘a afla’; ▪ falșii prieteni; ▪ expresiile idiomatice, proverbele și lexiculturemele;
Pragmatic	▪ folosirea salutarilor și urărilor specifice limbii române: de exemplu, <i>Toate cele bune!, Să-ți fie de bine!</i>; ▪ folosirea pronumelui <i>dumneavoastră</i> + pers. a II-a pl.; ▪ exportarea unor marcatori discursivi în situații comunicative românești; ▪ componentă nonverbală mult mai puternică (gesturi multe, spațiu personal redus, contact vizual intens), dar o percepție a timpului mai relaxată; ▪ durata extinsă și importanța acordată schimbului inițial de amabilități (<i>convenevoli</i>); ▪ tutuirea (<i>darsi del tu</i>) aproape imediată, indiferent de vârstă, poziție socială.

10. Aspecte sociolingvistice

Situația lingvistică italiană este asemănătoare unui mozaic format din piese de diferite culori și mărimi (italiană comună, italiană regională, dialecte regionale, dialecte locale), fiecare cu o încărcătură afectivă și identitară foarte puternică. Totuși, dacă în trecut delimitarea dintre acestea era clar evidențiată, existând o scară ierarhică bine stabilită, în ultimii ani se poate observa o fluidizare, o estompare a contururilor și o evoluție spre un continuum lingvistic. Din acest motiv, referitor la repertoriul lingvistic al Italiei contemporane, în contextul unei răspândiri tot mai mari a limbii italiene în toate straturile populației, sociolingvistul Gaetano Berruto (2010: 204-211) propune înlocuirea conceptului de *diglosie* (un tip particular de bilingvism¹⁵ în care cele două varietăți de limbă coexistă într-o relație strict ierarhică și complementară), cu cel de *dilalie*. Similar diglosiei, și în dilalie există o varietate înaltă (italiana) și una joasă (dialectul sau limba minoritară). Diferența fundamentală constă în faptul că modelul rigid se flexibilizează prin suprapunerea funcțională a celor două coduri în situațiile informale. Astfel,

¹⁵ Se va păstra, însă, conceputul de bilingvism pentru regiunile autonome ale Italiei, acolo unde coexistă două limbi oficiale (de exemplu, italiana–franceza în Valle D’Aosta și italiana–germana în Trentino-Alto Adige).

italiana pătrunde în sfera privată și în socializarea primară, fiind folosită activ alături de dialect în conversația curentă, chiar dacă rămâne în continuare singurul cod acceptat pentru funcțiile oficiale și înalte.

Similar, fostul *campanilism* italian tinde să fie înlocuit de toleranță și de o deschidere din ce în ce mai mare spre ideea de „italianitate” și spre... limbile străine, româna fiind una dintre limbile străine studiate în universitățile italiene Bari Aldo Moro, Calabria, Napoli L'Orientale, Padova, Pisa, Sapienza di Roma, Torino, Udine¹⁶. Motivele pentru care vorbitorii italofooni aleg să studieze limba română sunt dintre cele mai variate, de la cele academice (dorința de a studia o altă limbă romanică pentru lărgirea orizontului cognitiv) la cele exploratorii (alegere instinctivă, din pură curiozitate), de la cele economice (părinți sau rude cu afaceri în România sau cu angajați români în Italia) la cele afective (iubit/ă, vecini, prieteni din România).

Descifrarea unei alte limbi/culturi pornind de la propria limbă poate fi o experiență plină de satisfacții, un proces care se transformă dintr-o simplă acumulare de cunoștințe într-o aventură de descoperire a rădăcinilor comune, ceea ce facilitează transferul de forme și structuri, și încurajează producerea activă de mesaje noi, transformând astfel intuiția lingvistică inițială într-o capacitate reală și creativă de comunicare.

Bibliografie

- AIR 2025: Associazione Italiana di Romenistica: <https://www.romenistica.unito.it/home-page> [accesat la 13.12.2025].
- Berruto 2003: Gaetano Berruto, *Le varietà del repertorio*, în Alberto A. Sobrero, *Introduzione all'italiano contemporaneo. La variazione e gli usi*, Editori Laterza, Roma-Bari, 2003/1993, p. 3-92.
- Berruto 2010: Gaetano Berruto, *Fondamenti di sociolinguistica*, Editori Laterza, Roma-Bari, 2010/2003.
- Bertinetto 2010: Pier Marco Bertinetto, *Fonetica*, în „Enciclopedia dell'Italiano (2010)”, Treccani, disponibil pe: [https://www.treccani.it/enciclopedia/fonetica_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/fonetica_(Enciclopedia-dell'Italiano)/) [accesat la 10.11.2025].
- Bertuccelli Papi 2010: Marcella Bertuccelli Papi, *Convenevoli*, în „Enciclopedia dell'Italiano (2010)”, Treccani, disponibil pe: [https://www.treccani.it/enciclopedia/convenevoli_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/convenevoli_(Enciclopedia-dell'Italiano)/) [accesat la 28.12.2025].
- Bianchi 2003: Claudia Bianchi, *Pragmatica del linguaggio*, Laterza, Roma-Bari, 2003.
- Canepari 1996: Luciano Canepari, *Manuale di pronuncia italiana*, Zanichelli, Bologna. 1996/1992.
- Canepari 2007: Luciano Canepari, *Manuale di pronuncia*, LINCOM, München, 2007/2003.
- Cuibus, Ivancu 2019: Daiana Cuibus, Emilia Ivancu, *Institutul Limbii Române. 20 de ani de tradiție și internaționalizare*, Sitech, Craiova, 2019, disponibil pe: <https://www.ilrro/transparenta-institutionala/evenimente/conferinte-i-l-r/> [accesat la 28.02.2026].

¹⁶ Pentru istoricul predării limbii române în aceste centre universitare, facem trimitere la Cuibus, Ivancu 2019: 107-139. Limba română a fost predată și la Universitatea Ca' Foscari din Veneția (a se vedea Firța-Marin, Surdu 2018), din 1884 până în 1891 și din 1998 neîntrerupt până în 2022.

- De Mauro 1991: Tullio De Mauro, *Storia linguistica dell'Italia unita*, Editori Laterza, Roma-Bari, 1991/1963.
- Firța-Marin, Surdu 2018: Aurora Firța-Marin, Loredana-Mihaiela Surdu, *Notizie sull'insegnamento di lingua, letteratura e cultura romena presso la Regia Scuola Superiore di Commercio, la Facoltà di Economia e Commercio e l'Università Ca' Foscari Venezia*, în Anna Cardinaletti, Laura Cerasi, Patrizio Rigobon (ed.), *Le lingue occidentali nei 150 anni di storia di Ca' Foscari*, Edizioni Ca' Foscari, Venezia 2018, p. 117-146, disponibil pe: <https://edizionicafofoscari.unive.it/it/edizioni/libri/978-88-6969-263-5/> [accesat la 13.12.2025].
- ISTAT 2026: Istituto Nazionale di Statistica, *L'uso della lingua italiana, dei dialetti e delle lingue straniere | anno 2024*, disponibil pe: <https://www.istat.it/comunicato-stampa/luso-della-lingua-italiana-dei-dialetti-e-delle-lingue-straniere-anno-2024/> [accesat la 21.02.2026].
- Italofonia.info 2026: <https://italofonia.info/> [accesat la 21.02.2026].
- Jinga 2004: Laurenția Jinga, *Grammatica romena per italiani*, prezentazione di Lorenzo Renzi, Edizioni dell'Orso, Alessandria, 2004.
- Macari 2021: Ileana Oana Macari, *Conversation and behavior codes*, în Ileana Oana Macari, Iulia Andreea Milică (ed.), *Romanian Culture – A Crash Course*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, 2021, p. 161-173.
- Marello 2000: Carla Marello, *Le parole dell'italiano. Lessico e dizionari*, Zanichelli, Torino, 2000/1996.
- Mengaldo 1994: Pier Vincenzo Mengaldo, *Le varietà dell'italiano*, în Idem, *Il Novecento. Storia della lingua italiana*, Il Mulino, Bologna, p. 87-111.
- Merlo 2007: Roberto Merlo, *Interferențe lingvistice italo-române. Studiu de caz*, în Nicoleta Borcea, Luminița Botoșineanu, Elena Dănilă, Cecilia Holban, Ofelia Ichim (coord.), *Români majoritari/români minoritari: interferențe și coabitări lingvistice, literare și etnologice*, Actele simpozionului internațional «Români majoritari/români minoritari: interferențe și coabitări lingvistice, literare și etnologice» (Iași, 19-21 settembre 2007), Iași, Editura Alfa, Iași, 2007, p. 235-270.
- Migliorini 1998: Bruno Migliorini, *Storia della lingua italiana*, introduzione di Ghino Ghinassi, Bompiani, Milano 1998/1987.
- Renzi 2003: Lorenzo Renzi, *Italiano e romeno*, în „Dacoromania”, Cluj-Napoca, serie nouă, nr. VII-VIII, 2002–2003, p. 197-208.
- Sala 2012: Marius Sala, *De la latină la română*, Editura Pro Universitaria, București, 2012.
- Sbisà 2010: Marina Sbisà, *Pragmatica*, în „Enciclopedia dell'Italiano (2010)”, Treccani, disponibil pe: [https://www.treccani.it/enciclopedia/pragmatica_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/pragmatica_(Enciclopedia-dell'Italiano)/) [accesat la 28.12.2025].
- Sensini 2007: Marcello Sensini, *La grammatica della lingua italiana*, con la collaborazione di Federico Roncoroni, Oscar Mondadori Editore, Milano, 2007/1997.
- Serianni 2003: Luca Serianni, *Italiano*, con la collaborazione di Alberto Castelvechi, glossario di Giuseppe Patora, Garzanti, Milano-Torino, 2003/1997.
- Serianni, Antonelli 2011: Luca Serianni, Giuseppe Antonelli, *Manuale di linguistica italiana. Storia, attualità, grammatica*, Bruno Mondadori, Milano-Torino, 2011.

Corina-Gabriela BĂDELIȚĂ este lector universitar doctor în cadrul colectivului de italiană al Facultății de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, unde din 2022 predă cursuri și seminare de lingvistică italiană, didactica limbii italiene, limbaje specializate, literatură italiană contemporană.

A publicat manuale de limba italiană, articole, capitole și studii în reviste de specialitate și volume colective, precum și teza de doctorat: *Mitul labirintului în proza italiană a secolului al XX-lea. Modelul greco-latin și valorificarea lui* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2019).

Între anii 2004–2006 și 2007–2014, a fost mai întâi bursieră „Nicolae Iorga”, revenind apoi, prin concurs național, ca responsabilă proiecte științifice și literare la Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția. Cu această ocazie, în cadrul colaborării dintre Institut și Universitatea Ca’ Foscari din Veneția, a fost lector de limba română (în primii doi ani) și apoi titulară a cursurilor de licență și masterat în limba și literatura română. Această schimbare de perspectivă didactică a condus la îndreptarea interesului său spre conceptele de interlimbă și transfer lingvistic din L1 spre L2 și spre mecanismele intercomprehensiunii romanice.

Vorbitorul japonez de limba română¹

SHINGO SUZUKI

Universitatea de Muzică din Tokyo (profesor emerit)

TAKESHI FUKUDA

Universitatea din Tokyo, Komaba, Școala doctorală de arte și științe

EIMI KAWASE

Universitatea din Tokyo, Komaba, Școala doctorală de arte și științe

Limba japoneză

1. Identificare și clasificare

Japoneza este o limbă născută în arhipelagul Japoniei. Din punct de vedere genealogic, aparține familiei limbilor japonezo-ryūkyūane. Alte limbi ale acestei familii sunt limbile ryūkyūane din insulele din sud-vestul Japoniei, precum și limba Hachijō, vorbită pe insulele Hachijō-jima și Aogashima, la sud de Tokyo (Hirako *et alii* 2024: 4). Primele materiale scrise în japoneză au utilizat caracterele chinezești; se consideră că pătrunderea acestor caractere în Japonia a avut loc în primele secole ale erei noastre, însă inscripțiile de pe obiecte funerare precum săbii și oglinzi devin numeroase abia din secolul al III-lea. Materialele scrise suficient de consistente pentru analiză apar însă doar după secolul al VII-lea (Satō 1995: 3-4).

Evoluția istorică a limbii japoneze este sistematizată de Satō (1995: 14) după cum reiese din Tabel 1 de mai jos. Din perioada Nara (710–794) până la Muromachi (1333–1603), japoneza consemnată în documente era varietatea folosită în centrele politice și culturale Nara și Kyoto, numită „limbă centrală” (Nomura 2019: 17-18). După mutarea capitalei la Edo (Tokyo) în perioada Edo (1603–1868), două varietăți devin reprezentative: limba din Edo și limba Kamigata (Kyoto–Osaka). Din secolul al XVIII-lea, acestea pot fi comparate prin documente scrise (Nomura 2019: 31-35). În perioada Meiji (1868–1912) se inițiază elaborarea unei limbi standard inteligibile în întreaga țară.

Periodizare	Periodizarea istoriei Japoniei	Correspondență cronologică	Centrul politic
Jōdai	Perioada pre-Nara	~794	Kinai
Chūko	Heian	794 ~1086	Kyoto

¹ Această lucrare a fost realizată cu sprijinul JSPS KAKENHI (Grant Number JP25KJ1138).

Periodizare	Periodizarea istoriei Japoniei	Correspondență cronologică	Centrul politic
Chūsei-Shoki	Heian (Perioada Insei) Kamakura	1086 ~1333	Kyoto Kamakura
Chūsei-Kōki	Muromachi	1333 ~1603	Kyoto
Kinsei	Edo	1603 ~1868	Tokyo
Gendai	Perioada post-Meiji	1868 ~	Tokyo

Tabel 1. Perioadele istoriei limbii japoneze (adaptat după Satō 1995: 14)

Dintre figurile emblematice din cultura L1 care au facilitat comunicarea interculturală cu L2, îl amintim pe Atsushi Naono, care a fost profesor la Universitatea din Tokyo, la Facultatea de Arte și Științe (~1989), apoi profesor și șef de catedră la secția de literatură a Universității Bunka Joshi Daigaku din Tokyo (~2004). Preocupările sale academice s-au concentrat pe predarea și cercetarea limbii, culturii și literaturii române. Pe plan pedagogic, în afara activității din cadrul propriei universități, a predat româna la Asociația de Prietenie Japonia-România și la Universitatea Waseda – prima instituție niponă care a reintrodus cursurile de limbă română după cel de-al Doilea Război Mondial. În special în aceste două instituții, a contribuit decisiv la formarea unei noi generații de specialiști și traducători japonezi în limba română. Opera sa scrisă cuprinde lucrări fundamentale precum *Romania-go no nyūmon* [Introducere în limba română] (Tokyo, 1977), *Romania-go jiten* [Dicționar român-japonez, japonez-român] (Tokyo, 1984) etc., la care se adaugă, ca rezultat al unei prodigioase activități de traducător, volume în limba japoneză de basme populare românești și opere semnate de autori canonici, precum Mihail Sadoveanu sau Mircea Eliade (Wikipedia editors 2023).

2. Statut și răspândire geografică

Japoneza este vorbită în principal în Japonia, dar și în fostele teritorii aflate sub administrație japoneză și în comunitățile de expatriați și emigranți. Deși nu există o lege care să o declare limbă oficială, japoneza standard funcționează de facto ca limbă oficială. În Japonia se mai vorbesc și limbile ryūkyūane, limba Hachijō, precum și limba ainu și limbajul semnelor japonez. Nu există statistici exacte privind numărul total al vorbitorilor, însă se estimează aproximativ 125 de milioane la nivel mondial (Ethnologue s.a.). Conform instituțiilor japoneze, în 2024 aproximativ patru milioane de persoane studiază japoneza în străinătate (Kokusai Koryu Kikin în curs de apariție).

3. Dialecte, graiuri și varietăți

În delimitarea dialectelor japoneze, clasificarea realizată de Tōjō Misao (1954), bazată pe fonologie, gramatică, vocabular și accent, rămâne utilizată pe scară largă. Limbile ryūkyūane și limba Hachijō, care erau considerate în trecut simple dialecte, sunt acum recunoscute ca limbi distincte (Heinrich *et alii* 2015).

Fig. 1 prezintă o versiune modificată a clasificării lui Tōjō, iar Fig. 2 arată distribuția pe hartă.

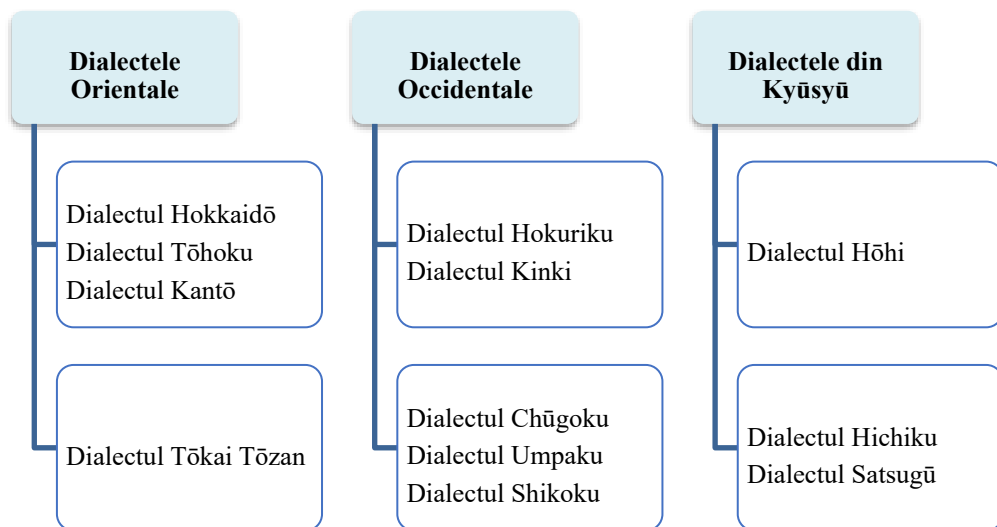

Fig. 1. Clasificarea dialectelor japoneze realizată de Tōjō Misao (1954) (adaptat parțial)

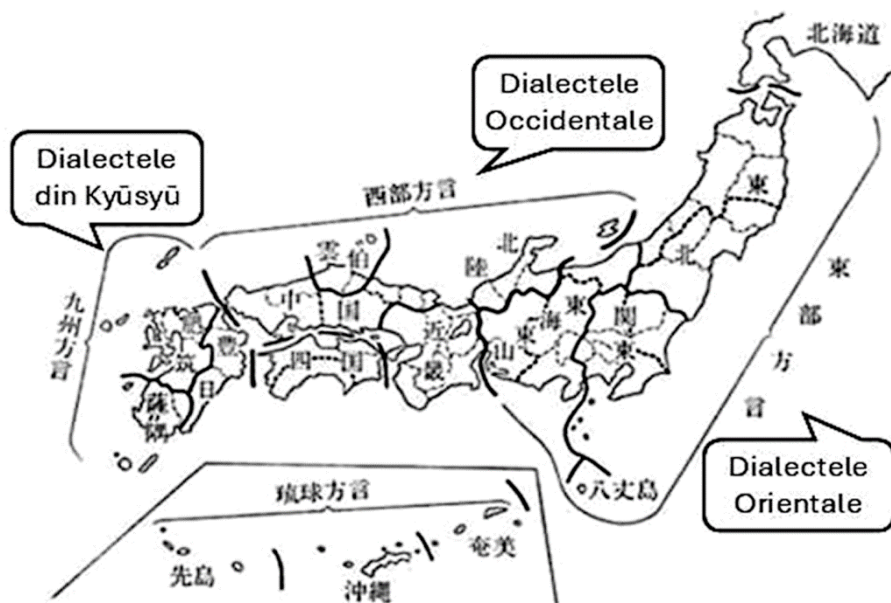

Fig. 2. Distribuția dialectelor japoneze (Abe 2015: 35)

În Japonia, opoziția dintre dialectele din Kansai și Kantō este percepută ca diferență reprezentativă (Satō 2002). Fonetic, devocalizarea vocalelor înguste la final de enunț este mai frecventă în Kantō, dar rară în Kansai. Morfologic, forma negației diferă: *nai* în est și *n* în vest. Cercetările recente arată diferențe între zone apropiate și regiuni îndepărtate precum Kinki (Kobayashi 2021).

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în contextul modernizării, a fost creată și predată limba standard „kokugo” (Osa 1998). Ueda Mannen a condus Comisia pentru Investigarea Limbii Naționale, înființată în 1902, promovând o normă bazată pe limba din Tokyo (Lee 1996). Odată cu standardizarea, au fost introduse și politici de reprimare a dialectelor (Kondō 2008).

4. Sistem de scriere

Scrierea japoneză s-a format prin preluarea caracterelor chinezești (*kanji*), folosite inițial pentru a reda sensul și, treptat, și sunetele limbii. Necesitatea notării fonetice a dus la apariția *hiraganei* (care se folosește astăzi pentru redarea desinențelor, scrierea particulelor etc.), iar *katakana* (pentru redarea, în principal, a termenilor împrumutați din limbile occidentale) a fost creată inițial ca sistem auxiliar pentru citirea textelor chinezești adaptate în japoneză. Astăzi, limba folosește un sistem mixt (*kanji-kana majiribun*), care îmbină logogramele cu silabarele. *Hiragana* și *katakana* au câte 46 de semne de bază, iar marele dicționar *Dai Kan-Wa Jiten* consemnează aproximativ 50.000 de *kanji*, dintre care 2.136 sunt *jōyō kanji* utilizați în viața cotidiană.

Interferențe ale limbii japoneze L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Limba japoneză se distinge printr-o organizare fonologică aparte, diferită de cea a limbilor silabice clasice, fiind încadrată în categoria limbilor bazate pe mora, unitatea minimă a timpului metric. Această unitate ritmică joacă un rol esențial în structurarea vorbirii, atât la nivel lexical, cât și prosodic. În japoneza standard, proeminența fonetică nu este marcată prin accent de intensitate, așa cum se întâmplă în multe limbi europene, ci prin variații ale înălțimii tonului. Astfel, japoneza este considerată o limbă cu accent de înălțime (*pitch accent*), în care diferențele semantice pot fi determinate de conturul tonal al cuvintelor. Pe lângă accentul lexical, japoneza utilizează intonația ca trăsătură suprasegmentală la nivelul propoziției. Aceasta se manifestă în special în interiorul enunțului și la finalul acestuia, unde părțile nefocalizate sunt rostite mai slab, iar cele focalizate cu o intensitate mai mare.

În japoneza standard pot fi identificate patru tipuri principale de intonație finală: neutră, interogativă ascendentă, emfatică ascendentă și ascendent-descendentă, la care se adaugă variantele plată și descendentă brusc (Kori 2020: 137). În prezența particulelor finale cu funcție pragmatică, aceste tipuri se combină, rezultând un sistem complex de zece posibilități tonale, generate de interacțiunea dintre modurile de legătură și contururile intonaționale (Todoroki 2016: 16-17).

Din punct de vedere segmental, japoneza standard distinge cinci vocale: /a, i, u, e, o/, dintre care /u/ se realizează frecvent ca o vocală aproape nerotunjită. Sistemul include două semivocale, /j/ și /w/, și un inventar de douăsprezece consoane de bază. Anumite consoane suferă procese de palatalizare sau modificare în funcție de vocala care urmează. Limba dispune, de asemenea, de patru morae speciale: consoana geminată /Q/, nazala finală /N/, vocala lungă /R/ și diftongul /J/. Sunt recunoscuți doar trei diftongi: *ai*, *oi* și *ui* (Kubozono 2016: 13). În ansamblu, japoneza favorizează o structură de silabă deschisă, cu unități fonotactice limitate, reflectând echilibrul său specific între simplitate segmentală și complexitate prozodică.

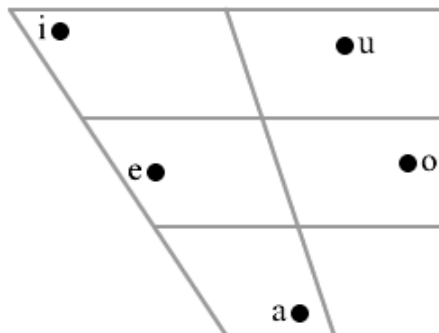

Fig. 3. Sistemul vocalic japonez (Connel 2025)

	Bilabial	Alveolar	Alveolo-palatal	Palatal	Velar	Uvular	Glottal	Special moras
Nasal	m	n	(ɲ)		(ŋ)	(ɴ)		/N/
Plosive	p b	t d			k g		(ʔ)	/Q/
Affricate		(ts) (dz)	(tɕ) (dʑ)					
Fricative	(ɸ) (β)	s z	(ɕ) (ʑ)	(ç)	(x) (ɣ)	(χ)	h (ɦ)	
Liquid		r						
Semi-vowel				j	w			

Tabel 2. Sistemul consonantic japonez (12 consoane – între paranteze sunt alofone – cu 2 morae speciale /Q/, /N/ și 2 semivocale) (Japanese phonology s.a.)

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Vocale. Limba română are 7 vocale, în timp ce limba japoneză are doar 5, lipsind vocalele /ɨ/ și /ə/ din română. În plus, în japoneză, fonemul vocalic /u/

se realizează ca [u], o vocală posterioară dar nerotunjită (v. Fig. 3), ceea ce poate provoca confuzie între vocala din limba română rotunjită u [u] și cea centrală î (= â) [i].

Prin urmare, vorbitorii nativi de japoneză tind să înlocuiască atât [u] cât și [i] cu vocala lor obișnuită [u] (de exemplu, *scund* [skund] și *când* [kınd] pronunțate *[skund] și, respectiv, *[kund]). De asemenea, deoarece în japoneză nu există vocala ă [ə], pentru vorbitorii nativi este dificil să distingă ă [ə] de a [a]. În consecință, au tendința de a pronunța [a] în loc de [ə]. Acest aspect ar putea constitui un obstacol în calea comunicării, făcând neclară distincția dintre prezentul și imperfectul verbelor la persoana 1 plural (de exemplu, *cântăm* și *cântam* ambele pronunțate *[kĩn'tam]) și cea dintre forma nearticulată și articulată pentru substantivele feminine la singular (de exemplu, *casă* și *casa* ambele *['kasa]).

Consoane. Limba japoneză nu conține opoziția fonemică dintre /r/ și /l/, pe de o parte, și dintre /b/ și /v/, pe de altă parte (v. Tabel 2). Din acest motiv, distincția auditivă și articulatorie între [r] și [l], precum și între [b] și [v], necesită antrenament. Spre deosebire de română, japoneza nu distinge fonemic între consoanele nepalatalizate și cele palatalizate, cum ar fi între *pom* [pom] și *pomi* [pomi]. Între aceste două cuvinte, forma de plural nearticulată *pomi* [pomi] este dificil de perceput și de pronunțat, așa că poate fi ușor confundată cu cea articulată *pomii* [pomi], care se termină cu vocala [i]. În plus, vorbitorii nativi tind să înlocuiască consoanele fricative z [z] și j [ʒ] cu cele africcate, așa cum se întâmplă în limba maternă (de exemplu, *zece* ['zetʃe] și *joi* [ʒoi] pronunțate *['dzetʃe], *[dʒoi]).

Structura silabei. Cu privire la pronunțarea diftongilor și a triftongilor, există tendința de a pronunța fiecare silabă separat în două sau mai multe silabe. De exemplu, cuvintele *deal* [de̞al] și *vreo* [vre̞o], ambele într-o singură silabă, tind să fie pronunțate **de-al* și **vre-o*. Acest lucru se întâmplă mai ales atunci când se citesc diftongii pe baza scrierii alfabetice (de exemplu, *oaie* ['o̞aie] care ar fi pronunțat eronat ca **o-a-i-e*. Din cauza structurii silabice japoneze (CV), când apare un grup consonantic (cum ar fi *l+b* în *alb*), există tendința de a insera vocale după fiecare consoană (de exemplu, *alb* este pronunțat *['alub̞u] cu inserția vocalei [u]).

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

În clasificarea lingvistică propusă de Wilhelm von Humboldt (1999/1836), limba japoneză este considerată o limbă aglutinantă, caracterizată printr-o structură gramaticală coerentă și sistematică. Ordinea tipică a cuvintelor este SOV (subiect–obiect–verb), iar relațiile sintactice și marcarea cazurilor urmează acest tipar general. Totuși, japoneza se distinge printr-o flexibilitate remarcabilă a ordinii elementelor în propoziție, flexibilitate posibilă datorită utilizării particulelor, care exprimă funcțiile gramaticale,

topicalizarea și focalizarea. Sistemul nominal japonez nu utilizează articole și nu prezintă mărci gramaticale pentru gen sau număr. Predicatul poate fi exprimat prin substantive, adjective nominale (*keijōshi*), adjective propriu-zise sau verbe. Substantivele și adjectivele nominale necesită copula *da*, în timp ce adjectivele și verbele se termină, în forma de dicționar, în vocalele *-i*, respectiv *-u*. Timpul, aspectul și modul sunt indicate prin sufixe și particule atașate predicatului, care suferă modificări morfologice specifice. Din punct de vedere gramatical, sistemul temporal distinge între trecut și non-trecut, iar aspectul este redat prin construcții compuse, determinate de aspectul lexical al verbului. Același radical verbal poate genera atât verbe tranzitive, cât și intransitive. Argumentele pot fi omise atunci când sunt recuperabile din context, iar pronumele complement direct nu sunt utilizate. Deși pronumele reflexive există, ele nu au rol în derivarea verbelor intransitive.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Când o regulă gramaticală din română nu are corespondent în limba japoneză, apar frecvent erori care necesită exercițiu, așa cum se întâmplă la articol, la declinarea substantivelor, la acordul adjectivelor și al participiilor trecute. Limba japoneză nu are articole, astfel că acestea tind să fie omise: **Mâncăruri n-au fost bune pentru mine*.², **Merg cu bicicletă*.³. Apar și omisiuni ale articolului nehotărât: **am fost japonez politicos*.⁴. În declinare sunt frecvente erorile la pluralul substantivelor neutre (scrierea **mite*⁵ în loc de *mituri*) și în acordul pluralului adjectivelor (**țări străini*⁶) sau uitarea acordului participiului (**noi eram urmărit*⁷). În plus, dativul, genitivul și articolul genitival provoacă dificultăți, și ele. Datorită faptului că limba japoneză nu exprimă funcțiile sintactice prin declinare, folosind pronumele personal la genitiv masculin singular *lui* cum ar fi o particulă genitivală, cursanții ar scrie **experiența lui scriitorul*⁸. Această eroare de sintaxă provine dintr-o confuzie funcțională între pronumele personal în genitiv (*lui*) și articolul genitival. În mintea cursantului vorbitor de limba japoneză, *lui* este perceput ca o particulă invariantă de posesie, funcționând ca un echivalent direct al particulei japoneze *no*. Această logică este

² Eguci 2015, §4.1 B. Majoritatea exemplelor de erori sunt citate din Eguci (2015). Eguci, vorbitor nativ de limba japoneză, analizează erorile frecvente folosind compunerile sale în limba română, redactate pe parcursul unui an de studii în România. Conform normelor, ar trebui indicate în text numărul paginii și al rândului de la care sunt preluate fragmentele, însă teza sa a fost eliminată la momentul pensionării profesorului său. Autorul acestui studiu a păstrat, din ferire, datele, dar acestea se află în format de fișier text și prin urmare, nu dispune de numerotare a paginilor. Din acest motiv, solicit permisiunea de a indica sursa în notele de subsol prin numărul capitolului și al subsecțiunii.

³ Eguci 2015, §4.1 B.

⁴ Eguci 2015, §4.1 B.

⁵ Eguci 2015, §4.1 C.

⁶ Eguci 2015, §4.2 F.

⁷ Eguci 2015, §4.3 T.

⁸ Eguci 2015, §4.2 G.

alimentată probabil de structurile corecte care implică nume proprii de persoane (de exemplu, *cartea lui Andrei*), unde *lui* stă într-adevăr între posesor și obiectul posedat. Extinzând această regulă la numele comune, studentul tinde să plaseze markerul *lui* între substantiv, rezultând structuri hibride precum **experiența lui scriitorul*. Astfel, el ignoră mecanismul flexiunii prin care posesia se marchează, în română, la finalul substantivului (*scriitorului*). Alte tendințe includ confuzie de conjugare între două subclase ale verbelor cu sufixul de infinitiv *-a* (*eu desen, tu deseni, el desenează...*⁹ în loc de *eu desenez, tu desenezi, el desenează...*) sau confuzie între două forme ale trecutului, perfectul compus și imperfect (**am lovit o doză care a fost pe stradă și roata s-a stricat*¹⁰ – în subordonata acestui exemplu scris de un japonez, se folosește perfectul compus în loc de imperfect). La verbele reflexive, studentul japonez tind să omită particula reflexivă în construcțiile intransitive (de exemplu, **Eu trezesc la ora 7.* în loc de *Eu mă trezesc...*), deoarece în limba sa maternă intransitivitatea este o proprietate lexicală inerentă a verbului, nu una marcată sintactic prin reflexiv. Astfel, studentul nativ de limba japoneză trebuie să învețe nu doar verbul, ci și necesitatea „dublării” subiectului prin pronumele reflexiv pentru a exprima acțiuni care, în japoneză, sunt acoperite de verbe de tip *ji-dōshi*.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Se observă că alegerea cazului complementului poate fi influențată de limba maternă. De exemplu, în loc de *m-a întrebat*, cu complementul în acuzativ, studentul vorbitor nativ de limba japoneză folosește frecvent dativul **mi-a întrebat*¹¹, din cauză că, în limba japoneză, complementul verbului *a întreba* este exprimat în dativ. Fiindcă japoneza este o limbă aglutinantă, vorbitorii recurg uneori la prepoziția *la* + acuzativ în locul dativului: **noi i-am spus „pa” la Maria*¹². Genitivul este înlocuit cu prepoziția *de* + acuzativ: **am întâlnit o fată la începutul de primăvară*¹³. La nivel sintactic apar alte interferențe, precum folosirea greșită a dativului experiențial: **oamenii de lângă mine le plac cântăreții tineri*¹⁴. Această eroare este o „simplificare strategică”. Cursantul păstrează substantivul în forma sa cea mai simplă (nominativ) și se bazează pe pronumele personal clitic (*le*) pentru a face legătura cu verbul, sperând că mesajul rămâne inteligibil. De fapt, studentul japonez încearcă să suprapună structura logică a limbii sale materne peste un sistem românesc complex, în acesta caz, dativul experiențial¹⁵. De

⁹ Exemplu elaborat pe baza lui Eguci 2015, §4.1 D.

¹⁰ Eguci 2015, §4.3 L.

¹¹ Eguci 2015, §4.1 D.

¹² Exemplu elaborat pe baza lui Eguci 2015, §4.1 B.

¹³ Eguci 2015, §4.2 G. La nivel regional și colocvial, și vorbitorii români ar utiliza aceste două structuri. În cazul celei de a doua, însă, vor spune *la început de primăvară*, nu **la începutul de primăvară*.

¹⁴ Eguci 2015, §4.2 K.

¹⁵ În limba japoneză, construcția frecvent utilizată care exprimă preferința nu recurge la dativul experiențial ca limba română (*a plăcea*), nici la verbele tranzitive ca limba engleză (*like*). În această construcție a limbii japoneze, printr-o particulă plasată după substantiv,

asemenea, pronumele relativ poate fi folosit greșit, ca în **Îmi place desenul lui Mucha care eu îl imit*.¹⁶ Apar și probleme în alegerea ordinii cuvintelor, de exemplu **definiția nu-i corectă absolut*¹⁷ sau **obiceiuri cele mai interesante*¹⁸. În plus, omisiunea cliticelor dublate: **am mâncat cina pe care mama mea a făcut*¹⁹. Pe de altă parte, la subiectul inclus și la concordanța timpurilor, apar transferuri pozitive, fiindcă aceste sisteme gramaticale din japoneză sunt relativ similare cu cele din română.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Tabelul prezentat ilustrează numărul de cuvinte necesar pentru a înțelege aproximativ 90% din totalul unităților lexicale distincte identificate în corpusurile analizate pentru diverse limbi. Limba japoneză necesită în jur de 10.000 de cuvinte pentru atingerea acestui prag de comprehensiune, un număr relativ ridicat în comparație atât cu limbile occidentale, cât și cu alte limbi est-asiatice. Această particularitate reflectă structura complexă a lexicului japonez și diversitatea surselor sale istorice.

Limba franceză	Limba engleză	Limba spaniolă	Limba chineză	Limba coreeană	Limba japoneză
3000 (92,8%)	3000 (90,0%)	4000 (91,3%)	5000 (91,7%)	5000 (89,3%)	10000 (91,7%)

Tabel 3. Numărul de cuvinte necesar pentru a înțelege aproximativ 90%

(elaborat pe baza lui Urabe 2011: 81 și Tanaka 1978: 33)

Pornind de la observația conform căreia limitarea vocabularului favorizează abstractizarea și eficiența operațională (Watanabe 2018), bogăția lexicală a limbii japoneze poate fi interpretată ca un indicator al gradului ridicat de specificitate semantică și al complexității diferențierilor de sens. Totuși, studiile statistice arată că aproximativ 45% dintre cuvintele distincte apar o singură dată într-un corpus, fapt ce sugerează o concentrare funcțională a uzului lexical într-un set relativ restrâns de termeni frecvenți (Kubota 1989).

Din punct de vedere etimologic, vocabularul japonez este împărțit, în mod tradițional, în patru categorii principale:

- (1) *wago* – care cuprinde cuvintele native japoneze;
- (2) *kango* – reprezentând împrumuturile din limba chineză;

experiențatorul funcționează ca temă, iar obiectul preferat este realizat în cazul nominativ: Experiențator-*wa* (temă) Obiect-*ga* (nominativ) *sukida* (*like* în mod semantic dar nu este verb, ci este adjectiv).

¹⁶ Eguci 2015, §4.2 I.

¹⁷ Eguci 2015, §4.2 J.

¹⁸ Eguci 2015, §4.3 R.

¹⁹ Eguci 2015, §4.2 I.

(3) *gairaigo* – termenii împrumutați din alte limbi, în special occidentale;

(4) *konshugo* – cuvinte hibride rezultate din combinarea elementelor din categoriile anterioare.

Conform dicționarului *Shinsen Kokugo Jiten* (ediția a 9-a), majoritatea celor aproximativ 76.000 de cuvinte generale înregistrate sunt de origine chineză, realitate explicată prin utilizarea extensivă a termenilor *kango* în domeniile academic și filosofic. În procesul de modernizare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Japonia a tradus concepte occidentale prin intermediul compuşilor sino-japonezi, care ulterior s-au răspândit și în China, Taiwan și Coreea (Shen 2008). În perioada modernă, cele mai multe împrumuturi provin din limba engleză, iar mecanismele morfologice ale limbii japoneze permit integrarea acestora prin procese productive de derivare și nominalizare, contribuind astfel la dinamismul și adaptabilitatea lexicului japonez.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Interferența la nivel lexical poate proveni des din traducerea directă a cuvântului japonez. De exemplu, *puțină ploaie*²⁰ în loc de *secetă* s-ar putea explica prin traducerea directă al cuvântului japonez *Mizubusoku* care conține două componente *Mizu* și *Busoku* (*apă* + *lipsă*). Pe lângă greșelile cauzate de structura lexicală a limbii materne, pot apărea și greșeli rezultate din analogii cu cuvintele limbii române. Astfel, vorbitorii nativi de japoneză ar spune **vorbicioasă* în loc de *vorbăreață*. Această greșeală poate apărea prin analogie cu altele adjective calificative care au sufixul *-ios* din *pofticios*, *băgăcios*, *vicios*, *capricios* etc. La nivel lexical, apar erori frecvente în selectarea termenilor adecvați contextului, în special în cazul unităților lexicale cu sensuri apropiate (cvasi-sinonime). Această dificultate de a distinge nuanțele semantice între cuvinte înrudite duce la utilizarea unor termeni care, deși corecți din punct de vedere formal, sunt improprii contextului specific: **deși am numărat nesperios*, *am găsit nouă*²¹ în loc de *deși am numărat superficial*, *am găsit nouă*. De asemenea, în alegerea conjuncțiilor: **asemenea povești sunt un fel de echipament care face cititorii să trăiască experiența scriitorilor, și tehnica de a construi acest echipament e literatura*²² în loc de *asemenea povești sunt un fel de echipament care face cititorii să trăiască experiența scriitorilor, iar tehnica de a construi acest echipament e literatura*.

De asemenea, o altă particularitate diagnosticată frecvent este suprasolicitarea adverbului *asa*, pe care cursanții nativi de limba japoneză îl utilizează ca substitut universal pentru structuri sintactice mai complexe. Din perspectiva studentului japonez, *asa* funcționează ca un echivalent funcțional al deicticului *sō*, fiind preferat deoarece este un termen invariant care permite evitarea flexiunii complicate a pronumelor demonstrative (de exemplu, **vreau*

²⁰ Eguci 2015, §4.1 C.

²¹ Exemplu elaborat pe baza lui Eguci 2015, §4.2 J.

²² Eguci 2015, §4.2 H.

aşa în loc de *vreau asta*). Această strategie de simplificare se extinde şi asupra complementelor circumstanţiale de mod, rezultând formulări precum: *Totuşi, aşa se schimbă gândurile oamenilor. În locul variantelor analitice mai precise, ca în acest mod sau în felul acesta*. Deşi mesajul rămâne inteligibil, acest transfer de tip *kore/sore/are* (trei pronume demonstrative în limba japoneză) către un singur adverb românesc conferă discursului un ton excesiv de informal şi o anumită monotonie lexicală, trădând dificultatea de a integra deicticele care necesită acord în gen şi caz. Ca un alt aspect al dificultăţilor la nivel lexical în limba română pentru vorbitorii nativi de japoneză, trebuie considerate cele provocate de cultura şi specificul lingvistic. Pentru cursanţii din spaţiul european, anumite cuvinte sau expresii pot fi uşor înţelese prin analogie cu limba maternă. În schimb, pentru vorbitorii de japoneză, a căror limbă este tipologic diferită, astfel de analogii nu sunt posibile fără explicaţii suplimentare. Această problemă, în funcţie şi de măsura în care cursanţii posedă cunoştinţe despre limbile europene, ar putea apărea într-un câmp lexical larg, nu numai la expresii metafore precum *a pune carul înaintea boilor*, ci chiar şi la vocabularul de bază. Dacă aceste explicaţii lipsesc în clasă, ele pot duce la sentimente de excludere sau izolare în procesul de învăţare.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Japoneza dispune de un sistem gramatical complex, în care politeţea constituie o componentă centrală a organizării discursului. Vorbitorii trebuie să aleagă între un stil neutru, lipsit de marcaj explicit al politeţii, şi un stil politicos, în care relaţiile sociale sunt codificate lingvistic. Sistemul onorific al japonezei include *keigo* absolut, determinat de relaţia dintre vorbitor şi referent, precum şi *keigo* relativ, definit în cadrul relaţiei dintre vorbitor, referent şi interlocutor (Sawada 2022: 114-115). *Keigo* relativ poate fi clasificat în trei tipuri principale: tipul ierarhic, bazat pe diferenţele de statut social dintre vorbitor şi interlocutor; tipul interior–exterior, influenţat de apartenenţa la aceeaşi comunitate; şi tipul de apropiere–distanţare, determinat de gradul de familiaritate dintre participanţi (Sawada 2022: 167).

Alt aspect distinctiv al japonezei este existenţa unor particule care apar exclusiv în poziţie finală de propoziţie sau frază şi care au funcţii pragmatice importante. Printre cele mai reprezentative se numără particula *yo*, care marchează o diferenţă de cunoaştere între vorbitor şi interlocutor şi solicită ajustarea acesteia (Hasunuma 1996: 384), precum şi *ne*, care confirmă concordanţa informaţiilor sau a bazei comune de cunoaştere (Nakamura 2006: 20-27). În plus, anumite elemente cu origine subordonatoare au ajuns să dobândească funcţii pragmatice în poziţie finală, precum conjuncţia adversativă *kedo* (Nakayama, Ichihashi-Nakayama 1997) şi marcatorul citativ *tte* (Kato 2010), fenomen prin care elementele non-finale capătă utilizări speciale, acest lucru fiind atestat şi în numeroase alte limbi (Hancil *et alii* 2015).

În domeniul conversației, se remarcă frecvența și poziționarea semnalelor de acompaniament (*aizuchi*). Conform studiilor, acestea apar aproximativ de două, uneori chiar de trei ori mai des în japoneză decât în engleză (Maynard 1993: 157), varietatea lor fiind considerabilă. În conversațiile japoneze, aceste semnale sunt frecvent suprapuse peste vorbirea interlocutorului, chiar înainte ca acesta să își încheie propoziția, spre deosebire de engleză, unde sunt plasate predominant între momentele de succesiune a replicilor (Takagi *et alii* 2015: 82–86).

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

În ceea ce privește exprimarea propunerilor, vorbitorii nativi de japoneză tind să interpreteze *De ce nu vii la 5?* nu ca o invitație din partea vorbitorului, ci mai degrabă ca o întrebare literală despre motivul pentru care interlocutorul nu vine la acea oră. De asemenea, atunci când în locul imperativului se folosește construcția *vrei să...?* pentru a formula o cerere – de exemplu, în loc de *Închide geamul!*, se spune *Vrei să închizi geamul, te rog?* (Vasilescu 2008, 856 l. 31) pentru a-i oferi interlocutorului posibilitatea de a refuza – vorbitorii nativi de japoneză pot interpreta și această expresie în sens literal, ca pe o întrebare despre dorința interlocutorului de a închide geamul. Pe de altă parte, atunci când vorbitorii nativi de japoneză formulează o cerere de acest tip, ei tind să folosească mai frecvent construcția *poți să...?*, precum *Poți să-mi dai sarea?* (Vasilescu 2008: 856 l.11), și nu *vrei să...?*.

Totodată, în timpul unei conversații, există și diferențe culturale în ceea ce privește expresiile faciale. Japonezii au tendința de a nu-și manifesta emoțiile negative pe chip, în special sentimente precum disconfortul sau iritarea. Aceste emoții, în cadrul unei conversații între japonezi, sunt interpretate ca un semn de neplăcere sau de iritare față de interlocutor și, prin urmare, sunt considerate lipsite de politețe. Din acest motiv, japonezii afișează relativ des un zâmbet atunci când vorbesc și, uneori, este dificil de citit emoțiile din expresiile lor faciale. De asemenea, în comunicarea cu românii, care își exprimă emoțiile pe chip într-un mod mai direct, pot apărea neînțelegeri din cauza diferențelor de interpretare privind cui îi sunt adresate expresiile de neplăcere sau iritare. Să ne imaginăm situația în care un japonez îi cere unui prieten român să-i explice diferența semantică între două expresii apropiate, cum ar fi *Am doar o carte.* și *N-am decât o carte.* În această situație, cu sau fără verbalizare, fizionomia românului ar putea reflecta efortul de găsire a unei explicații clare, însă japonezul ar putea interpreta respectivele expresii faciale ca pe un semn că interlocutorul nu dorește să-i accepte cererea. O explicație ar putea fi faptul că, în cultura japoneză, un refuz este rareori verbalizat direct (prin *nu*), fiind adesea comunicat prin tăceri sau expresii faciale care sugerează dificultatea.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii japoneze L1 cu limba română L2

Probleme tipice: Interferențele lingvistice în procesul de învățare a limbii române de către vorbitorii nativi de japoneză, apar la mai multe niveluri: fonetico-fonologic, morfologic, sintactic, lexical și pragmatic, fiind generate în principal de diferențele structurale majore dintre cele două limbi. La nivel pragmatic, interferențele pot genera chiar și situații de blocare a comunicării. Pentru a asigura o receptare corectă a mesajului, este esențial ca înțelegerea limbii materne a cursantului să fie dublată de o bună percepție a normelor sale culturale.

Transfer negativ sau pozitiv: Referitor la transferul negativ, vorbitorii nativi de limba japoneză au tendința de a produce nu numai erori provocate de interferențele cu limba lor maternă, ci și unele cauzate de influența limbilor străine pe care deja le-au învățat, mai ales limba engleză. Aceste erori se manifestă la multiple niveluri gramaticale: utilizarea prepozițiilor (**la noapte*²³ provenind din *at night*, în loc de *noaptea*), sintaxa pronumelui relativ *care*, utilizat la fel ca englezescul *that* (**desenul lui Mucha care eu îl imit*²⁴ prezentat deja la 6.3), omisiunea conjuncției subordonatoare *că*, prin analogie cu posibilitatea elidării lui *that* din engleză (**acum am realizat și în România sunt așa*²⁵ în loc de *acum am realizat că și în România sunt așa*), și chiar tendința de a omite auxiliarul la timpurile compuse, eroare care reflectă structura prezentului perfect (*have* + participiu trecut) din engleză (**mereu am desenat și jucat jocuri*²⁶). Astfel de exemple ilustrează un fenomen lingvistic complex, interferența terțiară, prin care studentul japonez nu raportează româna doar la limba sa maternă, ci folosește engleza ca „limbă-punte”, transferând în mod eronat structuri ale acesteia în română.

Recomandări. În procesul învățării oricărei limbi străine, vorbitorii nativi de limba japoneză demonstrează, de regulă, competențe privind producția scrisă și receptarea mesajului scris superioare mediei, asimilând riguros structurile morfosintactice. Totuși, la nivelul competenței de comunicare orală, performanța este adesea limitată de un timp de procesare mai lung și de o prudență excesivă în exprimare. Această discrepanță face ca un student cu o participare redusă la activitățile de comunicare orală din clasă să obțină rezultate remarcabile la evaluările care vizează competența gramaticală și calitatea compoziției scrise. Discrepanța dintre competența scrisă și cea orală este semnificativ generată de distanța tipologică extremă dintre L1 și L2. Diferențele lexicale majore și topica aproape inversă (SOV în japoneză față de SVO în română) impun un timp de procesare mai lung pentru structurarea mentală a frazei. Din punct de vedere didactic, această realitate necesită o

²³ Eguci 2015, §4.1 B.

²⁴ Eguci 2015, §4.2 I.

²⁵ Eguci 2015, §4.2 H.

²⁶ Eguci 2015, §4.3 U.

eșafodare (*scaffolding*) care să reducă anxietatea și să-l ajute pe student să depășească blocajele.

1. Etapa de pre-învățare: furnizarea vocabularului tematic specific înainte de inițierea discuției, pentru a reduce efortul de căutare lexicală;
2. Etapa de reflecție: acordarea unui interval de timp pentru luarea de notițe personale, permițând cursantului să își stabilizeze ideile în scris;
3. Etapa de activare: încurajarea participării la discuție abia după ce fundamentul cognitiv a fost consolidat.

10. Aspecte sociolingvistice

Percepțiile japonezilor despre limba română sunt diverse, dar majoritatea spun că simt dificultăți mai ales din cauza ordinii cuvintelor, diferită de cea a limbii lor materne, în timp ce pronunția și ortografia li se par relativ ușoare. Interacțiunea în limba română pare să genereze o schimbare de atitudine în cursanții vorbitori de limba japoneză, aceștia manifestând o deschidere și o vivacitate specifice temperamentului românilor. Pe de altă parte, persoanele bilingve au percepții mai profunde despre fiecare limbă, așa cum reiese din rândurile de mai jos²⁷:

Japoneza mi se pare o limbă mai frumoasă – sunt multe cuvinte profunde intraductibile în japoneză. Română mi se pare, în schimb, mai expresivă și gramatical dificilă. Mi se pare că scriu mai bine în română, dar vorbesc mai bine în japoneză. Când stau un timp mai lung în România, româna mea devine mai bună, iar aceeași chestie se întâmplă când stau în Japonia. [...] Nu m-am gândit niciodată ce semnifică limbile pentru mine. Sunt o unealtă utilă. În același timp, întotdeauna am avut un sentiment al impostorului – nu am depus un efort pentru a le învăța, am avut un mediu care mi-a permis să le vorbesc pe ambele. Astfel că, deși sunt conștient de cât de mult mă ajută cele două limbi, am avut mereu un sentiment mixat. Limba română este o limbă grea gramatical. Foarte întortocheată – puțin accesibilă. Mi se pare o limbă expresivă, pentru că ai flexibilitatea de a folosi aceleași cuvinte în momente diferite [...].

În Japonia, doar două universități au în oferta educațională programe de studiere a limbii române. Pe lângă acestea, există cursuri publice, afiliate unor instituții universitare și organizate de diverse asociații de schimburi culturale. De aceea, vârsta cursanților înscriși la cursurile de limbă română din Japonia este diversă, aceștia fiind de la studenți până la pensionari. Motivele pentru studierea limbii române sunt extrem de diverse, acoperind un spectru larg de interese: de la legăturile de familie (căsătoria cu cetățeni români) și interesele academice (cercetători interesați de spațiul românesc), până la pasiunea pentru studiul limbilor străine în general. Un segment important este reprezentat de

²⁷ Deși limba română folosită de el poate include unele elemente ușor nefirești pentru vorbitorii nativi, o cităm așa cum este în original.

foștii studenți care au beneficiat de burse în România sau persoane care, în urma unor călătorii, au dezvoltat un interes pentru cultura și limba română.

În ceea ce privește dinamica bilingvismului, vorbitorii nativi de japoneză utilizează limba română preponderent în cadrul interacțiunilor cu comunitățile românești din Japonia. Aceeași tendință de restrângere a uzului lingvistic se observă și în rândul românilor stabiliți în Japonia, care, în afara acestor nuclee comunitare, folosesc limbi de circulație internațională sau limba partenerului în familie și japoneza sau engleza în mediul profesional. O situație particulară apare în ceea ce privește educația copiilor din familiile mixte: deși unii părinți optează pentru transmiterea limbii române, în multe cazuri copiii sunt educați exclusiv în japoneză. Ulterior, odată ajunși la vârsta adultă, mulți dintre aceștia manifestă dorința de a-și recupera identitatea lingvistică, începând să studieze româna ca limbă străină.

Bibliografie

- Abe 2015: Abe Seiya, *Hōgen kukakuron to hōgen kyōkaisen to hōgen ken no kenkyū*, în „Jinbun”, No. 13, 2015, p. 21-55.
- Connell 2005: Jeffrey Connell, *File: Japanese vowel chart.png*, în *Wikimedia Commons*, disponibil pe: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Japanese_vowel_chart.png [accesat la 16.12.2025].
- Eguci 2015: Yuu Eguci, *Lucrare de licență a universității din Hirosaki*, Universitatea din Hirosaki, Hirosaki, 2015.
- Ethnologue s.a: Ethnologue, *What are the top 200 most spoken languages?*, disponibil pe: <https://www.ethnologue.com/insights/ethnologue200/> [accesat la 25.10.2025].
- Hancil *et alii* 2015: Sylvie Hancil, Margje Post, Alexander Haselow, *Introduction: Final particles from a typological perspective*, în Sylvie Hancil, Margje Post, Alexander Haselow, *Final Particles*, De Gruyter Mouton, Berlin, 2015, p. 3-36.
- Hasunuma 1996: Akiko Hasunuma, *shūjoshi yo no danwakinō*, în Isao Ueda, Yuriko Sunakawa, Kenichi Takami, *Koizumi Tamotsu hakushi koki kinen ronbunshū Gengo tankyūno ryōiki*, Daigaku Syorin, Tokyo, 1996, p. 383-395.
- Heinrich *et alii* 2015: Patrick Heinrich, Shinsho Miyara, Michinori Shimoji, *Handbook of the Ryukyuan languages: history, structure, and use*, Berlin, De Gruyter Mouton, 2015.
- Hirako *et alii* 2024: Tatsuya Hirako, Yosuke Igarashi, Thomas Pellard, *Nihongo ryūkyū shogo niyoru rekishi hikaku gengogaku*, Iwanami Shoten, Tokyo, 2024.
- Humboldt 1999: Wilhelm von Humboldt, *On language: On the diversity of human language construction and its influence on the mental development of the human species*, traducere de Peter Heath, Cambridge University Press, Cambridge, 1999. [Wilhelm von Humboldt, *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*, Dümmler, Berlin, 1836.]
- Japanese phonology s.a.: *Japanese phonology*, în *Wikipedia*, disponibil pe: https://en.wikipedia.org/wiki/Japanese_phonology [accesat la 16.12.2025].
- Kato 2010: Yoko Kato, *Hanashi kotoba niokeru in'yō hyōgen: in'yō hyōshikini chūmokushite*, Kurosio Publishers, Tokyo, 2010.

- Kobayashi 2021: Takashi Kobayashi, *Gengo kōdōno chiriteki keikō: honshono matome toshite*, in Takashi Kobayashi, *Zenkoku chōsa niyuru gengo kōdōno hōgengaku*, Hituzi Syobo, Tokyo, 2021, p. 327-338.
- Kondō 2008: Kenichiro Kondō, *Kindai okinawa niokeru hōgenfudano shutsugen*, in Kondo Kenichiro, *Hōgenfuda: Kotobatoshintai*, Shakaihyoronsha, Tokyo, 2008, p. 17-52.
- Kori 2020: Shiro Kori, *Nihongono intonēshon: Shikumito ondoku rōdokueno ōyō*, Taishukan Publishing, Tokyo, 2020.
- Kokusai Koryu Kikin (în curs de apariție): Kokusai Koryu Kikin, *Kaigaino nihongo kyōikuno genjō 2024 nendo kaigai nihongo kyōiku kikan chōsa yori*.
- Kubota 1989: Tomio Kubota, *Kihongo kisogo*, in Fumio Tamamura, *Nihongono goi imi (jō)*, Meiji Shoin, Tokyo, 1989, p. 141-166.
- Kubozono 2016: Haruo Kubozono, *Nihongono nijū boin*, in vol. The Phonological Society of Japan, *Gendai on'inronno dōkō: Nihon on'inron gakkai 20 shūnen kinen ronbunshū*, Kaitakusha, Tokyo, 2016, p. 22-25.
- Lee 1996: Younsuk Lee, *'Kokugo' toiu shisō: Kindai nihonno gengo ninshiki*, Iwanami Shoten, Tokyo, 1996.
- Maynard 1993: Senko K. Maynard, *Kaiwa bunseki*, Kurosio Publishers, Tokyo, 1993.
- Nakamura 2006: Wataru Nakamura, *Nihongono joshi ne no kinōto goyōronteki aimaisē*, in „Goyōron kenkyū”, Vol. 8, 2006, p. 15-32.
- Nakayama, Ichihashi-Nakayama 1997: Toshihide Nakayama, Kumiko Ichihashi-Nakayama, *Japanese kedo: Discourse genre and grammaticization*, in „Japanese Korean Linguistics”, Vol. 6, 1997, p. 37-44.
- Nomura 2019: Takashi Nomura, *Nihongo 'standard'no rekishi: Hanashi kotoba kaki kotoba hyōki*, Kodansha, Tokyo, 2019.
- Osa 1998: Osa Shizue, *Kindai nihonto kokugo nashonarizumu*, Yoshikawa Kōbunkan, Tokyo, 1998.
- Satō 1995: Takeyoshi Satō, *Kaisetsu*, in Takeyoshi Satō, *Gaisetsu nihongono rekishi*, Asakura Publishing, Tokyo, 1995, p. 1-15.
- Satō 2002: Ryoichi Satō, *Okuni kotobawo shiru hoogenno chizuchō*, Shogakukan, Tokyo, 2002.
- Sawada 2022: Jun Sawada, *Nihongo kēgono um'yō nikansuru goyōronteki kenkyū*, in Yasuhiro Kondo, Jun Sawada, *Kēgono bumpōto goyōron*, Kaitakusha, Tokyo, 2022, p. 114-182.
- Shen 2008: Guo-Wei Shen, *Chūgoku niokeru kindaichino juyōto nihon*, in Guo-Wei Shen, *Kanji bunkaken shogengono kindai goino kēsē*, Kansai University Press, Osaka, 2008, p. 1-41.
- Takagi et alii 2015: Tomoyo Takagi, Yuri Hosoda, Emi Morita, *Kaiwa bunsekino kiso*, Hituzi Syobo, Tokyo, 2015.
- Tanaka 1978: Akio Tanaka, *Kokugo goiron*, Meiji Shoin, Tokyo, 1978.
- Tōjō 1954: Misao Tōjō, *Nihon hogengaku*, Yoshikawa Kōbunkan, Tokyo, 1956.
- Todoroki 2016: Yasuko Todoroki, *shūjoshino onchōno kijutsu hōhō nitsuite*, in „Nihongogaku”, Vol. 35, No. 11, 2016, p. 12-23.
- Urabe 2011: Masami Urabe, *Nihongo kyōikushi niokeru nyūmonki kyōkashono kiso goi 1*, in „Fukuoka kokusai daigaku kiyō”, No. 25, 2011, p. 81-87.
- Vasilescu 2008: Andra Vasilescu, *Tipuri de discurs. Dialogul*, in *Gramatica limbii române vol. 2*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”, Editura Academiei Române, București, 2008, p. 819-858.
- Watanabe 2018: Jun-ya Watanabe, *Furansugono goino sōsasēto afōdansu*, in „Romansugo kenkyū”, Vol. 51, 2018, p. 1-10.

Wikipedia editors 2023: *Atsushi Naono*, în *Wikipedia*, disponibil pe: https://ro.wikipedia.org/wiki/Atsushi_Naono [accesat la 15.12.2025].

Shingo Suzuki este, din 2023, profesor emerit la Universitatea de Muzică din Tokyo (<https://www.tokyo-ondai.ac.jp/en>). A fost lector la Universitatea de Limbi Străine din Tokyo (TUFS, <https://www.tufs.ac.jp/english/>), unde a predat limba română ca limbă străină la nivel de licență și masterat (1996–2019), precum și la TUFS Open Academy (2015–2025). Colaborează cu Institutul Cultural Român din 2014.

Domeniile sale de interes vizează structura informațională a propozițiilor, cu accent pe ordinea constituenților principali în română și italiană.

A publicat materiale didactice în domeniul predării românei ca limbă străină, printre care *New Express Plus Romanian* (în colaborare), Tokyo, Hakusuisha, 2019.

Printre contribuțiile sale științifice reprezentative se numără: *Costituenti a sinistra in italiano e in romeno: analisi sincronica e diacronica in relazione ai clitici e agli altri costituenti maggiori*, Florența, Accademia della Crusca, 2010; *Romania-go ni okeru SVO to VSO no gojun* [Ordinea SVO și VSO în limba română], *Romance-go kenkyū*: în „*Studia Romanica*”, 48, 2015; *Hearsay evidential markers: On the degree of grammaticalization of Italian dice che and Romanian cică*, în „*SCL*”, 75, 2024.

A participat la proiecte de cercetare, inclusiv „Studii comparative privind timpul, aspectul, modalitatea și evidentialitatea în limbile romanice” (grant JSPS KAKENHI, 2018–2023).

Fukuda Takeshi Fukuda Takeshi este doctorand la Universitatea din Tokyo, unde desfășoară cercetări în domeniul lingvisticii japoneze, cu un interes special pentru dialectologia acestei limbi. Are experiență în predarea limbii japoneze în contexte educaționale și în comunități studențești și realizează cercetări privind utilizarea limbii japoneze de către vorbitori non-nativi.

Activitatea sa științifică se concentrează asupra pragmaticii și analizei comunicării, cu accent pe utilizarea particulelor finale și pe organizarea interacțiunii verbale. Printre contribuțiile sale științifice se numără următoarele comunicări orale peer-reviewed: *Determinarea sensului propozițiilor imperative prin intermediul particulelor finale: distribuția particulelor finale echivalente cu „yo” din limba standard în dialectul din estul regiunii Reihoku, prefectura Fukui*, Conferința de toamnă 2023 a Societății Japoneze de Lingvistică Japoneză, Online [octombrie 2023, în limba japoneză]; *Ca o precizare a celor spuse anterior: autorepararea prin construcția „substantiv + ne” la un vorbitor de japoneză ca L2*, Conferința Institutului Internațional de Etnometodologie și Analiză a Conversației 2024, Universitatea Sogang, Seul [iunie 2024, în limba engleză]; *Comunicarea cu un interlocutor absent: organizarea mesajului video*, A 3-a Conferință Internațională privind Datele și Umanitățile Digitale, Universitatea din Minho, Braga [noiembrie 2025, în limba portugheză].

Eimi Kawase este doctorandă la Universitatea din Tokyo, unde desfășoară cercetări în domeniul lingvisticii romanice, cu un interes special pentru timpurile verbale din limba română și din limba franceză. Are experiență în predarea limbii române în comunități studențești și, din 2025, susține la TUFS Open Academy, instituție afiliată Universității de Limbi Străine din Tokyo, cursuri dedicate

cărților ilustrate pentru copii publicate în România, cu accent pe opera Victoriei Pătrașcu, analizată din perspectiva relației dintre limbajul verbal și expresia picturală.

Printre contribuțiile sale științifice se numără următoarele articole peer-reviewed privind studiul comparativ al concordanței timpurilor, al viitorului și al condiționalului:

Selectarea timpului verbal în propozițiile subordonate din discursul indirect în limba română, analizată prin comparație cu limba franceză pe baza textelor traduse, în „Studii de lingvistică romanică”, 57, 2024, în limba japoneză; *Procesul de gramaticalizare al prezumtivului în limba română din perspectiva „construction grammar”-ului*, în „Cultură și comunicare”, 11, 2024 în limba română, <https://asociatiadice.org/volumul-cultura-si-comunicare-2024/>; *Utilizarea optativă a condiționalului în limba franceză – o comparație cu limba română (Le conditionnel optatif en français – d’une comparaison avec la langue roumaine)*, în „Studii de lingvistică franceză”, supliment al nr. 59, „Lingvistica indexicalității”, Societatea Japoneză de Lingvistică Franceză, 2025, în limba japoneză.

Vorbitorul maghiar de limba română

EMESE FAZAKAS

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Limba maghiară

1. Identificare și clasificare

Limba maghiară face parte din familia limbilor uralice, ramura fino-ugrică, respectiv ugrică. Grupa ugrică mai cuprinde limbile mansi și hantî vorbite de două comunități în regiunile autonome Hantî-Mansi și Iamalia-Nemeția din Rusia. Alte limbi înrudite ce pot fi menționate: finlandeză, sami, estonă, carelă, vepsiană, votiană, mordvină, mari, udmurtă și komi.

Istoria limbii maghiare începe aproximativ acum 3000 de ani¹. De-a lungul istoriei, a fost influențată de limbile turcice și iraniene în perioada migrației, iar, începând din secolul al IX-lea, de limbile slave, de cele neolatine, de latină și de germană, în ultimul secol manifestându-se preponderent influența limbii engleze. Primele atestări ale limbii scrise datează din secolul al XI-lea, iar literatura beletristică începe în jurul anului 1300 cu un poem despre tânguirile Fecioarei Maria, o traducere liberă din latină. Cele mai mari schimbări în gramatica limbii se petrec în perioada premergătoare stabilirii triburilor maghiare în Bazinul Carpatic și în primele secole ale perioadei maghiarei vechi (până la sfârșitul secolului al XIV-lea). După această perioadă, schimbarea nu mai este atât de semnificativă, așa încât un vorbitor al limbii contemporane poate înțelege o mare parte a unui text din secolul al XV-lea. O perioadă crucială pentru consolidarea statutului lingvistic o reprezintă cea a Principatului Transilvaniei (1541–1711), context în care maghiara accede la statutul de limbă de cancelarie, fiind utilizată nu doar în administrația locală ci și în actele oficiale ale statului (cum ar fi procesele verbale ale Dietei, legile adoptate în această perioadă, scrisorile princiare, registrele administrative) concurând treptat

¹ „Despre perioada maghiarei străvechi: începutul perioadei este momentul în care limba maghiară a devenit independentă, iar sfârșitul este anul descălecării (...) limba ugrică de bază s-a dezintegrat între 3000 și 2000 î.Hr., deci 2000 î.Hr. poate fi sugerat ca începutul perioadei maghiarei străvechi (...). Dacă presupunem că aproximativ 500 de ani pot fi considerați necesari pentru ca limba unei populații să devină independentă, atunci pe baza cronologiei în cauză, vârsta limbii maghiare poate fi estimată la aproximativ trei mii și jumătate de ani (...). Perioada maghiarei străvechi: de la 1000 (sau 1500) î.Hr. până la 895 d.Hr., cucerirea. Aceasta înseamnă aproximativ 3000 (sau 3500) de ani.” (Kiss, Pusztai 2013: 44-45, trad. ns.).

limba latină.² Această utilizare oficială a generat o standardizare spontană a limbii maghiare. Acest proces este ajutat și de alte aspecte: migrarea unei populații semnificative dinspre centrul și sudul Regatului Maghiar în Transilvania, aceste comunități folosind alte dialecte decât cele din regiunea Ardealului, astfel se observă o oarecare influență interdialectală; reforma religioasă duce la traducerea multor texte religioase; și cu înființarea numeroaselor școli, numărul persoanelor educate crește. Acest proces este dublat de o dezvoltare accelerată a terminologiei juridice și administrative, chiar și a celei științifice, ceea ce se datorează și înrudiților care se întorc de la universitățile din Occident și încep să utilizeze limba maghiară în domeniile lor de interes. Acest proces încetinește, ba chiar se întrerupe după 1711, când Regatul Maghiar și Transilvania devin parte a imperiului Habsburgic. În anul 1825 se înființează Academia Maghiară de Științe, având scopul de a studia și dezvolta științele și arta în limba maghiară. Secolul al XIX-lea este marcat prin sfârșitul perioadei formării limbii standard și dezvoltarea terminologiei maghiare a mai multor discipline, elementele împrumutate din latină și germană fiind înlocuite cu cele maghiare.

În ceea ce privește promovarea literaturii și a culturii celor două popoare foarte multe personalități pot fi enumerate, mai ales (dar nu numai) prin traducerea și publicarea de opere literare și/sau populare. Printre primele astfel de ediții poate fi amintită o culegere de poezii și cântece populare românești traduse de Károly Ács, publicate în 1858, la Pesta: *Virágok a román népköltészet mezejéről* [Flori din câmpul poeziei populare românești]. Ca traducători de seamă merită menționați: Ferenc Szemlér, Jenő Dsida, Ernő Salamon, László Király, Sándor Kányádi, Csaba Lászlóffy, János Székely, Domokos Szilágyi, Gelu Păteanu, Ioan Pintilie, Eugen Jebeleanu etc.³

Printre compozitorii iluștri se poate aminti Béla Bartók (1881–1945) care a studiat și a cules muzica populară maghiară și românească, incluzând elemente populare în operele sale. În colaborare cu Zoltán Kodály (1882–1967), compozitor celebru la rândul lui, a realizat în 12 volume o culegere de muzică folclorică maghiară, românească, sârbească, croată, turcească și nord-africană.

2. Statut și răspândire geografică

Limba maghiară este vorbită de aproape 15 milioane de persoane în lume, dintre care 9,6 milioane au reședința în Ungaria, unde aceasta este și limbă oficială⁴. În România, conform datelor definitive ale recensământului din 2021⁵, sunt 1,04 milioane de locuitori care au maghiara ca limbă maternă, aceasta având statut de limbă minoritară, la fel ca în Slovacia, Ucraina (regiunea Transcarpatia),

² Excepție făcând documentele emise în orașele săsești, unde deja de la a doua jumătate a secolul al XVI-lea limba administrației este germana vorbită în Transilvania.

³ Pentru mai multe detalii pot fi consultate și sursele: Trifescu (2022), Volceanov *et alii* (2024) și Móricz *et alii* (2025).

⁴ <https://www.worldometers.info/hu/vilagnepesseg/magyarország-nepesseg/>.

⁵ <https://www.recensamantromania.ro/rezultate-rpl-2021/rezultate-definitive/>.

Austria (regiunea Burgenland) și Croația. Un statut diferit este întâlnit în Serbia, unde maghiara este limbă oficială în localitățile în care ponderea vorbitorilor depășește 15%, precum și în Slovenia, unde este limbă co-oficială în unitățile administrativ-teritoriale cu comunități naționale istorice (Fenyvesi 2005). Totodată, importante comunități de emigranți care păstrează limba maternă se regăsesc în Statele Unite, Canada, Israel, Argentina și Australia.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba standard s-a format în secolul al XIX-lea, procesul fiind – așa cum s-a arătat mai sus – unul spontan, însă Academia Maghiară de Științe a avut un rol decisiv în procesul de normare. Pe lângă această variantă standard, după 1920, s-au format varietăți standard regionale pe teritoriile țărilor din afara Ungariei unde există o populație numeroasă de minorități, vorbitori de limbă maghiară ca limbă maternă.

Se cunosc 10 regiuni dialectale, fiecare cuprinzând două sau mai multe grupuri de dialecte, dintre acestea singura aflându-se pe teritoriul Ungariei este regiunea Transdanubia centrală-Kisalföld. Regiunea Transdanubia occidentală se întinde pe teritoriul Ungariei, Sloveniei și Austriei, regiunea Transdanubia de sud se află în Ungaria și Croația, regiunea din sudul Marii Câmpii Ungare este pe teritoriul Ungariei, Serbiei și României, regiunea paloților cuprinde nordul Ungariei și sudul Slovaciei, regiunea Tisa-Criș se află în Ungaria și România, regiunea de nord-est cuprinde teritorii din patru țări, Ungaria, Slovacia, Ucraina și România, iar trei regiuni dialectale (regiunea Câmpiei Transilvaniei, regiunea secuiască și cea a Moldovei) se află în România (Kiss 2006).

Diferențele dintre varietățile dialectale sunt fonetice, mai puțin lexicale și gramaticale. Astfel, vorbitorii diferitelor dialecte se înțeleg mutual chiar și atunci când nu folosesc limba standard.

4. Sistem de scriere

Alfabetul limbii maghiare este bazat pe cel latin și cuprinde 44 de litere, clasificate în caractere simple (care pot fi fără diacritice sau cu diacritice marcând lungimea și calitatea vocalelor) și caractere compuse. Dintre acestea, vocalele au semne diacritice (cu excepția lui *a, e, i, o, u*) și le indică pe cele care nu fac parte din sistemul fonemic al limbii latine (*ő, ű*), precum și variantele lungi (*á, é, í, ó, ő, ú, ű*). Majoritatea consoanelor sunt monografe, însă există și digrafe (*cs, dz, dzs, gy, ly, ny, sz, ty, zs*) și un și trigraf (*dzs*), care reprezintă sunete unice, indivizibile. Varianta lungă a consoanelor se marchează prin dublarea grafemelor: *ll, ggy*.

Literele *y, x* și *w* sunt considerate ca aparținând alfabetului extins, însă apar numai în împrumuturi care nu s-au adaptat încă scrierii (*hobby, taxi, whiskey*).

Scrierea este, în mare parte, fonemică. Singurul sunet care se scrie după principiul etimologic este [j], redat prin două litere: *j* și *ly*, *ly* fiind o moștenire a ortografiei timpurii, transcrierea consoanei pronunțate cândva [ʎ].

Principiul „analizei cuvintelor” se aplică atunci când în ortografie nu se redau asimilările parțiale sau totale în pronunție ale consoanelor (*vas + golyó* ['vɒʒɔjo:] ‘bilă de fier’; *egész + ség* ['eɟeːʃeːg] ‘sănătate’).

Interferențe ale limbii maghiare L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Limba maghiară are șapte perechi de foneme vocalice. Aceste perechi se diferențiază prin cantitatea vocalică, însă există două perechi care diferă și prin alte trăsături.

	vocale posterioare		vocale anterioare	
	<u>ilabiale</u>	labiale	labiale	<u>ilabiale</u>
închise		u – ú /u:/	ü /y/ – ű /y:/	i – í /i:/
semiînchise		o – ó /o:/	ö /ø/ – ő /ø:/	é /e:/
semideschise		a /ɒ/		e /ɛ/
deschise	á /a:/			

Tabel 1. Vocalele limbii maghiare⁶

	bilabiale	<u>labio-</u> <u>dentale</u>	<u>denti-</u> <u>alveolare</u>	post- alveolare	palatale	velare	glotale
nazale	m		n		<u>ny</u> /ɲ/		
oclusive	p, b		t, d		<u>ty</u> /c/ <u>gy</u> /j/	k, g	
africate			<u>c</u> /tʃ/ <u>dz</u> /dʒ/	<u>cs</u> /tʃ/ <u>dzs</u> /dʒ/			
fricative		f, v	<u>sz</u> /s/, z	s /ʃ/, <u>zs</u> /ʒ/			h
sonante					<u>j</u> /j/ <u>ly</u> /j/		
vibrantă			r				
sonantă laterală			l				

Tabel 2. Consoanele limbii maghiare

Atât cantitatea vocalelor, cât și a consoanelor are valoare funcțională: rol de diferențiere semantică: *oda* ‘într-acolo’ vs de *óda* ‘odă’, *megy* ‘merge’ vs de *meggy* ‘vișine’. Accentul în limba maghiară este tonic, fără valoare fonologică, și întotdeauna cade pe prima silabă a cuvântului, neafectând lungimea sunetelor.

Regula armoniei vocalice se referă la faptul că majoritatea rădăcinilor polisilabice au vocale fie anterioare, fie posterioare. Sufixe au, de obicei, două variante, în funcție de categoria vocalelor (*-ban/-ben*), astfel încât unei rădăcini

⁶ Pronunția sunetelor care au un grafem diferit de cele din limba română este redată în paranteze cu alfabetul fonetic. Același principiu se aplică și în cazul consoanelor din Tabelul 2.

cu vocale dintr-o categorie i se adaugă sufixul sau vocala de legătură din aceeași categorie (*ház + ban* ‘în casă’, *erdő + ben* ‘în pădure’). Câteva sufixe au trei variante, a treia având o vocală anterioară rotunjită (*három + szor* ‘de trei ori’, *két + szer* ‘de două ori’, *öt + ször* ‘de cinci ori’). Cuvintelor compuse li se alătură sufixul potrivit vocalei ultimului element (*tanár + nõ + nek* ‘profesoarei’), însă există și cuvinte care sunt mixte din punctul de vedere al vocalelor. În aceste cazuri, se folosește sufixul cu vocala posterioară: *kávészor* ‘la cafea’; dar sunt cuvinte lângă care se pot folosi oricare dintre sufixele sau vocalele de legătură (*naplóm + e + m / naplóm + o + m* ‘carnetul meu’).

Intonația propozițiilor enunțiative, imperative și a celor interogative parțiale este descendentă, iar cele interogative totale au o intonație ascendentă-descendentă.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Dificultățile de pronunție ale vorbitorilor maghiari apar mai ales în cazul vocalelor, deoarece această grupă prezintă cele mai mari diferențe între cele două limbi. De obicei, există dificultăți în pronunția sunetelor specifice: *ă* și *î*. Acestea sunt înlocuite de multe ori cu *ö* [ø], respectiv *ü* [y], vocalele cele mai apropiate din limba maghiară.

S-a observat și confundarea vocalelor *e* și *i* (**vinea*, **inerva*) (Tódor 2007: 126), vocala din limba maternă fiind mai deschisă decât *e* românesc, apropiindu-se de pronunția lui [i:]. Sunetul *i* nu are rol palatalizant, astfel încât vorbitorul de L1 are tendința de a-l pronunța ca pe o vocală silabică, iar, din cauza aspectului scris al unor cuvinte cu sunet *i* muiat inițial, această semivocală este omisă: se pronunță [eu], [eram] (Tódor 2007: 129).

Deoarece, în L1, hiatul apare numai în scris, iar, în pronunție, se elimină prin [j], există tendința de a introduce un *i* semivocalic în poziții de hiat: **poiet*, *poiezie* (Tódor 2007: 153). Tot din această cauză, vorbitorii maghiari pot avea dificultăți în pronunția corectă a cuvintelor care conțin vocale duble, tendința fiind aceea de a elimina una dintre vocale (Tódor 2007: 126, 152; Tódor 2020: 111).

Cu excepția câtorva diftongi din dialecte, sistemul fonetic al L1 nu are diftongi și triftongi. De aceea vorbitorii maghiari recurg la rostirea semivocalelor ca și cum ar fi vocale silabice, sau la reducerea diftongilor la sunetul deschis (**pate* în loc de *poate*) (Tódor 2007: 125-6). La fel, în grupurile de consoane *ghe*, *ghi*, *ge*, *gi*, *ce* și *ci*, semivocalele se pronunță ca vocale silabice⁷.

Pe lângă aceste interferențe frecvente, poate apărea dublarea consoanelor intervocalice (**nuvella*, **irreal*, **missiune*), din cauza formelor din limba maternă (*novella*, *irrealis*, *misszió*), dar și a regulii fonotactice a L1, prin care consoanele situate între două vocale scurte se lungesc în pronunție, dar nu de fiecare dată și în scris. De asemenea, poate apărea consoana *h* la începutul cuvintelor care în română nu au acest sunet inițial, însă, în maghiară, da

⁷ Acest fenomen produce interferențe și în scris, la despărțirea în silabe. De exemplu, **po-a-te* în loc de *poa-te*, **Ghe-or-ghe* în loc de *Gheor-ghe*.

(**harmonie*, **humanism*). Tot din cauza influenței limbii materne, poate apărea *ch* acolo unde în română avem numai *h* (**psichologie*), ori *z* în locul lui *s* (**filozofie*), acestea reflectându-se și în exprimarea scrisă.

Accentul fiind fix și neavând rol semantic sau gramatical, vorbitorii L1 au tendința de a plasa accentul pe prima silabă: **bolnav*, **deși*, **accent* (Tódor 2007: 127, Gavra 2010) și au dificultăți de înțelegere determinate de accentul purtător de sens, îndeosebi în cazul perechilor: *copii* față de *coppii*, *acele* față de *acle* (Tódor 2007: 126).

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba maghiară are caracter aglutinant, permițând unui cuvânt să primească (mai multe) sufixe. De obicei, o anumită categorie gramaticală se exprimă prin același sufix, exprimarea raporturilor făcându-se mai ales prin forme sintactice.

Topica în L1 este relativ liberă, părțile fiind marcate morfologic. Ordinea constituentilor în propoziția neutră este SOV, însă topica este determinată în funcție de ceea ce se reliefează. Astfel, partea scoasă în evidență primește în vorbire un accent mai puternic și stă întotdeauna înaintea predicatului: *Marika holnap megy haza* ‘Marika mâine merge acasă’, *Hazamegy holnap Marika* ‘Acasă merge mâine Marika’, *Marika megy holnap haza (és nem Péter)* ‘Marika merge mâine acasă (și nu Péter)’ etc.

Însă sunt sintagme a căror topică este fixă: în sintagma atributivă, atributul precedă întotdeauna elementul nominal (*nagy ház* ‘*mare casă’/‘casă mare’; și în locuțiunile postpoziționale (corespondente în general locuțiunilor prepoziționale din română) substantivul se pune în fața postpoziției (*a ház előtt* ‘casă + în față’/‘în fața casei’). Exprimarea datei are, de asemenea, o topică diferită: an, lună, zi.

În cazul limbii maghiare, neexistând gen gramatical, nu apare acest tip de acord acolo unde în L2 se face deosebire între genurile gramaticale. În ceea ce privește acordul în număr, atributul adjectival nu se acordă cu nominalul. În cazul substantivelor precedate de numerale, noțiunea de plural se exprimă doar lexical, fără vreo marcă gramaticală: *hat toll* ‘șase stilouri’. Nu se realizează acordul în număr al determinanților substantivali, cu excepția demonstrativelor: *eze + k a háza + k* ‘aceste case’ (Pál 2017: 61).

Pe lângă predicatul verbal și cel nominal-verbal, în L1 există și un predicat nominal pur. La indicativ prezent persoana a III-a sg. și pl., verbul copulativ se omite obligatoriu atunci când acesta nu poate fi înlocuit cu un verb de acțiune (*Anna orvos* ‘Ana [este] doctoriță’, *Ők szimpatikusak* ‘ei/ele [sunt] simpatici’).

Deși, funcțional și morfologic, L1 are cazuri, termenul „caz” nu se folosește în gramatică, ci se vorbește despre determinanți/complemente cu sufixe, cu accent pe funcția sintactică. „Elevii maghiari fac cunoștință cu noțiunea și termenul caz numai la orele de română” (Pál 2017: 64).

Raportul posesiv este redat prin sufixe, construcțiile nominale posesive fiind exprimate prin sintagma: posesor la nominativ (sau, rar, în dativ) și obiect posedat cu sufix al posesivului, de exemplu: *a szomszéd(nak a) ház + a* 'casa vecinului'. Trebuie observat că, spre deosebire de sintagma din L2, sufixul posesiv apare la obiectul posedat (*ház + a*), iar acesta se acordă în număr și persoană cu posesorul. În L1 nu există adjective posesive. Lipsa verbului *habeo* duce la exprimarea construcțiilor posesive prin verbul *esse* și nominal cu sufix de dativ (*Máriának van* *'Maria + DAT este'/'Maria are').

Raportul dintre acțiune și obiect (direct) este redat prin sufixul *-t* (acuzativ) care poate fi omis atunci când nominalul este deja marcat printr-un sufix posesiv. Verbele tranzitive în L1, care prezintă două tipuri de conjugare, redau raportul dintre acțiune și obiectul direct al acesteia prin conjugarea verbului și sufixul de acuzativ atașat nominalului. În L1 nu există verbe dublu tranzitive, „corespondentele acestora fiind construcții cu un singur acuzativ – obiect direct și o complinire afixată⁸, cu sufix specializat în funcție de verb” (Pál 2017: 58). Obiectul poate fi inclus și în verb/predicat, dacă obiectul se referă la persoana a II-a singular sau plural, iar predicatul este la persoana I (*lát + lak* 'te/vă văd').

Raporturile complementive circumstanțiale se exprimă prin sufixe sau postpoziții, L1 neavând prefixe.

Rădăcina verbelor este identică cu forma de la diateza activă a indicativului prezent, persoana a III-a singular, desinența acesteia fiind $\emptyset$. Aceasta este forma de bază în dicționare. Ca și în L2, verbele sunt conjugate la modul indicativ, condițional-optativ și imperativ, dar din L1 lipsește modul conjunctiv ca paradigmă flexionară aparte, formele fiind identice cu cele de la condițional-optativ și/sau imperativ (Pál 2017: 59). Diateza pasivă este pe cale de dispariție, având formă sintetică arhaică.

Exprimarea timpului se realizează prin trei forme. Prezentul utilizează desinențe care marchează persoana și numărul. Trecutul este exprimat prin forme sintetice: cu desinența trecutului (*-t*) și cele care fac acordul în număr și persoană cu nominalul.⁹ Viitorul este exprimat prin formă analitică (verbul auxiliar *fog* + infinitiv), însă, de cele mai multe ori, referința temporală viitoare este redată prin verbul *lesz* 'va fi' sau forma verbului la prezent, contextul sau semantica cuvintelor ajutând interlocutorii să identifice acțiunea ca pe ceva care urmează să aibă loc.

Concordanța timpurilor în construcțiile subordonate nu este obligatorie, timpul verbului fiind ales în funcție de perspectiva vorbitorului.

Verbele auxiliare, cvasiauxiliare și cele de aspect (*szokott* 'a obișnui', *akar* 'a vrea', *lehet* 'a putea' etc.) sunt întotdeauna însoțite de forma verbului la

⁸ Complinire afixată = complement neindependent sintactic, încorporat morfologic în verb, cu funcție semantică echivalentă unui obiect indirect.

⁹ În limba standard nu se folosesc mai multe forme ale trecutului, fiindcă, deși acestea au făcut parte cândva din paradigma verbelor, ele au dispărut, cu excepția unor forme compuse care se folosesc în unele dialecte, dar nu au aceleași valori ca și cele din română.

infinitiv (*szokott sétálni* ‘obișnuia să se plimbe’), spre deosebire de L2, unde acestea se construiesc cu un verb la conjunctiv.

Articolele în limba maghiară sunt elemente independente, neavând formă de plural, iar folosirea lor nu coincide, de multe ori, cu cea din L2.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

La nivel morfologic se produc foarte multe interferențe, din cauza structurii diferite a celor două limbi. Dintre acestea, le amintim numai pe cele mai frecvente și mai problematice.

„Categoría gramaticală a genului prezintă o adevărată piatră de încercare pentru maghiari (...). Excepție fac numele de ființe, atunci când distincția se face pe linia genului natural” (Házy 1999: 43). De exemplu: **o nume*, **un minge*.

Categoria numărului prezintă probleme acolo unde în L1 se folosește singularul, iar, în L2, pluralul: atunci când se vorbește despre obiecte perechi (*ciorapi*, *pantaloni*), despre părțile corpului (*ochi*, *mâini*, *picioare*), despre mai multe obiecte de același fel (*cumpăr mere/cartofi*; *am bani*), și în cazul în care substantivul este determinat de un numeral (*trei caiete*) sau în cazul altor substantive la plural în L2 (*zori*, *lemn*). „Datorită acestor particularități (...) apar multe greșeli (...). Astfel sunt: **fabrică de locomotivă*, **un grup de elev*, **el culege floare* (...), **a pierdut mănuașă*” (Házy 1999: 44-5), **zece om*, **cumpăr cartof*, **puțini prieten*.

Deoarece cuvintele compuse în maghiară sunt sufixate (sau acordate) numai la sfârșitul compusului, pot apărea forme precum **două proces-verbale* în loc de *două procese-verbale*.

O categorie care prezintă multe dificultăți pentru vorbitorii L1 este cea a articolului. Deoarece articolul hotărât și cel nehotărât nu au forme de plural în L1, greșelile se produc, de obicei, nu numai la acordul după gen, ci și la cel după număr, acest fenomen fiind frecvent.

Frecvența folosirii articolelor hotărâte și nehotărâte este diferită în cele două limbi. În timp ce, în L2, articolul nehotărât apare mult mai frecvent, în maghiară apare numai în cazul în care „obiectul care trebuie individualizat nu este cunoscut nici de vorbitor, nici de interlocutor, ca în: *a fost odată un urs și o vulpe*” (Házy 1999: 47). Însă, în cele mai multe cazuri, remarcăm utilizarea extinsă a articolului zero în L1 pentru substantivele nedeterminate, astfel existând posibilitatea apariției în L2 a unor propoziții din care lipsește articolul nehotărât.

Apar greșeli și în folosirea articolului posesiv (genitival), acesta putând fi: omis (**piscurile înalte Carpaților*); folosit la dreapta substantivului cu articol hotărât (**el este doctorul al familiei*); acordat cu numele posesorului (și nu cu obiectul posedat): **biroul mare a profesoarei*. „Situațiile cele mai dificile le constituie acordul «în cruce» al articolului genitival, dublat de acordul unui pronume relativ” (Házy 1999: 48). Folosirea inadecvată a articolului demonstrativ poate apărea mai des atunci când acesta este la genitiv și dativ: **Am cumpărat lui sora mea...*, **Serviciul lui mama este...* (Házy 1999: 49; Tódor 2007: 123).

În cazul pronumelor, pe lângă greșelile de acord în gen și număr, poate fi observată și folosirea neadecvată a formelor accentuate și neaccentuate ale pronumelor personale, după cum urmează: folosirea formelor accentuate singure, adică neînsoțite de o formă neaccentuată (**mie cumpără, *pe tine duce*), utilizarea formelor accentuate și neaccentuate atunci când cele neaccentuate nu sunt obligatorii (**școala ne pregătește pe noi, *mie îmi cumpără pantofi*), și/sau omiterea pronumelui (**Aștept pe Maria, *Cunosc pe Ion*) (Házy 1999: 56-57; Tódor 2007: 123). Pronumele reflexive pot fi și ele omise, deoarece, în L1 se folosesc frecvent verbe active, iar cele reflexive au un sufix specific, nefiind necesară utilizarea pronumelor reflexive (**elevul grăbește la școală, *nu a întâmpnat nimic*). „Alteori, ca o tendință contrară, elevii, știind că există diferențe în folosirea pronumelor reflexive (...) și că se poate greși ușor prin omiterea pronumelui, manifestă tendința de a-l folosi când verbul este activ.” (Házy 1999: 58): **fratele se călătorește cu trenul*.

În ceea ce privește categoria diatezei, disparitățile dintre cele două limbi se manifestă atât la nivelul inventarului, cât și al distribuției formelor verbale. Specificul limbii române, marcat de frecvența construcțiilor reflexive și impersonale cu morfemul *se*, ridică dificultăți majore vorbitorilor maghiari, a căror L1 dispune de puține structuri echivalente. Cele mai multe erori apar în cazul verbelor care sunt reflexive în L1, dar au corespondenți nereflexivi în L2, precum *a se uita, a se teme* sau *a se juca* (Pál 2017: 65), sau în cazul în care în L1 se folosește un verb activ (*sétál* ‘a se plimba’), ori atunci când, deși și în maghiară există două forme distincte pentru activ și reflexiv, vorbitorul maghiar nu simte diferența între formele din L2; de exemplu: *a spăla* în loc de *a se spăla*. Sau, „temându-se să nu comită această greșală, alții folosesc pronumele reflexiv când nu trebuie: **se merge* (prin analogie cu *se duce*), **s-a fugit, *s-a dormit* (...) etc.” (Házy 1999: 65).

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Topica în L1 este adesea inversă față de cea din L2, prezentând diferențe structurale majore atât privind ordinea elementelor din grupul nominal, cât și în plasarea complementelor față de verb. Singurele greșeli de topică semnalate au apărut în cadrul sintagmelor posesive, fiind cauzate de transferul regulii din L1 conform căreia obiectul posedat primește obligatoriu un sufix posesiv, fapt ce generează în L2 inversiuni de tipul **cuvântul sensului* în loc de *sensul cuvântului* (Tódor 2007: 127). De asemenea, ceea ce generează dificultăți vorbitorilor maghiari este „ordinea complementelor necircumstanțiale când acestea se exprimă prin forme neaccentuate ale pronumelor (*dă-mi-l, aruncă-i-l* etc.)” (Házy 1999: 106).

Acordul dintre subiect și predicat prezintă o problemă numai în cazul în care subiectul multiplu este exprimat prin două (sau mai multe) nominale la singular, iar transferul dinspre L1 duce la folosirea formei de singular a predicatului verbal: **Maria și Ioana merge la școală*.

Prepozițiile românești nu au întotdeauna corespondente între sufixele sau postpozițiile maghiare, sau nu se folosesc în aceleași contexte (**pasărea stă pe copac*, sub influența structurii L1). Mai mult, unele prepoziții din română pot avea mai multe corespondente în L1, și invers, iar erorile de folosire a prepozițiilor apar frecvent: **în TV am văzut*, **el povestește de pe copilăria sa* (Tódor 2007: 123, 145).

Transferul de structură din L1 se manifestă și în cazul altor enunțuri. De exemplu se va spune **el este 12 ani* (*el are 12 ani*) (Tódor 2020: 111). Vorbitorul de L1 știe că româna nu permite omiterea verbului la persoana a III-a (ca în maghiară) și supracompensează prin utilizarea lui *a fi*, cel mai frecvent verb copulativ, în locul lui *a avea*. Un alt tip de transfer semnalat de către Tódor (2007: 123) este folosirea genitivului în loc de nominativ, acolo unde L1 folosește dativul: **Ciobanului a fost o mioriță*. La fel, se folosește dativul cu prepoziție, după modelul L1: **Am dat pentru Maria* (Tódor 2007: 123). În L1, sufixul *-nak/-nek* poate avea două funcții distincte: una de dativ care, în L2, se exprimă mai ales tot prin dativ și una de exprimare a posesiei, al cărei corespondent în română poate fi în unele cazuri, și acuzativul. Astfel, influențat și de stabilirea unor analogii formale cu verbul *mie-mi place*, interlocutorul L1 spune: **mie-mi doare capul* (Tódor 2007: 150).

Dintre modurile verbelor, conjunctivul ridică probleme din cauza faptului că (în numeroase situații), acolo unde în L2 se folosește modul conjunctiv, L1 recurge la infinitiv: **vreau (a) pleca* (Pál 2017: 65).

În limba română, tendința către o exprimare mai concisă favorizează utilizarea construcțiilor infinitivale, gerunziale sau participiale. Vorbitorii de limbă maghiară tind însă să evite aceste structuri, preferând să transfere modelul subordonării propoziționale specific limbii materne. Acest fenomen explică de ce acești vorbitori aleg formulări de tipul *Deoarece n-a știut cum să procedeze...* în locul variantelor gerunziale mai naturale pentru nativi, precum *Neștiind cum să...*, deși prima variantă rămâne gramatical acceptabilă (Házy 1999: 105).

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Fondul lexical maghiar este de origine fino-ugrică, având o pondere de 8% în limba contemporană, însă aceste cuvinte au dat naștere la foarte multe altele prin derivare, compunere și alte procedee. În ceea ce privește împrumuturile, în perioada maghiarei străvechi (până în 896), lexicul s-a îmbogățit și prin cuvinte din limbile turcice și iraniene din domenii variate: fenomene naturale, fauna, flora, agricultura, creșterea animalelor. Limba turcă a mai avut o influență asupra lexicului maghiar în secolele XVI–XVII.

În perioada dintre 896 și 1526, majoritatea împrumuturilor vin dinspre limbile slave și limba latină (medievală), aparținând unor domenii ca viață socială și statală, religie creștină, agricultură, creșterea animalelor, meserii, educație etc. Limba latină a avut un impact mare și în secolele următoare asupra dezvoltării

terminologiei diverselor științe. Tot în această perioadă, se împrumută și din limbile italiană, franceză, română și germană. Împrumuturile din limba germană, mai ales din dialectele austro-bavarian și săsesc (din Transilvania), se înmulțesc în perioada 1526-1772, și aparțin unor domenii variate precum gastronomie, îmbrăcăminte, viață urbană, meserii, militarie. Împrumuturile din limba engleză intră încă de la începutul secolului al XIX-lea, însă acestea se înmulțesc după sfârșitul secolului al XX-lea. De asemenea în L1 sunt și calcuri lexicale, mai ales sub influența limbilor slave, a latinei și germanei.

Contactul limbii maghiare cu limba română datează din secolele timpurii, ducând la numeroase împrumuturi lexicale regionale și împrumuturi care au intrat ulterior și în limba standard a celor două limbi (Kis 1975; Bakos 1982).¹⁰ Influența limbii române asupra limbii maghiare vorbite în România se accentuează în secolul al XX-lea, când intră un număr semnificativ de cuvinte în varianta regională, mai ales din sfera administrației și a legislației, dar și din limbajul tehnic. Printre împrumuturile din L2 ca parte a lexicului limbii standard și a celei regionale din Transilvania se pot aminti: *áfonya* ‘afine’, *berbécs* ‘berbec’, *tokány* ‘tocană’, *orda* ‘urdă’, *cimbora* ‘sâmbra’, *palacsinta* ‘plăcintă’, *hóra* ‘horă’. Cuvintele preluate din registrul oficial-administrativ (*áviz* ‘aviz’, *kitánca* ‘chitanță’, *faktura* ‘factură’, *aprobálás* ‘aprobare’), cele de uz cotidian (*punga* ‘pungă’, *pix*, *abonament*), adaptate fonetic (și morfologic) limbii maghiare, se folosesc numai de către maghiarii din România. În cele două limbi există împrumuturi comune din slavă (*bivol* – *bivaly*, *brazdă* – *barázda*, *cocoș* – *kakas*), din turcă și cumană (*baltag* – *balta*, *cafea* – *kávè*, *papuc* – *papucs*); din latină (*altar* – *oltár*, *gimnaziu* – *gimnázium*), din italiană, franceză, germană (*piață* – *piac*, *bal* – *bál*, *pijama* – *pizsama*, *țel* – *cél*) și cele internaționale. Totuși, unele pot avea sensuri diferite: *gimnaziu*, în L2, se referă la clasele V–VIII, iar, în maghiară *gimnázium* denumește clasele liceale.

Dintre particularitățile de îmbogățire a vocabularului, cele mai importante și mai frecvente sunt compunerea și derivarea. Printre celelalte mijloace de îmbogățire a lexicului, pe lângă foarte multe cuvinte onomatopice, se numără creațiile expresive care, prin complexul lor sonor, adaugă conținuturi afective la conținuturile noționale. De asemenea, se folosesc sigle și acronime.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Interferențele lexicale apar cel mai des în cazul câmpurilor semantice organizate diferit în cele două limbi. „Câmpul semantic al ungurescului *fa* este divizat în *fa* – *lemn* și *fa* – *arbore*, iar acesta din urmă în *fa* – *copac* și *gyümölcsfa* – *pom fructifer*. Denumirea pomilor fructiferi în maghiară se exprimă prin denumirea fructului + *pom* (...). Vorbitorii calchiază construcția din limba maghiară, utilizând forme ca *pom de măr* sau *lemn de nucă*, *un lemn bătrân* etc.” (Házy 1999: 39).

¹⁰ În limba română, avem chiar și elemente morfologice împrumutate din maghiară (Gafton 2007; Pál 2014), ceea ce ar putea ușura identificarea morfologică a unor cuvinte.

Deși prefixele verbale intră în sistemul morfologic, interferențele datorate folosirii acestor prefixe în L1 sunt de ordin lexical. Rolul acestora este de a indica direcția, de a schimba sensul verbului, de a adăuga unele aspecte modale (perfectiv, iterativ). Fiind foarte numeroase, un verb (și nominalul derivat din verbul respectiv) poate să se combine cu mai multe prefixe și astfel capătă tot atâtea sensuri cu câte prefixe se combină. Unele prefixe verbale corespund adverbilor românești (*lenéz – a se uita* în jos), însă, în cele mai multe cazuri, în română există verb separat pentru exprimarea fiecărei acțiuni (*a urca, a coborî, a intra, a ieși*) pe când în maghiară este un singur verb combinat cu diferite prefixe (*felmegy, lemegy, bemegy, kimegy*). Astfel, vorbitorul L1 folosește forme calchiate (**merge în sus/în jos, *trage afară*), sau recurge la pleonasme (**coboară jos, *iese afară, *urcă sus*).

Calcurile sunt de cele mai multe ori verbale, dar și de altă natură; numărul mare de cuvinte compuse și derivate din maghiară duce la foarte multe expresii transpuse direct din L1: **caută bani, *a ajuns la rezultate bune, *soarele se scoală, *mânerul lopeții, *podul gurii* (Házy 1999: 39-40). Paronimele și omonimele (*literar – literal, numeral – numerar*) sunt deseori confundate.

Cele mai multe interferențe se datorează legăturii dintre sonoritate și sens, atunci când există sonoritate identică sau asemănătoare, dar sens diferit în cele două limbi (*ház ‘casă’ – haz*) sau când există sonoritate diferită și sens parțial identic, adică sinonimie interlingvistică parțială. De exemplu, *sūt* nu este sinonim perfect cu nici un membru din seria echivalentelor românești *a coace, a frige, a prăji*, ci cu sensurile celor trei laolaltă, astfel acordându-i-se o sferă semantică mai largă după modelul semantic al cuvântului din L1. Verbul *szeret*, fiind polisemantic în maghiară, iar, în română, făcându-se diferența între *a-i plăcea* și *a iubi*, sensurile din L1 pătrund în semantica L2: **băiatul iubește să deseneze*.

În cazul locuțiunilor, al expresiilor și al proverbelor, se poate distinge o categorie principală care duce la interferențe: situația în care conținutul este identic, însă construcția este parțial sau total diferită, fiind alcătuită din elemente lexicale distincte (**țopăie într-un/pe loc* în loc de *a bate pasul pe loc*; expresia *a-și lua lumea în cap* devine *se duce în lume* pe baza expresiei din L1, neștiind că cele două expresii românești nu se referă la același lucru).

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Formulele de salut și luare de rămas-bun se diferențiază în funcție de gradul de apropiere al interlocutorilor, de vârsta și statutul lor social. Astfel diferența dintre registrul formal și informal depinde de mai mulți factori, ca și în L2.

În L1, se utilizează două pronume de politețe (*maga* și *ön*), ambele având și forme de plural, în cazul în care interlocutorii nu sunt cunoștințe apropiate, când diferă statutul lor social sau diferența de vârstă este mare, iar folosirea adecvată a acestor pronume depinde de zonă: în orașele mai mari, *ön* este considerat mai politicos, dar, în provincie, *maga* este mult mai frecvent folosit,

ön fiind considerat o formă pretențioasă. Corespondentul pronumelui de politețe ön în română este *dumneavoastră*, iar al lui *maga* este *dumneata*, însă *maga* este folosit mai frecvent decât corespondentul din română. Nu există corespondente pentru *mata* sau *dânsa* în L1.

Față de limbile indo-europene, pronumele de politețe și formulele de adresare formale corespund persoanei a III-a singular sau plural, și nu persoanei a II-a. Pe lângă aceste forme, se mai folosesc și sintagme: *Kovács úr* ‘domnule Kovács’, *igazgató úr* ‘domnule director’, precum și prenumele, însă verbul trebuie să indice registrul de politețe formal și să fie la persoana a III-a singular: *Mit kér, Ágnes?* ‘Ágnes, ce doriți?’ Formele de adresare formale în scris sau în discursurile publice se folosesc la fel ca în limba română.

Verbul *tetszik* ‘a-i plăcea’ este folosit ca un auxiliar pragmatic pe lângă verbul cu sens lexical la infinitiv în adresarea către persoane mai în vârstă decât vorbitorul, chiar și atunci când acesta nu-i este superior ierarhic: *Hogy tetszik lenni?* ‘Ce mai faceți?’. Acesta prezintă o alternativă a propoziției: *Ön/Maga hogy van?* ‘Dumneavoastră ce mai faceți?’, care este considerată mult mai formală și mai distantă decât cea construită cu verbul *tetszik*.

Formele de salut și de adresare informale se folosesc mult mai frecvent de către vorbitorii maghiar; ca de exemplu, în cadrul unui grup de lucru sau în relații colegiale unde este obișnuit ca persoanele să se tutuiască, indiferent de vârsta fiecăruia.

Organizarea discursului conversațional nu este diferită de cea din L2. Expresiile de felicitare uzuale din cele două limbi se corelează, însă sunt și câteva expresii românești care nu sunt folosite de către vorbitorii maghiari: *Casă de piatră!*, *Dumnezeu să-l/să-o ierte!*, *Însănătoșire grabnică!*. Cu aceste ocazii, vorbitorii maghiari folosesc alte expresii care au corespondente aproape identice cu cele din L2. În loc de *La mulți ani!* se urează o zi (sau multe zile) de naștere fericită (fericite): *(Sok) boldog születésnapot!*. Pentru a exprima recunoștința, satisfacția, expresia frecventă în maghiară este: *Köszönöm szépen!* ‘Mulțumesc frumos!’ față de *mulțumesc mult* din română.¹¹

Cu ocazia sărbătorilor religioase, urările sunt exprimate prin aceleași expresii, excepție făcând sărbătorile pascale. Urările *Hristos a înviat!* – *Adevărat a înviat!* nu se folosesc în limba maghiară. De obicei se folosește corespondentul maghiar al expresiei *Sărbători fericite!* pentru oricare dintre sărbători, de exemplu, *Kellemes/áldott húsvéti ünnepeket!* ‘Sărbători pascale plăcute/binecuvântate!’ în loc de *Sărbători pascale fericite!*.

Subiectele sensibile în comunitățile maghiare sunt: banii (mai ales salariul, câștigul cuiva), problemele economice ale unei familii/unor persoane, conflictele relaționale și familiale, bolile (mai ales cele grave sau problemele mintale) și chestiunile care țin de gen și sexualitate. Aceste subiecte sunt adesea

¹¹ De altfel, vorbitorii de limba română din Transilvania folosesc și ei expresia *Mulțumesc frumos*.

evitate în discursul public, deoarece sunt considerate sensibile sau jenante din punct de vedere social.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

La nivel pragmatic interferențele nu sunt semnificative. Astfel, dacă vorbitorul de limbă maternă maghiară învață formele de salut, de adresare și urările, expresiile de felicitare specifice limbii române, le folosește fără să recurgă la structurile din L1.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii maghiare L1 cu limba română L2

Interferențele cele mai frecvente și mai importante ale L1 cu L2 sunt următoarele:

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	▪ rostirea deformată a vocalelor <i>ă</i> și <i>î</i>; ▪ diftongii și triftongii sunt pronunțați ca vocale silabice, sau se reduc la vocala deschisă; ▪ consoanele palatalizate și fonemele consonantice <i>ch</i> și <i>gh</i> se rostesc fără timbru palatal; ▪ accentul este adesea greșit;
Morfologic	▪ folosirea eronată a acordului în L2, din cauza lipsei genului gramatical și a lipsei acordului adjectivelor în L1; ▪ neconcordanța între valoarea verbului în cele două limbi (tranzitiv, intransitiv, reflexiv) ceea ce duce la transferuri greșite; ▪ omiterea sau folosirea neadecvată a articolelor; ▪ dezacordul în cazul pronumelor;
Sintactic	▪ folosirea topicii specifice L1 în sintagmele posesive; ▪ neconcordanța dintre formele sufixelor, postpozițiilor din L1 și a prepozițiilor din L2 duce la folosirea eronată a prepozițiilor; ▪ folosirea formei de infinitiv în locul verbului la modul conjunctiv;
Lexical	▪ tendința de a atribui cuvântului din L2 sensurile secundare ale cuvântului din L1; ▪ tendința de a calchia cuvintele compuse, verbe prefixate și unele expresii din L1; ▪ tendința de a folosi expresii pleonastice, mai ales din cauza compuselor și verbelor prefixate din L1;
Pragmatic	▪ nu s-au semnalat interferențe.

Pot fi scoase în evidență interferențele morfosintactice pentru corectarea cărora este necesar un timp îndelungat de exersare, dublat de un mediu lingvistic favorabil, deoarece structura celor două limbi este foarte diferită. Diferențele structurale fundamentale dintre cele două limbi se reflectă în româna vorbită de maghiari prin erori gramaticale persistente, cauzate în special de absența genului gramatical și a sistemului de acord în L1. Eliminarea

acestor fenomene de dezacord este posibilă doar în etapa bilingvismului avansat, când vorbitorul atinge un nivel de stăpânire a limbii române care îi permite să utilizeze reflex regulile acesteia (Házy 1999: 115).

Deoarece există recomandări detaliate în volumele și articolele Házy (1999), Tóodor (2007, 2017, 2020), Pál (2010), acestea nu vor mai fi reluate aici.

10. Aspecte sociolingvistice

Cursanții maghiari din Ungaria studiază limba română ca o limbă străină în universități. Pe lângă acești cursanți, mai ales la Universitatea din Szeged învață și studenți români originari din Ungaria și cei care provin din familii maghiare din Transilvania, astfel ei sunt familiarizați cu L2, deși într-un alt context și cunosc limba la un alt nivel: studenții români vorbesc mai ales dialectul localității de origine¹², iar majoritatea celor cu limba maternă maghiară au terminat liceul în România, de regulă în școli cu predare în limba maghiară (Gavra 2010). Analiza acestei secțiuni însă vizează prioritar vorbitorul maghiar din România, context în care limba română este abordată ca limbă nematernă.

Identitatea vorbitorilor de limbă maternă maghiară – oriunde ar avea reședința – este determinată de limba maternă, și nu de cetățenie. Limba maghiară, având o valoare simbolică, joacă un rol decisiv în determinarea identității, fiind însoțit și de factorul religios, mai ales în regiunile unde acesta este diferit de cel al majorității (de exemplu, în Serbia, Ucraina și România). Populația maghiară din România se consideră cetățeni români, dar aparținând comunității naționale, lingvistice și culturale maghiare. Această percepție a identității a dus la o apreciere simbolică a propriei limbi materne. Efectuând un studiu în rândul vorbitorilor maghiari din România, 75,9% dintre intervievați au considerat că limba maghiară vorbită în Transilvania este mai frumoasă decât cea vorbită în Ungaria (Péntek-Benő 2020: 71, 76-77).

Pe baza unui sondaj făcut în anul 2009 pe un eșantion de 4000 de respondenți, s-a constatat că, printre vorbitorii de limbă maternă maghiară, locuitori ai României, se conturează două categorii de vorbitori în ceea ce privește atitudinea lingvistică. Vorbitorul aparținând din prima categorie a urmat o școală cu predare în L1, locuiește într-o zonă unde majoritatea etnolingvistică este maghiară (sau într-o regiune de tranziție, cum ar fi zona centrală a Transilvaniei), aparține uneia dintre bisericile istorice tradiționale, vorbește exclusiv în L1 în familie și nu trece la L2 pentru a explica ceva atunci când vorbește cu un interlocutor de limbă maghiară. Vorbitorul aparținând celui de-al doilea tip a urmat o școală cu predare în L2, trăiește într-un mediu unde majoritatea etnolingvistică nu este maghiară, în familie vorbește și în L2, iar alternanța codurilor (trecerea la L2) nu este neobișnuită. Primul tip de vorbitor este majoritar în comparație cu al doilea, și prezintă un bilingvism aditiv. De obicei, dobândirea limbii materne este urmată de învățarea limbii statului cu o

¹² Detalii despre atitudinea românilor din Ungaria față de dialectul vorbit de către ei, despre bilingvismul acestor comunități se pot citi în lucrările lui Borbély (1990, 1993, 1995a, 1995b).

oarecare întârziere, ori într-un mediu formal, la școală, ori mai devreme, înainte de vârsta școlară, sub influența mediului bilingv de socializare. În zonele unde vorbitorii maghiari locuiesc în comunități mici, diaspore interne, poate fi întâlnit și un bilingvism unilateral, în principal subtractiv. Un astfel de bilingvism, unde se poate observa dominanța L2, este caracteristic pentru 50-60% dintre bilingvii din zonele periferice, într-o bună parte a satelor cu majoritate română. Aceste persoane vorbesc doar o versiune nonstandard a limbii lor materne în mediul lor, însă, pentru ele, standardul este limba oficială a statului. Limba standard este considerată un cod elevat, astfel că prestigiul L2 este mai ridicat în raport cu L1 (Péntek-Benő 2020: 259, 262). Desigur, poate fi observat prezența mai multor tipuri nuanțate între aceste două extreme.

Un alt sondaj efectuat în anul 2023 printre elevii claselor IX-XI din liceele cu predare în L1 din județul Harghita arată o deschidere față de limbile străine (Tóodor *et alii* 2024). Eșantionul de 1520 de respondenți poate fi caracterizat în primul rând printr-un bilingvism instituțional, legat de școală, și multilingvism legat de școală și mediul online, deoarece tinerii cresc într-un mediu dominat de L1. Sondajul avea ca scop (printre altele) să afle comportamentul lingvistic al elevilor și atitudinea lor față de limbile folosite. Pe baza răspunsurilor tinerilor, cercetătorii au delimitat trei categorii în ceea ce privește dificultatea unor limbi studiate: limbile cele mai dificile fiind japoneza, rusa, turca, cele dificile, româna, germana și franceza, cea mai ușoară fiind engleza. În ceea ce privește răspunsurile respondenților la întrebarea dacă limba română este dificilă sau nu, 9,3% o consideră foarte dificil de învățat, 60,7%, dificilă, 27,3%, ușoară și 2,8%, foarte ușoară. Interesante sunt și rezultatele conturate în legătură cu folosirea L2 în afara școlii: 67,8% spun că le este rușine atunci când nu pot vorbi corect românește, 40,3% consideră slabe competențele lor de comunicare în L2, și atunci recurg mai ales la folosirea limbii engleze, 56,1% declară că simt anxietate când trebuie să vorbească românește, numai 22,5% spunând că se exprimă cu ușurință în L2 (Tóodor *et alii* 2024: 49-50). Din păcate, nu sunt cunoscute alte sondaje asemănătoare care ar putea nuanța atitudinea lingvistică a vorbitorilor maghiari din România.¹³

Bibliografie

- Bakos 1982: Bakos Ferenc, *A magyar szókészlet román elemeinek története*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- Borbély 1990: Borbély Anna, *Cercetări asupra graiurilor românești din Ungaria*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.
- Borbély 1993: Borbély Anna, *Az életkor, a nem és az iskolázottság hatása a magyarországi románok román és magyar nyelvválasztására*, în „Hungarológia”, vol. 3, 1993, p. 73-85.

¹³ Desigur s-au făcut foarte multe sondaje, mai ales în ultimii 25 de ani, însă acestea vizau mai ales atitudinea față de limba maternă, și aprecierea gradului de competențe lingvistice ale respondenților în ceea ce privește limba maternă, limba română și alte limbi.

- Borbély 1995a: Borbély Anna, *Attitűd és nyelvválasztás egy magyarországi román nyelvközösségben*, în Kassai Ilona, *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*, A 6. *Előnyelvi Konferencia előadásai*, Budapest, 1995a, p. 287-297.
- Borbély 1995b: Borbély Anna, *A magyarországi románok nyelvhasználat a változások tükrében*, în „Regio – Kisebbség, politika, társadalom”, vol. 3, 1995b, p. 34-43.
- Fenyvesi 2005: Fenyvesi Anna (ed.), *Hungarian Language Contact Outside Hungary. Studies on Hungarian as a minority language*, Benjamins, 2005.
- Gafton 2007: Alexandru Gafton, *Relația între elementul maghiar și cel slav în limba română*, în Luminița Botoșineanu et alii, *Români majoritari/Români minoritari: interferențe și coabitări lingvistice, literare și etnologice*, Editura Alfa, Iași, 2007, p. 107-130.
- Gavra 2010: Maria Marieta Gavra, *Dificultăți în învățarea corectă a limbii române în spații multiculturale din Ungaria*, în „Studii de Știință și Cultură”, anul VI, nr. 3/22, 2010, p. 39-46, disponibil pe: <https://revista-studii-uvvg.ro/category/studii-de-stiinta-si-cultura/anul-vi-numarul-3-22-2010> [accesat la 07.09.2025].
- Házy 1999: Ștefan P. Házy, *Gramatică contrastivă. Corespondențe și noncorespondențe între structurile limbilor română și maghiară*, Editura Studium, Cluj, 1999.
- Kis 1975: Kis Emese, *Încadrarea substantivelor de origine maghiară în sistemul morfologic al limbii române*, Editura Academiei Socialiste România, București, 1975.
- Kiss 2006: Kiss Jenő, *Nyelvjárások, regionális nyelvváltozatok*, în Kiefer Ferenc, *Magyar nyelv*, Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 517-548.
- Kiss, Pusztai 2013: Kiss Jenő, Pusztai Ferenc, *A magyar nyelvtörténet kézikönyve*. Tinta Kiadó, Budapest, 2013.
- Móricz et alii 2025: Zsigmond Móricz, Lakatos Demeter, Atila Szanta, Melinda Mátyus G., Zsolt Molnár, Edward Kovacs, Balázs Antal, *Confluente literare româno-maghiare. Traducătorii II*, în „Vatra”, nr. 1-2, 2025, p. 145-160, disponibil pe: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1346647> [accesat la 10.11.2025].
- Pál 2010: Pál Enikő, *Dificultăți în însușirea limbii române de către vorbitorii ne-materni de limbă română (maghiari) – în special în ceea ce privește identificarea și utilizarea corectă a cazurilor*, în Horváth István, Tódor Erika-Mária, *Limbă, identitate, multilingvism și politici educaționale*, Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, ISPMN-Kriterion, Cluj, 2010, p. 127-141.
- Pál 2014: Pál Enikő, *Influența limbii maghiare asupra limbii române*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014.
- Pál 2017: Pál Enikő, *Elemente de gramatică contrastivă română-maghiară*, în Tódor Erika-Mária, *Ghidul profesorului de limbă și literatură română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară*, Editura Ábel, Cluj, 2017, p. 53-72.
- Péntek, Benő 2020: Péntek János, Benő Attila, *A magyar nyelv Romániában (Erdélyben)*, Erdélyi Múzeum-Egyesület – Gondolat Kiadó, Kolozsvár – Budapest, 2020.
- Tódor 2007: Tódor Erika-Mária, *Școala și alteritatea lingvistică. Contribuție la pedagogia limbii române ca limbă ne-maternă*. Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2007.
- Tódor 2017: Tódor Erika-Mária (ed.), *Ghidul profesorului de limbă și literatură română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară*, Editura Ábel, Cluj, 2017.
- Tódor 2020: Tódor Erika-Mária, *Predarea-învățarea limbii române ca limbă nematernă. O alternativă a lingvisticii aplicate*, Editura Scientia, Cluj, 2020.
- Tódor et alii 2024: Tódor Erika-Mária, Tódor Imre, Tankó Enikő, *Romániai magyar középiskolások másodnyelvű szocializációja*, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2024.
- Trifescu 2022: Valentin Trifescu, *Legături culturale româno-maghiare*, Editura Muzeului Național Brukenthal, Sibiu, 2022.

Volceanov *et alii* 2024: George Volceanov, Péter Demény, Francisko Kocsis, Gabriella Koszta, Ildikó Gábos-Foarță, Júlia Vallasek, Attila Balázs, Katalin Nagy Imola, *Confluente literare româno-maghiare. Traducătorii I*, în „Vatra”, nr. 12, 2024, p. 58-71, disponibil pe: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1325963> [accesat la 10.11.2025].

<https://www.worldometers.info/hu/vilagnepesseg/magyarország-nepessege/> [accesat la 10.11.2025].

<https://www.recensamantromania.ro/rezultate-rpl-2021/rezultate-definitive/> [accesat la 10.11.2025].

Emese Fazakas este conferențiar universitar doctor abilitat la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, unde predă discipline din domeniul lingvisticii: istoria limbii maghiare, lingvistica cognitivă, istoria lingvisticii, precum și metode și strategii în predarea limbii maghiare ca limbă străină. A activat anterior și ca lector de limba maghiară în Ungaria, la Universitatea de Medicină Semmelweis din Budapesta, și colaborează printre altele, cu institutul INALCO din Paris, Universitatea din Szeged, Universitatea ELTE din Budapesta, Facultatea de Științe Umaniste și Științe Sociale a Universității din Zagreb, Universitatea din Udine.

A publicat studii și materiale didactice în domeniul predării limbii maghiare ca limbă străină, și al interferențelor lingvistice (de ex. *Phenomena of Linguistic Interference in Old Hungarian Texts* 2016; *Metodele transmiterii culturii în predarea limbii maghiare ca limbă străină* 2015). Domeniile sale de interes sunt, în primul rând, istoria limbii și lingvistica cognitivă, iar, în ultima vreme, a lucrat și lucrează pe tema multiculturalismului și a multilingvismului istoric din Transilvania.

Este autoarea a două cursuri din domeniul istoriei limbii maghiare, are numeroase articole publicate în acest domeniu și s-a implicat activ în proiectul POCU/982/6/20/152864 *Competență și eficiență în predarea limbii române copiilor și elevilor aparținând minorităților naționale din România*. Este și coautoare a mai multor dicționare de specialitate bilingve (*Dicționar maghiar-român de terminologie didactică*, 2015, *Dicționar economic maghiar-român*, 2008, *Dicționar economic român-maghiar*, 2005, *Dicționar român-maghiar de administrație publică*, 2002).

Emese Fazakas este prodecan al Facultății de Litere, cu responsabilități pentru liniile de studiu în limbile maghiară și germană, curriculum, acreditări și relații internaționale. Este coordonator științific al grupului de lucru pentru elaborarea programelor școlare la Limba și literatura maghiară, atât pentru învățământul liceal obligatoriu, cât și pentru filiera tehnologică. Totodată, este președinte al Comisiei Naționale de Specialitate pentru Limba și Literatura Maghiară Maternă din cadrul Ministerului Educației și Cercetării.

Vorbitorul norvegian de limba română

IOANA HODÂRNĂU-NAAS-ARABA

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Limba norvegiană

1. Identificare și clasificare

Limba norvegiană, cunoscută oficial sub denumirea de *norsk*, este limba națională a Regatului Norvegiei și una dintre limbile nord-germanice ale Europei de Nord. Formarea și evoluția sa au rădăcini în vechea limbă *norrønt* (în engleză *Old Norse*), limba comună a scandinavilor din epoca vikingă, utilizată până în secolele XIII–XIV (Bull 2019: 3). În perioada medievală și în epoca modernă timpurie, norvegiana a fost puternic influențată de daneză, fapt datorat uniunii politice dintre Norvegia și Danemarca, o uniune ce a durat mai multe secole (1380–1814) (Glenthøj 2012: 361–377). Influența daneză a condus la apariția unei limbi scrise danezo-norvegienne, folosită cu precădere în administrație. Doar în secolul al XIX-lea, odată cu afirmarea identității naționale norvegienne, au apărut cele două forme oficiale ale limbii norvegienne: *bokmål* – derivată din tradiția daneză și *nynorsk* – creată de lingvistul Ivar Aasen pe baza dialectelor rurale norvegienne. Istoric și regional, limba a purtat denumiri precum *dansk-norsk*, *norsk-dansk* sau *landsmål* (numele inițial a ceea ce se numește drept *nynorsk* azi) (Bull 2019: 4–5). Norvegiana aparține familiei lingvistice indoeuropene și a ramurii germanice (subgrupul nord-germanic), împreună cu suedeza, daneza, islandeza și feroeza. Totuși, cele mai înrudite limbi sunt daneza și suedeza, cu care norvegiana este parțial intercomprehensibilă (lucru ce înlesnește cunoașterea celorlalte limbi-„surori”).

În ceea ce privește contactele directe dintre Norvegia și România, ele sunt destul de recente și nu au o istorie veche comparabilă cu alte relații europene. „Prima delegație oficială în Norvegia a apărut în 1917, odată cu numirea lui Grigore Bilciurescu ca însărcinat cu afaceri în Christiania (Oslo). Pe de altă parte, primul diplomat norvegian care a locuit la București a fost Terje Knudtzon, în 1935” (Despa 2011: 299). Momentul în care Norvegia și România intră în relații diplomatice stabile este perioada de după cel de-al doilea război mondial, însă schimburile culturale rămân limitate din cauza contextului politic al Europei de Est. Doar după 1989, odată cu deschiderea geografică și culturală a României, legăturile se intensifică semnificativ, în anii 1990 fiind introduse primele cursuri universitare de

limbă norvegiană în România, la Cluj-Napoca, în virtutea activității didactice întreprinse de către Sanda Tomescu Baci (Baci Tomescu 2016: 19).

De asemenea, în lumina traducerilor literare recente din limba română în limba norvegiană, o figură emblematică norvegiană care cunoaște îndeaproape și popularizează cultura, limba și literatura română în spațiul norvegian este traducătorul Steinar Lone. A urmat cursuri universitare la București (între 1978-1979) și a revenit sporadic în țară până în 1984. Ulterior, a reluat contactul cu România în anii 2000. El a început să traducă literatură română în 1993, prima sa traducere fiind nuvela lui Mircea Eliade, *Pe strada Mântuleasa* (Leon 2015: 151). În general, Lone a ales să traducă scriitori interbelici (de pildă, Mihail Sadoveanu sau Camil Petrescu), dar și-a îndreptat atenția și înspre literatura contemporană (fiind traducătorul lui Mircea Cărtărescu în norvegiană) (Hodârnău 2020: 28-29). Începând din 2013, este invitat constant la FILIT (Festivalul Internațional de Literatură și Traducere, Iași). A fost decorat, în 2007, cu Ordinul Meritul Cultural de către Președintele României pentru activitatea sa de promovare a literaturii române în Norvegia și a fost distins cu *Premiul pentru cea mai bună traducere literară* din anul 2008, acordat de Uniunea criticilor din Norvegia, pentru traducerea cărții *Orbitor. Aripa stângă*, de Mircea Cărtărescu. În 2023, a primit, din partea Institutului Cultural Român, *Premiul pentru cea mai bună traducere a unei cărți din limba română*, pentru traducerea romanului *Solenoid*, de Mircea Cărtărescu, la editura Solum Bokvennen.

La nivel academic, merită amintit și profesorul universitar Arne Halvorsen, fin cunoscător al limbii, literaturii și culturii române, autorul primului dicționar român-norvegian, care conține 25.000 de cuvinte, apărut la editura Polirom în 2008, într-o ediție revizuită (Băgiu 2010: 255).

2. Statut și răspândire geografică

Limba norvegiană este vorbită în principal în Norvegia, unde are statut de limbă oficială. De asemenea, este vorbită și în comunități norvegiene din țările vecine, Suedia, Danemarca, Islanda, dar și în cea mai mare diasporă norvegiană din lume, în SUA, cu precădere în statul Wisconsin, apoi, în Canada sau Australia. În Norvegia, peste 4 milioane de persoane o vorbesc ca limbă maternă (L1), însă nu se cunoaște exact numărul de vorbitori de norvegiană ca L2 (Husby 2010). Totuși, norvegiana ca L2 este vorbită în comunitățile de imigranți și refugiați din Norvegia la prima generație, pentru că la a doua generație, de cele mai multe ori, norvegiana devine L1.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Norvegiana prezintă o diversitate dialectală foarte bogată, împărțită în mai multe regiuni principale. *Østnorsk* (dialectul de est), vorbit în zona Oslo și împrejurimi, se caracterizează printr-o pronunție mai plată a vocalelor și tendința de a reduce diftongii, iar, din punct de vedere lexical, multe cuvinte provin din influența daneză. *Vestnorsk* (dialectul de vest), întâlnit în zona

orașului Bergen și regiunea fiordurilor din vest, păstrează sunete vocalice mai rotunjite și pronunță *r*-ul vibrant, iar lexicul include termeni arhaici și influențe ale limbilor scandinave vechi. *Trøndersk*, în centrul Norvegiei, se remarcă prin tonuri melodice specifice și schimbări de consoane, precum *sk* pronunțat ca *sh*. Apoi, dialectele nordice, din Nord-Norge (nordul îndepărtat al Norvegiei), păstrează multe forme vechi de pronunție și lexic cu influențe de la populația indigenă sami (Nesse, Høyland 2023: 264). Limba norvegiană este o limbă tonală, adică tonul poate schimba sensul unui cuvânt, chiar dacă sunetele consoanelor și vocalelor sunt identice. Astfel, există două tipuri de ton, numite *toneme* (ton ascendent de registru jos și ton descendent de registru înalt), iar diferențele tonale variază regional (Baciu Tomescu 2015: 17). În *Østnorsk* și în Oslo, contrastul este clar, în timp ce în *Vestnorsk* și în nord, tonurile sunt mai puțin pronunțate. În conversația cotidiană, tonurile și ritmul vorbirii sunt esențiale pentru înțelegerea corectă.

Fig. 1. *Harta dialectelor norvegiene* (Husby 2010)

4. Sistem de scriere

Limba norvegiană folosește alfabetul latin, având 29 de litere (9 vocale și 20 de consoane), dintre care 26 corespund alfabetului englez, iar 3 sunt specifice limbii norvegiene: *æ/Æ*; *ø/Ø*; *å/Å*. Alfabetul acoperă toate sunetele limbii, dar există și combinații grafice specifice limbii, precum *kj*, *skj*, *sj*, care reprezintă consoane specifice norvegiene (Baciu Tomescu 2015: 22). Ortografia limbii este în mare parte fonemică, astfel că modul de scriere reflectă pronunția cuvintelor, deși varianta *bokmål* păstrează unele forme etimologice provenite din daneză. În varianta *nynorsk*, ortografia încearcă să respecte mai fidel pronunția dialectală rurală, după cum explică Kristoffersen, în *The Phonology of Norwegian*. Există o atenție acordată coerenței între scris și vorbire, ceea ce face limba norvegiană relativ ușor de pronunțat pentru vorbitorii de norvegiană ca L2.

Interferențe ale limbii norvegiene L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. *Prezentare generală*

Situația interferențelor fonetico-fonologice dintre limba norvegiană L1 și limba română L2 este vizibilă în special la nivelul vocalelor. Norvegiana dispune de un inventar vocalic mai bogat decât româna, incluzând vocale anterioare rotunjite, precum [y] și [ø] (Baciu Tomescu 2015: 22-23), inexistente în română, ceea ce poate determina tendința vorbitorilor de norvegiană ca L1 de a rotunji excesiv vocalele românești [i] și [e]. În plus, în norvegiană există o opoziție între vocalele scurte și vocalele lungi, iar pericolul este de a transfera această opoziție și în română, unde durata vocalică nu este distinctivă, conducând la pronunții exagerate sau nenaturale. La nivel consonantic, sunetele românești [ʃ] și [tʃ] pot fi substituite cu aproximări norvegiene. De asemenea, consoanele palatalizate – specifice românei – pot ridica dificultăți notabile. De pildă, diferența dintre [l] simplu și palatalizat este dificil de perceput și conduce la neutralizări fonetice (Spinu *et alii* 2012: 58).

Trebuie adăugat că norvegiana utilizează un sistem tonal complex (așa cum am precizat deja în fragmentul dedicat dialectelor, graiurilor și varietăților) bazat pe accentul lexical, însoțit de variații melodice, ceea ce influențează intonația românească a vorbitorilor nativi de norvegiană. Aceștia din urmă tind să mențină un contur melodic uniform sau să aplice un tipar tonal din L1 în enunțurile românești, fapt ce poate conduce la afectarea perceptibilității intențiilor comunicative. Spre exemplu, întrebările pot suna într-un mod plat sau enunțurile afirmative pot avea o intonație ascendentă nejustificabilă. Apoi, fenomenele fonetico-fonologice, de tipul asimilării sunt tratate diferit de cele două limbi. În română, asimilările consonantice sunt mai frecvente, iar vorbitorii de norvegiană sunt predispuși la erori în utilizarea lor. Totodată, palatalizarea românească, productivă în special înaintea vocalelor anterioare, necesită un efort articulatoriu pentru vorbitorii de norvegiană, care nu sunt obișnuiți să diferențieze trăsături palatale. Aceste interferențe influențează pronunția în limba română și ar trebui abordate sistematic în predarea românei ca L2.

5.2. *Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic*

Compararea sistemului vocalic al limbii norvegiene L1 cu cel al limbii române L2 evidențiază o serie de diferențe structurale care generează dificultăți pentru vorbitorii nativi de norvegiană atunci când învață româna ca L2. După cum am menționat anterior, norvegiana are un sistem vocalic mai dezvoltat decât limba română, cu vocale anterioare rotunjite și cu opoziții între vocalele scurte și cele lungi. În total, norvegiana are 9 vocale de bază, fiecare cu varianta scurtă sau lungă, pe când româna are 7 vocale fixe, fără să existe opoziția fonologică de lungime. Această diferență poate produce comportamente articulatorii transferate din L1 în L2. De pildă, un aspect important îl reprezintă

vocalele românești [ă] și [â], respectiv [i], care nu au corespondente directe în norvegiană. Vocalele centrale românești pot fi percepute ca fiind neclare în raport cu repertoriul norvegian, fapt ce poate conduce la substituirea lor cu vocale familiare existente în norvegiană, precum [e], [o] sau [u]. Astfel, [ă] tinde să fie înlocuit cu [e] sau [o], iar [â] cu [u] sau [i], depinzând de contextul fonetic. Apoi, în limba norvegiană vocala [o] se pronunță ca [u] românesc (deși în unele dialecte norvegiene poate avea și o valoare mai închisă). Însă, în română, [o] este stabil și se pronunță constant ca [o]. Pe de altă parte, vocala [u] norvegiană este [u], un sunet central foarte rotunjit, care nu există în română și seamănă mai mult cu germanul [ü] sau franțuzescul [u] sau [y], în timp ce [u] românesc este posterior și stabil. Totodată, și diftongii românești [ai], [ei], [oi], [au], [ia], [ie], [io] sau [ua] pot ridica dificultăți, întrucât norvegiana conține diftongii proprii, dar structura și tranziția vocalică diferă, ceea ce duce la monoftongare sau la o glisare prea pronunțată.

Tendințele de substituire sunt cel mai frecvent observate, pentru că vorbitorii de norvegiană aleg vocale din L1 care se apropie cel mai mult de sunetul perceput, chiar dacă diferența este semnificativă în română. Omisiunea apare mai rar, dar se poate manifesta la diftongii în care una dintre componente este redusă sau eliminată (spre exemplu, *mie* poate să fie pronunțat ca *me*).

Ghid de pronunție a sunetelor în limba norvegiană –
Kort oversikt over uttale i forhold til skrift

Litera / Semnul grafic	Alfabetul fonetic interna- țional	Alfabetul fonetic scan- dinav	Exemplu norvegian	Traducere în română	Exemplu similar în română sau altă limbă
<i>a lung</i>	ɑ:	a:	<i>rar</i>	ciudat	laser
<i>a scurt</i>	ɑ	a	<i>hatt</i>	pălărie	mat
<i>b</i>	b	b	<i>bil</i>	mașină	bine
<i>c</i>	s	s	<i>cedille</i>	sedilă	sedilă
<i>d</i>	d	d	<i>din</i>	al tău, a ta	dar
<i>e lung</i>	e:	e:	<i>pen</i>	frumos	mere
<i>e scurt</i>	ɛ	e	<i>penn</i>	stilou	perfect
<i>e neaccentuat</i>	ə	ə	<i>spise</i>	a mânca	măr
<i>f</i>	f	f	<i>far</i>	tată	far
<i>g</i>	g	g	<i>gang</i>	gang	garaj, gang
<i>g + j, i, y, ei (la începutul cuvântului)</i>	j	j	<i>gjær gi gyte geli</i>	drojdic a da a turna capră	iarmaroc
<i>h</i>	h	h	<i>hatt</i>	pălărie	haină
<i>h + j (la începutul cuvântului)</i>	j	j	<i>hjem</i>	acasă	Jung ienupăr
<i>hv (la începutul cuvântului)</i>	v	v	<i>hvordan hva hvor hvem hvis</i>	cum ce unde cine dacă	var
<i>i lung</i>	i:	i:	<i>fin</i>	frumos	vinul
<i>i scurt</i>	i	i	<i>bind</i>	volum	un pic

<i>j</i>	j	j	<i>ja</i>	da	ies
<i>k</i>	k	k	<i>katt</i>	pisică	kilogram
<i>k + j, i, y (la începutul cuvântului)</i>	ç	ç	<i>kjære kirke kys</i>	dragă biserică sărut	hibă sau ca ich din germ
<i>l</i>	l	l	<i>like</i>	a plăcea	lemn
<i>l + j</i>	j	j	<i>ljug</i>	minciună	Jung
<i>m</i>	m	m	<i>mor</i>	mamă	mamă
<i>n</i>	n	n	<i>natt</i>	noapte	naï
<i>n + g, k</i>	ŋ	ŋ	<i>sang tenke</i>	cântec a gândi	gang, tanc s sing, think c engleză
<i>o lung</i>	ɑ:	o:	<i>to</i>	doi	tu
<i>o scurt</i>	ɔ	o	<i>trodde</i>	crezut	tunel
<i>p</i>	p	p	<i>pen</i>	frumos	par
<i>r</i>	r	r	<i>ren</i>	curat	rană
<i>ri</i>	t	t	<i>kari har du?</i>	hartă	ca hard în
<i>rd</i>	d	d		ai tu?	engleza
<i>rl</i>	l	l	<i>perle</i>	perla	americană
<i>rn</i>	n	n	<i>garn</i>	plasă	
<i>rs</i>	f	f	<i>marsj</i>	marș	marș
<i>s</i>	s	s	<i>salt</i>	sare	sare
<i>skj</i>	ʃ	ʃ	<i>skjære</i>	a tăia	și
<i>sk + i, y, øy (la începutul cuvântului)</i>	ʃ	ʃ	<i>ski sky skytter</i>	schii nor patine	și
<i>sl (la începutul sau mijlocul cuvântului)</i>	ʃl	ʃl	<i>slå</i>	a lovi	șlagăr
<i>t</i>	t	t	<i>takk</i>	mulțumesc	tablă
<i>tj</i>	ç	ç	<i>tjue</i>	douăzeci	ca și ch din (în germană)
<i>u lung</i>	u:	u	<i>ku</i>	vacă	<i>surr</i> (în franc <i>fibr</i> (în germ
<i>u scurt</i>	u	u	<i>gutt</i>	băiat	ca u scurt în germană
<i>v</i>	v	v	<i>vin</i>	vin	vin
<i>y lung</i>	y:	y:	<i>syd</i>	sud	–
<i>y scurt</i>	y	y	<i>nytt</i>	nou	–
<i>æ lung</i>	æ:	æ:	<i>bære</i>	a purta	–
<i>æ scurt</i>	æ	æ	<i>lærd</i>	învățat	<i>bad</i> (în engl)
<i>o lung</i>	ø:	ø:	<i>dor</i>	ușă	–
<i>o scurt</i>	ø	ø	<i>født</i>	născut	–
<i>å lung</i>	ɔ:	å:	<i>få</i>	a primi	odă
<i>å scurt</i>	ɔ	å	<i>gråt</i>	gri	hot (în engle

Fig. 2. Vocalele și consoanele limbii norvegiene. Ghid de pronunție. Exemplificări
(Tomescu Baciu 2015: 22-23)

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Sistemele gramaticale ale limbii norvegiene și ale limbii române aparțin unor tipologii diferite, ceea ce explică gradul ridicat de interferență în procesul de achiziție a românei ca L2 de către vorbitorii norvegieni. Norvegiana este o limbă germanică nordică, cu flexiune în mare parte analitică, caracterizată printr-un inventar morfo-sintactic relativ simplificat. Categoria timpului este exprimată printr-un sistem redus de opoziții (prezent, preterit, perfect, viitor perifrastic), iar modul este, în mare parte, lexicalizat prin verbe modale. În ceea ce privește genul gramatical, norvegiana păstrează formal trei genuri – la fel ca limba română – masculin, feminin, neutru, însă există o tendință de neutralizare a opoziției masculin/feminin, mulți vorbitori folosind ceea ce se numește genul comun (*felleskjønn*) și genul neutru. „Sistemul cu trei genuri al limbii protogermanice s-a pierdut în mai multe dintre limbile germanice actuale. Aceste limbi au pierdut, în general, genul feminin și au dezvoltat un sistem cu două genuri, format din genul comun (masculin/feminin) și neutru” (tr. n.) (Rodina, Westergaard 2015: 150). Apoi, cazurile gramaticale sunt reduse, supraviețuind parțial în sistemul pronominal. Există, la fel ca în limba română, articolul nedefinit și articolul definit enclitic, însă acesta din urmă funcționează prin reguli mult mai previzibile decât româna și nu se înregistrează multe excepții.

De cealaltă parte, limba română este o limbă romanică cu flexiune sintetică complexă, în care categoria cazului este activă, genul este obligatoriu, iar sistemul verbal prezintă o morfologie bogată, cu multe desinențe de persoană, număr, timp și mod (Sala, Ruxândoiu 2018). Mai mult, dacă topica norvegiană este dominată de regula poziționării verbului pe poziția a doua în enunț (cu structuri previzibile), româna are o topică flexibilă.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Transferul morfologic din limba norvegiană în limba română se manifestă în special în grupul nominal și verbal. Conform principiilor analizate de Lado (1957), interferența apare preponderent în zonele în care L1 este mai puțin marcată ca L2, cum este și cazul limbii norvegiene și al românei. Cu privire la genul substantival, se poate observa că, deși norvegiana operează cu trei genuri, distribuția lor nu corespunde întotdeauna cu sistemul românesc, iar, în limba în uz, vorbitorii de norvegiană folosesc doar două genuri (a se vedea Rodina, Westergaard, 2015: 150). Aceste aspecte conduc la dificultăți atât în a identifica genul corect al substantivelor românești, cât și la acordul în grupul nominal. De exemplu, pot apărea erori de tipul **o munte* (în loc de *un munte* – uitându-se excepția substantivelor masculine în *e*) sau **cartea interesant* – unde acordul adjectival este deficitar. Interferența poate să fie alimentată și de forma relativ netransparentă a pluralului românesc (*om* – *oameni*; *ou* – *ouă*), care contrastează cu sistemul norvegian, mai omogen.

De asemenea, chiar dacă ambele limbi folosesc articolul definit enclitic, comportamentul acestuia diferă. Norvegiana are reguli stabile (*ei bok – boka*), în timp ce româna poate impune alternanțe fonetice, morfologice și sintactice. Erorile tipice se referă la omiterea articolului acolo unde este necesar (**Am cumpărat carte interesantă.*) sau, din contră, adăugarea articolului acolo unde nu este necesar (**Cartea aceasta este mea a.*). Mai mult decât atât, articularea numelor proprii este imposibilă în norvegiană, ceea ce conduce la evitarea unor structuri românești precum *lui Ion, Mariei*.

Totodată, absența sistemului cazual în norvegiană determină dificultăți majore în utilizarea genitivului și dativului românesc (cazuri inexistente în limba norvegiană). În astfel de situații, vorbitorii de norvegiană ca L1 pot recurge la substituția prepozițională (**mașina la Ioana*) și evitarea construcțiilor posesive articulate (**casa băiat, *părul femeie*). Aceste fenomene sunt în acord cu ceea ce Odlin (1989) observa ca fiind tendința în L2 de a reduce morfologia atunci când L1 este morfologic „slabă”. Se poate observa și căă diferențe majore în flexiunea verbală care poate conduce la omiterea desinențelor de persoană. De exemplu, **eu merge* – în loc de *eu merg*, întrucât norvegiana nu cunoaște flexiunea în funcție de persoană, număr, caz. În plus, există riscul folosirii indicativului în locul conjunctivului (**vreau merg* – o calchiere după structuri cu infinitiv în norvegiană) sau formarea incorectă a timpurilor compuse (de exemplu, **am fost mers*). În mod special, opoziția perfect compus/imperfect este dificil de achiziționat, în absența unei categorii aspectuale în norvegiană.

Flexiunea verbului în limba norvegiană la indicativ prezent comportă o singură formă morfologică, indiferent de persoană și număr. În limba română, un cursant vorbitor de norvegiană ca L1 se va vedea nevoit să asimileze existența a patru grupe de conjugare după clasificarea tradițională, categorizate după forma infinitivului și flectivele diferite în funcție de persoană și de număr, specifice fiecărei grupe în parte. „Învățarea și utilizarea corectă a zeci de desinențe verbale în limba română, comparativ cu una singură în limba norvegiană, se poate dovedi un impas insurmontabil, cel puțin pentru unii studenți” (Băgiu 2017: 102).

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Interferențele sintactice derivă, de multe ori, din aplicarea regulii din norvegiană de a poziționa verbul pe poziția a doua în enunț, din rigiditatea topiciei și din mecanismele diferite de subordonare. Astfel, indiferent de constituenții preverbali, norvegiana impune verbul pe poziția a doua în enunț. „Verbul pe poziția a doua în enunț este o proprietate relativ stabilă a tuturor limbilor germanice, cu excepția englezei contemporane, care are o gramatică de tip SVO. În mod tradițional, acest fapt este definit ca o constrângere conform căreia verbul finit trebuie să apară pe poziția a doua în propozițiile principale” (tr. n.) (Westergaard, Lohndal 2019: 92). Această trăsătură transferată în limba

română conduce la o topică nenaturală. De pildă, **Acum merg eu la magazin.* – în contexte unde româna preferă o structură de tipul *Acum, eu merg la magazin.* sau *Acum, merg la magazin.* Mecanismele de transfer sintactic descrise de Håkansson (2001) pentru vorbitorii scandinavi se verifică și într-un enunț de tipul **Ieri am eu văzut filmul.*, unde verbul auxiliar este despărțit de participiu prin intercalarea pronumelui personal *eu*, pentru a respecta regula verbului pe poziția a doua, conducând la o structură complet nefirească în limba română.

Totodată, în propozițiile subordonate, diferențele dintre ordinea constituentilor din limba norvegiană și din limba română pot determina structuri hibride. Se poate introduce verbul pe poziția a doua în propoziții subordonate, rezultând o topică incorect focalizată (de exemplu, **Știu că vine el mâine.*). Mai mult, indicativul se poate folosi pe poziția conjunctivului (de exemplu, **vreau merg* – în loc de *vreau să merg*), ori se poate evita folosirea conjunctivului cu *să*, de pildă, **vreau merge* – calchiat după infinitivul norvegian (unde există verbul modal *å ville* la prezent: *vil+* infinitivul scurt *gå*). În acest mod, vedem că româna, fiind o limbă cu topică pragmatică, penalizează rigiditatea, în timp ce norvegiana o impune structural.

În plus, norvegiana nu are clitici pronominali, iar aceasta poate reprezenta una dintre cele mai dificile probleme pentru vorbitorii de norvegiană. Spre exemplu, se pot întâlni situații în care cliticul este omis sau este poziționat greșit: **Dau cartea Mariei.*, în loc de *I-o dau.*, **Văd rar îl.*, în loc de *Îl văd pe el rar.*

De asemenea, un aspect interesant îl reprezintă construcțiile impersonale. Norvegiana utilizează frecvent *det* ca subiect impersonal, ceea ce poate conduce la suprautilizarea lui *este* în română. Spre ilustrare: **Este plouă* (după modelul norvegian *Det regner*); **Este se spune că ...* (după modelul *Det sier at ...*). Limba română acceptă construcții impersonale fără subiect lexical (*Plouă*, *Se spune că ...*), fapt care necesită restructurarea schemei sintactice din L1.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Lexicul limbii norvegiene (*bokmål*), relevant pentru învățarea românei ca L2 este rezultatul unui proces istoric complex și de lungă durată. Astfel, sursele principale de împrumuturi lexicale provin din nordica veche, baza autohtonă, la care s-au adăugat, în perioade istorice diferite, influențe din germană, daneză și engleză, precum și din limbile romanice, îndeosebi, din limba franceză, ca limbă internațională de cultură. Daneza a avut impactul cel mai pronunțat în perioada de uniune politică (până în 1814), determinând un strat consistent de împrumuturi în domenii precum administrația și cultura (Vikør 2011: 211). În ultimele decenii, engleza reprezintă sursa dominantă de împrumuturi, cu precădere în domeniul tehnic, mediatic și cultural.

Proporția vocabularului moștenit vs împrumutat variază în funcție de domeniu. În ceea ce privește vocabularul fundamental (activități cotidiene,

natură, corpul uman) predomină stratul autohton, însă domeniile dezvoltate în epoca modernă – știință, tehnică, economie – sunt puternic influențate de anglicisme (Fjeld, Vikør 2008).

Cu privire la formarea cuvintelor, trebuie spus că norvegiana preferă procedeul compunerii (de exemplu, *fjernsyn* – televiziune; *kjøleskap* – frigider; *solskinn* – lumina soarelui), procedeu transparent semantic. Derivarea prin sufixe și prefixe există, dar este mai puțin prolifică ca în română; conversia – schimbarea clasei gramaticale fără modificare formală – este frecventă, ceea ce facilitează fenomenul de polisemie a lexemelor. Structura semantică este caracterizată prin câmpuri lexicale bine definite, iar tendința de sinonimie este moderată, deoarece registrele stilistice sunt destul de uniforme. Rar se atinge nivelul flexibil de polisemie din limba română. Astfel, vocabularul de bază este stabil, relativ ușor de reținut, fără abstractizări, în timp ce terminologia din limbajele specializate este marcată de un nivel ridicat de împrumuturi din limba engleză și de compunerea lungă a cuvintelor, pe filiera germanică.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Trebuie spus că întâlnirea dintre lexicul norvegian și cel românesc generează deopotrivă avantaje, cât și dificultăți pentru eventualii cursanți vorbitori de norvegiană L1 care învață limba română ca L2. O primă zonă de interferență este reprezentată de falșii prieteni proveniți din influențele similare (germanice, franceze sau engleze). De pildă, norvegianul *aktuell* înseamnă ‘relevant’ în română, nu ‘actual’; *eventuelt* înseamnă ‘alternativ’; *rolig* semnifică ‘liniștit’, nu ‘amuzant’. Astfel de corespondențe pot părea intuitive, însă generează erori de sens în limba română.

Apoi, fenomenul compunerii, extrem de productiv în norvegiană, poate determina transferuri negative în română. Există riscul traducerii exacte a termenilor compuși lungi rezultând calcuri lingvistice brutale (de pildă, *barnehage* – ‘grădină cu copii mici’), ignorându-se faptul că română are termeni consacrați sintetici. De asemenea, obișnuința transparenței semantice norvegiene poate crea dificultăți în achiziția vocabularului românesc abstract sau idiomatic (spre exemplu, norvegiana nu ar putea traduce expresii ca *a ține minte*, *a o lua razna*, *a avea ceva la îndemână*).

De asemenea, influența limbii engleze asupra norvegienei poate produce interferențe suplimentare. Mulți termeni norvegieni au echivalenți aproape identici (de exemplu, *computer* – computer, *smarttelefon* – smartphone), ceea ce poate determina utilizarea spontană a unor anglicisme în română, chiar și în situații în care limba română preferă variante locale (*calculator*, *telefon inteligent*). Există, totuși, și cazul unor transferuri pozitive, în domeniile științifice și tehnice, unde ambele limbi folosesc termeni internaționali asemănători (*universitet* – universitate; *laboratorium* – laborator; *fysikk* – fizică etc).

La nivel semantic, polisemia norvegiană moderată contrastează cu polisemantismul bogat al limbii române. De exemplu, substantivul *cap* din

română, în sensul de persoană, lider, necesită explicații suplimentare pentru nativii norvegieni, obișnuiți cu distribuții de sens rigide. În cazul sinonimiei, norvegiana folosește mai puține registre stilistice decât româna, ceea ce prezintă riscul de alegere a unor termeni românești nepotrivii contextului de comunicare (de exemplu, *locuință* poate avea sensul de ‘domiciliu’, ‘garsonieră’, ‘apartament’, ‘casă’)¹.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Vorbitorii de norvegiană ca L1 se pot confrunta cu un set de diferențe pragmatice atunci când învață limba română ca L2. Diferențele provin din norme culturale distincte, convenții conversaționale sau registre de politețe diferite între cele două limbi. În ceea ce privește formulele de salut și de rămas-bun, norvegiana operează cu un sistem simplificat, predominant informal, unde formule ca *Hei, Ha det, God dag* (*Salut, La revedere/Pa, Bună ziua*) sunt utilizate într-o gamă largă de contexte, indiferent de vârstă sau statut social (Rygg 2017: 160). De cealaltă parte, româna acordă atenție diferențierii registrelor, atât prin formule verbale (*Bună ziua!*, *La revedere!*), cât și prin marcatori morfologici de politețe (pronumele de politețe, verbe la persoana a II-a plural). Totodată, diferă și comportamentele nonverbale; un contact vizual prelungit sau distanța interpersonală sunt reglementate diferit în cele două culturi și pot genera divergențe.

Norvegiana este o limbă care tinde spre directete, iar cererile sunt formulate frecvent în mod explicit, cu un ton moderat, cu ajutorul așa-numitelor verbe modale (exemplu, *kan du ...?*). În română, evitarea impunerii în conversație este realizată prin structuri indirecte sau prin marcatori discursivi, ca de exemplu, *mă scuzați, aș dori* (prin construcția condițională se evită o poziție fermă în dialog) sau *nu vă supărați* (anticiparea unei reacții negative din partea interlocutorului). Cu alte cuvinte, organizarea discursului reflectă normele culturale ale interacțiunii. În norvegiană, mecanismele de cedare a cuvântului sunt clare, iar întreruperile sunt reduse și percepute negativ. Din contră, în română, suprapunerile sunt mai frecvente și pot semnală implicarea interlocutorului. De asemenea, tăcerile/pauzele în vorbire sunt interpretate diferit; dacă în norvegiană există o toleranță ridicată la pauze, în română, momentele de pauză se încearcă a fi umplute cu comentarii minore (adesea, în afara subiectului de discuție) sau cu diverse formule de întreținere a dialogului.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Una dintre principalele zone de interferență la nivel pragmatic este legată de registrul de politețe. Limba norvegiană favorizează un stil conversațional egalitar, în care interlocutorii se află pe poziții simetrice, iar cursanții pot tinde

¹ Pentru comparațiile din secțiunea curentă între lexicul limbii norvegiene și cel al limbii române a fost utilizat dicționarul român-norvegian elaborat de Arne Halvorsen, apărut la editura Polirom, în 2008.

să aplice acest model și în limba română, folosind predominant pronumele personal de persoana a II-a singular, *tu*, fără a folosi formule de politețe. Astfel, expresii considerate adecvate în norvegiană pot fi percepute ca imperative sau prea familiare în română; în special, în cazul în care vârsta și/sau statutul social al interlocutorilor diferă. În ceea ce privește gestionarea cererilor sau a refuzurilor, norvegiana tinde spre o diplomatie a limbajului, cu toate că cererile sunt formulate direct, fiind însoțite de o justificare minimală. În schimb, româna apelează la strategii indirecte, explicații suplimentare sau marcatori de empatie (de tipul, *m-aș bucura, dar...; din păcate*). Refuzurile directe, fără justificări clare pot fi privite ca insuficient contextualizate din perspectiva normelor românești. O altă problemă o ridică ritmul mai intens al conversațiilor românești, cu întreruperi regulate ale interlocutorului care pot fi percepute de vorbitorii nativi de norvegiană drept atitudine nepoliticoasă sau agresivă.

Diferențe notabile există și în expresiile fixe, folosite la evenimente sociale (aniversări, sărbători, succese profesionale). În general, norvegienii folosesc o expresie standard de felicitare, mai neutră, și care poate fi utilizată în contexte diverse, *Gratulerer!*. Însă, româna are o expresie potrivită pentru toate contextele sociale (de pildă, *Casă de piatră!* – la căsătorie, *Să vă crească mare!* – la botez etc.).

De asemenea, gesturile și limbajul corporal au un rol deosebit. Gesturile exuberante pot fi interpretate de către vorbitorii de norvegiană ca intruzive, iar distanța interpersonală/lipsa de proximitate dintre vorbitori poate fi interpretată de români ca distanțare emoțională sau lipsă de implicare. Nu în ultimul rând, trebuie spus că interferențele sunt alimentate și de tabuuri culturale distincte. Vorbitorii de română tind să abordeze destul de frecvent teme personale (familie, sănătate, bani etc.), în timp ce vorbitorii de norvegiană tind să evite astfel de subiecte în conversațiile cu persoane necunoscute sau cu cei cu care nu au un anumit grad de familiaritate. În studiul întreprins de Rygg, cercetătoarea precizează că, departe de a încerca să instaleze o intimitate, un soi de familiaritate între interlocutori, *Hei* este salutul scurt care închide un posibil dialog nedorit (contrar opiniei că *Hei* ar insinua o formă de familiaritate, de nevoie de apropiere între participanții la dialog) (Rygg 2017: 165-166).

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii norvegiene L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- inexistența vocalelor [ă], [â], [î] în limba norvegiană și substituirea acestora cu vocalele [e], [o] sau [u]; - vorbitorul norvegian tinde să substituie [u] românesc cu [o] din norvegiană; [u] norvegian se realizează fonetic ca [u] și aproape de [y] francez.
Morfologic	dificultăți în a identifica genul corect al substantivelor, căci norvegiana are tendința de a folosi genul comun (pentru masculin + feminin) și genul neutru;

Nivel	Zone de interferență
	▪ dezacorduri: <i>*cartea interesant</i>; ▪ comportamentul diferit al articolului definit enclitic în cele două limbi, cu reguli stabile în norvegiană; ▪ omiterea articolului definit enclitic acolo unde este necesar: <i>*Am cumpărat carte interesantă.</i>; ▪ articularea numelor proprii imposibilă în norvegiană și substituirea prepozițională: <i>*cartea la Maria</i>; ▪ flexiunea verbului: o singură formă la indicativ prezent în norvegiană vs patru grupe de conjugare, în mod tradițional, în română, cu flectivele de persoană și de număr; ▪ inexistența conjunctivului în limba norvegiană;
Sintactic	▪ rigiditatea topicii din norvegiană (verb pe poziția a II-a în enunț) vs topica flexibilă din română: erori: <i>*Acum merg eu la magazin.</i>; ▪ indicativ pe poziția conjunctivului: <i>*vreau spun</i>; ▪ calchierea infinitivului norvegian: <i>*vreau merge</i>; ▪ inexistența cliticilor pronominali în norvegiană: <i>*Dau cartea Mariei.</i> sau cliticul este poziționat greșit: <i>*Văd rar îl</i>; ▪ construcții impersonale greșite după model norvegian: <i>*Este plouă.</i>;
Lexical	▪ falșii prieteni: <i>aktuell, eventuelt, rolig</i>; ▪ transferuri negative: <i>barnehage</i> <i>*'grădina cu copii'</i>; ▪ transparența semantică norvegiană vs expresii idiomatice românești; ▪ transfer pozitiv: în domeniul științific și tehnic: <i>universitet, laboratorium</i> etc.;
Pragmatic	▪ registrul formal vs informal (folosirea excesivă a pronumelui personal <i>tu</i> în contexte unde se cere folosirea pronumelui de politețe <i>dumneavoastră</i>; ▪ gestionarea cererilor și a refuzurilor în mod direct în norvegiană vs apelul la strategii indirecte în română: <i>m-aș bucura, dar...; din păcate</i> etc.; ▪ tăcerile în conversație sunt percepute ca neimplicare pentru un român, iar întrebările personale și abordarea unor teme prea familiare (familie, sănătate etc.) cu un vorbitor norvegian sunt considerate intruzive și pot fi interpretate drept ofensatoare.

Învățarea limbii române de către vorbitorii de norvegiană ca L1 presupune confruntarea cu o serie de dificultăți legate de pronunție, gramatică, lexic și pragmatică, generate, în special, de diferențele structurale dintre cele două limbi. La nivel fonetic, una dintre problemele frecvente este distingerea vocalelor românești [ă], [â], [î] sau diftongii specifici (și fenomenul monoftongării), care nu au echivalente directe în norvegiană. Consoanele palatalizate [che], [chi], [ghe], [ghi] pot produce și ele confuzii. De asemenea, ritmul și intonația românei, mai variate decât în norvegiană, necesită exerciții sistematice.

În gramatică, dificultățile cele mai evidente apar în utilizarea articolului definit enclitic, a genurilor substantivelor, precum și a cazurilor, în special genitiv-dativ. Sistemul verbal românesc, cu alternanțe și forme supletive, poate provoca erori atât la nivel morfologic, cât și la nivel sintactic. În principal, se

remarcă folosirea formelor analitice în locul formelor sintetice corecte, urmând modelul limbii materne.

La nivel lexical, apar frecvent cazuri de transfer negativ, cum ar fi folosirea directă a unor structuri norvegiene. În schimb, transferul pozitiv se observă în domeniul lexicului științific și tehnic, unde cuvintele de origine germanică sau latină pot facilita învățarea unor termeni.

Dimensiunea pragmatică ridică, totodată, provocări, întrucât româna utilizează o gamă mai largă de formule de adresare, iar diferența între registrul formal și informal este mai pronunțată. Cursanții vorbitori de norvegiană L1, obișnuiți cu relații comunicative mai egalitare, pot folosi prea frecvent pronumele personal *tu* în situații în care *dumneavoastră* este preferabil.

Ca recomandări didactice, atenția poate fi concentrată pe introducerea unor module de fonetică aplicată, cu accent pe vocalele specifice limbii române și pe diferențele de intonație. Mai mult, este necesară utilizarea exercițiilor contrastive română–norvegiană pentru articol, gen și cazul substantivelor. Sunt binevenite și activități comunicative care recrează scene sociale din România (la magazin, la universitate, la diverse instituții), pentru consolidarea registrelor formale. În plus, pot fi propuse liste tematice de vocabular care marchează falșii prieteni și structurile prepoziționale diferite. De asemenea, exercițiile cu expresii idiomatice și colocații contribuie la reducerea transferurilor negative și consolidarea unui vocabular activ, adaptat uzului autentic al limbii române. În final, pot fi introduse exercițiile de producere orală și scrisă care să corecteze automatizările/fosilizările negative prin repetiție ghidată.

10. Aspecte sociolingvistice

Pentru vorbitorul norvegian, limba maternă este percepută drept un sistem lingvistic stabil, fiind o limbă transparentă, în comparație cu limbile romanice. În același timp, norvegienii apreciază și promovează varianta *nynorsk*, o limbă orală, mai apropiată de dialectele locale, percepută chiar ca un simbol al tradiției și al continuității lor culturale. În Norvegia, există comunități în care *nynorsk* a devenit normă școlară sau administrativă și poate fi resimțită ca un element de mândrie regională (Haugan 2017: 194). În plus, varietățile dialectale sunt și ele văzute ca o bogăție culturală, cu toate că se știe că pot genera dificultăți în comunicarea interregională sau în contactul cu străinii (care învață varianta standard a limbii, *bokmål*). De altfel, norvegienii sunt conștienți de distanța relativ mare dintre norvegiană și alte limbi europene, iar această percepție contribuie la o mai mare deschidere înspre multilingvism. De aceea, majoritatea norvegienilor cunosc limba engleză și au o atitudine deschisă cu privire la învățarea altor limbi străine, văzute ca o necesitate și o deschidere culturală firească.

În ceea ce privește profilul cursantului de limba română ca L2 din spațiul norvegian, trebuie menționat că acești cursanți reprezintă o minoritate, limba română nefiind foarte populară sau atractivă pentru un vorbitor norvegian (spre deosebire de situația inversă, întrucât mulți vorbitori de română ca L1 învață

norvegiana ca L2 în scopuri profesionale). Cu toate acestea, se pot distinge motivații diverse de învățare a limbii române ca L2: pentru scopuri academice – în special cursanți care învață și alte limbi romanice²; pentru scopuri profesionale – persoanele aflate în misiuni diplomatice în România (angajați în ambasadă sau ONG-uri); pentru scopuri personale – persoanele aflate în relații cu vorbitori nativi de română din comunitățile românești din Norvegia.

Bibliografie

- Baciu 2015: Sanda Tomescu Baciu, *Velkommen! Manual de conversație în limba norvegiană*, ediția a III-a, Polirom, Iași, 2015.
- Baciu 2016: Sanda Tomescu Baciu, *The 25th anniversary of Norwegian teaching at BA level, and the 15th anniversary of the Department of Scandinavian Languages and Literature at Babeș-Bolyai University*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Philologia”, vol. 61, nr. 3, 2016, p. 19-22.
- Bâgiu 2010: Lucian Bâgiu, *Limba română în Norvegia – lectoratul din Trondheim*, în „Philologica Jassyensia”, an VI, vol. 11, nr. 1, 2010, p. 255-276.
- Bâgiu 2017: Lucian Bâgiu, *Limba română la NTNU în anul universitar 2010-2016*, în „Romanian Studies Today”, vol. 1, nr. 1, 2017, p. 96-106.
- Bull 2019: Tove Bull, *The two Norwegian official written standards, bokmål and Nynorsk. Linguistic and ideological implications of national bilingualism and biliteracy*, în „AFinLAN vuosikirja, 2019, p. 1-18.
- Despa 2011: Ana-Maria Despa, *The History of diplomatic relations between Romania and Norway during the interwar period*, în „Revista Română de Studii Baltice și Nordice”, vol. 3, nr. 2, 2011, p. 299-328.
- Fjeld, Vikør 2008: Ruth Vatvedt Fjeld, Lars S. Vikør, *Ord og ordbøker: ei innføring i leksikologi og leksikografi*, Høyskoleforl., Kristiansand, 2008.
- Glenthøj 2012: Rasmus Glenthøj, *Skilsmissen: Dansk og norsk identitet før og efter 1814*, în „Politics”, vol. 18, 2012, p. 361-377.
- Halvorsen 2008: Arne Halvorsen, *Dictionar român-norvegian*, Polirom, Iași, 2008.
- Haugan 2017: Jens Haugan, *Language diversity in Norway and the question of L1 and L2*, în „Beyond Philology and International Journal of Linguistics, Literary Studies and English Language Teaching”, vol. 14, nr. 1, 2017, p. 181-204.
- Hodârnău 2020: Ioana Hodârnău, *Interviu cu Steinar Lone*, în „Steaua”, vol. 71, nr. 1, 2020, p. 28-29.
- Husby 2010: Olaf Husby, *The Norwegian Language*, 2010, disponibil pe: <https://www.ntnu.edu/now/info/norwegian> [accesat la 12.10.2025].
- Håkansson 2001: G., Håkansson, *Tense morphology and verb-second in Swedish L1 children, L2 children and children with SLI*, în „Bilingualism: Language and Cognition”, vol. 4, nr. 1, 2001, p. 85-99.
- Kristoffersen 2000: Gjert Kristoffersen, *The Phonology of Norwegian*, OUP. Oxford, 2000.

² Limba română nu mai este în prezent predată în niciun cadru instituțional sau academic din Norvegia, dar a existat pentru o scurtă perioadă de timp un lectorat de limba română la Trondheim. Acesta a fost înființat în 5 iunie 2008, prin acordul semnat la Ambasada României la Oslo, între Institutul Limbii Române și Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet. În cadrul acestui lectorat, au fost înregistrați puțini studenți în decursul anilor universitari; ei au frecventat un curs elementar de limba română (cu durata de două semestre).

- Lado 1957: Robert Lado, *Linguistics across cultures. Applied Linguistics for Language Teachers*, The University of Michigan Press, Michigan, 1957.
- Leon 2015: Crina Leon, *Steinar Lone and the magic of translation*, în „Revista Română de Studii Baltice și Nordice”, vol. 7, nr. 1, 2015, p. 151-158.
- Nesse, Høyland 2023: Agnete Nesse, Brita Høyland, *Norwegian dialect classifications*, în „Dialectologia. Special Issue”, vol. 10, 2023, p. 255-298.
- Odlin 1989: T., Odlin, *Language Transfer: Cross-Linguistic Influence in Language Learning*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
- Rodina, Westergaard 2015: Yulia Rodina, Marit Westergaard, *Grammatical gender in Norwegian: Language acquisition and language change*, în „Journal of Germanic Linguistics”, vol. 27, nr. 2, 2015, p.145-187.
- Rygg 2017: Kristin Rygg, *The semantic and pragmatic value of Norwegian greetings the last hundred years*, în „Maal og Minne”, vol. 109, nr. 1, 2017.
- Sala, Ruxăndoiu, 2018; Marius Sala, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Istoria limbii române*, vol. 1, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2018.
- Spinu et alii 2012: Laura Spinu, Irene Vogel, H. Timothy Bunnell, *Palatalization in Romanian – Acoustic properties and perception*, în „Journal of Phonetics”, vol. 40, nr. 1, 2012, p. 54-66.
- Vikør 2011: Lars S. Vikør, *Lexicography and lexicological research concerning Nynorsk and Norwegian dialects*, în „Det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs Skrifter”, 2011.
- Westergaard, Lohndal 2019: Marit Westergaard, Terje Lohndal, *Verb second word order in Norwegian heritage language: Syntax and pragmatics*, în „Variable properties in language: Their nature and acquisition”, 2019, p. 91-102.

Ioana Hodărnău-Naas-Araba este asistent universitar la Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Departamentul de Limbi Moderne și Comunicare, unde predă limba română ca limbă străină. A activat anterior drept cadru didactic asociat la aceeași universitate, precum și la Facultatea de Litere, UBB și la Institutul Limbii Române ca Limbă Europeană (ILR-LE), unde a susținut cursuri de limba română ca limbă străină pentru nivelurile A1-B2.

A publicat studii în domeniul predării RLS (cele mai recente: *Integrarea textului literar în predarea/învățarea românei ca limbă străină. Un posibil model de scenariu didactic bazat pe dialogul intercultural. Nivelul B2; Câteva considerații asupra conceptului de mediere – o schimbare de paradigmă*). Domeniile sale de interes includ româna ca limbă străină/nematernă, literatură contemporană română și norvegiană, teoria literaturii și studii culturale.

Este implicată activ în proiecte de formare a cadrelor didactice în domeniul limbii române ca limbă străină, fiind formator în proiectul „Competență și eficiență în predarea limbii române copiilor și elevilor aparținând minorităților naționale din România”, în perioada martie 2022-iunie 2023.

Vorbitorul polon de limba română

GABRIELA GAVRIL

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Limba polonă

1. Identificare și clasificare

Limba polonă (pol. *język polski*) este încadrată în ramura slavă occidentală, în grupul limbilor lehitice (pol. *języki lechickie*), alături de cașubă (pol. *język kaszubski*) și polabă (pol. *język polabski*). Din 2005, cașuba este recunoscută oficial ca limbă regională¹, însă polaba a dispărut în secolul al XVIII-lea, din cauza germanizării.

Dintre trăsăturile specifice grupului lehitic, polona păstrează evoluția sistemului consonantic și unele reminiscențe ale vechii palatalizări slave. Cu slovacă și cehă, are în comun sistemul cazual dezvoltat și tratamentul similar al unor evoluții fonologice.

Primele atestări ale limbii polone provin de la finele secolului al XII-lea și începutul secolului al XIII-lea. Cel mai vechi monument literar cunoscut este *Bogurodzica*, imn liturgic din secolul al XIII-lea.

Relațiile culturale și academice dintre Polonia și România se dezvoltă semnificativ după anul 1918². În 1921, la Universitatea Jagiellonă din Cracovia, se înființează un seminar de limbă română, iar în 1922, la Universitatea „Jan Kazimierz” din Lvov, se creează un nucleu de studii românești, susținut de cercul profesorilor Stanisław Wędkiewicz, Władysław Tatarkiewicz și Olgierd Górka. Stanisław Wędkiewicz contribuie decisiv la dezvoltarea românisticii în Polonia, prin articole, conferințe și volumul *Rumunia po wojnie* (1923). *Przegląd Współczesny*, revista pe care o conduce, popularizează constant cultura română în perioada interbelică (Piskurewicz 1994: 110-111).

În 1931, Stanisław Łukasik publică traducerea romanului *Pădurea spânzuraților* (*Las wisielców*) și, în 1938, volumul *Pologne et Roumanie; aux*

¹ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, Dz.U. 2005 nr 17, poz. 141, adoptată de Sejm Rzeczypospolitej Polskiej; textul legii disponibil în baza oficială ISAP: <https://isap.sejm.gov.pl>.

² Încercarea de a schița, în câteva rânduri, un istoric al relațiilor de secole polono-române este sortită eșecului. Nu vom putea, de asemenea, în acest spațiu restrâns, să-i amintim pe toți cei care au contribuit substanțial la cunoașterea limbii și culturii române în Polonia. (Pentru o imagine despre activitatea traducătorilor de literatură română, după 2000: Bartosiewicz-Nicolaev, Krupa 2023.)

confins des deux peuples et des deux langues. Tot în 1931, apare prima antologie de poezie românească (*Tematy rumuńskie*), alcătuită de Emil Zegadłowicz în colaborare cu Aron Cotruș. În 1935, Emil Biedrzycki oferă publicului polonez un compendiu de istorie literară, însoțit de o antologie de poezie (*Zarys z dziejów literatury rumuńskie*).

Convenția din 1936 fixează cadrul juridic al cooperării științifice și culturale și prevede explicit crearea Institutului de Cultură Poloneză de la București. Sub conducerea lui Stanisław Wędkiewicz (1937–1939), instituția nou înființată susține cooperarea polono-română în cercetare și consolidează rețelele universitare bilaterale.

Începând cu anii '50, timp de aproape patru decenii, Danuta Bieńkowska transpune în polonă numeroase cărți ale autorilor români. În această perioadă, apar și volumele de referință ale lui Juliusz Demel – *Historia Rumunii* (1970) și *Aleksander Jan Cuza, książe Rumunii* (1977) – precum și dicționarul Halinei Mirska-Lasota, *Mały słownik pisarzy rumuńskich* (1975).

După 1989, Ireneusz Kania aduce în atenția cititorilor din Polonia scrierile lui Mircea Eliade, Emil Cioran și Constantin Noica. Tadeusz Dubicki, Małgorzata Willaume, Kazimierz Jurczak, Helena Krasowska, Błażej Brzostek, Adam Burakowski și alți autori oferă sinteze și studii importante despre cultura, civilizația, istoria și mentalitățile românești. *Marele dicționar român-polon*, alcătuit de Halina Mirska-Lasota și Joanna Porawska, apare în 2009. Seria „Rumunia dzisiaj” (editura Universitas) cuprinde numeroase titluri, printre care eseurile lui Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, în traducerea lui Andrzej Zawadzki.

În ultimii ani, literatura română devine tot mai vizibilă în Polonia³, grație unor traducători precum Joanna Kornaś-Warwas, Radosława Janowska-Lascar, Kazimierz Jurczak, Tomasz Klimkowski, Olga Bartosiewicz-Nicolaev, Jakub Kornhauser. Lor li s-au alăturat cei din generațiile mai noi, mulți dintre ei participanți la programele Institutului Cultural Român. Institutul Limbii Române susține lectoratele de la Cracovia și Poznań.

2. Statut și răspândire geografică

Limba polonă are statut de limbă oficială a Republicii Polone, conform articolului 27 din Constituție, și este una dintre limbile oficiale ale Uniunii Europene. Este vorbită de peste 38 de milioane de persoane în Polonia, dar și în comunități istorice din Belarus, Republica Cehă, Lituania, Slovacia, România și Ucraina, precum și în diaspora (în Brazilia, Franța, Germania, Marea Britanie,

³ Mai multe volume au primit premii importante: *Matei Brunul* de Lucian Dan Teodorovici (trad. Radosława Janowska-Lascar) – Premiul Natalia Gorbanevskaia (2015); *Cartea șoaptelor/Księga szeptów* de Varujan Vosganian (trad. Joanna Kornaś-Warwas) – Marele premiu Angelus și Premiul Cititorilor (2016); *Patria mea A4/Moja ojczyzna A4* de Ana Blandiana (trad. Joanna Kornaś-Warwas) – Premiul „European Poet of Freedom” al orașului Gdańsk; *Grządina de sticlă/Szklany ogród* de Tatiana Țibuleac (trad. Kazimierz Jurczak) – Premiul Natalia Gorbanevskaia (2024).

SUA, Canada). Comunitatea istorică poloneză din România, concentrată în principal în Bucovina, este recunoscută oficial ca minoritate națională.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

În descrierile limbii polone se disting patru dialecte: mazovian (pol. *dialekt mazowiecki*, regiunea Mazowsze – Mazovia), dialectul din Polonia Mare (pol. *dialekt wielkopolski*, regiunea Wielkopolska), dialectul din Polonia Mică (pol. *dialekt małopolski*, regiunea Małopolska), dialectul silezian (pol. *dialekt śląski*, regiunea Śląsk – Silezia). La acestea se adaugă dialectele mixte postbelice din *Ziemie Odzyskane* (Teritoriile recuperate), apărute după 1945⁴ (Dębowiak, Waniakowa 2023: 237-267).

Polona literară s-a format la Cracovia, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, pe baza unei norme supradialectale derivate predominant din trăsături ale dialectului din Polonia Mare, completate cu unele ale dialectului din Polonia Mică. După 1596, odată cu mutarea capitalei la Varșovia, norma începe să integreze și elemente mazoviene (Walczak 1994: 43-47).

4. Sistem de scriere

Limba polonă utilizează alfabetul latin, completat cu nouă litere cu diacritice specifice (*ą, ć, ę, ł, ń, ó, ś, ź, ż*). Alfabetul are în total 32 de litere, iar sistemul ortografic folosește mai multe digrafe, precum *sz, cz, rz, ch, dz, dź*, care notează câte un singur sunet. Regulile de scriere se bazează pe combinația dintre principiile fonetic, morfologic, istoric și convențional, ceea ce explică opozițiile grafice tradiționale precum *u/ó, ż/rz* sau *h/ch*. (RJP PAN 2024: 9-10).

Interferențe ale limbii polone L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Limba polonă (pol. *język polski*) are unul dintre cele mai complexe sisteme fonetico-fonologice dintre cele ale limbilor slave occidentale (Wierzbowska 1980: 141-153), caracterizat printr-un număr mare de consoane și numai șase vocale orale, la care se adaugă două vocale nazale. În lucrările de fonetică și fonologie consacrate limbii polone, inventarul consonantic este prezentat cu variații (de 31 la 38 de consoane), în funcție de analiza adoptată. Analizele fonologice tind să distingă un număr mai mare de consoane, tratând drept

⁴ Dialectul mazovian se caracterizează prin *mazurzenie*, adică prin rostirea consoanelor *sz, ż, cz, dź* ca *s, z, c, dz*. În dialectul din Polonia Mare, opozițiile fonetice sunt cele tradiționale (fără *mazurzenie*), iar dialectul din Polonia Mică păstrează terminații flexionare și opoziții morfologice cu rădăcini istorice. Dialectul silezian, în care influențele din germană și cehă sunt numeroase, este considerat de unii cercetători o varietate lingvistică intermediară între dialect și etnolect. Dialectele mixte au apărut în urma relocărilor de populație, după anul 1945, și nu constituie un sistem coerent.

foneme distincte diverse serii de consoane palatalizate, deoarece apar în alternanțe morfo-fonologice și au funcție distinctivă. Consoanele palatalizate sunt considerate alofone ale consoanelor dure în alte abordări, de orientare fonetică, ceea ce duce la reducerea inventarului fonemic (Maciołek, Tambor 2018: 13-14).

Sistemul fonetic al limbii polone distinge între: consoane dure și moi (palatalizate), respectiv între consoane sonore și surde. Consoanele moi pot fi marcate prin diacritice (ś, ź, ć, dź, ń) sau prin *i*. Pronunțarea consoanelor este supusă unor procese obligatorii: 1. neutralizarea opoziției dintre consoane surde și sonore în poziție finală; 2. asimilarea regresivă după sonoritate (în cazul grupurilor consonantice, ultima consoană controlează pronunția celor anterioare).

Poate cea mai importantă trăsătură a sistemului consonantic al limbii polone este organizarea sa în serii (pol. *szeregi spółgłosek*), diferențiate în funcție de locul articulării și de gradul de palatalizare (vezi Tabel 1).

Serie consonantică	Denumire în polonă	Denumire în română	Foneme tipice
alveolară	spółgłoski syczące	fricative + africcate alveolare	s, z, c, dz
postalveolară	spółgłoski szumiące	fricative + africcate postalveolare	sz, ż/rz, cz, dź
alveolo-palatală	spółgłoski ciszące	fricative + africcate alveolo-palatale	ś, ź, ć, dź

Tabel 1. Serii consonantice ale limbii polone

Consoanele din aceste trei serii au statut fonologic distinct (Gussmann 2007: 3-5). Pentru majoritatea consoanelor dintr-o serie există corespondente în celelalte două. Alternanța între serii nu reprezintă o simplă modificare fonetică, ci o schimbare de fonem. În derivare și în flexiune, radicalele trec sistematic dintr-o serie în alta (de exemplu: *rok* – *rocz-ny*, *śnieg* – *śnież-ny*).

Inventarul vocalic al limbii polone cuprinde șase vocale orale (*i, y, e, a, o, u/ó*) și două vocale nazale (*q, ę*). Pentru sunetul /u/ există două grafii, *u* și *ó*. Opozițiile dintre vocalele nazale și cele orale au un rol important în sistemul gramatical al limbii polone: apar în desinențe gramaticale, marchează persoana și numărul (în flexiunea verbală), cazul și numărul (în flexiunea nominală) (vezi Tabel 2).

Fonem	Grafie	Tip	Descriere articulatorie
/i/	i	vocală orală	anterioară, înaltă
/i/	y	vocală orală	centrală, înaltă
/e/	e	vocală orală	anterioară, mijlocie
/a/	a	vocală orală	centrală, deschisă
/ɔ/	o	vocală orală	posterioară, mijlocie
/u/	u / ó	vocală orală	posterioară, înaltă

Fonem	Grafie	Tip	Descriere articulatorie
/ɛ̃/	ę	vocală nazală	anterioară, mijlocie (cu realizări [ɛ] + consoană omorganică înaintea ocluserelor)
/ɔ̃/	ą	vocală nazală	posterioară, mijlocie (cu realizări [ɔ] + consoană omorganică înaintea ocluserelor)

Tabel 2. *Inventarul vocalic al limbii polone*

Accentul lexical în limba polonă este fix, paroxiton, cu excepția unor cuvinte împrumutate din latină și greacă (care păstrează accentul pe antepenultima silabă). În combinațiile cu elemente clitice neaccentuate (-by, -śmy, -ście) apar forme care par să devieze de la regula generală, însă în analiza fonologică standard accentul rămâne pe penultima silabă (Gussmann 2007: 10).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Diferențele dintre sistemele fonetice ale celor două limbi conduc la numeroase interferențe (vezi Tabel 3).

Tipul de interferență	Cauză	Exemple
înlocuirea vocalelor centrale românești (ă /ə/, î /â /i/);	absența vocalelor reduse de tip <i>schwa</i> și a opoziției de două vocale centrale;	<i>măr</i> → *mer; <i>pădure</i> → *pedure; <i>vară</i> → *vara/vare; <i>câmp</i> → *camp; <i>înțeleg</i> → *înțeleg;
desfacerea diftongilor și triftongilor în hiat;	polona nu are diftongi și triftongi fonemici;	<i>soare</i> → *so-are; <i>bea</i> → *be-a; <i>tei</i> → *te-i; <i>leoaica</i> → *leo-aica;
palatalizarea excesivă;	transferul palatalizării fonemice din L1: inserarea semivocalei /j/ în poziții în care româna menține consoanele nepalatalizate;	<i>bine</i> → *bjine; <i>vine</i> → *vjine;
pronunțarea lui -i final ca vocală;	confuzie între <i>i</i> silabic/nesilabic (marcator morfologic);	<i>mari</i> → *ma-ri; <i>ochi</i> → *ochi-i; <i>genunchi</i> → *genunchi-i;
aplicarea accentului fix, paroxiton;	transferul accentului fix al limbii polone;	<i>hotel</i> → *HO-tel; <i>telefon</i> → *te-LE-fon;
influențe ale grafiei asupra pronunției.	citirea grafemelor românești după regulile ortografice ale limbii polone.	citirea lui <i>c</i> ca /ts/, omiterea diacriticelor la lectură.

Tabel 3. *Interferențe la nivel fonetico-fonologic*

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba polonă are o flexiune atât sintetică, cât și analitică, de tip flexionar – fuzional (Dressler et al. 1997: 99). Părțile de vorbire se împart, ca în română,

în clase flexibile (substantivul, adjectivul, numeralul, pronumele și verbul) și neflexibile (adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția). Substantivul se declină în funcție de gen (masculin, feminin, neutru), număr (singular, plural) și caz (șapte cazuri morfologice). În cadrul genului masculin funcționează distincțiile: animat/inanimat (pol. *żywnoty/nieżywnoty*), la singular; masculin personal/non-masculin personal (pol. *męskoosobowy/niemęskoosobowy*), la plural (Grzegorzczkowska, Laskowski, Wróbel 1999: 284-285).

Adjectivul se acordă cu substantivul, are forme distincte pentru gen, număr și cele șapte cazuri. Sistemul pronominal dispune de forme complete pentru gen, număr și caz, include opoziția masculin personal/non-masculin personal.

Valoarea de determinare (definită/nedefinită) se stabilește prin demonstrative, pronume nehotărâte, precum și prin mecanisme discursive, întrucât în limba polonă nu există articol.

Sistemul numeral include: numere cardinale, ordinale, colective, fracționare și determinate cantitative. Numerele cardinale cu valoare egală sau mai mare decât cinci impun substantivului forma de genitiv plural și determină realizarea verbului la persoana a treia singular, neutru. Numerele *dwa, trzy, cztery* au forme diferite în nominativ (în funcție de gen și de opoziția personal/non-personal) și forme unificate în celelalte cazuri. Numerele colective sunt obligatorii cu substantive ce denotă copii, animale juvenile, grupuri mixte și *pluralia tantum*. Acestea impun genitivul și, ca subiecte, cer verbul în neutru singular (Swan 2002: 200-203).

Verbul se conjugă în funcție de persoană, număr, timp, mod și aspect. Aspectul, categoria centrală, se realizează prin perechi aspectuale (perfectiv/imperfectiv) și condiționează felul în care se exprimă timpul. Verbele imperfective au prezent și formează analitic viitorul (*będzie + infinitiv*), cele perfective exprimă viitorul prin forma de prezent.

Regimul prepozițional (pol. *rekcja przyimkowa*) condiționează sistemul flexionar al numelui, deoarece prepoziția selectează cazul: *do* cere genitivul (direcție), *na* – acuzativul (situații dinamice)/locativul (situații statice), *z* – genitivul (origine, proveniență), *u* – genitivul (localizare la o persoană), *za* – instrumentalul (situații statice)/acuzativul (situații dinamice), *pod* – instrumentalul (situații statice)/acuzativul (situații dinamice).

Sistemul cazurilor, acordul în gen, număr și caz și prepozițiile care impun forme cazuale indică funcțiile sintactice ale elementelor dintr-un enunț. De aceea, ordinea constituenților este destul de flexibilă și poate fi modificată pentru a marca funcții pragmatice.

6.2. Zone de interferență morfosintactice

În limba polonă, morfologia indică direct funcțiile sintactice; transferul formelor și regulilor flexionare poloneze afectează simultan realizarea morfologică și structura sintactică în L2.

În cadrul genului masculin din polonă, funcționează două opoziții importante: animat/inanimat la singular și masculin personal/non-masculin personal la plural. Subiecții L1 pot căuta să refacă aceste opoziții în L2, după

criteriul semantic, transferând tiparul de acord din limba maternă (**copii istețe – mądre dzieci*, non-m. pers.; **câini frumoase – piękne psy*, non-m. pers.). În folosirea neutrlui din română, tendința vorbitorilor este de a simplifica flexiunea, după modelul celui din limba polonă. Astfel, creează forme de plural cu desinență de masculin pentru substantive neutre, cum ar fi **dulapi* sau **caloriferi*, și folosesc formele de masculin plural ale determinanților, ca în construcții incorecte de tipul **doi birouri*, **acești blocuri* sau **fotolii grei*.

În sistemul L1, prepoziția guvernează obligatoriu cazul și impune flexiunea numelui. Pe modelul *do, dla, bez, od* + genitiv, vorbitorii forjează forme analogice în română, cu genitiv în loc de acuzativ (**la profesorului*, **pentru prietenilor*, **fără zahărului*, **de la colegului*).

Polona, la fel ca majoritatea limbilor slave, nu are articol. În consecință, pentru a se familiariza cu modul în care funcționează în română categoria determinării, vorbitorii L1 recurg frecvent la comparații cu alte limbi cunoscute, mai ales engleza și germana. De aceea, aceștia percep deseori encliticele ca pe desinențe, omit articolele sau le folosesc în exces (vezi Tabel 4).

Fenomen	Contexte	Exemple
omiterea articolului obligatoriu;	substantiv cu funcția de subiect;	* <i>Film este frumos.</i> ; * <i>Femeie pictează.</i> ;
	construcții prepoziționale fixe;	* <i>Ei merg cu tren.</i> ; * <i>Au venit cu avion.</i> ;
	adjective cantitative tot/toate + substantiv;	* <i>Au cântat toată noapte.</i> ; * <i>Toate trenuri au fost anulate.</i> ; * <i>Toți copii au plecat.</i> ;
	adjective pronominale demonstrative + substantiv;	* <i>Am văzut film acesta.</i> ; * <i>Nu locuiesc în oraș acesta.</i> ;
cumularea articolelor;	articol nehotărât + articol hotărât;	* <i>Un tânărul cântă.</i> ; * <i>O tânăra aleargă.</i> ;
	articol genitival + articol hotărât;	* <i>al meu prietenul</i> ; * <i>ai lui amicii</i> ;
	demonstrativ + articol hotărât;	* <i>Acest cartierul este liniștit.</i> ; * <i>Această varianta este mai simplă.</i> ;
	numerales + articol hotărât;	* <i>Au văzut două filmele.</i> ; * <i>Are trei frații.</i> ;
	adjective pronominale nehotărâte + articol hotărât (I);	* <i>Alerg în fiecare seara.</i> ; * <i>Locuiește în alt orașul.</i> ;
	adjective pronominale nehotărâte + articol hotărât (II);	* <i>Poți merge cu orice autobuzul.</i> ; * <i>Nu are mulți banii.</i>

Tabel 4. Interferențe în categoria determinării

Numeralele cardinale din polonă cu valoare de cinci sau mai mare cer genitivul și acordul la singular neutru. Transferul acestor reguli în română conduce la dezacord între subiect și predicat, ca în construcțiile **A venit nouă persoane* sau **Este treizeci de studenți.*, precum și la folosirea formelor de genitiv plural, ca în **șapte persoanelor* sau **nouăsprezece florilor*. Numeralul ordinal din

polonă, derivat cu sufixe de la cel cardinal, are paradigmă completă și funcționează ca adjectiv. Cel din română, tot o formațiune derivată (*al/a/ai/ale* + cardinal + formant), are un element în plus. Realizarea flexiunii ordinalului prin formanții *cel/cea/cei/cele* și prepoziția *de* aduce încă două elemente în această structură în lanț. Simplificările în L2 apar prin omiterea formanților, ca în **Am ajuns la doilea capitol.* sau **E treia zi.*, prin eliminarea prepoziției *de*, ca în **cel al doilea* sau *cea a șaptea*, prin generalizarea formei *a*, ca în **Este la a cincilea etaj.* sau **A venit a patrulea candidat.*, și prin înlocuirea numeralului ordinal cu structura numărul + cardinal, ca în **casa numărul doi* sau **candidatul numărul trei.*

În polonă, complementul direct și cel indirect sunt marcate morfologic, fără clitice. Dublarea prin clitice a complementelor directe (cu referenți umani) și a celor indirecte din română este adesea omisă de vorbitorii L1 (**Ascult băiat.*, **Ascult pe băiat.*, **Spun băiatului.*).

Trecutul în polonă se formează fără auxiliar (prin participiu + desinențe), în vreme ce auxiliarul este obligatoriu în română (auxiliar + participiu). Printre interferențele cele mai frecvente se numără omiterea auxiliarului (**Noi plecat acasă.*) și asimilarea auxiliarului cu verbul *a avea* (**Elena are pictat tabloul.*).

În polonă, aspectul este categoria centrală a verbului. Opoziția perfectiv/imperfectiv se realizează lexical (perechi aspectuale), prin prefixare sau radicale diferite. Verbele perfective exprimă acțiuni încheiate, iar cele imperfective – procesualitate, durată, iterativitate. Aspectul condiționează folosirea timpurilor, forma de prezent a perfectivelor având valoare de viitor. Diferența structurală între sistemele L1 și L2 conduce la substituirii între perfectul compus și imperfect (**Se năștea în 1935 și a murit în 2003.*; **A lucrat la teatru și demisiona după doi ani.*) sau la folosirea imperfectului în contexte care indică explicit încheierea acțiunii, în relație cu un verb la perfect compus (**Ieri am mers în parc și alergam trei ore.*; **Am fost la bancă și schimbam bani.*).

Deoarece, în polonă, relațiile spațiale sunt exprimate în principal prin prepoziții + substantiv flexionat (*za domem, przed domem, wokół domu*), locutorul L1 poate considera că locuțiunile prepoziționale din română (*în spatele, în jurul, în fața*) sunt structuri deschise, înlocuindu-le cu două secvențe de tipul prepoziție + substantiv (**în spate la casă, *în jur la bloc, *în față la parc*).

Modalele din polonă sunt urmate în mod obligatoriu de verbe la infinitiv, fără vreun alt element de legătură (*muszę pracować* ‘trebuie să lucrez’). Transferul negativ din L1 în română aduce în enunțuri infinitivul fără particula *a*, în locul conjunctivului (**trebuie odihni, *vreau merge*).

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Sistemul flexionar al limbii polone permite o sintaxă destul de flexibilă, iar ordinea constituenților variază în funcție de structura informațională a enunțului (relația temă/remă) și de accentul logic. În enunțurile în care apar interferențe între cele două limbi observăm, de pildă, situarea frecventă a

adjectivului înaintea substantivului, structură neutră în L1, dar emfatică în L2 (*verzi ochi, vechi case*) sau plasarea complementelor înaintea predicatelor, cu eliminarea cliticelor (**Cartea colega mea a citit aseară.*; **Pe coleg am văzut în parc.*). De asemenea, sunt frecvente dislocări folosite fără funcție pragmatică, cu eventuala omitere a cliticelor (**Mașina, am cumpărat ieri.*).

Pentru că persoana, numărul și, la timpul trecut, genul sunt marcate clar în flexiunea verbală a limbii polone, subiectul este exprimat de regulă atunci când trebuie evitată ambiguitatea. Pe modelul limbii materne, vorbitorul L1 poate omite subiectul în L2, în contexte în care apar mai mulți referenți (*Daria s-a mutat la Paris, la prietenul ei. S-a înscris la facultate acolo.*). Dacă în polonă formele diferite de masculin și feminin ale verbului permit identificarea subiectului neexprimat (*zapisła się* f. – *zapisł się* m.), în română astfel de enunțuri sunt confuze.

În polonă, propozițiile interogative păstrează în general structura de tip afirmativ (subiect – verb – complemente). Interogativele totale sunt introduse prin particula *czy* sau pot fi marcate doar prin intonație. *Czy* nu are de fapt corespondent în limba română, iar echivalarea sa cu adverbul modal-discursiv *oare*, la care recurg deseori vorbitorii de limbă polonă, produce o schimbare de sens, pentru că implică atitudinea locutorului față de conținutul enunțului (incertitudine, ezitare, presupunere). De pildă, întrebarea *Czy przyjdzie jutro?* corespunde structurii *Vine/va veni mâine?* Folosirea lui *oare* (*Oare va veni mâine?*) aduce o nuanță de incertitudine în propoziția în limba română.

Pentru că în interogativele parțiale din limba polonă subiectul poate fi exprimat prin pronume personal, fără valoare emfatică (*Gdzie ty idziesz?*), vorbitorii L1 tind să păstreze acest model și în română (**Unde tu mergi?*).

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

În epoca scrisă (pol. *epoka piśmienna*) a limbii polone⁵, se disting patru perioade: a) cea a polonei vechi (pol. *staropolski*), aproximativ de la jumătatea secolului al XII-lea până în secolul al XVI-lea, b) cea a polonei medii (pol. *średniopolski*), din secolul al XVI-lea până în secolul al XVIII-lea, c) cea a polonei moderne (pol. *nowopolski*), de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până în 1939, d) polona actuală (pol. *współczesna polszczyzna*), din 1939 până în prezent (Klemensiewicz 1976: 32). Adoptarea dreptului magdeburgic (în secolele XIII–XIV) a făcut ca în polona veche să pătrundă termeni de origine germană, mai ales în domeniile urban, juridic și meșteșugăresc.

Întărirea legăturilor politice și culturale cu Apusul între secolele al XVI-lea și al XVIII-lea deschide calea împrumutului unor elemente lexicale din

⁵ Despre istoria limbii polone în sens strict, observa Z. Klemensiewicz, nu se poate vorbi decât după apariția primelor izvoare scrise, începând cu secolul al XII-lea. Considerațiile despre polona din epoca preliterară (*epoka przedpiśmienna*) sunt doar o „construcție lingvistică teoretică” (Klemensiewicz 1976: 30).

italiană și franceză, precum și al unora din arealele maghiar și turco-tătar (în lexicul administrativ și militar). Derivarea prin sufixe și prefixe, activă și în polona veche, devine productivă în polona medie, mai ales în formarea unor termeni abstracți.

Fondul lexical moștenit se reorganizează între secolele al XIX-lea și al XX-lea. În polona modernă, multe cuvinte vechi își reduc circulația, iar împrumuturile din franceză și, mai târziu, din engleză devin surse de inovare lexicală, mai ales pentru sferele urbană, științifică și politico-administrativă.

Derivarea cu sufixe și prefixe slave este procedeul dominant de formare a cuvintelor. Conversia, ca modalitate de dezvoltare a vocabularului, se manifestă mai ales în perioada modernă, în registrele profesionale.

În polona actuală, vocabularul general absoarbe treptat împrumuturi recente. Transformările cele mai vizibile se produc în limbajul tehnic, cel științific și cel administrativ, în care apar numeroase calcuri structurale, hibrizi și transferuri semantice.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Sinonime și restricții în utilizare. Când vorbitorul se bazează pe ideea suprapunerii semantice totale între termeni din L1 și echivalentele lor în L2, oferite de dicționare, nu sesizează restricțiile de registru sau de colocabilitate, așa cum se întâmplă, de exemplu, cu perechea de verbe *a spune* – *a vorbi* (pol. *powiedzieć o czymś, mówić z kimś*) – **Am spus despre carte.*; **Am spus cu directorul sau cu a privi* – *a vedea* (pol. *widzieć, patrzeć*) – **Privesc la film.*; **Privesc prost fără ochelari.*

Interferențe lexicale determinate de asemănarea formală (falși prieteni). Când două lexeme sunt asemănătoare ca formă în cele două limbi, locutorul poate alege în română un echivalent doar aparent corespunzător, dar semantic neadecvat, cum ar fi **scrisoare de opinie* (pol. *opinia* ‘păreră’, dar și ‘referință profesională, recomandare’), **o propoziție de colaborare* (pol. *propozycja* ‘propunere, ofertă’), **recepția operei* (pol. *recepja* ‘receptare’) sau *relație despre eveniment* (pol. *relacja* ‘raport, relatare’).

Se poate ajunge și la extinderea polisemiei din L1 în L2, fenomenul apărând atunci când un lexem din L1 are o polisemie extinsă, iar cel aparent corespunzător din L2 are o semantică mai restrânsă. În cazul unor verbe precum *rzucić* ‘a arunca’, dar și ‘a renunța, a abandona, a enunța brusc, a părăsi pe cineva’ sau *puścić* ‘a elibera, a lăsa, a da drumul, a porni, a difuza, a pune în circulație’, vorbitorul de limbă polonă generalizează folosirea unor echivalente în limba română (de obicei, primele oferite în dicționare), deși acestea nu au aceleași sensuri stabilizate: **a arunca fumatul* (pol. *rzucić palenie*); **a arunca jobul* (pol. *rzucić pracę*); **a arunca pe cineva* (pol. *rzucić kogoś*); **a lăsa muzica/filmul* (pol. *puścić muzykę/film*); **a lăsa pe cineva* (pol. *puścić kogoś*, cu sensul de *a elibera pe cineva/a da drumul cuiva*); **a lăsa un zvon/o bârfă* (pol. *puścić plotkę*).

Există anumiți termeni culturali cu uz diferit în cele două limbi ca, de pildă, interjecțiile cu referințe religioase care, în polonă, apar frecvent în vorbirea curentă, în mai multe registre. Chiar dacă, la prima vedere, par să aibă corespondente lexicale în română⁶, în fapt, frecvența utilizării lor de către diferite grupuri sociale, precum și diferențele dintre cele două culturi impun o analiză atentă a contextelor comunicării și a selecției termenilor din L2. *O, Jezu!*; *Boże!*; *Matko Boska!* (Isuse!; Dumnezeule!; Maica Domnului!), prezente în conversația de zi cu zi în polonă s-au desemantizat și sunt folosite pentru a exprima diverse stări emoționale⁷. De aceea, nu pot fi echivalate cu *Doamne!*; *Dumnezeule mare!*; *Maica Domnului!* din română. Acestea din urmă au o distribuție mai limitată și, în unele situații, semnalează apartenența confesională a vorbitorilor.

Funcțiile expresive realizate în polonă prin interjecțiile cu referințe religioase se exprimă în română prin unele cu trimiteri culturale diverse, deseori de origine demonologică (Gavril 2015: 91-99).

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

În strategiile de comunicare în limba polonă se acordă multă atenție rolurilor sociale și statutului interlocutorilor, fapt ce conduce la un grad ridicat de ritualizare a comportamentelor lingvistice. Adresarea constantă cu *pan/pani*, când relația dintre vorbitori nu este una apropiată, constituie axa sistemului de politețe. Formulele de adresare indică respectul și, totodată, mențin distanța socială. În contexte instituționale, ele sunt folosite de toți participanții la discuție, dar continuă să semnaleze diferențele din raporturile de putere. Trecerea la *tu* nu poate fi inițiată spontan, de cei mai tineri sau aflați într-o poziție subalternă, deoarece este interpretată cultural ca o redefinire a raporturilor interpersonale și de grup. Există numeroase similarități cu interacțiunile în limba română, de asemenea puternic influențate de raporturile sociale, mai ales în folosirea formulelor de politețe (Macari 2021:167-168).

Menționarea titlului sau a funcției împreună cu salutul (*Dzień dobry, pani doktor...* ‘Bună ziua, doamna doctor...’) apare frecvent în mediile cu structură ierarhică. În conversațiile obișnuite, salutarile informale coexistă cu cele formale, iar convențiile tradiționale se combină cu strategii expresive noi, specifice erei digitale.

Limba polonă dispune, de asemenea, de un repertoriu bogat de formule pentru situații codificate: felicitare (*sto lat, wszystkiego najlepszego, gratuluję*), condoleanțe (*wyrazy współczucia*), urări (*na zdrowie, smacznego*). Rutina conversațională impune expresii standardizate de mulțumire și scuză, iar refuzul este exprimat de obicei indirect, prin atenuare. Politețea poloneză este

⁶ *Rany boskie! Rany Jezusa! Rany!* (Rănilor/stigmatelor lui Isus!) nu au echivalente în română.

⁷ Pentru definiții și contexte, vezi Wielki słownik języka polskiego PAN, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków, 2007, <https://wsjp.pl>.

astfel orientată spre menținerea relației, nu doar spre evitarea mesajelor neadecvate (Ogiermann 2012: 27-52).

Normele culturale ale grupurilor din care provin interlocutorii, gradul de apropiere dintre aceștia, contextul situațional și rolurile sociale influențează decisiv extinderea sau limitarea temelor de discuție (Dąbkowska 2022: 125-146). În comunicarea formală, sunt evitate subiectele legate de orientarea politică, religie, situații de familie sau probleme de sănătate. În conversațiile obișnuite, negocierea subiectelor ține cont de tabuurile culturale și religioase ale fiecărui grup, iar formulele de adresare se adaptează convențiilor dominante.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Cursantul expus la L2 în general într-un cadru de învățare academic, în care funcționează normele pragmatice ale limbii polone, va tinde să le aplice și în situațiile de comunicare reale, cu vorbitori nativi. Astfel, adresarea excesiv de formală reprezintă o sursă frecventă de interferență pragmatică. Vorbitorii tind să reproducă axa politeții din limba maternă (*pan – pani*) și să folosească în enunțuri echivalente lexicale în locul pronumelui de politețe dumneavoastră (*Doamna dorește să..., Domnul poate să...*). De asemenea, menționează insistent titlurile și/sau funcțiile interlocutorilor, ceea ce în română este perceput drept discurs afectat sau obedient (*La revedere, domnule director general...; Vă mulțumesc, doamnă decan...*).

Evitarea răspunsului direct este o altă strategie transferată din L1. Vorbitorii folosesc strategii de învăluire a răspunsului direct, mărci ale politeții în L1, în contexte în care este nevoie de stabilirea unor repere (*Eu știu dacă mâine...; Poate la ora cinci...; Nu sunt sigur că...*) sau atunci când interlocutorul așteaptă confirmarea sau infirmarea unei aserțiuni, prin da sau nu (*Nu știu ce să zic...; Greu de spus...*).

Scuzele repetate reprezintă un alt transfer pragmatic vizibil. Vorbitorii transferă în română exprimarea scuzelor repetate, ca formule introductive sau strategii fatice (*Scuze că te-am sunat...; Scuze că am trimis un mesaj...*) și recurg automat la *bardzo mi przykro* ‘îmi pare foarte rău, ce rău îmi pare’ în contexte neutre, neproblematic (*Îmi pare foarte rău că nu am făcut cafea...; Ce rău îmi pare că nu mai e un fotoliu liber...*).

Formulele modestiei apar în situații de primire a aprecierilor, unde vorbitorii răspund cu enunțuri ce minimalizează meritele și reușitele personale, dând naștere unor reacții de respingere a mesajului pozitiv, în contexte în care româna preferă acceptarea simplă, prin mulțumesc (*Ei, nu e important...; Exagerați, nu e atât de bun...*).

Intensificatorii afectivi constituie o categorie aparte. Vorbitorii transpun în L2 formule precum *bardzo, strasznie, wspaniale, świetnie*, automatizați în uzul limbii polone, prin ‘foarte, extraordinar, groaznic de, teribil’, ceea ce ajunge să dea senzația de exagerare în reacții (*E minunat... mergem în parc...; E teribil de...*).

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii polone L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- înlocuirea vocalelor centrale (<i>ă</i> /<i>ə</i>/, <i>î</i>/<i>â</i> /<i>i</i>/); - desfacerea diftongilor și triftongilor în hiat; - palatalizare excesivă; - pronunțarea lui <i>-i</i> final (nesilabic); - accent paroxiton transferat; - influențe grafice din polonă;
Morfosintactic	- transferul opozițiilor animat/inanimat și personal/non-personal; - simplificarea flexiunii neutrelor; - transferul regimului cazual; - calcuri prepoziționale; - suprapunerea cazurilor; - omiterea articolului; - cumularea articolului cu alți determinanți; - transferul tiparului numeral + genitiv + verb sg. neutru; - omiterea formanților ordinali; - înlocuirea ordinalului cu structura <i>numărul</i> + cardinal; - omiterea cliticelor (CD/CI); - transferul selecției prepoziționale; - omiterea auxiliarului; - asimilarea auxiliarului cu <i>a avea</i>; - interferențe între perfectiv – imperfectiv și perfect compus – imperfect; - calcuri în exprimarea relațiilor spațiale; - folosirea infinitivului în locul conjunctivului;
Sintactic	- ordinea adjectiv–substantiv; - plasarea complementelor înaintea predicatului, fără clitice; - dislocări fără funcție pragmatică; - omiterea subiectului (în fraze cu schimbare de referent); - dublarea subiectului lexical cu pronume; - subiect redundant în interogative;
Lexical	- sinonime și restricții în utilizare; - interferențe lexicale determinate de asemănarea formală (falși prieteni); - extinderea polisemiei din L1 în L2; - termeni culturali cu uz diferit în cele două limbi;
Pragmatic	- adresare excesiv formală; - menționarea titlurilor; - evitarea răspunsului direct; - scuze repetate; - refuzul complimentelor; - intensificatori afectivi excesivi.

Tabel 5. Tabel rezumativ – niveluri și interferențe

Recomandările pentru predarea limbii române ca L2 vorbitorilor de limbă polonă vizează mai multe paliere.

La nivelul competenței fonetice și al recepției, se recomandă expunerea cursanților la cât mai multe materiale autentice audio și multimedia în limba română, pentru a fixa regulile de pronunție și accentul, completată de dezvoltarea abilităților de ascultare activă prin sarcini scurte, precum, de exemplu, identificarea cuvintelor-cheie, recunoașterea formelor flexionare și detectarea articolelor.

În vederea conștientizării interferențelor, folosirea exercițiilor contrastive, vizuale și auditive rămâne un instrument esențial, alături de practicile de repetare controlată, menite să întărească structurile susceptibile de transfer negativ, în special articolul, cliticele, auxiliarul și conjunctivul.

Competența pragmatică și comunicativă poate beneficia de dialogurile ghidate și jocurile de rol, care contribuie la fixarea strategiilor pragmatice specifice limbii române, iar integrarea situațiilor reale de comunicare favorizează utilizarea spontană a formelor corecte și reducerea calcurilor lingvistice din L1.

Ca parte a feedbackului didactic, corectarea imediată și reformularea, cu reluarea de către profesor a enunțurilor în variantă corectă, asigură consolidarea achizițiilor și prevenirea fosilizării erorilor.

10. Aspecte sociolingvistice

În urma Celei de-a treia împărțiri, între anii 1795 și 1918, limba polonă a devenit unul dintre principalele repere ale continuității culturale și ale identității naționale, în condițiile dispariției *de facto* a statului. Chiar dacă nu este invocată explicit de vorbitorul obișnuit, trauma istorică a modelat în timp percepția polonezilor asupra propriei limbi.

Limba polonă rămâne un element identitar esențial; este „puternică”, dificil de stăpânit și demnă de protejat. Aceste idei circulă în spațiul public, sunt transmise prin școală și influențează modul în care este privită relația normă – abatere. Bartmiński subliniază că normele au un fundament cultural și psihosocial, iar limba este privită ca valoare în sine, fiind în același timp *narzędzie wartościowania* ‘instrument de evaluare’ și obiect al judecății colective. Greșelile sunt criticate, iar în discursurile publice ideea că „polona se strică” apare tot mai des. Împrumuturile din engleză sunt evaluate negativ, ceea ce confirmă sensibilitatea socială la modificări (Bańko 2008: 3-17). În plan cultural, limba este legată de comunitate și de etos, funcționează ca *medium przenoszącym wartości* ‘mijloc de transmitere a valorilor’ și consolidează identitatea grupului (Bartmiński 2018: 8, 11-14).

Numărul redus al românilor stabiliți în Polonia limitează bilingvismul polono-român la situații individuale: familii mixte, cursanți care au petrecut mult timp în România, traducători de literatură română, personal diplomatic. Româna este prezentă cu precădere în contexte instituționale – în secțiile de românistică

de la Cracovia și Poznań, precum și în programele de studii est-europene din alte centre universitare. În afara mediului academic, Institutul Cultural Român de la Varșovia și câteva școli private organizează cursuri pentru persoane interesate de cultura română în general sau de colaborări profesionale.

Considerând-o o limbă de nișă, polonezii învață rareori româna din pur interes lingvistic și cel mai adesea pentru că apare ca opțiune în planurile de studiu sau pentru că filmele românești, cărțile traduse, muzica, folclorul și călătoriile le-au trezit curiozitatea. Cei mai mulți cursanți cunosc și o altă limbă romanică (iar unii au studiat latina) și au o senzație de familiaritate la întâlnirea cu limba română.

Percepția rămâne însă una ambivalentă: România apare ca o țară apropiată geografic, dar în același timp „exotică”. Stereotipurile formate în tranziția postcomunistă, recurente în gazetele poloneze, continuă să funcționeze drept schemă interpretativă stabilă, chiar dacă după 2007 discursul mediatic se diversifică (Skoczeń, Zenderowski 2025: 7-10).

O categorie aparte o formează specialiștii (lingviști, etnologi, istorici, politologi, sociologi) care au învățat limba română pentru proiecte științifice; formează grupul cel mai solid al cunoscătorilor de română și sunt autorii unor studii și cercetări valoroase consacrate istoriei, limbii, culturii și mentalităților românești.

Bibliografie

- Bańko 2008: Mirosław Bańko, *O normie i błędzie*, în „Poradnik Językowy”, nr. 5, 2008, p. 3-17.
- Bartosiewicz-Nikolaev, Krupa 2023: Olga Bartosiewicz-Nikolaev, Tomasz Krupa, *Bibliografia romanului în limba română tradus în limba polonă până în 2023*, în „Dacoromania Litteraria”, nr. 10, 2023, p. 279-292.
- Bartmiński 2018: Jerzy Bartmiński, *Język w kontekście kultury*, Wydawnictwo Śląsk, Katowice, 2018.
- Dąbkowska 2022: Anna Dąbkowska, *Obraz grzeczności w polskiej frazeologii*, în „Etnolingwistyka”, nr. 34, 2022, p. 125-146.
- Dębowiak, Waniakowa 2023: Przemysław Dębowiak, Jadwiga Waniakowa, *Polish Dialect Classifications*, în „Dialectologia. Special Issue”, nr. 11, 2023, p. 237-267.
- Dressler et alii 1997: Wolfgang U. Dressler, Katarzyna Dziubalska-Kołaczyk, Małgorzata Fabiszak, *Polish inflection classes within Natural Morphology*, în „Biuletyn PTJ”, nr. LIII, 1997, p. 95-119.
- Gavril 2015: Gabriela Gavril, *Importanța studiilor contrastive de frazeologie pentru predarea limbii române ca limbă străină (Note și comentarii)*, în „Romanica Cracoviensia”, nr. 15, 2015, p. 91-99.
- Grzegorzczukowa, Laskowski, Wróbel 1998: Renata Grzegorzczukowa, Roman Laskowski, Henryk Wróbel (ed.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, PWN, Warszawa, 1998.
- Gusmann 2007: Edmund Gusmann, *The Phonology of Polish*, Oxford University Press, Oxford, 2007.
- Klemensiewicz 1976: Zenon Klemensiewicz, *Historia języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1976.
- Macari 2021: Ileana Oana Macari, *Conversation and behavior codes*, în Ileana Oana Macari și Iulia Andreea Milică (ed.), *Romanian culture – A crash course*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2021.

- Maciołek, Tambor 2018: Magdalena Maciołek, Jolanta Tambor, *Głoski polskie: przewodnik fonetyczny dla cudzoziemców i nauczycieli uczących języka polskiego jako obcego*, Uniwersytet Śląski, Wydawnictwo Gnome, Katowice, 2018.
- Ogiermann 2012: Eva Ogiermann, *About Polish Politeness*, în Leyre Ruiz de Zarobe, Yolanda Ruiz de Zarobe (ed.), *Speech Acts and Politeness across Languages and Cultures*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 2012, p. 27-52.
- Piskurewicz 1994: Jan Piskurewicz, *Kontakty naukowe polsko-rumuńskie 1918–1939*, în „Analecta. Studia i materiały z dziejów nauki”, vol. 3, nr. 1, Polska Akademia Nauk, Warszawa, 1994, p. 109-122.
- Rada Języka Polskiego 2024: *Zasady pisowni i interpunkcji polskiej*, Warszawa, 2024.
- Skoczeń, Zenderowski 2025: Marcin Skoczeń, Radosław Zenderowski (red.), *Wizerunek Rumunii i Rumunów w polskich tygodnikach opinii od 2007 roku*, Wydawnictwo Naukowe UKSW, Warszawa, 2025.
- Swan 2002: Oscar Swan, *A Grammar of Contemporary Polish*, Indiana University Press, Bloomington, 2002.
- Walczak 1994: Bogdan Walczak, *Geneza polskiego języka literackiego*, în „Teksty Drugie”, 1994, p. 35-47.
- Wierzchowska 1980: Bożena Wierzchowska, *Fonetyka i fonologia języka polskiego*, PWN, Warszawa, 1980.
- Wielki słownik języka polskiego PAN, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków, 2007, disponibil pe: <https://wsjp.pl> [accesat la 14.11.2025].

Gabriela Gavril este lector universitar doctor la Facultatea de Litere din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, unde predă cursuri de istoria literaturii române și de istorie a ideilor. A lucrat ca lector de limbă, cultură și civilizație românească la Institutul de Filologie Romanică al Universității Jagiellone din Cracovia, Polonia. A publicat *Cercul literar de la Sibiu. De la „Manifest” la „Adio, Europa!”* și mai multe studii în volume și reviste academice din România și din Polonia, printre care unele consacrate predării limbii române ca limbă străină. A tradus mai multe cărți din limbile franceză, engleză și polonă.

Vorbitorul portughez de limba română

VERONICA MANOLE

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

Limba portugheză

1. Identificare și clasificare

Portugheza este o limbă romanică occidentală ce s-a dezvoltat în Peninsula Iberică și s-a răspândit ulterior, odată cu expansiunea colonială a Portugaliei, în Africa, Asia și America de Sud. Originea limbii portugheze este dialectul galiciano-portughez, care a luat naștere în nord-vestul Peninsulei Iberice, iar prima sa atestare este textul *Notícia de Fiadores* din 1175 (Cardeira 2021: 26).

Influențele de substrat și de superstrat, contactul cu numeroase familii lingvistice diferite (limbi bantu din Africa, limbi indigene de pe actualul teritoriu brazilian, idiomuri asiatice) fac din portugheză un sistem lingvistic complex, cu o variație lexicală considerabilă. Contactul lingvistic cu aceste limbi tipologic diferite a avut loc începând cu secolul al XV-lea, când portugheza era deja un idiom relativ stabil, motiv pentru care împrumuturile s-au realizat îndeosebi la nivel lexical, gramatica păstrând tiparele morfosintactice de origine latină.

Prezentarea succintă a structurii lexicale a limbii portugheze, evidențiază influențele de substrat, adstrat și superstrat. Influența substratului celtic a fost identificată în schimbări lingvistice specifice portughezei, care o diferențiază de celelalte idiomuri romanice din Peninsula Iberică, precum evoluția grupurilor consonantice latinești din poziție inițială pl-, cl-, fl- în africată palatală surdă (Cardeira 2021: 20): lat. *plicare* > ptg. *chegar* ‘a sosi’, ‘a ajunge’, lat. *clamare* > ptg. *chamar* ‘a (se) chema’, ‘a se numi’, respectiv lat. *flama* > *chama* ‘flacăra’. Influența germanică, datorată invaziilor vizigoților, suevilor și alanilor, e vizibilă în toponime, în unele antroponime, în cuvinte precum *guerra* ‘război’, *trégua* ‘armistițiu’, *faísca* ‘scânteie’, *galardão* ‘premiu’, dar superstratul arab a exercitat o influență cu adevărat substanțială în lexicul portughez. Numeroasele cuvinte de origine arabă denumesc realități din diferite domenii lexicale (Cardeira 2021: 172-173), după cum arată și exemplele: *almirante* ‘amiral’, *alcaide* ‘comandant’, *alferes* ‘sublocotenent’, *alfândega* ‘vamă’, *aldeia* ‘sat’, *azulejo* ‘faianță decorativă’, *alfará* ‘autorizație’, *alfazema* ‘lavadă’, *algodão* ‘bumbac’, *almofada* ‘pernă’, *alcatifa* ‘mochetă’, *alface* ‘salată verde’, *açucar* ‘zahăr’, *azeite* ‘ulei de măsline’ etc.

De asemenea, sunt semnificative influențele limbilor vorbite de popoarele cu care portughezii au intrat în contact în secolele de expansiune colonială, în

special cele din grupul tupi-guarani din Brazilia, reflectate în cuvinte precum: *jacaré* 'aligator', *amendoim* 'alună', *tapioca* 'manioc', *pipocas* 'floricele de porumb', *carioca* 'locuitor din orașul Rio de Janeiro' etc. și cele din familia bantu din Africa, din care au rezultat cuvinte precum: *dendê* 'ulei de palmier', *cachaça* 'băutură alcoolică distilată din trestie de zahăr', *bugiganga* 'obiect lipsit de valoare', *cachimbo* 'pipă', *fofoca* 'bârfă', *missanga* 'mărgea de sticlă', *samba* etc.

În perioada modernă, prestigiul cultural al limbii franceze a avut drept consecință integrarea a numeroase galicisme¹, realizându-se multe împrumuturi în domenii precum vestimentația: *echarpe* 'eșarfă', *blusa* 'bluză', *combinação* 'combinezon', *gravata* 'cravată', *colãs* 'colanți', sau gastronomia: *omelete* 'omletă', *aspic* 'aspic', *profiterole* (profiterol), *charlota* 'șarlotă', *maionese* 'maioneză', *sufle* 'sufleu', *chantili* 'frișcă'. În ultimele decenii, vocabularul limbii portugheze este influențat de anglicisme, dat fiind statutul englezei ca limbă globală. Câteva exemple ce pot fi enumerate includ: *marketing*, *site*, *tablet*, *software*, *fashion*, *check-in*, *check-out*, *catering*, *delivery*, *catering*, *jogging*, *surfe* etc.

2. Statut și răspândire geografică

În prezent, portugheza e una dintre cele mai răspândite limbi din lume, numărând peste 250 de milioane de vorbitori pe patru continente. Conform clasificării lui Swaan (2001), este una dintre cele douăsprezece limbi supercentrale ale lumii, fiind folosită ca instrument comun de comunicare de către vorbitori de diferite limbi și dialecte. În același timp, este limbă oficială în nouă țări, Portugalia, Brazilia, Angola, Mozambic, Capul Verde, São Tomé și Principe, Guineea-Bissau, Guineea Ecuatorială și Timorul de Est, precum și în regiunile Goa din India și Macao din China. Este cea mai vorbită limbă în emisfera sudică, dobândind acest statut mai ales datorită celor aproape 220 de milioane de brazilieni care o vorbesc ca L1. Limbă maternă a peste 90% dintre portughezi și brazilieni, portugheza e vorbită mai ales ca limbă nematernă în restul țărilor unde se bucură de statut oficial și e învățată de populațiile locale odată cu alfabetizarea. Stă la originea a peste douăzeci de limbi creole vorbite în Africa și Asia, care au prestigiu social și statut juridic diferit. Portugheza constituie limba oficială a mai multor instituții, organizații și organisme internaționale, precum Uniunea Europeană, Uniunea Africană, Mercosur, Organizația Statelor Ibero-Americane, Uniunea Națiunilor Sud-Americane, Comunitatea Țărilor de Limbă Portugheză. ONU estimează că până în 2050, numărul vorbitorilor de portugheză se va apropia de 400 de milioane², mai ales datorită dinamicii demografice de pe continentul african.

¹ Exemplele sunt analizate în cadrul proiectului O cartografiere a împrumuturilor lexicale de origine franceză în spațiul României europene: variație, inovație, contact lingvistic și modelare culturală (Lexis-Fr-ROM) al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” al Academiei Române, cu participarea unor specialiști de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Universitatea din Craiova și Universitatea din București.

² <https://news.un.org/pt/story/2023/05/1813707>.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Portugheza este o limbă pluricentrică (Baxter 1992; Soares da Silva 2022), cu două varietăți dominante, portugheza europeană (PE) și portugheza braziliană (PB), și mai multe varietăți emergente în curs de codificare pe continentul african, îndeosebi în Angola și Mozambic. Zone de divergență și de convergență între varietățile limbii portugheze se regăsesc la toate nivelurile limbii (fonetic și fonologic, morfologic, sintactic, pragmatic), majoritatea studiilor concentrându-se asupra PE și a PB (Soares da Silva 2012; Soares da Silva 2014; Kato *et alii* 2023).

PE prezintă un grad ridicat de uniformizare, excepții notabile fiind dialectele din arhipelagurile Madeira și Azore. Având în vedere teritoriul imens al Braziliei și, până de curând, nivelul destul de scăzut de alfabetizare a populației, PB prezintă variații considerabile (Martins, Abraçado 2015). Dacă, în cazul PE, varietatea vorbită între Coimbra (orașul unde a fost creată prima universitate) și Lisabona (capitala) a fost luată drept reper pentru constituirea limbii standard (Mira Mateus, Cardeira 2008: 22), încercările de a stabili o normă braziliană nu au avut succes. Sunt publicate gramatici normative, precum Becharra (2009), cu numeroase reeditări, și dicționare de prestigiu, însă nu există un consens asupra normei standard a PB. Proiecte lingvistice de amploare, care se întind pe mai multe decenii, precum *NURC – Norma Urbana Culta*³, au arătat că inclusiv între brazilienii educați din cinci capitale statale importante, precum Recife, Salvador da Bahia, São Paulo, Rio de Janeiro și Porto Alegre există diferențe lingvistice considerabile, iar chestiunea normativă în Brazilia e considerată de către Faraco (2023) un eșec evident. În ce privește varietățile limbii portugheze din Africa și Asia, acestea sunt influențate de limbile locale, precum cele din familia *bantu* în Angola și Mozambic sau de *tetum*, în Timorul de Est. În São Tomé și Príncipe portugheza este în curs de nativizare, iar în Guineea-Bissau și în Capul Verde, portugheza coexistă ca limbă oficială alături de limbile creole, folosite în comunicarea cotidiană (Duarte *et alii* 2023).

4. Sistem de scriere

Limba portugheză se scrie cu alfabet latin, tilda fiind elementul distinctiv ce marchează vocalele nazale [ẽ] și [õ] și diftongii nazali [ẽj], [ẽw], [õj] care se scriu *ã*, *õ*, respectiv *ãe*, *ão*, *õe*: *coração* – *corações* ‘inimă – inimi’; *informação* – *informações* ‘informație – informații’; *alemão* – *alemães* ‘german – germani’; *cidadão* – *cidadãos* ‘cetățean – cetățeni’ (Espada 2006). Până spre finalul secolului XX, au existat două ortografii care funcționau în paralel în Portugalia și Brazilia, iar, în 1990, s-a semnat un Acord Ortografic (AO90), prin care s-a

³ NURC un proiect de cercetare brazilian în domeniul sociolingvisticii, început la sfârșitul anilor 1960, ce are drept obiectiv colectarea sistematică de date care să permită analiza limbii orale cultivate a portughezei braziliene. Mai multe informații despre istoricul proiectului pot fi consultate pe site-ul proiectului găzduit de Universitatea din São Paulo: <https://nurc.fflch.usp.br/o-nurc-brasil-origens>.

dorit unificarea ortografiei. Acesta a fost ratificat și implementat în majoritatea țărilor lusofone⁴, cu excepția Angolei și a Mozambicului. În prezent, divergențele de grafie marchează în principal diferențele de pronunție între PE și PB, precum consoanele mute, cantitatea vocalică sau accentul tonic: *facto* (PE) și *fato* (PB) ‘fapt’; *receção* (PE) și *recepção* (PB) ‘recepție’, *económico* (PE) și *econômico* (PB) ‘economic’; *metro* (PE) și *metrô* (PB) ‘metrou’ etc. (AO90).

Interferențe ale limbii portugheze L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

Varietățile limbii portugheze prezintă caracteristici proprii la nivel fonetic și fonologic, pronunția reprezentând o zonă semnificativă de divergență în spațiul lusofon. În general, portugheza se remarcă prin sisteme vocalice și consonantice complexe, iar nazalizarea reprezintă un fenomen articulatoriu important. Prezentarea sistemului fonetic va fi limitată la PE cu menționarea câtorva diferențe între PE și PB.

5.1. Prezentare generală

Pentru PE, distribuția vocalelor, a semivocalelor și a consoanelor este următoarea (Espada 2006: 11-12): 1) vocale tonice: [i], [e], [ɛ], [a], [ɐ], [ɔ], [o], [u]; 2) vocale pretonice: [i], [i̯], [e], [ɛ], [a], [ɐ], [ɔ], [o], [u]; 3) vocale posttonice: [i], [i̯], [ɐ], [u]; 4) vocale nazale: [ẽ], [ẽ̃], [ĩ], [õ], [ũ]; 5) semivocale orale: [j], [w]; 6) semivocale nazale: [j̃], [w̃]; 7) consoane în poziție inițială: [p], [b], [t], [d], [k], [g], [f], [v], [s], [z], [ʃ], [ʒ], [m], [n], [ɲ], [l], [ʎ], [r], [ʀ]; 8) consoane în poziție mediană: [p], [b], [t], [d], [k], [g], [f], [v], [s], [z], [ʃ], [ʒ], [m], [n], [ɲ], [l], [ʎ], [r], [ʀ]; 9) consoane în poziție finală: [t̚], [r̚], [ʃ̚], [ʒ̚], [z̚]. Diferențele majore între PE și PB privesc mai multe fenomene, precum vocalismul în silabe pretonice sau posttonice, palatalizarea consoanelor [t], [d] și realizarea lateralei dental-aveolare [l] în poziție finală.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Fonologia limbii portugheze permite vorbitorilor lusofoni să pronunțe fără mari dificultăți majoritatea fonemelor românești, putând constitui dificultăți consoana [ts], care în PE și PB nu apare decât la nivel dialectal. O provocare este pronunțarea vocalei [i̯] în poziție finală și a fricativei glotale surde [h], realizări ce nu se regăsesc în sistemul fonologic al limbii portugheze. Unități suprasegmentale, precum accentul, pot să constituie o zonă de interferență, când silaba accentuată e diferită în cuvinte cu formă apropiată: ptg. *aeródromo* – rom. *aerodrom*; ptg. *antonímia* – rom. *antonimie*; ptg. *automóvel* – rom. *automobil*; ptg. *catástrofe* – rom. *catastrofă*; ptg. *cómoda* – rom. *comodă*;

⁴ Deși nu este înregistrat în dicționarele românești, neologismul *lusofon*, preluat din limba portugheză și care înseamnă „vorbitor de portugheză”, pare cel mai potrivit în acest context.

ptg. *cómodo* – rom. *comod*; ptg. *difícil* – rom. *dificil*; ptg. *fácil* – rom. *facil*; ptg. *frágil* – rom. *fragil*; ptg. *fenómeno* – rom. *fenomen*; ptg. *milímetro* – rom. *milimetr*; ptg. *órfão* – rom. *orfan*; ptg. *sinóníma* – rom. *sinonimie*; ptg. *topónimo* – rom. *toponim*; ptg. *zéfiro* – rom. *zefir*.

Alte interferențe rezultă din existența unor grafii similare pentru foneme diferite, precum *s* final, care în portugheză redă sunetele [s], [z], [ʃ], iar în română doar consoana [s]; *s* intervocalic marchează în portugheză consoana [z], iar în română consoana [s]; grupurile *sc*, *sf*, *sp*, *st*, *scr*, *sfr*, *spr*, *str* transcriu un [ʃ] în portugheză, urmat de celelalte consoane, iar în română un [s]. Litera *x* redă în portugheză patru realizări fonetice diferite, [ʃ], [s], [ks], [z], în timp ce în română marchează grupurile consonantice [ks] și [gz]. Digraful *ch* redă în portugheză consoana [ʃ], iar în română, urmat de *e* sau *i*, o oclusivă palatală surdă; *c* urmat de *e* sau *i* transcrie în portugheză consoana [s], în timp ce în română o postalveolară surdă; *g* urmat de *e* sau *i* redă în portugheză consoana [ʒ], iar în română o postalveolară sonoră.

6. Sistem gramatical

Între diferitele varietăți ale limbii portugheze apar divergențe de natură morfosintactică, chiar dacă nu la fel de evidente ca cele prezente la nivel fonetic și lexical. Una dintre diferențe este topica cliticelor și cea a reflexivelor: postverbală în PE, cu câteva excepții, și preverbală în PB (Kato *et alii* 2023). Această diferență poate crea zone de interferență diferite pentru vorbitorii portughezi și brazilieni care învață româna ca L2.

6.1. Prezentare generală

Portugheza este o limbă flexionară, ce realizează opoziții de număr și gen, în cadrul sintagmei nominale, și de persoană, număr, mod, timp și aspect, în cadrul sintagmei verbale. La fel ca majoritatea limbilor romanice occidentale, portugheza marchează pluralul în cadrul sintagmei nominale (nucleu, modificatori și specificatori) prin morfemul *-s* și alomorfele sale, dispunând de o serie de morfeme pentru realizarea opoziției de gen (masculin vs feminin). Nu mai marchează cazul decât în cadrul sistemului pronominal, pozițiile de dativ și acuzativ (rar) fiind realizate cu ajutorul prepozițiilor. Reorganizarea sistemului pronominal a determinat reducerea flexiunii verbale în varietățile standard: cinci în PE (pers. I sg. și pl.; pers. a II-a sg.; pers. a III-a sg. și pl.) și patru în PB (pers. I sg. și pl.; pers. a III-a sg. și pl.). Exprimarea deicticelor spațiale se face la trei niveluri, în funcție de participanții la interacțiune (locutor, interlocutor și terți), ceea ce conduce la o organizare ternară a demonstrativelor (câte o serie pentru pers. I, pers. a II-a și pers. a III-a). La fel ca alte limbi romanice din Peninsula Iberică, precum spaniola sau catalana, portugheza are două verbe *a fi*, respectiv *ser* și *estar*, care se folosesc pentru exprimarea predicatelor de individ (caracteristici permanente: *Ea este femeie* ‘Ela é mulher’) și a predicatelor de stare (caracteristici temporare: *Ea este obosită* ‘Ela está

cansada’). Deși ordinea standard a constituenților este SVO, portugheza e o limbă cu topică relativ flexibilă, celelalte realizări fiind marcate stilistic. PE este limbă *pro-drop*, în timp ce PB, datorită reducerii mai pronunțate a paradigmei verbale, tinde să exprime subiectul în majoritatea contextelor. Spre deosebire de română, selecția modului conjunctiv în subordonate este mult mai strictă, depinzând de semantica verbului regent (în completiva directă) sau de prezența unor conectori (în special în subordonatele circumstanțiale).

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Una dintre zonele de interferență la nivel morfologic este selectarea diferită a genului gramatical în cazul unor substantive cu forme apropiate, precum⁵: ptg. *amor* (m.) – rom. *amor* (n.); ptg. *aroma* (m.) – rom. *aromă* (f.); ptg. *árvore* (f.) – rom. *arbore* (m.); ptg. *café* (m.) – rom. *cafea* (f.); ptg. *calculadora* (f.) – rom. *calculator (de buzunar)* (n.); ptg. *castelo* (m.) – rom. *castel* (n.); ptg. *caso* (m.) – rom. *caz* (n.); ptg. *cobaia* (f.) – rom. *cobai* (m.); ptg. *corrente* (f.) – rom. *curent, curenți* (m.); ptg. *cinema* (m.) – rom. *cinema* (n.); ptg. *curso* (m.) – rom. *curs* (n.); ptg. *dilema* (m.) – rom. *dilemă* (f.); ptg. *dor* (f.) – rom. *dor* (n.); ptg. *flauta* (f.) – rom. *flaut* (n.); ptg. *fogo* (m.) – rom. *foc* (n.); ptg. *morfema* (m.) – rom. *morfem* (n.); ptg. *oboé* (m.) – rom. *oboi* (n.); ptg. *parede* (f.) – rom. *perete* (m.); ptg. *pijama* (m.) – rom. *pijama* (f.); ptg. *poema* (m.) – rom. *poem* (n.); ptg. *problema* (m.) – rom. *problemă* (f.); ptg. *sintagma* (m.) – rom. *sintagmă* (f.); ptg. *o tema* (m.) – rom. *temă* (f.); ptg. *televisão* (f.) – rom. *televizor* (n.); ptg. *terreno* (m.) – rom. *teren* (n.); ptg. *til* (m.) – rom. *tildă* (f.); ptg. *torta* (f.) – rom. *tort* (n.); ptg. *vale* (m.) – rom. *vale* (f.); ptg. *valor* (m.) – rom. *valoare* (f.).

De asemenea, unele substantive proprii care denumesc țări au genuri diferite în română și portugheză, ceea ce poate crea interferențe în realizarea acordului cu determinanți sau modificatori: ptg. *Brasil* (m.) – rom. *Brazilia* (f.); ptg. *Botsuana* (m.) – rom. *Botswana* (f.); ptg. *Camboja* (m.) – rom. *Cambodgia* (f.); ptg. *Canadá* (m.) – rom. *Canada* (f.); ptg. *Gana* (m.) – rom. *Ghana* (f.); ptg. *Japão* (m.) – rom. *Japonia* (f.); ptg. *Panamá* (m.) – rom. *Panama* (f.); ptg. *Portugal* (m.) – rom. *Portugalia* (f.); ptg. *Quénia* (m.) – rom. *Kenia* (f.); ptg. *Uganda* (m.) – rom. *Uganda* (f.).

O altă sursă de interferențe o reprezintă o serie de denumiri de profesii care au doar formă terminată în *-a* în portugheză și realizează opoziția masculin/feminin cu ajutorul determinanților și al modificatorilor, în timp ce echivalentele lor din română realizează opoziția de gen prin flexiune: ptg. *o/a artista* – rom. *artist, -ă*; ptg. *o/a dentista* – rom. *dentist, -ă*; ptg. *o/a flautista* – rom. *flautist, -ă*; ptg. *o/a jornalista* – rom. *jurnalist, -ă*; ptg. *o/a taxista* – rom. *taximetrist, -ă* etc.

În general, topică adjectivelor este postnominală, cea prenominală fiind marcată stilistic. O serie redusă de adjective, precum *grande, novo, rico, velho*, au

⁵ Folosind clasificarea Ceolin (2003) a falșilor prieteni structurali, în Manole (2015) unele dintre aceste exemple au fost incluse în categoria falșilor prieteni morfologici. Pentru acest studiu, inventarul a fost extins.

sensuri diferite în funcție de topica din cadrul sintagmei nominale: *um homem grande* ‘un bărbat cu constituție masivă’ vs *um grande homem* ‘un bărbat important’; *um amigo novo* ‘un prieten tânăr’ vs *um novo amigo* ‘un prieten recent’, *uma pessoa rica* ‘o persoană bogată’ vs *uma rica pessoa* ‘o persoană bună la suflet’, *um amigo velho* ‘un prieten vârstnic’ vs *um velho amigo* ‘un prieten vechi’.

În portugheză, articolul hotărât este obligatoriu în sintagma prepozițională cu funcție de complement (excepție ptg. *casa* ‘casă’), și e folosit, în anumite contexte, cu nume proprii (denumiri geografice, nume de persoane), ceea nu se întâmplă în română.

Sistemul verbal prezintă multe zone de interferență, dintre care au fost selectate pentru prezentare câteva. Ambele limbi au verbe reflexive, însă unele verbe reflexive într-o limbă pot avea echivalente nereflexive în cealaltă: ptg. *divorciar-se* – rom. *a divorța*; ptg. *casar* – rom. *a se căsători*; ptg. *nascer* – rom. *a se naște* etc. Diateza pasivă se realizează în portugheză cu mecanisme similare celor din română (verb auxiliar urmat de participiu), însă complementul de agent este o sintagmă prepozițională ce are ca nucleu prepoziția *por*, folosirea prepoziției *de* în acest context fiind marginală. Portugheza are la modul indicativ atât perfect simplu, cât și perfect compus, însă valorile lor semantice nu se suprapun cu cele din română. Perfectul simplu din portugheză exprimă o acțiune complet încheiată din trecut, la fel ca perfectul compus din română, iar perfectul compus portughez exprimă o acțiune repetată, care începe în trecut și se apropie de prezent (Cunha, Cintra 2015: 569-570). Imperfectul indicativ poate înlocui, în portugheză, condiționalul în adresarea reverențioasă, fenomen care nu se înregistrează și în limba română, putând, astfel, reprezenta o zonă de interferență (*Queria um café, por favor*. ‘Aș dori o cafea, vă rog’; **Doream o cafea, vă rog*). Infinitivul a fost păstrat în portugheză în construcțiile cu verbe modale (*quero fazer, posso fazer, sei fazer, devo fazer*), în timp ce româna preferă conjunctivul: *vreau să fac, pot să fac* (dar și *pot face*), *știu să fac* (mai rar, *știu face*), *trebuie să fac*.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

După cum a fost deja menționat, ordinea cea mai frecventă a constituenților în frază este SVO, însă topica e liberă. Prin urmare, la fel ca restul limbilor romanice, portugheza permite topicalizarea.

În portugheză, este mult mai rigidă selecția modului verbal din subordonată, conjunctivul fiind frecvent cerut de mai multe categorii de regenți: verbe inacuzative, verbe declarative de ordin, verbe psihologice (inclusiv factive), verbe volitive și optative, verbe cauzative (Mira Mateus 2004: 601). În română, selecția conjunctivului nu este atât de fixă, iar unele verbe permit inclusiv selectarea ambelor moduri, cu diferențe de sens semnificative: *trebuie să vină* (interpretare deontică) vs *trebuie că vine* (interpretare epistemică).

O zonă de divergențe o constituie regimul prepozițional, un exemplu ilustrativ fiind verbele de mișcare (Ciama 2017). În limba română, verbe

precum *a ajunge*, *a se duce*, *a merge* pot selecta prepoziția *în* (când se combină cu denumiri de țări, regiuni sau localități: *ajung/mă duc/merg în România*, *în Transilvania*, *în Cluj*), respectiv *la* (cu denumiri de localități: *ajung/mă duc/merg la Cluj*). În portugheză, prepoziția *a*, echivalentă pentru *la*, se folosește cu verbe de mișcare: *chego/vou a Portugal, à Transilvânia*). Prepoziția *em*, echivalentă pentru *în*, este selectată de verbe care exprimă localizarea statică (*Estou em Cluj*), în contexte în care româna permite selecția ambelor prepoziții, fără distincții semantice semnificative (*Sunt în Cluj/Sunt la Cluj*).

Exprimarea negației este o zonă de interferență, deoarece portugheza nu permite dubla negație în contexte în care verbul este precedat de un pronume (inclusiv cu valoare adjectivală) sau adverb negativ: ptg. *Ninguém veio*. – rom. *Nimeni nu a venit*.; ptg. *Nada foi feito*. – rom. *Nimic nu a fost făcut*.; ptg. *Nenhum aluno leu o romance*. – rom. *Niciun student nu a citit romanul*.; ptg. *Nem quis falar comigo*. – rom. *Nici nu a vrut să vorbească cu mine*. Dubla negație este permisă în portugheză numai dacă pronumele negativ e situat după verb: ptg. *Não veio ninguém*. – rom. *Nu a venit nimeni*.; ptg. *Não foi feito nada*. – rom. *Nu a fost făcut nimic*.; ptg. *Não leu o romance nenhum dos alunos*. – rom. *Nu a citit romanul niciun student*.

7. Nivel lexical

Această secțiune se va ocupa de interferențele la nivel lexical, cunoscute și ca falși prieteni, după ce vor fi schițate câteva trăsături generale ale lexicului portughez și ale celui românesc.

7.1. Prezentare generală

Conform lui Reinheimer Rîpeanu (2001: 30-31), care prezintă rezultatele din *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice* (Sala 1988), portugheza are 45,28% cuvinte de origine latină, în timp ce româna are 30,20%; în ceea ce privește lexicul format prin procedee interne (derivare, compunere etc.), româna are 24,68% din cuvinte, în timp ce portugheza are 18,20%; împrumuturile din latină constituie 1,47% din vocabularul românesc și 25,12% din vocabularul portughez. Ponderea substratului este foarte redusă în ambele limbi, 0,96% în română și 0,50% în portugheză. Sunt diferențe în ceea ce privește superstratul, cu 9,02% influențe slave în limba română, respectiv 0,77% influențe germanice și 1,38% cuvinte de influență arabă în limba portugheză. În schimb, în limba română există numeroase influențe din maghiară (1,27%), din greacă modernă (1,11%) și din turcă (0,69%). În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, româna a cunoscut o puternică influență franceză, responsabilă pentru 7,47% din lexic. În portugheză, influența franceză este responsabilă doar pentru 2,98% din lexic. Aceste diferențe în structura lexicului au drept consecință diferite zone de transparentă, respectiv de opacitate lexicală, care pot ajuta în învățarea românei ca L2 sau, dimpotrivă, pot reprezenta probleme pentru vorbitorii lusofoni de română.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Falșii prieteni între română și portugheză au mai fost studiați (Ciolăneanu, Diaconița 2023; Manole 2015), dar subiectul e departe de a fi epuizat. Prezentul capitol va prezenta câteva categorii⁶, optând pentru distincția falși prieteni *întâmplători* vs falși prieteni *semantici* (Chamizo Domínguez, Nerlich 2002).

Prima categorie este cea a falșilor prieteni *întâmplători*, constituită din cuvinte cu forme asemănătoare, însă fără nicio trăsătură semantică comună: ptg. *aluna* ‘elevă’ – rom. *alună*; ptg. *as* (art. hot. f. pl.) – rom. *as*; ptg. *beco* ‘străduță înfundată’ – rom. *bec*; ptg. *bobo* ‘bufon’ – rom. *bob*; ptg. *boca* ‘gură’ – rom. *boca* (interj.); ptg. *bola* ‘minge’ – rom. *boală*; ptg. *baú* ‘cufăr’ – rom. *bau* (interj.); ptg. *cal* ‘var’ – rom. *cal*; ptg. *cana* ‘trestie’ – rom. *cană*; ptg. *caro* ‘scump’ – rom. *caro*; ptg. *colete* ‘vestă’ – rom. *colet*; ptg. *escama* ‘solz de pește’ – rom. *scamă*; ptg. *gata* ‘piscică’ – rom. *gata* (interj.); ptg. *lama* ‘noroi’ – rom. *lamă*; ptg. *nu* ‘nud’ – rom. *nu*; ptg. *nuca* ‘ceafă’ – rom. *nucă*; ptg. *ou* ‘sau’ – rom. *ou*; ptg. *para* ‘pentru, spre’ – rom. *pară*; ptg. *pata* ‘labă’ – rom. *pată*; ptg. *pato* ‘rață’ – rom. *pat*; ptg. *perna* ‘picior’ – rom. *pernă*; ptg. *picar* ‘a toca’ – rom. *a pica*; ptg. *por* ‘prin, de către’ – rom. *por*; ptg. *seara* ‘ogor’ – rom. *seară*; ptg. *sol* ‘soare’ – rom. *sol*; ptg. *toca* ‘vizină’ – rom. *tocă*; ptg. *tocar* ‘a atinge’ – rom. *a toca*; ptg. *vara* ‘nuia’ – rom. *vară* etc. Utilizate în context, aceste cuvinte nu ar trebui să pună probleme vorbitorilor lusofoni care doresc să învețe limba română, însă ar trebui știute pentru a evita posibile interferențe, oricât de improbabile ar părea la prima vedere.

Falșii prieteni semantici sunt perechi de cuvinte cu cel puțin o trăsătură comună de sens, putând genera confuzii și adesea constituind un obstacol în înțelegerea corectă și completă a mesajului scris sau oral. Uneori sunt coincidențe, dar de cele mai multe ori relațiile dintre aceste cuvinte au o motivație lingvistică, precum intrarea în limbă în etape diferite, preluări parțiale de sens în cazul cuvintelor polisemantice, extensii și restrângeri de sens, diferite omonimii. Iată o serie de exemple, dintr-o listă ce ar putea fi, fără îndoială, mai cuprinzătoare: ptg. *abono* ‘ajutor social’ – rom. *abonament*; ptg. *academia* ‘sală de sport’, dar și ‘academie’ (în PB) – rom. *academie*; ptg. *adepto* ‘adept al unui cult’, dar și ‘susținător al unui club sportiv’ – rom. *adept*; ptg. *aparato* ‘aparat’, dar și ‘ostentație’ – rom. *aparat*; ptg. *argumento* ‘argument’, dar și ‘scenariu de film’ – rom. *argument*; ptg. *aula* ‘oră de curs’ – rom. *aulă*; ptg. *balcão* ‘teighea’, ‘sucursală’ – rom. *balcon*; ptg. *barba* – rom. *barbă*, dar și cu accepțiunea ‘bărbie’; ptg. *bife* ‘orice fel de friptură’ – *biftec* ‘friptură de vită’; ptg. *botão* ‘nasture’ – rom. *buton*; ptg. *bruma* ‘ceață’ – rom. *brumă*; ptg. *calcular* ‘a calcula’, dar și ‘a imagina’ – *a calcula*; ptg. *capacete* ‘cască de protecție’ – rom. *capac*; ptg. *caso* ‘caz’, dar și ‘relație extraconjugală’ – rom. *caz*; ptg. *castigar* ‘a pedepsi’ – rom. *a câștiga*; ptg. *cola* ‘pastă de lipit’ – rom. *coală de hârtie*; ptg. *chaminé* ‘horn’ – rom. *șemineu*; ptg. *combinar*

⁶ Multe exemple din acest studiu au fost inventariate în Manole (2015), unele apar în Ciolăneanu & Diaconița (2023), însă lista de față a fost semnificativ extinsă.

‘a combina’, dar și ‘a stabili’ – rom. *a combina*; ptg. *constipação* ‘răceală’ – rom. *constipație*; ptg. *contar* ‘a conta’, dar și ‘a număra’, ‘a povesti’ – rom. *a conta*; ptg. *costas* ‘spate’ – rom. *coaste*; ptg. *crime* ‘infracțiune’ – rom. *crimă*; ptg. *curso* ‘program de studii universitare’ – rom. *curs*; ptg. *dente* ‘dinte’, dar și ‘cățel de usturoi’ – rom. *dinte*; ptg. *discutir* ‘a discuta’, dar și ‘a se certa’ – rom. *a discuta*; ptg. *divulgar* ‘a divulga’, dar și ‘a promova’ – rom. *a divulga*; ptg. *dor* ‘durere’ – rom. *dor*⁷; ptg. *esperto* ‘viclean’ – rom. *expert*; ptg. *espirrar* ‘a strănuta’ – rom. *a expira*; ptg. *ferido* ‘rănit’ – rom. *ferit*; ptg. *fiscalizar* ‘a verifica’ – rom. *a fiscaliza* ‘a impozita’; ptg. *foliar* ‘un fel de pască de Paști’ – rom. *fular*; ptg. *frigideira* ‘tigaie’ – rom. *frigider*; ptg. *garrafa* ‘sticlă’ – rom. *carafă*; ptg. *investigação* ‘investigație’, dar și ‘cercetare’ – rom. *investigație*; rom. *legenda* ‘legendă’, dar și ‘subtitrare’ – rom. *legendă*; ptg. *linha* ‘linie’, dar și ‘ață’ – *linie*; ptg. *loja* ‘magazin’ – rom. *loja*; ptg. *máquina* ‘mașină’, ‘utilaj’, dar nu ‘automobil’ – rom. *mașină*; ptg. *mercearia* ‘magazin de alimente’ – rom. *mercerie*; ptg. *monte* ‘deal’ – rom. *munte*; ptg. *motorista* ‘șofer’ – rom. *motociclist*; rom. *nastro* ‘panglică’ – rom. *nasture*; ptg. *nome* ‘nume de familie’ – rom. *nume*; ptg. *órgão* ‘organ’, dar și ‘orgă’ – rom. *organ*; ptg. *parente* ‘rudă’ – rom. *părinte*; ptg. *pasta* ‘dosar’ – rom. *pastă*; ptg. *piscar* ‘a clipi’ – rom. *a pișca*; ptg. *pulso* ‘puls’, dar și ‘încheietura mâinii’ – rom. *puls*; ptg. *reparar* ‘a repara’, dar și ‘a observa’ – rom. *a repara*; ptg. *rio* ‘râu’, dar și ‘fluviu’ – rom. *râu*; ptg. *roxo* ‘mov’ – rom. *roșu*; ptg. *secretária* ‘secretară’, dar și ‘birou’ – rom. *secretară*; ptg. *seio* ‘sân’, dar și ‘sinus’ – rom. *sân*; ptg. *sujeito* ‘subiect’, dar și ‘individ’ – rom. *subiect*; ptg. *teimoso* ‘încăpățânat’ – rom. *temător*; ptg. *tentar* ‘a încerca’ – rom. *a tenta*; ptg. *turma* ‘clasă’, ‘grupă de elevi’ – rom. *turmă*; ptg. *unto* ‘untură’ – rom. *unt*; ptg. *vela* ‘velă’, dar și ‘lumânare’ – rom. *velă*; ptg. *vila* ‘oraș mic’ – rom. *vilă*; ptg. *vulgar* ‘popular’ – rom. *vulgar*.

Româna are o serie de dublete etimologice, precum *combina*re și *combinație*, *comunica*re și *comunicație*, *construi*re și *construcție*, *detecta*re și *deteceție*, *infiltra*re și *infiltrație*, *inflama*re și *inflamație*, *informa*re și *informație*, *perfora*re și *perforație*, *reprezenta*re și *reprezentație*, *selecta*re și *selecție*, etc., în timp ce portugheza are un singur echivalent pentru ambii termeni (*combinação*, *comunicação*, *construção*, *deteção*, *infiltração*, *inflamação*, *informação*, *perforação*, *representação*, *seleção*), iar alegerea cuvântului adecvat în context poate reprezenta o dificultate pentru un vorbitor lusofon.

Pentru formarea antonimelor, portugheza și româna au o serie de prefixe comune, moștenite din lat. *in*, *de-*, *a-*: ptg. *inativo*, *impossível*, *desagradável*, *atípico* – rom. *inactiv*, *imposibil*, *dezagrababil*, *atipic*. Însă în română și prefixul de origine slavă *ne-* este extrem de productiv și, prin urmare, apar divergențe între cele două limbi, care pot genera interferențe: ptg. *conhecido* ≠ *desconhecido* – rom. *cunoscut* ≠ *necunoscut*; ptg. *feliz* ≠ *infeliz* – rom. *fericit* ≠ *nefericit*; ptg.

⁷ Cuvântul românesc *dor* are un echivalent aproape perfect în portugheză în lexemul *saudade*, iar paralelismul a fost deja semnalat: Ciolăneanu (2014) inventariază lexicalizarea celor doi termeni în metafore conceptuale, iar Teletin și Manole (2015) fac o analiză culturală a noțiunilor *dor* și *saudade* în culturile română și portugheză.

interessante ≠ *desinteressante* – rom. *interesant* ≠ *neinteresant*; ptg. *leal* ≠ *desleal* – rom. *loial* ≠ *neloial*.

8. Aspecte pragmatice

Această secțiune va trata două aspecte pragmatice care pot genera interferențe, exprimarea deicticelor sociale (formele de adresare) și salutul. Au fost selectate aceste fenomene deoarece limba portugheză are un inventar considerabil de mijloace lingvistice pentru exprimarea adresării, diferite de cele ale limbii române, iar salutul are formule stereotipe, care pot genera, la rândul lor, interferențe.

8.1. Prezentare generală

La fel ca unele limbi romanice, portugheza nu are un model de adresare binar configurat dihotomic în forme pronominale de tip T/V (Brown, Gilman 1960), ci permite o exprimare mult mai nuanțată a ierarhiilor sociale, configurate de relațiile asimetrice de putere în funcție de statut social, vârstă, profesie, gen etc., precum și de gradul de apropiere dintre locutori. Pornind de la cercetările lui Cintra (1972), care face o primă descriere sistematică a formelor de adresare în PE, Araújo Carreira (1997) elaborează un model complex de analiză a pronumelor folosite în adresare și arată că distincția T/V e insuficientă. Cook (2019) pledează pentru o clasificare T/N/V, având în vedere întrebuințările formelor *tu* – *você* – *o senhor*. Prin urmare, acest model ternar de adresare, cu două forme pronominale, *tu* și *você*, respectiv o formă nominală deja pronominalizată (Cintra 1972), *o senhor*, este o particularitate a PE care poate genera nu doar dificultăți în achiziția acesteia ca limbă străină (Manole 2017), ci și o serie de interferențe pentru vorbitorii lusofoni care doresc să învețe alte limbi, inclusiv româna. În plus, sistemul *tu* – *você* – *o senhor* suferă o serie de schimbări, având în vedere noile evoluții ale limbii (Gouveia 2008), ceea ce constituie o dificultate suplimentară. Formele nominale de adresare au, de asemenea, câteva specificități: pentru femei, se folosește exclusiv prenumele, precedat de apelativele *senhora*, *dona* sau *senhora dona*, care exprimă trei grade de politețe, ultimul fiind considerat cel mai politicos; pentru bărbați se pot folosi atât numele, cât și prenumele, precedate de apelativul *senhor*, în următoarele combinații: *senhor* + prenume, *senhor* + nume, *senhor* + prenume + nume, ultima exprimând gradul cel mai înalt de deferență. Formele verbale, la rândul lor, reprezintă mijloace de exprimare a adresării, persoana a II-a singular (*Falas português?* ‘Vorbești portugheză?’) fiind folosită în contexte informale, iar persoana a III-a singular (*Fala português?* ‘Vorbiți portugheză?’) fiind rezervată contextelor care necesită o adresare mai formală. Titlurile profesionale și academice pot fi extrem de importante în contexte informale, o specificitate a limbii portugheze fiind adresarea cu apelativul *doutor* ‘doctor’ și în interacțiunile cu interlocutori care au absolvit o facultate, nu doar cu cei care au titlul de doctor. Unele titluri profesionale, precum *professor* ‘profesor’ sau

professora ‘profesoară’ pot fi folosite fără apelativul *senhor – senhora*, ceea ce în română nu e posibil.

Formulele de salut sunt destul de variate, în funcție de context și de relațiile interpersonale dintre locutori, cele standard incluzând momentul zilei: *Bom dia!*, *Boa tarde!*, respectiv *Boa noite!*. Câteva precizări: *Bom dia!* ‘Bună ziua!’ se folosește în prima parte a zilei, inclusiv dimineața, *Boa tarde!* ‘Bună după-amiaza!’ e folosit după prânz până la căderea serii, iar *Boa noite!* ‘Bună seara!’, dar și ‘Noapte bună!’ e întrebuințat seara atât când întâlnim pe cineva, cât și atunci când ne luăm rămas bun, inclusiv înainte de culcare.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Divergențele de natură pragmatică dintre română și portugheză privesc, în primul rând, adresarea. Dacă în portugheză se folosește pers. a III-a sg. pentru contexte formale, în limba română, pers. a II-a pl. are acest rol. Prin urmare, vorbitorii lusofoni trebuie să-și însușească foarte bine această regulă pentru a nu produce enunțuri nefirești, influențate de tiparele limbii materne. De asemenea, o diferență semnificativă între cele două limbi constă în folosirea formelor de adresare nominale pentru femei. Cum, în portugheză, se întrebuințează exclusiv prenumele în adresarea către interlocutori de sex feminin, vorbitorii lusofoni pot avea tendința să evite numele de familie, rezultatul fiind exprimarea unui grad de deferență mai redus în situații în care acest lucru nu e potrivit. De exemplu, vorbitorii români pot simți drept insuficient de politicoasă formula de adresare *Doamna Veronica*, în loc de *Doamna Manole*. Folosirea neadecvată a titlurilor academice poate fi, de asemenea, o zonă de interferență, căci în română apelativul *doctor* este rezervat fie medicilor, fie celor care dețin titlul de doctor, în timp ce în portugheză *doutor* poate fi folosit pentru persoanele care dețin o diplomă de licență. De asemenea, folosirea unor titluri profesionale neprecedate de apelativul *domnul – doamna* poate fi o interferență cu L1 și rezultă într-o exprimare nefirească în limba română, precum **Profesoară, dumneavoastră zice care este tema?*, analizată în Manole (2012).

În ceea ce privește salutul, zonele de interferență țin de formele folosite dimineața (pentru care portugheza nu dispune de o expresie specifică) și seara târziu, pentru care portugheza are o singură expresie, *Boa noite!*, iar româna două, respectiv *Bună seara!* și *Noapte bună!*, utilizate în funcție de context.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii portugheze L1 cu limba română L2

Deși au evoluat la extremitățile României, portugheza și româna sunt limbi înrudite tipologic și, inevitabil, înregistrează numeroase zone de convergență, dar și de divergență, iar acestea din urmă pot constitui piedici – temporare, fără îndoială – pentru un vorbitor de portugheză care dorește să învețe limba română.

După cum s-a putut observa, zonele de interferență țin de grafie și pronunție, morfosintaxă, lexic și pragmatică. Au fost scoase în evidență interferențele lexicale, ce pot părea numeroase, dar care constituie mai degrabă excepții și pot fi folosite în orele de RLS ca punct de plecare pentru exerciții de comparare a celor două limbi sau a limbilor romanice, în general. Cu alte cuvinte, româna și portugheza au mult mai mulți adevărați prieteni decât falși prieteni, iar manualele de intercomprehenziune romanică o dovedesc din plin (Reinheimer *et alii* 2001; Benavente Ferrera *et alii* 2022).

10. Aspecte sociolingvistice

Româna se predă ca limbă străină la Universitatea din Lisabona, cu întreruperi, din 1942, în prezent lectoratul având un număr relativ modest de studenți (Ciolăneanu 2024). Pe lângă portughezii care doresc să învețe română, participă la cursurile oferite de lectorat și o serie de cursanți care vorbesc româna în familie și ar dori să-și perfecționeze cunoștințele. Motivațiile celor care studiază româna sunt variate: unii doresc să învețe încă o limbă romanică pe lângă cele știute, alții sunt interesați de cultura română, au prieteni români, sunt curioși cu privire la Europa de Est etc. La cea mai mare instituție de învățământ superior din Brazilia, Universitatea din São Paulo, sunt tentative timide de a preda limba română, iar în 2024 a fost oferit un curs introductiv la distanță, cu un total de zece ore⁸. În statul Santa Catarina, unde comunitatea de brazilieni de origine română și basarabeană este destul de numeroasă, a început de câțiva ani predarea unui curs de RLS⁹. Până în prezent, nu s-a publicat niciun studiu care să analizeze în detaliu predarea limbii române în spațiul lusofon.

Bibliografie

- A090: *Acordo ortográfico da língua portuguesa*, disponibil pe: <https://www.priberam.pt/docs/AcOrtog90.pdf> [accesat la 13.11.2025].
- Araújo Carreira 1997: Maria Helena Araújo Carreira, *Modalisation linguistique en situation d'interlocution: proxémique verbale et modalités en portugais*, Peeters, Louvain/Paris, 1997.
- Baxter 1992: Alan Baxter, *Portuguese as a pluricentric language*, în Michael Clyne, *Pluricentric Languages. Differing Norms in Different Nations*, De Gruyter, Berlin/New York, 1992, p. 11-44.
- Becharra 2009: Evanildo Becharra, *Moderna gramática portuguesa*, a 37-a ediție, Rio de Janeiro, Nova Fronteira, Lucerna, 2009.
- Benavente Ferrera *et alii* 2022: Susana Benavente Ferrera, Francisco Calvo del Olmo, Erika Hilde Frisan, Veronica Manole, Karine Marielly Rocha da Cunha, Hugues Sheeren, *PanromanIC. Manuale din intercomprehenziune tra lingue romanze*, Zanichelli, Bologna, 2022.

⁸ <https://sce.fflch.usp.br/node/5320>.

⁹ <https://institucional.uceff.edu.br/uceff/sao-miguel-do-oeste/noticias/fai-faculdades-abre-inscri-es-para-curso-b-sico-de-l-ngua-romena>.

- Brown, Gilman 1960: R. Brown, A. Gilman, *The pronouns of power and solidarity*, în T. A. Sebeok (ed.), *Style in Language*, MIT Press, Cambridge, 1960, p. 253-276.
- Cardeira 2021: Esperança Cardeira, *Gramática histórica do português brasileiro*, Parábola, São Paulo, 2021.
- Ceolin 2003: Roberto Ceolin, *Falsos amigos estruturais entre o português e o castelhano*, în „Janua. Revista Philologica Romanica”, nr. 4, 2003, p. 39-48.
- Chamizo Domínguez, Nerlich 2002: Pedro J. Chamizo Domínguez, Brigitte Nerlich, *False friends: their origin and semantics in some selected languages*, în „Journal of Pragmatics”, nr. 34, 2002, p. 1833-1849.
- Ciama 2017: Adriana Ciama, *Verbos de movimento intransitivos em português e romeno*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2017.
- Ciolăneanu, 2014: Roxana Ciolăneanu, Dor and Saudade: *conceptual metaphor and cultural identity*, în Paul Nanu (ed.) *Romania in the World: Contacts and Reception*, University of Turku, Turku, 2014, p. 163-174.
- Ciolăneanu, 2024: Roxana Ciolăneanu, *A Brief Journey through the Romanian Cultural Presence in Portugal. The Romanian Lectorate at the University of Lisbon*, în „Philologica Jassyensia”, anul XX, nr. 2, 2024, p. 303-315.
- Ciolăneanu, Diaconița 2023: Roxana Ciolăneanu, Alexandra Diaconița, *Despre prieteni falși în română și portugheză*, în Ofelia Ichim et alii (coord.), *Interferențe culturale, lingvistice și geopolitice în spațiul românesc*, Editura Universității de Vest din Timișoara, Timișoara, 2023, p. 39-52.
- Cintra 1972: Lindley Cintra, *Sobre formas de tratamento em português*, Livros Horizonte, Lisboa, 1972.
- Cook 2019: Manuela Cook, *N-V-T, a framework for the analysis of social dynamics in address pronouns*, în Paul Bouissac (ed.), *The Social Dynamics of Pronominal Systems*, John Benjamins, Amsterdam/New York, 2019, p. 17-34.
- Cunha, Cintra 2015: Celso Cunha și Lindley Cintra, *Nova gramática do português contemporâneo*, a 22-a ediție, Edições João Sá da Costa, Lisboa, 2015.
- Duarte et alii 2023: Isabel Duarte, Maria de Lurdes Gonçalves, Sónia Rita Melo, *Ensinar português língua de herança como língua pluricêntrica*, Centro de Linguística da Universidade do Porto, Porto, 2023. DOI: <https://doi.org/10.21747/978-989-9082-81-6/ens>
- Espada 2006: Francisco Espada, *Manual de fonética: exercícios e explicações*, Lidel, Lisboa, 2006.
- Faraco 2023: Carlos Alberto Faraco, *Em busca de uma norma-padrão brasileira*, în Silvia Rodrigues Vieira et alii, *Variação linguística, ensino e interfaces: resultados e propostas*, Pimenta Cultural, São Paulo, 2023, p. 23-28. DOI: <https://doi.org/10.31560/pimentacultural/2023.96764>
- Gouveia 2008: Carlos A. M. Gouveia, *As dimensões da mudança no uso das formas de tratamento em português europeu*, în Isabel Margarida Duarte et alii (org.), *O fascínio da linguagem. Homenagem a Fernanda Irene Fonseca*, Centro de Linguística da FLUP, Porto, 2008, p. 91-99.
- Kato, Martins, Nunes 2023: Mary A. Kato, Ana Maria Martins, Jairo Nunes, *The Syntax of Portuguese*, Cambridge University Press, Cambridge, 2023.
- Manole 2012: Veronica Manole, *“Profesoara, dumneavoastră zice care este tema?”: abordarea pronomelor de politețe în predarea RLS*, în Elena Platon, Antoanela Arieșan, *Noi perspective în abordarea românei ca limbă străină/ca limbă nematernă*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 120-127.

- Manole 2015: Veronica Manole, *Quelques réflexions sur les vrais et les faux amis en portugais et en roumain*, în Anamaria Cărea et alii, *Discours en présence. Hommage à Liana Pop*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015, p. 351-361.
- Manole 2017: Veronica Manole, *Dificuldades dos falantes romenos na aprendizagem das formas de tratamento do português europeu*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philologia”, vol. 62, nr. 4, 2017, p. 117-128.
- Martins, Abraçado 2015: Marco Antonio Martins, Jussara Abraçado, *Mapeamento sociolinguístico do português brasileiro*, Contexto, São Paulo, 2015.
- Mira Mateus 2004: Maria Helena Mira Mateus et alii, *Gramática da língua portuguesa*, Caminho, Lisboa, 2004.
- Mira Mateus, Cardeira 2008: Maria Helena Mira Mateus, Esperança Cardeira, *Norma e variação*, Caminho, Lisboa, 2008.
- Reinheimer Ripeanu 2001: Sanda Reinheimer Ripeanu, *Lingvistică romanică: lexic – fonetică – morfologie*, Editura All, București, 2001.
- Reinheimer et alii 2001: Sanda Reinheimer, Horst G. Klein, Tilbert D., Stegmann, *EuroCom – Șapte site: să citim și să înțelegem simultan limbile romanice*, Cavallioti, București, 2001.
- Sala 1988: Marius Sala (coord.), *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
- Soares da Silva 2012: Augusto Soares da Silva, *Variação do significado e significado da variação: para a integração dos aspetos sociais e conceptuais da variação pluricêntrica do português*, în Armanda Costa, Inês Duarte, *Nada na Linguagem Ihe é Estranho. Homenagem a Isabel Hub Faria*, Edições Afrontamento, Porto, 2012, p. 167-182.
- Soares da Silva 2014: Augusto Soares da Silva, *The pluricentricity of Portuguese: A sociolectometrical approach to divergence between European and Brazilian Portuguese*, în Augusto Soares da Silva, *Pluricentricity. Language Variation and Sociocognitive Dimensions*, De Gruyter Mouton, Berlin/Boston, 2014, p. 143-188.
- Soares da Silva 2022: Augusto Soares da Silva, *Portuguese, pluricentricity and Brazilian Portuguese: A case of a reverted asymmetry?*, în Rudolf Muhr et alii, *Pluricentric languages in the Americas*, PCL-Press, Graz/Berlin, 2022, p. 135-156.
- Swaan 2001: Abraham de Swaan, *Words of the World: The Global Language System*, Polity Press, Cambridge, 2001.
- Teletin, Manole 2015: Andreea Teletin, Veronica Manole, *Expressing cultural identity through “saudade” and “dor”: a Portuguese-Romanian comparative study*, în Maria Manuel Baptista (ed.), *Identity. Concepts, Theories, History and Present Realities (a European Overview)* – Vol. 1, Grácio Editor, Coimbra, 2015, p. 155-171.

<https://news.un.org/pt/story/2023/05/1813707> [accesat la 15.11.2025].

<https://nurc.fflch.usp.br/o-nurc-brasil-origens> [accesat la 02.02.2026].

<https://sce.ffiich.usp.br/node/5320> [accesat la 15.11.2025].

<https://institucional.uceff.edu.br/uceff/sao-miguel-do-oeste/noticias/fai-faculdades-abre-inscri-es-para-curso-b-sico-de-l-ngua-romena> [accesat la 15.11.2025].

Veronica Manole este lector universitar doctor la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, unde predă lingvistică portugheză, teoria și practica traducerii (portugheză > română) și intercomprehensiune romanică. Din 2015, este doctor

în Studii portugheze, braziliene și ale Africii lusofone al Universității Paris VIII, cu o teză despre analiza discursului parlamentar portughez, brazilian și românesc, evaluată cu calificativul maxim, *très honorable avec félicitations du jury*. A participat la sau a coordonat mai multe granturi și proiecte de cercetare în domeniile de interes, finanțate de UEFISCDI, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Ministerul Educației și Cercetării sau alianța universitară UNITA. A publicat studii și materiale didactice de portugheză ca limbă străină și intercompreensiune romanică, fiind responsabilă pentru unitățile de limba română ale manualului *PanromanIC – manuale di intercomprensione tra lingue romanze*, publicat în Italia la editura Zanichelli în 2022. Ediția în limba franceză a fost publicată în 2024 la editura Didier, sub titlul *Voyage en langues romanes*. A fost membră în mai multe proiecte de predare a limbii române ca L1 sau L2, coordonate de către prof. univ. dr. Elena Platon la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Vorbitorul rus de limba română

ANA BORCA

Institutul Cultural Român

Limba rusă

1. Identificare și clasificare

Limba rusă (*русский язык*) este o limbă slavă orientală ce aparține marii familii indo-europene, cu rădăcinile în limba proto-slavă sau slava comună, vorbită de triburile slave timpurii până în jurul mileniului I î.Hr., din care ulterior s-au desprins diverse ramuri slave (Vinokur 1971). În cadrul acestei evoluții, s-a format limba comună slava orientală, denumită de unii lingviști (Kraus 2013: 1) și „rusa veche” sau „slava orientală veche”, utilizată ca limbă de comunicare în Rusia Kieveană între secolele IX–XII, fiind profund influențată de slavona bisericească, limbă liturgică introdusă prin creștinarea slavilor și utilizată în scrierile religioase și culturale. În urma destrămării unității politice a Rusiei Kieveane și a evoluției naturale a dialectelor, în secolele XIV–XV, limba rusă veche s-a fragmentat, dând naștere celor trei limbi slave de est moderne: rusa, ucraineana și belarusa. De-a lungul acestei perioade, trăsăturile dialectale interne au contribuit la individualizarea pronunțată a fiecărei limbi.

În epoca modernă timpurie, mai ales în secolul al XVIII-lea, limba rusă a trecut prin reforme esențiale sub domnia lui Petru I, care a introdus alfabetul de tranziție (1708–1710), separând clar uzul religios de cel administrativ și cultural. Ulterior, Mihail Lomonosov, prin lucrarea sa *Gramatica rusă* (1755), a sistematizat normele lingvistice, punând bazele gramaticii moderne. Consolidarea limbii ruse ca limbă națională s-a realizat pe parcursul secolelor XVIII–XIX, literatura clasică având un rol esențial în stabilirea normelor lexicale și stilistice. Într-un context mai larg, limba rusă este înrudită cu toate celelalte limbi slave – poloneza, ceha, slovacă, bulgara, macedoneana, sârba, croata și slovena.

Românistica, ca disciplină lingvistică, a început să se dezvolte la Universitatea din Sankt Petersburg, aproximativ două decenii după înființarea acesteia, în 1819 (Borș 1975: 18-19). Astfel, catedra de „limbă valaho-moldovenească”, fondată în 1839 de I. D. Ghinkulov și funcționând până în 1858, reprezintă prima catedră de filologie romanică din Rusia. Limba română, ca limbă de specialitate, este predată la Universitate neîntrerupt de peste șaiszeci de ani, începând din 1957, anul înființării secției de limba și literatura română din cadrul catedrei de filologie romanică.

În acest context academic, profesorul Alexander Iacimirski (1873–1925), originar din Basarabia, reprezintă nu doar un reper recunoscut pe plan internațional în studiul manuscriselor slave medievale, ci și o personalitate de prim rang în cadrul cercetărilor românești desfășurate în spațiul rus. Contribuțiile sale științifice acoperă domenii precum literatura română, folclorul, etnografia, istoria bisericească și, în mod special, analiza relațiilor culturale dintre români și vecinii lor slavi. Un exemplu semnificativ al influenței sale asupra noii generații de cercetători este corespondența purtată cu Ștefan Ciobanu, student al Universității din Kiev, care, în vederea conturării unei cariere academice specializate în raporturile culturale româno-slave, i-a adresat lui Iacimirski, între 1910 și 1911, trei epistole solicitând consultanța celui mai reputat expert rus în domeniu. Ulterior, Ștefan Ciobanu avea să ocupe funcția de ministru al Instrucțiunii Publice în Guvernul României și pe cea de vicepreședinte al Academiei Române de Științe, reflectând astfel impactul formativ al mentoratului oferit de Iacimirski asupra dezvoltării elitei intelectuale românești (Kolin 2017).¹

2. Statut și răspândire geografică

Limba rusă este limba oficială în Federația Rusă, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan și Tadjikistan și continuă să funcționeze ca *lingua franca* în Ucraina, Moldova, regiunea Caucaz, Asia Centrală și, într-o măsură mai restrânsă, în statele baltice și Israel. Numărul vorbitorilor de limbă rusă depășește 253 de milioane la nivel mondial, conform Eberhard *et alii* (2025), dintre care 153,6 milioane ca limbă maternă și 104,3 milioane ca a doua limbă. În clasamentul global, rusa se află pe locul al șaptelea în ceea ce privește numărul vorbitorilor nativi și pe locul al nouălea în privința numărului total de vorbitori (ProTranslate 2024). În plus, limba rusă reprezintă una dintre cele două limbi oficiale utilizate la bordul Stației Spațiale Internaționale, una dintre cele șase limbi oficiale ale Organizației Națiunilor Unite (United Nations f.a.) și se situează ca a patra cea mai utilizată limbă pe Internet (Statista 2025).

¹ Cu toate acestea, prima gramatică sistematică a limbii române îi aparține lui Iakov Danilovici Ghinkulov (1807–1870), consilier de stat, lingvist, traducător, pedagog și profesor la Universitatea din Petersburg, care a activat ca dragoman la Departamentul Asiatic al Ministerului Afacerilor Externe, dedicându-se studiului comparativ al limbilor și traducerilor oficiale. Gramatica sa, *Prezentarea regulilor gramaticii valaho-moldovenești* (Начертание правил валахо-молдавской грамматики), tipărită în 1840 de tipografia Academiei Imperiale de Științe, se situează, potrivit observațiilor lui Iacimirski, mult înaintea contextului său istoric și intelectual, anticipând dezvoltări ulterioare în codificarea limbii române și în elaborarea studiilor filologice riguroase, fiind prezentată în vederea concursului pentru Premiul Demidov. Evaluarea ei critică a fost realizată de arhiepiscopul de Chișinău, Dimitrie Sulima, după cum consemnează „Raportul privind a zecea decernare a Premiului Demidov” (Sankt Petersburg, 1841), lucrarea distingându-se prin rigoarea metodologică, încercarea de sistematizare exhaustivă a regulilor „limbii valaho-moldovenești” și prin atenția acordată fenomenelor fonetice, morfologice și sintactice, ceea ce o plasează în linia marilor contribuții filologice ale secolului XIX.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba rusă se împarte, în tradiția dialectologică², în trei mari arii: nordică, sudică și centrală (Britannica f.a.). Fiecare arie dialectală se diferențiază prin trăsături fonetice, morfologice și lexicale distincte, care reflectă influențele istorice, geografice și socio-culturale ale regiunilor respective (Kolesnikova, Klimova 2023).

Dialectul nordic, atestat în regiunile Arhanghelsk, Petrozavodsk, Veliki Novgorod, Vologda, Iaroslavl, Vladimir, Kostroma și Extremul Orient, se distinge prin fenomenul numit *okanie* (оканье), adică păstrarea clară a vocalei *o* în poziție neaccentuată. Printre alte trăsături se numără: conservarea consoanei ocluse /g/ [g]; transformarea grupului *bm* în *mm* (de exemplu, обман 'înșelăciune' → оман: [ob'man] → [om'man]); reducerea terminației *-st* la *-s* (хвост 'coadă' → хвос: [xvost] → [xvos]); precum și fenomenul *țocanie* (цокание), unde [ts] înlocuiește [tʃ] (чашка 'cească' → цашка: [tʃaška] → [tʃaška]). La nivel morfologic, se remarcă identitatea formelor de dativ și instrumental plural, iar pe plan prozodic intonația interogativă, prezentă chiar și în enunțuri declarative, conferă vorbirii concizie și melodicitate (Ivanova 2020: 2).

Dialectul sudic, răspândit în Kaluga, Smolensk, Riazan, Tula, Voronej, Rostov-pe-Don, Krasnodar și Soci, este caracterizat de fenomenul *akanie* (аканье), adică pronunțarea vocalelor *o* și *a* neaccentuate ca [a] (de exemplu, молоко 'lapte': [moło'ko] → [mała'ko]). Alte particularități sunt: pronunțarea aspirată a consoanei /g/ [g^h]; palatalizarea formelor verbale în poziție finală (идѐм 'merge', ноѐм 'cântă': [i'dʲotʲ], [pe'jotʲ]); precum și tendința de înlocuire parțială a genului neutru cu genul feminin.

Dialectul central, format începând cu secolul al XIV-lea prin apropierea și interferența zonelor nordice și sudice, se întâlnește la Moscova, Pskov, Tver, Nijni Novgorod și Saratov. Această arie combină sistemul consonantic al nordului (de exemplu, alternanța /g/ [g] cu /k/ [k]) în poziție finală, cu sistemul vocalic al sudului, constituind baza istorică a limbii ruse literare moderne.

Limba rusă standard, predată în instituțiile de învățământ și utilizată în comunicarea oficială la nivel național, facilitează o uniformizare lingvistică, asigurând coeziunea comunicativă pe întreg teritoriul Federației Ruse (Avanesov, Orlova 1965).

4. Sistem de scriere

Limba rusă utilizează alfabetul chirilic (în varianta modernă, reformată în 1918) și cuprinde 33 de litere dintre care: 10 vocale (а, е, ё, и, о, у, ы, э, ю, я), 21 de consoane (б, в, г, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ) și două semne speciale – ъ (твёрдый знак 'semnul tare'), care marchează o pauză între

² În plan istoric, cercetarea dialectologică rusă a cunoscut momente de referință: în 1964 a fost publicată *Harta dialectologică a limbii ruse*, la 50 de ani după prima ediție, iar în 1970 a apărut monografia *Împărțirea dialectală a limbii ruse* de K.F. Zaharova și V.G. Orlova, care descrie trăsăturile lingvistice ale principalelor grupuri dialectale și subdialecte.

consoană și vocala următoare (de exemplu, *подъезд* ‘intrare’ [pod-jezd]) și ь (*мягкий знак* ‘semnul moale’), care marchează palatalizarea consoanei precedente (de exemplu, *день* ‘zi’ [deń]) (Culture.ru, f.a.). În limba rusă nu există semne diacritice în sensul limbilor romanice, însă litera Ё / ё are obligatoriu diereză (¨). În scrierea curentă, aceste două puncte sunt adesea omise, ceea ce poate genera ambiguități (de exemplu, *все* ‘toți’ vs *всё* ‘totul’, *печёнка* ‘ficat’ vs *печенка* ‘sobă mică’ sau ‘plăcintă’, *осёл* ‘măgar’ vs *осел*, *сел опустился* ‘s-a așezat’ (Mango Languages f.a.).

Interferențe ale limbii ruse L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Sistemul fonetico-fonologic al limbii ruse se remarcă printr-o complexitate deosebită în cadrul limbilor slave, în principal datorită opozițiilor multiple de palatalizare, care afectează aproape toate consoanele aflate înaintea vocalelor anterioare [e], [i] și a semnelui moale ь. Alte trăsături definitorii ale acestui sistem sunt asimilarea, în special la nivelul sonorității, și reducerea vocalică, fenomen ce modifică pronunția vocalelor în silabe neaccentuate. Aceste particularități au fost analizate în profunzime de fonologi precum Nikolai S. Trubetzkoy³ (1939) și Roman Jakobson (1962), ale căror lucrări au contribuit esențial la fundamentarea teoriei fonologice moderne a limbii ruse.

În mod tradițional, în limba rusă literară se disting șase foneme vocalice: /a/, /o/, /u/, /i/, /i̯/, /e/. Statutul fonemului /i̯/ rămâne un subiect de dezbatere între lingviști, unii autori considerându-l un alofon al fonemului /i/ în poziție neaccentuată (Popov 2014). Totuși, dacă sunt luate în considerare și variantele neaccentuate ca sunete independente, numărul total al sunetelor vocalice din limba rusă ajunge la treisprezece. Acestea sunt: [a], [o], [u], [i], [i̯], [e], [e̯], [ɪ], [ɪ̯], [ə], [ɐ̯], [j], [w]:

AFI	exemplu	AFI	traducere
[a]	<i>мама</i>	[ˈmamə]	mamă
[o]	<i>дом</i>	[dom]	casă
[u]	<i>рука</i>	[ruˈka]	mână
[i]	<i>мир</i>	[mir]	lume/pace
[i̯]	<i>сын</i>	[sin]	fiu
[e]	<i>дети</i>	[ˈdʲetʲɪ]	copii

³ N.S. Trubetskoi – lingvist rus, istoric al limbii, slavist și teoretician al structuralismului; membru al cercului lingvistic de la Moscova și cofondator al școlii fonologice de la Praga. Trubetskoy a consolidat lingvistica ca disciplină științifică independentă prin *Fundamentele fonologiei* (*Основы фонологии*) (1939; trad. rusă 1960), introducând concepte fundamentale precum fonemă, opoziție și trăsături distinctive, și diferențiind clar fonetica de fonologie. Lucrarea sa a avut un impact major asupra lingvisticii rusești și mondiale.

AFI	exemplu	AFI	traducere
[ɐ]	молоко́	[mə'ɐ'ko]	lapte
[ɪ]	се́ло	[s'ɪ'ɫo]	sat
[i]	сыро́й	[si'roj]	umed/crud
[ə]	во́да	[və'da]	apă
[ʲə]	деву́шка	[dʲe'vʲʂkə]	fată
[j]	я/мо́й	[ja]/[moj]	eu/al meu
[w]	све́кла	[sw'ɐklə]	sfeclă

Tabel 1. Sistemul vocalic al limbii ruse

Sistemul consonantic al limbii ruse cuprinde 36 de foneme, dintre care 15 formează perechi corelative prin trăsătura de palatalizare: /b/ - /b'/, /p/ - /p'/, /v/ - /v'/, /f/ - /f'/, /d/ - /d'/, /t/ - /t'/, /z/ - /z'/, /s/ - /s'/, /g/ - /g'/, /k/ - /k'/, /h/ - /h'/, /m/ - /m'/, /n/ - /n'/, /l/ - /l'/, /r/ - /r'/, /ʃ/ - /ʃ'/, /j/ - /j'/, /ʒ/ - /ʒ'/, /ʂ/ - /ʂ'/, /ç/ - /ç'/, fapt ce reflectă caracterul asimetric al opoziției fonologice dintre consoanele tari și cele moi în sistemul fonetic rusesc.

Accentul în limba rusă constituie un fenomen lingvistic complex, caracterizat prin libertate și mobilitate. Poate apărea în orice poziție a cuvântului și variază atât între lexeme diferite, cât și între formele flexionare ale aceluiași lexem. Mobilitatea accentului influențează direct sistemul vocalic, determinând reducerea vocalelor neaccentuate, și contribuie la organizarea prozodică a enunțului. De asemenea, deplasarea accentului poate genera opoziții de sens, evidențiind astfel funcția fonologică și lexical-distinctivă a acestuia. În ceea ce privește intonația, limba rusă prezintă modele melodice distincte, cu funcții pragmatice și sintactice: tonul este descendent în enunțurile declarative și ascendent în cele interogative. Spre deosebire de limbile tonale, variațiile intonaționale în limba rusă nu au valoare lexicală, ci doar prosodică și pragmatică.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Relația dintre fonetică și fonologie reflectă structura profundă a unei limbi și contribuie la identificarea trăsăturilor sale identitare. În cazul limbilor română și rusă, comparația este cu atât mai interesantă cu cât cele două sisteme provin din ramuri diferite ale familiei indo-europene, dar coexistă de secole în același spațiu cultural. Atât limba rusă, cât și limba română dispun de un inventar vocalic relativ apropiat ca număr de foneme, însă diferit în privința realizării și distribuției acestora. Limba română dispune de un inventar de șapte vocale fundamentale: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/, /ɨ/ și /ə/, mai stabile și mai clare din punct de vedere articulator, precum și numeroși diftongi și triftongi; în schimb rusa are șase vocale principale, /a/, /e/, /i/, /o/, /u/ și /ɨ/, care pot suferi variații fonetice în funcție de accent și de contextul fonologic.

Din punct de vedere fonologic, următoarele vocale românești nu au un echivalent direct în rusă, dar în această limbă există foneme similare:

- a) vocala *ă*: în rusă [ə] apare doar ca rezultat al reducerii. Vocala [e], notată prin *э*, s-a fonologizat în secolul al XVIII-lea (Dicționarul enciclopedic al lui Brockhaus și Efron) pentru a marca absența palatalizării consoanei precedente, diferențiindu-se astfel de *e*, care palatalizează:

română	AFI	rusă	AFI
<i>măr</i>	[mər]	<i>эмо</i> 'ăsta'/'acesta'	[ʼɛ.tə]
<i>văd</i>	[vəd]	<i>мэп</i> 'primar'	[mər]
<i>fată</i>	[ʼfa.tə]	<i>тест</i> 'test'	[tɛst]
<i>păr</i>	[pər]	<i>экран</i> 'ecran'	[i'kran]
<i>zăpadă</i>	[zə'pa.də]	<i>проект</i> 'proiect'	[prɛ'jekt]

Tabel 2. Vocala *ă* în română și corespondențe fonetice în rusă

- b) vocala *â/î* are în rusa un sunet apropiat [i], dar, spre deosebire de română, articularea este mai posterioară și velarizată:

română	AFI	rusă	AFI
<i>mână</i>	[ʼmi.nə]	<i>мы</i> 'noi', <i>ты</i> 'tu', <i>вы</i> 'voi'	[mi]
<i>pâine</i>	[ʼpij.ne]	<i>сырой</i> 'crud'/'umed'	[si'rij]
<i>râu</i>	[riw]	<i>крыша</i> 'acoperiș'	[ʼkriʂə]
<i>înger</i>	[ʼin.dʒer]	<i>быть</i> 'a fi'	[bitʼ]
<i>sfârșit</i>	[sfirʼʃit]	<i>мышь</i> 'șoarece'	[miʂʲ]

Tabel 3. Vocala *â/î* în română și corespondențe fonetice în rusă

- c) diftongii și triftongii: limba rusă dispune doar de secvențe vocalice scurte, nu de diftongi veritabili. În consecință, vorbitorii ruși tind să îi separe în două silabe sau să îi reducă la o singură vocală: *poate* – * [patʲe], *doamnă* – * [dom.nə], *școală* – * [kolə], *teamă* – * [tamə], *prieten* – * [prʲeten], *ploaie* – * [plo.e].

Din perspectivă consonantică, limba rusă se distinge printr-un sistem amplu și complex, caracterizat prin opoziția sistematică dintre consoanele palatalizate și cele nepalatalizate (Avanesov 1956). Palatalizarea deține în rusă o valoare fonemică: ea poate diferenția sensurile unor cuvinte (de exemplu, *брат* [brat] 'frate' vs *брать* [brʲatʲ] 'a lua'). În română, însă, fenomenul are în principal o natură fonetică, manifestându-se în prezența vocalelor anterioare (de pildă, în cuvântul *țimp* [tʲimp]). Această divergență fonologică conduce adesea la o hiperpalatalizare în pronunția vorbitorilor de limbă rusă, care tind să realizeze consoanele [t], [d], [n], [l] cu o palatalizare excesivă în contexte în care româna nu o solicită (de exemplu, *țimp* → * [tʲimp], *linie* → * [lʲinie]).

Un alt aspect relevant îl constituie neutralizarea sonorității: în rusă, consoanele sonore devin surde în poziție finală (*зуб* → [grʲip] 'ciupercă', *дуб* → [dup] 'stejar', *друг* → [druk] 'prieten', *нож* → [noʂ] 'cuțit' – proces inexistent în română. Aceste contraste fonetice și fonologice generează diferențe perceptibile

în ritmul și în timbrul global al vorbirii. De asemenea, accentul joacă un rol distinct în cele două limbi. În română, accentul are funcție predominant prosodică, influențând intensitatea silabei accentuate. În rusă, dimpotrivă, accentul are valoare fonologică (Bondarko 1998), determinând modificări considerabile ale calității vocalelor și conducând la reducerea sau chiar la neutralizarea acestora în silabele neaccentuate.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba rusă se încadrează în categoria limbilor flexionare sintetice, caracterizate printr-un grad ridicat de sinteză morfologică, fiecare desinență exprimând simultan informații referitoare la gen, număr, caz sau persoană. Din perspectivă sintactică, ordinea constituenților este relativ liberă, deși structura canonică a enunțului urmează tiparul SVO. Modificările ordinii constituenților răspund unor funcții pragmatic-discursive, permițând evidențierea anumitor părți ale propoziției în funcție de intenția comunicativă a vorbitorului (Raspopov 1970: 134-135).

Sistemul nominal cuprinde trei genuri gramaticale – masculin, feminin și neutru, care se reflectă în paradigmele de flexiune și condiționează acordul adjectival, pronominal și verbal la timpul trecut. Morfologia nominală se organizează în jurul celor șase cazuri gramaticale – nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, instrumental și prepozițional – moștenite din limba slavă veche, constituind un element central al structurii limbii.

Sistemul verbal include trei timpuri gramaticale – prezent, trecut și viitor – corelate cu opoziția aspectuală imperfectiv/perfectiv, una dintre trăsăturile definitorii ale limbii ruse. Verbele imperfective indică acțiuni durative, iterative sau neterminate, în timp ce verbele perfective denotă acțiuni finalizate și delimitate temporal. Aspectul verbal îndeplinește atât funcții morfologice, cât și semantico-discursive, reprezentând un instrument fundamental pentru exprimarea timpului și a duratei acțiunilor.

În ceea ce privește modurile verbale, limba rusă dispune de indicativ, imperativ și conjunctiv (condițional), care reflectă realitatea, voința sau ipoteza. Aceste forme modale, integrate cu sistemul aspectual, permit redarea subtilităților logico-pragmatice și a nuanțelor de sens caracteristice limbii ruse (Vinogradov 1972: 380-383).

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

În ciuda originii lor genealogice distincte, ambele limbi, româna și rusa, păstrează o structură flexionară complexă și mecanisme morfologice bogate în alternanțe formale (Ivanov 1990). Atât limba română, cât și limba rusă dispun de trei genuri gramaticale: masculin, feminin și neutru. În ambele limbi, genul determină formele adjectivelor, pronomelor și participiilor. Totuși, comportamentul genului neutru diferă: în română, substantivele neutre se

comportă ca masculine la singular și ca feminine la plural, în timp ce în rusă genul neutru are forme proprii și stabile pentru ambele numere (*окно* – *окна* ‘fereastră – ferestre’, *слово-слова* ‘cuvânt – cuvinte’).

Acordul în gen, număr și caz este deplin în ambele limbi. Cu toate acestea, ordinea cuvintelor diferă: în română, adjectivul urmează de regulă substantivul (*un prieten bun*), în timp ce în rusă îl precedă (*хороший друг*). De asemenea, adjectivele rusești au forme lungi și scurte, cu funcții gramaticale și stilistice distincte – fenomen absent în limba română (Lariokhina 1997). Limba rusă păstrează șase cazuri: nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, instrumental și prepozițional; în schimb, limba română conservă cinci, ca urmare a unui proces de simplificare, specific limbilor romanice. Categoriile de caz, gen și număr se exprimă morfologic în ambele limbi, însă în rusă acestea oferă o mai mare libertate a ordinii cuvintelor în propoziție.

Româna combină procedee sintetice cu mijloace analitice, folosind prepoziții pentru a exprima relațiile sintactice. Spre deosebire de română, rusa nu are articole hotărâte sau nehotărâte, determinarea realizându-se prin context sau prin elemente demonstrative (*этот дом* ‘această casă’, *эта книга* ‘această carte’).

În română, pluralul se formează prin sufixe morfologice variabile, în funcție de gen și de tipul morfologic al substantivului. Limba rusă utilizează terminații regulate (-ы, -и, -а, -я), determinate de gen și de tipul de declinare: *язык* – *языки* (‘limbă – limbi’), *дверь* – *двери* (‘ușă – uși’), *дом* – *дома* (‘casă – case’), *стул* – *стулья* (‘scaun – scaune’). Verbul constituie domeniul în care diferențele tipologice sunt cele mai evidente. Limba rusă se caracterizează prin opoziția aspectuală *perfectiv/imperfectiv*, categorie centrală în exprimarea finalității sau duratei acțiunii. În română, deși nu există o categorie formală echivalentă, opoziția dintre *perfectul compus* și *imperfect* îndeplinește o funcție similară (Sadetskaya 1962: 114-116). Limba rusă nu are *perfect compus* și nici *mod prezumtiv*, ambele caracteristice limbii române. De asemenea, viitorul se formează analitic pentru verbele imperfective (*буду читать* ‘voi citi’) și sintetic pentru cele perfective (*прочитаю* ‘voi citi până la capăt’). În ceea ce privește diateza, rusa utilizează sufixul reflexiv -ся/-сь pentru a exprima atât reflexivitatea, cât și pasivul (*встречаться* ‘a se întâlni’; *строится* ‘se construiește’), în timp ce româna folosește construcții analitice cu auxiliarul *a fi* și participiul (*casa este construită*). Aceste diferențe reflectă tendința sintetică a limbii ruse, în opoziție cu caracterul analitic al limbii române (Sadetskaya 1962: 132-134).

În limba rusă, poziția adverbului nu este strict determinată de structura sintactică, ci de principiile tematice ale discursului: ordinea tinde să urmeze secvența *temă-verb* (informație cunoscută → informație nouă). În schimb, româna, prin caracterul ei mai analitic, prezintă un tipar de ordine a cuvintelor mai rigid. Această diferență tipologică are implicații directe asupra achiziției competențelor pragmatice în procesul de învățare a celor două limbi. Ambele limbi dispun de grade de comparație: pozitiv, comparativ și superlativ. În rusă,

comparativul și superlativul pot fi exprimate sintetic (*лучше, быстрее*) sau analitic (*более красивый, самый красивый*), similar limbii române (*mai frumos, cel mai frumos*). Coexistența ambelor tipuri de formare indică un echilibru între moștenirea morfologică și inovația analitică. Din perspectivă didactică, aceste diferențe sunt esențiale pentru predarea și învățarea limbii ruse și a limbii române ca limbi străine. În special, înțelegerea sistemului cazual, a utilizării articolului și a exprimării temporale a acțiunii necesită o abordare contrastivă, orientată mai degrabă spre corespondențe funcționale decât formale.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Ordinea de bază a constituenților în limba rusă este de tip SVO, similară cu cea din limba română. Totuși, spre deosebire de română, limba rusă se caracterizează printr-o topică și mai liberă, motivată pragmatic, în care ordinea elementelor este determinată de relația *temă-verb* (Dyakonova 2009). Astfel, poziția subiectului sau a complementului poate fi modificată pentru a marca focalizarea informațională: *Маша читает книгу* ('Maria citește o carte') reprezintă ordinea neutră, în timp ce *Книгу читает Маша* ('Cartea o citește Maria') marchează focalizarea asupra subiectului. Prin urmare, topică în limba rusă are o valoare predominant pragmatică, nu strict sintactică, aspect care o apropie de alte limbi slave și o diferențiază ușor de română, unde ordinea constituenților este mai stabilă. În limba rusă, propozițiile subordonate sunt introduse prin conjuncții (*что, потому что, если, когда*) și prin pronume sau adverbe relative (*который, где, когда*), analog construcțiilor din limba română. Sunt frecvente propozițiile subordonate atributive, complete și circumstanțiale, care respectă o logică de dependență similară celei românești, de exemplu: *Я знаю, что он пришёл.* ('Știu că el a venit.') – propoziție subordonată completivă; *Дом, который построил мой отец...* ('Casa pe care a construit-o tatăl meu...') – propoziție subordonată atributivă.

În limba rusă, relațiile sintactice sunt exprimate preponderent prin mijloace morfologice și prin conjuncții subordonatoare, mai puțin prin ordinea cuvintelor (Vinogradov 1972). Întrebările de tip confirmativ sau disjunctiv se formează prin intonație ascendentă și prin particule interogative (*Да?, Не правда ли?, Не так ли?*), corespunzătoare expresiilor românești 'Nu-i așa?, Da?' sau *Ты придёшь, да?* 'Vii, nu?'. Acest tip de structură îndeplinește o funcție pragmatică, marcând implicarea interlocutorului și atitudinea vorbitorului.

Limba rusă nu dispune de clitice pronominale, în sensul strict al termenului. Pronumele personale sunt entități independente, iar ordinea lor este liberă, determinată de accentul logic și de intenția comunicativă. Astfel, construcția românească *Mi-l dai?* se redă în rusă prin *Ты дашь его мне?*, fără posibilitatea unei combinații clitice. Această diferență structurală constituie una dintre cele mai evidente distanțări tipologice între cele două limbi.

Propozițiile infinitivale sunt frecvente în limba rusă, în special în combinație cu verbe modale (*мочь, хотеть, должен*) (Timberlake, 2004): *Я*

могу это сделать. ‘Pot face asta.’, *Я хочу пойти.* ‘Vreau să merg.’, *Я должен поговорить с ней.* ‘Trebuie să vorbesc cu ea.’ Această construcție corespunde în limba română subordonatelor cu verbul la conjunctiv: *Vreau să merg.*

În limba rusă, concordanța timpurilor nu este obligatorie. Alegerea timpului verbal în propoziția subordonată este determinată de sensul logic, nu de reguli stricte de *consecutio temporum*: *Он сказал, что придёт завтра.* ‘A spus că va veni mâine.’ În propozițiile condiționale și temporale, formele verbale sunt flexibile și controlate de valoarea modală a particulei *бы*: *Если бы я знал, я бы не пошёл.* ‘Dacă aş fi știut, n-aş fi mers.’

Limba rusă utilizează frecvent propoziții impersonale, atât pentru exprimarea stărilor, cât și a fenomenelor naturale: *Мне холодно.* ‘Mi-e frig.’, *Мне страшно.* ‘Mi-e teamă.’, *Мне лень.* ‘Mi-e lene.’, *Мне хочется спать.* ‘Mi-e somn.’, *Холодно.* ‘E frig.’, *Жарко.* ‘E cald.’, *Хорошо.* ‘E bine.’

Omiterea subiectului în limba rusă apare, de regulă, în contextul propozițiilor monopredicative, unde subiectul este subînțeles din context sau nu este necesar pentru înțelegerea propoziției, de cele mai multe ori fiind un procedeu stilistic (Kasatkin 2001). De exemplu, *Люблю читать.* ‘Îmi place să citesc.’ sau *Люблю гулять под дождём.* ‘Îmi place să mă plimb prin ploaie.’, subiectul *я* ‘eu’ este omis, deoarece este evident din context.

Modalitatea se exprimă printr-o varietate de mijloace: verbe modale (*мочь, хотеть, должен*), particule și adverbe (*можно, нельзя*), precum și construcții cu particula *бы*, care marchează ipoteticul sau dorința: *Я бы хотел пойти.* ‘Aş vrea să merg.’. Deși limba rusă nu dispune de un mod conjunctiv morfologic, utilizează echivalente analitice care îndeplinesc funcțiile acestuia în contexte similare celor din limba română.

În concluzie, limba rusă și limba română prezintă o serie de trăsături comune – ordinea de bază SVO, existența diferitelor tipuri de subordonate, posibilitatea omiterii subiectului și bogăția mijloacelor modale. Totodată, se remarcă diferențe semnificative la nivelul sistemului pronominal, prin absența cliticelor și lipsa concordanței stricte a timpurilor, aspecte care reflectă particularitățile structurale și pragmatice ale limbii ruse în raport cu româna.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Vocabularul limbii ruse s-a format printr-un proces complex de interacțiune lingvistică și culturală, acumulând straturi succesive de împrumuturi, care reflectă evoluția contactelor istorice. În secolele VII–XI, influența bizantină, transmisă prin slavona veche, a introdus numeroase lexeme grecești, în special din sfera religioasă și cotidiană. Ulterior, în secolul al XVI-lea, un nou val de grecisme, pătruns uneori prin intermediul limbilor Europei Occidentale, a îmbogățit vocabularul științific, artistic și cultural (Vinogradov 1980).

Latinismele au pătruns între secolele X–XVIII, prin intermediul limbilor greacă, polonă, franceză și germană, contribuind semnificativ la crearea

terminologiilor științifică, administrativă și educațională (Vaimberg 1995). Influența franceză, dominantă în secolele XVIII–XIX, a adus galicisme în domeniile politico-social, militar, artistic și cotidian, iar în secolele XIX–XX, anglicismele au devenit tot mai frecvente, mai ales în tehnologie, sport și navigație. Alte influențe notabile includ: olandeza (terminologie maritimă), italiana (domeniile artistic și financiar), spaniola (cel muzical și cel cultural), limbile turcice și tătaro-mongole (prin turcisme caracterizate prin armonie vocalică), limbile ugro-finice (toponime și denumiri naturale) și scandinavene (lexeme uzuale și antroponime) (Vinogradov 1980).

Din perspectivă statistică, lexicul autohton rămâne dominant (aprox. 65–70%), însă împrumuturile sunt semnificative, în special în terminologiile specializate. Lexicul de bază, care include părțile corpului, fenomenele naturii, flora și fauna, obiecte domestice și noțiuni abstracte, este preponderent slav, în timp ce lexicul științific, tehnic, și internaționalizat, reflectă influențele europene (Vasmer 1953–1958).

Formarea cuvintelor în limba rusă se bazează pe procedee bine definite: derivarea cu prefixe și sufixe, compunerea și conversiunea. Afixe precum *-ник*, *-ость*, *-ание*, *-ение*, *-ировать*, *-ский*, *-ов*, *-ство* sunt extrem de productive, iar compunerea și conversiunea facilitează crearea termenilor tehnici și științifici. Aceste mecanisme asigură extinderea vocabularului, păstrând structura morfologică slavă.

Lexicul rusesc se caracterizează printr-o rețea bogată de relații semantice. Sinonimia permite nuanțări stilistice și expresive (*говорить* ‘a vorbi’ – *сказать* ‘a spune’ – *молвить* ‘a rosti’ – *изречь* ‘a enunța’), antonimia se manifestă prin opoziții binare (*большой* ‘mare’ – *маленький* ‘mic’, *жизнь* ‘viață’ – *смерть* ‘moarte’), iar polisemantismul este definitoriu, multe lexeme dobândind sensuri multiple (*ключ* ‘instrument’, ‘izvor’, ‘soluție’). Această flexibilitate semantică permite adaptarea rapidă a limbii la noile realități culturale și tehnologice (Krâsin 2007).

Astfel, vocabularul limbii ruse reflectă un echilibru între tradiția slavă și influențele externe, demonstrând capacitatea de a integra creativ elemente străine fără a-și pierde identitatea.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Limbile rusă și română aparțin unor familii lingvistice diferite, dar au avut contacte istorice îndelungate, datorită proximității geografice, migrațiilor populațiilor, schimburilor culturale, comerțului și evenimentelor politice. În cadrul acestor contacte, s-au cristalizat anumite zone de interferență lexicală, manifestate prin: împrumuturi directe și indirecte, calcuri lexicale și frazeologice, modificări semantice determinate de analogii formale sau conceptuale între cuvinte.

Numărul elementelor lexicale comune limbilor rusă și română este relativ limitat, dar există un număr de elemente de tip slav în lexicul limbii române

actuale, cum ar fi: *drag, vesel, bogat, slab, prost, prieten, a iubi, a plăti, a primi, a înveseli, a greși, ceai, ceas, vreme* etc. – a căror evoluție a fost documentată încă din secolul al XIX-lea (Densușianu 2019). Oprica și Vorojichteva (2015) arată că ar exista 2955 de împrumuturi slave în română, conform cercetărilor, care se regăsesc la nivel morfologic, de exemplu cuvintele formate cu sufixele slave *-ița* sau *-ka* (*zahărniță, piperniță* sau *româncă, americană*) sau prefixul negativ *ne-* (*nebun, nevinovat*). Alte forme au fost adoptate direct: *război, răzleț, răzbi*, româna păstrând prefixul slav *răz-* aplicat și la cuvinte latine, cum ar fi *a răsfoi* și *a răzbuna*, sau pentru a anula acțiunea anterioară *a se răzgândi, a răstălmăci*, similar cu verbele rusești *разлюбить* ‘a nu mai iubi’ sau ‘a înceta de a iubi’, *разморозить* ‘a decongela’. La nivel sintactic, construcții precum *mi-e rău, mi-e frig* reflectă influența slavă (*мне плохо, мне холодно*), fenomen notat în studiile de interferență româno-slavă (Birnbaum 1979).

Ambele limbi utilizează extensiv prefixarea și sufixarea, dar există diferențe de productivitate și de uz. În limba rusă, sistemul derivării verbale cu prefixe (în special la verbele de mișcare: *уѣду* ‘a merge’ – *приѣду* ‘a veni’ – *уходят* ‘a pleca’) este foarte productiv. În limba română, predomină derivarea prin sufixe la substantive și adjective (de exemplu, *-are, -eală, -tor, -esc*). Această diferență structurală poate influența transferul lexical și înțelegerea (morfologică) între cele două limbi.

Între rusă și română există numeroase expresii idiomatice, construcții sintactice și proverbe cu corespondențe totale sau parțiale. De exemplu, expresiile idiomatice legate de părțile corpului: *с глазу на глаз* ‘între patru ochi’; *совать нос* ‘a-și băga nasul’; *водить за нос* ‘a duce de nas’; *с распростертыми объятиями* ‘cu brațele deschise’; *с головы до ног* ‘din cap până-n picioare’; *золотое сердце* ‘inimă de aur’, precum și proverbe *Сколько голов, столько умов*. ‘Câte capete, atâtea păreri.’; *Дареному коню в зубы не смотрят*. ‘Calul de dar nu se caută la dinți.’; *ловить рыбу в мутной воде* ‘a pescui în ape tulburi’; *делать из мухи слона* ‘a face din țânțar armăsar’; *Не говори гоп, пока не перепрыгнешь*. ‘Nu zice hop până n-ai sărit.’; *Друзья познаются в беде*. ‘Prietenul la nevoie se cunoaște.’

Foarte frecvente în procesul de învățare sunt calcurile gramaticale din rusă în română: **a se gândi despre, *a-și aminti despre, *a se uita TV, *mulți ani în urmă, „am vrut fi”, „seamănă pe ea” sau „învăț fi”, „seamănă pe acest model”, *mi-au venit la mîntea mea, *în lungul vieții lui, *aș vrea simplu să vorbesc cu el, *toate le-a aruncat pentru ideile lui, *am ales pe data asta, *a condus pe diferite ministerele, *am gândit ce pot, *să relaxeze după drumul, *nu am putut să cred ochilor* etc. Aceste fenomene se explică prin transferul interlingvistic din limba maternă (Kellerman, Sharwood-Smith 1986), precum și prin diferențele tipologice legate de exprimarea relațiilor abstracte și a noțiunilor gramaticale.

Un capitol deosebit de important îl reprezintă verbele de mișcare. Limba rusă dispune de un sistem complex de verbe de mișcare, cu distincții

directionale (unidirecțional vs multidirecțional) și aspectuale (pe jos vs cu mijloace de transport).

În română, însă, accentul cade mai degrabă pe raportarea la poziția vorbitorului sau a interlocutorului și pe distingerea momentului plecării față de cel al sosirii ceea ce poate crea unele dificultăți.

În ceea ce privește noțiunile abstracte, limba rusă tinde să le exprime prin substantive (nominalizare: *cunoaștere* 'знание', *percepție* 'восприятие'), în timp ce româna, ca limbă romanică având un sistem verbal bogat, preferă verbe sau construcții cu conjunctivul (*să cunoască*, *să perceapă*, *să relateze*), particularitate specifică limbilor romanice. (Lombard 1974).

În ansamblu, diferențele tipologice, istorice și structurale dintre limbile rusă și română generează o serie de interferențe previzibile în procesul de achiziție, iar studiul acestor fenomene contribuie la descrierea contactului lingvistic în spațiul româno-slav.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Limba rusă se caracterizează prin existența a două registre principale de comunicare: formal și informal. Formele de salut și de despărțire formale (*Здравствуйте!* 'Bună ziua!', *Доброе утро!* 'Bună dimineata!', *Добрый день!* 'Bună ziua!', *Добрый вечер!* 'Bună seara!', *До свидания!* 'La revedere!', *Всего доброго!* 'Toate cele bune!') sunt utilizate în interacțiunea cu persoane mai puțin cunoscute, reprezentanți ai generațiilor mai în vârstă sau indivizi cu statut social înalt. Formele informale (*Привет!* 'Bună!', 'Salut!', *Пока!* 'Pa!' 'Pe curând!') sunt predominante în relațiile de prietenie și între apropiați, iar alegerea pronumelor *Вы*⁴ 'dumneavoastră', 'voi' sau *мы* 'tu' reflectă gradul de distanță socială dintre interlocutori (Balakai 2004).

Elementele nonverbale, precum strângerea de mână, încuviințările din cap sau îmbrățișările, amplifică caracterul politicos al interacțiunii și respectă normele culturale.

Limba rusă dispune de o varietate de strategii de atenuare a actelor de vorbire. În exprimarea cererilor și a refuzurilor, se recurge frecvent la forme indirecte (*Не могли бы вы...?* 'Ați putea, vă rog, ...?', *Было бы здорово, если...* 'Ar fi minunat, dacă...'), acestea având rolul de a conserva armonia relațiilor sociale și de a tempera potențialele tensiuni în interacțiune. Formele directe (*Дай мне книгу*, 'Dă-mi cartea' *Не могу помочь* 'Nu pot ajuta') apar în contexte informale sau pentru exprimarea cerințelor urgente. Marcatorii discursivi de atenuare (*Пожалуйста* 'Vă rog', 'Te rog', 'Poftim', 'Cu plăcere', *Будьте любезны* 'Fiți amabil/ă', 'Fiți amabili/e', *Будьте добры* 'Vă rog frumos', 'Fiți amabil/ă', 'Fiți amabili/e', *Прошу прощения* 'Va rog să mă scuzați', *Извините* 'Scuzați-mă', *Если не трудно* 'Dacă nu (vă) e greu'), reglează relațiile interpersonale și

⁴ În limba rusă, adresarea cu *вы* a pătruns treptat în uz începând din secolul al XVIII-lea, sub influența puternică a limbii și culturii franceze, în special în mediile aristocratice.

facilitează politețea socială (Ratmayr 2003). Discursul conversațional este guvernat de reguli privind cedarea și preluarea cuvântului. Introducerile se fac prin fraze precum *Можно вставить?* 'Se poate intriduce?', 'Se poate adăuga?' sau *Извините, хочу добавить* 'Scuzați-mă, aș dori să adaug, să completez', iar întreruperile sunt acceptabile doar dacă sunt însoțite de marcatori de atenuare. Pauzele și tăcerea au rol cognitiv și social: permit reflecția, exprimă respectul față de interlocutor și subliniază importanța mesajului.

Limba rusă dispune de un repertoriu bogat de expresii fixe pentru situații rituale și sociale, incluzând felicitări, condoleanțe și urări de bine (*С днём рождения!* 'La mulți ani!', *Примите мои соболезнования* 'Vă rog să primiți condoleanțele mele', *Счастья и здоровья* 'Fericire și sănătate'). Proverbele și zicătorile (*Без труда не вытащишь и рыбку из пруда* 'Cine nu muncește, nu mănâncă', *Лучше синица в руках, чем журавль в небе* 'Nu da vrabia din mână pe cioara de pe gard') reprezintă un instrument lingvistic și cultural deosebit de valoros, utilizat pentru îmbogățirea expresiei verbale, sporirea imaginii stilistice și transmiterea înțelepciunii populare. Aceste unități frazeologice contribuie la consolidarea normelor morale, la nuanțarea comunicării și la conferirea unei dimensiuni persuasive discursului (Tarasenko 1999).

Contextul cultural și factorii extra-lingvistici, precum religia, tradițiile și valorile sociale, exercită o influență esențială asupra utilizării limbii, definind limitele francheței și gradul de acceptabilitate a formulelor de salut, despărțire și a ritualurilor asociate. În paralel, tabuurile lingvistice, legate de domenii precum politica, religia sau finanțele, restrâng nivelul de explicitate a exprimărilor, în timp ce comunicarea informală facilitează o franchețe moderată, menținând însă strategiile de politețe necesare pentru interacțiunea socială adecvată. Astfel, limba rusă se manifestă ca un sistem complex în care regulile pragmatice și contextul cultural se interconectează, iar interacțiunea dintre formulele de salut și despărțire, strategiile de atenuare, structura discursului și expresiile idiomatice contribuie la armonia socială și eficiența comunicării.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Sistemul de denumire și formele de adresare în limba rusă poartă o marcă profundă a specificității naționale, modelată de-a lungul secolelor și influențată de contextul istoric, social și cultural. Astfel, în Rusia s-a consolidat un sistem tripartit: nume de familie – prenume – patronimic: Vinogradov Maria Ivanovna sau Vasiliu Ivanovici, dar influența culturii occidentale contemporane a condus la o tendință de a-i denumi pe oameni prin prenume și nume de familie, fenomen mai pregnant în mass-media, unde analiza materialelor presei arată că 72% dintre mențiuni utilizează combinația prenume-nume, 22,2% doar numele de familie, iar prenume-patronimic reprezintă doar 5,8%⁵. Adresarea formală se realizează prin pronumele de persoana a doua plural *вы* (echivalentul lui *dumneavoastră* din română), dar în scris, acesta poate fi redat cu literă mare – *Вы* – pentru a exprima un respect deosebit (Formanovskaia 2002). În combinație cu

numele și patronimicul interlocutorului, pronumele *Вы* constituie forma tradițională de interacțiune politico-sociale neutră între adulți, folosită în contexte oficiale, semi-oficiale sau în situații cu persoane necunoscute, colegi fără relații apropiate, superiori ierarhici sau persoane mai în vârstă. Studenții, elevii și pacienții se adresează profesorilor și medicilor tot prin nume și patronimic, iar forma completă poate marca uneori un ton distant sau autoritar. Variantele prescurtate ale numelui și patronimicului sunt acceptate în conversația cotidiană. Formula *Doamnelor și domnilor*, frecventă în cultura de adresare din România, câștigă treptat acceptare, dar rămâne rezervată contextelor oficiale sau de afaceri. În corespondența formală, se utilizează *Domnul Ivanov* sau *Doamna Petrova*, însă acestea nu s-au impus în viața cotidiană. Cea mai practică și neutră formă de adresare a unui necunoscut rămâne *Scuzați-mă!* sau *Îmi cer scuze!*, evitând evidențierea oricărui semn social sau statut al persoanei. Această alegere reflectă nu doar adaptarea la realitățile sociale contemporane, ci și un echilibru subtil între tradiția rusă și influențele occidentale, între respectul pentru ierarhie și dorința de comunicare egalitară (Ratmayr 2009).

Eticheta rusească se remarcă prin distanțare deliberată și anonimitate în interacțiunile formale, în timp ce comunicarea informală implică deschidere și contact direct. În comunicarea non-verbală, contactul vizual, gesturile și mimica sunt importante, însă excesul de expresivitate poate fi perceput ca intruziv. Zâmbetul lipsește adesea și este interpretat ca semnal de simpatie personală și sinceritate, nu ca gest de curtoazie. Zâmbetul „de serviciu” este privit cu suspiciune, iar cel spontan este rezervat persoanelor apropiate și contextelor adecvate (Sternin 2000).

În cultura comunicativă rusă contemporană, sunt considerate tabu temele referitoare la naționalitate, orientare sexuală, boli fizice sau psihice, moarte, procese fiziologice, relații intime și vârstă. Aceste subiecte sunt evitate sau exprimate prin eufemisme, iar analiza forumurilor online indică faptul că vorbitorii ruși recurg frecvent la expresii precum *la noi nu se obișnuiește* sau *mai bine să nu vorbim despre asta*. Cele mai sensibile teme includ apartenența națională, viața sexuală, fiziologia și politica, cu diferențiere clară între tabuurile sociale – nerecomandate public – și tabuurile personale – care provoacă disconfort individual. În conversațiile cotidiene, aceste teme sunt abordate cu prudență, iar disconfortul se exprimă prin ton, privire sau tăcere (Kopylova, Marynenko 2017).

Eticheta formală combină politețea cu distanțarea deliberată, în timp ce comunicarea informală permite deschidere și proximitate. Prin comparație, cultura română manifestă o abordare mai flexibilă și mai egalitară în interacțiunile cotidiene, deși formulele oficiale și de adresare formală sunt rezervate contextelor oficiale sau de afaceri. Astfel, analiza comparativă relevă diferențele subtile ale strategiilor de comunicare: cultura rusă privilegiază respectul pentru ierarhie și reguli stricte de adresare, în timp ce cultura română acordă mai multă libertate de alegere și adaptare la situații sociale diverse, demonstrând diversitatea strategiilor comunicative în spațiul european.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii ruse L1 cu limba română L2

Achiziția limbii române de către vorbitorii nativi de rusă prezintă o serie de interferențe determinate în principal de diferențele tipologice dintre cele două limbi. Deși româna și rusa au origine indo-europeană comună, acestea diferă la nivel fonologic, morfologic, sintactic și pragmatic. Aceste diferențe generează anumite dificultăți în procesul de învățare, iar fenomenele de transfer lingvistic, atât pozitiv, cât și negativ, influențează în mod direct construirea și internalizarea structurilor lingvistice în română.

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- tendință de monoftongare a diftongilor/triftongilor (de exemplu, <i>oa</i> → [o], <i>eau</i> → [eu]); - palatalizare excesivă (de exemplu: pronunția lui [t] sau [d] ca [tʲ]/[dʲ] în contexte neutre); - pronunțarea vocalelor <i>ă</i> și <i>â</i>/î fără dificultăți majore;
Morfologic	- omiterea articolului hotărât/nehotărât (*<i>am văzut carte</i> în loc de <i>am văzut o carte</i>); - neconcordanțe cazuale (de exemplu, <i>a mulțumi</i> + D. vs <i>благодарить</i> + Ac.; <i>a deranja</i> + Ac. vs <i>мешать</i> + D.); - confuzia între conjunctiv și infinitiv (de exemplu, *<i>Vreau merge</i>. în loc de <i>Vreau să merg</i>.); - dificultăți la indicativ prezent (de exemplu, forme greșite ale verbelor uzuale);
Sintactic	- transferul ordinii libere a cuvintelor (de exemplu, <i>Acest film l-am văzut eu ieri</i>. → structură marcată excesiv); - folosirea greșită a prepozițiilor (de exemplu, *<i>mă duc pe magazin</i> în loc de <i>la magazin</i>);
Lexical	- calcul lexical (de exemplu, traduceri literale ale expresiilor rusești); - suprapuneri lexicale de origine slavă; - împrumuturi din rusa contemporană (sec. XX);
Pragmatic	- confuzie între <i>dumneavoastră</i> vs <i>Вы</i> (de exemplu, folosirea lui <i>dumneavoastră</i> în contexte informale); - dificultate în adaptarea la registre.

Zonele în care se observă transfer pozitiv includ structura sintactică de bază SVO, similară în ambele limbi, valorile comunicative comparabile ale timpului trecut, prezent și viitor, precum și segmente lexicale comune, în special cele de origine slavă sau aparținând domeniilor administrativ și religios.

Predarea limbii române vorbitorilor nativi de rusă necesită o abordare contrastivă susținută și integrarea metodelor comunicative. Este recomandată introducerea treptată a utilizării articolului, clarificarea distincțiilor de gen gramatical și consolidarea modului indicativ, în special în formele sale de prezent.

10. Aspecte sociolingvistice

Este bine stabilit că principalele concepte ale naționalismului formulate de Anderson (1983), Gellner (1983) și Hobsbawm (1990), cunoscuți sub denumirea de „marea triadă”, atribuiau limbii un rol cardinal, dacă nu chiar determinant, în procesul de formare a națiunilor etnice și civice. Chiar și în contextul lumii actuale, profund transformate, limbile naționale rămân și sunt recunoscute de societate ca fiind esențiale pentru menținerea sentimentului de solidaritate civică. Cercetările arată că, la nivelul conștiinței de masă, limba rusă reprezintă unul dintre cei mai importanți vectori ai percepției comunității cu ceilalți cetățeni ai Federației Ruse, iar majoritatea rusă o consideră un element de coeziune, în mare parte datorită componentei culturale semnificative a identității ruse (Arutyunova 2021).

Sentimentul de „noi” al națiunii propriu-zise este modelată de practicile discursive și de obiceiurile verbale cotidiene. Însă, reprezentarea limbii în care se desfășoară comunicarea în societate și prin intermediul căreia se construiește organic națiunea diferă considerabil de la un discurs la altul. În timp ce discursul de stat accentuează atât rolul instrumental, cât și cel simbolic al limbii ruse, modelând spațiul lingvistic prin sistemul educațional, discursurile experților din sfera științelor umaniste dezvăluie un spectru mai larg de interpretări ale limbii ruse în cadrul identității naționale (Drobizheva 2020).

În articolul *Analysis of the Ideas about the Russian Language in the All-Russian Identity: Expert Discourse* (2022), sociologul Ekaterina M. Arutyunova analizează, pe baza interviurilor cu experți și a interviurilor de grup, semnificațiile atribuite limbii ruse în identitatea rusă. Experții au fost cercetători din domeniul științelor umaniste, profesori din învățământul universitar și preuniversitar, jurnaliști, activiști civici și etnici din Moscova, Kazan, Ufa, Nalchik etc. Analiza acestor discursuri scoate în evidență multiplele dimensiuni ale configurării semantice a limbii ruse: aceasta este conceptualizată atât în accepțiune restrânsă, cât și largă, ca sistem de comunicare și, simultan, ca nucleu cultural (cod cultural, „literaturocentrism”). Totodată, ea este evaluată atât din perspectivă instrumentală, cât și axiologică. Discursurile etnocentriste se concentrează asupra funcției limbii ruse în consolidarea solidarității etnice proprii și asupra destinului propriului grup, interpretând-o fie ca pe o limbă a constrângerii și violenței, fie ca pe o limbă a inițierii culturale. Această ultimă interpretare, limba rusă ca limbă-mediatoare, limbă-punte, limbă de acces la patrimoniul cultural universal într-o anumită etapă istorică a unui popor, este caracteristică unei poziții etno-orientate, dar neetnocentriste, prin urmare deschise față de identitatea națională rusă. Pentru pozițiile etnocentriste, acceptarea limbii ruse ca limbă națională comună rămâne, cel mai probabil, profund problematică, atât ca „ideologemă”, cât și la nivelul constatărilor empirice privind situația lingvistică reală.

Pentru mulți vorbitori de rusă, interesul pentru limba română este strâns legat de perspectiva obținerii cetățeniei române, care reprezintă un stimulent

major în plan sociolingvistic. Competența lingvistică nu doar optimizează parcursul birocratic și integrarea instituțională, ci și facilitează adaptarea la spațiul social românesc. Pe plan structural, statutul românei ca limbă romanică îi conferă o arhitectură familiară pentru cei care urmăresc ulterior învățarea altor limbi romanice, ceea ce amplifică utilitatea sa atât în mobilitatea personală, cât și în dezvoltarea profesională.

Bibliografie

- Anderson 1983: Benedict Anderson, *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*, Verso, London/New York, 1983.
- Arutiunova 2021: Elena M. Arutiunova, *Russkii yazyk v rossiiskoi identichnosti: teoreticheskie podkhody i aktual'nyi kontekst* [Limba rusă în identitatea rusă: abordări teoretice și context actual], în „Sotsiologicheskaya Nauka i Sotsial'naya Praktika”, vol. 9, nr. 1/2021, p. 102-118. <https://doi.org/10.19181/snsp.2021.9.1.7938>
- Arutiunova 2022: Elena M. Arutiunova, Analiz predstavlenii o russkom yazyke v obshcherossiiskoi identichnosti: ekspertnyi diskurs [Analiza reprezentărilor despre limba rusă în identitatea pan-rusă: discursul expert], în „Sotsiologicheskaya Nauka i Sotsial'naya Praktika”, vol. 10, nr. 1/2022, p. 94-113. <https://doi.org/10.19181/snsp.2022.10.1.8510>
- Avanesov 1956: Ruben I. Avanesov, *Russkoe literaturnoe proiznoshenie* [Pronunția literară rusă], Prosveshcheniie, Moskva, 1956.
- Avanesov, Orlova 1965: Ruben I. Avanesov, Varvara G. Orlova, *Русская диалектология* [Dialectologia rusă], Moskva, 1965.
- Bălăkai 2004: Aleksandr G. Bălăkai, *Толковый словарь русского речевого этикета* [Dicționar explicativ al etichetei verbale ruse], АСТ-Пресс Книга, Moskva, 2004.
- Birnbaum 1979: Henrik Birnbaum, *Problems of Balkan Slavic and Balkan Romance linguistics*, Mouton de Gruyter, Berlin/New York, 1979. <https://doi.org/10.1515/9783110903109>
- Bondarko 1998: Liya V. Bondarko, *Fonetika sovremennogo russkogo iazyka* [Fonetica limbii ruse contemporane], Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo Universiteta, Sankt-Peterburg, 1998.
- Borș 1975: Andrei T. Borș, *Из истории отечественной романистики. Валахо-молдавская кафедра Петербургского университета* [Din istoria romanisticii autohtone. Catedra valaho-moldovenească de la Universitatea din Petersburg], în *Актуальные проблемы советской романистики* [Probleme actuale ale romanisticii sovietice], 1975, p. 18-19.
- Britannica: ***Britannica, *Russian language*, în *Encyclopedia Britannica*, disponibil pe: <https://www.britannica.com/topic/Russian-language> [accesat la 06.10.2025].
- Culture.ru: ***Culture.ru, *От «горюшны» до фидбэка: история русского языка* [De la „goroushny” la „feedback”: Istoria limbii ruse], disponibil pe: <https://www.culture.ru/materials/258311/ot-goroushny-do-fidbeka-istoriya-russkogo-yazyka> [accesat la 06.10.2025].
- Densușianu 2019: Ovid Densușianu, *Influența slavă asupra limbii române* (ed. rev.), Editura Academiei Române, București, 2019 (lucrare originală publicată în 1885).
- Dicționarul enciclopedic Brockhaus și Efron 1890–1907: ****Dicționarul enciclopedic al lui Brockhaus și Efron* [Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона],

- „Grazhdanskaia azbuka” [Гражданская азбука / Alfabetul civil], 1890–1907, disponibil pe: <https://rus-brokgauz-efron.slovaronline.com/>: [accesat la 08.10.2025].
- Drobizheva 2020: Leokadia M. Drobizheva, *Rossiiskaya identichnost': poiski opredeleniya i dinamika rasprostraneniya* [Identitatea rusă: căutarea unei definiții și dinamica răspândirii], în „Sotsiologicheskie Issledovaniya”, nr. 8/2020, p. 43–53. <https://doi.org/10.31857/S013216250009507-5>
- Dyakonova 2009: Marina Dyakonova, *A phase-based approach to Russian free word order*, LOT Publications, Utrecht, 2009, disponibil pe: <https://www.lotpublications.nl/a-phase-based-approach-to-russian-free-word-order> [accesat la 08.10.2025].
- Eberhard et alii 2025: David M. Eberhard, Gary F. Simons, Charles D. Fennig (ed.), *Russian*, în *Ethnologue: Languages of the world* (28th ed.), SIL International, Dallas, 2025, disponibil pe: <https://www.ethnologue.com/language/rus> [accesat la 06.10.2025].
- Formanovskaia 2002: Natalia I. Formanovskaia, *Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход* [Comunicarea verbală: o abordare pragmatică și comunicativă], LKI, Moskva, 2002.
- Gellner 1983: Ernest Gellner, *Nations and nationalism*, Cornell University Press, Ithaca/London, 1983.
- Hobsbawm 1990: Eric J. Hobsbawm, *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.
- Ivanov 1990: Vyacheslav V. Ivanov, *Istoricheskaya grammatika russkogo yazyka* [Gramatica istorică a limbii ruse] (3rd ed.), Prosveshchenie, Moskva, 1990.
- Ivanova 2020: Daria Ivanova, *Dialectele limbii ruse*, în „LINGVA”, nr. 75, mai–iunie 2020, Universitatea Lomonosov, Facultatea de Limbi Străine, Moskva, disponibil pe: <http://lingva.ffl.msu.ru/2020/06/> [accesat la 22.10.2025].
- Jakobson 1962: Roman Jakobson, *Selected writings. Vol. I: Phonological studies*, Mouton, The Hague, 1962.
- Kasatkin 2001: Leonid L. Kasatkin (ed.), *Russkiy yazyk: Uchebnik dlya studentov vysshikh pedagogicheskikh uchebnykh zavedeniy* [Limba rusă: Manual pentru studenții instituțiilor pedagogice superioare], Akademiya, Moskva, 2001.
- Kellerman, Sharwood Smith 1986: Eric Kellerman, Michael Sharwood Smith (ed.), *Crosslinguistic influence in second language acquisition*, Pergamon Press, Oxford, 1986.
- Kolesnikova, Klimova 2023: Anastasia Kolesnikova, Olga Klimova, *Russian dialects, languages of Russia, and other Slavic*, în *Preparing Russian-language learners for successful careers in the federal government and NGOs*, University of Iowa, Iowa City, 2023, disponibil pe: <https://pressbooks.uiowa.edu/russiancareer/chapter/recognizing-some-dialects-of-the-russian-language/> [accesat la 22.10.2025].
- Kolin, Stykalin 2017: Anatolie I. Kolin, Aleksandr S. Stykalin, *Din istoria relațiilor științifice ruso-române: Scrisorile lui Ștefan Ciobanu către Alexandru Iacimirski (1910–1911)*, în *Lumea slavă în mileniul al treilea: Componente etnice, confesionale și socioculturale ale identității popoarelor din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est*, Institutul de Studii Slave al Academiei Ruse de Științe, Moskva, 2017, p. 20–30.
- Kopylova, Marynenko 2017: Tetiana Kopylova, Pavlo Marynenko, *Avoiding of communication during an unpleasant conversation in the Russian communicative culture (on the material of internet forums)*, în „Mundo Eslavo”, nr. 16/2017, p. 70–81.

- Krause, Slocum 2013: Todd B. Krause, Jonathan Slocum, *Old Russian Online*, Linguistics Research Center, University of Texas at Austin, 2013, disponibil pe: <https://lrc.la.utexas.edu/eieol/oruol> [accesat la 06.10.2025].
- Krâsin 2007: Leonid P. Krâsin, *Sovremennyy russkiy yazyk: Leksicheskaya semantika, leksikologiya, frazeologiya, leksikografiya* [Современный русский язык: Лексическая семантика, лексикология, фразеология, лексикография] [Limba rusă modernă: Semantică lexicală, lexicologie, frazeologie, lexicografie], Akademiya, Moskva, 2007.
- Lariokhina 1997: Nadezhda M. Lariokhina, *Practical course of the Russian language for foreign students*, Philological Faculty, Moscow State University, Moskva, 1997.
- Lombard 1974: Alf Lombard, *La langue roumaine: Une présentation*, Klincksieck, Paris, 1974.
- Lomonosov 1755: Mikhail V. Lomonosov, *Rossiyskaya grammatika* [Gramatica rusă], Tipografia Academiei Imperiale de Științe, Sankt-Peterburg, 1755.
- Mango Languages: ***Mango Languages, *How to use the Russian alphabet*, disponibil pe: <https://mangolanguages.com/resources/learn/grammar/russian/how-to-use-the-russian-alphabet> [accesat la 07.10.2025].
- Oprica, Vorojichteva 2015: Alexandru D. Oprica, Tatiana A. Vorojichteva, *On Slavic borrowings in modern Romanian language*, în „Analele Universității din Craiova: Seria Științe Filologice: Lingvistică”, vol. 37, nr. 1–2/2015, p. 89–103, disponibil pe: <https://www.cceeol.com> [accesat la 11.11.2025].
- Popov 2014: Mikhail B. Popov, *Fonetika sovremennogo russkogo iazyka* [Fonetica limbii ruse contemporane], Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo Universiteta, Sankt-Peterburg, 2014.
- ProTranslate 2024: ***ProTranslate, *The Russian language: How many people speak it?*, 21 octombrie 2024, disponibil pe: <https://www.protranslate.net/blog/en/how-many-people-speak-the-russian-language/> [accesat la 07.10.2025].
- Raspopov 1970: Ivan P. Raspopov, *Stroenie prostovo predlozhenia v sovremennoe russkom iazyke* [Строение простого предложения в современном русском языке] [Structura propoziției simple în limba rusă modernă], Prosveshchenie, Moskva, 1970.
- Ratmayr 2003: Renate Ratmayr, *Apologies in Russian: Pragmatic strategies and cultural patterns*, Sagner, München, 2003.
- Ratmayr 2009: Renate Ratmayr, „Новая русская вежливость” – мода делового этикета или коренное прагматическое изменение? [„Noua politețe rusă” – o modă a etichetei de afaceri sau o schimbare pragmatică radicală?], în „Вопросы языкознания” [Probleme de lingvistică], nr. 1/2009, p. 84–104.
- Sadetskaya 1962: Alexandra S. Sadetskaya, *Practiceskii kurs rumânskovo yazyka* [Практический курс румынского языка] [Curs practic de limba română], Vysshaya Shkola, Moskva, 1962.
- Statista 2025: ***Statista, *Languages most frequently used for web content as of February 2025, by share of websites*, februarie 2025, disponibil pe: <https://www.statista.com/statistics/262946/most-common-languages-on-the-internet/> [accesat la 14.11.2025].
- Sternin 2000: Iosif A. Sternin, *Улыбка в русском коммуникативном поведении* [Zâmbetul în comportamentul comunicativ rus], Воронежский государственный университет, Voronezh, 2000.
- Tarasenko 1999: Tatiana V. Tarasenko, *Этикетные жанры русской речи: Благодарность, извинение, поздравление, соболезнование* [Genurile de

- etichetă ale vorbirii ruse: Mulțumire, scuze, felicitări, condoleanțe], Издательство Томского университета, Tomsk, 1999.
- Timberlake 2004: Alan Timberlake, *A reference grammar of Russian*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511486685>
- Trubetzkoy 1960: Nikolai S. Trubetzkoy, *Principles of Phonology* (Основы фонологии) (C. A. M. Baltaxe, trad.), University of California Press, Berkeley/Los Angeles, 1960 (lucrarea originală publicată în 1939).
- United Nations: ***United Nations, *Official languages*, disponibil pe: <https://www.un.org/en/our-work/official-languages> [accesat la 07.10.2025].
- Vasmer 1964–1973: Max Vasmer, *Etimologicheskii slovar' russkogo yazyka* [Этимологический словарь русского языка] [Dicționar etimologic al limbii ruse] (O. N. Trubachyov, trad.; B. A. Larin, ed.), Progress, Moskva, 1964–1973, disponibil pe: <https://vasmer.slovaronline.com/> [accesat la 16.11.2025].
- Veimberg 1995: Svetlana Veimberg, *Sursele externe ale vocabularului rus*, Editura Universității din București, București, 1995.
- Vinogradov 1972: Viktor V. Vinogradov, *Russkiy yazyk* [Русский язык] [Limba rusă], Vysshaya Shkola, Moskva, 1972.
- Vinogradov 1980: Valerii I. Vinogradov, *Russkiy yazyk: Vliyanie drugih yazykov* [Русский язык: Влияние других языков] [Limba rusă: Influența altor limbi], disponibil pe: <https://studfile.net> [accesat la 16.11.2025].
- Vinogradov: Viktor V. Vinogradov, *Osnovnye voprosy sintaksisa predlozheniya* [Основные вопросы синтаксиса предложения] [Probleme fundamentale ale sintaxei propoziției], disponibil pe: <https://project.phil.spbu.ru/lib/data/ru/vinogradov/syntax.html> [accesat la 10.11.2025].
- Vinokur 1971: Grigory O. Vinokur, *The Russian language: A brief history* (M. A. Forsyth, trad.; J. Forsyth, ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 1971 (lucrare originală publicată în 1959).

Ana Borca (n. 1973) este absolventă a Facultății de Filologie Româno-Germanică (1995) și deține titlul de doctor în filologie (2001), obținut în urma susținerii tezei la Facultatea de Litere a Universității din București. În ianuarie 2011 a urmat un curs intensiv și specializat de predare a limbii române ca limbă străină, iar în octombrie 2013 a participat la un atelier de evaluare a producțiilor orale și scrise din cadrul examenelor de limba română ca limbă străină, organizat de Institutul Limbii Române ca Limbă Europeană și desfășurat la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Cu o experiență de peste 15 ani în predarea limbii române ca limbă străină la Institutul Cultural Român din București, a coordonat două programe permanente de anvergură, în cadrul cărora a fost și profesor de RLS: ROMÂN(IA) PE SCURT – cursuri de limba română pentru străini, desfășurate atât la București, cât și în cadrul institutelor culturale românești din străinătate, și *Cursurile de limbă, cultură și civilizație românească* – cel mai longeviv program al Institutului Cultural Român organizat sub forma unei școli de vară în parteneriat cu Facultatea de Litere a Universității Transilvania din Brașov și cu Muzeul Casa Mureșenilor. În cadrul ambelor programe, dar și la orele de curs de la ICR, a predat limba română după seria proprie de manuale, gândită și structurată pentru toate nivelurile de limbă, după o viziune proprie, care integrează elementul cultural ca pivot principal în achiziția limbii.

În perioada 2019–2023 a coordonat propria școală de limba română ca limbă străină, *Your Romanian Language School*, iar între 2020-2022 a fost profesor asociat de limba română ca limbă străină la Facultatea de Litere a Universității Transilvania din Brașov.

În prezent, este coordonatoare de proiecte culturale și profesoară de limba română ca limbă străină la Institutul Cultural Român de la Madrid.

Vorbitorul sârb de limba română¹

IVANA IVANIĆ

Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie

Limba sârbă

1. Identificare și clasificare

Limba Limba nu este doar un simplu mijloc de comunicare, ci însăși oglinda gândirii unui popor și un factor care îi modelează viitorul cultural. Ea păstrează întregul univers de idei al unei societăți, acționând ca un ghid care poate stimula anumite direcții de dezvoltare sau le poate limita pe altele. Acest fenomen este vizibil în istoria limbii sârbe literare, unde orice schimbare majoră de direcție a culturii a lăsat urme adânci nu doar în vocabular, ci în întreaga structură a limbii, de la gramatică până la sunete (Ivić 1994: 41).

Istoria limbii sârbe este un parcurs complex care începe cu rădăcinile balto-slave și se cristalizează odată cu migrația slavilor în Balcani (secolele VI-VII). Prima formă de scriere apare în secolul al IX-lea, prin misiunea Sfinților Chiril și Metodiu, care au transcris slava veche. În Evul Mediu, s-a dezvoltat o variantă specifică numită sârbo-slavă (redactarea sârbă a limbii slave bisericești), utilizată ca limbă literară și religioasă. În paralel, documentele juridice și scrisorile foloseau limba populară (de exemplu, *Hrisovul banului Kulin din 1189*). *Evangheliarul lui Miroslav* (sec. XII) este cel mai important monument de scriere chirilică sârbă, remarcabil prin decorațiunile care îmbină stilul bizantin cu cel romanic. Pe de altă parte, Sfântul Sava este considerat primul scriitor sârb original, acesta punând bazele literaturii hagiografice și juridice. O altă lucrare importantă este Codul lui Dušan (1349), acesta reprezentând culmea organizării juridice a statului sârb medieval.

După căderea statului sârb sub ocupație otomană (1459), literatura a stagnat, supraviețuind prin copierea manuscriselor în mănăstiri. Un moment-cheie a fost apariția primelor tiparnițe la sfârșitul secolului al XV-lea (de exemplu, Cetinje, 1493). În secolul XVIII și începutul secolului al XIX-lea, se

¹ Acest capitol a fost elaborat în cadrul proiectului Limbile minorităților în spațiul multicultural al Voivodinei: tendințe contemporane, cadre digitale și perspective interculturale (Jezici manjina u multikulturnom prostoru Vojvodine: savremeni tokovi, digitalni okviri i interkulturne perspektive, finansiranog od strane), finanțat de Secretariatul Provincial pentru Învățământ Superior și Cercetare Științifică al Republicii Serbia – Provinciei Autonome Voivodina, director de proiect: prof. dr. Ivana Ivanić, număr proiect: 003908278 2025 09418 003 000 000 001 04 003.

folosea slavo-sârba, greu de înțeles pentru popor. Marea cotitură a avut loc în secolul al XIX-lea prin activitatea lui Vuk Stefanović Karadžić. Acesta a impus limba populară ca limbă literară și a simplificat alfabetul chirilic pe principiul fonetic: *Scrive așa cum vorbești, citește așa cum este scris*. În 1818, Karadžić a publicat primul *Dicționar Sârb*. Anul 1847 marchează victoria simbolică a reformei sale, demonstrată prin publicarea unor capodopere precum *Cununa Munților* (*Gorski vijenac*) de P.P. Njegoš, scrisă în limba populară.

În contextul legăturilor multidimensionale sârbo-române, este dificil de identificat un singur interval istoric cu statut de maximă relevanță (Tomin, Ivanić 2021: 462-463). Primele relații sârbo-române semnificative consemnate datează din Evul Mediu. În epoca medievală, pe lângă ctitorirea de lăcașuri de cult, arhitectură și arta bisericească, tiparul ocupă un loc de cinste. Datorită colaborării dintre meșterii tipografi sârbi și români, sub înaltul patronaj al voievozilor și al mecenajilor din Țările Române, tipărirea cărților a devenit un factor decisiv în consolidarea legăturilor spirituale și culturale sârbo-române (Ivanić, Popović 2022: 93). Această moștenire a servit drept punte de legătură între cele două popoare, transformând cuvântul tipărit într-un simbol al rezistenței și al unității ortodoxe în Balcani.

Relațiile sârbo-române au fost marcate de un intens schimb cultural și spiritual, de la influența arhitecturii morave asupra mănăstirilor până la colaborarea istorică dintre mitropolitul Maxim Brâncovici și meșterii tipografi sârbi care au pus bazele tiparului chirilic în Țara Românească (Ivanić, Tomin 2022: 374-375). Sub patronajul domnitorului Matei Basarab și al soției sale, Elena, această legătură a atins apogeul prin activitatea învățatului Ioan (Jovan) de la Sfântul Munte, care a transformat Târgoviștea într-un centru de referință pentru întreaga Ortodoxie balcanică prin publicarea unor lucrări liturgice fundamentale.

În peisajul schimburilor culturale sârbo-române din ultimii 60 de ani se remarcă o serie de figuri proeminente a căror activitate a depășit granițele academice, devenind veritabile punți de legătură între cele două națiuni prin acțiuni pe coordonate multiple, de la instituționalizarea studiilor filologice până la diplomația academică de vârf. Un pilon central al acestei colaborări este reprezentat de mediul universitar din Serbia, unde limba română beneficiază de un statut academic consolidat, studiul acesteia, ca limbă maternă și străină, fiind integrat în programele Facultății de Filozofie din cadrul Universității din Novi Sad și ale Facultății de Filologie din cadrul Universității din Belgrad. Această infrastructură educațională a fost clădită și dinamizată de specialiști de renume din Serbia care s-au dedicat trup și suflet românisticii; printre aceștia, se numără Lia Magdu și poet și profesor Ioan Flora, personalități de referință care au pus bazele catedrei de la Novi Sad și au format generații de filologi.

Tradiția excelenței este continuată astăzi de Virginia Popović, o voce autorizată în cercetarea și promovarea literaturii române în spațiul sârbesc, în timp ce Ivana Ivanić (născută Janjić) a marcat un punct de cotitură în

modernizarea învățământului universitar prin abordarea limbii române ca limbă străină, fiind autoarea primului doctorat din Serbia dedicat acestei discipline. Acest cadru instituțional complex permite nu doar conservarea identității lingvistice a comunității românești, ci și formarea unor noi generații de specialiști sârbi și români, capabili să ducă mai departe dialogul intercultural și cooperarea academică între cele două spații².

2. Statut și răspândire geografică

Limba sârbă, o limbă indo-europeană din familia limbilor slave de sud, deține un statut politic și cultural complex, fiind elementul central al identității naționale în vestul Peninsulei Balcanice (Klajn 2005). Aceasta este limba oficială a Republicii Serbia și una dintre cele trei limbi oficiale în Bosnia și Herțegovina, unde este vorbită predominant în entitatea politică numită Republica Srpska. De asemenea, sârba este recunoscută ca limbă de uz oficial în Muntenegru, fiind totodată protejată ca limbă minoritară în țări limitrofe precum România, Croația, Ungaria, Slovacia și Macedonia de Nord. Un aspect unic al statutului său este digrafia oficială: sârba este singura limbă europeană care utilizează în mod egal și simultan două sisteme de scriere, alfabetul chirilic și cel latin. Din punct de vedere geografic, limba sârbă este vorbită de către aproximativ 12 milioane de persoane, nucleul său fiind concentrat în Serbia și în regiunile învecinate din Bosnia, Muntenegru și Croația. Dincolo de granițele Balcanilor, limba s-a răspândit global printr-o diasporă extrem de activă, cu comunități masive stabilite în Europa Occidentală, în special în Germania, Austria (Viena fiind istoric un centru cultural sârb major) și Elveția. De asemenea, grupuri semnificative de vorbitori se regăsesc în America de Nord, cu concentrări importante în orașe precum Chicago și Toronto, precum și în Australia.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba sârbă aparține ramurii de sud a limbilor slave. La baza limbii sârbe literare moderne se află dialectul neoștokavian, care este numit astfel după pronumele interogativ *što/šta* (Piper, Klajn 2013: 16). Caracterizat printr-o bogăție de variante regionale care formează un continuum lingvistic unitar (Klajn 2005:14). Dincolo de această unitate de bază, dialectul se ramifică în trei reflexe distincte ale vechiului sunet slav /iat/: *variantea ekaviană* (unde acesta a

² Manualul utilizat în ultimii doisprezece ani în predarea limbii române ca limbă străină, fiind totodată singurul manual acreditat în procesul didactic din cadrul Facultății de Filozofie a Universității și aprobat oficial în syllabusurile Corpului Național de Acreditare din Serbia (NAT), este lucrarea semnată de Elena Platon, Ioana Sonea și Dina Vilcu, *Manual de limba română ca limbă străină A1–A2* (2012, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință), considerată una dintre cele mai valoroase lucrări de profil apărute la nivel internațional. De asemenea, în ultimul deceniu au fost publicate numeroase dicționare, monografii și ghiduri metodice (manuale practice), care contribuie la sprijinirea și consolidarea procesului de însușire a limbii române în Serbia (vezi Ivanić *et alii* 2022a, 2022b, 2022c, 2022d, 2022e; Ivanić 2020; Ivanić *et alii* 2020).

devenit [e]), varianta *ijekaviană* (realizată ca [ije] sau [je] și varianta *ikaviană* (devenită [i])). În timp ce variantele ekaviană și ijekaviană au statut normativ în cadrul limbii literare, fiind utilizate în funcție de regiunile geografice ale vorbitorilor, structura dialectală în ansamblu, de la formele arhaice la cele moderne, reflectă dinamica istorică și adaptabilitatea culturii sârbe în spațiul balcanic (Klajn 2005). Variația dialectului ștokavian se manifestă prin forme precum *dete/dijete/dite* sau *pesma/pjesma/pisma*, însă doar pronunțiile *ekaviană* și *ijekaviană* sunt recunoscute oficial ca norme ale limbii literare, în timp ce varianta *ikaviană* rămâne specifică graiului popular. Regula fundamentală de corespondență între cele două pronunții literare stabilește că un reflex scurt al lui *iat* devine [je] (ca în *mesto/mjesto*), iar unul lung devine [ije] (ca în *vek/vijek*). Pronunțiile limbii sârbe se organizează în dialecte regionale definite prin trăsături gramaticale specifice, astfel încât, pe lângă diferențele de reflex ale sunetului *iat*, apar variații în sistemul de accentuare, în declinarea cazurilor și în formele verbale utilizate. Dialectele ștokaviene sunt clasificate, în funcție de reflexul lui *iat* și de particularitățile morfosintactice, în două mari categorii: cele „mai noi” (*mlađi*), care includ graiurile *šumadian-voivodinean* și *herțegovinian de est*, și cele „mai vechi” (*stariji*), reprezentate prin graiurile *kosovaro-resavian*, *prizreno-timocian* și *zeto-sanjakian* (Klajn 2005: 13). Pentru baza limbii sârbe literare au fost luate dialectul *šumadian-voivodinean* de pronunție ekaviană și dialectul *herțegovinian de est* de pronunție (i)jekaviană.

4. Sistem de scriere

Numele oficial al limbii este limba sârbă (*српску језук*, în alfabetul chirilic, și *srpski jezik*, în cel latin) (Klajn 2005: 15), aceasta fiind limba oficială în Serbia. O trăsătură caracteristică a limbii sârbe este biscripturalismul (folosirea a două alfabete): chirila sârbă, care este alfabetul prioritar și reprezintă „verticala spirituală” a poporului reformată de către Vuk Karadžić, și latinița sârbă, adaptată după modelul lui Ljudevit Gaj și modificată ulterior de către Đuro Daničić.

Interferențe ale limbii sârbe L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Sistemul vocalic al limbii sârbe este definit de prezența a cinci foneme vocalice, dar se distinge fundamental de cel românesc prin existența opoziției de cantitate (vocale lungi vs vocale scurte) și prin muzicalitate (accentele ascendente și descendente). În timp ce sistemul românesc se bazează pe 7 foneme vocalice, sistemul sârb este aparent mai simplu prin numărul de monoftongi (/a/, /e/, /i/, /o/, /u/) (Klajn 2005: 21), însă devine complex prin

distincția de durată, care poate schimba sensul cuvintelor (de exemplu: *grad* (lung) ‘grindină’ vs *grad* (scurt) ‘oraș’.

Sistemul consonantic al limbii sârbe prezintă numeroase echivalențe cu cel românesc, dar se remarcă prin specificități în articularea anumitor grupuri de sunete. Diferența principală constă în existența perechilor de africcate (consoane compuse): *cele moi*, *ć* /tɕ/ și *đ* /dʒ/, față de cele dure, *č* /tʃ/ și *dž* /dʒ/. Această distincție, crucială pentru fonologia sârbă, reprezintă adesea o dificultate pentru vorbitorii de limba română, unde această opoziție este mai puțin pronunțată sau realizată diferit. De asemenea, limba sârbă cunoaște *r*-ul vocalic (de exemplu, în cuvinte precum *trčati* ‘a alerga’ sau *krst* ‘cruce’, unde această consoană preia funcția de nucleu de silabă, fenomen necunoscut în limba română modernă.

În ceea ce privește ortografia, limba sârbă se caracterizează prin respectarea principiului fonetic („scrie așa cum vorbești”), unde fiecărui sunet îi corespunde o singură literă. Spre deosebire de română, care utilizează diacritice (ca în cazul sunetelor *ă, â, î, ș, ț*), alfabetele sârbe (chirilic și latin) folosesc caractere specifice precum *љ - lj, њ - nj, у - dž* (ca digrame sau simboluri unice) pentru a fixa cu precizie structura fonetică a cuvântului, fără ambivalențe de pronunție.

Cea mai semnificativă diferență rezidă în sistemul accentual. În limba sârbă, accentul este melodic și mobil, ceea ce înseamnă că este definit de înălțimea tonului și de durată. Există patru tipuri de accent: *scurt descendent, lung descendent, scurt ascendent și lung ascendent* (Milošević 2007: 14). Deși accentul în limba sârbă este „liber”, în sensul că poate sta pe silabe diferite (Klajn 2005), cu excepția ultimei silabe în limba standard, acesta urmează reguli stricte. În schimb, în limba română, accentul este exclusiv expirator (dinamic) și poate, de asemenea, schimba sensul cuvintelor (de exemplu: *cópii* vs *copíi*), dar fără variațiile de ton specifice vorbirii sârbe, fapt ce reprezintă principala provocare în stăpânirea reciprocă a pronunției acestor două sisteme lingvistice.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Deși, la prima vedere, vorbitorii de limbă sârbă nu percep diferențe drastice între alfabetul latin al limbii române și cel al limbii sârbe, sistemele vocalice și consonantice ale acestor două limbi prezintă, în caracteristicile lor esențiale, un anumit grad de proximitate tipologică (Jovanović 1994: 8). Totuși, stăpânirea temeinică a corespondențelor grafem-fonem încă de la începutul procesului de învățare constituie o condiție prealabilă esențială pentru dezvoltarea unei competențe fonologice adecvate, deoarece însușirea insuficientă a acestor relații duce la abateri fonetice și fonologice frecvente, care pot influența negativ motivația pe termen lung (Janjić 2017).

O sursă fundamentală de interferență derivă din diferențele sistemelor prozodice ale celor două limbi. Limba sârbă se caracterizează prin rolul distinctiv al cantității (lungimea vocalelor) și al accentului tonal (ascendent și

descendent), care pot exercita o funcție lexico-distinctivă (de exemplu, *luk* ‘ceapă’, față de *lûk* ‘arc’). În schimb, limba română nu cunoaște o opoziție fonologică relevantă bazată pe cantitatea vocalică și nici accentul tonal în sensul existent în sârbă, ci se distinge printr-un accent dinamic (expirator).

În consecință, vorbitorii de limbă sârbă transferă adesea tiparele prozodice ale limbii materne în limba română, ceea ce conduce la o hiperprelungire a vocalelor accentuate și în modele intonaționale percepute ca fiind nenaturale în vorbirea românească (Janjić 2017). Acest fenomen este vizibil inclusiv în tratarea omonimiei. Limba română posedă un sistem dezvoltat de omonimie și polisemie lexicală (de exemplu, *lac* ‘întindere de apă’ vs *lac* ‘preparat pentru protecția lemnului/a unghiilor’ sau *broască* ‘animal’ vs *broască* ‘mecanism de închidere’). Totuși, datorită unui sistem fonologic relativ stabil și absenței rolului distinctiv al accentului tonal, delimitarea sensurilor depinde în mare măsură de contextul sintactic și semantic. În contrast, limba sârbă utilizează suplimentar accentul și cantitatea ca mijloace diferențiale, în timp ce limba română se bazează preponderent pe context (Janjić 2017).

Un segment aparte al abaterilor fonetice vizează realizarea așa-numitului /i/ final nesilabic, care în limba română funcționează ca un sunet redus (adesea descris ca „i șoptit”) și are o funcție morfologică importantă (de exemplu, marcarea pluralului sau a anumitor forme verbale: *pomi*). În limba sârbă nu există o categorie fonetică echivalentă, motiv pentru care vorbitorii de limbă sârbă realizează adesea acest sunet ca pe o vocală plină, silabică, /i/, provocând astfel devieri fonetice și morfologice (Janjić 2017).

În ceea ce privește inventarul vocalic, fonemul /a/ din limba română este echivalent fonetic cu sârbescul /a/, neprezentând o sursă semnificativă de interferență. În schimb, fonemul /e/ prezintă un statut fonetico-fonologic mai complex, putând funcționa ca vocală plină, semivocală (element al diftongului /ie/) sau ca marker grafic al palatalizării (Ćorković, Huțanu 2014: 1397). Această polifuncționalitate duce la abateri frecvente, vorbitorii de limbă sârbă realizând adesea /e/ ca [je], chiar și în poziții în care o astfel de realizare nu este justificată fonologic.

De asemenea, fonemul /i/ posedă o polivalență funcțională accentuată: poate fi vocală silabică, semivocală sau element consonantic (Tomici 2005: 1345). Erorile apar cel mai frecvent în distribuția dintre realizarea vocalică și cea consonantică, în special în diftongi și în poziția finală a cuvântului. O dificultate deosebită o reprezintă /i/-ul final nesilabic (redus), perceput adesea ca fiind aproape inaudibil. Lipsa unui echivalent direct în sârba standard rezultă fie în omiterea sa, fie într-o pronunție hiperarticulată.

Cea mai mare provocare în plan vocalic este reprezentată de vocalele centrale având grafemul *ă* /ə/ și grafemele *â* și *î* /i/. Vocala *ă* /ə/ este adesea substituită de către vorbitorii sârbi cu fonemul /a/, neglijând articularea sa redusă (Janjić 2017). Această substituție are consecințe morfologice grave, ca în perechea *casă* – *casa*, unde se produce neutralizarea opoziției dintre forma

nedeterminată și cea determinată a substantivului. Fonemul /i/ (vocală centrală închisă), a cărei articulare presupune retragerea limbii spre posterior, nu există în sistemul sârb, fiind aproximat prin vocalele /i/, /e/ sau chiar /a/.

În domeniul consonantismului, analiza contrastivă indică diferențe în sistemul africatelor și al sunetelor palatale. Limba sârbă diferențiază clar africatele dure de cele moi *č/ć, dž/đ*, în timp ce limba română dispune de o serie unică de africate și fricative postalveolare, a căror articulare ocupă o poziție intermediară. Ca urmare, vorbitorii sârbi hiperarticulează adesea aceste sunete, transferând categoriile sârbești (de exemplu, pronunțarea grupului *ce* cu un [č] excesiv de dur) (Tomici 2005: 1347).

Dificultăți suplimentare prezintă grupurile grafice *ce, ci, ge, gi*, care implică o palatalizare sistemică. Spre deosebire de limba sârbă, unde relația grafem – fonem este, în mare măsură, univocă, în română realizarea acestor grupuri depinde de context. Grupurile *che, chi, ghe, ghi* complică procesul, deoarece litera *h* are doar funcția ortografică de a păstra articularea dură a sunetelor /k/ și /g/ înaintea vocalelor *e* și *i*. Obişnuți cu un sistem ortografic transparent, vorbitorii sârbi încearcă adesea să realizeze fonetic /h/-ul sau să interpreteze aceste grupuri ca africate complexe (Janjić 2017).

O specificitate a limbii române este și absența consoanei silabice /r/, care în sârbă poate prelua funcția de nucleu de silabă (de exemplu, *vrt* ‘grădină’, *brz* ‘rapid’). În română, caracterul silabic este legat exclusiv de vocale, forțând vorbitorii sârbi să insereze o vocală în astfel de structuri. Totodată, apar neechivalențe grafem-fonetice: grafemul *c* corespunde în română fonemului /k/, iar, în sârbă, fonemului /ts/, în timp ce *j* corespunde fonemului /ʒ/. Analogia greșită cu sistemul sârbesc duce la hipercorecții, precum pronunțarea *kade* în loc de *cade* (Janjić 2017).

Alternanțele fonetice reprezintă modificări sistemice în structura cuvântului care apar în procesele morfologice (Popa, Popa 2015: 25). Nerespectarea lor duce la forme precum **țari* în loc de *țări* sau **pote* în loc de *poate*, unde lipsește alternanța vocalică sau diftongală așteptată.

Deși între limba română și limba sârbă există un anumit grad de proximitate tipologică, diferențele la nivel fonetic, fonologic și prozodic au un impact semnificativ asupra procesului de învățare. Combinația dintre similitudinea formală și diferențele de substanță generează un transfer negativ accentuat, manifestat prin erori sistematice de pronunție și scriere la vorbitorii de limbă sârbă aflați la nivelurile inițiale de studiu.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba sârbă constituie un model reprezentativ pentru familia limbilor slave meridionale, caracterizându-se printr-un grad ridicat de sinteticitate, în cadrul căruia morfologia joacă un rol central în marcarea relațiilor sintactice. Informația gramaticală este în mare măsură codificată prin desinențe, ceea ce

conferă limbii o structură flexionară densă și permite o relativă libertate a topicii. Funcțiile sintactice sunt marcate preponderent morfologic, la nivelul formei cuvântului, și nu exclusiv prin poziția acestuia în enunț (Ivić 1991).

Sistemul nominal al limbii sârbe se bazează pe un model de declinare bine structurat, care operează cu șapte cazuri: *nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ, instrumental și locativ*. Această organizare morfologică permite exprimarea precisă a relațiilor sintactice dintre constituenți, prin marcaje cazuale explicite la nivelul substantivului, adjectivului și al pronumelui (Piper, Klajn 2013). Spre deosebire de limba română, care prezintă un sistem cazual redus – procesul de sincretizare a cazurilor și caracterul reorganizat, limba sârbă păstrează opoziții funcționale clare, inclusiv între instrumental și locativ, fiecare având valori sintactice și semantice distincte.

Categoria genului gramatical reprezintă un element structural fundamental al sistemului nominal, organizat tripartit (masculin, feminin, neutru). Acordul gramatical implică o congruență sistematică între centru și determinanți (adjective, numerale, pronume), în funcție de gen, număr și caz. Acest mecanism de acord morfologic contribuie la coeziunea enunțului și introduce un anumit grad de redundanță informațională, facilitând identificarea relațiilor sintactice chiar și în condițiile unei topici variabile (Stanojić, Popović 2011).

În plan verbal, o trăsătură tipologică definitorie a limbii sârbe o constituie categoria aspectului, realizată prin opoziția dintre perfectiv și imperfectiv. Majoritatea verbelor se organizează în perechi aspectuale, exprimând diferențe legate de delimitarea sau nedelimitarea acțiunii. Aspectul verbal joacă un rol esențial în structurarea valorilor temporale și modale, completând funcțiile timpurilor gramaticale. Deși sistemul verbal include și forme analitice construite cu ajutorul verbelor auxiliare, el rămâne predominant sintetic, desinențele personale fiind suficient de distincte pentru a permite omiterea subiectului pronominal (fenomenul *pro-drop*).

Sistemul verbal al limbii sârbe standard se configurează ca o structură complexă în care categoria gramaticală a aspectului (*glagolski vid*) exercită o dominanță structurală absolută, guvernând atât lexicogeneza, cât și distribuția sintactică a formelor, spre deosebire de limbile romanice precum româna, unde axa temporală deține rolul ordonator principal. Acest subsistem guvernează opt categorii morfosemantice fundamentale: persoana, numărul, genul (activ ca marcă flexionară în participii), aspectul, tranzitivitatea, diateza, timpul și modul, operând o demarcație netă între formele personale (predicative) și cele nepersonale. Flexiunea verbală este înalt specializată; datorită desinențelor sintetice clare, exprimarea subiectului prin pronume este redundantă, morfemele deictice fiind incluse direct în terminologia formei verbale. În planul semantismului nonagentiv, limba recurge la utilizarea persoanei a III-a singular sau a neutruului pentru procesele atmosferice sau evenimentele lipsite de un autor determinat (*smrkava se* ‘se înserează’, *grmelo je* ‘a tunat’). Aspectul verbal, tratat ca o axiomă a limbilor slave, scindează ireversibil lexicul în verbe

perfective (care indică o acțiune punctuală, finită sau instantanee) și imperfective (ce desemnează procese durative sau iterative). Perfectivizarea se realizează predominant prin prefixare (*pisati* ‘a scrie’, *dopisati* ‘a adăuga un text la ceva deja scris’, *ispisati*³ ‘a scrie complet sau a umple cu scris’), proces care reconfigurează adesea structura de valență și regimul cazual al complementelor (exprimarea relației cu obiectul direct), în timp ce imperfectivizarea apelează la infixe, modificări morfo-fonologice ale rădăcinii prin apofonie vocalică (*roditi/rađati*)⁴ ori la supletivism lexical (*doći/dolaziti*)⁵. Această polaritate guvernează strict selectivitatea timpurilor: verbele perfective generează aoristul și gerunziul trecut, fiind totodată private de valoarea de prezent indicativ în propoziții independente, unde sunt constrânse să apară doar în structuri subordonate, condiționale ori în perifraze modale de tipul *da* + prezent; această din urmă construcție suplinește funcțional absența unui mod conjunctiv propriu-zis, acoperind valorile de intenție, deziderat sau potențialitate.

Taxonomia verbală este stratificată multidimensional în funcție de structura morfemică (verbe simple, derivate sau compuse), de capacitatea de combinare sintactică (unde verbele autosemantice se definesc prin valență și

³ În funcție de contextul sintactic, acest prefix reconfigurează aria semantică în mai multe moduri.

⁴ Din perspectivă semantică, echivalarea perechii aspectuale *roditi/rađati* în limba română depinde în mod fundamental de contextul selectat, deși paradigma verbului *a naște* rămâne echivalentul gramatical cel mai apropiat în plan biologic. În acest sens, forma perfectivă *roditi* corespunde verbului *a naște* (*A născut un băiat.*), în timp ce varianta imperfectivă *rađati* exprimă durata sau caracterul iterativ al procesului (*femeia năștea cu dureri/ obiceiul de a naște acasă*). În context agricol sau botanic, ambele forme se traduc prin verbul *a rodi* sau prin sintagma *a da rod*, diferențiindu-se prin aspectul dinamic al acțiunii (*Pomul a rodit anul acesta.*, respectiv *Pământul acesta rodește bogat.*). De asemenea, în plan abstract sau metaforic, opoziția guvernează selectarea unor termeni precum *a genera*, *a produce* sau *a izvorî*, nuanțând trecerea de la o acțiune punctuală (*Această decizie a născut multe controverse.*) la un proces general (*Violența naște violență./Din discuții se nasc idei noi.*). În cadrul analizei morfo-fonologice, această pereche constituie un exemplu ilustrativ pentru modificarea aspectului prin apofonie vocalică (*o* → *a*) și iotacizare secundară (*d* → *đ*), fenomene a căror complexitate structurală contrastează puternic cu flexiunea verbală românească.

⁵ În contrast cu tiparele morfo-fonologice bazate pe alternanțe interne, perechea aspectuală *doći/dolaziti* ilustrează un model de imperfectivizare realizat prin modificarea sufixului verbal și reorganizarea accentuală a radicalului. Din punct de vedere semantic, echivalarea acestei opoziții în limba română relevă o asimetrie profundă, întrucât verbul generic *a veni* acoperă ambele valori aspectuale, transferând sarcina distincției semantice către timpurile verbale (perfect compus vs imperfect). În sens propriu (deplasare spațială), forma perfectivă *doći* marchează atingerea punctuală a destinației (*A venit acasă la timp./A sosit momentul.*), în timp ce varianta imperfectivă *dolaziti* exprimă un proces în desfășurare, o acțiune iterativă sau o stare de durată (*Venea des pe la noi./Trenul sosește pe peron.*). În plan abstract sau idiomatic, opoziția guvernează structuri fixe, unde perfectivul indică realizarea unei stări (*doći do zaključka* ‘a ajunge la o concluzie’), iar imperfectivul redă proveniența sau recurența (*dolaziti do izražaja* ‘a ieși în evidență/a se manifesta’). Pentru vorbitorul nativ de limbă sârbă, lipsa unui corespondent lexical distinct pentru *dolaziti* generează adesea dificultăți în selectarea corectă a timpurilor trecute în limba română, generând interferențe prin utilizarea abuzivă a prezentului sau a perfectului compus în locul imperfectului durativ.

capacitatea de a selecta joncțiuni actanțiale, fiind distincte de verbe auxiliare sau de cele funcționale care intră în alcătuirea predicatelor analitice) și, în mod fundamental, de cele opt clase de conjugare stabilite în lingvistica academică de Aleksandar Belić (Stanojčić, Popović 2011; Bošnjaković 2024). Acest sistem de clasificare se fundamentează pe raportul morfo-fonologic dintre tema de infinitiv (obținută prin elidarea morfemelor *-ti* sau *-ći*) și tema de prezent (identificabilă la persoana a III-a singular), joncțiune care determină repartizarea desinențelor la persoana a III-a plural în trei mari serii flexionare (*-u*, *-ju*, *-e*). În cadrul formelor simple sau sintetice, prezentul indică acțiunea concomitentă cu actul enunțării, în timp ce aoristul și imperfectul reprezintă timpuri trecute regressive în varianta vorbită a standardului, dar intens conservate în textul literar. Aoristul, derivat din tema de infinitiv sau din cea aoristică la verbe în *-ći* și *-sti* (provocând alternanțe consonantice precum sibilatizarea sau palatalizarea: *reći* – *rekoh*, *reče*), exprimă o acțiune perfectată recent, adesea în prezența vorbitorului (Bošnjaković 2024). Imperfectul, rezervat strict temelor imperfective, se construiește prin sufixe triple (*-jah*, *-ijah*, *-ah*) ce declanșează procese complexe de iotacizare secundară (*nositi* – *nošah*) sau alternanțe fonetice la nivelul consoanelor velare (*peći* – *pecijah*) (Bošnjaković 2024). Imperativul acționează ca un mod volițional direcționat prin desinențe specifice (*-j*, *-ji*, *-i*), a căror distribuție este dictată de structura vocalică și fonetică a formei de prezent, în timp ce formele nepersonale includ infinitivul (morfem constitutiv al viitorului), gerunziul prezent în *-ći* (care marchează strict simultaneitatea cu predicatul regent), gerunziul trecut în *-vši* (care indică anterioritatea) și substantivul verbal în *-nje* sau *-će* (Bošnjaković 2024), obținut prin nominalizarea procesuală a participiului pasiv pentru a conceptualiza starea sau desfășurarea. Paradigma formelor compuse sau analitice se bazează pe utilizarea formelor clitice ori pline ale auxiliarelor *biti* ‘a fi’ și *hteti* ‘a vrea’, corelate cu formele nominale ale verbului de bază. Trecutul standard (*perfekat*) combină prezentul auxiliarului *jesam* (*sam*, *si*, *je*, *smo*, *ste*, *su*) cu participiul activ (*radni glagolski pridev*), o formă specială ce distinge genul și numărul și prezintă adesea fenomenul lui *a* efemer la masculin singular (*tresao/tresla*); topica acestor elemente este guvernată riguros de legile enclizei, fiind poziționate imediat după primul element accentuat al enunțului. Mai-mult-ca-perfectul (*pluskvamperfekat*) recurge la o structură dublu analitică, asociind imperfectul sau perfectul aceluiași auxiliar *biti* cu participiul activ pentru a proiecta o acțiune anterioară unui alt reper din trecut (*bejah čitao/bio sam čitao*). Dimensiunea ipotetică și condițională este preluată de Potențialul I și II; primul asociază aoristul verbului *biti* (*bih*, *bi*, *bi*, *bismo*, *biste*, *bi*) cu participiul activ pentru a exprima condiția prezentă, în timp ce al doilea utilizează o structură perfectivă a auxiliarului pentru ipoteze trecute. Sfera viitorului este divizată între Viitorul II (sau Viitorul exact), utilizat aproape exclusiv în propoziții subordonate temporale sau condiționale pentru a exprima o acțiune viitoare anterioară altei acțiuni din

viitor (format din prezentul perfectiv *budem* și participiul activ), și Viitorul I, responsabil cu marcarea posteriorității în raport cu momentul vorbirii. Acesta din urmă combină prezentul clitic al verbului *hteti* (*ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će*) cu infinitivul sau cu structura *da* + prezent, manifestând o particularitate morfofonologică și grafică fuzionară: cliticul se atașează sufixal temei verbelor în *-ti* când poziția inițială a subiectului este vacantă (*čitaću*), dar își păstrează disjunctia și autonomia lexicală în cazul verbelor terminate în *-ći* (*doći ću*), reflectând astfel complexitatea și particularitățile de interfață dintre fonologie, morfologie și sintaxă în limba sârbă standard.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Transferul negativ de la sârba maternă către româna ca L2 se manifestă masiv la nivel morfologic prin aplicarea inadecvată a principiilor unei limbi cu o paradigmă aspectuală rigidă și o flexiune nominală internă specifică asupra structurilor flexionare și analitice ale românei. Deși ambele limbi sunt înalt flexionare și împărtășesc distincția tripartită de gen (masculin, feminin, neutru), repartizarea substantivelor pe genuri diferă adesea din cauza etimologiei și a desinențelor specifice, generând confuzii sistematice. Substantive precum *baba* ‘bunică’, *kuća* ‘casă’ sau *voda* ‘apă’ sunt feminine în ambele limbi, însă cuvinte care în sârbă au genul feminin sau masculin își schimbă complet încadrarea în română; de pildă, *sunce* ‘soare’ și *pismo* ‘scrisoare’ sunt neutre în sârbă, în timp ce în română sunt de genul masculin, respectiv feminin. Din cauza asimetriei morfo-fonologice în formarea pluralului, vorbitorii nativi de sârbă tind să aplice modele desinențiale slave, producând erori sistematice de declinare și acord în cazuri precum **scauni*. De asemenea, diferențele structurale în exprimarea colectivității, precum și absența în limba sârbă a unor alternanțe fonetice similare cu cele din română (atât vocalice, cât și consonantice, de tipul *carte/cărți*), duc frecvent la apariția unor forme hibride sau eronate în rândul vorbitorilor bilingvi. Din cauza dificultății de a reproduce alternanța *a/ă* și *t/ț*, aceștia tind să simplifice paradigma, folosind eronat forma de singular în contexte de plural (de exemplu, *carte* în loc de *cărți*) sau modificând structura fonetică a cuvântului prin apocopă (reducerea vocalei finale, rezultând forme precum **cart* în loc de *carte*).

Sistemul cazual reprezintă o zonă de interferență complexă, fiindcă sârba distinge șapte cazuri gramaticale (nominativ, genitiv, dativ, acuzativ, vocativ, instrumental și locativ), în timp ce româna reține o structură sincretică de cinci cazuri, dominată de opoziția nominativ-acuzativ și genitiv-dativ. Deși ambele limbi marchează cazurile prin desinențe, dificultatea majoră pentru vorbitorul sârb nu constă în conceptul de declinare, ci în articularea enclitică a românei. Deoarece, în limba sârbă, categoria gramaticală a determinării (hotărât/nehotărât) nu are un echivalent morfosintactic direct, fiind exprimată contextual sau, în anumite structuri, prin alternanțe adjectivale (forma scurtă vs forma lungă: *nov grad/novi grad*), marcarea definitorie prin articolul hotărât

postpus din română este omisă sistematic sau utilizată redundant de către cursanți. Acest fenomen se reflectă în dificultatea de a transpune corect opozițiile de determinare, ca în exemplul: *La ușă e un domn*. 'Na vrătima je gospodin.'; *Domnul este din România*. 'Gospodin je iz Rumunije.'

Omisiunea articolului nehotărât este extrem de frecventă în rândul vorbitorilor nativi de limbă sârbă, deoarece această categorie gramaticală nu are un echivalent funcțional direct în limba maternă.

Confuziile cele mai frecvente apar în grupurile prepoziționale și în formarea genitiv-dativului feminin; neînțelegerea funcției articolului genitival (*al, a, ai, ale*) – care nu are un corespondent morfologic exact în declinarea sârbă, unde posesia se exprimă direct prin cazul genitiv sau prin adjective posesive în *-ov/-ev/-in* (*Petrova knjiga* 'cartea lui Petru') – determină producerea unor structuri agramaticale, de tipul **cartea a fată* sau **cartea de fată*, în loc de *cartea fetei*. Mai mult, invariabilitatea relativă a adjectivului sârbesc în anumite contexte de determinare contrastează cu acordul obligatoriu în gen, număr și caz din română, provocând omisiuni ale acordului în cazurile oblice, precum **cu femeia frumos* în loc de *cu femeia frumoasă*.

La nivelul sistemului verbal, interferențele sunt dictate de categoria aspectului. În sârbă, opoziția constitutivă dintre perfectiv (*svršeni*) și imperfectiv (*nesvršeni*) suprascrive parțial axa temporală, determinând utilizarea formelor. Un vorbitor nativ de sârbă va întâmpina dificultăți majore în asimilarea imperfectului românesc; deși sârba posedă morfologic un imperfect (*imperfekat*), acesta este o formă desuetă, aproape absentă din limba vorbită contemporană, fiind înlocuit complet de perfectul compus (*perfekat*). Prin transfer negativ, vorbitorii tind să suprageneralizeze perfectul compus românesc pentru toate acțiunile din trecut, eliminând imperfectul și producând enunțuri ca **Ieri am citit când ai intrat.*, în loc de *Ieri citeam când ai intrat.*, ceea ce alterează nuanța de durativitate și simultaneitate a acțiunii.

O convergență remarcabilă, dar purtătoare de capcane sintactice, este utilizarea structurii *da + prezent* în sârbă ca echivalent funcțional al conjunctivului românesc *să + verb*, ambele limbi manifestând tendința balcanică de înlocuire a infinitivului (sârb. *želim da idem*, rom. *vreau să merg*). Totuși, interferența re apare cu o intensitate deosebită la nivelul verbelor reflexive și al modului conjunctiv. În ceea ce privește construcțiile reflexive, deși ambele limbi utilizează morfemul *se* (sârb. *se*/rom. *se*), în limba sârbă acesta este invariabil, folosindu-se identic pentru toate persoanele singular și plural (*ja se perem, ti se pereš, on se pere* etc.). În limba română însă, pronumele reflexiv își schimbă forma în funcție de persoană (*eu mă spăl, tu te speli, el se spală*), discrepanță structurală care generează frecvent erori în rândul vorbitorilor sârbi, aceștia având tendința de a generaliza forma de persoana a treia *se* la toate celelalte persoane (de exemplu: **Eu se spăl.*, în loc de *Eu mă spăl*). Pe de altă parte, la nivelul modului conjunctiv, vorbitorii nativi de limbă sârbă întâmpină mari dificultăți din cauza alternanței vocalice specifice mărcii acestui mod în română,

unde vocala *e* se transformă în *ea* la persoana a treia singular și plural (de la indicativul *el crede/ei cred* la conjunctivul *el să creadă/ei să creadă*). Incapacitatea de a stăpâni această trecere de la *e* la *ea* (și invers, în funcție de conjugare) duce la apariția unor forme hibride, greșite, precum **El vrea să crede.*, în loc de *El vrea să creadă*.

În cele din urmă, modul supin din română, fiind o structură complet nouă și absentă în sârbă (unde se apelează la construcții finale sau infinitivale), rămâne un teren nesigur, adesea înlocuit greșit prin substantive sau prin infinitiv.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Transferul negativ de la sârba maternă către româna ca L2 la nivel sintactic se manifestă prin coliziuni structurale subtile, dar sistematice, determinate de contrastul dintre o limbă cu o topică relativ liberă, bazată pe un sistem cazual deschis și legi enclitice rigide (sârba), și o limbă cu un sistem de dublare pronominală supus unor constrângeri balcanice specifice (româna).

Cea mai proeminentă zonă de dificultate și eroare sistemică o reprezintă dublarea obligatorie a complementelor prin clitice pronominale în română, un fenomen sintactic complet străin structurii sârbești. În sârbă, complementul direct sau indirect este marcat suficient prin cazul morfologic (acuzativ, respectiv dativ), fără a fi necesară o reluare pronominală în vecinătatea verbului (*Vidim Petra* → *Îl văd pe Petru*; *Dao sam knjigu Mariji* → *I-am dat cartea Mariei*). Confrunțați cu sintaxa românească, vorbitorii de sârbă omit sistematic anticiparea sau reluarea pronominală, producând enunțuri agramaticale în româna standard de tipul **Iulia vede pe Dan.*, în loc de *Iulia îl vede pe Dan.* sau **Iulia dă o carte lui Dan.*, în loc de *Iulia îi dă o carte lui Dan*. Această omisiune este accentuată în cazul complementului direct topicalizat, unde sârba se bazează doar pe inversiunea topică (*Petra vidim*), determinând cursantul să formuleze în română **Pe Petru cunosc bine.*, eliminând cliticul *îl*, obligatoriu pentru restabilirea coeziunii sintactice românești.

O altă barieră sintactică severă este dictată de topica cliticelor pronominale și auxiliare, guvernată în sârbă de legi fonotactice și sintactice de neclintit. În sârbă, cliticele (pronumele neaccentuate în dativ/acuzativ și auxiliarele verbale) sunt obligatoriu enclitice, în poziția a doua, ceea ce înseamnă că ele trebuie să urmeze imediat după primul constituent accentuat al propoziției, indiferent de natura lui sintactică (*Danas sam mu je dao* → *Astăzi i-am dat-o*). Această rigiditate intră în coliziune directă cu topica românească, unde cliticele sunt strâns legate de grupul verbal și plasate proclitic sau enclitic în funcție de mod și timp, fără nicio constrângere legată de a doua poziție din propoziție. Prin urmare, vorbitorii nativi de sârbă transferă această arheologie sintactică în română, producând structuri hibride perturbate topologic, de tipul **Astăzi i-am cartea dat.* sau **Ieri se Petru a spălat.*, descompunând grupul verbal românesc care funcționează ca un bloc inseparabil.

În ceea ce privește sintaxa frazei și regimul subordonării, deși ambele limbi au dezvoltat convergența balcanică de înlocuire a infinitivului prin clauze finite (sârb. *da* + prezent/rom. *să* + conjunctiv), comportamentul adverbilor și al conjuncțiilor în subordonate generează interferențe. În sârbă, inserția unui adverb de timp sau de mod între conjuncția subordonatoare și verb este o structură neutră și extrem de frecventă (*Znam da on sutra dolazi.*), în timp ce, în română, plasarea constituentului adverbial în interiorul grupului conjunctival (**Știu că el mâine vine.*), deși nu este strict agramaticală, este puternic marcată stilistic și percepută ca neidiomatică în contexte neutre, unde ordinea firească reclamă plasarea adverbului după verb (*Știu că el vine mâine.*). În fine, construcțiile românești cu modul supin sau cele care cer o concordanță specifică a timpurilor în stilul indirect sunt sistematic evitate sau calchiate defectuos prin propoziții complementive introduse prin *da/că*, din cauza absenței unui izomorfism structural perfect la nivelul timpurilor relative din cele două sisteme.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Vocabularul limbii sârbe standard se caracterizează printr-o bază etimologică fundamental slavă (moștenirea protoslavă și veche slavă), pe structura căreia s-au suprapus straturi cronologice succesive de împrumuturi masive, reflectând istoria geopolitică și culturală fragmentată a spațiului balcanic (Klajn 2005). Fondul autohton reprezintă nucleul vocabularului de bază, incluzând pronumele, numeralele, conjuncțiile, sistemul prepozițional și lexemele ce denumesc realități fizice și antropologice fundamentale, însă evoluția istorică a impus influențe externe profunde (Piper, Klajn 2013). Cel mai pregnant strat istoric în jumătatea central-sudică a spațiului sârbesc este reprezentat de turcisme (lexeme de origine orientală și balcanică – turcă, arabă, persană și greacă – pătrunse în limbă prin intermediul limbii otomane), estimate la câteva mii de cuvinte active sau pasive în limbă. Acestea sunt localizate cu precădere în sferele vieții cotidiene, culinare, administrative și de meșteșug: *kašika* ‘lingură’, *jastuk* ‘pernă’, *kutija* ‘cutie’, *bašta* ‘grădină’, *komšija* ‘vecin’ (Škaljić 1966). În mod simetric, în regiunile nordice (Voivodina), stăpânirea austro-ungară a facilitat pătrunderea unui număr masiv de germanisme (*šraf* ‘șurub’, *veš* ‘lenjerie’, *fajront* ‘ora de închidere/stingere’, *peglati* ‘a călca cu fierul’). Pe axa spirituală și academică, contactul îndelungat cu limbile clasice, slava bisericească și, ulterior, rusa a lăsat mărci lexicosemantice profunde în terminologia abstractă și religioasă, în timp ce secolul al XIX-lea și începutul secolului XX au adus un val masiv de galicisme și italianisme în cultură, modă și artă. În perioada contemporană, la fel ca în spațiul românesc, engleza este limba donatoare dominantă, infiltrându-se masiv în tehnologie, mass-media și limbajul colocvial al tinerilor (*kompjuter*, *lajkovati* ‘a da like’, *miting*, *šerovati* ‘a da share’), generând fenomene extinse de hibridizare în care anglicismele de bază adoptă instantaneu morfologia și

flexiunea sârbă (Bugarski 2006). Formarea cuvintelor în sârbă reprezintă un mecanism extrem de prolific și sistematic, dominat de derivarea prin prefixare și sufixare, procedeu fundamental în special pentru configurarea perechilor aspectuale verbale. Prefixarea verbală (*pisati/napisati, prepisati, potpisati*) nu doar că modifică aspectul gramatical, dar reconfigurează radical și aria semantică a lexemului (Klajn 2002). Sufixarea este de o productivitate extraordinară în aria nominală și adjectivală, sârba dispunând de o gamă vastă de sufixe augmentative, peiorative și, în mod special, diminutive: *-ić, -ak, -ca, -ice*, utilizate frecvent pentru nuanțarea pragmatic-afectivă a discursului (*kućica* ‘căsuță’, *sinčić* ‘fiu/fiul meu drag’. Compunerea ‘kompozicija’ reprezintă un model formativ activ, realizat fie prin juxtapunere directă (Beograd, dan-gubiti), fie, cel mai adesea, prin intermediul unei vocale de legătură, de regulă *-o-* sau *-e-* (*par-o-brod* ‘vapor cu aburi’, *roman-o-pisac* ‘romancier’). Conversia sau derivarea-zero (schimbarea categoriei gramaticale fără modificări formale) este mult mai restrictivă în sârbă, din cauza rigorilor flexiunii, însă este prezentă prin substantivizarea adjectivelor (*mlada* ‘mireasă’, derivat din adjectivul *mlada* ‘tânără’). Structura semantică se distinge printr-o polisemie bogată a termenilor ancestrali (de exemplu, *kosa* înseamnă, în mod egal, ‘păr, coasă’ sau ‘pantă/povârniș de munte’; *jezik* înseamnă ‘limbă – organul anatomic, limbă – sistem lingvistic și limbă de foc’), în timp ce sinonimia este puternic marcată de variația regională (heteronime) și de dubletele create între fondul slav moștenit și împrumuturile istorice, generând diferențe subtile de registru stilistic între colocvial și academic (Piper, Klajn 2013).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Interferențele lexicale dintre limba sârbă și limba română se manifestă pe multiple dimensiuni structurale, semantice și pragmatice, fiind profund marcate de coabitarea istorică îndelungată în arealul balcanic și dunărean (Ivanić, Ninković 2023: 150-151). Acest contact prelungit a generat un număr însemnat de împrumuturi reciproce, localizate cu precădere în graiurile din zonele de frontieră (Banat, Voivodina, Valea Timocului), dar prezente și în lexicul standard. Morfologia și lexicul românesc, în special în variantele sale regionale din Banat și Transilvania, au asimilat un număr mare de sârbisme. În Banat, influența sârbă este de o densitate remarcabilă, generând împrumuturi lexicale ce acoperă realități diverse: *baba* (sârb. *baba* ‘bunică/femeie bătrână’), *biriș* (sârb. *biroš* ‘argat’), *pogan* (sârb. *pogan* ‘rău/necurat/păgân’), *komšija* (‘vecin’, împrumutat în ambele limbi pe filieră turcă). Multe dintre aceste împrumuturi sunt integrate organic, urmând flexiunea și paradigmele derivative românești (de exemplu, *a izbăvi* din sârb. *izbaviti*). Reciproc, graiurile românești din sârbă (cum sunt cele din Voivodina sau ale vlahilor din estul Serbiei (Sorescu-Marinković 2006a; Sorescu-Marinković 2006b) au adoptat masiv structuri lexicale sârbești, în special în terminologia administrativă și juridică contemporană.

Diferențele în configurarea sferelor semantice și a restricțiilor de selecție reprezintă un alt teren generator de transfer negativ. Limba sârbă utilizează adesea verbe de mișcare puternic nuanțate prin prefixe aspectuale pentru a exprima deplasarea, pe când româna recurge la un inventar de verbe specifice. De pildă, verbul sârbesc *hodati* ‘a merge pe jos’, contrastat cu *îci* ‘a merge generic’, îi determină pe vorbitorii nativi de sârbă să suprageneralizeze verbul *a merge* în contexte românești care ar reclama selecții lexicale mult mai precise, cum ar fi *a păși*, *a se deplasa* sau *a circula* (Janjić 2017). O asimetrie majoră se înregistrează și în câmpul verbelor *dicendi*: sârba utilizează dominant opoziția dintre *reći* (perfectiv, ‘a spune punctual’) și *govoriti* (imperfectiv, ‘a vorbi/a spune durativ’), o structură care suprascrive diferențele semantice fine dintre verbele românești *a spune*, *a vorbi*, *a povesti*, *a relata*. Prin transfer negativ, cursantul sârb va tinde să utilizeze inadecvat aceste forme, producând enunțuri de tipul **El mi-a vorbit că vine.*, în loc de *El mi-a spus că vine.*

Expresiile idiomatice și structurile frazeologice relevă o dinamică bivalentă: pe de o parte, apartenența comună la *Uniunea lingvistică balcanică* a generat un număr impresionant de calcuri frazeologice trase aproape la indigo, unde structura semantică profundă este perfect izomorfă. Expresii precum *îci nekom na živce* corespunde exact structurii *a călca pe nervi pe cineva/a merge pe nervii cuiva*, *obрати бостан* este echivalentul perfect pentru *a feștili/a păți*, literal ‘a culege bostanii’, *prodavati maglu* se traduce literal și semantic prin *a vinde ceață* ‘a amăgi’, iar *kumovati* păstrează semnificația figurată de ‘a fi nașul sau cauza ascunsă a unui eveniment’. Pe de altă parte, idiomurile pur autohtone devin complet opace: expresii sârbești precum *mlatiti praznu slamu*, literal ‘a bate paie goale’, trebuie redată în română prin *a bate apa-n piuă*, în timp ce structura românească *a da cu mucii-n fasole* sau *a face pe dracu-n patru* rămâne complet indescifrabilă pentru un vorbitor sârb în absența unei explicații perifrastice.

În cele din urmă, lexiculturemele evidențiază o serie de convergențe culturale balcanice unice, unde ambele limbi au dezvoltat lexeme unice pentru a conceptualiza instituții socioculturale identice, deși termenii diferă ca formă radical. Conceptul românesc de *naș* și *nășie* își găsește un echivalent cultural și spiritual perfect în sârbul *kum/kumstvo*, o instituție cu o încărcătură simbolică cvasiidentică în ambele societăți tradiționale. La fel, ritualul de *priveghi* corespunde structural termenului sârbesc *bdenje* sau *daća* ‘praznic de pomenire’, iar *colinda* românească este dublată funcțional de tradiția sârbă a *koledari*-lor. Cu toate acestea, lacunele lexicale reapar în cazul unor termeni cu o încărcătură afectivă specifică: deși sârba posedă termenul *čežnja* ‘dorință profundă/tânjire’ sau *žal* ‘regret/durere’, niciunul nu acoperă în totalitate sincretismul semantic și emoțional al *dorului* românesc. În sens invers, conceptul sârbesc de *inat* (împrumutat din turcă, dar dezvoltat ca trăsătură psiho-culturală definitorie de ambiție încăpățânată, sfidătoare și

autodistructivă) nu poate fi tradus în română printr-un singur lexem, necesitând circumlocuțiuni care îi diluează forța pragmatică originală.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Sistemul pragmatic al limbii sârbe standard reflectă matricea unei culturi profund colectiviste, de tip balcanic, caracterizată prin valorificarea simultană a două concepte ordonatoare aparent contradictorii: pe de o parte, ospitalitatea deschisă, solidaritatea comunitară și reducerea distanței sociale (politețe pozitivă), iar, pe de altă parte, manifestarea unui respect riguros față de ierarhii, vârstă și statut social în contexte oficiale (politețe negativă). Dihotomia dintre registrele de politețe este puternic codificată morfosemantic prin opoziția tranșantă dintre pronumele personal de curtoazie *Vi* (persoana a II-a plural, utilizată obligatoriu în interacțiunile oficiale, academice și asimetrice) și pronumele familiar *ti* (utilizat pe scară largă în familie, între prieteni sau semenii de statut egal) (Janjic 2017). Această distincție guvernează repertoriul formulelor de salut. În contextele formale, se impun formule cronospecifice rigide, precum *Dobar dan!* 'Bună ziua!', *Dobro jutro!* 'Bună dimineața!' sau *Dobro veče!* 'Bună seara!', în timp ce în registrul informal domină mărci de solidaritate și proximitate socială, cum ar fi *Ćao!* (împrumut italian universalizat) sau *Zdravo!*, lit. 'Fii sănătos!', un salut ce poartă o puternică încărcătură fatică.

La nivel regional și cultural, sârba prezintă variații pragmatice remarcabile (Piper, Klajn 2013). În Voivodina, datorită substratului austro-ungar, interacțiunile tind spre o curtoazie mai reținută, fiind încă receptate formule de reverență precum *Ljubim ruke!* 'Sărut mâna!', utilizat arhaic sau formal față de femei), în timp ce, în jumătatea sudică și în regiunile muntoase, discursul adoptă un ton mult mai direct, viguros și familiar, unde trecerea de la registrul formal (*Vi*) la cel informal (*ti*) se realizează rapid, semnalând acceptarea interlocutorului în spațiul de încredere comunitară. Formulele de încheiere urmează aceeași segmentare ierarhică: *Doviđenja!* 'La revedere!' marchează distanța formală, în timp ce *Ćao!*, *Vidimo se!* 'Ne vedem!' sau *Prijatno!*, lit. 'Să vă fie plăcut!', utilizat inițial ca urare la masă, dar extins ca formulă generală de despărțire în magazine și instituții, asigură o închidere fluidă și politicoasă a interacțiunii (Bugarski 2006).

Strategiile comunicaționale din spațiul sârbesc tind să privilegieze un nivel de directitate mult mai ridicat, apropiindu-se în anumite privințe de modelul german, dar păstrând o intensă componentă afectivă. Actele de vorbire directive (cererile, solicitările) se formulează, în mod natural, prin utilizarea prezentului sau a imperativului atenuat prin particule specifice, fără ca acest fapt să fie perceput ca o intruziune sau un act de impunere grosolană; structura *Daj mi...* 'Dă-mi...' sau *Molim te...* 'Te rog...' este perfect acceptabilă în contexte familiare. Totuși, în registrul formal, sârba recurge la potențialul atenuat: *Da li biste mogli...* 'Ați putea să...' pentru a diminua gradul de directitate.

Refuzurile sunt gestionate prin strategii paradoxale: deși un *Ne 'Nu'* direct și factual este tolerat și apreciat pentru claritatea sa, interacțiunile sociale complexe reclamă o rețea extinsă de justificări narative, promisiuni intense de cooperare viitoare sau manifestări de regret profund, menite să protejeze imaginea socială a ambilor parteneri și să prevină degradarea relației de solidaritate. Marcatorii discursivi de atenuare și modulare constituie un instrumentar bogat; lexeme precum *baš* 'tocmai/chiar', *valjda* 'probabil/pesemne', *možda* 'poate' sau complexul *hajde* 'hai/ia' nuanțează intensitatea aserțiunilor. Marcatorul *pa* 'păi/ei bine' joacă un rol crucial în managementul conversațional, indicând ezitarea, tranziția, resemnarea sau prefațarea unui dezacord diplomatic.

Comportamentul nonverbal constituie o componentă emergentă, indispensabilă în decodarea corectă a mesajului pragmatic sârbesc. Interacțiunea este înalt expresivă, marcată de un contact vizual susținut și direct (care denotă sinceritate și fermitate), o proximitate spațială redusă (distanța interpersonală este considerabil mai mică decât în culturile vestice) și o gestică amplă. Strângerea de mână este un ritual social obligatoriu, ferm și viguros, practicat în mod egal de către bărbați și femei la inițierea și încheierea oricărui contact oficial. În registrul informal, manifestările de politețe pozitivă și afectivitate se traduc prin îmbrățișări și ritualul celor *trei săruturi pe obraji* (alternativ), o marcă identitară și religioasă profundă, utilizată la revederi, sărbători sau evenimente de familie (Klajn 2001).

Structurarea interacțiunii verbale evidențiază o îngăduință deosebită față de vorbirea simultană și intervențiile intruzive. În conversațiile informale, intersecția vorbitorilor nu este neapărat decodată ca o ofensă sau o încălcare a regulilor de curtoazie, ci ca un indice de implicare maximă, entuziasm și coparticipare emoțională la tema discutată. Tăcerile prelungite în timpul interacțiunii pot fi percepute ca inconfortabile sau ca indicii pentru o tensiune latentă, discursul sârbesc fiind structural dinamic și fatic.

Din perspectiva subiectelor tabu, interacțiunea inițială evită chestiunile legate de veniturile financiare personale sau detaliile intime de sănătate, însă discuțiile aprinse despre politică națională, istorie geopolitică recentă, conflicte regionale sau apartenență religioasă nu sunt complet excluse, ci constituie adesea terenul unor dezbateri pasionale, unde vorbitorii își manifestă deschis convingerile. Această dinamică este strâns legată de fundalul antropologic și religios: deși procesele moderne de secularizare sunt vizibile în mediul urban, un procent covârșitor al populației își asumă activ identitatea legată de Biserica Ortodoxă Sârbă, considerată un pilon identitar național. Acest fapt se reflectă pragmatic în automatizarea unor formule rituale unice, cum este sărbătoarea de familie numită *Slava* 'patronul spiritual al casei', care impune un set fix de formule de felicitare și comportamente socio-comunicative codificate (*Srećna Slava!*), la fel ca urările clasice de Paște (*Hristos vaskrse!*) sau Crăciun. În fine, repertoriul formulor standardizate pentru evenimente sociale include expresii fixe produse automat: *Srećan rođendan!* 'La mulți ani!/Zi de naștere

fericită!', *Saučešće* 'Condoleanțe', *Primate moje iskreno saučešće*. 'Îți transmit sincere condoleanțe!', *Živeli!* 'Noroc!', utilizat exclusiv ca toast la băutură, însoțit obligatoriu de contact vizual, sau urarea de succes *Srećno!* 'Mult noroc!', acestea îndeplinind rolul de mecanisme de solidaritate comunitară, prin intermediul cărora este recunoscută adecvarea pragmatică a individului la normele spațiului cultural sârb.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Zonele de interferență la nivel pragmatic dintre limba sârbă și limba română sunt substanțiale, dar de o subtilitate aparte, întrucât ambele limbi aparțin spațiului balcanic și împărtășesc o proximitate culturală care atenuează riscul unor șocuri pragmatice majore, generând totuși inadecvări specifice din cauza decalajelor dintre regulile de management conversațional și manifestare a deferenței. Sârba și româna prezintă un izomorfism aproape perfect în utilizarea sistemului pronominal de adresare politicos (*Vi/dumneavoastră*) și a celui familiar (*ti/tu*). Totuși, interferența apare în dinamica și rapiditatea negocierii distanței sociale. Cultura comunicativă sârbă tinde spre o tranziție mult mai rapidă și spontană de la registrul formal la cel informal decât cea română, utilizarea lui *ti* 'tu' fiind activată rapid ca o marcă de politețe pozitivă, solidaritate și încredere mutuală. Un vorbitor nativ de sârbă va tinde să transfere acest tipar în română, abandonând timpuriu pronumele *dumneavoastră* în medii profesionale sau universitare, fapt ce poate fi decodat de partenerul de interacțiune român ca o formă de familiaritate intruzivă, lipsă de deferență sau nerespectare a barierelor ierarhice. În ceea ce privește strategiile de atenuare și direcțitate, interacțiunea sârbă manifestă un grad de direcțitate factuală mult mai pronunțat, fiind structural mai apropiată de modelul german decât de cel românesc. În sârbă, actele de vorbire directive și formularea cererilor se realizează frecvent în mod direct, prin imperativ sau prezent indicativ, ponderea elementelor de estompere lingvistică fiind redusă fără ca enunțul să capete o conotație de agresivitate sau impunere grosolană: *Daj mi tu knjigu* 'Dă-mi cartea aceea'.

La nivelul formulelor de salut și adresare, deși ambele sisteme posedă o stratificare ierarhică densă, apar asimetrii de gen și registru. Urările sârbești de tip fatic precum *Prijatno!* (folosit intensiv ca formulă generală de despărțire în magazine și spații publice) nu își găsesc un echivalent funcțional automat în română în afara contextului culinar *Poftă bună!*, ceea ce îi determină pe vorbitorii de sârbă să îl calchieze defectuos ca *Plăcut!* sau să rămână redundanți la încheierea tranzacțiilor verbale. În mod simetric, formula de reverență românească *Sărut mâna!*, deși posedă un echivalent istoric în sârbă *Ljubim ruke!*, este mult mai activă și extinsă în româna curentă (folosită de către bărbați față de femei sau de către copii față de adulți); un vorbitor sârb contemporan, unde *Ljubim ruke* este receptat ca arhaic sau limitat la o curtoazie exclusivistă din Voivodina, va tinde să evite formula românească, optând pentru saluturi

neutre care pot părea ușor impersonale în raport cu normele de deferență din română. Atât sârba, cât și româna admit grade considerabile de directitate în confruntarea opiniilor în raport cu culturile anglo-saxone, însă sârba manifestă o intensitate afectivă superioară, unde argumentarea pasională și respingerea directă a tezei interlocutorului *Nije tačno!* 'Nu-i adevărat!' sunt decodate ca semne ale implicării autentice și ale sincerității comunicative, nu ca manifestări de ostilitate. Când acest grad de înaltă directitate pasională este transferat în română, vorbitorul nativ de sârbă poate fi perceput ca fiind excesiv de combativ, contondent sau nediplomat, deoarece româna standard preferă adesea inserarea unor conectori de atenuare sau a unor scuze preliminare înainte de formularea unui dezacord total. În cele din urmă, comportamentul nonverbal și gestică pot genera erori de interpretare culturală. Proximitatea spațială redusă și intensitatea contactului vizual din cultura sârbă se suprapun parțial pe modelul românesc, însă ritualul sârbesc al celor trei sărutări pe obraji, ca marcă identitară obligatorie la manifestările festive, contrastează cu modelul românesc predominant bipartit (două sărutări), creând momente de ezitare sau desincronizare în interacțiunile informale.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii sârbe L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	- absența vocalei centrale închise [ɨ] î/â: Substituirea sistematică cu vocala anterioară închisă /i/. sau centrală deschisă [ə]; - dificultăți în realizarea africateri prepalatale surde /tʃ/ (c + e/i): confuzia sau realizarea ei ca palatală /tɕ/ (ć sârbesc); - transferul accentului muzical/tonal din sârbă: aplicarea tiparelor de înălțime și durată silabică asupra sistemului de accent intensiv al românei, generând o topică accentuală neidiomatică, adesea deplasată spre stânga cuvântului (pe prima silabă); - confuzia segmentelor palatale din română cu fonemele sârbești /d/ și /ć/: pronunția grupurilor <i>ghe/ghi</i> sau <i>che/chi</i> ca ocluzive palatale sârbești pure (đ și ć); - dificultăți în realizarea diftongilor românești /ea/ și /oa/: monoftongarea sau descompunerea lor în vocale distincte (de exemplu, <i>seară</i> *[serə], <i>poartă</i> *[portə]);
Morfologic	- confuzii în repartizarea substantivelor pe genuri: transferul genului din sârbă pentru substantive izomorfe semantic, dar divergente morfologic; - erori sistematice în formarea pluralului neutru și feminin: aplicarea modelelor desinențiale slave; - omiterea sau utilizarea defectuoasă a articolului hotărât enclitic (postpus);

Nivel	Zone de interferență
	- dificultăți majore în formarea cazului genitiv-dativ feminin: omisiunea modificărilor desinențiale și a articolului genitival românesc (<i>al, a, ai, ale</i>), structură absentă în sârbă; - suprageneralizarea perfectului compus în detrimentul imperfectului; - dificultăți cu formele clitice și accentuate ale pronumelui reflexiv <i>se</i>;
Sintactic	- omiterea dublării obligatorii a complementelor prin clitice pronominale (dativ și acuzativ); - topica defectuoasă a constituenților adverbiali în subordonate; - evitarea sau substituirea eronată a modului supin; - rigidizarea ordinii constituenților în clauze interogative: aplicarea topicii sârbești cu particula <i>li</i> sau <i>da li</i> prin traduceri literale perturbate;
Lexical	- suprageneralizarea verbelor generice de mișcare; - interferența falșilor prieteni; - dificultăți în câmpul semantic al verbelor <i>dicendi</i>; - calcuri literale ale structurilor frazeologice opace: tendința de a traduce expresii idiomatice sârbești izolate; - lacune lexicale pentru lexicultureme nesimetrice; - confuzia restricțiilor de selecție adjectivală: aplicarea unor adjective în contexte incompatibile semantic în română, prin traducere literală din sârbă;
Pragmatic	- tranziția accelerată de la registrul formal (<i>Vi</i>) la cel informal (<i>ti</i>): transferul modelului sârbesc de reducere rapidă a distanței sociale ca marcă a politetii pozitive și a solidarității, ducând la abandonarea prematură a pronumelui <i>dumneavoastră</i> în favoarea lui <i>tu</i> în medii academice sau profesionale românești (percepută ca familiaritate intruzivă); - nivel ridicat de directitate în formularea actelor directive: producerea de cereri și solicitări prin imperativ neadecvat sau prezent indicativ direct, fără operatori de estompare lingvistică; - omiterea sau evitarea imperfectului de politețe și a condiționalului atenuat; - evitarea formulei de reverență <i>Sărut mâna!</i>; - transferul intensității afective și a directității în exprimarea dezacordului; - desincronizare în comportamentul nonverbal; - gestiune diferită a expresivității în cadrul prezentărilor inițiale.

Predarea limbii române vorbitorilor nativi de sârbă impune o strategie pedagogică diferențiată, capabilă să gestioneze un paradox didactic specific: pe de o parte, gradul înalt de rudenie tipologică structurală și interferențele balcanice pozitive (izomorfismele) facilitează asimilarea rapidă a unor concepte complexe, în timp ce, pe de altă parte, micile asimetrii morfo-fonologice și regulile divergente de topică generează zone de erori fosilizate. Vorbitorii de sârbă posedă deja intuiția unei limbi bogat flexionare, cu genuri gramaticale, cazuri și o dinamică aspectuală complexă, ceea ce permite cadrului didactic să

evite explicațiile conceptuale de bază și să se concentreze direct pe corectarea transferului negativ și pe fixarea elementelor analitice unice ale românei. La nivel fonetico-fonologic, prioritizarea didactică trebuie orientată către eliminarea ecoului sârbesc din producția vocală și corectarea accentului muzical. Profesorii trebuie să aloce un spațiu extins antrenării vocalei centrale închise *î* (*â/î*), apelând la perechi minimale menite să sensibilizeze aparatul fonator la opoziții inexistente în sârbă, unde acest segment este substituit automat prin [i] sau [ə]. În plus, o atenție deosebită necesită tendința grafic-fonetice a cursanților sârbi de a insera segmentul iotic [j] înaintea vocalei [e] în poziție inițială în toate contextul. Această eroare de hipercorectitudine apare adesea din cauza unui transfer negativ din primele etape ale învățării, când formele frecvent utilizate ale verbului *a fi* (*este, era*) și pronumele personale (*el, ea*) impun în mod legitim preiotarea. Cursantul tinde să generalizeze această regulă, motiv pentru care trebuie să exerseze pronunțarea curată a vocalei românești [e] în neologisme și cuvinte-cheie. Seturile minimale de articulare și discriminare auditivă reprezintă instrumentul cel mai eficient pentru izolarea și corectarea deprinderilor slave:

- *lin* – *lână*; *mină* – *mână*; *vin* – *vână* (pentru izolarea segmentului [i]);
- *este* [jeste] vs *elev* [elev]; *era* [jerə] vs *eră* [erə] (pentru conștientizarea distribuției corecte a iotacizării în limba română și evitarea generalizării ei sub influența grafemului sârbesc *e*);
- *ghem* – *gem*; *Gheorghe* – *George*; *chin* – *cine*; *unghi* – *unchi* (pentru fixarea distincției dintre ocluzivele palatale și africatelor românești, des confundate cu fonemele sârbești /*đ-dž*/ și /*ć-č*/);
- *seară* – *seră*; *poartă* – *port*; *teamă* – *temă* (pentru corectarea tendinței de monoftongare a diftongilor /*ea*/ și /*oa*/);
- *țară* – *zare* – *sare*; *țară* – *sară*; *față* – *fată* (pentru precizia africatelor alveolare [ts]).

Antrenamentul trebuie completat prin exerciții de prozaism ritmic, unde cursanții sunt ghidați să înlocuiască pitch-accentul sârbesc (variația de înălțime a tonului) cu accentul de intensitate din română, prevenind tendința de a deplasa mecanic accentul spre prima silabă a cuvântului.

La nivel morfologic și sintactic, abordarea nu trebuie să fie una de prezentare a cazurilor, ci de reconfigurare a determinării și a topiciei. Deoarece vorbitorii de sârbă stăpânesc conceptul de declinare, efortul pedagogic trebuie canalizat strict spre asimilarea articolului hotărât enclitic (postpus) și a mecanismelor sale de fuziune, o structură complet străină limbii sârbe, unde determinarea este implicită. Tabelele sinoptice și exercițiile structurale de transformare trebuie să vizeze corelarea cazurilor cu articolul și eliminarea prepozițiilor redundante în contexte nearticulate, utilizând corelații de tipul: *casă* → *casa* / *o casă* → *casei*. O atenție maximă trebuie acordată formării Genitiv-Dativului feminin și introducerii cliticelor posesive-genitivale (*al, a, ai, ale*), structură absentă în L1, unde posesia se exprimă direct prin cazul genitiv

sau prin adjective posesive în -ov/-in. Exercițiile de substituire trebuie să elimine calcurile de tipul **cartea de Petru* în favoarea structurii corecte *cartea lui Petru* sau *cartea fetei*.

În aria verbală, contracararea transferului negativ cere o intervenție specifică asupra sistemului temporal și aspectual. Profesorii trebuie să introducă intensiv imperfectul românesc, explicând funcția sa de durativitate și simultaneitate în trecut, pentru a stopa tendința vorbitorilor sârbi de a suprageneraliza perfectul compus (ca reflex al unificării trecutului sârbesc în *perfekat*). Exercițiile contextualizate cu elemente declanșatoare clare (*În timp ce citeam, a sunat telefonul.*) sunt vitale pentru fixarea acestei distincții. Pe de altă parte, profesorul poate exploata pedagogic convergența balcanică a structurii *da + prezent* pentru a preda conjunctivul românesc (*să + verb*), stabilind o echivalență funcțională imediată (*želim da idem* → *vreau să merg*), dar trebuie să intervină corectiv asupra topicii cliticelor pronominale. Exercițiile de ordonare a cuvintelor în propoziție trebuie să fixeze caracterul de bloc inseparabil al grupului verbal din română, rupând deprinderea compulsivă a cursantului sârb de a plasa pronumele neaccentuate și auxiliarele strict în a doua poziție a frazei.

Pentru nivelul lexical și pragmatic, strategiile didactice trebuie să combine rigoarea contrastivă cu simulările interculturale.

Diferențierea verbelor *dicendi* și de mișcare: exerciții de completare a spațiilor libere care să forțeze selectarea exactă a verbelor *a spune, a vorbi, a povesti* în locul suprageneralizării bazate pe perechea aspectuală sârbă *reći/govoriti*, și exersarea deictică a verbelor de deplasare în locul utilizării exclusive a lui *a merge* (sârb. *ići*).

Introducerea supinului și a lexiculturemelor: prezentarea supinului ca structură procesuală complet nouă, acompaniată de exersarea contextuală a lexiculturemelor balcanice comune (*kumstvo* 'nășie', *bdenje* 'priveghi'), analizând totodată circumlocuțiunile necesare pentru traducerea conceptelor unice precum *dorul* românesc sau *inatul* sârbesc.

10. Aspecte sociolingvistice

Vorbitorii nativi de sârbă percep limba lor maternă ca pe un pilon identitar de o înaltă densitate simbolică (Bugarski 2006), profund ancorat în istoria culturală a spațiului exiugoslav și balcanic, fapt ce nuanțează într-un mod cu totul specific atitudinea lor față de învățarea limbilor străine, inclusiv a românei. Sârba este o limbă regională cu o dinamică sociolingvistică complexă, marcată de fenomenul fragmentării policentrice, ceea ce le dezvoltă vorbitorilor o sensibilitate deosebită față de variația lingvistică, granițele dialectale și nuanțele identitare. În acest context, limba română nu este percepută ca o limbă exotica sau complet străină, ci ca o limbă vecină (Sorescu-Marinković 2011), asociată direct cu o îndelungată istorie de coabitare pașnică, lipsită de conflicte

bilaterale, și cu un profund liant spiritual ortodox, elemente ce conferă românei un statut de prestigiu cultural și simpatie istorică în mentalul colectiv sârbesc.

Motivațiile care îi determină pe vorbitorii de sârbă să studieze limba română ca L2 sunt extrem de diverse, structurându-se pe vectori academici, transfrontalieri, profesionali și de patrimoniu. La nivel academic, interesul este susținut de o puternică tradiție de studii romanice și balcanice în marile centre universitare din Serbia, în special la Universitatea din Belgrad și la Universitatea din Novi Sad (Facultatea de Filosofie), unde lectoratele și apoi catedrele de limba română formează specialiști stimulați de statutul românei de unică reprezentantă a romanității răsăritene, un laborator lingvistic fascinant la granița dintre tiparul latin și cel slav. Pe plan profesional și economic, cooperarea transfrontalieră emergentă, proiectele europene comune dintre Serbia și România, precum și prezența companiilor multinaționale în regiunea Banatului istoric și a Voivodinei generează o motivație instrumentală solidă pentru achiziția limbii române ca activ profesional competitiv. Un segment sociolingvistic fundamental este reprezentat de utilizarea românei ca *limbă de patrimoniu* 'heritage language' în Serbia. Acest fenomen se manifestă pe două paliere distincte, reflectând structura minoritară autohtonă: pe de o parte, comunitatea istorică stabilă din Voivodina (Sorescu-Marinković 2006a), unde româna se bucură de statut oficial instituționalizat, școli, presă și vizibilitate publică ridicată (bilingvism aditiv), iar, pe de altă parte, comunitatea vlahilor din estul Serbiei (Valea Timocului), unde limba română este păstrată dominant pe cale orală și în registrul familial (Sorescu-Marinković 2006b). Profilul general al cursantului sârb de limbă română în mediul universitar evidențiază o eterogenitate remarcabilă. Grupul este format atât din filologi curioși, adesea cunoscători ai altor limbi romanice (franceza sau italiana, de pe urma cărora beneficiază de un transfer pozitiv masiv), cât și din studenți de la specializări nonfilologice (istorie, geografie, sociologie).

Vârsta medie a acestora se înscrie în intervalul 19-35 de ani. O componentă distinctă în aceste clase o constituie studenții proveniți din familii mixte sau din comunitățile istorice menționate, care abordează cursul de RLS pentru a-și standardiza și alfabetiza competențele lingvistice. Acești cursanți posedă un ritm fluent și un bagaj lexical-afectiv nativ, dar se confruntă cu un fenomen evident de bilingvism substractiv sau asimetric, manifestând severe lacune ortografice, confuzii la nivelul timpurilor verbale scrise și o puternică înclinație spre hibridizarea sintactică și lexicală prin transfer negativ din sârbă. Situațiile de bilingvism sârbo-român din interiorul Serbiei dau naștere unor fenomene clasice de diglosie funcțională și amestec de coduri (*code-switching*). În mod frecvent, limba sârbă ocupă rolul de varietate înaltă, dominând discursul oficial, administrativ, juridic, tehnologic și media, în timp ce limba română (în variantele sale standard sau dialectale bănățene și timocene) este adesea restrânsă la sferele intime, familiale, folclorice sau religioase. Această presiune sociolingvistică produce fenomene de hibriditate lingvistică frapante în rândul

cursanților bilingvi, care calchiază sau împrumută structuri morfolexicale din sârbă și le adaptează instantaneu la fonetica românească, producând enunțuri de tipul: *Trebuie să primesc potpizul de la profesor pentru examen* (sârb. *potpis* ‘semnătură/viză de prezență’). Un alt exemplu elocvent de hibridizare morfolexicală și calcuri spontane în rândul vorbitorilor bilingvi este enunțul: *Am popizdit mult*. În acest caz, vorbitorul preia rădăcina verbului colocvial sârbesc *popizdeti* ‘a-și pierde cumpătul/a se enerva la culme’ și îi atașează sufixul flexionat de trecut din limba română *-it* (specific conjugării a IV-a), generând un hibrid morfologic inexistent în limba standard, în locul unor structuri idiomatice românești precum *mi-a sărit muștarul*, *am luat-o razna* sau al verbului standard *m-am enervat la maximum*. Menținerea și vitalitatea limbii române în acest spațiu de graniță depind direct de densitatea rețelelor sociale etnice, de calitatea învățământului bilingv și de accesul curent la canalele media și la platformele digitale din România, elemente cruciale pentru contracararea deplasării lingvistice definitive către limba sârbă în rândul noilor generații.

Viitorul predării și al învățării limbii române ca limbă străină și de patrimoniu în Serbia se configurează pe un orizont extrem de promițător, demonstrând o reziliență și o adaptabilitate remarcabile în peisajul educațional universitar contemporan. Dinamismul, sustenabilitatea și viabilitatea acestui întreg proces didactic și științific sunt asigurate în mod direct de eforturile instituționale și academice convergente, orientate constant către modernizarea metodologică, digitalizare și crearea de noi punți de comunicare interculturală. Prin publicarea continuă de instrumente lexicografice de referință, adaptarea curriculară la standardele internaționale și managementul eficient al interferențelor lingvistice specifice bilingvismului sârbo-român, cercetarea academică nu doar că previne fosilizarea erorilor de achiziție, ci consolidează statutul de prestigiu cultural al românisticii în spațiul balcanic, asigurând astfel formarea unor noi generații de specialiști capabili să ducă mai departe acest dialog spiritual și științific secular.

Bibliografie

- Bošnjaković 2024: Žarko Bošnjaković, *Predgovor*, în Ivana Ivanić, Ema Durić, Marija Ilić, *Srpsko-rumunski rečnik glagola*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2024, p. 9-18.
- Bugarski 2006: Ranko Bugarski, *Žargon: lingvistička studija. 2.*, prerađeno i prošireno izd, Biblioteka XX vek; Knjižara Krug, Beograd, 2006.
- Ćorković, Huțanu 2014: Mirjana Ćorković, Monica Huțanu, *Transkripcija diftonga /ea/ sa rumunskog na srpski: teorija i praksa*, în Azmat Akbarov (ur.), *Linguistic, Culture and Identity in Foreign Language Education*, International Burch University, Sarajevo, p. 1395-1401.
- Ivanić et alii 2020: Ivana Ivanić, *Rumunsko-srpski rečnik glagola*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2020.
- Ivanić et alii 2022a: Ivana Ivanić, *Rumunsko-srpski rečnik prideva I*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2022.
- Ivanić et alii 2022b: Ivana Ivanić et alii, *Rumunsko-srpski rečnik prideva II*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2022.

- Ivanić *et alii* 2022c: Ivana Ivanić *et alii*, *Priručnik za strane studente: glagoli u prevodu I A-E*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2022.
- Ivanić *et alii* 2022d: Ivana Ivanić *et alii*, *Priručnik za strane studente: glagoli u prevodu II F-O*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2022.
- Ivanić *et alii* 2022e: Ivana Ivanić *et alii*, *Priručnik za strane studente: glagoli u prevodu III P-Z*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2022.
- Ivanić 2020: Ivana Ivanić, *Savremene tehnologije u učenju rumunskog jezika kao stranog*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2020.
- Ivanić, Tomin 2022: Ivana Ivanić, Svetlana Tomin, *Jeromonah Makarije, cetinjski i vlaški štampar – pitanje identiteta*. *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, 70(2), 2022, p. 371-395.
- Ivanić, Durić 2023: Ivana Ivanić, Ema Durić, *Didaktizacija elemenata kulture u udžbenicima rumunskog jezika kao stranog jezika*, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 2023.
- Ivanić, Ninković 2023: Ivana Ivanić, Nenad Ninković, *Battle for souls in Bihar County (1751-1759)*, in „Transylvanian Review”, XXXII, Cluj, Center for Transylvanian Studies of the Romanian Academy, 2023, p. 150-162.
- Ivić 1991: Pavle Ivić, *Iz istorije srpskohrvatskog jezika*, Prosveta, Niš, 1991.
- Janjić 2017: Ivana Janjić, *Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika*. *Doktorska disertacija*, Filozofski fakultet, Novi Sad, 2017.
- Jovanović 1994: Romanca Jovanović, *Srpsko-rumunski priručnik za konverzaciju*, Libertatea, Pančevo, 1994.
- Ivić 1994: Pavla Ivić, *Književni jezik kao instrument kulture i produkt istorije naroda*, in Pavla Ivić i dr. (ur.), *Istorija srpske kulture* (str. 43), Gornji Milanovac: Dečje novine; Udruženje izdavača i knjižara Jugoslavije, Beograd, 1994, p. 41-53.
- Klajn 2002: Ivan Klajn, *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Deo 1: Slaganje i prefiksacija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Matica srpska, Institut za srpski jezik SANU, 2002.
- Klajn 2005: Ivan Klajn, *Gramatika srpskog jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005.
- Milošević 2007: Miloš Milošević, *Gramatika srpskog jezika*, Zmaj, Beograd, 2007.
- Piper, Klajn 2013: Ppredrag Piper, Ivan Klajn, *Normativna gramatika srpskog jezika*, Matica srpska, Novi Sad, 2013.
- Popa, Popa 2015: Ion Popa, Mirela Popa, *Limba română*, Editura Niculescu, București, 2015.
- Popović, Ivanić 2022: Virginia Popović, Ivana Ivanić, *Čarți vechi apărute la tipografiile chirilice din Viena și Buda*, in Ivana Ivanić (coord.), *FiloRom 2022. Studii de filologie românească*, Facultatea de Filozofie, Universitatea din Novi Sad, Novi Sad, 2022, p. 91-114.
- Sorescu-Marinković 2006a: Annemarie Sorescu-Marinković, *Românii din Banatul sârbesc – identitate și memorie*, in „Probleme de filologie slavă”, 14, 2006, p. 337-349.
- Sorescu-Marinković 2006b: Annemarie Sorescu-Marinković, *The Vlachs of North-Eastern Serbia: Fieldwork and field methods today*, in „Symposia – Caiete de Etnologie și Antropologie”, Muzeul Olteniei, Craiova, 2006, p. 125-142.
- Stanojčić, Popović 2011: Živojin Stanojčić, Ljubomir Popović, *Gramatika srpskog jezika za gimnazije i srednje škole*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2011.
- Tomici 2005: Mile Tomici, *Dicționar român-sârb*, Editura Academiei Române, București, 2005.
- Tomin, Ivanić 2021: Svetlana Tomin, Ivana Ivanić, *Jovan Svetogorac iz Gomionice*, in Zorica Nikitović (ur.), *Srpsko pisano nasljeđe i istorija srednjovjekovne Bosne*,

Huma i Travunije, Filološki fakultet, Banja Luka; Filozofski fakultet, Istočno Sarajevo, 2021, p. 461-478.

Škaljić 1966: Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1966.

Ivana Ivanić este conferențiar universitar doctor la Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie, în cadrul Departamentului de Limbă și Literatură Română, unde susține cursuri de limba română ca limbă străină, balcanologie, limba română contemporană și umanistică digitală. Este doctor în filologie al Universității din Novi Sad, fiind autoarea primei teze de doctorat din Republica Serbia dedicată integral analizei erorilor fonetice și morfologice în procesul de însușire a limbii române ca limbă străină, o lucrare de pionierat pentru românistica din spațiul ex-iugoslav. A coordonat și a participat la numeroase proiecte de cercetare naționale și internaționale dedicate învățării limbilor străine și utilizării noilor tehnologii în educație. Activitatea sa academică include publicarea, în calitate de autor sau coordonator, a unei serii ample de instrumente didactice și lexicografice de referință. Printre acestea se numără dicționare specializate de verbe și adjective din română în sârbă, volume de studii filologice, monografii privind tehnologiile moderne în învățarea limbilor, ghiduri metodice destinate studenților străini, precum și numeroase studii publicate în limbi străine. De asemenea, Ivana Ivanić este recunoscută pentru cercetările sale de istorie culturală și lingvistică privind tipăriturile chirilice vechi și legăturile medievale sârbo-române, precum și pentru studiile de sociolingvistică axate pe dinamica comunităților istorice și a limbii de patrimoniu (*heritage language*).

Vorbitorul spaniol de limba română

ANA BORCA

Institutul Cultural Român

Limba spaniolă

1. Identificare și clasificare

Limba spaniolă sau castiliană (*español/castellano*) face parte din familia limbilor romanice și s-a dezvoltat din latina vorbită în provincia romană Hispania, iar evoluția sa a condus la apariția castiliei în Regatul Castiliei, în perioada Evului Mediu timpuriu (Lapesa 1980; Penny 2002). După destrămarea Imperiului Roman în secolul al V-lea, latina vulgară s-a fragmentat în diverse dialecte locale, influențate de contactul cu populațiile germanice și alte grupuri barbare. Acest proces a generat, în Peninsula Iberică, formarea mai multor limbi romanice, dintre care castiliana a căpătat un rol preponderent, devenind baza limbii spaniole moderne (Lloyd 2003).

De asemenea, prezența musulmanilor în Peninsula Iberică a avut o importanță majoră în conturarea limbii actuale, influențând formarea multor cuvinte spaniole încă utilizate.

Un moment esențial în afirmarea limbii spaniole ca limbă literară este reprezentat de redactarea epopeii *Cantar de Mio Cid*, la sfârșitul secolului al XII-lea sau începutul secolului al XIII-lea. Această operă narativă, dedicată figurii eroice a lui Rodrigo Díaz de Vivar, constituie un document fundamental pentru înțelegerea structurii lingvistice a spaniolei medievale și a tranziției sale spre o formă normativă (Menéndez Pidal 1960). În cursul Evului Mediu, limba spaniolă a început să fie utilizată tot mai frecvent în scris, însă procesul de standardizare s-a consolidat odată cu publicarea, în anul 1492, a lucrării *Gramatica limbii castiliei* (*Gramática de la lengua castellana*) de către Antonio de Nebrija¹ (Peñalver Castillo 1991). Aceasta este considerată prima gramatică normativă dedicată unei limbi romanice moderne și a jucat un rol fundamental în stabilirea regulilor gramaticale, contribuind la unificarea și codificarea limbii.

¹ Antonio de Nebrija (1444–1522), gramatician, exeget biblic și unul dintre cei mai străluciți latiniști ai vremii sale, a fost un reprezentant de prim ordin al umanismului spaniol de orientare filologică și unul dintre întemeietorii studiului comparat al scripturii. Este părintele primei descrieri sistematice a unei limbi neolatine, în *Gramatica limbii castiliei* – o operă având drept țel emanciparea limbii naturale ca limbă a poeziei și științei (fragment din Nebrija 2023).

Secolul de Aur (*Siglo de Oro*) spaniol – sec. XVI–XVII – a reprezentat o perioadă de înflorire culturală și literară pentru Spania. În această perioadă, limba spaniolă a atins un înalt grad de dezvoltare și rafinament. Autori precum Miguel de Cervantes, cu capodopera sa *Don Quijote de la Mancha*, și poeți precum Garcilaso de la Vega și Lope de Vega au contribuit la bogăția și complexitatea limbii.

În paralel, odată cu colonizarea Americii, limba spaniolă s-a extins rapid în teritoriile nou descoperite. Cuceritorii și coloniștii spanioli au adus cu ei limba, care s-a îmbogățit prin contactul cu limbile indigene și africane, generând numeroase variante regionale ale limbii spaniole. În prezent, majoritatea vorbitorilor nativi de spaniolă se află în America Latină. Fiecare țară și regiune a dezvoltat propria variantă lingvistică, caracterizată prin diferențe în pronunție, vocabular și gramatică. Cu toate acestea, în ciuda diversității, limba spaniolă rămâne unitară datorită gramaticii și structurii sale fundamentale.

Una dintre figurile emblematice care a avut un rol esențial în promovarea limbii și literaturii române a fost Joaquín Garrigós Bueno (1942–2024), unul dintre cei mai importanți traducători ai literaturii române în Spania. Născut în Orihuela, Garrigós a fost licențiat în Filologie Hispanică și Drept și a ocupat funcția de director al Institutului Cervantes din București între 2006 și 2010. Activitatea sa de traducător a fost remarcabilă, oferind publicului hispanofon acces la o gamă largă de autori români clasici și contemporani. A tradus peste 50 de volume, printre care opere semnate de Mircea Eliade, Emil Cioran, Norman Manea, Mihail Sebastian, Camil Petrescu, Ioana Pârvulescu, Gabriela Adameșteanu și Varujan Vosganian. Pentru meritele sale, a fost distins cu numeroase premii și onoruri, atât în România (Ordinul Meritul Cultural, medalia „Mircea Eliade”), cât și în Spania (Premiul Complutense pentru Traducere „José Gómez Hermosilla”). Joaquín Garrigós Bueno nu a fost doar un simplu traducător, ci un veritabil ambasador cultural al României în Spania. Prin rigoarea sa filologică, sensibilitatea estetică și devotamentul față de literatura română, a creat punți durabile între cele două culturi, consolidând locul limbii române în spațiul universitar și editorial spaniol (Huguet Pàmies, Zerón 2016).

2. Statut și răspândire geografică

În prezent, limba spaniolă beneficiază de statut oficial în 21 de țări, fiind vorbită pe trei continente (Baselang 2025). În Europa, este limba oficială a Spaniei, iar în Africa, este una dintre cele trei limbi oficiale ale Guineei Ecuatoriale, alături de franceză și portugheză. Majoritatea țărilor în care spaniola are statut oficial se regăsesc în America Latină (Rosetta Stone 2024). În Statele Unite ale Americii, deși nu are statut oficial la nivel federal, limba spaniolă este recunoscută oficial în anumite state, precum New Mexico, și este a doua cea mai vorbită limbă din țară, cu peste 40 de milioane de vorbitori nativi. În Belize și Andora, spaniola este utilizată pe scară largă în comunicarea

cotidiană, iar în Filipine este recunoscută ca limbă de patrimoniu, fiind utilizată de o minoritate a populației, după ce, până în anul 1987 a fost limbă oficială.

Conform datelor furnizate de Institutul Cervantes, în Raportul său pe anul 2024, spaniola este vorbită de 500 de milioane de persoane ca limbă maternă. Numărul total al vorbitorilor (incluzând vorbitorii nativi, persoanele cu competențe lingvistice parțiale – 78 de milioane și cei care studiază spaniola ca limbă străină – 24 de milioane) se ridică la peste 600 de milioane de persoane (600.607.806). Astfel, spaniolă se află pe locul al doilea la nivel mondial în ceea ce privește numărul de vorbitori nativi, după chineza mandarină, și pe locul al treilea în ceea ce privește numărul total de vorbitori, după engleză și chineză.

Spaniola este una dintre cele șase limbi oficiale ale Organizației Națiunilor Unite, precum și o limbă oficială a Uniunii Europene, ceea ce reflectă nu doar extinderea geografică a acesteia, ci și relevanța sa geopolitică, culturală și economică în contextul globalizării.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba spaniolă sau castiliană prezintă o diversitate dialectală remarcabilă, rezultat al evoluției sale istorice și al extinderii geografice a vorbitorilor. De-a lungul secolelor, contactul cu alte limbi, migrațiile și influențele culturale au determinat apariția unor varietăți regionale care, deși împărtășesc o bază comună, prezintă trăsături fonetice, lexicale și morfosintactice distincte. Unele studii privind situația lingvistică² actuală identifică opt dialecte principale, în funcție de regiunile în care se vorbește limba: leoneză, aragoneză, iudeo-spaniolă, extremaduriană, murciană, varietate lingvistică andaluză, canariană și spaniola din America (Moreno 2014). Fiecare dintre aceste varietăți reflectă nu doar particularități lingvistice, ci și identități culturale și istorice bine definite.

Dialectul leonez (*el leonés*) și cel aragonez (*el aragonés*) își au originea în vechile regate medievale din nordul Peninsulei Iberice și păstrează numeroase elemente din latina vulgară. Iudeo-spaniola (*el judeo-español*, cunoscută și ca *ladino*) reprezintă o formă conservatoare a castiliei medievale, menținută de comunitățile sefarde după expulzarea evreilor din Spania în 1492. Dialectele extremadurian (*el extremeño*) și murcian (*el murciano*) ilustrează tranziții între spaniola centrală și cea andaluză, prezentând trăsături mixte.

Varietatea andaluză (*la modalidad lingüística andaluza*), una dintre cele mai influente, a exercitat o puternică influență asupra formării spaniolei vorbite în America Latină, în special datorită procesului de colonizare. Dialectul

² Articolul 3 din *Constituția Spaniei* recunoaște că bogăția diverselor forme lingvistice ale Spaniei constituie un patrimoniu cultural ce trebuie protejat și respectat în mod special. Articolul stabilește că limba castiliană este limba oficială a statului, dar în același timp, articolul prevede că celelalte limbi spaniole pot fi, de asemenea, recunoscute ca oficiale în Comunitățile Autonome, în conformitate cu Statutele lor respective: limba euskeră (*Euskera*) în Țara Bascilor și regiunea Navarra, limba catalană (*Catalán*) în Catalonia și Insulele Baleare, limba galiciană (*Gallego*) în Galicia, limba valenciană (*Valenciano*) în Comunitatea Valenciană.

canarian (*el canario*), vorbit în Insulele Canare, combină trăsături andaluze și latino-americane, fiind un pod lingvistic între Europa și America. În sfârșit, spaniola din America nu constituie un dialect unic, ci un ansamblu de varietăți regionale care reflectă contactul cu limbile indigene, africane și europene (Matias, Monhaler 2017).

Astfel, diversitatea dialectală a limbii spaniole demonstrează vitalitatea și capacitatea sa de adaptare la contexte geografice, sociale și culturale variate. Studiul acestor dialecte nu doar îmbogățește înțelegerea structurii interne a limbii, ci și evidențiază rolul său ca element de unitate și diversitate în lumea hispanofonă.

4. Sistem de scriere

Alfabetul limbii spaniole, bazat pe alfabetul latin, cuprinde 27 de litere (5 vocale și 22 de consoane): *a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, ñ, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z*.

Litera *ñ* (*eñe*) constituie un element distinctiv al ortografiei spaniole, reprezentând sunetul nazal palatal [ɲ] și având un rol semnificativ în diferențierea lexemică.

Alfabetul spaniol folosește diacritice pentru a marca accentul vocalic sau pentru a diferenția cuvinte omografe. Semnul diacritic principal este *acento ortográfico* (´), plasat pe o vocală pentru a indica accentul tonic și pentru a evita ambiguități, cum ar fi *tú* ‘tu’ vs *tu* ‘al tău’ sau *sí* ‘da’ vs *si* ‘dacă’. De asemenea, diereza (¨) se utilizează pe litera *u* în combinațiile *güe* și *güi* pentru a marca pronunția obligatorie a vocalei, de exemplu în *vergüenza* ‘rușine’ sau în *lingüística* ‘lingvistică’ (RAE & ASALE 2012).

Interferențe ale limbii spaniole L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Limba spaniolă dispune de douăzeci și patru de foneme: cinci vocalice și nouăsprezece consonantice, structură descrisă în detaliu în lucrările clasice de fonologie hispanică (Alarcos Llorach 1961):

a) vocale: /a/, /e/, /i/, /o/, /u/.

b) consoane: /b/, /ch/, /d/, /f/, /g/, /j/, /k/, /l/, /ll/, /m/, /n/, /ñ/, /p/, /r/, /rr/, /s/, /t/, /y/, /z/.

Nu toate fonemele consonantice menționate se regăsesc uniform în toate varietățile limbii spaniole, fapt subliniat de mai multe analize dialectologice contemporane (Martínez Celdrán, Fernández Planas 2007). Fonemele /z/ și /ll/ apar doar în anumite regiuni sau la un număr redus de vorbitori, ceea ce favorizează apariția unor fenomene precum *seseo*, *ceceo* și *yeísmo*, bine documentate în studiile de fonetică aplicată (Quilis 1993).

În varietățile din America Latină, Insulele Canare și cea mai mare parte a Andaluziei, neutralizarea fonologică dintre /z/ și /s/ conduce la existența unui

singur fonem, realizat fie ca [s] (*seseo*), fie ca [z] (*ceceo*). Navarro Tomás (1970) oferă descrieri detaliate ale acestor realizări fonetice. Astfel, perechi de cuvinte precum *abrasa/abrazar*, *casa/caza* sau *sima/cima* se pronunță identic în aceste regiuni: [abrasár], [kása], [síma] pentru *seseo* și [abrazár], [káza], [zíma] pentru *ceceo*. Acest fapt generează dificultăți ortografice specifice, deoarece literele c (înainte de e, i), z și s notează același fonem, spre deosebire de varietățile care mențin distincția tradițională între /z/ și /s/ (RAE & ASALE 2011).

În ceea ce privește *yeísmo*, majoritatea covârșitoare a vorbitorilor nu mai diferențiază /ll/ de /y/, fenomen fonologic de confluență care a devenit aproape standard în multe regiuni. Studiul lui Hualde *et alii* (2021) oferă o analiză extinsă a acestui proces. Astfel, perechi precum *callado/cayado*, *halla/haya* sau *pollo/poyo* sunt articulate identic: [kayádo], [áya], [póyo]. Faptul că digrafii ll și litera y notează același fonem determină apariția unor îndoieli ortografice frecvente, deși fenomenul este acceptat în pronunție.

În ceea ce privește *seseo*, acesta reprezintă substituția fonemului /θ/ prin /s/, fenomen descris pe larg de Quilis (1993). Exemple tipice includ: *taza* → [tasa]; *cena* → [sena]; *cielo* → [sielo]. Pe de altă parte, *ceceo* implică substituția inversă, prin înlocuirea fonemului /s/ cu /θ/, fenomen mai puțin acceptat social și mai restrâns ca distribuție. Atât *seseo*-ul, cât și *ceceo*-ul afectează exclusiv pronunția, nu și ortografia, după cum subliniază și *Nueva gramática de la lengua española* (2009, 2011).

Limba spaniolă are atât un accent grafic care marchează silaba accentuată a anumitor cuvinte (de exemplu, *crítico*, ca substantiv și adjectiv; *critico*, ca verb la prezent indicativ și *crítico*, ca verb la perfect simplu), cât și un sistem clar de reguli de accentuare³ (Fernández, Díaz 2009: 10). Conform acestui sistem, cuvintele cu accent pe ultima silabă, primesc accentul grafic (în spaniolă i se spune și *tildă*⁴) dacă se termină în n, s sau vocală (*sofá, café, francés* etc.); cuvintele cu accent pe penultima silabă care se termină în consoană (cu excepția lui -n și -s: *-útil, álbum, árbol, fácil* etc.) și unele forme verbale (infinitivul, gerunziul și imperativul – *tráemelo, llévaselo, dímelo* etc.). În general, nu se pun accente, decât atunci când două forme identice au funcții gramaticale diferite. De exemplu: *el* (articol hotărât – *el libro*) și *él* (pronume personal – *él es español*), *mas* (conjunție – *Me gusta la carne, mas no la como*) și *más* (adverb – *más café, más agua*), *aun*

³ Regulile de accentuare grafică a limbii spaniole s-au consolidat treptat de-a lungul mai multor secole, atingând în prezent un grad de exhaustivitate și precizie remarcabile. Inițial, scrierea limbii spaniole nu oferea un mijloc sistematic de a reda grafic accentul prozodic al cuvintelor. În manuscrisele medievale nu se întâlneau deloc semne de accent grafic, iar în primele lucrări tipărite după introducerea tiparului în Spania, în 1475, acestea erau extrem de rare. Primele texte spaniole care utilizează semne diacritice pentru a marca silaba accentuată în anumite cuvinte datează din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în pofida faptului că limba era scrisă de câteva sute de ani.

⁴ Acest semn, pe care clasicii îl numeau *apex*, Juan de Valdés, autorul lucrării *Dialogul limbii* (*Diálogo de la lengua*), fundamentală pentru înțelegerea evoluției limbii spaniole – *rayuela*, iar majoritatea pur și simplu *accent*, a fost stabilit de Academia Regală Spaniolă în secolul al XVIII-lea (Pons 2017).

(adverb de cantitate – *Aun cogiendo un taxi, perdió su vuelo a Bucarest.*) și *aún* (adverb de timp – *Se acabó el plato y aún tenía más hambre.*) etc.

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Ambele limbi folosesc alfabetul latin, însă prezintă diferențe distinctive la nivel grafic și fonetic. Spaniola include litera *ñ*, inexistentă în română, iar româna dispune de vocalele *ă*, *â/î* și consoanele *ș* și *ț*, absente în spaniolă. Din punct de vedere vocalic, spaniola are un sistem de cinci foneme, pe care româna îl extinde prin cele două vocale centrale *ă* și *â/î*. Cinci dintre acestea corespund echivalentelor spaniole, având diferențe subtile care modifică timbrul fonetic, iar două sunt considerate „neutre”, centralizate și afone, fiind slab perceptibile, dar funcțional relevante pentru comunicare. Spre deosebire de spaniolă, unde vocalele pot avea variații articulatorii multiple, vocalele românești prezintă o stabilitate relativă a poziției articulatorii.

Ambele limbi utilizează diftongi și hiaturi. În spaniolă, distincția între vocalele tari (*a*, *e*, *o*) și cele slabe (*i*, *u*) este clară, în timp ce în română vocalele *a* și *e* pot funcționa atât ca tari, cât și ca slabe, generând diftongi în grupuri precum *ea* sau *eo*. Unele combinații vocale care formează diftong în spaniolă pot constitui hiaturi în română (*aerian* [a-e-ri-an], *iarnă* [iar-nă]), iar pronunția corectă poate fi determinată doar prin consultarea unui dicționar. De asemenea, româna are un număr mai mare de triftongi (*iei*, *iai*, *eoă*, *eaî*, *eau*, *ieu*, *oai*) și prezintă realizarea afonică a *i*-ului final, care semnalează pluralul substantivelor și formele verbale ale persoanei a doua, evidențiind interdependența dintre fonetică și morfologie (Tamas 2005b: 167), fenomen inexistent în spaniolă.

La nivel consonantic, există diferențe care pot genera dificultăți pentru vorbitorii nativi. Grupurile *c+e/i* se pronunță diferit în spaniolă [θ], în timp ce în română sunt similare cu echivalentele spaniole (*che*, *chi*). De asemenea, grafia *ch* este mai restrânsă în română, pronunțându-se doar [ke, ki]. Româna conține grupuri consonantice inexistente în spaniolă, precum *ctitor*, *cvartal*, *hrănit*, *hram*, *mlăștin*, *bas*, *zbor*, *zbucium*, *zglobiu*, *zburdalnic*, greu de articulat pentru hispanofoni (Fernández, Díaz 2009: 10)

Accentul grafic diferă semnificativ între cele două limbi. Spaniola îl marchează explicit *público* (substantiv/adjectiv), *publico* (verb, prezent indicativ), *publicó* (verb, trecut simplu), în timp ce româna nu folosește semne grafice pentru accent, deși acesta este esențial pentru diferențierea cuvintelor și a formelor verbale: *veselă* (adj.) vs *veselă* (s.), *casă* (locuință) vs *casă* (a scoate din uz), *ochi* (s.) vs *ochi* (v.). În cazuri rare de ambiguitate, se poate folosi accentul grafic ascuțit cum este în cazul cuvântului *copii* (*cópii* vs *copíi*). Această discrepanță favorizează atât apariția așa-numiților *falsos amigos fonéticos*, care se concretizează în scriere similară, pronunție diferită (*alérgia* – *alergia*, *cátedra* – *catēdra*, *comedia* – *comedîa*, *fértil* – *fertiîl*, *inútil* – *inuțiîl*, *terapia* – *terapiă*), cât și a *falsos amigos gráficos*, care se manifestă printr-o scriere incorectă comparativ cu echivalentul românesc (*anfiteatro* – **anfiteatru* vs *amfiteatru*,

ánfora – **anforă* vs *amforă*, *confort* – **confort* vs *comfort*, *movil* – **movil* vs *mobil*, *música* – **musica* vs *muzica*, *triunfo* – **triunf* vs *triumf*) (Fernández, Díaz 2009).

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba spaniolă se caracterizează printr-un sistem gramatical de tip flexionar, în cadrul căruia sensul este transmis prin intermediul relațiilor de concordanță morfologică dintre elementele propoziției. Substantivele și articolele sunt marcate prin gen și număr, aspect fundamental descris în gramaticile normative și descriptive ale limbii spaniole (RAE & ASALE 2009). Articolele hotărâte și nehotărâte stabilesc statutul referențial al grupului nominal, iar adjectivele se acordă cu substantivul în gen și număr, contribuind la coerența morfosintactică a enunțului (Alarcos Llorach 1994).

Conjugarea verbală reprezintă un domeniu central al morfologiei spaniole, întrucât verbele dispun de un sistem complex de flexiune care marchează timpul, aspectul, modul, persoana și numărul. Cele trei modele de conjugare (-ar, -er, -ir) constituie structura de bază a flexiunii regulate, în timp ce verbele neregulate introduc variații considerabile, reflectând dinamica internă a paradigmelor verbale (Hualde *et alii* 2021). Datorită marcatului verbal explicit, subiectul poate fi frecvent omis, trăsătură specifică limbilor *pro-drop* și bine documentată în descrierile lingvistice contemporane (Bosque, Demonte 1999).

Ordinea canonică a constituenților în propoziția spaniolă este SVO, însă gradul ridicat de flexiune permite reorganizări sintactice motivate de necesități pragmatice, precum focalizarea, topicalizarea sau nuanțarea informației (Pena 1999: 4305-4366). În mod obișnuit, adjectivele calificative ocupă poziția post-nominală, iar pronumele de obiect direct și indirect sunt plasate în poziție pre-verbală, fapt care reflectă o structură morfosintactică bine configurată și stabilă în tradiția lingvisticii hispanice.

În ansamblu, limba spaniolă se evidențiază prin interacțiunea sistematică dintre morfologie și sintaxă, interacțiune care permite exprimarea precisă a relațiilor gramaticale și a intențiilor comunicative. Complexitatea flexiunii verbale, stabilitatea acordurilor morfologice și flexibilitatea ordinii constituenților demonstrează eficiența și rafinamentul structural al limbii, oferind vorbitorilor un instrument lingvistic capabil să transmită cu acuratețe nuanțe semantice și pragmatico-discursive.

6.2. Zone de interferență la nivel morfologic

Între limba română și limba spaniolă există atât asemănări, cât și diferențe, aspecte analizate de numeroși autori (Tamas 2005a; Jieanu 2009; Madrona, Pisot 2009; Chireac *et alii* 2011; Leon 2024). În limba spaniolă există doar două genuri gramaticale (masculin și feminin), fapt care generează numeroase diferențe chiar și atunci când anumite substantive sunt recognoscibile în ambele limbi. Astfel, *el problema* (m.) corespunde formei

românești *problemă* (f.), iar *el idioma* (m.) corespunde *idiomului* românesc (n.). Substantivele de origine greacă terminate în *-ma* se conservă adesea cu forme similare în ambele limbi; totuși, în română aparțin de regulă genului feminin, unele situându-se la genul neutru. Exemple relevante includ: *el clima* – *clima*, *el diploma* – *diploma*, *el telegrama* – *telegrama*, *el tema* – *tema*. În schimb, *el fonema* corespunde în română formei *fonem* (n.), iar *el programa* poate corespunde *programei* (f.) sau *programului* (n.). Alte substantive precum *el delta*, *el planeta*, *el pijama*, *el día* devin în mod obișnuit feminine în română. Cuvintele cu grafie asemănătoare, dar cu gen diferit în română și spaniolă, reprezintă așa-numiții *falși prieteni de gen*: *el banco*, *el café*, *el chocolate*, *el color*, *el mar*, *el pan*, *el placer*, *la canción*, *la risa* (Madrona, Pisot 2009: 19). Formarea pluralului în limba română, cu multiple terminații și numeroase excepții, reprezintă o dificultate majoră pentru vorbitorii nativi de spaniolă, obișnuiți cu regulile relativ simple ale pluralului spaniol (-s, -es) (Madrona, Pisot 2009: 20).

Unele dintre cele mai evidente diferențe dintre cele două limbi sunt reprezentate de opoziția între articolul enclitic specific limbii române și articolul proclitic caracteristic limbii spaniole, de absența articolului adjectival (*cel*, *cea*, *cei*, *cele*) și a articolului genitival (*al*, *a*, *ai*, *ale*) din spaniolă, precum și de formarea genitivului în spaniolă prin intermediul prepoziției *de* și a acuzativului prin folosirea prepoziției *a* în cazul persoanelor (Chireac et alii 2011: 271).

Sistemul verbal al celor două limbi prezintă diferențe notabile. Spaniola dispune de trei moduri principale (indicativ, subjonctiv și imperativ), în timp ce româna include și un al patrulea mod, condiționalul-optativ, considerat în spaniolă o formă a indicativului. Pe lângă cele trei forme nepersonale comune (infinitiv, gerunziu, participiu), româna include și supinul, absent în spaniolă. În ceea ce privește sistemul temporal, spaniola are două timpuri simple ale trecutului (imperfectul și indefinitul) și trei timpuri compuse (perfectul, mai-mult-ca-perfectul și anteriorul). Utilizarea imperfectului și a mai-mult-ca-perfectului este, în linii mari, similară în cele două limbi, însă diferențe majore se remarcă în utilizarea perfectului și a indefinitului. În spaniola peninsulară standard, distribuția acestor două timpuri este strict delimitată, în timp ce în română predomină imperfectul și perfectul compus, în special în registrul oral (Madrona, Pisot 2009: 71). Formal, *pretérito perfecto simple* corespunde *perfectului simplu* românesc, dar în spaniolă are o utilizare mult mai frecventă, constituind adesea timpul narativ principal. *Pretérito imperfecto* corespunde *imperfectului* românesc, iar întrebuintările lor sunt aproape identice. În spaniolă, *pretérito pluscuamperfecto* se formează cu imperfectul verbului *haber* + participiul, în timp ce în română mai-mult-ca-perfectul este un timp simplu, format analog *perfectului simplu*, având la bază participiul. *Pretérito anterior* nu are echivalent în limba română.

În ceea ce privește condiționalul, în spaniolă propoziția principală se construiește cu forma condiționalului, iar propoziția subordonată cu imperfectul subjonctivului. Condiționalul perfect corespunde celui din română,

însă se formează cu verbul *haber* + participiul verbului. Subjonctivul, ca mod verbal, prezintă diferențe semnificative între cele două limbi, atât în ceea ce privește numărul timpurilor, cât și morfologia și valorile funcționale. Spaniola dispune de patru timpuri distincte ale subjonctivului (prezent, perfectul compus, imperfect și mai-mult-ca-perfect) și de alte două timpuri (viitorul simplu și viitorul compus), astăzi ieșite din uz, păstrate doar în formule juridice, administrative, ecleziastice sau expresii fixe. Limba română, în schimb, dispune de doar două timpuri ale conjunctivului, iar echivalarea formelor subjonctivului spaniol depinde în mare măsură de context.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Sintaxa limbilor spaniolă și română prezintă două inovații notabile, dezvoltate independent în fiecare dintre cele două idiomuri romanice (Iordan 1965; Posner 1996; Ledgeway 2012). Prima inovație constă în marcarea complementului direct animat printr-o prepoziție plasată între verb și substantiv – fenomen rar în romanitatea estică, absent în italiană sau franceză, dar prezent sporadic în portugheză (Company Company 2006; Torrego 1998): *Espero a Juan*. 'Îl aștept pe Juan.'. A doua particularitate comună este reprezentată de reluarea complementului direct sau indirect prin pronume clitic neaccentuat, indiferent de poziția acestuia față de verb, o structură intens studiată în literatura de specialitate (Suñer 1988; Dobrovie-Sorin 1990; Bosque, Demonte 1999): *Le he visto a Juan*. 'L-am văzut pe Ion.'; *Le di a Juan el libro* 'I-am dat lui Ion cartea'. În 1965, Iorgu Iordan adaugă și o a treia inovație care se produce în ambele limbi. Conform lui, româna și spaniola sunt cele două limbi cele mai predispuse la crearea de verbe noi, atunci când vorbitorul nu dispune, prin vocabularul existent, de mijloace pentru a se exprima. În timp ce noile formații verbale în română se termină, în general, în *-iza* – *a organiza*, *a analiza*, *a centraliza* etc., cele din spaniolă se termină de obicei în *-ar* – *organizar*, *analizar*, *centralizar*. Inovația constă în libertatea pe care o oferă aceste două limbi de a crea cu ușurință verbe care în alte limbi ar fi improbabil să existe (Rodríguez-Rodríguez, Györfi 2018: 203).

Ambele limbi dispun de un număr de verbe care cer complement indirect. În spaniolă, verbele *gustar*, *encantar*, *apetecer*, *doler*, *interesar*, *molestar*, *preocupar* nu se suprapun mereu cu echivalentele românești, acestea din urmă preferând adesea acuzativul (Madrona, Pisot 2009: 107): *A mí me interesaba la literatura rumana*. 'Pe mine mă interesează literatura română.'; *A ella le molesta el humo de cigarrillo*. 'Pe ea o deranjează fumul de țigară.'. Ordinea pronumelor reflexive și a complementelor indirecte diferă și ea: spaniola urmează modelul *se* + CI + verb, în timp ce româna începe cu pronumele de complement indirect (Madrona, Pisot 2009: 104): *Se me rompieron los lentes*. 'Mi s-au spart ochelarii'.

La nivel verbal, spaniola dispune de un inventar extins de perifraze (auxiliar + prepoziție, *que* + infinitiv, gerunziu sau participiu), fenomen analizat în mod sistematic în lingvistica hispanică (Olbertz 1998). În română, aceste

structuri sunt interpretate de regulă prin conjunctiv: *Tengo que estudiar*. ‘Trebuie să studiez.’; *Voy a comer*. ‘O să mănânc.’; *Estoy leyendo un libro*. ‘Citesc o carte.’

Privitor la negație, diferența este majoră: în spaniolă, adverbele (*nunca, jamas, tampoco*) și pronumele negative (*nadie, nada, ninguno*) pot apărea fără marcajul suplimentar *no*, dacă sunt antepuse verbului (RAE & ASALE 2009), în timp ce în română particula verbală *nu* este obligatorie: *Nunca voy al teatro*. ‘Niciodată nu merg la teatru.’, *Él tampoco está de acuerdo*. ‘Nici el nu este de acord.’, *Nada te gusta*. ‘Nimic nu-ți place’.

Sistemul prepozițional românesc este considerabil mai complex decât cel spaniol, prepoziția spaniolă *a* corespunzând în română unui triplet – *la, pe, în* – în funcție de contextul sintactic. În plus, propozițiile circumstanțiale de timp cu referință viitoare se construiesc diferit: spaniola utilizează subjonctivul, iar româna viitorul (RAE & ASALE 2009): *Cuando nos veamos en Madrid, te devolveré el libro*. ‘Când ne vom vedea la Madrid, îți voi înapoia cartea’.

Analiza contrastivă evidențiază o suprapunere structurală importantă între spaniolă și română în ceea ce privește marcarea complementelor, însă diferențele privind subjonctivul, perifrazele verbale, negația și sistemul prepozițional reflectă evoluții autonome ale celor două limbi în cadrul romanității (Posner 1996; Ledgeway 2012).

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Limba spaniolă modernă se conturează pe baza unei serii de elemente constitutive care reflectă istoria sa lingvistică complexă. Baza sa principală este latina, introdusă în timpul procesului de romanizare din secolele III–V î.Hr., care a înlocuit limbile celtice din Peninsula Iberică (Alvar 1997). Din latină derivă două tipuri de lexic: cel patrimonial, provenit din latina vulgară și cultismele, termeni literari din latina clasică, care au pătruns în limbă prin scris fără modificări fonetice (Lapesa 1980). Latina scrisă și vorbită, împreună cu elenismele preluate din cultura greco-latină, constituie nucleul istoric al lexicului spaniol (Menéndez Pidal 1960). La acest nucleu se adaugă germanismele, rare, dar semnificative, provenite din limbile celtice (Penny 2002), și arabismele, care reflectă opt secole de prezență islamică în peninsula, mai ales în domeniul agricol (Alvar 1997). Totodată, galicismul a pătruns în diferite perioade: în Evul Mediu timpuriu, prin contactul cu occitana și franceza, prin intermediul Drumului Sfântului Iacob (*El Camino de Santiago*) și al ordinilor monastice, și, ulterior, în secolele XVIII–XIX, sub influența modei și culturii iluministe (Lapesa 1980). Italienismele s-au răspândit între secolele XIV–XVIII, în special în perioada Renașterii și a prezenței spaniole în Italia, influențând terminologia artistică, literară și militară (*soneto, terceto, fragata, piloto, madrigal etc.*). În schimb, americanismele reprezintă preluarea termenilor din limbile indigene ale Americii, precum *quechua* (Imperiul Inca) și *nahua* (Imperiul Aztec), și cuprind termenii care se referă la floră, faună,

instituțiile și obiceiurile locale (*maíz, hamaca, cacique, patata*) (Lipski 2008). În final, anglicismele se consolidează începând cu secolul al XVIII-lea, ca urmare a expansiunii culturale și tehnologice a Angliei și, ulterior, a Statelor Unite ale Americii, pătrunzând în spaniolă mai ales în vocabularul tehnic, științific și cultural (*túnel, revolver, computadora*), dând naștere fenomenului *spanglish* (Burch 2011). Astfel, analiza componentelor lexicale arată că limba spaniolă este rezultatul unui proces complex de interacțiune între nucleul său patrimonial latin și multiplele influențe externe care i-au îmbogățit vocabularul de-a lungul secolelor (Alvar 1997).

Formarea cuvintelor în limba spaniolă se realizează preponderent prin derivare, compunere și, într-o măsură mai redusă, conversie. Afixele, în special sufixele, sunt extrem de productive. Spaniola structurează lexicul în câmpuri semantice caracterizate prin relații puternice de sinonimie, antonimie și polisemie. Vocabularul de bază se distinge prin frecvență și stabilitate, în timp ce vocabularul specializat se remarcă prin precizie terminologică și o frecvență redusă (Lapesa 1980).

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Spaniola și româna, ca limbi romanice derivate din latina vulgară, prezintă un grad ridicat de similitudine lexicală, aproximativ 70% din vocabularul de bază având origine latină comună. Această proximitate lingvistică generează însă și fenomene de interferență lexicală, care influențează procesele de achiziție, traducere și comunicare interculturală. Contactul lingvistic între spaniolă și română s-a intensificat considerabil în ultimele decenii, mai ales după anul 2000, ca urmare a fluxurilor migratorii către Spania. Împrumuturile recente sunt în special directe, neadaptate, provenind din spaniolă, din limbile amerindiene sau din alte limbi, uneori prin intermediari precum franceza, engleza sau italiana. Lexemele integrate aparțin domeniilor alimentației, artei, politicii și sportului, îmbogățind atât vocabularul popular, cât și pe cel cult al limbii române (Nica 2018).

Cea mai vizibilă sursă de interferență lexicală o constituie *falșii prieteni*. Acești termeni prezintă o formă asemănătoare, dar au dezvoltat semnificații diferite ca urmare a evoluției semantice independente (Chamizo Domínguez, Nerlich 2002; Chamizo Domínguez 2007). Conform studiului realizat de Moraru (2021), s-ar identifica peste două sute de astfel de termeni. Se disting *prieteni totali* (de exemplu, sp. *amar*, v. tr. – rom. *amar*, adj.; sp. *discutir*, v. intr. ‘a se certa’ – rom. *a discuta*, v. intr./tr.) și *parțiali* (sp. *anuncio*, s. m. – rom. *anunț*, s. n.; sp. *bodega*, s. f. – rom. *bodegă*) (Sava 2009: 42-43), precum și *falși prieteni fonetici* (*celula* ‘celulă’, *diplomacia* ‘diplomația’) sau *grafici* (*anfitrión* ‘amfitrion’, *lingüística* ‘lingvistică’) (Fernández, Díaz 2009: 13). Aceste structuri lexicale problematice constituie adesea punctul de plecare pentru dificultățile întâlnite la nivelul unităților frazeologice, unde interferențele semantice și pragmatice se manifestă mai subtil, dar cu efecte semnificative asupra înțelegerii și traducerii.

O analiză comparativă a unităților frazeologice între cele două limbi relevă mai multe planuri de corespondență – lexical, semantic, morfosintactic și pragmatic – și grade diferite de corespondent: total, parțial sau absent (Teodorovici, Pisot 2005). În cazul corespondențelor lexicale totale se întâlnesc construcții identice din punct de vedere lexical, dar cu diferențe semantice sau pragmatice. De exemplu, expresia română *a-i cădea/a-i pica bine* poate avea două sensuri diferite: pe de o parte, ‘a-i plăcea ceva’ (când ceva îți face plăcere), iar pe de altă parte, ‘a-i fi util cuiva’ sau ‘a-i aduce satisfacție’. În schimb, construcția spaniolă aparent similară *caerse bien/mal a alguien* are un sens diferit, anume ‘a simți simpatie/antipatie pentru cineva’ (când o persoană îți este simpatică sau antipatică). Alte construcții sunt lexicologic similare, cu unul sau două elemente diferite, dar fără a afecta identitatea semantică sau pragmatică: *poner el carro delante de las mulas* (‘catârilor’) ‘a pune carul înaintea boilor’ sau *fumar como un carretero* (‘căruțaș’) ‘a fuma ca un turc’. Există și construcții fără corespondență lexicală directă, dar care exprimă concepte asemănătoare prin structuri complet diferite: *meterse en un berenjenal* ‘a o pune de mămăligă’ sau *volver sobre sus pasos* ‘a face cale întoarsă’.

O categorie deosebit de complexă este cea a corespondenței semantice parțiale, deoarece multe unități frazeologice spaniole corespund doar unei părți a definiției românești sau unei nuanțe de sens care nu poate fi specificată explicit (*a intra/a se arunca în foc pentru cineva* ‘dejarse la vida’), sau exprimă un dublu sens, dintre care doar unul are echivalent în spaniolă (*a-și veni în fire* – *a) se trezi dintr-un leșin* ‘*volverse en sí*’; *b) a se întrema, se repune pe picioare* nu are un echivalent). Provocatoare sunt și unitățile cu puternică culoare locală: expresiile cu amprentă turcească în română, precum *a se bate turcii la gura cuiva* (‘hablar a borbotones/comerse las palabras’); *cum e turcul, și pistolul* (‘ser de la misma camada’), sau cele cu referință geografică – *a curge multă apă pe Dâmbovița* (‘correrá mucha agua bajo el puente’). Analog, în spaniolă se întâlnesc expresii precum *prometer el oro y el moro* (‘a făgădui marea cu sarea/luna de pe cer’) sau *costar algo el oro y el moro* (‘a fi foarte scump’).

În concluzie, interferențele lexicale și frazeologice dintre spaniolă și română reflectă atât proximitatea istorică și lingvistică dintre cele două limbi, cât și evoluțiile semantice și culturale independente. Analiza comparativă evidențiază necesitatea unei atenții sporite în procesul de învățare și traducere, precum și importanța contextului cultural în interpretarea corectă a unităților lexicale și frazeologice.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

În studiul interacțiunilor umane, salutul constituie un element fundamental al bunelor maniere, reprezentând atât un semn de respect, cât și un indicator al normelor culturale (García, 2018). În limba spaniolă, cel mai frecvent salut este *¡Hola!*, utilizabil în orice moment al zilei. Cu toate acestea,

pentru a exprima un grad mai ridicat de curtoazie, se preferă formule precum *¡Buenos días!*, *¡Buenas tardes!* și *¡Buenas noches!*, al căror scop nu este doar informativ, ci și social și afectiv (RAE & ASALE 2005). În interacțiunile cotidiene, spaniolii completează salutul cu întrebări despre starea interlocutorului, folosind expresii precum *¿Cómo estás?*, *¿Qué tal?* sau *¿Cómo te va?*, care facilitează stabilirea unei conexiuni sociale și a unei atmosfere de apropiere.

Despărțirea, la fel de importantă ca salutul, reflectă respectul și considerația față de interlocutor. Formulele uzuale includ *¡Adiós!*, *¡Hasta luego!*, *¡Hasta pronto!* și *¡Hasta mañana!*. În contexte mai formale sau pentru a exprima urări afectuoase, se utilizează structuri de tipul *Que* + subjonctiv, cum ar fi *¡Que descanses!* sau *¡Que pases un buen fin de semana!*. Aceste formule, pe lângă valoarea lor lingvistică, transmit și un mesaj de grijă și atenție față de celălalt.

Exprimarea recunoștinței este un alt aspect esențial al bunelor maniere. Cuvântul *¡Gracias!* servește ca punct de plecare, iar variantele sale *¡Muchas gracias!*, *¡Muchísimas gracias!*, *¡Mil gracias!* sau *¡Gracias de todo corazón!* permit nuanțarea mesajului în funcție de context și gradul de apreciere. Verbul *agradecer* oferă o expresie mai elaborată și formală: *Agradezco tu ayuda.* sau *Te estoy muy agradecido/a.* În scris, mai ales în corespondența formală, formule precum *Le agradezco de antemano su ayuda.* sau *Mi más sincero agradecimiento.* permit exprimarea recunoștinței într-o manieră protocolară.

Felicitările și exprimarea condoleanțelor reprezintă alte domenii în care limbajul spaniol manifestă subtilitate culturală. Pentru evenimente fericite se folosesc expresii precum *¡Felicidades!*, *¡Enhorabuena!* sau *¡Bravo!*, în timp ce pentru situații triste se recurge la formule precum *Lo siento mucho*, *Mi más sentido pésame* sau *Lamento mucho tu pérdida.* Aceste expresii, deși scurte, transmit solidaritate și empatie, evidențiind importanța comunicării afective în interacțiunile sociale (Torres 2017: 467–489).

Cuvintele-cheie *¡Por favor!* și *¡Gracias!* reprezintă pilonii curtoaziei, folosindu-se în cereri, solicitări și mulțumiri, însă nivelul de formalitate scade în relațiile apropiate, precum cele de familie sau cu prietenii apropiați. Totodată, condiționalul lingvistic (*podrías* + infinitiv) permite formularea cererilor într-o manieră respectuoasă, iar expresiile *querría* + infinitiv/subjonctiv sau *Yo que tú/Yo en tu lugar* + condițional facilitează exprimarea dorințelor și sfaturilor fără a crea presiune asupra interlocutorului. Imperativul dublu, prezent în expresii precum *¡Pasa, pasa!* sau *¡Siéntate, siéntate!*, transformă un ordin direct într-o invitație cordială, subliniind subtilitatea comunicativă specifică culturii spaniole (López, Martínez 2020).

Alegerea între *tú*⁵ și *usted/ustedes* depinde de nivelul de familiaritate. *Usted/Ustedes* (echivalentul lui *dumneavoastră*, verbul se folosește la persoana a

⁵ *Tú*, moștenit din latină, s-a folosit în toate situațiile până în secolul al III-lea, când apare forma *vos* (Reinheimer Rîpeanu 2001) pentru situații formale și pentru a se adresa persoanelor importante. Această împărțire (*tú* informal/*vos* formal) a durat până în secolul al XVI-lea. Folosirea constantă a lui *vos* a făcut ca acesta să-și piardă treptat caracterul de curtoazie și să nu

III-a sg./pl.) se utilizează pentru persoane necunoscute sau mai în vârstă, în timp ce tuțiala devine obișnuită odată cu creșterea familiarității (RAE & ASALE 2005).

Valoarea tăcerii și utilizarea cuvintelor de umplutură (*Pues eso...*, *Vale...*) reflectă adaptarea comunicativă la fluxul conversațional. Spaniolii caută să evite pauzele lungi, menținând astfel o interacțiune fluentă și prietenoasă. În situații în care informația exactă lipsește, recurg la viitorul de probabilitate (*serán las cinco más o menos*), demonstrând disponibilitate și implicare, chiar fără certitudinea absolută a răspunsului.

În concluzie, politețea în limba spaniolă reprezintă un ansamblu complex de instrumente lingvistice și comportamentale, incluzând saluturi, mulțumiri, felicitări, formule de curtoazie, imperativ dublu, expresii condiționale și zâmbete. Stăpânirea acestor elemente facilitează interacțiunile sociale și contribuie la consolidarea relațiilor interpersonale, academice și profesionale, demonstrând că limba este, în esență, un vehicul al respectului și al empatiei.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

În ultimele decenii ale secolului al XX-lea și, într-o manieră mult mai accentuată, în secolul al XXI-lea, se constată o utilizare din ce în ce mai frecventă a pronumelui *tú* în detrimentul formei *usted* în spaniola europeană (Fidalgo Enríquez 2020: 256), tendință care se manifestă, într-o anumită măsură, și în limba română (Pleșu 2006). Această evoluție a generat numeroase critici din partea unor scriitori și lingviști, Academia Regală Spaniolă însăși, în *Nueva gramática de la lengua española* (RAE & ASALE 2009), considerând incorectă utilizarea tuțielii în adresarea către anumiți interlocutori, precum un vânzător, un chelner, un pacient de o anumită vârstă, un client adult necunoscut sau un profesor, în absența unui acord explicit din partea acestuia.

Într-o analiză comparativă a curtoaziei în română și spaniolă, Dumitrescu (1976) afirmă că, asemenea spaniolei, româna dispune de un pronume de familiaritate; totuși, spre deosebire de spaniolă, utilizarea acestuia este mai restrânsă. Autoarea explică această diferență prin faptul că, în română, „politețea are două grade, fiind exprimată, prin urmare, prin pronume diferite și opuse, întrucât unul exprimă politețea simplă (*dumneata*), iar celălalt politețea intensă (*dumneavoastră*)” (Dumitrescu 1976: 82). Schema de mai jos ilustrează opozițiile existente în sistemul formelor de adresare din cele două limbi, conform cercetătoarei:

- *tú* (sp.): [–reverență], [+familiaritate], [+accentuare];
- *tu* (rom.): [–reverență], [+familiaritate], [–accentuare];
- *usted*: [+reverență], [–familiaritate], [–accentuare];

mai fie la fel de exclusiv ca la început. În secolul al XVII-lea, *vos* și *tú* ajung să fie echivalente. Pentru a exprima curtoazia au apărut alte forme, cum ar fi *vuestra merced*, *vuestra señoría* sau *vuestra excelencia*. Dintre acestea, *vuestra merced* a avut succes, uzul său continuu reducându-se la forma *usted*. Formula *vos* a dispărut din Spania, dar continuă să fie utilizată în unele țări din America Latină.

- *dumneata*: [-reverență], [+familiaritate], [-accentuare];
- *dumneavoastră*: [+reverență], [-familiaritate], [-accentuare];
- *el señor/su señoría*: [+reverență], [+familiaritate], [+accentuare];
- *domnul/domnia voastră*: [+reverență], [-familiaritate], [+accentuare].

Dincolo de perspectiva comparativ-lingvistică, este relevantă o reflecție asupra modului de sistematizare a trăsăturii de politețe propus în această schemă. Pentru Dumitrescu (1976), diferența dintre adresarea de familiaritate (*tú*) și cea de politețe (*usted*) rezidă în distribuția distinctă a semelor [reverență] și [familiaritate]. Astfel, manifestarea politeții presupune atât exprimarea reverenței, cât și absența familiarității față de interlocutor. În plus, în cadrul politeții se poate distinge între un grad neutru, exprimat prin *usted*, și un grad emfatic, realizat prin sintagme nominale mai mult sau mai puțin fosilizate, specifice atât spaniolei, cât și românei. Autoarea observă că, din cauza lipsei de simetrie dintre cele două sisteme, vorbitorii de spaniolă care învață româna comit frecvent eroarea de a recurge la tutuială cu o ușurință excesivă (Blas Arroyo 1994).

De asemenea, spaniola utilizează frecvent formule afective sau diminutive (*cariño, guapa, chico*), chiar între interlocutori care nu au o relație de intimitate. Transferul acestui obicei în română poate produce efecte pragmatice nedorite, deoarece echivalentele românești (*dragă, scumpule*) sunt mai puternic asociate cu relații apropiate și pot fi percepute ca nepotrivite sau excesiv de intime.

Interferențele pragmatice dintre spaniolă și română nu țin atât de structura gramaticală, cât de normele socioculturale ale interacțiunii. Chiar dacă există similitudini datorate originii romanice comune, diferențele în gestionarea politeții, a distanței sociale și a actelor de vorbire pot avea un impact semnificativ asupra comunicării interculturale.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii spaniole L1 cu limba română L2

Din perspectivă contrastivă, limbile spaniolă și română prezintă diferențe atât la nivel fonetic, cât și morfologic, diferențe care explică, în mare măsură, dificultățile întâmpinate de vorbitorii hispanofoni în procesul de învățare a limbii române. Deși ambele limbi aparțin familiei limbilor romanice, evoluția lor istorică divergentă a condus la configurări fonologice și morfosintactice distincte.

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	▪ dificultăți în producerea și discriminarea vocalelor centrale închise <i>â</i> [ɨ] și <i>î</i> [i] (inexistente ca opoziție distinctivă în limba spaniolă); ▪ articularea incorectă a consoanei africată surde <i>ț</i> [ts] și a consoanei fricative postalveolare surde <i>ș</i> [ʃ]; ▪ confuzia între varianta vibrantă alveolară [r] și realizările retroflexe [ɽ] sau uvulare [ʁ] specifice unor varietăți ale limbii spaniole; ▪ dificultăți în producerea alternanțelor fonetice vocalice și consonantice din flexiunea verbală (<i>a merge – merg, a putea – pot, a face – fac</i>);

Nivel	Zone de interferență
Morfologic	▪ dificultăți în formarea pluralului prin alternanțe vocalice și consonantice (<i>casă – case, ochi – ochi, om – oameni</i>); ▪ confuzie în aplicarea regulilor de plural datorită lipsei predictibilității (spre deosebire de sistemul regulat spaniol -s/-es); ▪ dificultăți legate de acordul în gen și număr al substantivelor cu articolul hotărât enclitic; ▪ suprapunerea multiplelor alternanțe fonetice în cadrul aceleiași forme verbale (<i>a face: fac, faci, face, facem vs hacer: hago, haces, hace, hacemos</i> – în spaniolă doar o alternanță la persoana I); ▪ confuzie între perfectul compus și imperfectul (datorită diferențelor de utilizare pragmatică între cele două limbi); ▪ dificultăți în formarea și utilizarea mai-mult-ca-perfectului românesc; ▪ confuzie între conjunctivul prezent și viitor (forme inexistente sau diferit utilizate în spaniolă);
Sintactic	▪ tendința de intercalare a adverbilor de frecvență între auxiliar și verb (calchiere din spaniolă: <i>*am mereu făcut</i> în loc de <i>mereu am făcut</i> sau <i>am făcut mereu</i>); ▪ dificultăți în utilizarea corectă a construcțiilor cu genitiv și dativ; ▪ omiterea pronumelui subiect acolo unde româna îl cere explicit (datorită caracterului <i>pro-drop</i> al limbii spaniole);
Lexical	▪ frecvența „falșilor prieteni” care generează erori semantice (<i>alergia – alergía</i> cu accent diferit și sens similar; <i>embarazada – *îmbarașată</i> în loc de <i>însărcinată</i>); ▪ dificultăți legate de lexicul de origine slavă, turcă și greacă, lipsit de transparență etimologică pentru vorbitorii de spaniolă; ▪ utilizarea incorectă a colocațiilor și expresiilor idiomatice prin calchiere din spaniolă; ▪ dificultăți în înțelegerea și utilizarea expresiilor cu amprentă locală (de exemplu, <i>a curge multă apă pe Dâmbovița</i>);
Pragmatic	▪ confuzie în sistemul de adresare: utilizarea incorectă a formelor de politețe <i>dumneavoastră</i> (sg. și pl.) față de sistemul spaniol <i>tú/usted/ustedes</i>; ▪ dificultăți în aplicarea formelor de politețe atenuată sau intermediară specifice limbii române (<i>dumneata, mata, dânsul/dânsa</i>”), fără corespondențe directe în spaniolă; ▪ utilizarea inadecvată a saluturilor (<i>Bună! vs Bună ziua! vs Bună dimineața!</i>) în funcție de context și de gradul de formalitate; ▪ transferul strategiilor de politețe din spaniolă care nu sunt adecvate în contextul românesc.

Bazându-se pe analiza contrastivă dintre limbile spaniolă și română și pe identificarea principalelor zone de interferență, următoarele recomandări metodologice pot fi luate în considerare pentru optimizarea procesului de predare-învățare a limbii române ca limbă secundară pentru vorbitorii hispanofoni. Aceste recomandări combină metoda directă cu metoda

contrastivă și acordă o atenție sporită aspectelor fonetice și morfologice, identificate drept principalele surse de dificultate.

Pentru nivelul fonologic, se pot avea în vedere abordări precum introducerea explicită a opoziției distinctive inexistente în spaniolă prin exerciții de discriminare auditivă (perechi minime: *râu – rai, mâine – mai, pâine – pai*), utilizarea metodei fonetice articulatorii prin explicarea poziției limbii și a configurației buzelor pentru producerea sunetului [i], exerciții de repetare și imitare folosind înregistrări audio de vorbitori nativi, precum și integrarea exercițiilor de pronunție în contexte comunicative semnificative, nu izolat, compararea contrastivă cu sunetele spaniole /tʃ/ și /s/ pentru a evidenția diferențele articulatorii, exerciții de pronunție cu perechi minime: *tară – țară*, utilizarea tehnicilor de conștientizare fonetică prin vizualizare (diagrame ale aparatului fonator și activități ludice de discriminare auditivă și producere orală. De asemenea, este recomandată introducerea graduală a verbelor cu alternanțe, începând cu cele mai frecvente (*a face, a merge, a putea, a vrea*), utilizarea tabelelor comparative care evidențiază modificările fonetice în paradigmă, exerciții de completare și transformare care consolidează asimilarea alternanțelor, crearea de contexte comunicative autentice care necesită utilizarea formelor cu alternanțe, însă trebuie evitată supraîncărcarea cognitivă, neintroducându-se simultan mai multe verbe cu alternanțe multiple.

În ceea ce privește nivelul morfologic, o abordare practică constă în sistematizarea categoriilor de plural prin prezentarea regulilor de bază însoțită de excepții frecvente, crearea de liste de substantive grupate după tipul de alternanță (vocalică, consonantică, mixtă), accentuarea exercițiilor contextualizate care combină formarea pluralului cu alte aspecte gramaticale (acordul adjectivului, pronumele), utilizarea metodei inductive prin care studenții descoperă singuri regulile pornind de la exemple și consolidarea prin activități de producere orală și scrisă care impun utilizarea naturală a pluralului. Pentru flexiunea verbală, se poate opta pentru o abordare sistematică și progresivă, prin prezentarea verbelor regulate înainte de cele neregulate, evidențierea contrastivă a diferențelor față de sistemul verbal spaniol (rădăcină stabilă vs alternanțe multiple), utilizarea codificării prin culori pentru vizualizarea alternanțelor în paradigme verbale, exerciții de conjugare repetitivă pentru automatizarea formelor, integrarea verbelor cu alternanțe în dialoguri și situații comunicative autentice și crearea de fișe de lucru personalizate care prezintă comparativ verbul în spaniolă și română. Timpurile și modurile verbale pot fi explicate pornind de la diferențele pragmatice în utilizarea perfectului compus vs imperfect prin exemple contrastive, exerciții de traducere comentată pentru conștientizarea diferențelor de utilizare, activități de producere care impun alegerea corectă a timpului verbal în context, prezentarea explicită a conjunctivului prezent și viitor cu accent pe situațiile de utilizare și consolidarea prin exerciții de transformare (indicativ → conjunctiv) și completare.

Pentru nivelul sintactic, se poate face o comparare contrastivă a ordinii adverbilor de frecvență în spaniolă și română, apoi se pot include exerciții de corectare a erorilor tipice (identificarea și reformularea construcțiilor calchiate), activități de reconstrucție a propoziției cu ordinea corectă a elementelor, o prezentare explicită a regulilor de plasare a cliticelor în română (*proclise* vs *enclise*), exerciții de transformare și substituție pentru automatizarea poziției corecte, utilizarea schemelor vizuale care arată poziția cliticelor în diferite contexte sintactice, explicarea diferențelor între caracterul *pro-drop* al spaniolei și necesitatea pronumelui explicit în anumite contexte în română, exerciții de completare care cer inserarea pronumelui subiect acolo unde este necesar, și o conștientizare a contextelor în care pronumele subiect este obligatoriu (clarificare, contrast, emfază).

Referitor la nivelul lexical, situația „falșilor prieteni” necesită o primă clarificare prin crearea de liste sistematice cu cei mai frecvenți, urmate de exerciții de sensibilizare prin contexte care evidențiază diferențele semantice, activități de traducere și retroversiune pentru consolidare și utilizarea tehnicilor mnemonice pentru memorarea sensurilor corecte. Apoi, pentru lexicul de origine non-romanică, se poate introduce treptat lexic de origine slavă, turcă și greacă, prioritizând termenii de înaltă frecvență, prin oferirea de contexte bogate care facilitează înțelegerea și asimilarea acestor cuvinte, explicarea etimologică atunci când aceasta ajută la memorarea și integrarea lexicului nou în activități comunicative relevante. Colocațiile și expresiile idiomatice pot fi prezentate în contexte autentice (nu izolat), cu evitarea traducerii literale și evidențierea diferențelor față de spaniolă, încurajarea utilizării dicționarilor de colocații și expresii idiomatice și crearea de activități care implică înțelegerea și producerea expresiilor cu amprentă locală.

Nu în ultimul rând, la nivel pragmatic, sistemul de adresare și formele de politețe poate avea în vedere prezentarea explicită și comparativă a sistemului de adresare în română (*tu, dumneata, dumneavoastră*) vs spaniolă (*tú, usted, ustedes*), explicarea regulilor de acord verbal pentru dumneavoastră (persoana a doua plural pentru ambele numere), exerciții de *role-play* în diferite contexte de formalitate pentru practicarea formelor adecvate, sensibilizarea față de nuanțele de politețe atenuată (*dumneata, mata*) și utilizarea lor adecvată, precum și activități de analiză a dialogurilor autentice pentru identificarea formelor de adresare. De asemenea, se pot prezenta contextele adecvate pentru *Bună!, Bună dimineața!, Bună ziua!, Bună seara!, Ne vedem!* pentru sistemul spaniol (*¡Hola!, ¡Buenos días!, ¡Buenas tardes!, ¡Buenas noches!*), prin exerciții de asociere salut-context și activități de simulare pentru practicarea salutarilor în situații diverse (formale, informale, profesionale).

Predarea limbii române ca L2 pentru vorbitorii de limbă spaniolă necesită o abordare didactică specifică care ține cont de particularitățile contrastive ale celor două sisteme lingvistice. Principalele zone de interferență se situează la nivelul fonologic (vocale centrale închise, alternanțe fonetice) și morfologic

(formarea pluralului, flexiunea verbală cu alternanțe multiple), aspecte care necesită o atenție sporită și o practică intensivă.

Combinarea metodei directe cu metoda contrastivă permite atât conștientizarea diferențelor structurale, cât și dezvoltarea competenței comunicative prin utilizare contextualizată. Succesul procesului didactic depinde de sistematizarea progresivă a conținuturilor, de diversificarea exercițiilor și de adaptarea constantă la nevoile cursanților hispanofoni.

10. Aspecte sociolingvistice

Limba spaniolă este percepută de către vorbitorii săi ca un element fundamental al identității culturale, beneficiind de un prestigiu simbolic ridicat și de o proiecție internațională considerabilă. Această reprezentare pozitivă este susținută de numărul mare de utilizatori ai limbii, precum și de rolul său central în domenii precum cultura, comerțul și comunicarea la nivel global (Instituto Cervantes 2024). În acest context, atitudinile lingvistice ale vorbitorilor de spaniolă sunt influențate de statutul dominant al limbii materne în spațiul internațional.

În raport cu limba română, vorbitorii de spaniolă manifestă, în general, o percepție de proximitate tipologică, determinată de apartenența acestora la familia limbilor romanice. Această apropiere este vizibilă mai ales la nivel lexical și morfosintactic. Cu toate acestea, particularitățile evoluției istorice a limbii române, precum și influențele slave semnificative, contribuie la configurarea unei percepții de alteritate lingvistică și culturală. Această reprezentare ambivalentă, caracterizată de convergență structurală și diferențiere culturală, generează, în ansamblu, atitudini preponderent favorabile, deși adesea marcate de un nivel scăzut de familiaritate directă cu limba română.

Învățarea limbii române ca limbă străină se realizează preponderent în contexte instituționale, în special universitare, și este susținută de un set divers de motivații. Conform literaturii de specialitate, se poate distinge între motivația instrumentală, asociată mobilității academice, oportunităților profesionale și activităților de traducere, și motivația integrativă sau culturală, legată de interesul pentru cultura română, relațiile interpersonale sau dimensiunea identitară (Gardner 1985). Aceste tipuri de motivație contribuie în mod diferențiat la procesul de achiziție a limbii.

Profilul cursantului universitar de limbă română include, cu precădere, studenți din domenii precum filologie, traducere și interpretare, relații internaționale, precum și participanți la programe de mobilitate academică, cum ar fi Erasmus. De asemenea, un segment distinct este reprezentat de vorbitorii de patrimoniu lingvistic, care urmăresc recuperarea sau consolidarea competenței în limba română. În aceste contexte, româna este percepută ca o limbă de specializare, cu o valoare academică și culturală specifică.

Analiza fenomenelor de bilingvism și diglosie constituie un cadru teoretic esențial pentru interpretarea atitudinilor lingvistice. În cazul Spaniei, situațiile de

co-oficialitate lingvistică (spaniolă-catalană, spaniolă-galiciană, spaniolă-bască) au condus la dezvoltarea unor modele complexe de bilingvism societal, frecvent descrise în termeni de diglosie funcțională, în care limbile sunt distribuite în funcție de domeniile de utilizare și de valorile simbolice asociate (Baker 2011).

În concluzie, percepțiile lingvistice, motivațiile pentru învățarea limbilor și dinamica bilingvismului se află într-o relație de interdependență. Relația dintre limba spaniolă și limba română ilustrează modul în care proximitatea tipologică facilitează procesul de învățare și influențează atitudinile vorbitorilor. În mediul universitar, limba română se afirmă ca un obiect de interes academic și cultural, a cărui studiere este favorizată de mobilitatea internațională și de diversitatea contextelor de contact lingvistic.

Bibliografie

- Alarcos Llorach 1961: Emilio Alarcos Llorach, *Fonología española* (4th ed.), Editorial Gredos, Madrid, 1961.
- Alarcos Llorach 1994: Emilio Alarcos Llorach, *Gramática de la lengua española*, Espasa Calpe, Madrid, 1994.
- Alvar 1997: Manuel Alvar, *Historia de la lengua española*, Editorial Gredos, Madrid, 1997.
- Baker 2011: Colin Baker, *Foundations of bilingual education and bilingualism* (5th ed.), Multilingual Matters, Bristol, 2011.
- Baselang 2025: ***Baselang, *21 Spanish speaking countries: From largest to smallest*, 3 februarie 2025, disponibil pe: <https://baselang.com/blog/travel/spanish-speaking-countries/> [accesat la 12.12.2025].
- Blas Arroyo 1994: José Luis Blas Arroyo, *Los pronombres de tratamiento y la cortesía*, în „Revista de Filología de la Universidad de La Laguna”, nr. 13/1994, p. 7-35.
- Bosque, Demonte 1999: Ignacio Bosque, Violeta Demonte (ed.), *Gramática descriptiva de la lengua española* (3 vols.), Espasa, Madrid, 1999.
- Burch 2011: Richard Burch, *The Structure of Spanish Lexicon*, Routledge, London/New York, 2011.
- Chireac et alii 2011: Silvia-Maria Chireac, Elisabet Serrat, Ángel Huguet, Transferencia en la adquisición de segundas lenguas: *Un estudio con alumnado rumano en un contexto bilingüe*, în „Revista de Psicodidáctica”, vol. 16, nr. 2/2011, p. 267-289.
- Dobrovie-Sorin 1990: Carmen Dobrovie-Sorin, *Clitic Doubling, Wh-Movement, and Quantification in Romanian*, în „Linguistic Inquiry”, vol. 21, nr. 3/1990, p. 351-397.
- Dumitrescu 1976: Domnița Dumitrescu, *Notas comparativas sobre el tratamiento en español y rumano*, în „Etudes Romanes”, nr. 1/1976, p. 81-86.
- Fernández, Díaz 2009: Ana María Fernández, Rosa Peña Díaz, *Diferencias de usos gramaticales entre el español y el rumano*, în „Interlingüística”, nr. 18/2009, p. 387-396.
- Fidalgo Enríquez 2020: Francisco Javier Fidalgo Enríquez, *Apología del usted: Reflexiones en torno al empleo de las formas de tratamiento por lusohablantes de español como segunda lengua o lengua extranjera*, în ASALE (ed.), *Actas del XXX Congreso Internacional ASELE*, Centro Virtual Cervantes, 2020, p. 153-162, disponibil pe: https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/asele/pdf/30/30_0014.pdf [accesat la 13.12.2025].
- García 2018: Pedro García, *Comunicación interpersonal y normas sociales*, Editorial Ariel, Barcelona, 2018.

- Gardner 1985: Robert C. Gardner, *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*, Edward Arnold, London, 1985.
- Hualde *et alii* 2021: José Ignacio Hualde, Antxon Olarrea, Anna María Escobar, *Introducción a la lingüística hispánica* (3rd ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 2021.
- Huguet Pàmies, Zerón 2016: Àngel Huguet Pàmies, José Luis Zerón, *El legado de un pionero: Joaquín Garrigós y la literatura rumana en español*, în „Çédille: Revista de Estudios Franceses”, nr. 12/2016, p. 191-209.
- Instituto Cervantes 2024: ***Instituto Cervantes, *El español en el mundo: Anuario del Instituto Cervantes 2024*, 2024, disponibil pe: https://cvc.cervantes.es/lengua/anuario/anuario_24/ [accesat la 03.12.2025].
- Iordan 1965: Iorgu Iordan, *Paralelos lingüísticos rumano-españoles*, în *Actas del II Congreso de la Asociación Internacional de Hispanistas*, Centro Virtual Cervantes, Nijmegen, 1965, p. 13-20.
- Jieanu 2009: Ioana Jieanu, *Interferențe lingvistice româno-spaniole: Context, contextual, contextualitate*, în *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Secțiunea Lingvistică, Editura Academiei Române, București, 2009, p. 195-207, disponibil pe: https://philippide.ro/Arhiva/Volume/distorsionari_2008/2009_25_JIEANU.pdf [accesat la 10.12.2025].
- Lapesa 1980: Rafael Lapesa, *Historia de la lengua española* (9th ed.), Editorial Gredos, Madrid, 1980.
- Ledgeway 2012: Adam Ledgeway, *From Latin to Romance: Morphosyntactic Typology and Change*, Oxford University Press, Oxford, 2012.
- Leon 2024: Nicoleta Leon, *Español y rumano: Un estudio contrastivo. Comparación lingüística del español y el rumano desde la historia a la práctica comunicativa*, Independently published, 2024.
- Lipski 2008: John M. Lipski, *Varieties of Spanish in the United States*, Georgetown University Press, Washington D.C., 2008.
- Lloyd 2003: Paul Lloyd, *The Cambridge History of the Spanish Language*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- López, Martínez 2020: Javier López, Laura Martínez, *Pragmática del español: Imperativos y cortesía*, Editorial Universidad de Sevilla, Sevilla, 2020.
- Martínez Celdrán, Fernández Planas 2007: Eugenio Martínez Celdrán, Ana María Fernández Planas, *Manual de fonética española: Articulaciones y sonidos del español*, Editorial Ariel, Barcelona, 2007.
- Matias, Monhaler 2017: Aline Ferreira Matias Miranda, Elaine Mara Monhaler, *La diversidad lingüística del español en el mundo contemporáneo: propuestas de actividades didácticas*, în *Actas del III Congreso Internacional SICELE: Investigación e innovación en ELE. Evaluación y variedad lingüística del español*, Centro Virtual Cervantes, 2017, disponibil pe: https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/sicele/sicele03/006_matiasmonheler.htm [accesat la 30.11.2025].
- Menéndez Pidal 1960: Ramón Menéndez Pidal, *Orígenes del español* (6th ed.), Espasa-Calpe, Madrid, 1960.
- Moraru 2021: Sorin Vasile Moraru, *Falsos amigos en rumano y español en titulares de la prensa rumana en línea de España*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philologia”, vol. 66, nr. 4/2021, p. 75-89.

- Moreno Fernández 2014: Francisco Moreno Fernández, *La lengua española en su geografía: Manual de dialectología hispánica*, Arco/Libros, Madrid, 2014.
- Navarro Tomás 1970: Tomás Navarro Tomás, *Manual de pronunciación española* (14th ed.), CSIC, Madrid, 1970.
- Nebrija 2023: Antonio de Nebrija, *Gramática sobre la lengua castellana/Gramatica limbii castilienne. Scrieri filologice și exegeză biblică*, Editura Humanitas, București, 2023.
- Nica 2018: Ion Nica, *Notas sobre los elementos léxicos hispánicos de fecha reciente en rumano*, în „Káñina: Revista de Artes y Letras de la Universidad de Costa Rica”, vol. 42, nr. 3/2018, p. 39-58.
- Pena 1999: Manuel Pena, *La morfología*, în Ignacio Bosque, Violeta Demonte (ed.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 3, Espasa, Madrid, 1999, p. 4305-4366.
- Peñalver Castillo 1991: Manuel Peñalver Castillo, *Nebrija: de la gramática de ayer a la gramática de hoy*, în „Cauce: Revista Internacional de Filología, Comunicación y sus Didácticas”, nr. 14-15/1991, p. 221-232, disponibil pe: https://cvc.cervantes.es/literatura/cauce/pdf/cauce14-15/cauce14-15_14.pdf [accesat la 28.11.2025].
- Penny 2002: Ralph Penny, *A History of the Spanish Language* (2nd ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- Pleșu 2006: Andrei Pleșu, *Tutuiala*, în „Dilema Veche”, nr. 149, 1 decembrie 2006, disponibil pe: <https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/tutuiala> [accesat la 13.12.2025].
- Pons Rodríguez 2017: Lola Pons Rodríguez, *Una lengua muy muy larga: Más de cien historias curiosas sobre el español*, Arpa Editores, Barcelona, 2017.
- Posner 1996: Rebecca Posner, *The Romance Languages*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.
- Quilis 1993: Antonio Quilis, *Tratado de fonología y fonética españolas*, Editorial Gredos, Madrid, 1993.
- RAE & ASALE 2005: Real Academia Española y ASALE – Asociación de Academias de la Lengua Española, *Diccionario panhispánico de dudas*, Santillana, Madrid, 2005, disponibil pe: <https://www.rae.es/dpd/> [accesat la 02.12.2025].
- RAE & ASALE 2009: Real Academia Española y ASALE – Asociación de Academias de la Lengua Española, *Nueva gramática de la lengua española. Morfología y sintaxis* (Vols. 1-2), Espasa, Madrid, 2009, disponibil pe: https://www.rae.es/sites/default/files/sala_prensa_dosier_gramatica_2009.pdf [accesat la 02.12.2025].
- RAE & ASALE 2011: Real Academia Española & Asociación de Academias de la Lengua Española, *Nueva gramática de la lengua española: Fonética y fonología*, Espasa, Madrid, 2011.
- RAE & ASALE 2012: Real Academia Española y ASALE – Asociación de Academias de la Lengua Española, *El abecedario del español*, în *Ortografía básica de la lengua española*, Espasa, Madrid, 2012, disponibil pe: <https://www.rae.es/ortografia-basica/uso-de-las-letras/el-abecedario-del-espanol> [accesat la 27.11.2025].
- Reinheimer Rîpeanu 2001: Sanda Reinheimer Rîpeanu, *Lingvistica romanică: Lexic, morfologie, fonetică*, All Educational, București, 2001.
- Roca Pons 1983: José Roca Pons, *Introducción a la gramática* (2nd ed.), Editorial Teide, Barcelona, 1983.
- Rodríguez-Rodríguez, Györfi 2018: Mercedes Nuria Rodríguez-Rodríguez, Andrea Maria Györfi, *Estudio de las dificultades de aprendizaje del hablante rumano de español como lengua extranjera*, în „Onomázein”, nr. 40/2018, p. 62-96. <https://doi.org/10.7764/onomazein.40.03>.

- Rosetta Stone 2024: ***Rosetta Stone, *How many people speak Spanish? A full breakdown by country*, 10 mai 2024, disponibil pe: <https://blog.rosettastone.com/how-many-people-speak-spanish-a-full-breakdown-by-country/> [accesat la 20.11.2025].
- Suñer 1988: Margarita Suñer, *The role of agreement in clitic-doubled constructions*, în „Natural Language and Linguistic Theory”, vol. 6, nr. 3/1988, p. 391-434.
- Tamas 2005a: Edit Sarolta Tamas, *Análisis cuantitativo y cualitativo del nivel del español en Rumanía*, în ASELE (ed.), *Actas del XL Congreso Internacional ASELE*, Centro Virtual Cervantes, 2005, p. 801-812.
- Tamas 2005b: Edit Sarolta Tamas, *La enseñanza de la pronunciación en la clase de ELE: Breve presentación del sistema fonético rumano en relación con el sistema fonético español*, în ASELE (ed.), *Actas del XLI Congreso Internacional ASELE*, Centro Virtual Cervantes, 2005, p. 732-741.
- Teodorovici, Pisot 2005: Cornelia Teodorovici, Roxana Pisot, *Dicționar român-spaniol de expresii și locuțiuni*, Editura Universității din București, București, 2005.
- Torres 2017: Peláez Torres, *Aproximación sociopragmática y pragmalingüística a la formulación de buenos deseos y felicitaciones en español*. Pragmalingüística, 25, p. 467-489.

Ana Borca (n. 1973) este absolventă a Facultății de Filologie Româno-Germanică (1995) și deține titlul de doctor în filologie (2001), obținut în urma susținerii tezei la Facultatea de Litere a Universității din București. În ianuarie 2011 a urmat un curs intensiv și specializat de predare a limbii române ca limbă străină, iar în octombrie 2013 a participat la un atelier de evaluare a producțiilor orale și scrise din cadrul examenelor de limba română ca limbă străină, organizat de Institutul Limbii Române ca Limbă Europeană și desfășurat la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Cu o experiență de peste 15 ani în predarea limbii române ca limbă străină la Institutul Cultural Român din București, a coordonat două programe permanente de anvergură, în cadrul cărora a fost și profesor de RLS: ROMÂN(Î)A PE SCURT – cursuri de limba română pentru străini, desfășurate atât la București, cât și în cadrul institutelor culturale românești din străinătate, și *Cursurile de limbă, cultură și civilizație românească* – cel mai longeviv program al Institutului Cultural Român organizat sub forma unei școli de vară în parteneriat cu Facultatea de Litere a Universității Transilvania din Brașov și cu Muzeul Casa Mureșenilor. În cadrul ambelor programe, dar și la orele de curs de la ICR, a predat limba română după seria proprie de manuale, gândită și structurată pentru toate nivelurile de limbă, după o viziune proprie, care integrează elementul cultural ca pivot principal în achiziția limbii.

În perioada 2019–2023 a coordonat propria școală de limba română ca limbă străină, *Your Romanian Language School*, iar între 2020-2022 a fost profesor asociat de limba română ca limbă străină la Facultatea de Litere a Universității Transilvania din Brașov.

În prezent, este coordonatoare de proiecte culturale și profesoară de limba română ca limbă străină la Institutul Cultural Român de la Madrid.

Vorbitorul turc de limba română

NERIMAN HASAN

Universitatea „Ovidius” din Constanța

Limba turcă

1. Identificare și clasificare

Limba turcă face parte din ramura altaică a familiei uralo-altaice și reprezintă una dintre cele mai importante limbi ale grupului turcic. Ea se caracterizează printr-o structură aglutinantă, armonie vocalică și un sistem gramatical bazat pe sufixare. Evoluția sa poate fi documentată încă din secolul al VIII-lea, prin inscripțiile orhonice descoperite în Mongolia de azi, considerate primele atestări scrise ale limbilor turcice. Aceste texte nu sunt doar mărturii lingvistice, ci și documente istorico-culturale ale civilizației turcice timpurii. De-a lungul istoriei, limba turcă a evoluat sub influența migrațiilor, a contactelor interculturale și a extinderii geografice a vorbitorilor (Ercilasun 2004). Acest proces a condus la formarea unui număr considerabil de dialecte și varietăți regionale, răspândite din Asia Centrală până în Anatolia, Caucaz și Balcani.

Relația dintre limba turcă și limba română s-a consolidat mai ales în perioada dominației otomane și prin conviețuirea comunităților turcești din Dobrogea cu românii din acest spațiu. Influența lingvistică s-a manifestat în mod pregnant în vocabularul românesc, care păstrează împrumuturi turcești legate de administrație, gastronomie, viață cotidiană și terminologie militară. Aceste interferențe au contribuit la definirea unui spațiu cultural româno-turc de contact și interacțiune.

În planul figurilor emblematice care au facilitat comunicarea interculturală dintre cele două popoare, un nume important este Evliya Çelebi (1611–1682). Çelebi este un călător și cronicar otoman, cunoscut pentru monumentală sa operă *Seyahatnâme* („Cartea călătoriilor”) unde descrie Dobrogea, dar și Țările Române. Çelebi a contribuit la înțelegerea reciprocă între spațiul turc și cel românesc prin observarea modului de viață al românilor, a limbii și a tradițiilor românești.

Un alt nume important în contextul relațiilor interculturale este Mustafa Kemal Atatürk (1881–1938), întemeietorul Republicii Turcia. Prin reformele sale lingvistice și culturale (reforma alfabetului, modernizarea învățământului, deschiderea spre Europa), a creat premisele pentru dialogul intercultural modern între Turcia și țările europene, inclusiv România. Relațiile diplomatice

româno-turce din perioada interbelică s-au consolidat sub influența sa, reflectând o apropiere culturală și lingvistică bazată pe modernitate și educație.

Kemal Haşim Ömer (1923–2019), un alt nume important în promovarea spațiului românesc, este un istoric și politolog turc de renume mondial, originar din Dobrogea, satul Armutlia (azi Turda), județul Tulcea. Kemal Haşim a emigrat în anii 1940 în Republica Turcia, unde în semn de prețuire pentru țara natală sa, România, și-a ales numele de Kemal Karpat. După finalizarea studiilor a devenit profesor la universități de prestigiu din Turcia, dar și din afara Turciei (Wisconsin, Harvard). Cercetările sale despre Imperiul Otoman, migrațiile și minoritățile musulmane din Balcani au oferit o perspectivă științifică echilibrată asupra relațiilor istorice dintre turci și români. A fost considerat un ambasador cultural neoficial al comunității turcești din România, dar și al culturii române în spațiul turcic.

2. Statut și răspândire geografică

Limba turcă (*Türkçe*) este vorbită în Republica Turcia, unde are statut de limbă oficială, dar este utilizată cu statut de limbă minoritară a unor comunități semnificative din Balcani (România, Bulgaria, Macedonia de Nord, Kosovo), Orientul Mijlociu (Irak, Siria) și în diaspora vest-europeană (Germania, Franța, Olanda etc.). Numărul vorbitorilor nativi de limbă turcă, incluzând aici și dialectele acesteia cu statut de limbi oficiale sau minoritare este estimat la circa 300 de milioane. Prin prezența în 68 de țări a unui număr de 92 de filiale ale Institutului Cultural Yunus Emre, institut înființat în scopul promovării limbii turce, există și un număr considerabil de vorbitori de limbă turcă ca limbă străină.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Limba turcă se distinge printr-o diversitate dialectală considerabilă, determinată de ampla sa extindere geografică și de evoluțiile istorice complexe ale comunităților turce. În spațiul Asiei Centrale, multe dintre aceste dialecte au dobândit statutul de limbă oficială în statele unde vorbitorii lor constituie majoritatea populației. Astfel, limba azeră (*Azeri Türkçesi* sau *Azerice*) este limba oficială a Republicii Azerbaidjan, limba turkmenă (*Türkmen Türkçesi* sau *Türkmençe*) deține același statut în Turkmenistan, limba kazahă (*Kazak Türkçesi* sau *Kazakça*) este limba oficială a Republicii Kazahstan, iar limba uzbekă (*Özbek Türkçesi* sau *Özbekçe*) este limba oficială în Republica Uzbekistan.

De asemenea, aria de utilizare a acestor limbi depășește frecvent frontierele statelor respective. Dialectul anatolian, care constituie baza limbii turce moderne, este limba oficială a Republicii Turcia, fiind totodată limbă maternă pentru numeroase comunități turcești din spațiul balcanic și din diaspora vest-europeană. În mod similar, dialectul azer, pe lângă statutul său oficial în Azerbaidjan, este utilizat ca limbă maternă de către comunități turcești din Iran, Rusia și Georgia. Tot astfel, limba turkmenă se vorbește, pe lângă

teritoriul Turkmenistanului, și în regiunile nord-estice ale Iranului și în sudul Afganistanului. Limba găgăuză (*Gagauz Türkçesi*), o altă varietate turcică, este folosită în Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia din Republica Moldova, dar și de comunități găgăuze din Bulgaria și Ucraina. În România, limba turcă are statutul de limbă maternă a minorității turce, fiind protejată și promovată prin legislația privind drepturile minorităților naționale.

Diferențele dintre principalele dialecte ale limbii turce se manifestă la nivel fonetic, lexical și morfologic, reflectând diversitatea istorică și geografică a comunităților turcice. (Drimba 1967). Din perspectivă fonetică, se observă variații semnificative între sistemele diferitelor varietăți: alfabetul limbii turce standard, utilizat în Republica Turcia, cuprinde opt vocale, în timp ce alfabetul limbii azere prezintă nouă vocale distincte. În plan lexical, unele forme considerate standard într-o anumită arie geografică pot fi percepute drept forme regionale sau variante dialectale în alte spații de vorbire.

Forma standard a limbii turce moderne, utilizată în Republica Turcia, își are originea în limba turcă vorbită la Istanbul (*İstanbul Türkçesi*). Aceasta s-a consolidat în secolul al XIX-lea și a fost oficializată prin reformele lingvistice promovate de Mustafa Kemal Atatürk în anul 1928, odată cu adoptarea alfabetului latin. În prezent, această varietate este cunoscută sub denumirea de *Türkiye Türkçesi* și are statut oficial în Republica Turcia, fiind utilizată în domenii fundamentale ale vieții publice, precum administrația, educația și mass-media. Totodată, *Türkiye Türkçesi* funcționează ca model normativ pentru celelalte varietăți regionale din interiorul Turciei, precum și pentru comunitățile turcești din afara granițelor, în special din Balcani, care o consideră limbă standard și principalul simbol identitar al apartenenței lingvistice și culturale.

4. Sistem de scriere

Evoluția sistemului de scriere al limbii turce ilustrează transformările istorice și culturale ale lumii turcice. Primul alfabet utilizat a fost cel orhonic, folosit de turcii *Göktürk* (sec. VIII–X), urmat de alfabetul uigur (sec. IX–XIII). După acceptarea islamului, turcii au folosit alfabetul arab adaptat, inadecvat fonetic particularităților limbii. Reforma lui Mustafa Kemal Atatürk din 1928 a introdus alfabetul latin modern, cu 29 de litere, care asigură o corespondență clară între sunet și grafie. În prezent, alfabetul latin este oficial în Turcia, iar în unele regiuni ale Asiei Centrale se utilizează alfabetul chirilic.

Interferențe ale limbii turce L1 cu limba română L2

5. Nivel fonetico-fonologic

5.1. Prezentare generală

Limba turcă se remarcă printr-un sistem vocalic bine structurat, compus din opt vocale: *a, e, ı, i, o, ö, u, ü*, împărțite în funcție de trăsăturile articulatorii de

anterioritate/posterioritate și rotunjire/nerotunjire. Acest sistem stă la baza armoniei vocalice, fenomen definitoriu pentru limba turcă, care asigură concordanța vocalelor din cadrul aceluiași cuvânt. Dintre consoane, sunt specifice sunetele *ç* [tʃ], *ş* [ʃ], *ğ* [ɣ] (numită *yumuşak g*, consoană moale care prelungește vocalica precedentă), precum și opoziția între *k/g* și variantele lor palatalizate (*k'/g'*) în funcție de vocalele cuvântului. Accentul în limba turcă este dinamic, iar intonația joacă un rol important în diferențierea enunțurilor declarative, interrogative sau exclamative, contribuind la claritatea comunicării orale. În ceea ce privește durata vocalelor, limba turcă modernă nu opune în mod sistematic vocale lungi și scurte, însă în cuvintele de origine arabă sau persană pot apărea vocale ușor alungite din rațiuni etimologice sau stilistice. Printre fenomenele fonetico-fonologice majore se numără armonia vocalică, palatalizarea, asimilarea consonantică, fenomene care determină adaptarea naturală a sufixelor la trăsăturile fonetice ale rădăcinii (Aksan 2000). În contactul cu limba română, aceste particularități au generat adaptări fonetice specifice în pronunția turcismelor, precum simplificarea grupurilor consonantice (de exemplu, *kahve* → *cafea*) sau redarea aproximativă a sunetelor inexistente în română (*ğ*).

5.2. Zone de interferență la nivel fonetico-fonologic

Compararea vocalelor limbii turce cu cele ale limbii române evidențiază atât suprapuneri, cât și diferențe semnificative. Româna dispune de șapte vocale de bază (*a, ă, â/î, e, i, o, u*), în timp ce turca are opt. Diferența majoră constă în prezența în turcă a vocalelor anterioare rotunjite *ö* și *ü*, care nu au corespondent direct în română. Acestea sunt, de regulă, substituite prin *o* și *u*, ceea ce conduce la fenomene de omisiune a trăsăturii rotunjirii sau de simplificare vocalică.

O altă zonă de interferență privește vocala românească *ă*, absentă în turcă, care este înlocuită frecvent cu *a* sau *î/â*, ducând la confuzii lexicale și la o pronunție percepută ca străină. În ceea ce privește diftongii, româna dispune de o bogată varietate (*ea, ia, oa, ue* etc.), în timp ce turca tinde să evite diftongarea, preferând realizarea silabelor simple CV. Astfel, vorbitorii turci au dificultăți în redarea corectă a diftongilor românești, pe care îi simplifică sau îi substituie printr-o succesiune de vocale.

Probleme particulare apar și în redarea lungimii vocalelor. Deși turca modernă nu mai opune fonologic vocale lungi și scurte, vorbitorii nativi de limbă turcă transferă în română o pronunție uniformă, neglijând opozițiile de intensitate sau durata vocalică ale limbii române. În plus, intonația românească, mai variată decât cea turcă, este adesea percepută ca dificil de reprodus, ceea ce poate conduce la un accent străin evident.

6. Sistem gramatical

6.1. Prezentare generală

Limba turcă se încadrează tipologic în categoria limbilor aglutinante, ceea ce presupune utilizarea sufixelor, pentru marcarea relațiilor gramaticale și a

nuanțelor semantice. Un aspect definitoriu îl constituie absența genului gramatical la substantiv, spre deosebire de limba română, unde acesta are un rol fundamental în organizarea sistemului nominal. De asemenea, turca utilizează un număr semnificativ de cazuri gramaticale (nominativ, acuzativ, genitiv, dativ, locativ, ablativ), exprimate prin desinențe regulate, comparativ cu româna, unde valoarea cazuală este adesea marcată prin prepoziții și forme flexionare variate. Ordinea de bază a constituenților este SOV, dar este flexibilă datorită posibilităților de topică și a marcării prin desinențe. Verbul joacă un rol central în propoziție, exprimând simultan timpul, aspectul și modul, printr-o bogată morfologie verbală. Sistemul temporal-aspectual al turcei este mai elaborat decât cel al românei, incluzând, pe lângă timpurile propriu-zise, distincții aspectuale și modale. Astfel, diferențele structurale dintre cele două limbi generează fenomene de interferență la nivel morfologic și sintactic, care se reflectă în dificultăți de achiziție și transfer lingvistic (Ergin 2002).

6.2 Zone de interferență la nivel morfologic

Interferențele morfologice dintre limba turcă (L1) și română (L2) derivă, în primul rând, din opoziția dintre sistemul aglutinant și cel flexionar. Absența genului gramatical în turcă conduce la dificultăți în stăpânirea sistemului nominal românesc, unde substantivul, adjectivul și articolul sunt supuse unei concordanțe complexe. Vorbitorii nativi de turcă întâmpină probleme în utilizarea corectă a articolului hotărât enclitic românesc, care nu are echivalent direct în turcă. De asemenea, marcarea cazuală diferă substanțial: în turcă, cazurile sunt clar delimitate prin sufixe regulate, pe când în română acestea sunt exprimate adesea prin flexiuni neregulate și prepoziții. Această discrepanță determină tendințe de generalizare și de simplificare la vorbitorii nativi de limbă turcă. Un alt punct de interferență este pluralul: în turcă, acesta se formează prin adăugarea sufixelor *-lar/-ler*, cu distribuție fonologică predictibilă, în timp ce în română pluralul prezintă o mare variație formală (*carte-cărți, pom-pomi, fată-fete*). Astfel, nativii de limbă turcă pot transfera regula predictibilă din limba turcă și pot greși forma pluralului în română. Verbul constituie, de asemenea, o zonă sensibilă. Sistemul temporal-aspectual al turcei, foarte bogat, se confruntă cu unul mai restrâns în română. Spre exemplu, turca distinge între perfectul nedeterminat (*gelmiş* 'a venit, *se pare*') și perfectul determinat (*geldi* 'a venit'), opoziție absentă în română. Această particularitate poate determina dificultăți în exprimarea nuanțelor aspectuale în română.

6.3. Zone de interferență la nivel sintactic

Din punct de vedere sintactic, principala diferență dintre turcă și română rezidă în ordinea constituenților. Turca utilizează, ca ordine de bază, SOV, în timp ce româna preferă SVO. Astfel, vorbitorii nativi de turcă pot produce structuri cu topică nefirească pentru română, prin transferul tiparului din L1 (*Öğrenci kitabı okudu /*

*‘Studentul cartea a citit.’; *Öğrenci okula erken geldi* / *‘Studentul la școala devreme a venit.’; *Öğrenci Rumence ders kitabını bugün getirdi* / *‘Studentul limba română manualul azi a adus’). Construcțiile cu subordonate reprezintă o altă zonă de interferență. În turcă, propozițiile subordonate sunt adesea nominalizate și integrate ca părți de propoziție prin sufixe verbale speciale (*Okuduğunu biliyorum*. *‘Știu despre acțiunea ta – finalizată deja – de a citi’ pentru ‘Știu că ai citit.’; *Okumanı istiyorum*. *‘Vreau citirea ta – acum sau în timp’ pentru ‘Vreau să citești’; *Okuyacağını biliyorum*. *‘Știu citirea ta – dar care va fi în viitor’ pentru ‘Știu că vei citi’), în timp ce româna utilizează conjuncții subordonatoare (*Știu că ai citit*). Transferul acestui mecanism poate conduce la omiterea sau utilizarea incorectă a conjuncțiilor românești. Negația constituie, de asemenea, un aspect problematic. În turcă, negația se realizează prin sufix verbal *-ma/-me-*, atașat rădăcinii verbale (*gelmedi* ‘nu a venit’), iar în română prin adăugarea adverbului *nu* înaintea verbului. Această diferență poate determina erori de tipul **nu a venit nu* sau omiterea negației. Alte zone de interferență includ folosirea articolului posesiv și a construcțiilor cu posesie. În turcă, posesia este exprimată morfologic prin sufixe (*ev-im* ‘casa mea’), pe când în română posesivul se exprimă prin determinare (*casa mea*). Această opoziție structurală poate genera ambiguități și simplificări în utilizarea limbii. Prin urmare, utilizarea prepozițiilor în română creează dificultăți pentru vorbitorii de turcă, care sunt obișnuiți cu postpoziții. Transferul acestui tipar poate determina plasarea incorectă a elementelor relaționale.

7. Nivel lexical

7.1. Prezentare generală

Limba turcă prezintă un vocabular complex, stratificat cronologic, rezultatul contactelor culturale și politice de-a lungul secolelor. Sursele principale de împrumut lexical includ limbile arabe și persane, preluate în special în perioada otomană, pentru a desemna concepte religioase, administrative, științifice și artistice, precum și limbile europene moderne (franceză, italiană, engleză) în secolele XIX–XX, în special în domeniile tehnic, administrativ și cultural contemporan. (Șăineanu 1900/2004, Suci 2009). Comparativ cu lexicul autohton, împrumuturile constituie o proporție semnificativă în registrele formale și specializate, însă vocabularul de bază, utilizat în comunicarea cotidiană, rămâne preponderent autohton, reflectând continuitatea tradițiilor lingvistice turce. Domeniile semantice cele mai afectate sunt cele legate de religie, știință, artă, administrație și tehnologie, în timp ce termeni de viață cotidiană și natură păstrează forme indigene.

În ceea ce privește formarea cuvintelor, limba turcă utilizează intens procese aglutinante, printre care derivarea prin sufixe, compunerea și conversia, acestea asigurând o mare productivitate morfologică. Sufixe derivationale permit crearea de noi lexeme cu semnificații precise, în timp ce compunerile nominale și verbale structurează câmpuri lexicale coerente, reflectând relații de sinonimie, antonimie și polisemie. Organizarea semantică

este astfel adaptată la principiile armoniei vocalice și la regularitatea morfologică a limbii, permițând crearea rapidă a termenilor noi și integrarea lor coerentă în discurs.

Caracteristicile vocabularului de bază evidențiază stabilitatea și frecvența ridicată a lexemelor fundamentale, care sunt esențiale pentru comunicarea cotidiană, în timp ce lexicul specializat, mai bogat în împrumuturi, se modifică constant pentru a reflecta evoluțiile culturale și tehnologice.

În contactul cu limba română, turcismele au fost adaptate fonetic și morfologic, creând un strat de interferențe care influențează atât pronunția, cât și structura semantică a cuvintelor preluate (Suciu 2009). Astfel, analiza comparativă a L1 (turcă) și L2 (română) evidențiază dinamica lexicului autohton și împrumutat, precum și particularitățile morfologice și semantice ale procesului de adaptare lingvistică. De exemplu, cuvântul turcesc *çorba* a devenit în română 'ciorbă', suferind o adaptare fonetică prin introducerea diftongului *io*, specific sistemului fonetic românesc.

7.2. Zone de interferență la nivel lexical

Analiza contrastivă dintre limba turcă (L1) și limba română (L2) evidențiază atât convergențe lexicale și morfologice, cât și diferențe semantice și culturale relevante pentru procesul de achiziție lingvistică. În primul rând, se constată existența unui număr semnificativ de împrumuturi comune, mai ales din engleză, care facilitează învățarea reciprocă a lexicului contemporan (de exemplu, *internet, telefon, program*). În ambele limbi există echivalenți direcți pentru conceptele de bază, precum părțile corpului, gradele de rudenie sau zilele săptămânii, ceea ce sugerează o corespondență lexicală stabilă la nivelul vocabularului fundamental. Totuși, diferențele apar în zonele culturale și idiomatice, unde turca posedă termeni și expresii proprii contextuale, iar româna integrează concepte cu puternic specific latin și ortodox (de exemplu, *naș, priveghi*).

Din perspectivă morfologică, ambele limbi utilizează strategii productive de derivare pentru formarea cuvintelor noi. În ciuda acestei similitudini, sistemul turc este aglutinant, ceea ce conduce la o structură predictibilă a sufixelor, spre deosebire de română, unde predomină derivarea flexionară.

Pe plan semantic, turca manifestă o tendință de generalizare lexicală, folosind un singur cuvânt pentru serii de sinonime românești diferențiate contextual (de exemplu, *gitmek* pentru 'a merge, a pleca, a se deplasa' etc.). Această caracteristică, combinată cu un număr mai redus de verbe de mișcare, poate genera confuzii semantice. Totodată, apar traduceri literale eronate, mai ales în cazul expresiilor idiomatice, unde lipsa corespondentului cultural produce ambiguitate. De exemplu în limba turcă, expresia *Başın sağ olsun!*, care literal se traduce prin 'Să ai capul sănătos!', este utilizată ca formulă de condoleanță echivalentă în română cu *Sincere condoleanțe!* sau *Dumnezeu să-l odihnească!*. Cu toate acestea, traducerea ei mot-à-mot poate genera situații de neînțelegere sau dificultăți pragmatice în comunicarea interculturală, întrucât sensul literal diferă

semnificativ de valoarea ei idiomatică și culturală în limba sursă. Falșii prieteni reprezintă și ei un exemplu de transfer negativ: *servis* ‘serviciu’ – în turcă înseamnă serviciu economic, dar și transport organizat, servire la masă etc., în timp ce în română înseamnă acțiunea de a servi, ocupație. Prin urmare, enunțul *Okula servisle gidiyorum*. tradus literal este: ‘Merg cu serviciul la școală’, dar sensul firesc din română este: ‘Merg cu microbuzul la școală’.

În ceea ce privește registrul lingvistic, limba turcă prezintă o distincție clară între formele colocviale și cele formale, ceea ce poate duce la selectarea improprie a stilului în română. În ansamblu, aceste particularități – diferențele de abstractizare, de expresivitate idiomatică și de organizare lexicală, demonstrează că, deși există o bază comună de concepte și structuri morfologice, dimensiunea cultural-semantică a lexicului turcesc impune adaptări semnificative în procesul de învățare a limbii române.

8. Aspecte pragmatice

8.1. Prezentare generală

Pragmatica limbii turce se distinge printr-un sistem comunicativ de o complexitate remarcabilă, fundamentat pe valori culturale precum respectul, ierarhia socială și armonia interacțională. Formulele de salut și de rămas-bun constituie un element esențial al etichetei lingvistice, fiind adaptate în funcție de statutul participanților la comunicare, de gradul de familiaritate și de contextul situațional. Astfel, expresii precum *İyi günler!* ‘Bună ziua!’, *Günaydın!* ‘Bună dimineața!’ sau *Hoşça kalın!* ‘Rămâneți cu bine!’ se utilizează în registre formale, în timp ce formele reduse sau afective – *Selam!* ‘Bună!’ sau *Ne haber?* ‘Ce faci?’ – sunt caracteristice interacțiunilor informale. Aceste formule verbale sunt, de regulă, însoțite de comportamente nonverbale convenționale: strângerea de mână, o ușoară înclinare a capului, care funcționează ca marcatori de politețe și deferență.

Strategiile de politețe în limba turcă se manifestă predominant prin mecanisme de atenuare și indirectivitate, menite să evite confruntarea și să protejeze imaginea interlocutorului. Formule precum *lütfen* ‘vă rog’ sau *bir şey değil* ‘nu e nimic’ ilustrează preferința pentru exprimarea atenuată a cererilor, mulțumirilor ori refuzurilor. Din perspectivă interacțională, conversația turcă se caracterizează printr-o distribuție atentă a rolurilor discursive, prin utilizarea pauzelor semnificative și printr-o toleranță moderată față de suprapunerile de vorbire, aspecte care reflectă echilibrul dintre cooperare și respect reciproc.

Un rol central în comunicarea cotidiană îl dețin expresiile idiomatiche și formulele rituale: *Hayırlı olsun!* ‘Să fie cu noroc!’, *Allahaismarladık* ‘Rămâneți în grija lui Allah!’ formulă echivalentă ca sens în limba română pentru *La revedere!*. Folosite în contexte tradiționale, aceste formule funcționează ca vehicule ale solidarității și coeziunii sociale. Din perspectivă pragmatică, discursul turcesc este puternic influențat de tradiție, religie și norme sociale, care impun evitarea directivității

excesive și a temelor considerate tabu. Comunicarea în limba turcă se bazează pe un model discursiv orientat spre menținerea armoniei interpersonale și spre afirmarea respectului reciproc în cadrul interacțiunilor sociale.

8.2. Zone de interferență la nivel pragmatic

Interferențele pragmatice dintre turcă (L1) și română (L2) se manifestă în principal prin diferențele de norme culturale și strategii de politețe. Vorbitorii nativi de turcă tind să transfere în română formulele indirecte, atenuările și structurile conversaționale proprii L1, ceea ce poate genera comunicare mai formală sau excesiv de politicos în contexte informale. De exemplu, în turcă cererile se fac frecvent cu particula *lütfe* ‘vă rog’ sau cu forme verbale negative indirecte: *Lütfe, almaz mısınız?* ‘N-ați vrea să luați, vă rog?’, ceea ce poate produce în română construcții nefirești sau redundante. Vorbitorii de turcă, transferând structura originală, pot folosi simultan doi marcatori de politețe în română, unde doar unul ar fi normativ și firesc.

În interacțiunile sociale, formulele de salut și de rămas-bun pot fi transferate literal, ducând la neconcordanțe contextuale. Un salut turcesc obișnuit, *Selam!*, folosit între prieteni, poate fi perceput ca prea familiar în română dacă este aplicat într-un cadru formal. De asemenea, gesturile asociate salutului (înclinarea capului sau atingerea inimii) nu sunt recunoscute în cultura română, ceea ce poate provoca confuzie sau interpretări eronate ale intenției comunicative. Expresiile idiomatice și proverbele turcești pot fi traduse literal în română, dar sensul lor cultural poate fi pierdut, generând transfer negativ. De exemplu, proverbul turcesc *Bir elin nesi var, iki elin sesi var.*, tradus literal prin ‘Ce are o mână, dar două mâini au sunet.’, poate crea dificultăți de interpretare pentru un vorbitor nativ de limba română, întrucât formularea nu are o corespondență metaforică evidentă în limba țintă. În realitate, sensul figurat al expresiei este apropiat de cel al proverbului românesc *Unde-s doi, puterea crește.*, însă traducerea mot-à-mot conduce la un transfer negativ de sens și la pierderea valorii culturale și idiomatice a expresiei originale.

Totodată, există cazuri de transfer pozitiv, în care structurile de atenuare sau formulele de politețe turcești facilitează adoptarea unor formule românești echivalente, cum ar fi folosirea indirectă a cererilor sau a formulelor de politețe: *Vă rog ați putea să..., Dacă nu vă deranjează....*

Managementul vorbirii este o altă zonă de interferență: vorbitorii turci sunt obișnuiți cu toleranța la suprapunere și pauze prelungite pentru reflecție, în timp ce în română întreruperea excesivă poate fi percepută ca lipsă de politețe. Astfel, adaptarea la normele conversaționale românești necesită conștientizarea diferențelor culturale. Interferențele pragmatice reflectă atât norme culturale distincte, cât și strategii lingvistice specifice L1, necesitând atenție în predarea limbii române ca L2 pentru vorbitorii turci.

9. Rezumat al zonelor de interferență ale limbii turce L1 cu limba română L2

Nivel	Zone de interferență
Fonologic	■ existența unor sunete specifice limbii române, de exemplu <i>t</i> /<i>ts</i>/ (*<i>tară</i>/<i>sară</i> în loc de <i>țară</i>); ■ confuzia vocalelor lungi/scurte (<i>pantofi</i> pronunțat *<i>pantof</i>); ■ pronunția corectă a diftongilor/triftongilor românești (<i>turcoaică</i> pronunțat *<i>turcoică</i>); ■ dificultatea de a pronunța consoanele finale, frecvent elidate în turcă (<i>mult</i> pronunțat *<i>mul</i>); ■ exemple de transfer pozitiv: adaptarea accentului și intonației pentru claritate, exersarea pronunțării tuturor vocalelor din diftongi/triftongi;
Morfologic	■ lipsa genului (*<i>frumos carte</i> în loc de <i>carte frumoasă</i>); ■ lipsa articolului hotărât (*<i>carta</i> în loc de <i>cartea</i>); ■ formarea pluralului (*<i>cartele</i> în loc de <i>cărți</i>); ■ marcarea cazurilor; ■ lipsa prepozițiilor (*<i>merg școală</i> în loc de <i>merg la școală</i>); ■ exemple de transfer pozitiv: utilizarea corectă a sufixelor românești după explicație;
Sintactic	■ transfer SOV → SVO (*<i>Maria carte citește.</i>); ■ subordonate nominalizate (*<i>Știu venirea lui Mihai.</i> în loc de <i>Știu că a venit Mihai.</i>); ■ exemple de transfer pozitiv: adoptarea ordinii corecte după exerciții de corectare, exerciții gradate pentru trecerea de la structura nominalizată tipică limbii turce la propoziții finite corecte în română, automatizarea utilizării conjuncțiilor <i>că, să</i>;
Lexical	■ transfer direct de turcisme (<i>bairam, tertip</i>); ■ calcuri (<i>dert etmek</i> *‘a face necaz/grijă’ pentru ‘a-și face griji’); ■ exemple de transfer pozitiv: împrumuturi acceptate în vocabular românesc (<i>musafir, ceai, cafea</i>); ■ falși prieteni: <i>mahala</i> în română are sens de ‘cartier săracăcios, la periferie’, în timp ce în turcă, <i>mahalle</i> are sens neutru, ‘cartier’; <i>kerem</i> în turcă, bunătate, generozitate, dar în română ‘a fi la cheremul cuiva/a fi la dispoziția cuiva’, <i>beyzade</i> în turcă ‘prinț’ (titlu social, persoană nobilă, de neam), dar în română ‘tânăr răsfățat, arogant’;
Pragmatic	■ exprimarea acordului sau a dezacordului este însoțită adesea de expresii: <i>Evet, tabii.</i> ‘Da, bineînțeles.’; <i>Hayır, maalesef.</i> ‘Nu, din păcate.’. Vorbitorii turci de română pot adăuga comentarii suplimentare la răspuns, ceea ce poate părea redundant pentru români; ■ folosirea posibilitativului în formule de politețe informale în limba română poate fi percepută ca exagerată: <i>Çay alır mısın?</i> *‘Ai lua un çay?’, sensul firesc al întrebării în limba română fiind: ‘Vrei un ceai?’; ■ evitarea refuzului direct, ca în limba turcă: <i>Belki başka zaman.</i> ‘Poate altădată.’. În română refuzul este mai direct. Vorbitorii turci de limbă română pot evita refuzul direct din română și pot genera ambiguitate pragmatică: <i>Okula gelecek misin?</i> ‘Vii la școală?’ <i>Hayır</i> [și aici, în general, la vorbitorii turci urmează o explicație]. <i>Gelmiyorum, çünkü...</i> ‘Nu vin pentru că...’.

Studiul limbii române de către studenții nativi de limbă turcă implică o serie de provocări fonetice, morfologice, lexicale, sintactice și pragmatice, generate de diferențele tipologice dintre cele două limbi. La nivel fonetic, vocalele *ă, î, â*, consoanele *ce/ci, ge/gi, șt, j* și accentul liber al limbii române necesită exerciții de percepție auditivă și articulatorie, precum perechi minimale, recitări ritmice și feedback vizual prin aplicații. Morfologic, studenții întâmpină dificultăți în acordul în gen și număr, utilizarea articolelor hotărâte și nehotărâte, precum și în formarea timpurilor compuse ale verbelor; rezolvarea acestor dificultăți poate fi facilitată prin tabele contrastive, exerciții de transformare și contexte comunicative autentice. La nivel lexical, prezența turcismelor în română poate reprezenta un avantaj, însă sensurile modificate necesită atenție, fiind recomandată utilizarea dicționarelor comparative tematice și exercițiile de contextualizare și reformulare. În ceea ce privește sintaxa, trecerea de la ordinea SOV din turcă la SVO în română, precum și utilizarea pronumelor explicite și a propozițiilor subordonate, poate fi consolidată prin exerciții de reordonare, reformulare și *role-play*, sprijinite de materiale vizuale. La nivel pragmatic, diferențele culturale și sistemul elaborat de formule de politețe turcești influențează adresarea în română, iar compararea formulelor de politețe, exercițiile de rol și observarea vorbitorilor nativi contribuie la dezvoltarea sensibilității interculturale. În ansamblu, o abordare integrată, care combină exercițiile fonetice, morfologice, lexicale, sintactice și pragmatice cu materiale autentice, feedback constant și interacțiune directă cu vorbitori nativi, sprijină depășirea interferențelor negative și valorificarea punctelor de convergență între limba turcă și română, promovând învățarea eficientă și dezvoltarea competențelor comunicative funcționale.

10. Aspecte sociolingvistice

Învățarea limbii române de către studenții internaționali nativi de limba turcă implică nu doar provocări lingvistice, ci și multiple dimensiuni sociolingvistice care influențează eficiența procesului de achiziție. Experiența lingvistică preexistentă a vorbitorilor turci, caracterizată printr-un sistem elaborat de formule de politețe, diferențiere a registrelor de adresare și norme stricte de interacțiune socială, determină modul în care aceștia percep și aplică formulele de politețe și structurile comunicative în limba română. Adaptarea la normele pragmatice românești, care implică un grad mai mare de directitate sau utilizarea imperativului fără marcaje suplimentare de politețe, poate genera dificultăți, evidențiind necesitatea unor strategii didactice centrate pe analiza situațiilor reale de comunicare, activități de *role-play* intercultural și comparații contrastive între cele două limbi.

Factorii sociolingvistici includ, de asemenea, nivelul de expunere la comunitatea lingvistică românească, frecvența interacțiunilor autentice cu vorbitori nativi și atitudinile față de limba și cultura țintă, care pot influența motivația și implicarea activă a studenților.

Integrarea dimensiunii sociolingvistice în programele de predare a limbii române ca limbă străină constituie un factor esențial pentru dezvoltarea competențelor comunicative funcționale, adaptarea adecvată la contexte sociale diverse și formarea unei sensibilități interculturale care să sprijine succesul academic și integrarea socială a studenților.

Bibliografie

- Aksan 2000: Doğan Aksan, *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Drimba 1967: Vladimir Drimba, *Repartiția graiurilor turcești din Dobrogea*, în „Studii și cercetări lingvistice”, București, an XVIII, nr. 1, 1967, p. 51-79.
- Ercilasun 2004: Ahmet Bican Ercilasun, *Türk dili tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
- Ergin 2002: Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2002.
- Suciu 2009: Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române. Vol. I: Studiu monografic*, Editura Academiei Române, București, 2009.
- Șăineanu 1900/2004: Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, ediție și prefață de Camelia Zăbavă, Scrisul Românesc, Craiova, 2004.

Neriman Hasan este conferențiar universitar doctor la Universitatea „Ovidius” din Constanța, unde predă limba turcă ca limbă străină și limba română ca limbă străină. Activitatea sa didactică se concentrează pe dezvoltarea competențelor lingvistice și interculturale ale studenților, abordând predarea limbilor străine prin metode inovative și adaptate nevoilor cursanților. Este autor și coordonator de studii și materiale didactice în domeniul interferențelor lingvistice L1–L2, precum și al dificultăților fonetice și gramaticale întâmpinate în procesul de învățare a limbii române și a limbii turce ca limbi străine. A publicat lucrări științifice și resurse pedagogice menite să sprijine atât cercetarea lingvistică, cât și activitatea didactică. Este implicată activ în proiecte naționale și internaționale de cercetare, având un interes deosebit pentru studiul interferențelor lingvistice și formarea competențelor interculturale.

Vorbitorul ucrainean de limba română

ILEANA OANA MACARI

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Limba ucraineană

1. Identificare și clasificare

Limba Ucraineana (denumire oficială: українська мо́ва, *ukrajins'ka mova*) este o limbă din familia indo-europeană, ramura slavă, subramura slavă de est, alături de rusă și belarusă (Comrie 2018: 1332, 1356; Comrie 2010: 13)¹. Cele trei limbi descind dintr-un trunchi comun est-slav, procesul de diferențiere fiind unul gradual, ale cărui etape exacte rămân subiect de dezbatere în lingvistica istorică². Shevelov (2010: 952) descrie ucraineana deja în perioada veche (*Old Ukrainian*) ca entitate distinctă de *Old Russian*, evidențiind divergențe fonetice proprii, precum păstrarea mai îndelungată a grupurilor palatalizate /r'/, /l'/, /n'/ față de slava de est răsăriteană. Același autor subliniază că istoria limbii literare ucrainene a fost marcată de întreruperi și reluări repetate, pornind de la slavona bisericească importată din Bulgaria și Macedonia în secolul al X-lea, trecând prin limbile de cancelarie formate odată cu încorporarea teritoriilor ucrainene în Marele Ducat al Lituaniei în secolul al XIV-lea și, implicit, în Republica celor Două

¹ Comrie (2018: 1356) precizează că cele trei limbi est-slavice sunt foarte apropiate și au un grad mare de intercomprehensiune, deși sunt considerate limbi literare distincte. Tocmai nivelul acestui grad este invocat uneori în argumentele care contestă independența ucrainenei față de rusă, însă, din perspectivă lingvistică, inteligibilitatea mutuală nu constituie prin ea însăși un criteriu suficient pentru a nega statutul de limbă independentă. Același Comrie (2018: 116) atrage atenția că vorbitorii unor limbi slave diferite pot înțelege parțial texte din altă limbă slavă, datorită procentului ridicat de vocabular și forme comune, fără ca aceasta să justifice tratarea lor ca dialecte ale aceleiași limbi. Analogia cu limbile scandinave pe care o propune este edificatoare în acest sens: danezii, norvegienii și suedezii pot conversa fiecare în propria limbă fără interpreți, ceea ce i-a determinat pe unii să sugereze că toți ar vorbi de fapt o singură limbă. Lingvistul citat anterior (2018: 634) respinge această idee, arătând că o astfel de abordare ar presupune o definiție excesiv de restrânsă a termenului *limbă* și ar ignora dimensiunile sociale și politice ale distincției dintre limbă și dialect. Concluzia sa este că a numi aceste varietăți „dialecte” este corect doar din perspectivă istorică, în sensul că au derivat dintr-o limbă comună.

² Cronologia separării ucrainenei de trunchiul est-slav comun este o chestiune sensibilă politic, invocată frecvent în dezbaterile despre statutul ucrainenei ca limbă independentă față de rusă. Pozițiile variază, unii lingviști plasând primele divergențe sistematice în secolele XI–XII, alții abia în secolele XIII–XIV. Shevelov (2010: 948-952) operează cu termenii *Old Ukrainian* și *Proto-Ukrainian* ca entități distincte de *Old Russian*, fără a fixa un moment de separare între acestea.

Națiuni³, și până la restructurarea limbii literare pe bază dialectală sud-estică din secolele XVIII–XIX (Shevelov 2010: 947-948).

Condițiile politice au afectat direct recunoașterea instituțională a limbii pe întreg parcursul istoriei sale moderne. Sub regimul țarist, ucraineana a fost declarată oficial dialect al rusei, iar folosirea ei în calitate de limbă oficială a fost interzisă. De fapt, represiunea activă împotriva sa poate fi datată cel puțin din 1863, când circulara ministrului de interne Valuyev afirma că „o limbă micruseană⁴ nu a existat, nu există și nu poate exista”, sau, și mai evident, din 1876, când decretul lui Alexandru al II-lea a interzis ucraineana în școli, teatre și spații publice (Grenoble 2003: 83; Schmid 2020: 41). În această perioadă, termenul *ucraineană* era sistematic înlocuit cu cel politic *micruseană* ‘malorusskij jazyk’, și avea să dureze până în 1905 ca Academia Rusă de Științe să recunoască oficial ucraineana ca limbă separată (Shevelov 2010: 948; Schmid 2020: 41). Acest context al represiunii și al negării instituționale a statutului de limbă independentă este esențial pentru înțelegerea dezbaterilor contemporane despre poziția ucrainenei față de rusă. Masenko (2004: 5-6) descrie situația lingvistică a Ucrainei postsovietice drept un proces de asimilare de lungă durată, ale cărui efecte nu au putut fi pe deplin inversate după 1991, ucraineana continuând să ocupe cu precădere sfera rurală și informală, în timp ce rusa domina în continuare

³ Republica celor Două Națiuni (*Rzeczpospolita Obojga Narodów*) a fost un stat federativ format prin Uniunea de la Lublin din 1 iulie 1569, care unea Coroana Regatului Poloniei și Marele Ducat al Lituaniei într-un singur corp politic indivizibil. Denumirea oficială a statului era *Regnum Poloniae Magnusque Ducatus Lithuaniae*, dar cea de *Rzeczpospolita Obojga Narodów* a intrat în uz în timpul domniei lui Ștefan Báthory, după 1582. La apogeul său, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, statul se întindea pe circa un milion de kilometri pătrați și număra aproximativ 12 milioane de locuitori, cuprinzând populații poloneze, lituaniene, rutene (ucrainene și belaruse), germane, evreiești și altele. Prin Uniunea de la Lublin, teritoriile ucrainene aflate anterior sub controlul Lituaniei – Voievodatele Kiev, Volinia și Podolia – au trecut direct sub Coroana Poloniei. Această schimbare a accelerat presiunea de polonizare și catolicizare asupra elitelor rutene ortodoxe, generând totodată o reacție de consolidare a identității culturale și religioase ucrainene. În acest context s-a dezvoltat limba cancelariilor rutenești, s-a produs Uniunea de la Brest (1596), prin care o parte a Bisericii Ortodoxe din teritoriile polono-lituaniene a trecut la greco-catolicism, recunoscând autoritatea Romei, dar păstrând ritul bizantin, și au apărut primele tipărituri în limba ucraineană vernaculară, printre care Biblia lui Ostrog (1581). Toate aceste procese au influențat decisiv constituirea și evoluția ulterioară a limbii literare ucrainene (Shevelov 2010: 947-948).

⁴ Termenul *micruseană* ‘malorusskij jazyk’, lit. „limba Rusiei Mici”) era denumirea oficială impusă de autoritățile imperiale ruse pentru a desemna ucraineana. Originea terminologiei este bizantină, bazată pe distincția făcută în secolul al XIV-lea de către patriarhii Constantinopolului între *Megálē Rhōssía* ‘Rusia Mare’ și *Mikrā Rhōssía* ‘Rusia Mică’, pentru a delimita jurisdicțiile ecleziaștiice, unde *mic* desemna regiunea mai apropiată de Bizanț, adică Galiția și teritoriile sudice, iar *mare* pe cea mai îndepărtată – Moscova și teritoriile nordice. Termenii aveau, prin urmare, un sens geografic, nu ierarhic sau calitativ. În contextul ideologiei imperiale ruse însă, această distincție a fost reinterpretată pentru a subordona identitatea ucraineană celei ruse, astfel că *Rusia Mică* implica ideea că ucrainenii nu constituiau un popor distinct, ci o ramură a poporului rus. Utilizarea termenului *micruseană* în locul celui de *ucraineană* nu era, prin urmare, o simplă alegere terminologică, ci un instrument de politică lingvistică și identitară, menit să nege existența unei limbi și a unei națiuni separate (Shevelov 2010: 948; Schmid 2020: 41; Wikipedia editors 2026b).

spațiul urban și oficial. Bilaniuk (2005: 15-16) evidențiază persistența acestei diglosii în perioada postsovietică, cu ucraineana în rolul de limbă cu prestigiu scăzut mai ales în mediile urbane din estul și sudul țării.

Dialogul cultural dintre lumea românească și cea ucraineană a fost structurat aproape exclusiv în jurul spațiului bucovinean, mai ales al Cernăuților, și a depins în mare măsură de figuri individuale care au activat la intersecția celor două culturi. Un astfel de exemplu este cel considerat figura fondatoare a literaturii moderne ucrainene din Bucovina, Iuri Fedkovîci (1834–1888), scriitor și traducător multilingv care a scris în ucraineană și germană și care a trăit și a activat într-un spațiu profund multicultural, în care conviețuiau românii, ucrainenii, germanii, polonezii și evreii⁵ (Wikipedia editors 2026a). De altfel, Cernăuțiul epocii habsburgice era unul dintre puținele orașe europene în care germana, româna, ucraineana, polona și idișul coexistau instituțional și literar, iar această densitate culturală a marcat decisiv literatura produsă în regiune, indiferent de limba în care a fost scrisă. Fedkovîci a servit în armata austriacă, în campania italiană, alături de soldați români, experiență reflectată în opera sa. Nuvela *Ștefan Slachiv* (1863), de pildă, prezintă o poveste de dragoste între un ucrainean și o româncă. A fondat primul ziar de limbă ucraineană din Bucovina și a tradus din Goethe, Schiller, Heine și Shakespeare, iar Universitatea Națională din Cernăuți îi poartă numele din 1989 (Rychlo 2025).

Figura centrală a dialogului cultural româno-ucrainean din Bucovina în ultimele trei decenii a fost Alexandrina Cernov (1943–2024). Conferențiar la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității Naționale din Cernăuți (1971–2002), membră fondatoare și președintă (1990–1994) a Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți⁶, redactor-șef al revistei *Glasul Bucovinei*⁷ și director al Editurii *Alexandru cel Bun*⁸, Alexandrina Cernov a contribuit decisiv la menținerea limbii și a identității române în nordul Bucovinei. Membră de onoare a Academiei Române din 1992, a murit la Mănăstirea Putna pe 5 iunie 2024 (Academia Română s.a.).

⁵ Conform recensământului austriac din 1910, populația Bucovinei era compusă din aproximativ 38% ucrainenii, 34% români, 13% evrei, 9% germani și 5% polonezi, cu o concentrare semnificativă a populației evreiești și germane în mediul urban, mai ales la Cernăuți (Wikipedia editors 2026a).

⁶ Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți a fost fondată în 1989, în perioada de relaxare a controlului sovietic asociată cu *perestroika*. Potrivit fișei biografice a Alexandrinei Cernov de pe site-ul Academiei Române, societatea a reprezentat prima organizație culturală românească autorizată să funcționeze în URSS (Academia Română).

⁷ *Glasul Bucovinei* este o publicație trimestrială de istorie și cultură fondată în 1994 la Cernăuți, sub egida Institutului Cultural Român, care a preluat titlul unui ziar omonim apărut în 1918. Apare la Cernăuți și București, reunind studii despre tradiția românească a Bucovinei semnate de către autori din România, Ucraina și alte țări. Alexandrina Cernov a fost redactor-șef al revistei din momentul fondării acesteia (Wikipedia editors 2024; SCLRB s.a.).

⁸ Editura *Alexandru cel Bun* a fost fondată la Cernăuți în 1996 de către colectivul de redacție al revistei *Glasul Bucovinei*, cu scopul de a asigura comunității românești din regiune carte școlară și lucrări științifice despre istoria și cultura Bucovinei. Alexandrina Cernov a fost director executiv al editurii din momentul înființării ei (Cernov 2022; Academia Română s.a.).

2. Statut și răspândire geografică

Ucraineana este limba oficială a Ucrainei, statut consacrat prin Constituția adoptată după proclamarea independenței în 1991. Aceasta are statut de limbă unică de stat în Ucraina, consacrat prin Constituția din 1996 (art. 10) și consolidat prin Legea privind asigurarea funcționării limbii ucrainene ca limbă de stat, adoptată în 2019⁹. Este vorbită ca limbă maternă pe întreg teritoriul Ucrainei, cu concentrații mai mari în regiunile centrale, nordice și vestice ale țării, și ca limbă a comunităților din diaspora (Rusia, Polonia, Canada, Statele Unite, Brazilia și Argentina, printre altele). În România, ucrainenii reprezintă o minoritate națională recunoscută, concentrată preponderent în județele Maramureș și Suceava, cu comunități mai mici în Satu Mare, Botoșani și Tulcea (Horvat 2007: 321). În România, prezența ucraineană în Maramureș este atestată documentar din secolul al XIV-lea (Herbil 2004–2005: 82; Lazarenko 2004: 280). Cifre oficiale mai recente (Recensământul Populației și Locuințelor 2021 – populație după etnie și limbă maternă, 2021) arată că minoritatea ucraineană din România numără 45.835 de persoane, dintre care 39.326 au declarat ucraineana drept limbă maternă, iar cei mai mulți s-au declarat de confesiune ortodoxă (Recensământul Populației și Locuințelor 2021 – populație după etnie și religie, 2021). Se poate remarca o tendință constant descrescătoare față de recensămintele anterioare: 65.765 de persoane în 1992, 61.353 în 2002 și 50.921 în 2011, concentrarea geografică principală rămânând în județul Maramureș, cu 30.700 de persoane, urmat de județul Suceava, cu 5.822 de persoane (Wikipedia editors 2026c).

Conform datelor din ediția a 16-a a *Ethnologue*, ucraineana număra aproximativ 31,1 milioane de vorbitori L1 pe teritoriul Ucrainei și circa 37 de milioane la nivel mondial, cu prezență atestată în 27 de țări, inclusiv Rusia, Canada, SUA, Polonia, România, Belarus și alte state cu diasporă ucraineană istorică. Datele arată că 85% dintre membrii comunității etnice ucrainene o declară limbă maternă (Lewis 2009: 579).¹⁰ Nu am avut acces la date privind numărul de vorbitori de ucraineană ca limbă secundară (L2) la nivel mondial dintr-o sursă academică verificabilă, și, prin urmare, le-am omis în mod deliberat.

⁹ Statutul de unică limbă de stat al ucrainenei a fost o sursă constantă de tensiuni politice interne, în special în regiunile cu populație majoritar rusofonă din estul și sudul țării. Schmid (2020: 23-31) descrie această tensiune ca fiind una dintre liniile de fractură fundamentale ale societății ucrainene postsovietice. Legea din 2019 a consolidat statutul ucrainenei în administrație, educație și spațiul public, generând controverse atât pe plan intern, cât și în relațiile cu Rusia, care a invocat „protecția vorbitorilor de rusă” ca justificare pentru agresiunea militară.

¹⁰ Datele din *Ethnologue* referitoare la numărul de vorbitori de ucraineană se bazează ele însele pe surse din 1993 furnizate de Johnstone, pe care Lewis îl citează explicit pentru cifrele demografice, acestea fiind, prin urmare, anterioare atât recensământului ucrainean din 2001, cât și modificărilor demografice majore produse după 2014. Din aceste motive, ele trebuie interpretate cu rezerva corespunzătoare.

Datele sociolingvistice privind ucraineana sunt marcate de complexitatea istorică a bilingvismului ucraineano-rus. Grenoble (2003: 83) notează că, la începutul secolului al XX-lea, ucraineana era practic absentă din sfera urbană și din educație, ca urmare a represiunii țariste sistematice, ceea ce a condus la o rată de menținere a limbii materne de 81,1% în 1989 – a doua cea mai scăzută dintre grupurile etnice majore din URSS (Grenoble 2003: 79). Masenko (2004: 5-6) descrie situația postsovietică drept un bilingvism asimetric, în care vorbitorii nativi de ucraineană comută spre rusă în 74,8% dintre situațiile de comunicare bilingvă, în timp ce vorbitorii nativi de rusă mențin limba proprie în proporție de 95,3% (Masenko 2004: 148). Bilaniuk (2005: 15-16) arată persistența acestei diglosii după 1991, cu ucraineana în rolul de limbă cu prestigiu scăzut mai ales în mediile urbane din estul și sudul țării.

Schmid (2020: 24) observă însă că, în urma politicilor de discriminare pozitivă în favoarea ucrainenei adoptate după 1991, tabloul sociolingvistic s-a modificat treptat. Ucraineana a câștigat prestigiu în special în educație și administrație publică, iar această schimbare este vizibilă cu precădere în capitală. Astfel, dacă în anii 1990 Kievul era aproape exclusiv rusofon, treizeci de ani mai târziu ucraineana domină clar atât în scris, cât și în comunicarea orală. Același autor citează un sondaj realizat de Universitatea din St. Gallen în primăvara anului 2013, din care reiese un consens larg în toate regiunile țării cu privire la necesitatea ca cetățenii ucraineni să stăpânească ucraineana, în timp ce, în privința necesității cunoașterii rusei, răspunsurile au relevat o divizare clară între est și vest.

3. Dialecte, graiuri și varietăți

Pe baza criteriului rolului accentului în evoluția vocalismului, propus de Hancov și citat de Shevelov (2010: 993), dialectologia ucraineană distinge în mod tradițional trei grupe dialectale principale: dialectul nordic, dialectul sud-vestic și dialectul sud-estic. Dialectele nordic și sud-vestic sunt mai arhaice, cu origini în perioada anterioară atestărilor scrise, în timp ce dialectele sud-estice s-au format relativ târziu, în secolele XVI-XVIII, prin repopularea teritoriilor recucerite de la tătari de către cazaci, cu populație venită din regiunile nord-vestice și sud-vestice (Shevelov 2010: 993-994). Dialectul nordic este vorbit la nord de linia aproximativă Luck – Kiev – Sumy și are ca trăsătură fonetică distinctivă diftongarea sub accent a vocalelor *o* și *e* din silabele închise, cu monoftongare secundară ulterioară în *u*, *y*, *ü* sau *i*, un fenomen absent în varianta din sud (Shevelov 2010: 995). Dialectul sud-vestic este cel mai puternic diferențiat intern¹¹ (Shevelov 2010: 993-994), dintre varietățile sale, în contextul prezentului capitol, prezentând relevanță directă graiurile ucrainene

¹¹ Cele zece subgrupe ale dialectului sud-vestic, cu denumirile originale din Shevelov (2010: 993-994), sunt: Podillja dialects, South Volhynian dialects, Dnister dialects, Sjan dialects, Lemkian dialects, Bojkian dialects, Central Transcarpathian dialects, Hucul dialects, Pokuttia dialects și Bukovyna dialects.

vorbite în România, adică dialectul bucovinean, alături de cel huțul și de grupul de tranziție bucovinean-huțul. Dialectul sud-vestic se distinge morfologic prin păstrarea formei *-ovy* la dativul singular al substantivelor masculine și a formelor clitice ale pronumelor personale (Shevelov 2010: 996). Dialectul sud-estic este relativ uniform și cuprinde dialectele de stepă, Cerkasy-Poltava și Slobožanščyna (Shevelov 2010: 993).

O problemă aparte în dialectologia ucraineană o reprezintă statutul limbii/al dialectului rusin (*Rusyn, Ruthenian*). Shevelov (1993: 996-997) identifică trei sensuri distincte ale termenului. În cel istoricizat, rusina desemnează una dintre cele trei orientări (astăzi depășită) din procesul de standardizare a limbii din Transcarpatia de dinainte de 1945, alături de orientările ucraineană și rusă, orientare susținută de Ungaria și bazată pe dialectele locale. În cel de-al doilea sens, termenul se referă la limba imigranților din regiune stabiliți în Statele Unite (*Carpatho-Rusyn*), o limbă în esență scrisă, cultivată de Biserica Greco-Catolică cu centrul la Pittsburgh, cu un puternic aport de slavonă bisericească de tradiție rusă. Ultimul este asociat cu microlimba standardizată a comunităților de origine transcarpatică occidentală stabilite în fosta Iugoslavie (Vojvodina, cu centrul la Kerestur), vorbită de până la 20.000 de persoane și bazată în esență pe dialecte est-slovace cu elemente vest-ucrainene. *Ethnologue* (Lewis 2009: 579) listează rusina separat de ucraineană, cu 560.000 de vorbitori în Ucraina, menționând că vorbitorii se consideră un grup etnic distinct, deși limba este clasificată ca dialect al ucrainenei. Statutul rusinei rămâne disputat: pe de-o parte, Ucraina nu o recunoaște ca limbă separată, cu consecințe asupra drepturilor lingvistice ale comunității transcarpatice, iar Slovacia pune sub semnul întrebării dreptul la educație în rusină față de ucraineană. Pe de altă parte, Serbia îi acordă statut de limbă oficială regională în Vojvodina, recunoscând-o implicit ca limbă distinctă.

Varietatea literară standard se bazează în principal pe dialectele sud-estice vorbite în regiunile Kiev de sud, Cerkasy și Poltava, dar a fost influențată semnificativ și de dialectele sud-vestice, prin intermediul centrului cultural de la Lvov. Shevelov (2010: 947) vorbește în acest sens despre o „bază bidialectală” a ucrainenei standard, cu predominanța contribuției estice. Norma actuală a fost stabilizată în perioadele de codificare din anii 1920 (*skrypnykivka*) și revizuită ulterior, după intervenția sovietică din 1933 și după 1991 (a se vedea secțiunea 4).

Pe teritoriul României, graiurile ucrainene aparțin celor două dialecte sus-menționate. Dialectului sud-vestic îi corespund graiurile din Maramureș, nordul Moldovei (județele Suceava și Botoșani) și Banat, unde se întâlnesc tipurile transcarpatic, huțul și bucovinean, inclusiv un grup de tranziție bucovinean-huțul. Dialectului sud-estic îi aparțin graiurile de stepă din Dobrogea (județul Tulcea), care prezintă și unele influențe ale dialectului sud-vestic și trebuie considerate graiuri de tranziție (Pavliuc, Robciuc 1965: 597, *apud* Herbil 2004–2005: 84-85). Din punct de vedere fonetic, diferențele dintre aceste grupe sunt considerabile: în graiurile transcarpatice din Banat, reflexul dominant pentru

vechiul *o* etimologic din silabele închise este *u* (de exemplu, *kun'* față de literarul *kin''cal'*), în timp ce, în graiurile huțule din Suceava, apar diftongii [üi], [üy] și [ɥi] ca reflexe ale aceluiași sunet (Herbil 2004–2005: 89-90).

Graiurile ucrainene din România conservă arhaisme fonetice și morfologice dispărute din masivele principale ale dialectelor respective, dezvoltând totodată inovații locale și interferențe cu româna, maghiara și rusa, ca urmare a izolării parțiale față de norma literară ucraineană (Herbil 2004–2005: 140). Fenomenul interferenței cu româna a fost demonstrat în detaliu pentru graiul ucrainean din Ruscova (Maramureș), unde Silaghi (2014: 819) constată o acumulare accelerată de material lexical românesc, în special termeni pentru noțiuni noi pentru care graiul local nu dispune de mijloace proprii de exprimare. Influența românei este deosebit de pregnantă în graiurile situate de-a lungul zonei de contact nemijlocit româno-ucrainean, cele transcarpatice, huțule, bucovinene și de stepă, unde împrumuturile lexicale din română sunt semnificativ mai numeroase decât în ucraineana literară (Vrabie 1967: 109).

4. Sistem de scriere

Ucraineana folosește alfabetul chirilic, în varianta sa specific ucraineană, stabilizată în cursul secolului al XIX-lea. Alfabetul standard cuprinde 33 de litere, incluzând semnul moale (ь), care nu notează un sunet independent, ci palatalizarea consoanei precedente¹².

Ortografia ucraineană este predominant fonemică, corespondența grafem-fonem fiind relativ regulată, fără straturi etimologice de tipul celor din ortografia franceză sau engleză. Apostroful (') are funcție ortografică distinctivă și separă consoanele labiale și pe *r* de literele iotacizate ulterioare (я, є, ї, ю), indicând absența palatalizării. Africatele /dz/ și /dž/ nu au litere proprii și sunt rediate prin digrafele дз și дж. Litera *r* notează fricativa laringeală /h/, nu oclusiva velară sonoră /g/, ca în rusă, – una dintre trăsăturile grafice care individualizează alfabetul ucrainean față de cel rus – iar semnul dur (ѐ), prezent în alfabetul rus, este absent din ucraineană, funcția sa de separator fiind preluată de apostrof (Shevelov 2010: 948)¹³.

Așa cum se poate anticipa, istoria ortografiei ucrainene este profund marcată de intervenții politice. În 1928, sub coordonarea comisarului poporului pentru educație, Mykola Skrypnyk, a fost aprobat *Pravopys* (ortografia

¹² Statutul literei ї (notând oclusiva velară sonoră /g/) este o chestiune cu implicații istorice și politice directe. Litera a fost introdusă în tipărițiile ucrainene în 1619, abolită în Ucraina Sovietică în 1933, odată cu reforma ortografică, și utilizată în această perioadă exclusiv în diaspora, iar după independența din 1991 a fost reintrodusă în alfabetul oficial. Numărul total de litere variază astfel între 32 și 33, în funcție de sursa și perioada de referință (Shevelov 2010: 950).

¹³ Diferența dintre *r* ucrainean (/h/) și *r* rus (/g/) este frecvent ignorată în contexte nespecializate și generează confuzii în transliterare. Ea reflectă o divergență fonetică reală dintre cele două limbi, nu o simplă convenție grafică, și constituie unul dintre argumentele lingvistice invocate în dezbaterile despre statutul ucrainenei ca limbă independentă față de rusă.

ucraineană), cunoscut ulterior sub denumirile de *харківський* sau *скрипниківський*, calificat de către lingvistul V. Nimčuk drept „o ortografie cu adevărat unitară și reprezentativă, fondată pe principii științifice reale, fără nicio tentă politică sau ideologică” (*apud* Masenko 2004: 23). Această normă a fost abrogată prin decizia din 6 aprilie 1933, când o comisie condusă de A. Hvyłja, instituită de noua conducere a Comisariatului Educației, a „revizuit radical” ortografia (Masenko 2004: 33; Bilaniuk 2005: 18)¹⁴. Reforma din 1933 a însoțit destituirea și ulterior sinuciderea lui Skrypnyk, suprimarea politicii de ucrainizare și declanșarea Marii Terori împotriva intelectualilor ucraineni (Grenoble 2003: 83; Bilaniuk 2005: 18).

Ortografia postsovietică, restabilită după 1991 și revizuită prin normele din 2019, reprezintă parțial o revenire la convențiile presovietice, inclusiv reintroducerea literei І și a unor forme lexicale și morfologice eliminate în perioada stalinistă¹⁵.

Notă privind capitolul Vorbitorul ucrainean de limba română

Din cauza unor limitări obiective, capitolul de față nu acoperă și secțiunile 5-10 ale șablonului volumului. Decizia de a nu le include rezultă din faptul că autoarea nu are experiență directă în predarea românei ca limbă străină vorbitorilor de ucraineană, și nici expertiză de utilizator al acestei limbi, condiții pe care le consideră necesare pentru a aborda cu autoritate dimensiunile metodologice și practice în cauză. Pe de altă parte, întrucât echipa editorială are convingerea că, fie și doar din considerente ce țin de relațiile (nu doar) lingvistice dintre cele două națiuni, un capitol dedicat vorbitorului ucrainean de limbă română trebuie să figureze în prezentul volum, autoarea și-a asumat elaborarea acestuia, în format restrâns.

S-a considerat că profesorul de RLS care va folosi volumul va putea extrapola informații utile despre interferența dintre ucraineană (L1) și română (L2) din capitolele dedicate vorbitorilor de alte limbi slave, dat fiind că o serie de fenomene precum transferul negativ în zone ca fonetica și morfologia, structura aspectuală a verbului, categoriile de gen, caz și, mai ales, cea a determinării, sunt comune sau măcar comparabile. Secțiunile 1-4 ale prezentului capitol oferă un cadru teoretic de orientare care include clasificarea genetică și tipologică, date sociolingvistice de bază, inventarul dialectal și sistemul de scriere, iar titlurile pe care se fundamentează cuprind nume de referință din literatura de specialitate. Aceste informații vor fi cu siguranță utile pentru profesorul care dorește să înțeleagă contextul lingvistic al vorbitorului ucrainean, chiar și în absența unei analize aplicate a interferenței. Totodată, trebuie remarcat că unele dintre aspectele abordate în aceste secțiuni, precum istoria ortografiei ucrainene,

¹⁴ Masenko (2004: 33) citează preambulul *Pravopys*-ului din 1933, în care comisia afirma că a „respins distanțarea artificială a limbii ucrainene de limba rusă, simplificând ortografia și eliminând regulile naționaliste”.

¹⁵ Norma ortografică din 2019 (*Український правопис*, ediție revizuită, aprobată prin Hotărârea Cabinetului de Miniștri al Ucrainei din 22 mai 2019) a generat dezbatere publică intensă, mai ales în privința restabilirii unor forme considerate de către unii „artificiale” sau „vestice”. Nu dispunem de o sursă academică publicată care să analizeze această revizuire, întrucât sursele disponibile în bibliografia consultată nu acoperă perioada de după 2019.

contactul lingvistic româno-ucrainean, statutul rusinei sau evoluția recunoașterii oficiale a limbii ucrainene, depășesc sfera strict filologică și pot comporta sensibilități de ordin sociopolitic. Autoarea a urmărit o prezentare echilibrată, ferită de poziționări ideologice, considerând totuși că familiarizarea profesorului de RLS cu aceste chestiuni poate conduce la o mai bună înțelegere a unor posibile atitudini față de limbă și de procesul de învățare a RLS de către vorbitorul ucrainean.

Secțiunile rămase neacoperite, în special cele vizând pragmatica, competența comunicativă și aspectele sociolingvistice ale bilingvismului ucrainean, domenii prin natura lor în continuă schimbare, ar fi necesitat date actualizate și acces la studii aplicate recente. Din păcate, în circumstanțele actuale, identificarea și accesarea unor astfel de surse este dificilă, iar autoarea își asumă această lacună explicit, acoperirea sa rămânând deschisă pentru cercetări viitoare.

Profesorul de RLS poate consulta și linkurile de mai jos, care conduc către materiale didactice recente: Natalia Burduja, *Limba română pentru ucraineni. Suport de curs. Nivel A1–A2*, Editura RCR Editorial, București, 2023 (<https://share.google/TdqMVwPDqUpjZY6QI>); Maricica Ciubara, *Manual de limba română, predată ca limbă străină pentru cetățenii ucraineni*, 2 vol., ADD Media Communication, București, 2023 (<https://tdh.ro/en/romanian-language-handbooks-ukrainians>); Ioan Herbil, Mihaela Herbil, *Ghid de conversație româno-ucrainean*, ediție revizuită, Editura RCR Editorial, București, 2017 (<https://share.google/IFEmFVyuoMKrw1tYY>); Angelica Stus, Maricica Ciubara, *Manual de limba română predată ca limba străină pentru cetățenii ucraineni. Nivel A1 (pentru vorbitorii de ucraineană)*, 2 vol., Terre des hommes (Tdh), București, 2023 (<https://tdh.ro/en/romanian-language-handbooks-ukrainian-teenagers-and-children>).

Bibliografie

- Academia Română 2024: *In memoriam: Alexandrina Cernov (24 noiembrie 1943 – 5 iunie 2024)*, preluat de pe Academia Română: https://acad.ro/membri/inmemoriam/2024/03_AlexandrinaCernov_InMemoriam.html [accesat la 10.05.2026].
- Academia Română s.a.: *Cernov, A. Fișă biografică*, preluat de pe Academia Română, Secția de Filologie și Literatură: https://acad.ro/acad_membri/membri/Cernov_Alexandrina.html [accesat la 10.05.2026].
- Bilaniuk 2005: Laada Bilaniuk, *Contested Tongues: Language Politics and Cultural Correction in Ukraine*, Cornell University Press, Ithaca, 2005.
- Britanica Editors 2025: Britannica Editors, *Polish-Lithuanian Commonwealth*, în *Encyclopedia Britannica*, 03.12.2025, disponibil pe: <https://www.britannica.com/place/Polish-Lithuanian-Commonwealth> [accesat la 10.05.2026].
- Cernov 2022: Alexandrina Cernov, „Glasul Bucovinei”, *revista românilor din Cernăuți*, în „Ziarul Lumina”, disponibil pe: <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/glasul-bucovinei-revista-romanilor-din-cernauti-177081.html> [accesat la 10.05.2026].
- Ciubotă et alii 2007: Viorel Ciubotă, Toader Nicoară, Mikola Vegheș, Liuba Horvat, *Relații româno-ucrainene. Istorie și contemporaneitate*, Presa Universitară Clujeană & Editura Muzeului Sătmărean, Cluj-Napoca/Satu Mare, 2007.
- Comrie 2010: Bernard Comrie, *Introduction*, în Bernard Comrie, Greville G. Corbett, *The Slavonic Languages*, Routledge, London/New York, 2010/1993, p. 13-33.

- Comrie 2018: Bernard Comrie, *Slavonic Languages*, în Bernard Comrie, *The World's Major Languages* (ed. 3rd, epub), Routledge, London/New York, 2018, p. 1332-1700.
- Grenoble 2003: Lenore A. Grenoble, *Language Policy in the Soviet Union, Language Policy*, vol. 3, Kluwer Academic Publishers, New York/Dordrecht/London/Moscow, 2003.
- Herbil 2004–2005: Ioan Herbil, *Caracteristici fonetice și morfologice ale graiurilor ucrainene din România*, în „Dacoromania”, serie nouă, IX-X, 2004–2005, p. 75-143.
- Horvat 2007: Liuba Horvat, *Ucrainenii județului Satu Mare și Maramureș: coliziuni etnice, lingvistice și confesionale reflectate prin prisma recensământului populației din 2002*, în Viorel Ciubotă, Toader Nicoară, Mikola Vegheș, Liuba Horvat, *Relații româno-ucrainene. Istorie și contemporaneitate*, Presa Universitară Clujeană & Editura Muzeului Sătmărean, Cluj-Napoca/Satu Mare, p. 321-333.
- Lazarenko 2004: Liubov Lazarenko, *Relațiile lingvistice româno-ucrainene în Ucraina: actualitate și perspectivă*, în Dan Mănucă, Ofelia Ichim, Florin Teodor Olariu (ed.), *Spațiul lingvistic și literar românesc din perspectiva integrării europene*, Editura Alfa, Iași, p. 280-289.
- Lewis 2009: M. Paul Lewis, *Ethnologue: Languages of the World* (ed. a 16-a), SIL International, Dallas, 2009.
- Masenko 2004: Larysa Masenko, *Mova i suspil'stvo: postkolonial'nyj vymir*, Vydavnychyj dim «KM Akademija», Kiev, 2004.
- Pavliuc, Robciuc 1965: Mykola Pavliuc, Ion Robciuc, *Očerky fonologičeskikh sistem ukrainskich govorov v Rumyniji*, în „Revue Roumaine de Linguistique”, X(6), p. 595-617.
- Recensământul Populației și Locuințelor 2021 – populație după etnie și limbă maternă 2021, preluat de pe https://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2023/05/P05_-Populatia-rezidenta-dupa-etnie-si-limba-materna-pe-judete.xls [accesat la 10.05.2026].
- Recensământul Populației și Locuințelor 2021 – populație după etnie și religie. 2021, preluat de pe https://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2023/05/P07_-Populatia-rezidenta-dupa-etnie-si-religie-pe-judete.xlsx [accesat la 10.05.2026].
- Rychlo 2025: Petro Rychlo, *Yuriy Fedkovych's Translation Activities in Terms of the XIX Century History of Translation in Bukovyna*, în „Pytannia literaturoznavstva/ Questions of Literary Studies”, disponibil pe: <https://pytlit.chnu.edu.ua/article/view/350761> [accesat la 10.05.2026].
- Schmid 2020: Ulrich Schmid, *Ukraine: Contested Nationhood in a European Context (Europa Country Perspectives)*, Routledge, London/New York, 2020.
- SCLRB s.a.: „Revista Glasul Bucovinei”, în *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, disponibil pe: <https://www.sclrb.ro/revista-glasul-bucovinei/> [accesat la 10.05.2026].
- Shevelov 2010: George Y. Shevelov, *Ukrainian*, în Bernard Comrie, Greville G. Corbett, *The Slavonic Languages*, Routledge, London/New York, 2010/1993, p. 947-998.
- Silaghi 2014: Cristina Silaghi, *Manifestations of the Linguistic Interference in a Divergent Ukrainian Language from Romania*, în Iulian Boldea, *GIDNI – Globalization, Intercultural Dialogue and National Identity, Section Language and Discourse*, Arhipelag XXI Press, Târgu Mureș, 2014, p. 816-825.
- Vrabie 1967: Emil Vrabie, *Influența limbii române asupra limbii ucrainene*, în „Romanoslavica”, XIV, p. 109-198.
- Wikipedia editors 2024: Wikipedia editors, *Glasul Bucovinei (revista)*, în *Wikipedia*, disponibil pe: [https://ro.wikipedia.org/wiki/Glasul_Bucovinei_\(revist%C4%83\)](https://ro.wikipedia.org/wiki/Glasul_Bucovinei_(revist%C4%83)) [accesat la 02.05.2026].

- Wikipedia editors 2026a: Wikipedia editors, *Bukovina*, în *Wikipedia*, disponibil pe: <https://en.wikipedia.org/wiki/Bukovina> [accesat la 14.05.2026].
- Wikipedia editors 2026b: Wikipedia editors, *Little Russia*, în *Wikipedia*, 28.01.2016, disponibil pe: https://en.wikipedia.org/wiki/Little_Russia [accesat la 14.05.2026].
- Wikipedia editors 2026c: Wikipedia editors, *Ucrainenii din România*, în *Wikipedia*, disponibil pe: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ucrainenii_din_Rom%C3%A2nia [accesat la 07.05.2026].
- Zhukovsky 1984: Arkadyi Zhukovsky, *Fedkovych, Yurii*, în *Encyclopedia of Ukraine*, disponibil pe: <https://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CF%5CE%5CFedkovychYurii.htm> [accesat la 10.05.2026].

Ileana Oana Macari este profesor universitar doctor abilitat la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași/Facultatea de Litere, Departamentul de limbi și literaturi străine, unde predă cursuri de lingvistică aplicată, achiziție și predare a limbii engleze ca limbă străină, morfosintaxă engleză, pragmatică și analiză a discursului, tehnologii instructionale în predare-învățare și mediere lingvistică, și coordonează doctorate în domeniul Filologiei. Ileana Oana Macari este și directorul programului de masterat *Lingvistică aplicată – Limba engleză ca limbă străină*.

De-a lungul carierei, a predat cursuri de limbă și civilizație română ca limbă străină la nivelurile C1-C2, în cadrul Cursurilor de vară ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1996-2014), și este membră a corpului de examinatori ECL (European Consortium for the Certificate of Attainment in Modern Languages, din 2007).

Activitatea sa de cercetare în domeniul RLS acoperă interferențele lingvistice, transferul dinspre L1 spre L2, analiza erorilor, pragmatica limbii române și împrumuturile lexicale din engleză în română, cu contribuții publicate în volume colective de specialitate, printre care *Manifestări ale atriției limbii române ca limbă maternă – o analiză de corpus din perspectiva erorilor*, în Platon, Elena; Vasiu, Lavinia-Iunia & Arieșan, Antonela (ed.), *Discurs polifonic în româna ca limbă străină* (Casa Cărții de Știință, 2018); *A Kiss Is Just a Kiss, but What does it tell? The Pragmatics of Săru-Mâna in Pluricentric Romanian*, în Miheș, Marius (ed.), *Collective Identity. National and Transnational Perspectives* (Universita Komenského v Bratislave, 2023); și *Anglicismul în limba română actuală, între interferență lexicală și resursă culturală în RLS*, în *Achiziția limbii române ca L2: studii și cercetări* (Presa Universitară Clujeană, 2025). A coordonat, împreună cu Iulia Andreea Milică, volumul *Romanian culture – A crash course* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2021), în care semnează și capitolul *Conversation and behavior codes* (pp. 161-174). A publicat, de asemenea, cursuri universitare dedicate limbii și civilizației române pentru studenți străini: *Limbă și civilizație română. Curs pentru avansați* (Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2005) și *Româna pentru cei mai buni. Limbă și civilizație română pentru studenți străini, nivel C1* (Casa Editorială Demiurg Plus, 2013).

Domeniile sale de expertiză includ morfosintaxa engleză și română, pragmatica, analiza discursului, medierea lingvistică, achiziția și predarea limbilor străine (engleza și româna ca L2) și studiile culturale. Temele propuse pentru cercetare doctorală vizează, între altele, transferul pozitiv/negativ dinspre L1 spre L2, analiza erorilor lingvistice, anglicismele în limba română, actele de vorbire, pragmatica discursului, code-switching-ul și tehnologiile instructionale în predare-învățare.

Utilizarea LECOR pentru studiul interferențelor dintre o limbă nativă și limba română

ANA-MARIA BARBU^{2,1}

CARMEN MÎRZEA VASILE^{1,2}

¹Universitatea din București, ²Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

1. Introducere

Learner Corpus of Romanian (LECOR) este un corpus informatizat, destinat studierii limbii române ca limbă străină și reprezintă rezultatul unui proiect guvernamental¹, la care au participat cadre didactice și studenți-doctoranzi de la Facultatea de Litere, care predau/au predat la programul de studii Anul pregătitor de limba română pentru cetățenii străini², precum și informaticieni de la Institutul de Cercetări în Inteligență Artificială „Mihai Drăgănescu” (ICIA), al Academiei Române³. Față de celelalte corpusuri în format tipărit (Constantinescu, Stoica 2020; Vasiu 2020), acest corpus are avantajul informatizării și al accesului liber. Corpusuri informatizate există pentru alte limbi, dintre care le menționăm, în primul rând, pe cele care au fost modelele cele mai apropiate pentru LECOR: corpusul pentru cehă – CzeSL (*Czech as a Second Language*, vezi Rosen et alii 2020), corpusul pentru letonă – LaVA (*Latvian Language Learner corpus*, vezi Dargis et alii 2022) și corpusul pentru croată – CroLTeC (*CROatian Learner TExt Corpus*, vezi Preradović 2015). Firește, din această suită fac parte și corpusurile pentru limbile cu circulație internațională, dintre care menționăm doar câteva, care au limba-țintă din familia romanică a limbii române: pentru franceză, PAROLE (*PARallèle Oral en Langue Etrangère*, vezi Hilton 2009), pentru portugheză, COPLE2 (*Learner Corpus of Portuguese as Second/Foreign Language*, vezi Mendes et alii 2016), pentru spaniolă, CEDEL2 (*Corpus Escrito del Español como L2*, vezi Lozano 2022), sau, pentru italiană, CELI (*Corpus Certificati di Lingua Italiana [written]*, Spina et alii 2023).

Numărul mare de asemenea corpusuri stau mărturie pentru interesul deosebit de cercetare în achiziționarea unei limbi străine (SLA – engl. *Second*

¹ Proiect CNCS – UEFISCDI, numărul PN-III-P1-1-1.1-TE-2019-1066: „Learner Corpus of Romanian (LECOR). Collection, Annotation and Applications”, director conf. univ. dr. habil. Carmen Mîrzea Vasile.

² Carmen Mîrzea Vasile (coord.), Ana-Maria Barbu, Valentina Cojocaru, Mihaela Cristescu, Simona Neagu, Isabella Șinca, Monica Vasileanu.

³ Elena Irimia, Vasile Păiș.

Language Acquisition), de pildă, pentru testarea teoriilor particulare din domeniul achiziției limbii nenative, stabilirea profilului (inter)lingvistic la diferite niveluri de achiziție, pentru analiza diferențelor individuale etc. (vezi și Granger *et alii* 2015).

Printre multiplele teme de cercetare care pot fi investigate cu ajutorul corpusului, se numără și interferența/transferul din limba nativă⁴ în limba-țintă (nenativă), tema prezentului volum. Rezultatele acestor studii sunt indispensabile atât pentru construirea de strategii didactice eficiente, cât și pentru prelucrarea automată în scopul identificării limbii native (care este din ce în ce mai utilă, de pildă, în lingvistica juridică). Această temă, particularizată pentru româna ca limbă nenativă, este tratată și în capitolul de față, care încearcă să demonstreze utilitatea corpusului LECOR, care, deși nu a fost conceput pentru acest tip de studiu specific, conține o cantitate extrem de valoroasă de texte care pot și merită să fie exploatare.

Obiectivul capitolului este, așadar, să prezinte modul în care LECOR poate fi folosit pentru studiul interferențelor/al transferului⁵. Necesitatea acestui demers decurge din faptul că interfața de interogare a corpusului oferă, la prima vedere, doar posibilitatea de a găsi *concordanțe*, anume contextele din corpus aferente unui anumit cuvânt căutat. Or, interesul primar pentru tema volumului de față (transferul) este să se caute nu doar anumite cuvinte, ci și documente relevante pentru o anumită limbă nativă, pentru ca apoi documentele să fie studiate pe diferite paliere ale limbii (fonologic, morfologic, sintactic etc.). Pentru a servi acestui scop, capitolul este structurat în continuare în trei secțiuni principale. Prima este o prezentare generală a LECOR, cu ce se găsește în corpus, cum este organizat și cum se poate începe interogarea lui. A doua secțiune descrie metadatele (de exemplu, informații despre texte și despre autorii lor) care pot fi folosite pentru studiul interferențelor și pentru identificarea locului în care se găsesc acestea. A treia secțiune arată cum pot fi folosite adnotările de care dispune LECOR pentru a studia diferitele subdomenii ale limbii (fonetică și fonologie, morfosintaxă, lexic, pragmatilistică). Este de subliniat că pentru a ajunge la facilitățile interfeței de interogare și la resursele conținute de LECOR trebuie mai întâi să fie căutat un cuvânt, iar noi am ales, pentru demersul din acest capitol, cel mai frecvent cuvânt din corpus, și.

⁴ În acest capitol, alegem să folosim termenul *limbă nativă*, pentru că ni se pare cel mai neutru, cel mai nemarcat de implicarea unui anumit context de însușire naturală a limbii, chiar dacă alegerea are dezavantajul aspectului de calc (poate strident) după engleză. Termenii din seria *limbă unu, maternă, naturală, de referință* etc., ca și cei din seria *limbă a doua, străină, nematernă* etc., au accepții speciale, pot fi percepuți cu anumite nuanțe, folosirea unuia sau a altuia putând avea implicații contextuale diferite (vezi Platon 2021: 192-221).

⁵ Nu vom face considerații generale de ordin teoretic sau metodologic în legătură cu cercetarea acestui fenomen, extrem de mult studiat în bibliografia internațională. Prezentarea noastră are un scop practic, să ofere instrucțiuni de bază în folosirea LECOR pentru studierea interferențelor/transferului.

2. Prezentare generală a LECOR

LECOR conține texte scrise și orale adunate în perioada 2019-2024 de la studenți din diferite țări și cu diferite limbi native, care urmează cursuri intensive de limba română ca limbă străină la Universitatea din București. Așadar, corpusul are ca țintă limba română (standard) învățată (academic) în mediu vorbitor, cu profesori nativi. Studenții, care sunt pregătiți pentru mediul universitar din diferite domenii (medicină, științe sociale, drept, matematică, computere etc.) au, în general, vârste cuprinse între 18 și 25 de ani.

Pe parcursul celor patru ani ai proiectului, au fost colectate, cele mai multe în mediu controlat, peste 4.500 de mostre de text (documente, lucrări, fișiere audio), de la aproximativ 50–70 de studenți pe an, documentând progresul lor, în general, de la nivelul de competență A1 la B1 sau B2. Astfel, corpusul este, în același timp, sincron (engl. *cross-sectional*), cât și diacronic/longitudinal. În LECOR nu au fost introduse toate textele colectate, ci deocamdată sunt doar 3.604 mostre, selectate în special dintre lucrările de examen și cele elaborate în clasă; există și texte elaborate acasă, care însă se pot afla sub suspiciunea că sunt influențate de folosirea unor instrumente informatice⁶. Textele sunt în proporție de 80% în format scris și 20% în format oral (însoțit de transcriere). Textele scrise conțin mostre redactate de mână sau cu MS Word (în perioada pandemiei). Înregistrarea textelor orale s-a făcut în clasă sau în mediul privat al studentului; fișierele audio au fost transcrise ortografic. Toate textele din LECOR sunt anonimizate și pseudonimizate, adică au fost șterse și/sau înlocuite datele care fac posibilă identificarea studentului; în textul transcris sunt incluse informațiile fictive (nume, adrese etc. schimbate) pentru a nu corupe coerența textului, iar în fișierele originale sunt doar eliminate. Fiecare text este însoțit de un set de metadate, despre care vom vorbi în secțiunea următoare.

Partea informatizată a LECOR privește organizarea și prelucrarea textelor, precum și interfața de interogare. În ceea ce privește organizarea, fiecare student primește un număr de identificare și îi este atribuit un folder cu atâtea

⁶ În acest caz, compilatorii corpusului au înregistrat această suspiciune în mod explicit pentru fiecare text. Informațiile de acest tip sunt disponibile pentru toate textele din corpus, fără excepție, dacă sunt accesate metadatele despre folosirea surselor de referință (dicționare, manuale, internet etc.) și, separat, despre folosirea platformelor, a programelor bazate pe inteligența artificială. Valorile atribuite sunt: „cel mai probabil, da”; „cel mai probabil, nu”; „nu știu”. Aceste evaluări s-au făcut pe baza caracteristicilor textelor în sine coroborate cu nivelul și evoluția competențelor studentului. În perioada când s-a început colectarea corpusului, studenților nu le erau familiare platformele și programele care folosesc inteligența artificială de tipul modelelor mari de limbaj (LLMs – *Large Language Models*). Folosirea traducerii automate a luat amploare în perioada pandemiei de COVID-19; cele mai multe dintre textele produse de către studenți în această perioadă nu au fost incluse în corpus, chiar dacă cercetarea acestora nu e lipsită de interes. În a doua parte a anului 2024, când s-a finalizat proiectul prin care s-a construit corpusul, noile instrumente și facilități tehnice disponibile la scară largă au devenit mai populare și, în acest context, membrii proiectului au hotărât introducerea celor două metadate noi; în plus, LECOR se dorește a fi un corpus care să fie îmbogățit în continuare, deci, pentru viitor, aceste informații despre texte sunt foarte relevante.

subfoldere câte mostre/texte îi aparțin. Fiecare subfolder, identificat cu id-ul studentului și numărul propriu al mostrei respective, conține fișierul original (scris de mână, cu MS Word sau înregistrat), fișierul transcris manual (dacă originalul este scris de mână sau înregistrat), fișierul cu varianta corectată de către profesor și un fișier cu metadate despre text și despre student. În ceea ce privește prelucrarea, toate textele sunt introduse într-o bază de date (care respectă organizarea pe foldere). Textele transcrise și cele corectate sunt afișate la interogare, iar variantele corectate ale textelor sunt adnotate automat cu cuvântul-titlu (lema) și cu o etichetă de descriere morfosintactică, în timp ce unele dintre texte sunt adnotate și cu tipuri de erori. În schimb, textele originale și metadatele nu au prelucrări suplimentare, ci pot fi accesate direct în interfață. Mai multe detalii privind elaborarea LECOR și soluțiile tehnice adoptate se găsesc în (Barbu *et alii* 2023).

LECOR, care poate fi accesat liber la adresa <http://lecor.unibuc.ro/crystal/#open>, folosește interfața de interogare NoSketch Engine, beneficiind de numeroasele sale facilități, asupra cărora nu ne vom opri aici (a se vedea în schimb secțiunea „Concordance: About” din platforma LECOR). Pentru început, din pagina de pornire trebuie ales tipul de corpus, de pildă, „LECOR”, apoi apăsăm butonul „Concordance” și căutăm, spre exemplu, cuvântul *și*, care este de așteptat să apară în aproape toate textele, apoi de la simbolul ochi selectăm „tagupos” și obținem captura de ecran din *Figura 1* de mai jos.

Fig. 1. Concordanțele pentru cuvântul și în LECOR

În *Figura 1* se văd concordanțele din întregul corpus ale cuvântului *și*, în text sunt marcate, cu roșu, cuvintele utilizate greșit de către student și, cu verde, variantele corectate de către profesor (simbolul ++ înseamnă cuvânt șters de către profesor, -0- – adăugat, iar secvența ++ -0- marchează de fapt un cuvânt înlocuit de către profesor). Pe al doilea rând se văd etichetele morfosintactice adnotate la cuvintele din text, care pot constitui la rândul lor criterii de căutare.

Este important de reținut că se pot obține metadatele textului și ale studentului apăsând simbolul ⓘ din stânga rândului, iar vizualizarea sau derularea audio a textului original se pot activa prin simbolul [] sau [] din dreapta.

Ne oprim aici cu descrierea modului general de utilizare a interfeței, pentru care facem în schimb referire la Mîrzea Vasile *et alii* (2025),

concentrându-ne, în secțiunile următoare, doar pe aspectele care privesc subiectul acestui capitol.

3. Utilizarea metadatelor în studiul interferențelor

Pentru studiul interferențelor dintre o limbă nativă și limba română, este de evident interes folosirea LECOR în funcție de limba nativă implicată în cercetare. Această informație se găsește în setul de metadata asociat fiecărui text. Pentru a selecta căutarea unei anumite limbi native se apasă simbolul („Change criteria”, vezi *Figura 1* de mai sus), apoi butonul „Text types”, obținându-se captura de ecran din *Figura 2* cu toate metadatele, din care se pot alege anumite valori ale acestora drept criterii de căutare.

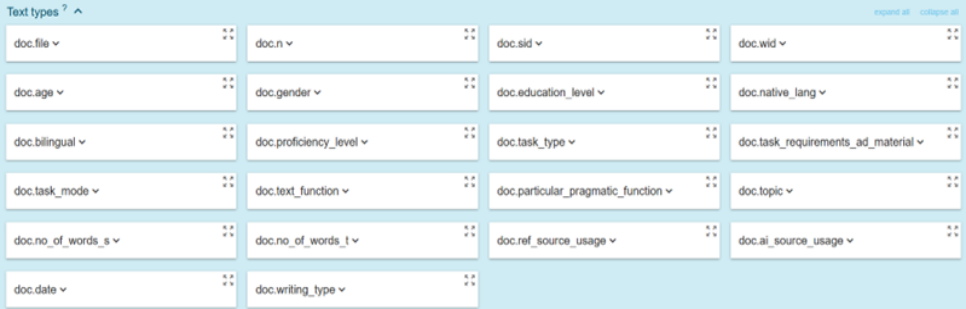

Fig. 2. Tipurile de metadata din LECOR

Metadatele⁷ cu cele mai relevante valori pentru acest studiu sunt: *doc.native_lang* – limba nativă (albaneză, spaniolă americană, arabă etc.); *doc.bilingual* – studentul este bilingv sau nu⁸; apoi, *doc.proficiency_level* – nivelul general de competență (A1, A1-A2 etc.), evaluat de către profesor informal; *doc.task_mode* – text oral sau scris; *doc.task_type* – text redactat în clasă, acasă sau la examen.

Celelalte metadata, care pot fi, de asemenea, de interes, au următoarele semnificații: *doc.sid* – numărul de identificare al studentului (dacă se dorește analizarea tuturor textelor unui singur student); *doc.file* – numărul mostrei în corpus (de exemplu, 235_14 înseamnă mostra 14 a studentului 235); *doc.age* – vârsta studentului; *doc.no_of_words_s* – lungimea în număr de cuvinte a textelor studenților; *doc.date* – data redactării textului; *doc.gender* – genul declarat al studentului; *doc.text_function* – tipul textului (argumentare, descriere, monolog etc.); *doc.no_of_words_t* – lungimea în număr de cuvinte a textelor profesorilor;

⁷ Din motive inerente, în platforma corpusului, s-a folosit limba engleză în denumirea metadatelor, în formularea valorilor etc.

⁸ Din totalul de texte din corpus, 26% (adică un număr de 937) sunt produse de studenți bilingvi autodeclarați, după ce li s-a explicat ce înseamnă să fii bilingv. Perechile de limbi învățate natural includ sau nu româna. Situația lingvistică a acestor studenți este înregistrată cu detalii în documentele interne din proiect, nu și în platformă. La fel sunt și informațiile despre celelalte limbi străine (în afara de română) cunoscute.

doc.writing_type – tipul de scriere a textului (de mână sau în MS Word); *doc.education_level* – nivelul de educație al studentului (liceu, facultate etc.); *doc.particular_pragmatic_function* – funcția pragmatică a textului (cerere, răspuns, recenzie etc.); *doc.ref_source_usage* – dacă studentul a folosit surse externe (dicționare, manuale etc.); *doc.task_requirements_ad_material* – textul se referă la o imagine, la alt text, sau la un video; *doc.topic* – subiectul textului (familie, alimentație, timp liber etc.) și *doc.ai_source_usage* – dacă studentul a folosit IA; la acestea se adaugă *doc.n* și *doc.wid*, metadata generate din nevoi de prelucrare automată. Pentru o descriere amănunțită a metadatelor, se poate consulta Mîrzea Vasile, Irîmia (2023). Dacă se selectează valori ale mai multor metadata, în urma interogării se obțin rezultatele care îndeplinesc concomitent criteriile selectate.

LECOR conține texte produse de studenți cu 26 de limbi native diferite (v. valorile metadatai *doc.native_lang*), a căror distribuție cantitativă este dată în graficul din *Figura 3*. Trebuie menționat faptul că această repartizare cantitativă este a textelor produse, nu a studenților; astfel, merită menționat, de exemplu, că numărul nativilor chinezi care au produs 14,4% dintre textele din corpus nu este mai mare decât al grecilor care au produs 6,5% din corpus.

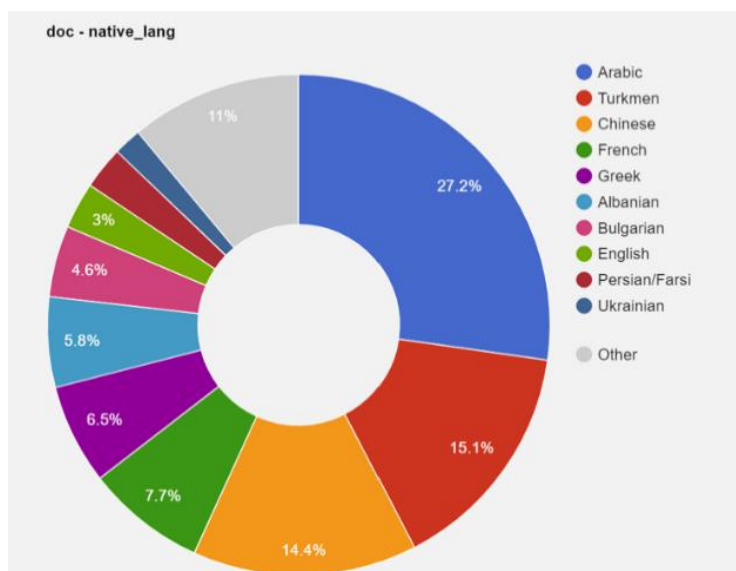

Fig. 3. Distribuția textelor după limba nativă a studenților

Dacă se urmărește studierea unei anumite limbi native, de pildă, germana, se caută concordanța unui cuvânt foarte frecvent – potrivit statisticilor interfeței cel mai frecvent cuvânt este *și* –, apoi se parcurg pașii de la începutul acestei secțiuni până se ajunge la fereastra din *Figura 2* (vezi mai sus). Acolo se selectează limba germană din lista derulantă a metadatai *doc.native_lang* și se apasă tasta „Search”. Rezultatele arată că în *Figura 4* (vezi mai sus, secțiunea 2.),

doar că toate provin din texte elaborate de studenți cu germana ca limbă nativă. De interes pentru acest tip de cercetare este obținerea textelor originale, care se poate realiza, cum am menționat mai sus, prin activarea butoanelor din dreapta în *Figura 4*, și anume a butonului , pentru texte scrise, sau a butonului , pentru texte orale.

interesantă	și	amuzantă . Am citit jumate ++ -0- jumătate în doar patru zile ! Nu pot să mă opresc ! Citesc în ++ zi și în ++		
asc în ++ zi	și	în ++ noapte . În vacanță vacanța viitoare -0- , citesc o carte de la Stephen King , dar încă nu știu ce carte		
ța Puchen	și	noi am cumpărat multe legume , în ++ -0- într- o mare cantitate . Cartofi ++ , ++ noi ++ am Am cumpărat tr		
e -0- cartofi	și	noi ++ am ++ cumpărat ++ douăzeci de kilograme de mere și ++ -0- , -0- iar după -amiază am făcut prăjitur		

Fig. 4. Obținerea textelor originale

Se obțin fișiere precum cele din *Figura 5*.

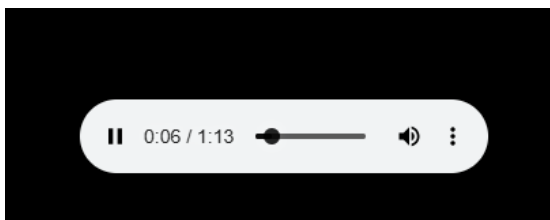
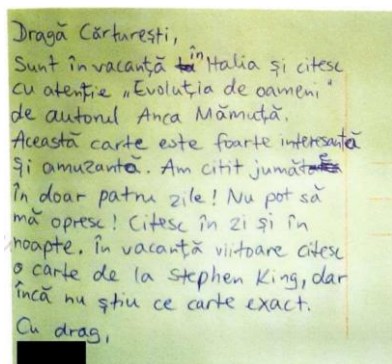

Fig. 5. Producțiile originale (scrise de mână și orale)

Numărul documentului selectat se vede în partea dreaptă a rezultatelor, marcat cu *doc#număr*, vezi *Figura 6*, această informație fiind utilă pentru evidența documentelor studiate.

15	☐	① doc#597	și citesc cu atenție , „Evoluția de oameni” de autorul Anca Mămuță . Această carte este foarte interesantă	și	amuzantă . Am citit jumate ++	
16	☐	① doc#597	antă și amuzantă . Am citit jumate ++ -0- jumătate în doar patru zile ! Nu pot să mă opresc ! Citesc în ++ zi	și	în ++ noapte . În vacanță vacanța	
17	☐	① doc#598	am stat acasă , pentru că a fost urât afară , la ora nouă , am fost la Piața Puchen	și	noi am cumpărat multe legum	
18	☐	① doc#598	++ -0- într- o mare cantitate . Cartofi ++ , ++ noi ++ am Am cumpărat treizeci de kilograme de mere -0- de -0- cartofi	și	noi ++ am ++ cumpărat ++ do	

Fig. 6. Identificarea documentelor

Dacă se dorește urmărirea evoluției unui student, se poate selecta identificatorul acestuia și, eventual, nivelul de competență, apăsând simbolul , pentru a obține o fereastră cu metadata ca în *Figura 7*.

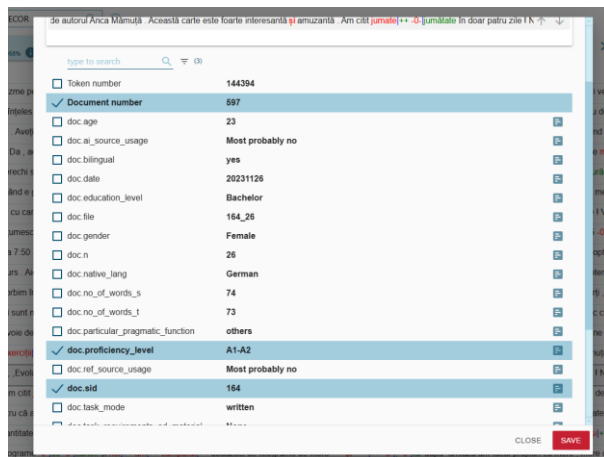

Fig. 7. Selectarea unui anumit student

În fereastra din Figura 7 se selectează *doc.sid* și eventual *doc.proficiency_level*, pentru a obține toate textele studentului (respectiv, pentru un anumit nivel de competență) și se apasă „Save”. Rezultatele vor fi filtrate după aceste noi criterii.

4. Studiul pe corpus

Secțiunile următoare conțin câteva instrucțiuni generale despre cum poate fi folosit LECOR pentru a verifica diverse ipoteze de cercetare despre transfer/interferențe⁹ din patru subdomenii principale: fonetică-fonologie și grafie; morfologie și sintaxă (și morfosintaxă); lexic (și semantică); pragmatică și stilistică. Chiar dacă acest corpus nu a fost construit special în acest scop, proiectarea lui permite cercetări relevante. Dacă pentru studii de detaliu privind fenomene punctuale este nevoie, cu siguranță, de metode complementare (chestionare, interviuri, experimente, chiar un corpus special etc.), LECOR este foarte util în scop didactic, atât pentru folosirea în clasă sau independent de către studenți (permite vizualizarea greșelilor și forma corectată, forma de dicționar a cuvintelor, categoriile gramaticale)¹⁰, cât și în predarea disciplinelor teoretice despre achiziția limbii române ca limbă străină (poate ilustra diverse fenomene prezentate, precum transferul pozitiv, negativ,

⁹ Interpretarea fenomenelor de interferență/transfer identificate în corpus este recomandabil să fie ancorată în resurse tipologice comparative, precum WALS (Dryer, Haspelmath (ed.) 2013), Grambank (Skirgârd *et alii* 2023) sau, pentru limbile balcanice, ABLA (Adamou, Sobolev (ed.) 2025). Acestea permit contextualizarea trăsăturilor specifice ale limbilor native ale studenților și formularea unor ipoteze motivate tipologic despre direcția și natura posibilelor interferențe.

¹⁰ O direcție aplicativă directă a cercetării interferențelor pe corpus o constituie identificarea nevoilor specifice ale diferitelor grupuri de nativi, în scopul elaborării unor materiale didactice adaptate profilului lingvistic al acestora. LECOR, cu structura sa de metadata și cu diversitatea limbilor native reprezentate, oferă un punct de plecare concret pentru o astfel de utilizare.

interlingvistic, al structurilor marcate din limba nativă etc., așa cum se va vedea și din cele câteva exemple concrete oferite în continuare).

4.1. Nivel fonetic-fonologic și grafic

Pentru a studia particularitățile de rostire ale unuia sau mai multor studenți cu o anumită limbă nativă, se procedează în felul următor. Se alege, de pildă, limba nativă franceză (prin *doc.native_lang*) și texte orale (prin *doc.task_mode*). Pentru a obține mai multă spontaneitate în vorbire, am ales, prin metadata *doc.task_type*, sarcini rezolvate în clasă sau la examen (nu și temele pentru acasă). În *Figura 8* este dat un fragment din rezultatele LECOR obținute cu aceste filtre și, după cum se vede în această figură, se poate asculta documentul nr. 3475 (*doc.file 78_4*) în întregime (apăsând săgețica din dreapta) pentru a studia particularitățile fonetice.

108	doc#3475	avut febra febră și mă doare în gât. M-a durut foarte tare capul și m-a durut tare masele++	ni	nu am putut mânca. Doctorul : Vreau să vă ascult . Respirați adânc și expirați . Acum deschideți gura . Av
109	doc#3475	x durut tare masele++	ni	expirați . Acum deschideți gura . Aveți gutural . Nadia : Da , am gutural și strănut . Doctorul : Aduc
110	doc#3475	au să vă ascult . Respirați adânc și expirați . Acum deschideți gura . Aveți gutural . Nadia : Da , am gutural	ni	strănut . Doctorul : Aduc
111	doc#3475	o	ni	opt . Este vorba de o gripă . Nadia : Este grav .
112	doc#3475	o	ni	puțin++ să faceți
113	doc#3475	imp și puțin++	ni	luaj trei aspirine pe zi . Nadia : Ce trebuie să fac pentru tusea mea , vă rog ? Doctorul : lo++
114	doc#3475	ine pe zi . Nadia : Ce trebuie să fac pentru tusea mea , vă rog ? Doctorul : lo++	ni	o rețetă rețetă pentru sirop de tuse . Să luaj toatele++

Fig. 8. Concordanțe dintr-un text rostit de studentul francez nr. 1

Transcrierea fișierelor cu înregistrări este ortografică, deci nu redă particularități fine rezultate din interferența cu limba nativă, nici informații care țin de ritmul vorbirii, suprapuneri, accente frastive contrastive etc. Cu toate acestea, o serie de particularități se pot deduce din concordanțele date în acest fragment, urmărind greșelile marcate cu roșu, față de variantele corecte scrise cu verde. Pentru că textul cu greșeli reprezintă transcrierea literală a celui rostit de student, făcută de către echipa de lingviști a proiectului, se poate întâmpla așadar ca acesta să nu reflecte cu acuratețe caracteristicile fonetice ale originalului, situație în care studiul fișierului audio rămâne obligatoriu. Totuși, transcrierea s-a făcut adesea prin ascultarea repetată a textului respectiv, așa încât poate să surprindă aspecte care pot fi trecute cu vederea la o simplă ascultare a textului la viteza normală a rostirii. De aceea, considerăm că și inspectarea textului transcris poate oferi date relevante pentru studiul interferențelor fonologice. De pildă, în *Figura 8*, se remarcă greșeli repetate în pronunțarea lui *ă* ca *a* (dată fiind inexistența vocalei *ă* în franceza standard), cum ar fi *febra*, în loc de *febră* (pe rândul 108 și 111), *gimnastica*, în loc de *gimnastică* (rândul 112) sau *rețeta*, în loc de *rețetă* (rândul 114). O altă greșeală de pronunțare influențată de limba nativă franceză este pronunțarea **jimnastica* pentru *gimnastică*, știind că în franceză *gi-* se pronunță /zi/.

Dacă analizăm textul nr. 3230 al unui alt student francez (*doc.file 77-77*), redat parțial în *Figura 9*, se constată aceeași greșeală de înlocuire a lui *ă* cu *a*, de pildă, pe rândul 5: *strada, dimineata și seara*. Tot pe rândul 5, iese în evidență pronunția *coza*, în loc de *cauza*, deoarece în franceză *au* se pronunță /o/, iar, în

rândul de pe textul 7, studentul rostește „face circulație” probabil pentru formularea intenționată „dirijează circulația”, pronunțând [si] în loc de /çi/, ca în franceză.

5	☐	doc#2230 It zgomot pe strada[<i>stradă</i>] din cozi[<i>cozi</i>]++ -0- cauza dei[<i>dei</i>]++ mașini[<i>mașinilor</i>] și în fiecare diminea[<i>a</i>]diminea[<i>ă</i>] și fiecare[<i>seară</i>] seara[<i>seară</i>], poliția este foarte aproape din[<i>+</i>] -0- de apartamentul meu și face circula[<i>ție</i>]++ -0-
6	☐	doc#2230 liminea[<i>a</i>]diminea[<i>ă</i>] și fiecare[<i>seară</i>] seara[<i>seară</i>], poliția este foarte aproape din[<i>+</i>] -0- de apartamentul meu și face circula[<i>ție</i>]++ -0- semnale cu -0- fluierul -0- -0- și -0- este un fluier[<i>+</i>]++ și[<i>+</i>] este[<i>+</i>] un[<i>+</i>] zgomot foar[<i>+</i>]
7	☐	doc#2230 iste foarte aproape din[<i>+</i>] -0- de apartamentul meu și face circula[<i>ție</i>]++ -0- semnale cu -0- fluierul -0- -0- și -0- este un fluier[<i>+</i>]++ și[<i>+</i>] este[<i>+</i>] un[<i>+</i>] zgomot foarte mare . Și atât , atât . Profesoara : Dar de ce ai ales -0-

Fig. 9. Concordanțe dintr-un text rostit de studentul francez nr. 2

Pentru că LECOR pune la dispoziție textele mai multor studenți cu aceeași limbă nativă, analiza interferențelor poate extrage ceea ce este tipic pentru vorbitorii acelei limbi native prin depistarea greșelilor comune, față de eventuale greșeli individuale. De asemenea, existența variantei corectate a textului, coroborată cu accesul la fișierul audio original integral, face din LECOR un instrument util chiar și în studii fonetic-fonologice pentru tema în discuție¹¹.

Există și posibilitatea de a studia grafemele/combinatiile de grafeme nespecifice alfabetului românesc folosite de nenativi, probabil din cauza interferenței cu grafia limbii native și/sau a unei alte limbi străine cunoscute (engleza, apoi franceza, fiind cele mai frecvente dintre acestea). În Figura 10 sunt rezultatele căutării avansate (CQL) a cuvintelor care includ digraful inițial *ph-* (formula de căutare fiind: [word="ph.+ "]).

1	☐	doc#1479 le carne de pui , doi[<i>două</i>] porții -0- de sarmale și o sticlă de vin roșu cu patru phararii ++ -0- pahare . - Excelent ! In
2	☐	doc#1904 u înva[<i>+</i>]învă[<i>+</i>] limba romana[<i>română</i>] pentru eu[<i>+</i>]++ -0- că vreau studii[<i>+</i>]++ -0- să pharmacy ++ -0- studiez -0- farmacia . E
3	☐	doc#2392 loarea este confortabil[<i>confortabilă</i>] . Plus -0- , -0- nu numai sănătatea pentru physic ++ -0- fizic este important[<i>im</i>]
4	☐	doc#2720 ă este o limpa[<i>limbă</i>] fromoasa[<i>frumoasă</i>] cu multe gramatici[<i>+</i>]++ -0- fenomene phenomene ++ -0- gramaticale și o lista[<i>li</i>]
5	☐	doc#2754 /reau o[<i>+</i>]++ să terminat[<i>termin</i>] universitate[<i>+</i>]++ -0- Facultatea despre[<i>+</i>]++ -0- de philoshophi ++ -0- Filosofie -0- la care arr
6	☐	doc#2754 hiloshophi[<i>+</i>]++ -0- Filosofie -0- la care am studiat în trecut , pentru că cred că philoshiophi ++ -0- filosofia pote[<i>+</i>]++ -0- po
7	☐	doc#3489 tă din[<i>+</i>]++ -0- de același[<i>aceeași</i>] vârstă[<i>vârstă</i>] ca eu[<i>+</i>]mine . Aspectul[<i>Aspectul</i>] physic ++ -0- fizic -0- : ,++ este înall

Fig. 10. Concordanțe care conțin digraful *ph-*

Figura 11 ilustrează o selecție a rezultatelor obținute la căutarea avansată cu formula [word="."+y"]; grafia concordanțelor (atât cuvinte românești vechi, precum *lei*, *miercuri*, scrise *ley*, *miercury*, cât și cuvinte englezești cu corespondent românesc neologic cognat din perioada modernă și contemporană, precum *gallery/galerie*, *necessary/necesar*, *salary/salariu*, ca și cele fără asemenea corespondent, precum *country* ‘țară’) poate fi studiată din perspectiva interferențelor cu engleza (cunoscută, la niveluri diferite, de către

¹¹ E de la sine înțeles că fișierele audio pot fi reutilizate în viitor ca suport pentru adnotarea pe mai multe niveluri (fonetic, prozodic, al erorilor etc.) sau pentru sincronizarea textului cu analiza acustică a semnalului sonor etc., de exemplu, după modelul corpusului de monologuri produse de către nativi români Ro-Phon (Niculescu 2021, 2024), care este aliniat manual în Praat. Aceste operațiuni, chiar dacă sunt folosite diverse softuri, cer mult timp și presupun competențe avansate de fonetică și fonologie (computațională), precum și cunoștințe despre procesarea digitală a semnalului sonor.

majoritatea largă a studenților, prezentă vizual, auditiv în viața cotidiană) și limba nativă a studentului care a scris textul.

1	☐	① doc#220	picturi pe perete , -0- pe care tatăl meu -0- le- a pictor ++ -0- pictat . Este o	gallery	++ -0- galerie și este foarte
2	☐	① doc#823	plăti . - Bine , mulțumesc . Eu -0- le doresc ei ++ -0- pe -0- acestea . - 95 de	ley	++ -0- lei împreună împreun
3	☐	① doc#826	em planul de vacan a vacanță în primăvară -0- . Vreau să merg la munte . -	Hey	, Maria -0- , bună ziua , ce m
4	☐	① doc#1225	atorul este lângă pat . Pisicul ++ -0- Pisica este negru neagră . Aș vrea să	stay	++ -0- stau în acest această
5	☐	① doc#1245	ți fost fie ușor . Pentru mine -0- a fost foarte interesant și dificil -0- , dar este	necessary	++ -0- necesar . Aș sacrifica
6	☐	① doc#1500	-0- În Fiecarde fiecare zile zi am curs de la ora 8:00 până la ora 14:00 . De	miercury	miercuri până vineri sunt la
7	☐	① doc#2165	itii știu noi informtii informații și vet ++ -0- voi face cerceta ++ -0- cercetări și	study	++ -0- studii și conferen cc
8	☐	① doc#2368	așul orașe , parcul parcuri , supermarketul ++ -0- supermarketuri , chiar alte	country	++ -0- tări . După examenul
9	☐	① doc#2669	a bună pentru mine -0- , de asemenea o ++ zi ziua când luam luăm bursa și	salary	++ -0- salariul de la munca r
10	☐	① doc#2916	te pentru tot toți . Animale,și ++ -0- Animale -0- și plantele plante , noi avem	responsibility	++ -0- responsabilitate pent

Fig. 11. Concordanțe care conțin grafemul -y

Figura 12 redă o selecție a rezultatelor căutării de cuvinte care conțin -ss- (formula de căutare fiind: [word="+ss.+"]).

1	☐	① doc#3	a și mama am stat în apartamentul lui . Fiecare zi începea la fel : și anume cu croissant e calde și , mélange de lait ++ -0- . Sunt sigură
2	☐	① doc#90	savirus . Cred că num ++ -0- nu vom putea să călătorim călătorim mult și este posibil posibil că situația doar se întoarce obșnuit obi
3	☐	① doc#1578	a au fost străin străine . Îmi plac -0- filme indiene , turcheauă ++ -0- turcești , rusești ++ -0- rusești filme ++ . Cel mai interesant film :
4	☐	① doc#2176	au în cămin și mă odihnesc sau urmăresc un serial sau ascult muzica muzică clasică clasică pentru că mă culc numai la ora unsprez
5	☐	① doc#3598	care raul rău -0- . Cu drag , Demir Yakov în clasa clasă -0- sunt șase elevi și o profesoră ++ -0- profesoară . Profesora Profesoara -0- li

Fig. 12. Concordanțe care conțin secvența grafică -ss-

4.2. Nivel morfologic

Analiza interferențelor la acest nivel are în vedere încodarea categoriilor gramaticale specifice diverselor clase lexico-gramaticale (de exemplu, valorile de gen, număr și caz, pentru nominale; informațiile de mod, timp, persoană, număr, pentru verbe; pentru pronume, în funcție de subtip, valori dintre cele de persoană, număr, gen, caz). În interfața LECOR pot fi făcute căutări avansate vizând formele unui cuvânt (de exemplu, căutând lema *clasă*, rezultatele vor conține toate formele flexionare: *clasă*, *clasei*, *clasele*, *claselor* etc.), părți de vorbire, în general (de exemplu, adjective) sau având anumite caracteristici gramaticale (de exemplu, adjective la plural). Rezultatele acestor căutări pot fi limitate aplicând criterii corespunzătoare metadatelor descrise în secțiunea 3 (la producțiile unei anumite grupe de nativi, la un anumit nivel de competență, la un anumit tip de sarcină etc.); aceste criterii pot fi selectate concomitent.

În Figura 13, este redată căutarea formelor substantivului *clasă*; de la secțiunea „Advanced”, se selectează prin click opțiunea CQL (*Corpus Query Language*), apoi, în fereastra de căutare, este scrisă formula [lemma="clasă"].

Fig. 13. Concordanțe pentru lema clasă

În mod similar, în fereastra de căutare avansată de tip CQL, cu ajutorul expresiei de căutare [tagupos="ADJ"], se pot găsi adjective, ca în *Figura 14*, în care au fost selectate câteva rezultate.

Fig. 14. Concordanțe pentru clasa lexico-gramaticală adjectiv

Alegând din modul de vizualizare (de la simbolul ochi , din coloana cu atribute (*Show attributes*)), valoarea *tagupos*, sub textul rezultatelor căutării, se vor vedea etichetele care pot fi folosite și pentru căutarea celorlalte părți de vorbire: VERB (pentru verb), NOUN (pentru substantiv), PRON (pentru pronume), ADP (pentru prepoziție), DET (pentru articolul nehotărât și alți determinanți) etc.

În aceeași fereastră, se pot introduce expresii de căutare cu informații morfosintactice mai complexe (engl. *morphosyntactic descriptions* – MSD¹²), de exemplu, [tagxpos="Afpfprry"], care va întoarce concordanțe ale adjectivelor (A) calificative (f), la gradul pozitiv (p), genul feminin (f), numărul plural (p), la un caz „drept”, deci la nominativ-acuzativ (r), cu articol (y), incluzând astfel toate valorile posibile pentru adjectiv. Primele trei concordanțe sunt redată în *Figura 15*.

Fig. 15. Exemple de concordanțe pentru căutarea în funcție de categoriile gramaticale combinate maximal

¹² Lista de etichete e disponibilă la: <https://www.sketchengine.co.uk/romanian-tagset/>. O expresie de căutare trebuie să țină cont de abrevierile propuse pentru categoriile gramaticale ale fiecărei părți de vorbire, în ordinea dată în tabelul specific. Aceste etichete pot fi construite și pornind de la exemplele concrete din corpus, dacă bifăm în pagina cu opțiunile de vizualizare, din coloana cu atribute (*Show attributes*), valoarea *tagxpos*, ca și în cazul căutării anterioare după părți de vorbire.

Dacă în expresia de căutare eliminăm ultimele două restricții (cazul nominativ-acuzativ și articularea), rezultatele căutării cu expresia modificată [tagxpos="Afpp.*"] vor fi mult mai numeroase și mai variate, așa cum se observă și în *Figura 16*.

1	☐	☐	doc#2	it	masa	M-	am speriat pentru că am auzit zgomote	ciudate	de afară	Am fost obosit obosită -0-1	de aceea	m-	☒
2	☐	☐	doc#3	Fiecare	zi	începea	la fel ; și anume cu croaisante	calde	și	mélange de lait	++ -0-1	Sunt sigură că	☒
3	☐	☐	doc#3	iri	Ziua	continua	cu plimbări în centru și vizitarea obiectivelor	turistice	Când întregă	întreaga	vacanță	e organizată de un localnic	☒
4	☐	☐	doc#3	îl	întindă	am vizitat	orașul primăvara	erau organizate evenimente	sportive	pentru copii	așa că mama și unchiul au reușit să	fu	☒

Fig. 16. Exemple de concordanțe pentru căutarea în funcție de o selecție de categorii gramaticale

Cu ajutorul instrucțiunilor de mai sus¹³, pornind de la baza de texte din LECOR, putem încerca să verificăm anumite ipoteze de cercetare, formulate din perspectiva diverselor teorii despre interferențe, corelate cu trăsăturile tipologice vizând anumite categorii gramaticale în limbile native ale studenților care au produs corpusul. De exemplu, se poate (între)vedea în ce măsură existența unei distincții morfologice de gen (două sau trei genuri) sau inexistența ei în limba nativă facilitează, respectiv îngreunează, achiziția genului inherent al substantivelor și a afixelor gramaticale specifice din română. Pentru a analiza acest aspect, trebuie să observăm substantivele din textele produse de către grupe de nativi cu limbi în care categoria genului este încodată diferit (Corbett 2013): nativi turci, turkmeni, persani sau indonezieni (care nu au distincție de gen în limbile lor), în comparație cu nativii francezi sau arabi (în limbile cărora există distincție formală și semantică între două valori de gen), pe de o parte, și, pe de altă parte, cu nativi greci, bulgari sau albanezi (în limbile cărora există trei valori de gen, incluzând și neutrul). Fără a intra într-o analiză detaliată a acestui subiect extrem de complex, ne limităm la a semnală câteva exemple care pot sugera un răspuns contraintuitiv, la prima vedere: achiziția genului din română ca limbă nenativă nu este facilitată în mod evident (prin transfer pozitiv) de existența în limba nativă a celui care o învață a distincțiilor de gen. Evident, cercetări mult mai temeinice trebuie să argumenteze o concluzie de acest tip¹⁴. Chiar dacă greaca pare similară cu română (ambele

¹³ Aceste căutări pot fi rafinate ulterior nu numai prin limitarea la anumite tipuri de texte (selectând diverse valori ale metadatelor prezentate în secțiunea 3), ci și prin aplicarea de filtre de căutare (pagina corespunzătoare se deschide făcând click pe simbolul triunghi cu baza în sus, *Filter*, a se vedea detalii în ghidul de utilizare: https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2024/09/Ghid_LECOR_5.09.24_v0.pdf). Se pot reține prin aplicarea expresiei de filtrare de tip CQL [error="WRONG"] sau [error="-0-"] doar exemplele în care concordanța este greșită (selectând doar segmentul KWIC – adică *Key Word In Context*) sau contextul de la stânga și/sau de la dreapta conține greșeli (selectând un anumit număr de tokeni – adică orice secvență de caractere separată de spații: cuvinte, numere, semne de punctuație etc. – la care să se aplice căutarea).

¹⁴ În legătură cu folosirea mărcii obiectului direct *pe* și a dublării obiectului direct, Sîia (2025) ajunge la o concluzie de același tip într-o cercetare bazată pe LECOR: prezența în sine a acestor

limbi având distincția morfologică între masculin, feminin și neutru), nativii greci nu par a fi favorizați în însușirea genului în română. În exemplul (1), cel mai probabil, s-a transferat formal finala vocalică a substantivului corespunzând românescului *lapte* (ngr. *το γάλα* 'laptele', cu articolul hotărât proclitic, spre deosebire de română), nu valoarea categoriei gramaticale (care este tot neutru, ca și în română).

- (1) oamenii sunt total albi că **laptea** (doc. 900, doc.file 168_40: greacă, m., B1, scris)

În fragmentul de la (2), putem întrevedea complexitatea interferențelor în interacțiune ale diverselor construcții/fenomene din limba nativă în limba română ca limbă-țintă:

- (2) Baie are **o dus**, o oglinda, o chiuveta și o covor. Sufragarie are o canapea, masa și **o televizor**. Camera de zi are **o dulap** mare dulap pentru hainele și **o pat**. Casa are **o balcon** mic. (doc 1654, doc.file 175_25, greacă, m., A1-A2, scris)

Genul feminin, încodat (poate neintenționat de student) prin articolul nehotărât, este atribuit în mod eronat unor neutre românești (*o dus*, *o dulap*, *o televizor*) cărora în greacă le corespund feminine (*ντουζιέρα* 'duș', *ντουλάπα* 'dulap, șifonier', *τηλεόραση* 'televizor'), dar și unor neutre (*o covor*, *o pat*, *o balcon*) cărora în greacă le corespund tot neutre (*χαλί* 'covor', *μπαλκόνι* 'balcon' și *κρεβάτι* 'pat'). În schimb, corectitudinea formelor articolului nehotărât care încodează femininul (*o oglinda*, *o chiuveta*, *o canapea*) nu se poate explica prin transferul valorii de gen în sine a substantivelor corespunzătoare din greacă (pentru că *καθρέφτης* 'oglină', *νιπτήρας* 'chiuvetă' și *καναπές* 'canapea' sunt masculine în greacă), ci, probabil, prin transferul formal al articolului hotărât de masculin singular *o* din greacă (*o καθρέφτης* 'oglină'). Un fenomen asemănător se poate presupune și în cazul exemplului următor (3), aparținând unei native de bulgară; substantivul înrudit etimologic din bulgară (*εξτρακτ*) e tot de genul feminin, însă transferul se realizează doar la nivel formal (substantivul e încadrat morfologic la masculin/neutru, singular, primind o presupusă desinență zero după o consoană din radical).

- (3) Nu am știut că în România cu culoarele, accesorii putem să verificăm **vârștul**, sex-ul oamenii și de unde sunt (doc 3085, doc.file 161_44: bulgară, f., B1-B2, scris)

construcții în limba nativă nu asigură o mai ușoară însușire a construcțiilor din română, o multitudine de alți factori conecși fiind relevanți.

4.3. Nivel (morfo)sintactic

La nivel sintactic și morfosintactic, în textele produse de către nenativi sunt interesante, în primul rând, fenomenele care țin de ordinea cuvintelor în propoziție, de încodarea raporturilor de coordonare și subordonare, de omisiune sau folosire superfluă a elementelor funcționale (prepoziții funcționale, conectori conjuncționali, relativi, morfeme verbale libere etc.), de realizare a structurilor argumentale, a corelativelor, a dublării clitice, a concordanței negative, a gradelor de comparație etc. În funcție de problema de (morfo)sintaxă cercetată, se pot face diverse tipuri de căutări în interfața LECOR.

Pot fi căutate clase funcționale și lexico-gramaticale precum conjuncțiile (CCONJ, SCONJ), prepozițiile (ADP), auxiliarele (AUX), morfemul conjunctivului (*să*) și al infinitivului (*a*), morfemul negativ (*nu*) (toate etichetate ca particule: PART) etc., după metoda descrisă în subsecțiunea anterioară (pornind de la „Advanced”, selectând apoi CQL, scriind ulterior expresia de tip *tagupos*). *Figura 17* redă o selecție din primele rezultate ale căutării cu expresia [*tagupos*="PART"].

1	☐	☐	doc#0	În imagina imaginea aceasta sunt două femei . Pot	să	văd că ele sunt în ++-0- într- -0- un parc foarte liniștit și se plim
			ADP NOUN NOUN DET AUX NOUN NOUN PUNCT VERB	PART	VERB SCONJ PRON VERB ADP ++-0- ADP-0- DET NOUN ADV ADJ COORD PRON VER	
2	☐	☐	doc#0	nbrăcat foarte elegant și cald . Are o rochie lungă și albă și	nu	++-0- un jachet maro foarte frumos . Este o zi bună să facă o f
			VERB ADV ADJ COORD ADJ PUNCT VERB DET NOUN ADJ COORD ADJ COORD	PART	++-0- DET NOUN ADV ADV ADJ PUNCT AUX DET NOUN ADV PART VERB DET	
3	☐	☐	doc#0	itbă și nu ++-0- un jachet maro foarte frumos . Este o zi bună	să	facă o plimbare ! În imaginea imagine se vede o femeie extrem de
			ADJ COORD PART ++-0- DET NOUN ADV ADV ADJ PUNCT AUX DET NOUN ADV	PART	VERB DET NOUN PUNCT ADP NOUN NOUN PRON VERB DET NOUN ADV ADP	
4	☐	☐	doc#3	ă de un locuic (unchiul meu) experiența este complet diferită de	a	merge într- o excursie . La prânz , după plimbarea zilnică , n
			ADP DET NOUN PUNCT NOUN DET PUNCT NOUN VERB NOUN VERB ADP	PART	VERB ADP DET NOUN PUNCT ADP NOUN PUNCT ADP NOUN ADJ PUNCT PR	
5	☐	☐	doc#12	șor deloc ! Dacă ai întrebari întrebări , poți să mă întrebi și	o	să -ți trimit imediat raspunsurile raspunsurile ! Cu drag , Raya
			ADV NOUN PUNCT SCONJ DET ADJ NOUN PUNCT VERB PART PRON VERB COORD	PART	PART PRON VERB ADJ NOUN NOUN PUNCT ADP NOUN PUNCT PRON PUNCT PRON P	
6	☐	☐	doc#16	El locuiesc locuiește în Paris , orașul meu favorit , și	am	rabdare răbdare să fac plimbări prin orașul acesta . După aceea o
			PUNCT PRON VERB VERB ADP PRON PUNCT NOUN DET NOUN PUNCT COORD	PART	AUX NOUN NOUN PART VERB NOUN ADP NOUN DET PUNCT ADP PRON ADP	
7	☐	☐	doc#31	ingdong , în China , pricepând ++-0- învățând limba română pentru	a	cerceta literatura română , filologia și politica internațională . în
			PUNCT ADP PRON PUNCT VERB ++-0- VERB NOUN ADJ ADP	PART	VERB NOUN NOUN ADJ PUNCT NOUN COORD NOUN ADJ PUNCT ADP	

Fig. 17. Concordanțe pentru elementele funcționale (*să de la conjunctiv, a de la infinitiv, negația nu etc.*) etichetate ca particule

Cu ajutorul expresiei pentru căutare avansată [*error*="-0-"], se pot găsi contextele în care în mod eronat lipsește ceva și cele care au presupus o modificare (ștergerea unui element dintr-o poziție și mutarea în altă poziție, înlocuirea aceluia element etc.). În *Figura 18* sunt ilustrate câteva exemple de omitere a elementelor funcționale etichetate ca particule în corpus¹⁵. În acest caz, căutarea cu expresia [*error*="-0-"] a fost urmată de filtrarea la nivelul KWIC – adică *Key Word In Context* – păstrând numai rezultatele pentru expresia de căutare [*tagupos*="PART"].

¹⁵ În textul scris de către student, simbolul cu roșu -0- marchează omisiunea; ceea ce se află după bara verticală (tot cu roșu) este elementul omis, adăugat de lingviștii care au adnotat corpusul. În mod obișnuit, acest element corect este marcat cu culoarea verde (vezi pe rândul 3, substantivul *sărbătorile*, cu roșu, aparținând studentului, urmat, după bara verticală, de forma corectă *sărbătorile*, cu verde, dată în etapa de corectare de adnotatori), însă, în această situație, fiind chiar concordanța greșită (KWIC), culoarea este tot roșie, așa cum sunt redate în platformă toate concordanțele.

[illegible]

Fig. 18. Concordanțe pentru omisiunea elementelor funcționale (să de la conjunctiv, a de la infinitiv, negația nu etc.) etichetate ca particule

Figura 19 redă o selecție a rezultatelor căutării cu expresia [error="-0-"] limitată la omisiunea verbului *a fi* (filter [lemma="fi"]) (kwic..kwic,+KWIC)) doar în texte produse de către nativi arabi. Omiterea verbului *a fi* este o trăsătură sintactică definitorie a textelor produse de acești nativi (vezi, pentru nivelul A1, Vasiu 2020: 212, 218), așa cum se poate vedea în *Figura 19*, în care au fost selectate exemple de la studenți diferiți.

1	🔍 doc#681 + 🔍 asculte versurile . Dragă[la] părinți[părinți]-0- , Sunt In București . Aici -0-	este minunat -0- . ++ Sunt ++ Studiez La la Facultatea de Letera ++ -0- litere , invă
2	🔍 doc#687 și + amabili , are ochii caprui caprui și par par la -0- . ++ tatal Tatal mine -0-	e frumos , harnic -0- , blond blond și inalt inalt , are ochii verzi rotunda rotunzi . sc
3	🔍 doc#689 mos . Este un bărbat cu părul scurt și drept , este înalt , are ,1,84 m și -0- nu -0-	e nici slab -0- , nici gras ++ -0- . are Are ochii caprui și rotunzi -0- . ++ nu nu pe -0-
4	🔍 doc#705 prefer sa sa citesc din rețelele de socializare , decât cărți , pentru că cărțile -0-	sunt foarte importanti importante pentru mine . Dar eu când încep să citesc ceva din
5	🔍 doc#716 xeas ++ -0- . lângă lângă pat este o nupțea ++ -0- noptieră . pe Pe perete -0-	e un tablou ++ -0- . pe Pe podea sunt este un covor roșu . Lângă birou -0- e o ge
6	🔍 doc#733 profesorilor de arhă ar Incepă să te învețe regulile de gramatică pentru că -0-	este cea mai grea . Araba este limba oficială din ++ -0- , la la cadrul familiei de lim
7	🔍 doc#749 îndată cărte din Turbă Turcia . Eu prefer aceasta această carte pentru că -0-	este foarte interesantă interesantă și am aflat cele mai frumoase poezii enșerate -0-

Fig. 19. Concordante pentru verbul a fi omis în texte produse de nativi arabi

Amploarea fenomenului poate fi ilustrată prin fragmentul următor (4), redactat de către o studentă la nivelul A1:

- (4) Am mulți colegii în clasă, vremea aici este foarte frumoasă, în iarnă -0- foarte frig și ninge iar în vară -0- air curat și minunat, (-0-) multe soare doar în Lună Iunia și Iulia, am vizitat parcul, în fiecare zi fac o plimbare în parcul mogoșuai, este foarte interesant și frumos, nu îmi plac câininii, Românii aici -0- foarte amabil și harnice, ajutata când am nevoie de ceva, fac cumparator în fiecare săptămână și -0- atentă La preți, România -0- mai scumpe decât lordania. (doc 681, doc.file 74_60: arabă, f., A1, scris)

Interfața LECOR permite și căutări avansate complexe, în care se succedă două sau mai multe expresii de căutare pentru mai multe părți de vorbire sau pentru o anumită leamnă urmată de altă leamnă sau de o anumită parte de vorbire etc. De exemplu, cu ajutorul expresiei complexe CQL [tagupos="ADJ"] [tagupos="NOUN"], se pot găsi exemple de adjective antepuse substantivelor, cum sunt cele din fragmentul (5a), în care studenta „copiază” poziționarea adjectivului calificativ din limba ei nativă, ucraineana (despre ordinea adjectiv – substantiv în diverse limbi, vezi Dryer 2013), precum și poziția adjectivului

posesiv. Același fenomen poate fi presupus și în cazul nativului de urdu (5b), în care tot antepunerea adjectivului e firească.

- (5) a. Pentru că mama mea e petit. Ea are **verde** ochi și **frumos** mâne. Și eu știu ca iubi eu, **mea** sora și **mea** tata cel mai mult pentru că ea e foarte familie persoană. Mama mea nu are lucra acum. A fost un master de maniciur dar acum ea sta acasă. Și eu pot spune ce am **foarte bună** mama și eu iubi ea foarte mult. (doc 2574, doc.file 219_10: ucraineană, f., A1-A2, scris)
- b. Voi aveți multe **historic** locuri aceste foarte frumos (doc 3578, doc.file 107_1: urdu, m., A1, scris)

4.4. Nivel lexical (și semantic)

La acest nivel, sunt de interes în mod special interferențele care țin de forma cuvintelor și de sensul acestora („falși prieteni”, extinderi eronate de sens, de registru, creații lexicale în spiritul limbii native sau al altei limbi străine) și de structura colocațiilor (care pot fi traduse literal din limba nativă, în care se pot înlocui elemente etc.). Ca și în cazul interferențelor morfosintactice, pentru un anumit tip de studiu din domeniul lexicului, trebuie alese tipurile de metode/de căutări cele mai adecvate. Pentru că aceste tipuri de căutări au fost prezentate și exemplificate anterior destul de detaliat, în cele ce urmează, vom da numai câteva exemple de rezultate relevante care pot exemplifica interferențele la nivel lexico-semantic.

Cu ajutorul expresiei complexe de tip CQL [tagupos="VERB"] [lemma="prânz|cină"], se pot găsi exemple de tipul *a lua prânzul/cina*, dar și expresiile mai puțin naturale în română *a mânca prânzul/cina* (rezultate, cel mai probabil, din alunecări semantice și interferențe cu limba nativă sau engleza), așa cum este ilustrat în *Figura 20* (mai multe exemple similare, vezi în De Salazar, Carabetta, Cojocar 2025: 364-369).

Doc ID	Text	Tag	Lemma
doc#4	Eu iau loc pe bancă și citesc . La ora 18:00 eu plec acasă și iau cină . De obicei , cina mea este salată verde cu pul sau omletă	cină	cină
doc#415	El a sărbătorit cu șampanie , și se relaxează pe canapea , și după spală vasele și curăță casa . Seara se pregătește să -se culce	mănâncă	cină
doc#456	Am avut curs de la 9 până la 16 , după am mănâncă prânzul și am mers cu prietenii mei la cinema . După am mers la Auchan și am cum	mănâncă	prânzul
doc#528	la telefon cu surorile mele . Apoi , la ora 7 sau 8 eu iau cină . După cina , eu scriu tema . Pe urmă eu spală dinți și adoarm	cină	cină
doc#601	încarc sau fac înaintea cumpărături și după ea ++ fac mâncare , cină . Și mănâncă cina și apoi seara stă la televizor sau se odihnească și la noapte se culc	mănâncă	cină
doc#903	le cu sos de roșii și legume , ++ sau supă cu legume și carne . Îmi place să mănânc prânzul ++ acasă . Cîină constă în general din preparate ușoare , cum ar fi :	mănâncă	prânzul

Fig. 20. Exemplu de concordanțe ale construcțiilor solidare lexico-semantic de tip verb-suport + substantiv

Învățarea adjectivelor defective lexico-semantic într-o limbă străină produce, într-o anumită etapă de învățare, pentru anumiți studenți, dificultăți. Este și situația adjectivelor nume de culori (*căprui, șaten, brunet* etc.) pentru *păr, ochi* etc. din română (a se vedea *Figura 21*, în care sunt redate rezultatele căutării avansate: [lemma="ochi|păr"] [lemma="maro|brunet|brun"]).

1	☐	☐	doc#419	Corcea , un oraş în Albania . Eu am 23 de ani , sunt înalt , am ochi albaştri şi păr maro scurt . Sunt un student în Facultate din Litere şi studiez medicină generală . N	☐
2	☐	☐	doc#451	ză şi limba greacă . El are 18 ani , este înalt şi gras , are păr scurt negru , are ochi maro şi are ochelari . El are doi fraţi dar nu are surori . În imaginea sunt doi rafturi .	☒
3	☐	☐	doc#3047	Mama mea este o femeia frumos . Mama mea cu piele albă , păr cret şi are ochii maro frumos . Semăn mult cu mama mea . Tatul meu e o persoană foarte iubitoare	☐
4	☐	☐	doc#3471	lăma mea se numeşte Farah . Fizic , este înaltă , Are ochi căprui şi verzi . Are părul brun deschis . Ea este o profesoara . Mama mea este foarte amabilă , frumoasă şi	
5	☐	☐	doc#3489	o fată din aceleia vîrstă ca eu . Aspectu physic , este înaltă , cu ochii verzi şi părul brun deschis . Poartă ochelari negri şi aurii . Poartă aceleiaş colier de aur . Are un st	

Fig. 21. Concordanţe ale adjectivelor maro şi brun folosite în locul adjectivelor defective lexico-semantic căprui şi şaten

În general, un adjectiv cu sens mai general tinde să fie folosit în locul celui specific, iar acest fenomen frecvent este favorizat de copierea involuntară a valenţelor mai largi din limba nativă; în exemplele de la (6), produse de către studenţi turkmeni diferiţi, folosirea extinsă a adjectivului *maro* (în turkmenă, *goňur*) poate fi explicată într-un mod similar. Evident, dată fiind familiaritatea majorităţii studenţilor cu limba engleză, interferenţa cu această limbă (cf. aici engl. *brown hair/eyes/shoes*, pentru rom. *păr şaten, ochi căprui, pantofi maro*) este un aspect care trebuie studiat atent, ca în toate celelalte situaţii discutate.

- (6) a. **Ochii ei maro**, figura frumoasă este completată de un zâmbet cald şi generos. (doc 2786, doc.file 243_21, turkmenă, f., B1-B2, oral)
 b. Mama mea este o femeia frumos. Mama mea cu piele albă, păr cret şi are **ochii maro** frumos. (doc 3047, doc.file 188_4, turkmenă, f., A2, oral)

Folosirea termenilor (internaţionali) înrudiţi (lexico-etimologic şi semantic) care pot produce interferenţe poate fi cercetată, pornind de la cunoştinţele empirice, din bibliografie, pe care le avem. De exemplu, în (7) putem observa, extinderi de sens nenaturale în română, după modelul limbii native arabe: în (7a-b), sensul adjectivului *confortabil* este 'relaxat, fără griji', iar în (7b), lexemul *direct* e folosit cu sens temporal ('imediat'), ca în arabă.

- (7) a. Cineva a spus „Dacă banii n-ţi aduc fericirea, o să fii triest dar **confortabil**” (doc 977, doc_file 43_9: arabă, f., A2, scris)
 b. Dar îmi place griul mai mult pentru că mă simt clam şi **confortabilă**, când mă uit la ceva cu gri, **direct** vreau să-l cumpăr (doc 1942, doc_file 80_75: arabă, f., B1, oral)

Substantivele rom. *vîrstă* şi *ani* sunt redată prin acelaşi lexem în turkmenă, ceea ce a putut influenţa apariţia construcţiei de la (8).

- (8) Am început să învăţ asta limba devreme, la cinci **vârsta**. Am făcut cursul engleză pentru copii. (doc 2541, doc.file 177_10: turkmenă, m., A2, scris)

4.5. Nivelul pragmatistic

Deși studiile din domeniul pragmaticii ar fi mult mai relevante dacă ar putea avea acces la contexte naturale în care interacționează nenativii, unele aspecte care țin de folosirea limbii în context pot fi approximate și cu ajutorul textelor din corpus. LECOR conține 21,7% producții orale (adică un număr de 782 de producții) și 356 de dialoguri (o parte realizate individual, ca sarcină scrisă, altă parte, dialoguri de la proba de examen oral transcrise ortografic de către adnotatorii din proiect). Modul de concepere a corpusului oferă un cadru bun pentru analiza pragmatică: pe lângă faptul că se pot face căutări cu expresii mai mult sau mai puțin elaborate, producțiile orale și scrise sunt disponibile integral, în varianta originală, care poate fi descărcată cu acces liber; producțiile din corpus sunt însoțite de multe informații despre contextul de realizare, despre tipul de text, despre studenți, informații care pot fi folosite drept criterii de limitare a căutărilor (vezi secțiunea 3.).

Cu ajutorul LECOR, se pot analiza diverse aspecte care țin de performarea actelor de vorbire și de poziționarea interpersonală etc.: adecvarea la contextul situațional și la distanța de vârstă, de statut social etc., dintre interlocutori, gradul de directete, intensificarea sau atenuarea forței ilocutionare și gradul de convenționalitate a expresiilor, toate acestea arătând, dincolo de competența strict lingvistică, competența pragmatică a vorbitorului nenativ. Utilizarea criteriilor de rafinare a rezultatelor (precum sexul/genul, contextul de îndeplinire a sarcinii, canalul scris/oral etc.) poate explica variația în alegerea diverselor strategii. Transferul negativ din L1 și un nivel scăzut de competență lingvistică pot genera inadecvări pragmatice specifice interlimbii.

Pentru diversele subteme, se pot face căutări similare celor anterioare, cu lexeme și combinații de lexeme, etichete morfosintactice etc. (*domnule, dumneavoastră, vă rog*; marcatori discursivi; verb la plural precedat la distanță de subiect la singular etc.). De exemplu, *Figura 22* redă o selecție a rezultatelor căutării avansate de tip CQL cu expresia [lemma="mulțumi|mersi|merci"], filtrate apoi cu expresia [lemma="foarte|mult|frumos|enorm|suflet|inimă"]; se pot urmări formule intensificate de mulțumire (cu adverbele *frumos* și *mult* și cu adverbialele lexicalizate *din suflet*, *din inimă*, gradate ele însele – *foarte mult*, *din tot sufletul*, *din toată inima*).

1	doc#300	ej++ -0- înțeleg gramatică gramatica -0- pe care nu am înțeles înțeles -0- o . Mulțumesc frumoasă frumos ! Cu mult drag , Wonda Asmara . Bună ! Sunt Wonda Asma
2	doc#335	, nu pot să sărbătoresc cu familie . Cred că este păcate păcat ! Da , gata . Vă mulțumesc foarte mult . Arta trebuie să-și efecuteze influența ! În istoria României există :
3	doc#342	considerați și să -mi oferiți această oportunitate prețuită ++ -0- neprețuită . Vă mulțumesc din toată inima . Vă urez dvs. multă sănătate și fericire . Cu respect , Chen Li
4	doc#532	! bune și voi servi mai bine pentru relațiile și schimburile româno-chineze . Vă mulțumesc din suflet că vă ++ -0- imi cheituiți ++ -0- acordați timp să -0- mi citiți scrisora
5	doc#550	-ă . Cu toate că am absolvit liceul de mult , totuși mă gândesc mereu la el și îi mulțumesc din tot sufletul . Pe parcursul creșterii ++ -0- dezvoltării tehnologiei , transmite
6	doc#826	! faci ? - Bună ziua -0- , Alyona , bine -0- , mersi , dar tu ? - Sunt foarte bine , mersi frumos . . . - Ce plan ai de vacanță vacanță în primăvară primăvară ? - Vreau să :
7	doc#1831	bun . Așa că vă rog să mă admiți admiți să particip la acest program . Vă mulțumesc frumos -0- . Cu respect , Chen Wang Nu știu de ce n-a răspuns la telefon de
8	doc#1889	mămăligă pentru mine , o corbă corbă cu legume și două de ++ -0- coca-cola . - Mulțumesc frumoase frumos ! Îmbrăcămintea , un aspect integral al învilizației civilizației !
9	doc#2275	oră sigur găsim pașaportul pașaportul , puteți sta liniștiți . Latea : Sper , vă mulțumesc mult . Și o zi bună . Profesoara 2 : La fel , mulțumim . Profesoara : Și dumne

Fig. 22. Concordanțe ale formulelor intensificate de mulțumire

Corpusul include în metadate și criterii care pot orienta căutările mai bine. Astfel, pot fi alese diverse valori (inclusiv combinate) ale metadatei *doc.particular_pragmatic_function*: salut, cerere, răspuns, scuze, reclamație, sugestie, recenzie etc. Cele mai frecvente subtipuri de acte de vorbire aparțin categoriei directivelor, expresivelor și reprezentativelor. Un text frecvent este adnotat cu mai mult de o asemenea etichetă. De exemplu, există 53 de texte etichetate cu *complaints*, *suggestions* (plângere/reclamație/reproș + sugestii), 28, doar cu *suggestions*; eticheta *complaints* se găsește în alte șapte combinații cu alte subtipuri de acte de vorbire, în alte 47 de texte.

Metadatele *text_function* (funcția generală a textului: *descriere*, *monolog*, *narațiune*, *argumentație*, *dialog*) și *particular_text_form* (forma textuală specifică: *eseu argumentativ*, *e-mail/scrisoare*, *jurnal*, *text jurnalistic*, *carte poștală* etc.) permit contextualizarea actelor de vorbire și studierea registrului și a stilului funcțional în care pot fi identificate fenomene de transfer pragmatic din L1, vizibile atunci când strategiile alese de către nenativi sunt inadecvate față de convențiile pragmatice specifice genului de text și registrului. O asemenea neadecvare este ilustrată de exemplele de la (9), care aparțin diverselor categorii de vorbitori nenativi.

- (9) a. **Bună ziua, doamna profesoară Maria!** Tatăl meu are cincizeci și opt de ani, are o sută șaptezeci și opt de centimetri (doc 1297, doc.file 165_3, doc.file: turcă, m., A1-A2, oral – temă audio pentru acasă despre caracteristicile fizice ale unui membru din familie)
- b. **Bună ziua, doamnă profesoară!** Acum vă împărtășesc ideea mea despre cum putem avea grijă de sănătatea mintală (doc 1854, doc.file 32_8: chineză, f., B1, oral – temă audio pentru acasă despre cum se poate menține sănătatea mintală)
- c. Și deoarece protejarea mediului... este pe termen lung, am nevoie de o perioadă lungă de timp pentru noi, pentru a testa dacă ceea ce am făcut sunt corect. **Da, e atât. Mulțumesc, doamna profesoară.** (doc 1750, doc.file 34_27, chineză, f., B2, oral – temă audio pentru acasă despre cum putem proteja mediul)
- d. A fost un master de maniciur dar acum ea sta acasă. Și eu pot spune ce am foarte bună mama și eu iubi ea foarte mult. **E tot. Mulțumesc ce citește.** (doc 2574, doc.file 219_10: ucraineană, f., A1-A2, scris – temă scrisă pentru acasă despre caracteristicile fizice ale unui membru din familie)

Secvențele marcate fac parte din „rame” metatextuale, paradiscursive ale textelor scrise/înregistrate audio ca teme pentru acasă. Această dedublare (temă/text-obiect vs metadiscurs; destinatarul temei, prin convenție, impersonal, fictiv vs destinatar concret, real, profesorul care evaluează tema) sau, altfel spus, încălcarea a convențiilor stilului funcțional didactic (românesc)

se poate corela nu doar cu eventuale strategii individuale de politețe pozitivă (de tip *captatio benevolentiae*), ci și cu eventuale norme socioculturale generale specifice spațiului din care provine studentul; acestea pot presupune necesitatea ca autoritatea profesorului-evaluator să fie explicit reconfirmată, întărită etc. (motiv pentru care, probabil, nu poate fi ignorat – adică nesalutat și, negratificat – destinatarul real în detrimentul celui convențional).

5. Concluzii

În acest capitol, s-a arătat cum corpusul electronic de română ca limbă nenativă LECOR, deși conceput în primul rând ca instrument general pentru studierea/învățarea limbii române ca limbă străină, este o resursă valoroasă și pentru cercetarea interferențelor dintre limba nativă și limba-țintă, româna. Interfața corpusului permite mai multe operațiuni care facilitează cercetările de acest tip: accesul liber la un număr foarte mare de texte scrise și orale autentice, produse de către studenți cu limbi native diferite, inclusiv bilingvi; sistemul de metadate bine structurat și variat, care permite filtrarea rezultatelor după criterii precum limba nativă, nivelul de competență, tipul de sarcină, canalul de comunicare etc.; adnotările morfosintactice și marcarea automată a erorilor (a cuvintelor greșite și a omisiunilor), care facilitează căutările punctuale la toate nivelurile de analiză lingvistică etc. Numărul mare de limbi native ale celor care au produs corpusul permite analize contrastive. Includerea și etichetarea de texte cu anumite funcții pragmatice (cerere, mulțumire, sugestie etc.) și cantitatea destul de mare de producții orale (inclusiv interacțiuni student-profesor) permit inițierea de cercetări la interfața cu pragmatica.

Exemplele discutate în secțiunea 4 ilustrează, chiar dacă sumar, potențialul corpusului pentru investigarea fenomenelor de transfer la nivel fonetic-fonologic și grafic, morfosintactic, lexicosemantic și pragmatilistic. Ele evidențiază, în același timp, complexitatea proceselor de interferență, care implică adesea interacțiunea simultană a mai multor limbi cunoscute de către student (limba nativă, engleza sau alte limbi străine), ceea ce face necesară o interpretare contextualizată și prudentă a datelor extrase din corpus. Este de subliniat, în acest sens, că interferențele nu provin exclusiv din limba nativă: influența altor limbi străine cunoscute de către student (cel mai frecvent engleza) se suprapune adesea peste cea din limba nativă și poate fi, la rândul ei, investigată cu ajutorul LECOR, inclusiv prin căutările de grafeme (a se vedea secțiunea 4.1.) sau prin recursul la informațiile despre bilingvism disponibile în metadate. Poate fi studiat, de asemenea, transferul pozitiv (facilitarea achiziției unor structuri din limba-țintă datorită similitudinii cu limba nativă), un subiect de cercetare important și dificil, asupra căruia nu s-a insistat în acest capitol. După cum s-a putut întrevedea în secțiunea despre interferențele morfologice (4.2.), în cazul limbilor înrudite genetic, similitudinea aparentă poate genera o falsă siguranță a cursantului, cu efecte neașteptate asupra acurateții producției.

Ca orice instrument de cercetare, LECOR prezintă și unele limitări care merită menționate, chiar dacă ele nu diminuează semnificativ utilitatea sa practică atât în cercetarea interferențelor, cât și în didactică (pentru predarea învățarea românei ca limbă străină, dar și pentru studii teoretice despre achiziția limbilor străine, cu exemple concrete din română). Distribuția inegală a textelor în funcție de limbile native face ca anumite grupuri (de exemplu, vorbitorii de chineză sau arabă) să fie mai bine reprezentate decât altele, ceea ce poate afecta posibilitatea unor generalizări solide pentru limbile mai slab reprezentate (germana, franceza, de exemplu). Transcrierea ortografică a textelor orale, deși sistematică și realizată cu atenție de către echipa de proiect, nu surprinde toate nuanțele fonetic-fonologice relevante pentru studiul interferențelor în pronunțare, ceea ce face ca analiza fișierelor audio originale să rămână indispensabilă pentru studiile aprofundate. De asemenea, corpusul reflectă un context de învățare specific (cursuri intensive în mediu universitar, cu profesori nativi, în mediul vorbitor), astfel încât rezultatele obținute nu pot fi extrapolate fără rezerve asupra altor contexte de achiziție a românei.

Bibliografie

- Adamou, Sobolev 2025: Evangelia Adamou, Andrey Sobolev (ed.), *Atlas of the Balkan Linguistic Area*, 2025, disponibil pe: <https://abla.cnrs.fr/> [accesat la 14.03.2026].
- Barbu et alii 2023: Ana-Maria Barbu, Elena Irimia, Carmen Mîrzea Vasile, Vasile Pais, *Designing the LECOR Learner Corpus for Romanian*, în Galia Angelova, Maria Kunilovskaya, Ruslan Mitkov (ed.), *Large Language Models for Natural Language Processing*, Proceedings of RANLP 2023, Bulgaria 4-6 September, Varna, 2023, p. 143-152.
- Constantinescu, Stoica 2020: Mihaela-Viorica Constantinescu, Gabriela Stoica, *Româna ca limbă străină: Corpus*, Editura Universității din București/Bucharest University Press, București, 2020.
- Corbett 2013: Greville G. Corbett, *Systems of Gender Assignment*, în Matthew S. Dryer, Martin Haspelmath (ed.), *WALS Online (v2020.4) [Data set]*. Zenodo, <https://doi.org/10.5281/zenodo.13950591>, disponibil pe: <http://wals.info/chapter/87> [accesat la 15.03.2026].
- Dargis et alii 2022: Roberts Dargis, Ilze Auziņa, Inga Kaija, Kristine Levāne-Petrova, Kristine Pokratniece, *LaVA – Latvian Language Learner corpus*, în *Proceedings of LREC 2022. The 13th International Conference on Language Resources and Evaluation*, 2022, p. 727-731.
- De Salazar, Carabetta, Cojocaru 2025: Danilo De Salazar, Giada Carabetta, Valentina Cojocaru, *A Computational Approach to Teaching Light Verb Constructions: From Italian to English, French, and Romanian*, în „Theoretical and Applied Linguistics@ro”, volume I, issue 2, 2025, p. 347-371, DOI: 10.62229/talatroi/2_25/11.
- Dryer 2013: Matthew S. Dryer 2013, *Order of adjective and noun*, în Matthew S. Dryer, Martin Haspelmath (ed.), *WALS Online (v2020.4) [Data set]*. Zenodo, <https://doi.org/10.5281/zenodo.13950591>, disponibil pe: <http://wals.info/chapter/87> [accesat la 15.03.2026].

- Dryer, Haspelmath (ed.) 2013: Matthew Dryer, Martin Haspelmath (ed.), *WALS Online (v2020.4) [Data set]*. Zenodo, <https://doi.org/10.5281/zenodo.13950591>, disponibil pe: <https://wals.info> [accesat la 17.02.2026].
- Granger et alii 2015: Sylviane Granger, Gaëtanelle Gilquin, Fanny Meunier (ed.), *The Cambridge Handbook of Learner Corpus Research*, Cambridge University Press, Cambridge, 2015.
- Hilton 2009: Heather Hilton, *Annotation and analyses of temporal aspects of spoken fluency*, în „CALICO Journal”, 26, 2009, p. 644-661.
- Lozano 2022: Cristóbal Lozano, *CEDEL2: Design, compilation and web interface of an online corpus for L2 Spanish acquisition research*, în „Second Language Research”, 38, 4, 2022, p. 965-983.
- Mendes et alii 2016: Amália Mendes, Sandra Antunes, Maarten Janssen, Anabela Gonçalves, *The COPLE2 corpus: a learner corpus for Portuguese*, în *Proceedings of LREC 2016, the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation*, 2016, p. 3207-3214.
- Mîrzea Vasile et alii 2025: Carmen Mîrzea Vasile, Ana-Maria Barbu, Valentina Cojocaru, Mihaela Cristescu, Elena Irimia, Simona Neagu, Vasile Păis, Isabella Șinca, Monica Vasileanu, *Aspects regarding the use of the learner corpus of Romanian (LECOR)*, în „Synergy”, volume 21, no. 1, 2025, p. 158-173.
- Mîrzea Vasile, Irimia 2023: Carmen Mîrzea Vasile, Elena Irimia, *Metadata design for the first electronic learner corpus of Romanian*, în „Romanian Studies Today”, VII, București, EUB, 2023, p. 31-47.
- Niculescu 2024: Oana Niculescu, *Current developments in the study of filler particles in Romanian spontaneous speech*, în Bianca Alecu, Cătălina Corbeanu, Mădălina Tăbăcitu, Monica Vasileanu (ed.), *Abordări ale limbii: structuri, uzuri, interfețe. Actele celui de-al 23-lea Colocviu internațional al Departamentului de lingvistică*, Editura Universității din București/Bucharest University Press, 2024, București, p. 299-339.
- Niculescu 2021: Oana Niculescu, *Developing linguistic resources for Romanian written and spoken language*, în „Proceedings of the 16th International Conference Linguistic Resources and Tools for Natural Language Processing”, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, p. 21-36.
- Platon 2021: Elena Platon, *Româna ca limbă străină (RLS). Elemente de metadidactică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.
- Preradović et alii 2015: Nives M. Preradović, Monika Berać, Damir Boras, *Learner Corpus of Croatian as a Second and Foreign Language*, în Cergol Kovačević, Sanda Lucia Udier (ed.), *Multidisciplinary Approaches to Multilingualism*, Peter Lang, 2015, p. 107-126.
- Rosen et alii 2020: Alexandr Rosen, Jiří Hana, Barbora Hladká, Tomáš Jelínek, Svatava Škodová, Barbora Štindlová, *Compiling and annotating a learner corpus for a morphologically rich language. CzeSL, a corpus of non-native Czech*, Charles University Karolinum Press, 2020.
- Sîia 2025: Georgiana-Gabriela Sîia, *Aspecte ale marcării complementului direct în româna ca limbă străină*, lucrare de licență, susținută în iunie 2025, Facultatea de Litere, Universitatea din București.
- Skirgård et alii 2023: Hedvig Skirgård et alii, *Grambank reveals the importance of genealogical constraints on linguistic diversity and highlights the impact of language loss*, în „Science Advances”, 9, 16, 2023, disponibil pe: <https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.adg6175> [accesat la 17.02.2026].

- Spina *et alii* 2023: Stefania Spina, Irene Fioravanti, Fabio Zanda, *The CELI corpus: Design and linguistic annotation of a new online learner corpus*, în „Second Language Research”, 40, 2, 2023, p. 457-477.
- Vasiu 2020: Iunia-Lavinia Vasiu, *Achiziția limbii române ca L2. Interlimba la nivelul A1*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020.

Ana-Maria Barbu este CS I la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” și Universitatea din București, unde activează în cercetări de lingvistică computațională, în special în construirea și utilizarea de resurse lingvistice digitalizate, precum corpusuri sau dicționare. De asemenea, desfășoară activități didactice și supervizează lucrări doctorale în domeniul utilizării resurselor informatice în cercetarea lingvistică și în lingvistica de corpus.

A participat, ca director sau membru, în numeroase proiecte de lingvistică computațională, în echipe naționale și internaționale, cu aplicații în lexicografia, morfologia și sintaxa limbii române, dar și în construirea de corpusuri și de standarde de adnotare.

A publicat numeroase studii dedicate în special limbii române, ca autor unic sau în colaborare, în domeniul lingvisticii computaționale și al lingvisticii teoretice, în reviste sau actele unor conferințe de prestigiu din străinătate și din țară.

Carmen Mîrzea Vasile este conferențiar abilitat la Facultatea de Litere (Departamentul de Lingvistică) din cadrul Universității din București și cercetător științific II la Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”. Principalele teme de interes sunt, în general, la interfața domeniilor de cercetare: achiziția românei ca limbă nenativă; lingvistica de corpus; istoria limbii române literare, standardizarea și cultivarea acesteia; gramatică, în special morfologia (derivațională) etc.

A publicat, ca autor sau coautor, cărți la edituri de prestigiu din străinătate și din țară, precum și articole în reviste. Rezultatele studiilor sunt utilizate și în activitatea sa didactică, care include discipline din domeniul lingvisticii teoretice și aplicate.

A coordonat proiectul „Corpus de română ca limbă străină (LECOR). Colectare, adnotare și aplicații”, finalizat recent cu construirea unui corpus electronic de română ca limbă străină, care este disponibil online în acces liber. Această resursă înlesnește atât inițierea de studii, cât și predarea disciplinelor vizând diverse aspecte ale achiziției românei ca limbă nenativă.

Româna vorbitorului străin. Interferențe lingvistice cu L1 își propune să cartografieze sistematic interferențele dintre limba română și douăzeci și patru de limbi materne, oferind profesorilor de RLS un instrument concret de diagnoză și anticipare a dificultăților generate de transferul negativ.

